

100. *Ke*

14455 *gim. Ruty*

СБОРНИКЪ
АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІЙ
ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

ТОМЪ III.

СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

ZBIÓR
PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH
KRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM III.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868.

14, 80

СБОРНИКЪ *кр. н. VI, 1038, 1041, 2454*

АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІЙ

ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

ТОМЪ III.

СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

ZBIÓR

PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH

KRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM III.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868.

№ 86413

Печатано по ВЫСОЧАЙШЕМУ повелѣнію.

Варшава. Въ Типографіи С. Оргельбранда.

Drukowano z rozkazu NAJWYŻSZEGO.

Warszawa. W drukarni S. Orgelbranda

ОБЪЯСНЕНІЕ.

Въ настоящемъ III томѣ помѣщено продолженіе I-го отдѣла постановленій о общихъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

---

*Сборникъ этотъ, подъ главнымъ руководствомъ Дѣйстви-
тельнаго Тайнаго Совѣтника, Сенатора Фундуклея, составленъ
Статсъ-Референдаріемъ Видалемъ изъ матеріаловъ, собран-
ныхъ Инспекторомъ Реальной гимназій, Баромъ.*

OBJASNIENIE.

W niniejszym tomie III-m mieści się dalszy ciąg działu I-go przepisów o zakładach naukowych średnich, ogólnych.

---

*Zbiór niniejszy, pod zwierzchnim kierunkiem Rzeczywiste-
go Tajnego Radcy, Senatora Fundukleja, ułożony został przez
Referendarza Stanu Vidala, z materyałów zebranych przez In-
spektora Gimnazyum Realnego, Bara.*

**ОГЛАВЛЕНИЕ ПРЕДМЕТОВЪ,
ЗАКЛЮЧАЮЩИХСЯ ВЪ НАСТОЯЩЕМЪ ТОМѢ.**

Номеръ по по- рядку.	СО Д Е Р Ж А Н І Е.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой последовало распоряженіе.	Страницы.
О Т Д Ъ Л Ъ I ОБЩІЯ СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ. (Продолженіе)				
12	Правила для учениковъ публич- ныхъ учебныхъ заведеній.	22 Февра- ля 1820 г.	Правитель- ственная Ком- мисія Духов- ныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.	2
13	Внутреннее устройство окруж- ныхъ училищъ.	8 Іюня 1820 г.	Правитель- ственная Ком- мисія Духов- ныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.	14
14	Планъ преподаванія наукъ въ окружныхъ училищахъ.	8 Іюня 1820 г.	Правитель- ственная Ком- мисія Духов- ныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.	70
15	Списокъ книгамъ, которыя дол- жны находиться въ библио- текахъ окружныхъ училищъ.	8 Іюня 1820 г.	Правитель- ственная Ком- мисія Духов- ныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.	108
16	Списокъ предметовъ, необхо- димыхъ для кабинетовъ: ма-	8 Іюня 1820 г.	Правитель- ственная Ком-	114

**SPIS PRZEDMIOTÓW,
W TOMIE NINIEJSZYM ZAWARTYCH.**

Numer porządkowy.	T R E Ś Ć.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającej rozporządzenie.	Stronica.
D Z I A Ł I. ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE OGÓLNE. (Dalszy ciąg)				
12	Ustawy dla uczniów szkół pu- blicznych.	22 Lutego 1820 r.	Kommissya Rządowa Wy- znań Religij- nych i Oświe- cenia Publicz- nego.	3
13	Wewnętrzne urządzenie szkół wydziałowych.	8 Czerwca 1820 r.	Kommissya Rządowa Wy- znań Religij- nych i Oświe- cenia Publicz- nego.	15
14	Plan nauk na szkoły wydzia- łowe.	8 Czerwca 1820 r.	Kommissya Rządowa Wy- znań Religij- nych i Oświe- cenia Publicz- nego.	71
15	Rejestr książek, mających się znajdować w bibliotekach szkół wydziałowych.	8 Czerwca 1820 r.	Kommissya Rządowa Wy- znań Religij- nych i Oświe- cenia Publicz- nego.	109
16	Rejestr rzeczy potrzebnych do gabinetu historyi naturalnej,	8 Czerwca 1820 r.	Kommissya Rządowa Wy-	115

Номера по порядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой последовало распоряженіе.	Страницы
	тематическаго, физическаго, химическаго и естественной исторіи, въ окружныхъ училищахъ.		мисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.	
17	Утвержденіе договора, заключеннаго между Правительственною Коммисією Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и Графомъ ординатомъ Замойскимъ, относительно воеводскаго училища въ Щебржешинѣ.	26 Июня 1819 г.	Князь Намѣстникъ въ Царствѣ.	116
18	Договоръ, заключенный между Правительственною Коммисією Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и Графомъ ординатомъ Замойскимъ, пожизненнымъ Попечителемъ Замойскаго училища, о фундашахъ этого училища.	11 Мая 1819 г.	Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.	118
19	Извлеченіе изъ Высочайше утвержденного 1833 года устава гимназій и училищъ: обводовыхъ и начальныхъ или приходскихъ въ Царствѣ Польскомъ.	1833 г.	Высочайшій указъ.	126
20	Извлеченіе изъ инструкции учебнымъ заведеніямъ относительно управленія хозяйственною частью.	1834 г.	Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.	198
21	Постановленіе о дополнительныхъ курсахъ.	1 (13) Сентября 1836 г.	Совѣтъ Управленія Царства.	208

Numer porządkowy.	TREŚĆ.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającej rozporządzenie.	Stronica.
	matematyki, fizyki i chemii w szkołach wydziałowych.		znań Religijnych i Oświecenia Publicznego.	
17	Zatwierdzenie układu między Kommissją Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a Hrabią Ordynatem Zamojskim, co do szkoły wojewódzkiej w Szczepieszynie.	26 Czerwca 1819 r.	Książę Namiestnik Królewski.	117
18	Układ między Kommissją Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a Hrabią Ordynatem Zamojskim, Kuratorem wieczystym szkoły Zamojskiej, o fundusze tejże szkoły Zamojskiej.	11 Maja 1819 r.	Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.	119
19	Wyjątek z NAJWYŻEJ w r. 1833 zatwierdzonej ustawy dla gimnazjów, szkół obwodowych i elementarnych czyli parafialnych w Królestwie Polskiem.	1833 r.	Ukaz NAJWYŻSZY.	127
20	Wyciąg z instrukcyi, dotyczącej części ekonomicznej instytucjów naukowych.	1834 r.	Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.	199
21	Postanowienie o Kursach dodatkowych.	1 (13) Września 1836 r.	Rada Administracyjna.	209

Номеръ по по- ряду.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ	Власть, отъ которой послѣдовало распоряженіе.	Страницы.
22	Учрежденіе дополнительныхъ курсовъ.	23 Ноября (5 Декаб- ря) 1836 г.	Совѣтъ Народ- наго Просвѣ- щенія.	212
23	Выписка изъ Высочайше утвер- жденнаго въ 1840 году уста- ва гимназій и училищъ обво- довыхъ и первоначальныхъ Варшавскаго учебнаго окру- га.	31 Авгу- ста 1840 г.	Высочайшій указъ.	236
24	Высочайше утвержденное по- ложеніе о реальной гимназій въ Варшавѣ.	28 Ноября 1840 г.	Высочайшій указъ.	286
25	Распоряженіе, увѣдомляющее объ утвержденіи положенія и штата педагогическихъ кур- совъ.	6 Апрѣля 1842 г., № 3,531.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	302
26	Утвержденіе распредѣленія жа- лованья для преподавателей педагогическихъ курсовъ.	7 Сентяб- ря 1842 г., № 9,054.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	304
27	Высочайше утвержденное по- ложеніе о Варшавскихъ пе- дагогическихъ курсахъ и штатъ сихъ курсовъ.	2 Апрѣля 1842 г.	Высочайшій указъ.	306
28	Распоряженіе, увѣдомляющее объ утвержденіи положенія и штата Нѣмецко-Русской шко- лы въ Варшавѣ.	2 Іюня 1843 г., № 5,451.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	326
29	Положеніе, росписаніе учебныхъ предметовъ и штатъ Высо- чайше установленной въ 1843 году Нѣмецко-Русской шко- лы въ Варшавѣ.	31 Мая 1843 г.	Высочайшій указъ.	328

Numer porządkowy.	TREŚĆ.	Data i Numer.	Wymienienie Wła- dzy, wydającej roz- porządzenie.	Stronica
22	Organizacya Kursów dodatko- wych.	23 Listo- pada (5 Grudnia) 1836 r.	Rada Wychow- wania Publicz- nego.	213
23	Wyciąg z Najwyżej w roku 1840 zatwierdzonej ustawy dla gim- nazyów, szkół obwodowych, tudzież elementarnych okrę- gu naukowego Warszawskie- go.	31 Sier- pnia 1840 r.	Ukaz Najwyż- szy.	237
24	Najwyżej zatwierdzona ustawa dla gimnazjum realnego w Warszawie.	28 Listo- pada 1840 r.	Ukaz Najwyż- szy.	287
25	Rozporządzenie, zawiadamiające o zatwierdzeniu ustawy i eta- tu Kursów pedagogicznych.	6 Kwiet- nia 1842 r. Nr. 3,531.	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	303
26	Rozporządzenie o wysokości płacy dla Professorów Kur- sów pedagogicznych.	7 Wrze- śnia 1842 r. Nr. 9,054.	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	305
27	Najwyżej zatwierdzona ustawa o Kursach pedagogicznych w Warszawie i etat tychże Kursów.	2 Kwietnia 1842 r.	Ukaz Najwyż- szy.	307
28	Rozporządzenie, zawiadamiają- ce o zatwierdzeniu ustawy i etatu szkoły Niemiecko-Rus- kiej w Warszawie.	2 Czerwca 1843 r. Nr. 5,451.	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	327
29	Ustawa, rozkład przedmiotów i etat szkoły Niemiecko-Ros- syjskiej w Warszawie, Naj- wyżej w roku 1843 zatwier- dzonej.	31 Maja 1843 r.	Ukaz Najwyż- szy.	329

Номера по порядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой последовало распоряженіе.	Страница.
30	Объ учрежденіи реальныхъ училищъ.	27 Марта 1845 г., № 3,167.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	342
31	Утвержденіе инструкціи для преподаванія учебныхъ предметовъ въ реальныхъ училищахъ.	31 Іюля 1845 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	348
32	Временныя программы преподаванія наукъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ.	31 Іюля 1845 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	350
33	Временныя инструкціи для преподаванія наукъ въ высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ.	31 Іюля 1845 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	398
34	Распрежденіе предметовъ преподаванія въ высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ.	31 Іюля 1845 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	450
35	Утвержденіе временной инструкціи для Варшавскаго Благороднаго Института.	27 Марта 1848 г., № 3,153.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	458
36	Временная инструкція для Варшавскаго Благороднаго Института.	27 Марта 1848 г.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	458
37	О преобразованіи 2-й гимназіи въ Варшавѣ въ Благородный Институтъ и о переводѣ въ Варшаву одного изъ уѣздныхъ училищъ округа.	22 Іюня (4 Іюля) 1848 г.	Высочайшее повелѣніе.	476
38	Штатъ Воспитательнаго Института на 184 ⁸ / ₉ годъ.	1848 г.	Высочайшее повелѣніе.	480

Numer porządkowy.	TREŚĆ.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającej rozporządzenie.	Stronica.
30	O otwarciu szkół realnych.	27 Marca 1845 r. Nr. 3,167.	Ministerium Oświecenia Publicznego.	343
31	O zatwierdzeniu instrukcyi do wykładania nauk w szkołach realnych.	31 Lipca 1845 r.	Ministerium Oświecenia Publicznego.	349
32	Instrukcyje tymczasowe do wykładu nauk w szkołach powiatowych realnych.	31 Lipca 1845 r.	Ministerium Oświecenia Publicznego.	351
33	Instrukcyje tymczasowe do wykładu nauk w szkołach wyższych realnych.	31 Lipca 1845 r.	Ministerium Oświecenia Publicznego.	399
34	Plan nauk dla szkół wyższych realnych.	31 Lipca 1845 r.	Ministerium Oświecenia Publicznego.	451
35	Zatwierdzenie czasowej instrukcyi dla Warszawskiego Szlacheckiego Instytutu.	27 Marca 1848 r. Nr. 3,153.	Ministerium Oświecenia Publicznego.	459
36	Czasowa ustawa dla Warszawskiego Szlacheckiego Instytutu.	27 Marca 1848 r.	Ministerium Oświecenia Publicznego.	459
37	O zamianie gimnazjum 2-go w Warszawie na Instytut Szlachecki, i o przeniesieniu do Warszawy jednej ze szkół powiatowych na prowincyi.	22 Czerwca (4 Lipca) 1848 r.	Rozkaz Najwyższy.	477
38	Etat Instytutu wychowania na 1848/9 rok.	1848 r.	Rozkaz Najwyższy.	481

Пометъ по по- рядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой послѣдовало распоряженіе.	Страницы.
*39	Утвержденіе договора съ орди- наторомъ Графомъ Замойскимъ относительно преобразования Щебржешинской гимназіи.	22 Іюля 1848 г., № 6,938.	Высочайшее по- вѣленіе.	486
*40	Договоръ, заключенный съ орди- наторомъ Графомъ Замойскимъ о преобразованіи Щебрже- шинской гимназіи.	1 (13) Мая 1848 г.	—	488
41	О преобразованіи Щебржешин- ской гимназіи въ реальное се- миклассное училище съ агро- номическимъ направленіемъ.	14 (26) Іюня 1849 г.	Совѣтъ Управ- ленія.	510
42	Распределеніе предметовъ пре- подаванія въ Щебржешин- скомъ семиклассномъ реаль- номъ училищѣ съ агрономи- ческимъ направленіемъ.	14 (26) Іюня 1849 г.	Совѣтъ Управ- ленія.	514
43	Штатъ Щебржешинскаго семи- класснаго реальнаго училища съ агрономическимъ направ- леніемъ.	14 (26) Іюня 1849 г.	Совѣтъ Управ- ленія.	518
44	Объ открытіи высшихъ клас- совъ въ Варшавской губерн- ской гимназіи и о преобразо- ваніи Ломжинской и Сѣдлец- кой гимназій въ уѣздныя учи- лища.	23 Іюня 1850 г., № 6,095.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	520
45	Объ открытіи въ Варшавѣ двухъ реальныхъ училищъ.	16 Авгус- та 1850 г., № 7,955.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	522
46	О преобразованіи филологиче- скихъ гимназій.	24 Іюля 1851 г., № 7,322.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	526

Numer porządkowy.	T R E Ś Ć.	Data i Numer.	Wymienienie Wła- dzy, wydającej roz- porządzenie.	Stronica.
*39	Zatwierdzenie umowy zawartej z Ordynatem Hrabia Zamoj- skim co do organizacyi Szcze- brzeszyńskiego gimnazyum.	22 Lipca 1848 r. Nr. 6,938.	Rozkaz Najwyż- szy.	487
*40	Umowa z Ordynatem Hrabia Zamojskim w przedmiocie przekształcenia gimnazyum w Szczebrzeszynie.	1 (13) Maja 1848 r.	—	489
41	O zamianie gimnazyum w Szcze- brzeszynie na szkołę realną o 7-miu klassach, z dążnością agronomiczną.	14 (26) Czerwca 1849 r.	Rada Admini- stracyjna.	511
42	Plan nauk dla siedmioklasso- wej szkoły realnej w Szcze- brzeszynie, z dążnością agro- nomiczną.	14 (26) Czerwca 1849 r.	Rada Admini- stracyjna.	515
43	Etat szkoły siedmioklassowej re- alnej w Szczebrzeszynie, z dą- żnością agronomiczną.	14 (26) Czerwca 1849 r.	Rada Admini- stracyjna.	519
44	O otwarciu wyższych klass w Warszawskim gubernialnem gimnazyum i o zamienieniu gimnazyów w Łomży i Siedl- cach na szkoły powiatowe.	23 Czerw- ca 1850 r. Nr. 6,095.	Ministryum Oświecenia Pu- blicznego.	521
45	O otwarciu w Warszawie dwóch szkół powiatowych re- alnych.	16 Sierp- nia 1850 r. Nr. 7,955.	Ministryum Oświecenia Pu- blicznego.	523
46	O reorganizacyi gimnazyów filo- logicznych.	24 Lipca 1851 r. Nr. 7,322.	Ministryum Oświecenia Pu- blicznego.	525

Номеръ по по- ряду.	СО Д Е Р Ж А Н І Е.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой послѣдовало распоряженіе.	Страницы.
47	О закрытіи Щебржешинской гимназій.	3 (15) Июня 1852 г., № 606.	Высочайшее повелѣніе.	528
48	Учрежденіе пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ.	21 Августа 1852 г., № 8,264.	Высочайшее повелѣніе.	530
49	Штатъ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.	16 Августа 1852 г.	Высочайшее повелѣніе.	532
50	Распредѣленіе учебныхъ предметовъ по классамъ въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ.	16 Августа 1852 г.	Высочайшее повелѣніе.	534
51	О новомъ устройствѣ Варшавской реальной гимназій.	16 Декабря 1852 г., № 12,276.	Министерство Народнаго Просвѣщенія.	536
52	Высочайше утвержденный уставъ Варшавскаго Благороднаго Института.	2 (14) Мая 1854 г.	Высочайшій указъ.	546
53	Штатъ Варшавскаго Благороднаго Института.	2 (14) Мая 1854 г.	Высочайшій указъ.	590

Numer porządkowy.	T R E Ś Ć.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającej rozporządzenia.	Stronica.
47	O zamknięciu gimnazjum w Szczebrzeszynie.	3 (15) Czerwca 1852 r. Nr 606.	Rozkaz Najwyższy.	527
48	O urządzeniu szkół powiatowych 5-cio klassowych.	21 Sierpnia 1852 r. Nr. 8,264.	Rozkaz Najwyższy.	529
49	Etat szkół powiatowych 5-cio klassowych w okręgu naukowym Warszawskim.	16 Sierpnia 1852 r.	Rozkaz Najwyższy.	533
50	Rozkład nauk na godziny w szkołach powiatowych pięcio-klassowych.	16 Sierpnia 1852 r.	Rozkaz Najwyższy.	535
51	O nowem urządzeniu gimnazjum realnego w Warszawie.	16 Grudnia 1852 r. N. 12,276.	Ministeryum Oświecenia Publicznego.	537
52	Najwyżej zatwierdzona ustawa dla Instytutu Szlacheckiego w Warszawie.	2 (14) Maja 1854 r.	Ukaz Najwyższy.	547
53	Etat Instytutu Szlacheckiego w Warszawie.	2 (14) Maja 1854 r.	Ukaz Najwyższy.	591

МАТЕРІАЛЫ,

ЗАКЛЮЧАЮЩІЕ ВЪ СЕБѢ

УСТАВЫ И ПОСТАНОВЛЕНІЯ

О

СРЕДНИХЪ УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЯХЪ.

MATERIAŁY,

OBEJMUJĄCE

USTAWY I URZĄDZENIA

DLA

ZAKŁADÓW NAUKOWYCH ŚREDNICH.

ОТДѢЛЪ I.

ОБЩІЯ СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

(Продолженіе)

№ 12.

Правила для учениковъ публичныхъ учебныхъ заведеній.

(22 Февраля 1820 года.)

Всякій ученикъ публичнаго учебнаго заведенія обязанъ со всею точностію соблюдать слѣдующія правила:

1) Приходить исправно въ училище въ назначенный часъ, безъ малѣйшаго опозданія. Еслибы встрѣтилось какое нибудь важное и непреодолимое затрудненіе, то ученикъ обязанъ оправдать оное свидѣтельствомъ, выданнымъ ему на письмѣ тѣмъ лицомъ, которое имѣетъ за нимъ домашній надзоръ. Ученикъ, не представившій такого удостовѣренія, лишается въ классѣ своихъ преимуществъ; часто же опаздывающій, или пропускающій уроки, если не исправится послѣ другихъ опредѣленныхъ въ уставѣ наказаній, будетъ переведенъ въ низшій классъ.

2) Ученикъ, поздно возвратившійся изъ вакаціи или праздниковъ, не получитъ перевода въ высшій классъ, или будетъ переведенъ въ низшій, развѣ въ оправданіе своей просрочки представитъ какія либо уважительныя причины. Подобному взысканію, по тѣмъ обстоятельствамъ, подвергается ученикъ, не явившійся на полугодичный экзаменъ или на публичное испытаніе.

3) Безъ вѣдома Ректора, ни одинъ ученикъ не въ правѣ уѣхать домой въ учебное время. Отлучившійся почитается оставившимъ навсегда училище.

4) Ученикъ обязанъ запастись нужными книгами и письменными и рисовальными принадлежностями, согласно правиламъ своего класса, и всегда приносить съ собою въ классъ все то, что ему можетъ быть нужно во время урока.

DZIAŁ I.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE OGÓLNE.

(Dalszy ciąg)

№ 12.

Ustawy dla uczniów szkół publicznych.

(d. 22 Lutego 1820 roku.)

Każdy uczeń szkoły publicznej winien następujące ustawy jak najściślej zachować:

1) Do szkoły regularnie, na wyznaczoną godzinę, bez najmniejszego spóźnienia się, przychodzić. Gdyby jaka ważna i nieprzełamana zaszła przeszkoda, udowodnić ją uczeń powinien świadectwem danem mu na piśmie od tego, który nad nim domowy ma dozór. Bez takiego udowodnienia, uczeń utraci w klasie swoje prerogatywy; często zaś opóźniający się, lub opuszczający lekcye, jeżeli po użyciu innych kar, w kodexie zawartych, nie poprawi się, do klasy niższej przeniesiony zostanie.

2) Uczeń powracający nie rychło z wakacyi, lub świąt, nie otrzyma promocyi do klasy wyższej, lub do niższej przesadzonym będzie, chyba że swoje spóźnienie ważną jaką przyczyną udowodni. Podobnej karze według okoliczności podpadnie uczeń, któryby się na examinie półrocznym lub popisie publicznym nie znajdował.

3) Bez opowiedzenia się Rektorowi, żaden uczeń wyjeżdżać do domu w czasie szkolnym nie może. Czyniący to uważany będzie jak gdyby na zawsze szkołę opuścił.

4) Opatrzyć się powinien w książki i wszelkie narzędzia do pisania i rysunków podług przepisów klasy swojej, i przynosić zawsze do klasy to wszystko z sobą co mu na lekcyi być może potrzebne.

5) Приносить же въ классъ дѣтскія игрушки и все то, что могло бы отвлекать отъ занятій, какъ его самаго, такъ и его сотоварищей, строго запрещается.

6) Каждый ученикъ долженъ сохранять въ цѣлости, чистотѣ и порядкѣ всѣ учебныя книги, тетради и инструменты, наблюдая за тѣмъ, чтобы не потерять чего нибудь изъ этихъ принадлежностей. Поэтому онъ не долженъ оставлять ничего въ училищныхъ залахъ, такъ какъ за утерянное онъ исключительно отвѣчаетъ.

7) Нашедшій какой нибудь предметъ въ классѣ, или внѣ класса, если не знаетъ, кому онъ принадлежитъ, долженъ отдать его Учителю.

8) Всякій ученикъ долженъ соблюдать чистоплотность и величайшую опрятность въ одеждѣ, избѣгая всего того, что могло бы непріятно бросаться въ глаза.

9) Идя въ училище или возвращаясь изъ училища, избѣгать неприличнаго бѣганья, прыганья, крика, а тѣмъ болѣе толчковъ, пинковъ и бранныхъ словъ, потому что такіе и тому подобные легкомысленные и неблагопристойные поступки учениковъ не могутъ быть терпимы.

10) По приходѣ въ училище, ученикъ, не останавливаясь въ коридорѣ или въ сѣняхъ, долженъ отправиться немедленно въ свой классъ на назначенное ему мѣсто. Шапку или шапку онъ долженъ повѣсить или положить въ назначенномъ мѣстѣ, книги же и другія учебныя принадлежности, какія ему необходимы для предстоящаго урока, онъ оставитъ при себѣ, уложивъ остальные въ выдвижной ящикъ или на полкѣ подъ столомъ, гдѣ это возможно, дабы онъ не помѣшались съ книгами товарищей, что могло бы подать поводъ къ ссорѣ.

11) До начатія урока ученикъ не долженъ терять время въ пустыхъ разговорахъ, а тѣмъ менѣе бѣгать и шумѣть, но, сѣдая тихо на свое мѣсто, прочитывать или повторять назначенные на урокъ предметы.

12) Во время между однимъ и другимъ урокомъ, когда Учители смѣняются, ученикъ, спрятавъ то, что ему не нужно, приведетъ въ порядокъ необходимыя къ слѣдующему уроку книги и пособия.

5) Прynoszenie zaś do klasy zabawek dziecinnych, i tego wszystkiego, co by tak jego samego, jak jego współuczniów roztrągnięcia nabawić mogło, surowo się zakazuje.

6) Wszystkie książki, sexterna i narzędzia szkolne, w całości, o czystości i porządku każdy uczeń zachowywać ma, strzegąc się, by czego nie zgubił. Przeto nie w salach szkolnych zostawiać nie powinien, bo za stratę on tylko sam odpowiadać będzie.

7) Znajdujący rzecz jaką, tak w klasie, jak za klasą, jeżeli nie wie czyja jest, powinien ją oddać Nauczycielowi.

8) Każdy uczeń zachować powinien koło ciała i odzieży największe o czystość, unikając wszystkiego co by razić mogło.

9) Idąc do szkoły, lub ze szkoły, strzedz się nieprzystojnego biegania, skakania, hałasowania, a tembardziej pchania, szturchania, przezywania innych; takie bowiem i tym podobne płochości i grubiaństwa w uczniach cierpiące być nie mogą.

10) Wszedłszy uczeń do domu szkolnego, nie zatrzymując się na korytarzu, lub w sieni, uda się natychmiast do klasy swojej, na miejsce sobie przeznaczone. Kapelusz lub czapkę zawiesi lub złoży w miejscu na to przeznaczonem, książki i inne narzędzia szkolne, jakie mu są potrzebne do bezpośrednio następującej lekcji przygotuje, resztę włoży w szufladę lub półkę pod stołem, gdzie to być może, aby się nie zamieszaly z sąsiedzkimi, co by mogło dać powód do sprzeczki.

11) Przed rozpoczęciem lekcji, nie ma trawić czasu na próżnych gadkach, a tem mniej na bieganiu i krzykach, ale siedząc na miejscu swoim, w cichości odczytywać, lub powtarzać zadane na lekcję przedmioty.

12) W czasie między jedną a drugą lekcją, gdy się Nauczyciele przemieniają, poskładawszy co mu nie jest potrzebne, przygotuje porządnie do następującej lekcji książki i narzędzia.

13) Запрещается выходить изъ класса во время урока, безъ крайней необходимости, тѣмъ болѣе, что каждые два часа дозволяется выходить ученикамъ на нѣсколько минутъ, съ тѣмъ однако, что они не могутъ отлучаться за предѣлы училищнаго двора.

14) Ни въ училищѣ, ни возлѣ него на дворѣ, ученикъ не долженъ дѣлать никакой нечистоты и поврежденій. Замѣченный въ этомъ не только долженъ вознаградить за причиненный ущербъ, но, кромѣ того, подвергается соотвѣтственному наказанію.

15) Всякій ученикъ долженъ вести себя благопристойно и скромно на каждомъ мѣстѣ, особенно же въ церкви и въ училищѣ.

16) Во время уроковъ, предписывается соблюдать ученикамъ величайшее спокойствіе, тишину и вниманіе. Запрещается имъ перебивать съ шумомъ другъ другу рассказываемый урокъ или чтеніе. Можетъ отозваться только тотъ, которому Учитель предложить вопросъ, или дозволить спросить о чемъ нибудь.

17) Каждый ученикъ обязанъ также избѣгать всякаго другаго безпорядка, развлекающаго вниманіе, какъ его самаго, такъ и его товарищей.

18) Ученики должны оказывать уваженіе и повиновеніе Учителямъ и всему училищному начальству. Первое должно быть оказываемо не только поверхностно, но и надѣлѣ, а послѣднее — точнымъ исполненіемъ его предписаній.

19) Всякія напominанія, замѣчанія, выговоры и упреки со стороны Учителей ученики должны принимать съ сыновнею покорностію и сообразоваться съ ними для исправленія своихъ недостатковъ.

20) Ученики обязаны всѣ назначаемыя имъ упражненія составлять со всевозможнымъ прилежаніемъ и отдавать ихъ въ назначенный срокъ. Пользоваться при этомъ чужою помощью или трудами запрещается.

21) Кромѣ того, вѣнчается ученикамъ въ священную обязанность, какъ въ училищѣ, такъ и дома, стараться воспользоваться каждою минутою дорогаго и скоро протекающаго времени, употребляя свои силы и способности къ просвѣщенію своего ума преподаваемыми уроками, къ которымъ они должны готовиться сколько можно прилежнѣе и согласно указаннымъ Учителями способамъ и правиламъ.

13) Wychodzenie ze szkoły podczas lekcji bez koniecznej potrzeby zakazuje się, ile że co dwie godziny daje się kilka minut do wyjścia, a z tym jednak warunkiem, iż za dziedziniec szkolny oddalać się nie wolno.

14) Ani w szkole, ani około szkół na dziedzińcu uczeń żadnego dopuszczać się nieochoćdóstwa, żadnej czynić szkody nie powinien. Gdyby popadł takowej winie, nie tylko szkodę nagrodzi, lecz i stosowną ściagnie na siebie karę.

15) Przyzwoitą każdemu miejscu przystojność i skromność, osobliwie zaś w kościele i szkole każdy uczeń zachowa.

16) W czasie lekcji jak największa spokojność, cichość, i uwaga wymaga się po uczniach, wyrywanie się krzykliwie z mówieniem, lub czytaniem jeden przed drugim, zakazuje się. Ten tylko ma się odezwać, któremu Nauczyciel uczyni zapytanie, lub pozwoli zapytać się o co.

17) Wszelkiej także innnej niespokojności, przerywającej uwagę sobie i współ uczniom, każdy wystrzegać się powinien.

18) Uczeń każdemu Nauczycielowi i wszelkiej zwierzchności szkolnej winien jest uszanowanie i posłuszeństwo. Pierwsze powinno być nie tylko powierzchowném, ale i rzetelném, drugiego dopełni przez ściśle wykonywanie jego zleceń.

19) Napominania, przestrogi, nagany, wyrzuty Nauczycielów, z synowską uczeń przyjmie powolnością i ku swej obróci poprawie.

20) Wszelkie podane sobie roboty z największą pilnością uczniowie na czas wyznaczony wygotować i oddać winni. Używanie cudzej pomocy, lub pracy zakazuje się.

21) Oprócz tego wkłada się na uczniów ten święty obowiązek, aby jak w szkole tak i w domu, z każdej chwili drogiego i prędko upływającego czasu korzystali, używając swych sił i talentów do nabycia światła podług zadanych przez Nauczycieli wszelkich lekcji, na które się jak najpilniej gotować powinni, i podług dawanych od tychże Nauczycielów sposobów i prawideł.

22) Если, готовясь къ назначеннымъ урокамъ или читая книги, ученикъ не пойметъ чего-нибудь, то долженъ просить объясненія у Учителей или домашнихъ надзирателей.

23) Каждый ученикъ не только въ училищѣ, но также дома и всюду, долженъ поступать прилично и учтиво, и слѣдовательно избѣгать каждаго мѣста, общества и всякихъ случаевъ, угрожающихъ его нравственности, или могущихъ запятнать его честь.

24) Предписывается ученикамъ—во всѣхъ поступкахъ своихъ оказывать почтеніе старшимъ, вѣжливость и дружескую готовность ко взаимной помощи товарищамъ и быть ласковыми и кроткими въ отношеніи всѣхъ. Пусть ни словами, ни движеніями не оказываютъ другимъ презрѣнія; пусть будутъ услужливыми при всякомъ удобномъ случаѣ; богатые пусть помогаютъ бѣднымъ, жертвуя деньгами, коими они въ правѣ располагать, шадя ихъ застѣнчивость и никогда не поставляя имъ на видъ своего благодѣянія. Пусть стараются о примиреніи враждующихъ и ссорящихся, сами никогда не нарушая справедливости. Если иногда вспыхнутъ гнѣвомъ другъ противъ друга, пусть скоро опомнятся и простятъ себя взаимно.

25) Ученикъ, потерпѣвшій дѣйствительную обиду отъ сотоварищей, или отъ кого-нибудь посторонняго, не долженъ самъ искать удовлетворенія, ни увлекаться мщеніемъ, но долженъ жаловаться своему начальству, которому единственно предоставлено право или учинить правосудіе, или позаботиться о томъ.

26) Въ соревнованіи съ сотоварищами или о мѣстѣ въ классѣ, или о другихъ почестяхъ и наградахъ при самомъ сильномъ желаніи отличиться, никто изъ нихъ не долженъ ни питать, ни обнаруживать ни малѣйшей зависти, ненависти и охоты унижить другаго.

27) Ложь, какъ признакъ низкаго характера, бранчивость, вспыльчивость, руганіе поносительными словами, прозвища, а также возня и драки однихъ съ другими не могутъ быть терпимы между учащимся юношествомъ и будутъ наказываемы и искореняемы всѣми, хотя бы даже и самыми строгими мѣрами.

28) Ученики, какъ малолѣтніе, не имѣютъ права ни приобретать, ни отчуждать никакой вещи безъ вѣдома начальства; и потому всякая продажа, купля, обмѣнъ и даже дареніе вещей, какъ въ училищѣ, такъ и внѣ онаго, воспрещается ученикамъ, подѣ

22) Gotując się na wyznaczone sobie lekcye, czytając książki, nie zrozumiałwszy czego, prosić mają Nauczycieli lub dozorców domowych o objaśnienie.

23) Uczeń każdy nie tylko w szkole, ale też w domu i wszędzie przystojnie i obyczajnie ma sobie postępować; a zatem unikać każdego miejsca, obcowania i wszelkich okazji grożących jego obyczajom, lub każących jego sławę.

24) Zaleca się uczniom, aby we wszystkich postępках swoich okazwali uszanowanie ku wszelkim starszym, grzeczność i przyjacielską do wzajemnej pomocy ochotę ku rówieśnikom, ludzkość ku wszystkim. Niech nie okazują ani w słowach, ani w poruszeniach, żadnej ku drugim wzdąrdy, niech przy zdarzonej okazji będą usługiwali. Niech majątniejsi wspomagają uboższych, czém mają wolność zarządzać, oszczędzając im wstydu i nie wymawiając im nigdy swojej uczynności. Niech się starają o pojednanie zwaśnionych i kłócących się, sami nigdy przeciw prawdzie nie wykraczając. Uniosłszy się czasem jeden przeciw drugiemu żywością, niech się wnet postrzegą i wzajemnie sobie przebaczą.

25) Uczeń prawdziwą, ponoszący krzywdę, czyli od współuczniów czyli od kogokolwiek obcego, nie ma oddawać wet za wet, i sam poszukiwać zemsty; ale powinien użalić się przed swoją zwierzchnością, do której jedynie należeć będzie, albo wymierzyć sprawiedliwość, albo się o to postarać.

26) W emulacyi ze współuczniami o miejsce w szkole i o inne zaszczyty i nagrody, przy najwyższej chęci popisywania się w niczem by najmniejszej zazdrości, nienawiści, chętki upokorzenia drugiego ani mieć ani okazać żaden nie powinien.

27) Kłamstwo, jako cecha dusz podłych, kłótniwość, popełdliwość, lżenie podłemi wyrazami, nadawanie przezwisk, cóż dopiero szamotanie się i bicia jednego z drugim, między młodzieżą biorącą edukacyą, cierpiane być nie mogą, i wszelkimi, by też najostrzejszemi, sposobami karane i wykorzeniane będą.

28) Uczniowie, jako małoletni, nie mają prawa, ani nabywać ani się pozbywać, bez wiedzy zwierzchności, żadnej rzeczy; dla tego wszelkie sprzedawanie, kupno, zamiana i samo nawet podarowanie rzeczy, wyjąwszy to, coby wyraźnie mieli do swego zarządzenia

приобрѣтенія самаго высшаго блага время и служить посмѣшищемъ и предметомъ презрѣнія, или чаще всего сдѣлаться жертвою недостатка и бѣдности въ дальнѣйшей своей жизни!

Такія размышленія будутъ поощрять каждаго ученика и побуждать его къ точнѣйшему исполненію настоящихъ правилъ.

Но самыя сильныя побужденія къ исполненію всѣхъ своихъ обязанностей ученикъ почувствуетъ лишь тогда только, когда станетъ исполнять оныя искренно и охотно, ибо тогда будетъ въ состояніи самъ удостовѣриться и узнать, какъ велико то благо, зародыши котораго старается развить въ немъ руководящее его образованіемъ начальство, какъ для него самаго, такъ равно и для всего общества.

Повѣрь, учащееся юношество! образуя свой умъ и сердце, ты успѣешь лучше сохранить челоѣческое достоинство и уяснить себѣ свое предназначеніе. Совершенствуя себя въ этихъ двухъ отношеніяхъ, ты лучше постигнешь, какое счастье составляетъ совершенство челоѣка. Приобрѣтая оное, ты будешь яснѣе сознать его достоинство и права. Это сознаніе будетъ истинною наградою твоихъ трудовъ и твоихъ непріятностей, если только ученіе можетъ быть сопряжено съ какими либо непріятностями. Достаточно было бы тебѣ этой одной награды. Однакоже твое начальство, желая безпрестанно напоминать тебѣ объ этой важной истинѣ, что тебѣ суждено жить не для себя только, что тебѣ предстоятъ важныя обязанности относительно отечества и Государа, назначаетъ тебѣ училищныя награды, которыя ежегодно, отъ имени твоего Монарха, какъ отца отечества, будутъ раздаваемы преуспѣвающимъ въ наукахъ и нравственности, какъ залогъ завѣтныхъ надеждъ, которыя они подаютъ о себѣ Государю и отечеству.

Одобрено въ засѣданіи Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Варшава, 22 Февраля 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій

(подписано) *Станиславъ Потоцкій.*

чаще на недостатки и нѣдзѣ в дальшемъ бегу зыця выставиѣ.

Te uwagi ozywiają kaźdego ucznia, i do jak najdokładniejszego zachowania niniejszych ustaw pobudzają. Ale najmocniejsze pobudki znajdzie kaźdy uczeń do pełnienia wszystkich swoich powinności wtenczas, kiedy je zacznie szczerze, ochoczo wykonywać; wtenczas bowiem zacznie sam przekonywać się i poznawać, jak jest wielkie dobro, które w nich zwierzchność nad jego edukacją przełożona, tak dla niego samego, jako też i dla całej społeczności ludzkiej zakłada. Tak jest młodzieży! kształć swój rozum i serce, przestrzegać będziesz coraz lepiej zacność jestestwa i przeznaczenia swojego. Doskonalać się w tym dwoistym względzie poznasz najlepiej, co to jest za szczęście doskonałość człowieka. Nabierając jej, uczujesz pomnażającą się zacność i godność jego. To uczucie będzie ci najrzetelniejszą twoich prac i twoich (jeżeli są jakie w uczeniu się) przykrości nagrodą. Na tej jednej byłoby dosyć. Wszakże zwierzchność twoja, chcąc ci nieustannie przypominać tę ważną prawdę, że nie dla siebie tylko żyć masz, że cię czekają ważne obowiązki względem twojej ojczyzny, twojego MONARCHY, przeznacza ci szkolne nagrody, które corocznie w imieniu PANUJĄCEGO, jako ojca ojczyzny, dawane będą celującym nauką i obyczajnością, jako zakład drogiej nadziei, którą oni ojczyźnie i MONARSZE o sobie uczynią.

Przyjęto na sessyi Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

w Warszawie, d. 22 Lutego 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

N° 13.

Внутреннее устройство окружных училищъ.

(8 Июня 1820 года)

ВВЕДЕНІЕ.

Назначеніе училищъ.

§ 1.

Окружное училище имѣетъ цѣлью ознакомить юношество съ сущностью всѣхъ тѣхъ наукъ и предметовъ, отъ которыхъ совершенствуются нравы и обычаи, разумъ обогащается необходимыми и полезными познаніями, развивается промышленность и указываются обильные источники, какъ частнаго благосостоянія, такъ и народнаго богатства, равно какъ и существеннѣйшіе практическіе способы къ приобрѣтенію и умноженію того и другаго. Поэтому въ особенную заслугу и отличіе каждаго благоустроеннаго окружнаго училища вѣняется, если ученикъ, окончившій въ ономъ похвально полный курсъ ученія, приобрѣтетъ основательныя познанія по тѣмъ предметамъ и наукамъ, которыя содѣйствовали столь высокому усовершенствованію въ иностранныхъ государствахъ земледѣлія, мануфактуръ, торговли и изящныхъ искусствъ, и если, не ограничиваясь приобрѣтенными въ этомъ училищѣ познаніями, онъ приготовится надлежащимъ образомъ къ слушанію обширнѣйшаго курса наукъ, излагаемаго въ высшихъ классахъ Воеводскихъ училищъ.

Предметы преподаванія, число классовъ, Педагогическій Советъ.

§ 2.

Въ окружномъ училищѣ преподаются слѣдующіе предметы: Законъ Божій; Языки: Польскій, Латинскій, Французскій, Нѣмецкій; Географія; Естественная исторія; Физика; Технологія; Чистописаніе; Рисованіе.

§ 3.

Педагогическій Советъ окружнаго училища составляется: изъ старшаго Профессора, который состоитъ притомъ и Ректоромъ;

N° 13.

Wewnętrzne urządzenie szkół wydziałowych.

(d 8 Czerwca 1820 roku.)

WSTĘP.

Cel tych szkół.

§ 1.

Celem jest szkoły wydziałowej dać dobrze poznać młodzieży treść wszystkich tych nauk i umiejętności, które wykształcają obyczaje i oświecają rozum potrzebnymi i użytecznymi wiadomościami, zaostrzają szczególniej przemysł i wskazują mu obfite źródła tak prywatnej zamożności jak bogactw krajowych, podają niezawodne praktyczne sposoby nabycia i pomnożenia obojga; cechą więc, zasługą i zaletą będzie dobrze urządzonej szkoły wydziałowej, kiedy każdy uczeń, który wszystkie jej klasy chwalebnie ukończy, mieć będzie gruntowne zasady wszystkich wiadomości, umiejętności i talentów, za pomocą których rolnictwo, rękodzieła, handel i piękne kunszta do tak wysokiego jak widzimy doskonałości stopnia w krajach obcych doszły; a nie przestający na edukacyi w tej szkole ukończonej, zdolnym prócz tego będzie do łatwego i prędkiego objęcia dokładniejszej teoryi nauk i umiejętności w wyższych klassach szkół Wojewódzkich.

NAUKI, LICZBA KLASS, ZGROMADZENIE NAUCZYCIELSKIE.

§ 2.

Nauki w tej szkole będą następujące:

Religia, Język Polski, Łaciński, Francuzki, Niemiecki, Geografia, Historya naturalna, Fizyka, Technologia, Kaligrafja, Rysunki.

§ 3.

Zgromadzenie Nauczycielskie szkoły wydziałowej składa się: z pierwszego Professora, który jest razem i Rektorem,

изъ трехъ другихъ Профессоровъ;
изъ трехъ Учителей;
изъ ихъ помощниковъ, если въ нихъ встрѣчается надобность, и
изъ одного и болѣе Законоучителей для юношества разныхъ
вѣроисповѣданій.

§ 4.

Въ каждомъ окружномъ училищѣ главныхъ классовъ полагается четыре, число же параллельныхъ классовъ соразмѣряется съ числомъ учениковъ и денежными средствами.

§ 5.

Въ приложенномъ къ настоящему положенію планѣ преподаванія наукъ въ окружныхъ училищахъ изъяснено, какимъ образомъ, въ какомъ объемѣ въ каждомъ классѣ и по какимъ руководствамъ должны быть преподаваемы предметы.

ОБЯЗАННОСТИ РЕКТОРА.

§ 6.

Ректоръ есть непосредственный начальникъ ввѣреннаго ему училища и всѣхъ принадлежащихъ къ нему лицъ, и притомъ старшій Профессоръ. Поэтому онъ не можетъ отлучаться изъ училища на срокъ свыше трехъ дней, безъ разрѣшенія подлежащаго начальства.

Къ обязанностямъ его относятся:

- a) приемъ въ училище вновь поступающихъ учениковъ;
- b) распределение предписанныхъ особымъ планомъ наукъ по часамъ, днямъ, классамъ и между Учителями;
- c) надзоръ за Учителями и учениками, и частое посѣщеніе классовъ;
- d) приглашеніе Учителей въ засѣданія;
- e) наблюденіе за переводомъ учениковъ въ высшіе классы;
- f) приготовленіе къ публичнымъ испытаніямъ;
- g) выдача аттестатовъ выбывающимъ ученикамъ;
- h) надзоръ за училищными суммами и имуществомъ;
- i) сношенія и переписка съ правительственными мѣстами.

a) Приемъ учениковъ.

§ 7.

Приемъ учениковъ въ училище назначается два раза въ годъ:

z trzech innych Professorów,
z trzech Nauczycieli,
z Kollaboratorów, gdzie ich będzie potrzeba,
z Nauczyciela, lub Nauczycielów Religii dla młodzieży
różnych wyznań.

§ 4.

Każda szkoła wydziałowa mieć będzie głównych klass IV, a tyle pobocznych, ile ich potrzebować będzie liczba uczniów, i fundusz dozwoli.

§ 5.

Plan nauk na szkoły wydziałowe, do tego urządzenia przyłączony, opisuje jakim sposobem wyżej wymienione nauki mają być dawane, do jakiego kresu w każdej klassie i z jakich książek.

ОБОВІАЗКИ РЕКТОРА.

§ 6.

Rektor jest bezpośrednim rzadcą powierzonoj sobie szkoły, i wszystkich do niej należących osób, oraz pierwszym Professoreм, dla tego nie może się oddalać od szkoły na czas dłuższy nad trzy dni, bez pozwolenia Magistratury przyzwoitej.

Do Rectora należy:

- a) przyjmowanie nowo przychodzących do szkoły jego uczniów;
- b) kierowanie rozkładem przepisanych w osobnym planie nauk na godziny, dnie, klasy i Nauczycieli;
- c) dozór nad Nauczycielami, uczniami i częste klass odwiedzenie;
- d) składanie konferencyi z Nauczycielami;
- e) kierowanie promocyami uczniów;
- f) przygotowanie publicznego popisu;
- g) patentowanie odchodzących ze szkoły uczniów;
- h) dozór nad funduszami szkoły i wszelką jej własnością;
- i) utrzymanie stosunków potrzebnych z Magistraturami.

a) Przyjmowa ie uczniów.

§ 7.

Dwa razy na rok, przy otwarciu półroczu szkolnego, przyj-
o Zakładach Naukowych.

при открытіи полугодичнаго учебнаго курса. Такъ какъ отъ этого зависитъ порядокъ и послѣдовательность въ преподаваемыхъ урокахъ, то отступленіе отъ этого правила дозволяется только по весьма важнымъ причинамъ.

§ 8.

Ученики, получившіе первоначальное воспитаніе въ другомъ училищѣ или частномъ заведеніи, должны представить свидѣтельство начальника того заведенія объ успѣхахъ своихъ въ наукахъ. Свидѣтельство это Ректоръ приобщаетъ къ дѣламъ школы и независимо отъ этого экзаминуетъ кандидата, для назначенія ему класса, соотвѣтственно оказаннымъ имъ успѣхамъ въ наукахъ; если же въ послѣдствіи окажется, что вновь поступившій ученикъ не обладаетъ по какому либо предмету соотвѣтственными классу познаніями, то Профессоры должны предупредить о томъ Ректора.

§ 9.

Если признано будетъ, что подвергшійся экзамену можетъ быть принятъ въ число учениковъ, въ такомъ случаѣ отдающіе его въ школу родители или опекуны должны представить Ректору метрическое свидѣтельство о его крещеніи и такое же свидѣтельство о привитіи предохранительной оспы; при томъ объявить на какой квартирѣ и подъ чьимъ надзоромъ намерены его помѣстить, а также свое имя, фамилію и мѣсто жительства, о чемъ Ректоръ сдѣлаетъ отмѣтку въ дѣлахъ своихъ; и, наконецъ, дать поручительство въ томъ, что они будутъ посылать своего сына или питомца въ училище исправно, одѣвать приличнымъ образомъ и снабжать необходимыми книгами и матеріалами для письма и рисованія, и что дома онъ не будетъ оставаться безъ надлежащаго надзора. Затѣмъ они вносятъ за него установленную плату за ученіе, которую Ректоръ при нихъ же записываетъ въ назначенную на сей предметъ книгу и въ полученіи денегъ выдаетъ имъ квитанцію. Квитанцію эту, при первомъ посѣщеніи класса, ученикъ долженъ предъявить учителю, такъ какъ безъ нея онъ не можетъ быть допущенъ къ слушанію уроковъ.

§ 10.

Родители, неимѣющіе средствъ внести установленную пла-

мование учениковъ мѣсце мѣть должно, бо од tego zawiśl porządek lekcyi, i jednostajne w nich postępowanie, przeto od tego prawidła odstąpić nie można, chyba dla bardzo ważnych przyczyn.

§ 8.

Ci którzy w szkole jakiej lub prywatnym instytucie brali początkową edukacyą, złożą zaświadczenie przełożonego tegoż instytutu, o postępkach swoich w naukach i obyczajach. Zaświadczenie to Rektor do akt szkolnych przyłączy, a pomimo tego kandydata examiniuje, w celu wyznaczenia mu klasy, usposobieniu jego w każdej nauce odpowiadającej; gdyby się zaś potem pokazało, że nowo przybyły uczeń w jakiej nauce nie jest na swoim miejscu, Professorowie ostrzegą Rektora.

§ 9.

Skoro wyexaminowany uznany będzie za zdatnego do przyjęcia, rodzice lub opiekunowie oddający go do szkoły, złożą jego metrykę i zaświadczenie z odbytej ospy w ręce Rektora, oznajmia gdzie go umieszczają na stancyi i pod czyim dozorem; opowiedzą imię, przezwisko i mieszkanie swoje, co wszystko Rektor w aktach szkolnych zapisze; zaręczą za swego syna lub pupilla, że będzie regularnie posyłany do szkoły, przyzwoicie ubrany, opatrzoney w książki i rzeczy potrzebne do pisanja i rysunków, tudzież, że w domu nie będzie mu nigdy zbywało na potrzebnym dozorze; złożą za niego przepisana opłatę szkolną, którą Rektor zaraz przy nich w księgę na to przeznaczoną wpisze i na odebrane pieniądze kwit wyda; kwit ten ma być pokazany przez ucznia pierwszy raz do szkoły przychodzącego Professorowi, bo bez kwitu uczeń nie może być przyjętym.

§ 10.

Rodzice, którychby nie stało na opłatę, powinni się z prośbą

ту за учение, должны обратиться съ просьбою въ училищный дозоръ, представить ему свое бѣдное положеніе и, получивъ испрашиваемое разрѣшеніе, представить таковое Ректору, который приобщаетъ оное къ дѣламъ училища.

§ 11.

По исполненіи всѣхъ вышеизложенныхъ формальностей, Ректоръ, въ присутствіи лица, отдающаго воспитанника въ училище, читаетъ вновь принятому и внесенному въ списокъ учениковъ воспитаннику или предлагаетъ ему прочитать книжку, въ которой заключаются правила для учениковъ, вмѣняя ему въ обязанность точнѣйшее ихъ соблюденіе, и указываетъ ему классъ, въ который онъ принять по испытаніи.

При каждомъ приѣмѣ, Ректоръ не долженъ принимать въ училище ни одного воспитанника, не получивъ отъ родителей или опекуновъ удостовѣренія, что ученикъ дома не будетъ оставаться безъ надзора.

b) Распределение предметовъ.

§ 12.

Число учениковъ въ каждомъ классѣ не должно значительно превышать шестидесяти. Тамъ, гдѣ оно значительно превышаетъ эту цифру, Ректоръ, если то позволяютъ средства, раздѣляетъ классъ на два отдѣленія. При распределеніи уроковъ по классамъ и между Учителями, онъ долженъ имѣть въ виду, чтобы каждый предметъ въ отдѣленіяхъ одного и того же класса преподаваемъ былъ однимъ и тѣмъ же Учителемъ.

§ 13.

Во всѣхъ классахъ и въ ихъ отдѣленіяхъ, обыкновенные уроки начинаются, въ лѣтнее время, въ семь часовъ утра и оканчиваются въ одиннадцать, въ зимнее время начинаются въ восемь и оканчиваются въ двѣнадцать часовъ; послѣобѣденные уроки лѣтомъ продолжаются отъ трехъ до пяти, зимою—отъ двухъ до четырехъ часовъ.

§ 14.

Ректоръ преподаетъ въ теченіе недѣли не менѣе семи уроковъ, прочіе же Профессоры и Учители имѣютъ не болѣе двадцати уроковъ въ недѣлю.

удаѣ до дозору szkolnego, tam wywieść swoją niemożność, a uzyskawszy od niego rezolucyą, złożyć ją Rektorowi, którą ten do akt szkolnych przyłączy.

§ 11.

Kiedy już powyższe wszystkie przepisy dopełnione zostaną, Rektor przyjątemu i w rejestr uczniów szkoły wpisanemu, w przytomności osoby, która go przyprowadziła, przeczyta lub da do przeczytania książeczkę praw i przepisów szkolnych dla uczniów, z zaleceniem najściślejszego onych zachowania, i wskaże mu klasę do której przeznaczonym został.

Przy każdym zapisie szkolnym, Rektor nie przyjmie do szkoły młodzieńca, póki się nie przekona od rodziców lub opiekunów, że uczeń w domu bez dozoru nie zostanie.

b) Kierowanie rozkładem nauk.

§ 12.

Liczba uczniów każdej klasy nie ma znacznie przechodzić 60 uczniów, gdzieby znacznie większą być miała, podzieli Rektor klasę, jeżeli fundusz mu tego pozwoli, na dwa działy. Robiąc rozkład lekcyj na Nauczycieli i klasy, wzgląd mieć na to powinien, aby każda nauka w oddziałach jednej klasy przez jednego Nauczyciela dawana była.

§ 13.

Wszystkie klasy i ich oddziały zaczynają lekcyę zwyczajną w lecie o godzinie siódmej, a kończą o godzinie jedenastej, w zimie o godzinie ósmej, a kończą o godzinie dwunastej z rana; po południu latem odbywają się lekcyę od godziny trzeciej do piątej a zimą od drugiej do czwartej.

§ 14.

Rektor téj szkoły daje lekcyj na tydzień najmniej godzin siedm, a inni Professorowie i Nauczyciele najwięcej po godzin dwadzieścia.

§ 15.

Въ концѣ каждаго учебнаго полугодія, Ректоръ, согласно съ планомъ преподаванія наукъ и примѣняясь къ настоящимъ правиламъ, составляетъ заблаговременно, совмѣстно съ преподавателями, росписание предметовъ по часамъ и между Учителями, такъ, чтобы предъ открытіемъ новаго полугодичнаго курса, каждый Учитель могъ получить отъ Ректора это росписание. При составленіи росписанія, слѣдуетъ преимущественно имѣть въ виду, чтобы науки положительныя преподавались по возможности по утрамъ. Копію этого росписанія, за собственноручною подписью, Ректоръ приказываетъ до начала новаго курса вывѣсить на видномъ мѣстѣ, между классами, для свѣдѣнія всѣхъ учениковъ.

c) Надзоръ за Учителями и учениками и частое посѣщеніе классовъ.

§ 16.

Главная обязанность Ректора состоитъ въ безпрестанномъ надзорѣ за тѣмъ, чтобы всѣ лица, принадлежащія къ составу заведенія, исполняли свои обязанности со всею точностью и исправностью.

§ 17.

Для этого онъ долженъ почаще посѣщать классы, въ особенности же уроки, преподаваемые младшими Учителями и помощниками Учителей, наблюдая въ каждомъ классѣ, исполняются ли предписанныя правила, какъ въ отношеніи часовъ, такъ и въ отношеніи наукъ и способа ихъ изложенія, а преимущественно, соблюдается ли между науками надлежащая связь и послѣдовательность при переходѣ изъ класса въ классъ. Поэтому Ректоръ въ правѣ экзаминовать учениковъ во время уроковъ, чтобы удостовѣриться въ ихъ успѣхахъ, по каждой наукѣ. При подобныхъ испытаніяхъ онъ долженъ однако обращать вниманіе на то, чтобы не отнимать у Учителя слишкомъ много времени отъ его урока.

§ 18.

При этомъ Ректоръ долженъ также имѣть надзоръ за удобствомъ и чистотою въ классахъ, за цѣлостью строеній и училищной мебели, приказывая школьнымъ служителямъ и предлагая Учителямъ имѣть за всѣмъ надлежащее наблюденіе и причинившихъ въ чемъ либо поврежденіе заставлять производить починку.

§ 15.

Stosownie do planu jako też do poprzedzających i następnych prawideł, Rektor przy końcu półrocza szkolnego wspólnie z Professorami zawczasu zrobi rozkład przedmiotów uczenia na osoby i godziny, tak żeby każdy Nauczyciel przed rozpoczęciem półrocza mógł ten rozkład od Rektora odebrać. Przy tym rozkładzie, szczególniej trzeba dawać baczność, aby nauki dokładne ile możności dawane były z rana. Ułożonego tego rozkładu kopię Rektor każe zawiesić przy rozpoczęciu nowego kursu nauk, z podpisem swoim, na widocznem dla wszystkich uczniów miejscu między szkołami.

c) Dozór nad Nauczycielami, uczniami i częste klass odwiedzanie.

§ 16.

Głównym Rektora obowiązkiem będzie mieć nieustanną baczność, aby wszystkie osoby do Instytutu należące, obowiązków swoich jak najściślej dopełniały.

§ 17.

Na ten koniec odwiedzać będzie klasy często, a mianowicie wtenczas, kiedy tam lekcyje przez młodszych Nauczycieli i Kollaboratorów dawane bywają. Uważać w każdej klassie, czyli tak co do godzin, jak co do nauk i sposobu ich dawania, dopełniają się przepisy, a nadewszystko czyli się zachowuje przyzwoitość między naukami związek i stopniowanie ich przez klasy. Dla tego mocen jest examinować uczniów podczas lekcyi, doświadczając jak daleko i z jakim pożytkiem w każdej nauce postąpili. Przy tych jednak examinach na to wzgląd mieć powinien, aby przeznaczonego Nauczycielowi na jego przedmiot czasu znacznie nie skracać.

§ 18.

Przytem uważać także Rektor będzie na wygodę i ochędość w klassach, na całość budowli i sprzętów szkolnych, nakazując sługom szkolnym, a Nauczycielom zalecając, aby na wszystko dawali baczność, a czyniących szkodę do naprawy zniewalali.

§ 19.

Какъ Ректоръ, такъ и Учители обязаны поочередно имѣть надзоръ за тишиною и порядкомъ между учениками, приходящими въ классы до начала уроковъ; во время же уроковъ наблюдать, чтобы Учитель не выходилъ изъ класса, до прибытія другаго преподавателя; если же въ двухъ классахъ Учители должны смѣнить другъ друга, то можно на самое короткое время оставить тотъ классъ, который менѣе нуждается въ надзорѣ. Сверхъ того, всѣ Учители обязаны наблюдать, чтобы ученики выходили изъ классовъ, въ порядкѣ, безъ шума и толчковъ, и поэтому Учитель долженъ выходить изъ класса послѣдній.

§ 20.

Если кто либо изъ Учителей, по болѣзни или по другой уважительной причинѣ, не можетъ въ теченіе нѣкотораго времени исполнять своей обязанности, въ такомъ случаѣ Ректоръ входитъ съ Учителями въ соглашеніе относительно замѣщенія его уроковъ. Соединеніе двухъ классовъ въ одинъ, какъ мѣра замедляющая успѣшный ходъ наукъ, не должно имѣть мѣста.

§ 21.

Въ отношеніи учениковъ, Ректоръ обязанъ имѣть о нихъ отеческое попеченіе, наблюдать за ихъ нравственностью и успѣхами въ наукахъ, посѣщая, какъ упомянуто было выше, классы и почаще просматривая классные журналы и книги отѣтокъ, о которыхъ сказано будетъ ниже, а равно разспрашивая объ ученикахъ Учителей и домашнихъ наставниковъ и разсматривая ихъ классныя тетради и т. д.

Ректоръ долженъ поощрять учениковъ, удостоивающихся лестныхъ отзывовъ, напоминать и склонять къ прилежанію нерадивыхъ, или приглашая ихъ къ себѣ на домъ, или дѣлая имъ замѣчанія публично въ классахъ, въ педагогическомъ собраніи или даже въ присутствіи всего училища, однимъ словомъ онъ долженъ имѣть надзоръ за точнѣйшимъ исполненіемъ правилъ о наградахъ и наказаніяхъ, или училищнаго устава, о чемъ издана будетъ особая, болѣе подробная инструкція.

§ 22.

Попеченію Ректора ввѣряется также все то, что имѣетъ

§ 19.

Такъ Ректоръ какъ Научители obowiązаны сѣ до kolejnego pilnowania i utrzymywania w cichości i porządku uczniów, przed czasem do klass przychodzących; w ciągu zaś godzin, żeby Nauczyciel klasy nie opuścił, dopóki od drugiego zmienionym nie będzie, a gdy dwie klasy co do Nauczycieli wzajemnie mają być zmieniane, tedy ta klasa może na jak najkrótszy czas być opuszczana, która mniej dozoru potrzebuje. Aby zaś bez hałasu i ciśnienia się uczniowie porządnie z klass wychodzili, wszyscy Nauczyciele pilnować tego będą, dla tego też Nauczyciel z klasy ma ostatni wychodzić.

§ 20.

W przypadku, gdyby który z Nauczycieli, dla choroby lub innej ważnej przyczyny, nie mógł przez czas niejaki odbywać powinności swojej, Rektor znie się z Nauczycielami względem zastąpienia jego lekcyi. Łączenie dwóch klass w jedną jako bardzo opóźniające uczniom postępек w naukach, miejsca mieć nie powinno.

§ 21.

Co do uczniów, Rektor ojcowską okazywać i mieć nad niemi powinien opiekę, wglądać w ich obyczaje i postępек w naukach, już to jako się wyżej powiedziało odwiedzając ich często w klassach, już przeglądając często dzienniki szkolne i książki cenzury, o których niżej, już wypytując się o nich Nauczycielów szkolnych i Korrepetytorów domowych, przeglądając ich seksterny, i t. d. Dobrze zewsząd odbierających zalety pochwalać, opuszczających się napominać i do poprawy nakłaniać, już to prywatnie do siebie ich wezwawszy, już publicznie w szkole, już przed konferencyą Nauczycieli, już przed całem szkolnem zgromadzeniem; słowem, przestrzegać jak najściślejszego dopełniania przepisów o nagrodach i karach czyli kodexu szkolnego, o czem dana będzie oddzielna obszerniejsza instrukcyja.

§ 22.

Staraniu Rektora porucza się także, aby w pomieszkaniu

связь съ домашними потребностями ученика въ отношеніи его здоровья, нравственности, надзора и учебныхъ пособій.

d) Назначеніе засѣданій.

§ 23.

Въ послѣднюю субботу каждаго мѣсяца, или по мѣрѣ надобности и чаще, Ректоръ приглашаетъ всѣхъ Учителей въ засѣданіе для совѣщаній съ ними и взаимнаго сообщенія замѣчаній обо всемъ, что относится къ внутреннему управленію училища, дисциплинѣ, наукамъ и способамъ преподаванія, о возрастающихъ или уменьшающихся успѣхахъ учениковъ, о мѣрахъ къ устраненію встрѣчающихся препятствій и т. п. Постановленія въ общемъ совѣщаніи предложенія, собранныя Ректоромъ, какъ предсѣдательствующимъ, записываются однимъ изъ Учителей въ протоколъ, и Ректоръ наблюдаетъ за исполненіемъ оныхъ. На тѣхъ же совѣщаніяхъ Учители должны сообщать свои замѣчанія, основанныя на собственномъ опытѣ, о планѣ преподаванія наукъ, объ учебникахъ, объ устройствѣ школъ, для совмѣстнаго ихъ обсужденія и представленія высшему начальству.

§ 24.

Порядокъ, въ какомъ дѣлаются въ засѣданіи замѣчанія лицамъ, не исправившимся отъ неоднократно повторяемыхъ частнымъ образомъ напоминаній, описанъ въ статьѣ о наградахъ и наказаніяхъ, или въ училищномъ уставѣ.

e) Производство испытаній.

§ 25.

Испытанія учениковъ въ теченіе учебнаго года бываютъ двоякаго рода: одно частное—въ концѣ перваго полугодія, другое публичное—въ концѣ года.

§ 26.

По предварительномъ соглашеніи съ Учителями, Ректоръ производитъ первое испытаніе въ присутствіи членовъ мѣстнаго Управленія Учебнаго вѣдомства, на второе же приглашаетъ тѣхъ же членовъ и всю публику, разсылая программу испытанія, составленную самимъ Ректоромъ или однимъ изъ Учителей и напечатанную, по мѣрѣ возможности, на счетъ училищныхъ суммъ.

§ 27.

Программа должна заключать въ себѣ: 1) описаніе состоя-

ученія zachowywało się wszystko, co się ściaga do jego zdrowia, obyczajów, dozoru i pomocy w naukach.

d) Składanie konferencyj.

§ 23.

W ostatnią Sobotę każdego miesiąca, a w potrzebie i częściej, Rektor zgromadzi wszystkich Nauczycieli, końcem porozumienia się z nimi, udzielenia sobie nawzajem uwag nad tem wszystkim co się ściaga do wewnętrznego szkoły rządu, karności, nauk i sposobu ich dawania, nad coraz sporszym lub opieszalszym uczniów postępem, nad sposobami uprzątnienia zachodzących przeszkód, i t. p. Wnioski, wynikające z tej wspólnej obrady, od Rektora jako prezydującego zebrane, jeden z Profesorów w protokół zapisze, a Rektor dołoży starania, aby uskutecznione zostały. Na tych także konferencyach podawać mają Nauczyciele doświadczeniem stwierdzone uwagi swoje, nad planem nauk, książkami elementarnymi, nad samem szkół urządzeniem, końcem wspólnego ich roztrząśnienia i przełożenia wyższej władzy.

§ 24.

Sposób napominania w czasie konferencyi tych osób, których prywatnie przestrogi kilkakrotnie powtarzane nie poprawiły, opisany jest pod tytułem o na grodach i karach, czyli w kodexie szkolnym.

e) Kierowanie popisami.

§ 25.

Dwojaki w roku szkolnym odbędzie się popis, jeden prywatny przy końcu pierwszego półrocza, drugi publiczny przy końcu roku.

§ 26.

Względem obu umówiwszy się wprzód Rektor z Nauczycielami, pierwszy odprawi w przytomności członków Magistratury miejscowej wydziału edukacyjnego, na drugi zaprosi Magistraturę wydziału edukacyjnego i całą publiczność programatem od siebie, lub od jednego z Nauczycielów ułożonym, i gdzie będzie można kosztem funduszu szkolnego wydrukowanym.

§ 27.

Przedmiotem programatu będzie: 1) opis stanu szkoły, albo

нія училища, или, если описание это было помещено въ предшествовавшей программѣ и послѣ того не случилось ничего замѣчательнаго, какое либо интересное разсужденіе педагогическаго содержанія, или по отрасли языковъ или наукъ, предписанныхъ планомъ, въ примѣненіи къ потребностямъ училища и края; 2) порядокъ самаго испытанія, и еслибы таковое предполагалось продолжать нѣсколько дней, поясненіе, по какому предмету каждый день будетъ производиться испытаніе.

§ 28.

По каждому языку и по каждому предмету испытаніе начинается съ самаго низшаго класса, съ постепеннымъ переходомъ къ высшимъ классамъ, такъ, чтобы публика могла убѣдиться о степени успѣховъ учениковъ каждого класса по отдѣльнымъ предметамъ.

§ 29.

Учители сами экзаминируютъ своихъ учениковъ, но членамъ Учебнаго вѣдомства предоставляется право удостовѣряться, все ли положенное по плану преподавалось Учителями, и все ли это усвоено учениками.

§ 30.

Ректоръ называетъ предметъ, по которому должно производиться испытаніе учениковъ, и приглашаетъ къ испытанію классъ и Учителя. Учитель, въ краткихъ словахъ, объясняетъ слушателямъ, что именно и съ какимъ успѣхомъ пройдено имъ въ извѣстномъ классѣ по его предмету, и приступая къ экзамену подаетъ лицу, назначенному Учебнымъ начальствомъ или училищнымъ дозоромъ для присутствованія при испытаніи, вѣдомость о числѣ учениковъ, оказавшихъ хорошіе, средніе и слабые успѣхи, по которой членъ Учебнаго вѣдомства вызываетъ учениковъ, кои должны быть переэкзаменованы Учителемъ, наблюдая притомъ, чтобы ученики отвѣчали порознь.

§ 31.

Дабы Учители не мѣшали другъ другу при испытаніяхъ, Ректоръ, за два или за три дня до экзамена, распредѣляетъ между ними время по часамъ и по четвертямъ, соразмѣрно съ объемомъ и важностью каждого предмета, и наблюдаетъ, чтобы никто не испытывалъ болѣе противу назначеннаго времени.

jeżeli ten już był dany w poprzedzającym programacie, a później nic nowego nie zaszło, interesujące jakie badanie pedagogiczne, lub rozprawa jaka dotycząca się języka, albo nauk w planie przepisanych, do okoliczności szkoły i kraju zastosowana; 2) porządek, którym się popis odbywać będzie, a jeżeliby ten trwał miał dłużej nad dzień jeden, wyszczególnienie z czem którego dnia uczniowie popisywać się mają.

§ 28.

Z każdego języka i z każdej umiejętności popis zaczynać się będzie od klasy najniższej, postępując ciągle do najwyższej, ażeby publiczność poznać mogła, jak daleko i z jakim pożytkiem w szczególnych przedmiotach każda klasa doprowadzona została.

§ 29.

Sami Nauczyciele examiniują uczniów swoich, wolno jednak każdemu z Magistratury edukacyjnej doświadczać, czyli Nauczyciele wszystko wydali, a uczniowie pojęli, co plan nauk przepisuje.

§ 30.

Rektor mianuje przedmiot, z którego uczniowie sprawę zdawać mają, wzywa do niego klasę i Nauczyciela. Nauczyciel krótko opowiada słuchaczowi, jak daleko i z jakim skutkiem naukę swoją posunął w tej klasie; zaczynając zaś examiniować, osobie od Magistratury edukacyjnej lub z dozoru szkolnego na examen zesłanej, podaje liczbę uczniów swoich postępu największego, miernego i najmniejszego, a tu wymienia tych, których Nauczyciel examiniować ma, przestrzegając aby uczniowie pojedynczo odpowiadali.

§ 31.

Aby zaś jeden Nauczyciel drugiemu nie zabierał czasu popisu, na dwa lub trzy dni przed tymże, Rektor podzieli między nich czas rzeczony na godziny i kwadransy, stosownie do obszerności i ważności każdego przedmiotu i uważać będzie, aby nikt więcej czasu nad wydzielony sobie nie zabierał.

§ 32.

Въ промежуткахъ испытаній, ученики будутъ декламировать наизусть разные отрывки на языкахъ, которымъ они учились. Предметы для декламировки избираются не только соотвѣтственно понятіямъ молодаго возраста, но и такіе, которые могли бы имъ служить въ будущемъ образцомъ основательныхъ сужденій, въ особенности въ отношеніи доброй нравственности, возвышенныхъ мыслей, а также чистоты и правильности слога. Описанія, мысли и выраженія, хотя бы только намекомъ содѣйствующія возбужденію страстей, должны быть пропускаемы.

§ 33.

При окончаніи испытанія, Ректоръ представляетъ списокъ учениковъ, удостоившихся публичной похвалы, а одинъ изъ почетнѣйшихъ чиновниковъ, присутствующихъ на томъ же испытаніи, прочтетъ имена тѣхъ учениковъ, кои удостоились награды, и послѣ того лично раздаетъ оныя преуспѣвающимъ.

f) Переводъ учениковъ изъ класса въ классъ.

§ 34.

За три или за четыре недѣли до публичныхъ испытаній, каждый Учитель представляетъ Ректору списокъ учениковъ, которые, по его мнѣнію, могутъ быть удостоены перевода въ высшій классъ.

§ 35.

Получивъ такіе списки отъ всѣхъ Учителей, Ректоръ, по разсмотрѣніи ихъ и соображеніи съ собственными выводами, составленными имъ о каждомъ ученикѣ, какъ при посѣщеніи классовъ, такъ и въ педагогическихъ засѣданіяхъ, или изъ классныхъ журналовъ и аттестационныхъ книгъ, составляетъ общій списокъ переводимыхъ ученикамъ и, собравъ Учителей, вторично просматриваетъ оный, сообщая при томъ свои замѣчанія и предоставляя каждому право дѣлать такіе же замѣчанія съ своей стороны.

§ 36.

Въ случаѣ несогласія половины Учителей на предлагаемый Ректоромъ переводъ ученика въ высшій классъ, или на оставленіе его въ томъ же классѣ, Ректоръ предлагаетъ Учителямъ того класса, въ который предполагается перевести ученика, переэкзаминовать сего послѣдняго въ его присутствіи. Послѣ такого испытанія, Ректоръ выводитъ окончательное заключеніе о томъ, заслуживаетъ ли ученикъ перевода, или нѣтъ.

§ 32.

Popis przegradzać będą deklamacye w językach, których się uczono, rzeczy zaś do deklamowania obierane być mają nie tylko stosowne do pojęcia młodych umysłów, ale oraz takie, aby im nadal służyć mogły za wzór gruntownych zdań, zwłaszcza moralnych, wysokich myśli i czystego a poprawnego stylu. Opisy, myśli i wyrazy, któreby choć z daleka mogły obudzać namiętności naganne, mają być pomijane.

§ 33.

Przy końcu popisu, Rektor poda imiona uczniów zasługujących na publiczne zalety, które przez najznakomitszego z urzędników przytomnych czytane, i przez tegoż zasłużonym nagrody rozdawane będą.

f) Kierowanie promocyami uczniów.

§ 34.

Na trzy lub cztery tygodnie przed popisem publicznym, każdy Nauczyciel poda Rektorowi rejestr uczniów, których sądzi być godnymi promocyi do klasy wyższej swego przedmiotu.

§ 35.

Gdy wszyscy Nauczyciele takowe oddadzą rejestra, Rektor rozważywszy je i porównawszy z temi wyobrażeniami, których nabył o każdym w szczególności uczniu, już to często odwiedzając klasy i w nich examinując, już z konferencyi, już z dzienników szkolnych i książki cenzur, ułoży rejestr jeneralny promocyj, i zgromadziwszy Nauczycieli, powtórnie go z nimi roztrząsać będzie, przekładając im uwagi i dając wolność każdemu czynienia ich sobie nawzajem.

§ 36.

W przypadku gdyby na jakiego ucznia od Rektora do promocyi podanego, lub od niej odsuniętego, połowa przynajmniej Nauczycielów nie zgodziła się, Rektor zaleci tym Nauczycielom, do których klasy ma być posunięty, lub od której ma być wstrzymany uczeń, aby go w przytomności swojej examinowali. Po takowym examinie, Rektor ostatecznie osądzi o zdatności lub niezdatności ucznia do promocyi.

§ 37.

Для молодого человека, на его учебномъ поприщѣ, нѣтъ дѣла важнѣе годичнаго перевода въ высшій классъ; но какъ, съ одной стороны, при слишкомъ скоромъ переводѣ, не приобрѣвъ основательныхъ познаній въ наукахъ, онъ привыкаетъ ограничиваться поверхностнымъ взглядомъ на вещи, такъ, съ другой стороны, излишнее продержаніе ученика въ теченіе года въ одномъ классѣ, съ ущербомъ драгоцѣннаго времени, не только ставитъ ученика въ тягость всему классу, но нерѣдко бываетъ причиною совершеннаго съ его стороны пренебреженія къ наукамъ. Изъ этого можно убѣдиться, какъ предусмотрительно слѣдуетъ дѣйствовать при опредѣленіи перевода въ высшій классъ; поэтому, чтобы вывести Ректора и Учителей изъ затруднительнаго положенія, и чтобы убѣдить притомъ родителей, иногда весьма нетерпѣливыхъ и неразумяющихъ, что въ этомъ дѣлѣ не можетъ имѣть мѣста никакое пристрастіе, поименовываются здѣсь важнѣйшіе предметы и сообщаются относительно объема ихъ для каждаго класса указанія, которыми слѣдуетъ руководствоваться при переводѣ учениковъ въ высшій классъ. И такъ ученикъ долженъ знать при поступленіи:

въ I-й классъ: плавно читать по польски, четыре ариѳметическія дѣйствія съ простыми числами и Пифагорову таблицу;

во II-й классъ: части рѣчи въ польскомъ языкѣ, склоненія и спряженія правильныя латинскія, четыре ариѳметическія дѣйствія съ числами простыми и именованными;

въ III-й классъ: склоненія и спряженія латинскія неправильныя, и первыя основанія латинскаго синтаксиса; читать по французски и по нѣмецки, и спрягать вспомогательные глаголы французскіе и нѣмецкіе; ариѳметическія дѣйствія съ дробями; изъ геометріи равенство треугольниковъ и о параллельныхъ линіяхъ;

въ IV-й классъ: безошибочно писать подъ диктовку по польски; составлять письма болѣе легкаго содержанія; склоненія и спряженія правильныя французскія и нѣмецкія; весь курсъ ариѳметики; общія понятія изъ естественной исторіи и физики, изъ геометріи свойства круга.

g) Выдача аттестатовъ выбывающимъ изъ училища ученикамъ.

§ 38.

Если кто либо изъ учениковъ пожелаетъ оставить училище

§ 37.

Гды для мѣлодего чзловіека не ма ние важнѣйшего в заводзие его szkolnym jak promocya roczna, gdy zbyt prędko i bez dojrzałości promowany w naukach ugruntować się nie może, i nabiera nałogu przestawania na niedokładném rzeczy objęciu, gdy z drugiej strony, niepotrzebnie zatrzymany przez rok w klasie której uczeń, nie tylko z uszczerbkiem drogiego czasu swojego, bywa przykrym téjże klasy ciężarem, ale też częstokroć zupełnie się opuszcza, wnieść ztąd należy jak wielkiój układ promocyi potrzebuje uwagi; dla ułatwienia więc Rektorowi i Nauczycielom trudności, a razem dla zapewnienia Rodziców, bardzo czasem niecierpliwych i niewyrozumiałych, iż w téj mierze żadne stronnictwo miejsca mieć nie może, wyszczególniają się tu najważniejsze nauk przedmioty i ich w kaźdój klassie granice, na które przy układaniu promocyi najwięcej uważać potrzeba, — i tak:

Umieć powinien uczeń przychodzący:

do klasy I-ej, czytać z łatwością po polsku, znać cztery działania arytmetyczne z liczbami pojedynczemi, i tabliczkę Pitagoresa;

do klasy II-ej, rozbiór mowy na części w polskim języku, deklinacye i konjugacye foremne łacińskie, cztery działania arytmetyczne z liczbami pojedynczemi i wielorakiemi;

do klasy III-ej, deklinacye i konjugacye łacińskie nieforemne i pierwsze zasady składni łacińskiej, czytać tudzież czasować słowa posiłkowe w języku francuzkim i niemieckim, działania arytmetyczne z ułomkami, z jeometrii o przystawianiu trójkątów i o linjach równoodległych;

do klasy IV-ej, bezbłędnie pisać po polsku za dyktującym, układać listy w materyach łatwiejszych, deklinacye i konjugacye francuzkie i niemieckie foremne, całą arytmetykę, ogólny rys historyi naturalnej i fizyki, z jeometrii własności koła.

g) Patentowanie odchodzących ze szkoły uczniów.

§ 38.

Gdyby któren uczeń nie ukończywszy całego biegu nauk na

не кончивъ предписаннаго полного курса, то Ректоръ выдаетъ ему свидѣтельство, въ которомъ должно быть показано, сколько лѣтъ ученикъ пробылъ въ училищѣ, изъ котораго класса выбываетъ, какіе оказалъ успѣхи въ наукахъ и какого былъ поведенія. Свидѣтельство это выдается на гербовой бумагѣ, за подписью одного только Ректора и съ приложеніемъ къ нему печати училища.

§ 39.

Ученикамъ, выбывающимъ изъ училища по окончаніи полного курса ученія, Ректоръ съ Учителями выдаютъ на доставленной ученикомъ гербовой бумагѣ свидѣтельство, которое, по изложеніи въ немъ всѣхъ вышеупомянутыхъ обстоятельствъ, утверждаютъ собственноручными подписями, съ приложеніемъ печати училища.

h) Надзоръ за училищными суммами и имуществомъ.

§ 40.

Подъ именемъ училищныхъ суммъ и имущества слѣдуетъ разумѣть всѣ вообще строенія и въ нихъ мебель и коллекціи, предназначенныя въ пользованіе училища, а равно взимаемую съ учениковъ плату за ученіе.

§ 41.

Въ отношеніи строеній и движимости, служащей для общаго употребленія, Ректоръ имѣетъ надзоръ за сохраненіемъ ихъ въ цѣлости, при содѣйствіи школьнаго служителя, руководствуясь инвентарнымъ описаніемъ, которое должно храниться въ архивѣ.

§ 42.

Если встрѣтится необходимость произвести какую либо починку или приобрѣсть новую мебель, бумагу, перья, чернила и т. п., то Ректоръ производитъ этотъ расходъ изъ части сбора за ученіе, предоставленной въ его распоряженіе на чрезвычайныя надобности, представляя квитанціи въ покупкѣ каждой вещи.

§ 43.

Ректоръ заботится объ умноженіи бібліотеки и кабинетовъ необходимыми для училища сочиненіями, машинами и коллекціями, и наблюдаетъ за цѣлостью ихъ, непосредственный же за ними надзоръ возлагаетъ на одного изъ Учителей. Для этого, при каждомъ рапортѣ въ Коммисію Народнаго Просвѣщенія, онъ представляетъ, въ видѣ проекта, списокъ предметовъ, которые въ будущемъ году предполагаетъ приобрѣсти для заведенія.

тѣ школу przepisanego, chciał ją opuścić, Rektor wyda mu zaświadczenie, wyrażające ile lat w szkole bawił, którą w niej ukończył klasę, jaki w której nauce uczynił postęp, i jak się sprawował. Zaświadczenie to na stemplowanym papierze sam tylko podpisze Rektor i na nim pieczęć szkolną wycisnie.

§ 39.

Dla wychodzących zaś ze szkoły, po zupełnem w niej wszystkich klass i całego nauk kursu ukończeniu, Rektor z Professorami, na przyniesionem przez niego arkuszu stemplowanego papieru, zaświadczenie z opisem okoliczności wyrażonych ułożą, podpisami je swojemi i pieczęcią szkolną stwierdzą.

h) Baczność na własności i fundusze wspólne szkoły.

§ 40.

Przez własności i fundusze szkolne rozumieją się wszystkie w powszechności budynki, i w nich sprzęty i zbiory do użytku szkoły przeznaczone, i opłata od uczniów.

§ 41.

Co do budynków i sprzętów w nich do wygody fizycznej Instytutu służących, Rektor całości ich przestrzegać będzie, za pomocą służącego szkolnego podług inwentarza, który w archiwum ma się znajdować.

§ 42.

Gdy zajdzie potrzeba naprawienia czego, lub sprawienia jakiego nowego sprzętu, papieru, piór, atramentu, i t. p. Rektor to obmyśli z części opłaty uczniów, salvo calculo jemu ad extraordinarya zostawianej, składając kwity na każdą rzecz kupioną.

§ 43.

Rektor stara się o pomnożenie biblioteki i gabinetu potrzebnymi szkole dziełami, machinami i zbiorami, czuwa nad całością tychże, bezpośredni zaś ich dozór poleca jednemu z Nauczycieli. Dla tego przy każdym raporcie prześle projectywną Kommissyi Oświecenia rejestr rzeczy, które w następnym roku myśli przysposobić.

i) *Сношенія съ учебными властями.*

§ 44.

Ректоръ долженъ стараться о томъ, чтобы, на основаніи правилъ, постановленныхъ Учебнымъ начальствомъ, представлять своевременно рапорты и отчеты, и, сверхъ того, поддерживать со всею точностью отношенія, существующія между Учебнымъ начальствомъ и училищемъ.

§ 45.

По окончаніи перваго учебнаго полугодія, Ректоръ представляетъ немедленно въ Воеводскую Коммисію, въ двухъ экземплярахъ, рапортъ, въ которомъ сообщаетъ на особыхъ листахъ свѣдѣнія о числѣ учениковъ въ каждомъ классѣ и свои по сему предмету заключенія.

§ 46.

Годичный отчетъ о сборѣ за ученіе, составленный по прилагаемой въ концѣ настоящаго положенія формѣ, Ректоръ представляетъ не позже 15 Августа каждаго года, въ двухъ экземплярахъ, въ Воеводскую Коммисію.

§ 47.

Рапорты объ ученикахъ и отчеты должны быть подписаны Ректоромъ и Профессорами.

§ 48.

Въ случаѣ предстоящей необходимости замѣстить какую либо учительскую должность, Ректоръ въ возможной скорости входитъ о томъ съ представленіемъ въ Коммисію Народнаго Просвѣщенія, во всякомъ случаѣ не позже конца учебнаго года.

§ 49.

Ректоръ долженъ вѣнѣтъ Учителямъ въ обязанность — записывать всѣ изобрѣтенія, факты и наблюденія по части исторіи, физики, сельскаго хозяйства, статистики и т. п., сообразно съ преподаваемымъ каждымъ изъ нихъ предметомъ.

§ 50.

Замѣтки эти, составленные, по опредѣленной формѣ, на бумагѣ въ четвертую долю листа, Ректоръ, за своею подписью, представляетъ въ концѣ каждаго года вмѣстѣ съ рапортомъ объ Учителяхъ.

§ 51.

Ежегодно въ Іюль мѣсяцъ Ректоръ представляетъ, адресуя

i) *Utrzymywanie związków z Magistraturami.*

§ 44.

Ректоръ стараться будетъ, ажебы подлугъ выданныхъ przepisów od Magistratury nad edukacją przełożonej, przez niego w naznaczonym czasie oddawane były rapporta, rachunki, nadto, aby we wszystkim jak najdokładniej wszelkie stosunki, między szkołą i Magistraturą zachodzące, były zachowane.

§ 45.

Po ukończeniu pierwszemu półroczu szkolnym, Rektor zaraz prześle rapport do Komisji Wojewódzkiej w dwóch exemplarzach, w którym wymieni na osobnych arkuszach liczbę uczniów każdej klasy, i zdanie o niej w ogólności.

§ 46.

Rachunek roczny z opłaty od uczniów, podług wzoru przyłączonego na końcu niniejszego urządzenia, prześle najdalej do dnia 15 Sierpnia każdego roku Komisji Wojewódzkiej w dwóch exemplarzach.

§ 47.

Rapporta o uczniach i obrachunki mają być podpisane przez Rektora i Professorów.

§ 48.

Ile razy Rektor przewidywać będzie potrzebę obsadzenia jakiego miejsca nauczycielskiego, uczyni w tej mierze jak najspieszniej przełożenie Komisji Oświecenia, a najpóźniej przy końcu roku szkolnego.

§ 49.

Rektor zobowiąże Professorów do zapisywania wszelkich postrzeżeń, wynalazków i zdarzeń we względach historycznym, fizycznym, gospodarskim, statystycznym i t. p., każdego podług przedmiotu naukowego, którym się zatrudnia.

§ 50.

Zapisy takowe w pewnej formie ułożone, i na papierze in 4-to spisane i przez niego podpisane, przesyłać będzie Rektor w końcu każdego roku wraz z raportem o Nauczycielach.

§ 51.

W miesiącu Lipcu każdego roku, Rektor przesyłać będzie

въ собственныя руки Министра Народнаго Просвѣщенія, рапорты о Профессорахъ и Учителяхъ, по прилагаемой у сего формѣ.

§ 52.

Ректоръ, представляя рапорты объ ученикахъ, кромѣ таблицы съ распредѣленіемъ уроковъ по часамъ, долженъ приложить къ нимъ также таблицу съ росписаніемъ часовъ на предметы и Учителей, по прилагаемому образцу. Притомъ онъ представляетъ также подробныя вѣдомости предметамъ, прибывшимъ въ течение учебнаго года, какъ въ бібліотеку, такъ и въ кабинеты.

Обязанности Профессоровъ, Учителей, содержателей пансіоновъ, наставниковъ и разнаго рода домашнихъ надзирателей.

§ 53.

Первое между Профессорами мѣсто присвоивается не по классамъ или преподаваемымъ предметамъ, а по личнымъ заслугамъ и достоинству, о коихъ заключаетъ высшее Учебное начальство.

§ 54.

Если Ректоръ изъ числа старшихъ Профессоровъ не назначитъ заступающаго его мѣсто, то исправленіе должности Ректора, въ случаѣ его отлучки, продолжительной болѣзни или смерти, возлагается на перваго по старшинству Профессора.

§ 55.

Такъ какъ главнѣйшею цѣлью важнаго Учительскаго призванія полагается руководить юношество собственнымъ примѣромъ, путемъ вѣры и проистекающей изъ нея нравственности, такъ какъ примѣръ старшихъ, за которыми охотно слѣдуетъ юношество, представляется для этого самымъ дѣятельнымъ средствомъ, и при томъ наука и внушенія, не подтвержденныя примѣромъ, обыкновенно остаются безъ послѣдствій, то Профессорамъ и Учителямъ вмѣняется въ обязанность присутствовать вмѣстѣ съ учениками въ церкви на Богослуженіи подлежащаго исповѣданія, о чемъ будетъ изложено ниже.

§ 56.

Профессоры, преподающіе отдѣльные предметы въ высшемъ классѣ, обязаны по крайней мѣрѣ разъ въ мѣсяцъ имѣть педагогическое совѣщаніе съ Учителями и ихъ помощниками, преподающими тотъ же предметъ въ низшихъ классахъ, въ видахъ под-

pod adresem do własnych rąk Ministra Oświecenia, rapporta o Professorach i Nauczycielach, podług przyłączonego szematu.

§ 52.

Rektor przesyłając rapporta o uczniach, oprócz tabellarycznego rozkładu nauk na godziny, dołączy także tabelłę godzin na każdą naukę, i na każdego Nauczyciela przeznaczonych, podług załączonych wzorów. Dołączy także dokładne wykazy rzeczy przybyłych, w ciągu roku szkolnego, tak do Biblioteki jako też do Muzeum.

OBOWIĄZKI PROFESSORÓW I NAUCZYCIELI, UTRZYMUJĄCYCH PENSYJE, KORREPEITYTORÓW I WSZELKICH DOZORCÓW DOMOWYCH.

§ 53.

Pierwszeństwo między Professorami nie jest przywiązane do klasy żadnej, do żadnej nauki, ale do osobistej zasługi i wartości, o której najwyższa Magistratura edukacyjna stanowi.

§ 54.

Jeżeli Rektor ze starszych Professorów nie wyznaczy zastępcy, pierwszy Professor jest z porządku takim zastępcą, w przypadku oddalenia się, w dłuższej słabości, lub śmierci Rektora.

§ 55.

Gdy ważnego powołania Nauczycielskiego głównym jest celem prowadzić młodzież przez przykład drogą religii i zasadzonej na niej moralności, gdy przykład starszych, na których się młodzież chętnie zapatruje, jest nad wszystkie dzielniejszy sposoby, a nauka i zachęcanie nim niestwierdzone, zwyczajnie bez skutku pozostaje, z tych powodów zaleca się Professorom i Nauczycielom, aby razem z uczniami do kościoła na nabożeństwo niżej przepisane właściwego wyznania uczęszczali.

§ 56.

Professorowie, każdego szczególnego przedmiotu w klasie najwyższej, składać będą przynajmniej raz w miesiąc konferencye naukowe, z Nauczycielami i Kollaboratorami klass niższych swego

держанія надлежащей связи и постепенности въ наукахъ по классамъ, а равно для приготовления замѣчаній къ общему засѣданію у Ректора.

§ 57.

Каждый Профессоръ, Учитель и помощникъ Учителя, сознавая всю важность и святость своего званія и своихъ обязанностей, долженъ въ поступкахъ своихъ принять за правило слѣдующее:

- a) на каждый урокъ приходить вполнѣ приготовленнымъ;
- b) начинать и оканчивать всѣ уроки своевременно;
- c) во время урока заниматься предписаннымъ предметомъ, избѣгая, какъ въ училищѣ, такъ и внѣ училища, въ бесѣдахъ съ учениками, всѣхъ выраженій и сужденій, предосудительныхъ для религіи, нравственности или Правительства, и наблюдать, чтобы ничего подобнаго не встрѣчалось въ приготовленныхъ учениками упражненіяхъ;
- d) предлагаемыя ученикамъ на домъ упражненія собирать къ себѣ, просматривать и исправлять;
- e) какъ въ училищѣ, такъ и внѣ его подавать собою ученикамъ примѣръ доброй нравственности и трудолюбія;
- f) учениковъ своихъ въ классѣ держать въ порядкѣ и требовать отъ нихъ вниманія, къ чему должны служить ему помощію классныя журналы и книги отѣтокъ, о коихъ изъяснено будетъ ниже; прочія же для этого мѣры подробно изложены въ особой о томъ инструкціи;
- g) во время уроковъ не оставлять класса до прихода на смѣну другаго Учителя; если же въ двухъ классахъ Учителя должны смѣнить другъ друга, то дозволяется оставить на самое короткое время тотъ классъ, который менѣе нуждается въ надзорѣ.

По окончаніи уроковъ наблюдать, чтобы ученики расходились изъ классовъ безъ шума и толчковъ; поэтому Учитель долженъ выходить изъ класса послѣдній. Однимъ словомъ—способствовать всѣми возможными мѣрами пользамъ и преуспѣванію училища и поддержанію тѣсной связи между Учителями и подобающаго уваженія къ своему начальству.

§ 58.

Кто изъ Учителей не въ состояніи придти на урокъ, обязанъ заблаговременно извѣстить о томъ Ректора.

въzględне предмету, в celu utrzymania należytego związku i stopniowania nauk przez klasy, oraz przygotowania uwag na konferencyę ogólną u Rektora.

§ 57.

Każdy Professor, Nauczyciel i Kollaborator, przejęty ważnością urzędu i świętością powinności swoich, następujące przepisy za prawidła swego postępowania mieć będzie:

- a) на каждую лекцыю добре приготовленнымъ приходить;
- b) лекцыю всѣмъ в своемъ czasie zaczynać i kończyć;
- c) в czasie lekcyi przepisanimi trudnić się przedmiotami, wystrzegać się tak w szkole jak i za szkołą w rozmowie z uczniami wszelkich wyrazów i twierdzeń, któreby religii, moralności lub Rządowi uwłaczały, dać baczność, aby w wypracowanych przez uczniów robotach, nic takiego się nie wcisnęło;
- d) zadawane uczniom do wypracowania domowe ćwiczenia do siebie odbierać, przeglądać i poprawiać;
- e) jak w szkole, tak za szkołą być dla uczniów wzorem dobrych obyczajów i pracowitości;
- f) uczniów swoich w klasie w porządku i w uwadze utrzymywać; do czego wielką mu pomocą będą dzienniki szkolne i cenzury, o których niżej. Inne zaś środki znajdzie obszerniej wyłożone w osobnej na to instrukcyi;
- g) w ciągu godzin nie opuści klasy, dopóki od drugiego zmienionym nie będzie. A gdy dwie klasy mają być wzajemnie zmienione co do Nauczycieli, tedy ta klasa na jak najkrótszy czas może być opuszczoną, która mniej dozoru potrzebuje. Przy ukończeniu godzin przestrzegać będzie, aby uczniowie bez hałasu i ciśnienia się porządnie z klass wychodzili, tym końcem sam ostatni ma wychodzić. Jednem słowem, przykładąć wszelkiego starania do pomnożenia użyteczności i kwitnienia szkoły, do utrzymania ścisłego związku między Nauczycielami i przyzwoitoj względem Zwierzchników swoich powolności.

§ 58.

Nie mogący przyjść na lekcya, winien o tém jak najwcześniej uwiadomić Rektora.

§ 59.

Если кто либо изъ Профессоровъ, Учителей и ихъ помощниковъ, по важнымъ причинамъ и крайней необходимости, которая будутъ признаны Ректоромъ уважительными, вынужденъ будетъ отлучиться, то Ректоръ въ правѣ дать ему отпускъ срокомъ не болѣе, какъ на двѣ недѣли, и то одинъ разъ въ годъ, о чемъ обязанъ донести ближайшему начальству. О разрѣшеніи болѣе продолжительнаго отпуска, преподаватель долженъ просить, чрезъ посредство Ректора, высшее Учебное начальство.

§ 60.

На Учителей Закона Божія, сверхъ общихъ со всѣми Профессорами и Учителями обязанностей, возлагается еще слѣдующая особенная: въ преподаваніи своемъ, они не должны ограничиваться основательнымъ изложеніемъ правилъ вѣры по книгамъ, назначеннымъ въ руководство при преподаваніи этого важнаго предмета, но также приспосабливать учащееся юношество ко всѣмъ челоувѣческимъ и гражданскимъ добродѣтелямъ, почерпая самыя могущественныя и священнѣйшія къ тому побужденія, соотвѣтственно возрасту учениковъ, изъ Св. Писанія, Отцевъ церкви и лучшихъ истолкователей Слова Божія; исполнять съ учениками духовныя требы и обряды, навѣщать больныхъ учениковъ, наводить на путь истины остывающихъ въ вѣрѣ, провинившихся противъ нравственности и упорствующихъ въ зломъ, увѣщавая ихъ съ приличнымъ достоинствомъ, проникающимъ до глубины души умиленіемъ и кротостью; однимъ словомъ — быть руководителями на пути вѣры и совѣсти учащагося юношества.

§ 61.

Ученики Римско-Католическаго исповѣданія должны по возможности ежедневно слушать литургію, а ученики всѣхъ другихъ христіанскихъ исповѣданій — присутствовать по воскресеніямъ и праздникамъ на Богослуженіи и слушать проповѣди въ церквахъ своихъ исповѣданій.

§ 62.

Учащееся юношество Римско-Католическаго исповѣданія должно два раза въ годъ исповѣдываться и причащаться, не считая Пасхальной исповѣди, къ которой оно должно приготавливаться подъ руководствомъ своихъ Профессоровъ, въ понедѣльникъ, вторникъ и среду на Страстной недѣлѣ, повторяя основанія вѣ-

§ 59.

Gdyby Professor, Nauczyciel lub Kollaborator z ważnych przyczyn i dla nagłej potrzeby, które przez Rektora za takie uznane być mają, przymuszony był oddalić się, Rektór najwięcej na dwa tygodnie raz w całym roku będzie mógł dać pozwolenie, o czym doniesie miejscowej wyższej władzy. Na dłuższy zaś czas pozwolenia potrzebujący, do najwyższej Magistratury edukacyjnej przez Rektora udać się ma.

§ 60.

Nauczyciele Religii, oprócz wspólnych wszystkim Profesorom i Nauczycielom obowiązków, ten jeszcze mają szczególny: w naukach swoich, nie przestając na gruntownym wykładzie prawd Religii podług książek do tego ważnego przedmiotu wyznaczanych, przysposabiać młodzież szkolną do wszystkich cnót człowieka i obywatela, przez najpotężniejsze i najświętsze, do wieku uczniów stosowne, Religii pobudki, czerpane z Biblii, Ojców ŚŚ. i najlepszych słowa Bożego opowiadaczów; ćwiczenia i obrzędy religijne z młodzieżą odbywać, chorych uczniów odwiedzać i cieszyć, stygnących w duchu religijnym, wykraczających przeciw moralności i w złem upartych, z przyzwoitą powagą, przenikającą ducha gorącością i słodyczą do dobrego zwracać, słowe m być przewodnikami i rządcami sumienia szkolnej młodzieży.

§ 61.

Uczniowie wyznania katolickiego co dzień ile możności na Mszą Ś-łą, a uczniowie wszelkich innych wyznań chrześcijańskich co Niedziela i Święta prowadzeni będą na nabożeństwo i naukę do swoich względnie kościołów.

§ 62.

Młodzież szkolna katolicka dwa razy na rok przystępować będzie do spowiedzi i Komunii Ś-jej, oprócz Wielkanocnej, do której szczególniejsz przygotowaną będzie od swoich Professorów przez Poniedziałek, Wtorek i Środę wielkiego tygodnia, powtarzaniem

ры, съ чтеніемъ соотвѣтственныхъ христіанско-нравственныхъ поученій, продолжающимся два часа утромъ и два часа по полудни. Приведеніе этого въ исполненіе и надзоръ за всѣмъ этимъ относится главнымъ образомъ къ Учителямъ Закона Божія.

§ 63.

Опекуны и домашніе наставники юношества, всѣ безъ различія, въ томъ числѣ Профессоры и Учители заведенія, содержащіе у себя пансіонеровъ, Учители и ихъ помощники, имѣющіе надзоръ въ частныхъ домахъ за сыновьями помѣщиковъ, посѣщающими училище, ученики высшихъ классовъ, коимъ порученъ надзоръ за учениками низшихъ классовъ, должны непосредственно заступать мѣсто родителей. Существеннѣйшія обязанности ихъ суть слѣдующія:

1) они должны быть неотступными блюстителями и товарищами вѣрныхъ ихъ надзору дѣтей, руководить ихъ собственнымъ примѣромъ и приличными наставленіями о страхѣ Божіемъ, любви къ родителямъ, родственникамъ и отечеству, о почитаніи начальства, о любви къ истинѣ и правдѣ, о правосудіи, состраданіи и благотворительности, о благопристойномъ со всѣми обращеніи, о трудолюбіи, и отклонять отъ нихъ всякій соблазнъ;

2) содѣйствовать успѣхамъ ихъ въ наукахъ, повторяя съ ними уроки и облегчая имъ приготовленіе къ нимъ, а равно приучая ихъ къ чтенію полезныхъ книгъ;

3) имѣть неослабное попеченіе о здоровьи учениковъ, приучать ихъ къ опрятности, какъ въ одеждѣ, такъ и на квартирѣ, къ содержанію въ порядкѣ и чистотѣ своихъ вещей, внушать имъ отвращеніе ко всякой изнѣженности, къ женственной утонченности въ постели и одеждѣ и въ перенесеніи неудобствъ, къ трусости и робости; во время, свободное отъ занятій, укрѣплять ихъ тѣло продолжительными прогулками, упражненіями и играми, которыя содѣйствуютъ развитію физическихъ силъ.

§ 64.

Всѣ домашніе наставники и надзиратели подчиняются Ректору во всѣхъ своихъ училищныхъ и наставническихъ обязанностяхъ. Безъ его вѣдома они не въ правѣ ни принимать, ни передавать другимъ домашняго надзора за учениками; они должны постоянно сноситься съ Ректоромъ, слушаться его совѣтовъ, исполнять съ точностью правила, касающіяся домашняго обращенія

засадъ религійныхъ зстосовнени наукми хрщеїїаїско-мoralnemі po dwe godziny z rana, dwe godziny po południu dawanemі, czego dopilnowanie i uskutecznienie szczegōlniej do Nauczycielōw Religii należy.

§ 63.

Опекунowie, korrepetytorowie albo dyrektorowie domowi młodzięzy, czyli nimi będa Professorowie i Nauczyciele szkoły, utrzymujący u siebie na pensyi młodzięz szkolną, czyli Nauczyciele i Kollaboratorowie, w domach prywatnych synōw obywatelskich do szkoły chodzących doglądający, czyli uczniowie klass wyższych, przydani do dozoru domowego uczniów klass początkowych, są bezpośredniimi zastępcami rodziców. Treścią głównych ich obowiązków jest:

1) być nieodstępnyimi strōżami i towarzyszymi powierzonych im dzieci i prowadzić ich własnym przykładem i zręcznie udzielanemi radami do pobożności ku Bogu, miłości rodziców, krewnych i ojczyzny, do szanowania zwierzchności, do zamiłowania prawdy i rzetelności, do sprawiedliwości, politowania i dobroczynności, do obyczajnego z każdym obcowania i pracowitości, chronić ich od wszelkiego zgorszenia;

2) dopomagać im do postępu w naukach, powtarzając z nimi lekcyę szkolne, i ułatwiać im gotowanie się na nie, wprawiając ich w użyteczne książek czytanie;

3) troskliwie czuwać nad ich zdrowiem przyzwyczajając ich do oehędōstwa koło siebie i mieszkania, do dozoru i porządnego utrzymywania rzeczy swoich, wmawiać w nich wstręt do wszelkiej miękkości, zniewieściałej delikatności w pościeli, odzieniu, unikaniu trudōw, lęklivości, bojaźni; w czasy od prac wolne, hartować ich ciało przechadzkami przydłuższemi, rozrywkami i grami, pomagając im do nabrania siły.

§ 64.

Korrepetytorowie i wszelcy dozorczy domōw podlegli są Rektorowi we wszystkich szkolnych i dyrektorskich powinnościach, bez jego wiedzy ani podejmować się domowego uczniów szkoły dozoru, ani go odstępować nie mogą; znosić się z Rektorem, słuchać jego rady, przepisy tyczące się domowego z uczniami obchodzenia się wykonywać powinni; nadto co miesiąc

съ учениками; сверхъ того, ежемѣсячно представлять Ректору письменныя рапорты о домашнемъ поведеніи учениковъ и состояніи ихъ здоровья, по указанной для нихъ Ректоромъ формѣ. Домашніе надзиратели отвѣтствуютъ за проступки учениковъ, совершенные внѣ училища.

§ 65.

Что касается содержателей частныхъ пансіоновъ и хозяевъ ученическихъ квартиръ, то Ректоръ обязанъ наблюдать, не подвергается ли помѣщенное у нихъ юношество опасности утраты здоровья или порчѣ нравственности, не испытываетъ ли препятствій въ приготовленіи уроковъ и въ исполненіи другихъ училищныхъ обязанностей. Замѣтивъ что либо подобное, Ректоръ предупреждаетъ о томъ родителей или училищный дозоръ, дабы заблаговременно предотвратить зло.

Классные журналы и книги отметокъ.

§ 66.

Для того, чтобы Ректоръ могъ знать, что именно каждый Учитель преподавалъ въ каждомъ классѣ, въ извѣстный день и часть, много ли прошелъ по своему предмету, какъ ведетъ себя каждый ученикъ отдѣльно и какимъ духомъ одушевленъ весь классъ вообще, и каковы успѣхи учениковъ въ наукахъ и нравственности,—во всѣхъ классахъ должны быть заведены журналы, то есть книги, въ которыхъ каждый Учитель, по окончаніи урока, долженъ тотчасъ въ классѣ дѣлать въ краткихъ словахъ отметки по слѣдующимъ графамъ: мѣсяцъ и число, часъ, названіе Учителя, содержаніе урока, фамиліи учениковъ отсутствующихъ и опоздавшихъ, и главнѣйшіе случаи, касающіеся поведенія учениковъ.

§ 67.

Ректоръ рассматриваетъ эти журналы и по нимъ одобряетъ, порицаетъ и исправляетъ то, что заслуживаетъ одобренія или порицанія, или требуетъ исправленія.

§ 68.

Чтобы никто изъ учениковъ не забывалъ, какія именно занятія назначены ему Учителями на домъ каждый день, кромѣ вышеописаннаго журнала, первый ученикъ въ классѣ долженъ еще вести другой журналъ домашнимъ занятіямъ учениковъ. Въ жур-

подавать му на пи́сьме rapport о домашнемъ справованіи се учащихся и станіе ихъ здровіа, подлуг przepisаного имъ przez Rektora wzoru. Dozorca domowy odpowiedzialny jest za występki ucznia za szkołą popełnione.

§ 65.

Co się tyczy osób utrzymujących pensye i gospodarzów, młodzież mających na stancyi i stole, Rektora powinnością będzie dawać bacność czy umieszczona u nich młodzież nie jest wystawiona na niebezpieczeństwo utraty zdrowia i zepsucia obyczajów, albo czy nie doznaje przeszkód w gotowaniu się na lekcye i inne powinności szkolne. Kiedyby co podobnego postrzegł, przestrzeże rodziców lub dozór szkolny, aby złemu wcześniej zapobieżono.

DZIENNIKI SZKOLNE I KSIĄŻKI CENZURY.

§ 66.

Aby Rektor mógł wiedzieć co który Nauczyciel, w której klassie, każdego dnia, każdej godziny dawał, jak daleko w swoim zaszedł przedmiocie, jak się sprawuje każdy w szczególności uczeń, jakim się każda w ogóle klasa duchem powołuje i jaki czyni postęp w moralności i naukach, wprowadzone będą do wszystkich klass dzienniki czyli książki, w których każdy nauczyciel po skończonej godzinie lekcyi swojej, zaraz w klassie to wszystko w krótkości notować będzie pod rubrykami następującymi: Dzień miesiąca, godzina, Nauczyciel, rzecz w tej godzinie wykładana, imiona nieprzytomnych lub spóźniających się, i najgłośniejsze zdarzenia w sprawowaniu się uczniów.

§ 67.

Dzienniki te Rektor przegląda, podług nich pochwała, nagania, prostuje, co pochwały, nagany albo sprostowania potrzebuje.

§ 68.

Aby zaś żaden z uczniów nie zapomniał, jaką od każdego Nauczyciela, na który dzień ma zadana robotę domową, oprócz wyżej opisanego dziennika, drugi jeszcze dziennik roboty domowej utrzymywany będzie przez ucznia w liście każdej klasy

налъ этотъ записываются всѣ назначенные уроки, съ поясненіемъ: какимъ Учителемъ назначены, по какой книгѣ, на како страницѣ отъ какой до какой строки, прочитатъ ли только и разсказать своими словами, или же приготовиться къ словесному переводу, или изложить переводъ письменно или выучить наизусть, или же, наконецъ, написать сочиненіе на заданную тему, къ какому дню и часу слѣдуетъ приготовить.

§ 69.

Съ этими журналами должны соображаться всѣ Учители, при назначеніи по каждому классу домашнихъ занятій, въ особенности же Учитель, преподающій послѣдній урокъ въ каждомъ классѣ, долженъ прочитатъ вслухъ ученикамъ назначенные на слѣдующій день прочими Учителями уроки и, замѣтивъ, что классъ или слишкомъ обремененъ многочисленными въ одинъ разъ работами, или же имѣетъ ихъ слишкомъ мало, озаботится объ устраненіи этихъ двухъ крайностей способомъ, указаннымъ въ постановленіяхъ, состоявшихся въ педагогическихъ засѣданіяхъ.

§ 70.

Одно изъ дѣятельнѣйшихъ средствъ къ нравственному усовершенствованію юношества и къ содержанію его въ порядкѣ и повиновеніи составляютъ книги отчета.

§ 71.

Въ исходѣ каждаго учебнаго полугодія, каждый Учитель порознь записываетъ въ назначенную на сей предметъ книгу, въ которой заключается наименованіе классовъ и имена и фамиліи всѣхъ вообще учениковъ, мнѣніе свое, сперва о каждомъ ученикѣ отдѣльно, по прилагаемой формѣ, и потомъ о всемъ классѣ вообще.

§ 72.

Такъ какъ книга отчета должна быть показываема каждому ученику и даже родителямъ, опекунамъ и постороннимъ лицамъ, посѣщающимъ училище, и должна служить къ поощренію или исправленію учениковъ, то во вносимыхъ въ нее отчетахъ слѣдуетъ соблюдать строгое безпристрастіе, челоуколюбіе и умѣренность. Внимательный и опытный Учитель не долженъ ограничиваться общими по каждой графѣ выраженіями: „прилеженъ“, „хорошъ“, „нехорошъ“ и т. п., но выразить, въ чемъ именно хорошъ или нехорошъ ученикъ, и указать ему путь къ усовершен-

пierwszego. Ten zapisywać winien będzie wszystkie zadane lekcyje z wyszczególnieniem od którego Nauczyciela, z jakiej książki, na której karcie, od którego i do którego wiersza czyli do odczytania tylko i opowiadania swemi słowy czy do przygotowania się na tłumaczenie ustne, czy do przełożenia na piśmie, lub nauczania się na pamięć, czy do wypracowania zadanego tematu z głowy, na który dzień, na którą każdego dnia godzinę.

§ 69.

Podług tych dzienników, wszyscy Nauczyciele regulować się będą w naznaczaniu każdej klassie robót domowych, a w szczególności Nauczyciel, dawający ostatnią godzinę lekcyi w każdej klassie, odczyta głośno zadane téjże klassie przez wszystkich do niej należących Nauczycieli, na dzień następujący lekcyje, a dostrzegłszy że klasa albo wielą razem robotami jest przeładowana, lub ich ma za mało, zaradzi obu tym ostatecznościom, w sposób na konferencyach naukowych umawiany.

§ 70.

Jednym z najskuteczniejszych środków układania moralnego młodzieży charakteru i utrzymania jej w porządku są cenzury.

§ 71.

Przed końcem każdego półrocza szkolnego, każdy z osobna Nauczyciel, w księdze na to w każdej klassie przeznaczonej, zawierającej numer klasy, nazwiska i imiona wszystkich szkoły uczniów, zapisuje zdanie swoje; naprzód o każdym w szczególności uczniu podług załączonego wzoru, potem o całej w ogólności klassie.

§ 72.

Ponieważ takowa cenzura ma być okazywana każdemu względnie uczniowi, nawet rodzicom lub opiekunom i gościom do szkoły się zdarzającym, i służyć do zachęcenia lub poprawy, jak najściślejsza bezstronność z ludzkością i oszczędzeniem łączyć się powinna. Uważny i doświadczony Nauczyciel nie przestanie na ogólnych pod każdą rubryką wyrazach, pilny, dobry, zły i t. d., lecz wyrazi w jakim sposobie zły lub dobry, wskaże mu środki doskonalenia się lub poprawy; dla tego nie wtedy dopiero, kiedy

ствованію или исправленію; поэтому Учитель не долженъ придумывать, что ему слѣдуетъ написать о каждомъ ученикѣ, въ то время, когда онъ возьметъ въ руки аттестаціонную книгу, а заблаговременно приготовить для этого замѣчанія и наблюденія и таковыя у себя записывать, къ чему весьма много должны ему способствовать классныя журналы.

§ 73.

Аттестаціонныя книги, по внесеніи въ оныя отмѣтокъ всѣми Учителями, передаются Ректору, который дѣлаетъ изъ нихъ употребленіе соотвѣтственно тому, какъ сказано было выше.

Устройство училищной бібліотеки и архива.

§ 74.

Училищною бібліотекою собственно должны пользоваться Учители и ученики высшаго класса.

§ 75.

Учитель, получающій книгу изъ бібліотеки, выдаетъ въ томъ собственноручную росписку бібліотекарю.

§ 76.

На каждое сочиненіе выдается особая росписка; если же одна такая росписка выдана на нѣсколько сочиненій, то всѣ они въ одно время должны быть возвращены въ бібліотеку, такъ какъ бібліотекаръ не можетъ дѣлать никакихъ помятокъ въ роспискѣ.

§ 77.

Росписки должны быть возобновляемы каждыя двѣ недѣли. Отъ уклоняющагося отъ сего бібліотекаръ имѣетъ право отобрать всѣ взятые имъ изъ бібліотеки книги и дѣлать затрудненія въ дальнѣйшей ихъ выдачѣ.

§ 78.

Учитель, получившій книгу изъ бібліотеки, не имѣетъ права передавать ее кому либо другому, а долженъ возвратить лично бібліотекарю взятое отъ него сочиненіе.

§ 79.

Кто замазываетъ или испортитъ, а тѣмъ болѣе, кто потеряетъ бібліотечную книгу,—долженъ за нее заплатить. Кто замазываетъ, испортитъ или потеряетъ часть сочиненія,—обязанъ заплатить за все сочиненіе, а испорченное оставить у себя.

książkę cenzury weźmie w rękę namyślać się będzie, co o uczniu każdym napisać, ale wcześniej do tego zbierać będzie uwagi i prostrzeżenia, i one notować, w czym mu dzienniki szkolne wielką będą pomocą.

§ 73.

Książki cenzury od wszystkich Nauczycieli zapisane, oddane będą Rektorowi, a ten ich użyje jako wyżej.

URZĄDZENIE BIBLIOTEKI I ARCHIWUM SZKOLNEGO.

§ 74.

Biblioteka tej szkoły służyć właściwie powinna dla Nauczycieli i uczniów klasy najwyższej.

§ 75.

Profesor pożyczający książkę, rewers na nią, własną ręką podpisany, Bibliotekarzowi wyda.

§ 76.

Na każde dzieło osobny rewers ma być dany, gdyby zaś jeden tylko rewers na kilka książek był dany, wszystkie te książki razem do biblioteki oddane być muszą, bo Bibliotekarysz nic z rejestru wymazać nie może.

§ 77.

Rewersa co dwa tygodnie odnawiane będą, zaniedbującemu tego ma prawo Bibliotekarysz odebrać wszystkie dotąd pożyczone książki i trudzić pożyczania mu ich nadal.

§ 78.

Pożyczający Professor lub Nauczyciel z biblioteki książkę, nie jest mocen pożyczać tej drugiemu, ale sam winien oddać Bibliotekaryszowi dzieło od niego wzięte.

§ 79.

Kto książkę biblioteczną splami, zepsuje, a tym bardziej kto ją zgubi, zapłacić ją musi, kto część dzieła splami, zepsuje lub straci, całe dzieło zapłaci, a uszkodzone sobie zatrzyma.

§ 80.

Если библиотечарь потребуеъ возврата какой либо книги, имѣя въ виду, что лицо, взявшее оную, слишкомъ долго держитъ ее у себя, или потому, что она крайне понадобилась кому нибудь другому, то книга должна быть немедленно возвращена. Если кто либо не возвратитъ книги по троекратному требованіи, то библиотечарь взыскиваетъ съ него деньги за книгу, какъ за утраченную для библиотеки.

§ 81.

Учители и ихъ помощники могутъ брать книги изъ библиотеки только съ особаго разрѣшенія Ректора и то не болѣе, какъ на четыре недѣли. За четыре же недѣли до истеченія учебнаго полугодія они обязаны возвратитъ въ библиотеку всѣ взятые ими книги.

§ 82.

Ученикамъ высшаго класса книги выдаются изъ библиотеки, по предъявленіи ими поручительства одного изъ Профессоровъ, срокомъ на четыре недѣли, а необходимыя для учебныхъ занятій, и на болѣе продолжительное время. Но всѣ эти книги должны быть возвращены въ библиотеку за четыре недѣли до истеченія учебнаго полугодія.

§ 83.

Ученики низшихъ классовъ могутъ получать по одной книгѣ или по одному тому сочиненія, срокомъ на одну недѣлю, и то по предъявленіи ими засвидѣтельствованія всѣхъ преподающихъ въ классѣ Учителей о ихъ прилежаніи, похвальному поведеніи и о томъ, что имъ можно довѣрить книги.

§ 84.

За четыре недѣли до истеченія учебнаго полугодія, должны быть возвращены въ библиотеку всѣ взятые изъ нее книги.

§ 85.

Чтобы убѣдиться, съ пользою ли читають ученики выдаваемые имъ изъ библиотеки книги, каждый Учитель по своему предмету долженъ искать случая удостовѣриться, извлекають ли они изъ чтенія книгъ дѣйствительную пользу.

§ 86.

Библиотечарю вмѣняется въ обязанность содержать книги въ библиотекѣ и въ шкафахъ подъ тѣми знаками и надписями и въ томъ порядкѣ, какой будетъ установленъ съ вѣдома Ректора.

§ 80.

Jeżeli Bibliotekaryusz żądać będzie zwrotu książki jakiej, albo dla tego, że ją już od dawnego czasu pożyczający u siebie trzymał, albo, że jej kto inny pilno potrzebuje, mający książkę powinien ją natychmiast oddać. Jeżeliby kto tego po trzykrotném wezwaniu nie uczynił, Bibliotekaryusz pociągnie nieoddającego do zapłacenia książki, jako zgubionej dla biblioteki.

§ 81.

Nauczyciele i Kollaboratorowie, za wyraźnem tylko Rektora pozwoleniem mogą pożyczać z biblioteki książek, i to nie na dłużej jak na cztery tygodnie. Czteroma atoli niedzielami przed końcem półrocza szkolnego oddać je do biblioteki powinni.

§ 82.

Uczniom z klasy najwyższej pożyczane będą książki z biblioteki za okazaniem świadectwa i zaręczeniem jednego z Professorów, na tygodni cztery, a potrzebne do prac szkolnych i na czas dłuższy. Te jednak na cztery tygodnie przed końcem półrocza szkolnego oddać muszą.

§ 83.

Uczniowie klass niższych, ci tylko po książce na tydzień, lub po jednej dzieła części brać mogą, którzy okażą zaświadczenia wszystkich klasy swojej Nauczycielów, że są pilni, i że się dobrze sprawują, i że im książki powierzyć można.

§ 84.

Na cztery tygodnie przed końcem półrocza szkolnego wszystkie książki do biblioteki zwrócone być muszą.

§ 85.

Dla przekonania się, że uczniowie pożyczane z biblioteki książki z pożytkiem czytają, każdy pierwszy w swoim względnie przedmiocie Nauczyciel, szukać będzie sposobności przekonania się, czy z czytania uczniowie odnoszą pożytek.

§ 86.

Bibliotekaryusza jest obowiązkiem książki w bibliotece i jej szafach pod takimi znakami lub napisami i w takim porządku zawsze utrzymywać, jaki za wiadomością Rektora wprowadzonym będzie

§ 87.

Настоящія правила должны быть вывѣшены въ библиотекѣ въ видномъ мѣстѣ, для всеобщаго свѣдѣнія, и кто пожелаетъ пользоваться библиотекою, тотъ долженъ подчиниться имъ въполнѣ и не въ правѣ отговариваться ихъ незнаніемъ.

ПЕРІОДИЧЕСКІЯ ИЗДАНІЯ.

§ 88.

Если училище выписываетъ для себя періодическія изданія, то всѣ интересные журналы и газеты ученаго содержанія должны по очереди передаваться Профессорамъ по частямъ, по возможности самымъ малымъ, для скорѣйшаго обхода очереди.

§ 89.

На оберткѣ газеты или журнала библиотечарь отмѣчаетъ время, въ теченіе коего преподаватель можетъ пользоваться присланнымъ ему пакетомъ. Кто не получитъ своевременно газеты отъ своего предмѣстника въ чтеніи, тотъ имѣетъ право потребовать ее отъ него же, или увѣдомить о таковой неисправности библиотечаря. Еслибы преподаватель въ столь короткое время не могъ извлечь надлежащей пользы изъ журнала или газеты, имѣющей связь съ преподаваемымъ имъ предметомъ, то онъ предупредить библиотечаря, чтобы тотъ передалъ ему изданіе по обходѣ очереди на болѣе продолжительное время.

§ 90.

Наконецъ, правила и условія, изложенныя въ 79 параграфѣ, обязательны также и въ отношеніи періодическихъ изданій.

А Р Х И В Ъ.

§ 91.

Инвентарь имущества училища, списки, книги и всѣ училищныя дѣла должны храниться въ самой квартирѣ Ректора или въ близкой къ ней комнатѣ, подъ непосредственнымъ его надзоромъ.

§ 92.

Инвентарныя описи, списки, книги, дѣла и бумаги, хранящіяся подъ надзоромъ Ректора въ архивѣ, суть слѣдующія:

1) книга для записки въ каждомъ полугодіи учениковъ, по порядку явки ихъ въ училище, съ графами, указанными выше въ 9

§ 87.

Преписы те zawieszone będą na widocznem miejscu w bibliotece, dla wiadomości każdego i ktokolwiek tej biblioteki używać zechce, uważany będzie za świadomego tychże przepisów i im się poddającego

P I S M A P E R Y O D Y C Z N E.

§ 88.

Która szkoła abonuje dla siebie pisma peryodyczne, w tej interessujące naukowe dzienniki i gazety uczone Professorom kolejno pożyczane będą, w częściach na raz jak tylko można najmniejszych, dla przyspieszenia kolei.

§ 89.

Na obwinieciu lub okładce pożyczonego pisma, Bibliotekaryusz przepisze czas, przez który współczłonek pakietu sobie użyczony zatrzymać może. Kto od swego w czytaniu poprzednika w czasie przepisany nie odbierze, upomni się u niego, albo też Bibliotekaryusza o tej nieregularności uwiadomi. Jeżeliby Professor z pism w jego przedmiot wpadających przez tak krótki czas korzystać nie mógł, zamówi sobie u Bibliotekaryusza, aby mu ich po obejściu kolei na czas dłuższy pozwolił

§ 90.

Wreszcie przepisy i warunki w paragrafie 79-m wyrażone, tu także służą i są obowiązującymi.

A R C H I V U M.

§ 91.

Skład inwentarza szkolnego, rejestrów, ksiąg i wszelkich aktów szkolnych znajdować się będzie w samém pomieszkaniu lub w blizkiej pomieszkania Rektorskiego izbie, i pod bezpośrednim jego dozorem.

§ 92.

Inwentarze, rejestra, księgi aktów, i papiery, które Rektor w archiwum mieć będzie, są następujące:

1) księga do zapisu półrocznego uczniów, porządkiem jak się kto do niego stawia, podług rubryk wyżej w paragrafie 9-m

параграфъ; въ книгѣ этой возлѣ каждаго ученика записывается внесенная имъ плата за ученіе;

2) именный списокъ учениковъ въ алфавитномъ порядкѣ, въ которомъ предъ фамиліею каждаго ученика отмѣчается номеръ, подѣ коимъ ученикъ этотъ первоначально записанъ въ предыдущей книгѣ, а равно, когда именно записанъ и въ который классъ поступилъ при каждомъ новомъ полугодичномъ приѣмѣ; слѣдуетъ также добавить номеръ, подѣ которымъ онъ записанъ на то полугодіе въ первой книгѣ. При томъ же списокъ хранятся представленные каждымъ ученикомъ документы, то есть свидѣтельства, выданные при выпускѣ изъ прежняго заведенія, метрическое свидѣтельство о рожденіи и крещеніи и т. д. Здѣсь также записывается, когда именно ученикъ выбылъ изъ училища и какое получилъ свидѣтельство;

3) протоколъ ежегодныхъ переводовъ, за подписью всѣхъ Учителей и со внесеніемъ въ оный публичныхъ похвалъ и наградъ.

Въ эту книгу Визитаторъ записываетъ также свои замѣчанія при каждомъ посѣщеніи училища.

4 и 5) инвентарное описаніе { библіотеки,
кабинетовъ;

6) книги педагогическихъ засѣданій;

7) книги полугодичныхъ учительскихъ отмѣтокъ;

8) классные журналы, росписанія уроковъ и программы;

9) собранныя въ порядкѣ всѣ бумаги, получаемыя отъ вышшаго начальства, копіи представленныхъ ему рапортовъ, отчетовъ и вся вообще переписка по дѣламъ, касающимся училища.

Кабинеты: физическихъ инструментовъ и естественной исторіи.

§ 93.

Собраніе математическихъ и физическихъ инструментовъ, моделей разныхъ машинъ, а равно коллекція предметовъ по части естественной исторіи, состоятъ подѣ общимъ надзоромъ Ректора и въ особомъ заведываніи Профессора подлежащаго предмета.

§ 94.

Изъ этихъ коллекцій не дозволяется выдавать никакихъ предметовъ на руки внѣ училища. Одни только Профессоры могутъ приносить ихъ въ классъ, для показанія ученикамъ или для производства опытовъ.

взмiankowanych, w którym to protokóle zapisuje się przy każdymъ uczniu opłata;

2) zbiór imion tychże uczniów, ułożony porządkiem abecadła, w którym przed imieniem każdego liczba pierwszego zapisu, w pierwszym protokóle wyrażona będzie, również od którego czasu jest zapisany, i do której klasy; przy każdymъ półroczu, w którym na nowo bywa wciagnionym, przydać należy numer pod którym się w każdymъ respective półroczu w pierwszej księdze znajduje. W tymże zbiorze pod każdymъ uczniem zachowane być mają papiery, które z sobą przynosi, jako to: zaświadczenia z dawniejszychъ szkół, metryka i t. d., tu także zapisuje się data, kiedy szkoły pożegnał i jakie dostał zaświadczenie;

3) protokół rocznychъ promocyj, podpisany ręką wszystkich Nauczycielów, tudzież pochwał i nagródъ publicznych. W tę książkę Wizytator zapisywać może bytność swoją;

4 i 5) inwentarze { biblioteki,
muzeum;

6) książki konferencyj naukowych;

7) księgi półroczne cenzury;

8) dzienniki klassowe, plany lekcyj i programmata;

9) porządnie ułożone wszelkie pisma odebrane od Rządu, i kopie odesłanychъ do niego rapportów, rachunków, i wszystkie inne pisma do szkół się ściągające.

Muzeum narzędzi fizycznychъ i Gabinetъ historyi naturalnej.

§ 93.

Zbiór instrumentówъ matematycznychъ i fizycznychъ, modelówъ rozmaitychъ machin, tudzież kolekcya historyi naturalnej zostaje pod ogólnymъ dozoremъ Rektora, a szczególnymъ Professora tychъ przedmiotówъ.

§ 94.

Z tychъ zbiorówъ nie za obwódъ murówъ szkolnychъ wydawane być nie może. Sami tylko Professorowie brać je mogą do klass, dla pokazania ichъ uczniomъ lub robienia tamъ z niemi doświadczeń.

§ 95.

Помѣщеніе для кабинетовъ должно быть устроено соотвѣтственно количеству инструментовъ. Инструменты размѣщаются по шкафамъ или на столахъ; опись онымъ должна быть составлена въ двухъ экземплярахъ, изъ коихъ одинъ хранится у Ректора, другой у Профессора, завѣдывающаго кабинетомъ.

§ 96.

Смотря по мѣстнымъ удобствамъ и обширности зданія, слѣдуетъ отвести особый залъ, подъ собраніе физическихъ инструментовъ, моделей разныхъ машинъ и предметовъ, относящихся къ естествознанію, въ особенности такихъ, коими изобилуетъ здѣшній край и отъ обработки коихъ можно извлекать большія выгоды.

§ 97.

Слѣдуетъ избрать особое мѣсто для производства физическихъ и химическихъ опытовъ.

§ 98.

При производствѣ опытовъ слѣдуетъ по возможности подражать природѣ, которая совершаетъ громадныя дѣла съ помощью весьма простыхъ средствъ. Поэтому преподаватель, при выборѣ опытовъ, долженъ по преимуществу показывать такіе, которые проще всѣхъ и притомъ объясняютъ важнѣйшія явленія.

§ 99.

Каждый преподаватель, имѣющій въ своемъ завѣдываніи коллекцію инструментовъ, долженъ содержать таковыя въ порядкѣ и составить имъ точное описаніе, съ подробнымъ объясненіемъ; такъ напр. подъ N модель лѣсопилины, слѣдуетъ назвать ея части, дѣйствіе пилъ, прозваніе изобрѣтателя, въ какомъ находится состояніи. Подобнымъ же образомъ слѣдуетъ описать всѣ машины, инструменты, модели и всякіе физическіе аппараты.

Дни, свободные отъ уроковъ.

§ 100.

Кромѣ каникулъ, которыя полагаются съ 1 Августа по 15 Сентября и дней послѣбѣденнаго отдыха по вторникамъ и четвергамъ на каждой недѣлѣ, ученики свободны еще отъ занятій отъ кануна Рождества по 2 Января, три дня масленицы и отъ Страстнаго четверга до среды послѣ Пасхи. Въ случаѣ, если

§ 95.

Мѣсце на Муzeum выбиратье быть должно stosownie do ilości instrumentów. Narzędzia w szafach lub na stołach ustawiane być powinny, rejestr ich podwójny, jeden u Rektora, drugi u Profesora, dozór nad Muzeum mającego, zostawać będzie.

§ 96.

Jeśli dogodność miejsca pozwoli, osobną salę obrać należy na skład narzędzi fizycznych, modeli rozmaitych machin, tudzież rzeczy do historyi naturalnej należących, a szczególniej takich, w które kraj nasz obfituje, i z których wyrobieńia znaczny pożytek otrzymać można.

§ 97.

Osobne miejsce na robienie doświadczeń fizycznych i chemicznych wybrać trzeba.

§ 98.

W czynieniu doświadczeń, naśladować trzeba, ile możności, naturę, wykonywającą wielkie dzieła bardzo prostymi sposobami. A zatem Professor uczynić powinien wybór doświadczeń, to jest takie szczególniej okazywać, które są najprostsze, a razem tłumaczyć najważniejsze skutki.

§ 99.

Każdy z Professorów, mający zbiory narzędzi pod swoim dozorem, utrzymywać one będzie w porządku, mieć spisany ich rejestr dokładny, z potrzebnem wyszczególnieniem, np. pod Nr. model tartaku, wyrazić trzeba jego części, skutek pił, jakiego autora jest dziełem, i w jakim jest stanie. Podobnym sposobem wszystkie maszyny, narzędzia, modele i wszelkie aparaty fizyczne i chemiczne opisać należy.

F E R Y E.

§ 100.

Czas wolny od szkół, oprócz wakacyj trwających od dnia 1 Sierpnia do 15 Września, i rekreacyj po południowych we Wtorki i Czwartki w tygodniu, będzie jeszcze od wigilii Bożego Narodzenia do 2 Stycznia, trzy dni ostatków, i od Wielkiego Czwartku

встрѣтится необходимость назначить какія нибудь чрезвычайныя вакаціи, напр. во время политическихъ событій, — Ректоръ сносится съ Учебнымъ начальствомъ.

П Р И С Л У Г А.

§ 101.

Для состоящаго при училищѣ служителя, Ректоръ каждого училища составляетъ проектъ инструкціи, сообразно съ мѣстными условіями и обыкновенными потребностями заведенія, и представляетъ таковой на утвержденіе ближайшаго начальства.

Ф И З И Ч Е С К О Е   В О С П И Т А Н І Е.

§ 102.

Въ отношеніи физическаго воспитанія, всѣ Учители при каждомъ удобномъ случаѣ должны обращать особенное вниманіе на все то, что можетъ оказывать особенное вліяніе на здоровье учениковъ.

§ 103.

Кромѣ того, практическія занятія, какъ напр.: геометрическія съемки, ботаническія экскурсіи, игры и прогулки подѣ надзоромъ Профессоровъ, Учителей, содержателей пансіоновъ и домашнихъ наставниковъ, должны быть направлены къ сохраненію и укрѣпленію физическихъ силъ учащагося юношества.

З А К Л Ю Ч Е Н І Е.

§ 104.

Настоящее положеніе должно быть прочитано въ цѣлости въ началѣ каждого учебнаго полугодія въ присутствіи всѣхъ Учителей и ихъ помощниковъ; отдѣльныя же статьи его читаются Ректоромъ въ засѣданіяхъ, если онъ признаетъ необходимымъ по какому либо предмету сослаться на предписанныя въ немъ правила.

Утверждено въ общемъ засѣданіи Правительственной Комисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій (под.) *Станиславъ Потоцкій*.

до Сроды по Великіѣнocy. Въ случаѣ за потребности какой надзвычайной вакаціи, np. политичеcкаго какого заааренія, ада се Ректор до мѣеcцового дозора.

С Л У Ж А С Я.

§ 101.

Для служащаго, который се ма при теѣ школе находваа, Ректор каадеѣ школы улоѣ проектъ инструкціи, аосовнне до мѣеcцовыхъ околнчноcці, и звычаѣныхъ потреаъ школьных, который пода до потввердzenia мѣеcцовой магнстратуре.

Е Д У К А Ц Я   Ф И З И Ч Е С К А Я.

§ 102.

Co до физичной едукации, всеысцы Научычнеле, при каадеѣ зааароней околнчноcці, бачноcа дааѣ на всеысчто, co впываа моѣ на здровне учннов.

§ 103.

Опроа теа, роамаы геометрычне, еккурсые ботаннчне, забавы и прчаааааа под оком Профессоровъ, Научычнелов и утрымываааахъ пенсые, Коррепетыторовъ, даѣыа маѣ до зааоаванна и до взымочненна снл физнчныхъ млоадеѣѣ.

З А К О Н Ч Е Н І Е.

§ 104.

Урааааенне то на поааааау каааааго поароаа школьного, в прыаомноcці всеысаааахъ Научычнелов и Kollaboratorовъ чыааане бѣае в ааооcці; в поаеаыаааахъ зааъ артыкуллахъ на поснеааеннаахъ Ректорскнхъ, о нле Ректор внааеа бѣае потреаеу оааоаванна се в ааеѣ матерын до теа урааааенна.

Заааввераа се на сессын оаооааей Kоммнssын Рзааоаеѣ Wyзнаа Relnѣynныхъ и Оaавеаенна Pублнчнзного.

в Варшава, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujacy (pod pisano) *Stanisław Potocki*.

Приложение 1-е къ N° 13-му.

Форма распределения предметовъ въ теченіе недѣли по классамъ
и часамъ на N полугодіе.

Классы.

	I.	II.	III.	IV.
часовъ				
Законъ Божій				
Польскій языкъ				
Латинскій языкъ				
Французскій языкъ				
и т. д.				
Общее число часовъ				

1-szy Annex do Nr. 13-go.

Szema rozkładu nauk na klasy i godziny w tygodniu w półroczu N.

Klasy

	I.	II.	III.	IV.
godzin				
Religja				
Język Polski				
„ Łaciński				
„ Francuzki				
i t. d.				
Summa godzin				

Приложение 2-е къ № 13-му.

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ УРОКОВЪ ВЪ ТЕЧЕНІЕ НЕДЕЛИ МЕЖДУ ПРЕПОДАВАТЕЛЯМИ
НА N ПОЛУГОДИЕ.

		Классы.			
		I.	II.	III.	IV.
	часовъ				
Ректоръ N	Технологию				
	Геометрію				
	Нѣмецкій языкъ и т. д.				
Профессоръ N	Польскій языкъ . .				
	Латинскій языкъ . .				
	Ариѳметику и т. д. .				
Учитель N					
Помощникъ Учителя N					
Общее число часовъ					

2-gi Annex do Nr. 13-go.

ROZKŁAD GODZIN W TYGODNIU NA NAUCZYCIELÓW W PÓŁROCZU N.

		Klasy			
		I.	II.	III.	IV.
	godzin				
Rektor N. Technologii	Jeometryi				
	Języka Niemieckiego i t. d.				
	Professor N. Języka Polskiego . . .				
	„ Łacińskiego . .				
	Arytmetyki i t. d. . . .				
Nauczyciel N.					
Kollaborator N.					
Summa godzin . . .					

Приложение 3-е къ N° 13-му.

Форма полугодичныхъ отметокъ объ ученикахъ.

Имя и фамилия	Правъ и характеръ	Умственные способности и наклонности	Посѣщеніе классъ.	Прилежаніе	Поведеніе	Успѣхи	Особыя примѣчанія.

3-ci Annex do Nr. 13-go.

SZCZEGÓLNYCH O UCZNIACH.

Imię i nazwisko	Temperament	Władze umysłowe i zdolności	Uczęszczanie do szkoły	Pilność w domu	Obyczaje	Postęp	Uwagi szczególne

Приложение 4-е къ № 13-му.

Форма ежегодныхъ рапортовъ объ учителяхъ.

Имя и фамилія	Мѣсто рожденія	Лѣта отъ роду	Лѣта Уч- тельской службы	Вѣроиспо- вѣданіе	Какой предметъ препоществен- но преподааетъ	Мнѣніе о каждомъ препода- вателѣ	Прибѣжанія.

4-ty Annex do Nr. 13-go.

SZEMA RAPORTÓW ROCZNYCH O NAUCZYCIELACH.

Imię i nazwisko	Zkąd rodem	Wiek	Lata Nau- czyciel- stwa	Jaka re- ligia	Jaka nauka jest pryncypalnym każdego przed- miotem	Zdanie o każdym Nauczycielu	U w a g i

N° 14.

Планъ преподаванія наукъ въ окружныхъ училищахъ.

(1820 года.)

Законъ Божій.

I-й К л а с с ъ.

Въ этомъ классѣ Законъ Божій преподается по книгѣ, подъ заглавіемъ: „Христіанское и нравственное учение“, и по первой части малаго историческаго катихизиса, заключающей въ себѣ сокращенную Священную исторію. Къ изученію по этимъ книгамъ религіозныхъ истинъ и правилъ вѣры, Законоучитель приготовляетъ своихъ учениковъ посредствомъ дружескихъ съ ними бесѣдъ и сократическихъ вопросовъ, въ которыхъ, обращая вниманіе дѣтей на окружающіе ихъ предметы, на ихъ начало и конецъ, возноситъ мысли ихъ къ первой причинѣ, то есть къ Богу. Для успѣшнаго преподаванія этого предмета во всѣхъ классахъ, Учитель можетъ найти отличные содѣйствія въ книгѣ подъ заглавіемъ: „Начальныя основанія воспитанія и образованія“, часть I, глава 2, §§ 64—66.

II-й К л а с с ъ.

Въ этомъ классѣ предполагается пройти вторую часть краткаго историческаго катихизиса, въ которой заключается краткое изложеніе христіанскаго ученія. Кромѣ того, Учитель читаетъ и повторяетъ ученикамъ Священную исторію Ветхаго Завета по учебнику, изданному ксендзомъ Бѣльскимъ.

III-й К л а с с ъ.

Повтореніе второй части краткаго историческаго катихизиса и первая часть пространнаго катихизиса. При семъ чтеніе и повтореніе руководства, подъ заглавіемъ: „О правахъ израильтянъ.“

IV-й К л а с с ъ.

Вторая часть пространнаго историческаго катихизиса. При семъ чтеніе и повтореніе Св. исторіи Новаго Завета, а также чтеніе сочиненія, подъ заглавіемъ: „Обычаи древнихъ христіанъ“, изданнаго ксендзомъ Бѣльскимъ.

N° 14.

Plan nauk na Szkoły Wydziałowe.

(1820 roku)

Nauka Religii.

Klasa I.

W tej klasie nauka religii dawana będzie podług książek pod tytułem „Nauka Chrześcijańska i obyczajowa“, i podług pierwszej części „Katechizmu historycznego mniejszego“, zawierającego krótkie zebranie historyi świętej. Do wykładania z tych książek prawideł religijnych, przygotowuje Nauczyciel uczniów swoich przez poufale z nimi rozmowy i pytania sokratyczne, w których zastanawiając uwagę dziecinną nad rzeczami zmysłowemi, nad ich początkiem i końcem, wniesie ich myśli do pierwszej przyczyny, to jest do Boga. Do dawania z pożytkiem tej nauki we wszystkich klassach znajdzie Nauczyciel wyborne przepisy w książce: „Zasady Edukacyi i Instrukcyi“ część I rozdział 2 §§ 64—66.

Klasa II.

Na tę klasę przeznaczają się druga część katechizmu historycznego mniejszego, zamykająca krótki zbiór nauki chrześcijańskiej. Przy tej czytać i powtarzać będzie Nauczyciel uczniom historyę Starego Testamentu, przez X. Bielskiego zebraną.

Klasa III.

Powtórzenie drugiej części katechizmu historycznego mniejszego. Część pierwsza katechizmu większego. Przy tych czytanie i powtarzanie dzieła „Obyczaje izraelitów“.

Klasa IV.

Druga część katechizmu historycznego większego. Przy tem czytanie i powtarzanie Nowego Testamentu, tudzież dzieła: „Obyczaje dawnych chrześcijan“, przez X. Bielskiego.

При Богослуженіи ученики должны употреблять молитвенники, одобренные Коммисією Народнаго Просвѣщенія.

Польскій языкъ.

I-й Классъ.

Ученики этого класса, умѣющіе уже читать и писать, будутъ упражняться въ болѣе правильномъ чтеніи и въ способности выражать перемѣнами голоса мысли и чувства, заключающіяся въ живой рѣчи.

Для этого они должны читать басни и самые легкіе рассказы, заключающіе въ себѣ нравственный смыслъ и соответственныя ихъ возрасту свѣдѣнія, заниматься ихъ разборомъ подъ руководствомъ Учителя, излагать ихъ другими словами, объяснять и рассказывать ихъ содержаніе, затверживая притомъ наизусть и декламируя лучшіе изъ нихъ.

При чемъ необходимо во всѣхъ классахъ обращать вниманіе на то, чтобы, декламируя стихи, ученики не останавливали, не понижали и не повышали голоса, если того не требуетъ самый смыслъ, и избѣгали въ произношеніи однообразія. Разборъ отрывковъ, избираемыхъ для декламированія, слѣдуетъ дѣлать не только въ грамматическомъ, но и въ логическомъ, а гдѣ это возможно, и въ нравственномъ отношеніи, такъ, чтобы, упражняя память, ученики могли вмѣстѣ съ тѣмъ развивать свои мыслительныя способности и образовать сердце и эстетическій вкусъ.

При разборѣ прочитаннаго, Учитель, при всякомъ удобномъ случаѣ, долженъ объяснять труднѣйшія слова, въ особенности такія, объясненіе коихъ можетъ содѣйствовать къ искорененію господствующихъ въ простонародіи предразсудковъ, каковы напр. вампиръ, домовой, колдовство, уроки, суевѣріе и т. п.

Первая часть польско-латинской грамматики будетъ преподаваема съ прибавленіями.

Для домашнихъ упражненій ученики должны прежде всего выписывать изъ книги прочитанныя и объясненныя мѣста, потомъ писать формы склоненій и спряженій; затѣмъ, ознакомившись со словосочиненіемъ, должны заниматься разборомъ предложений, придерживаясь простаго или грамматическаго размѣщенія словъ; когда же приобрѣтутъ навыкъ въ рассказѣ слышанныхъ, читанныхъ или видѣнныхъ предметовъ, то должны составлять о томъ

Do nabożeństwa używać będą uczniowie książki przyjętej przez Kommissję Oświecenia.

Język Polski.

Klasa I.

Uczniowie téj klasy, umiejący już czytać i pisać, wprawiani dalej będą w dokładniejsze czytanie i urabianie głosu, stosownie do myśli i uczucia w mowie zawartego. Tym końcem czytać będą bajki i powieści jak najłatwiejsze, zamykające naukę moralną i wiadomości ich wiekowi przyzwoite; te za pomocą Nauczyciela rozbiierać, innemi słowy wyrażać, objaśniać i w treści opowiadać, a co piękniejszych do słowa na pamięć uczyć się i one deklamować będą.

Przy czém ogólna na wszystkie klasy daje się przestroga, aby w deklamowaniu wierszy uczniowie nie zawieszali, nie spuszczaali, ani nie podnosili głosu, kiedy sens tego nie wyciąga, i strzegli się monotonii. Rozbiór rzeczy, obieranych na deklamacye, powinien być czyniony nie tylko we względzie grammatycznym, ale oraz logicznym, a gdzie być może i moralnym; tak aby ćwiczenia pamięci były razem ćwiczeniem rozumu, kształceniem serca i gustu nabywaniem.

Przy rozbiórze rzeczy czytanych, za zdarzoną sposobnością, nie omieszka Nauczyciel wykładu wyrazów trudniejszych, a mianowicie takich, których objaśnienie prostować może błędne opinie, między pospółstwem panujące, jak są np. upiór, strzyga, czary, urok, zabobon, i t. d.

Grammatyki polsko-łacińskiej z przepisami część I dawana będzie.

Na ćwiczenia prywatne naprzód wypisywać będą z książki miejsca czytane i objaśniane, potem pisać formy przypadkowania i czasowania, dalej gdy poznają składnią, rozbiierać będą myśli podług szyku nieprzekładanego czyli grammatycznego, gdy zaś nabędą wprawy w ustne opowiadanie rzeczy słyszanych, czyta-

сочинения на письмѣ. При исправленіи этихъ упражненій, Учитель долженъ обращать исключительное вниманіе на полноту смысла и правописаніе.

II-й К л а с с ъ.

Чтеніе, разборъ и декламированіе, въ такомъ объемѣ, какъ въ первомъ классѣ, басенъ Красицкаго, Трембецкаго, Нѣмцевича и т. д., народныхъ песенъ, а также обыкновенныхъ писемъ, какъ оригинальныхъ, такъ и переводныхъ, историческихъ повѣстей и другихъ отрывковъ изъ Польскихъ писателей, отличающихся легкимъ слогомъ, съ тѣмъ однако, что разборъ образцовыхъ произведеній не долженъ выходить за предѣлы той части грамматики, которая для этого класса предписана.

Съ разборомъ Учитель долженъ соединять объясненіе словъ, выражающихъ отвлеченныя понятія, какъ напр. челоѡколюбіе, правосудіе, добродѣтель, законъ, равенство, собственность, промышленность, экономія, гражданское общество, отечество и т. д.

Вторая часть польско-латинской грамматики будетъ преподаваема съ возможно большимъ количествомъ примѣровъ, выбранныхъ изъ вышеприведенныхъ образцовъ. Для домашнихъ упражненій, кромѣ изложенія содержанія прочитанныхъ или слышанныхъ отрывковъ, ученики должны составлять обыкновенныя письма и прошенія на имя низшихъ правительственныхъ мѣстъ. При разсмотрѣніи и исправленіи этихъ упражненій, Учитель, не требуя еще изящества слога, долженъ указывать только на ошибки противу словосочиненія, ясности и полноты мыслей и противъ правописанія.

III-й К л а с с ъ.

Здѣсь ученики начинаютъ знакомиться съ образцовыми произведеніями польской словесности, читая и декламируя изъ поэзій: идиллій, элегій и отрывки изъ разныхъ стихотвореній Красицкаго, Карпинскаго, Князнина и т. д., изъ прозы: письма, писанныя плавнымъ слогомъ, описанія мѣстностей, предметовъ и событій, почерпнутыя изъ польскихъ писателей, а также изображенія дружбы, благотворительности, благодарности, благородства души, мужества, храбрости и т. д.

Третья часть польско-латинской грамматики. Дома ученики занимаются переводами съ латинскаго языка и сочиняютъ исто-

ныхъ lub widzianych, на пи́сьме one układać będą. W poprawianiu tychъ ćwiczeń wzgląd mieć będzie Nauczyciel jedynie na zupełność sensu i ortografię.

K l a s s a II.

Czytanie, rozbiór i deklamowanie, podobnie jak w klasie pierwszej, bajek Krasickiego, Trębeckiego, Niemcewicza i t. d. Śpiewów narodowych, nadto listów potocznych tak oryginalnych jak tłumaczonych, powieści historycznych, tudzież innych wyimków z autorów polskich, w stylu łatwym, zatrudniać będzie uczniów, z tą różnicą, że rozbiór wzorów, stosownie do grammatyki na tę klasę przepisanej, więcej względów obejmować nie powinien.

Z rozbiorem łączyć będzie Nauczyciel wykład wyrazów objaśnienia potrzebujących, np. ludzkość, sprawiedliwość, cnota, prawo, równość, własność, przemysł, gospodarność, społeczność, ojczyzna i t. d.

Grammatyki polsko-łacińskiej część II dawana będzie, z dobieraniem jak najwięcej przykładów, z wzorów wyżej wymienionych.

Na prywatne zabawy, oprócz treści rzeczy czytanych lub słyszanych, układać będą w potocznych materyach listy, i podania do władz niższych krajowych, w prostym sposobie. W roztrząsaniu i poprawie tychъ robót nie wyciągając jeszcze ozdób, wytykać będzie Nauczyciel błędy przeciwko składni, jasności i zupełności myśli, tudzież ortografii.

K l a s s a III.

Tu zaczynają uczniowie obeznawać się z wzorami literatury polskiej, czytając i deklamując z poezyi sielanki, elegie i wyimki z różnych wierszy Krasickiego, Karpińskiego, Książnika i t. d. Z prozy, listy gładszym stylem pisane, opisy miejsc, rzeczy i zdarzeń wyjęte z pisarzy polskich, tudzież wyobrażenia przyjaźni, dobroczynności, wdzięczności, szlachetności duszy, męztwa, heroizmu i t. d.

Trzecia część grammatyki polsko-łacińskiej. Prywatnie tłumaczyć będą uczniowie z łacińskiego i robić z własnej głowy opi-

рическія описанія, письма съ донесеніемъ, просьбою, поздравленіемъ и т. п., записки къ высшимъ должностнымъ лицамъ и властямъ съ жалобою, просьбою и т. п., все среднимъ слогомъ. Исправляя эти упражненія, Учитель долженъ обращать вниманіе на ясность и порядокъ въ изложеніи предмета и на употребленіе свойственныхъ выраженій.

IV-й К л а с с ъ.

Какъ образцы, будутъ читаемы и разбираемы—изъ поэзи: эпиграммы, сатиры, пѣсни, отрывки изъ эпическихъ поэмъ низшаго разряда, какъ напр. Хотинской войны, Мышенды, Ночей Юнга и т. д.; изъ прозы: письма серьезнаго содержанія, правоучительные примѣры, нѣкоторыя части сочиненія подъ заглавіемъ Панъ Подстоли, болѣе оживленныя повѣсти, характеры героевъ или знаменитыхъ государственныхъ мужей, описанія сраженій, преимущественно изъ отечественной исторіи, а равно отрывки изъ рѣчей, писанныхъ простымъ и среднимъ слогомъ.

Сверхъ разбора вышеозначенныхъ образцовъ, Учитель долженъ изложить сокращеннымъ образомъ теорію внѣшней польской поэзи, съ раздѣленіемъ ея на роды, извѣстные уже изъ образцовъ, читаемыхъ во всѣхъ классахъ окружнаго училища, а также правила о составленіи писемъ, прошеній и годовыхъ рапортовъ.

Переводами съ латинскаго, французскаго и нѣмецкаго языковъ на польскій, подражаніемъ прочитаннымъ прозаическимъ отрывкамъ, а въ особенности письмамъ по важнѣйшимъ предметамъ, Учитель долженъ приучать учениковъ къ ясному и правильному изложенію мыслей, обращая по возможности вниманіе на плавность слога и точность выраженій.

Образцы и теорію Учитель долженъ распредѣлять въ этомъ классѣ такимъ образомъ, чтобы ученики, въ теченіе двухгодичнаго курса, постоянно встрѣчали новые для нихъ предметы.

Л а т и н с к і й   я з ы к ъ.

I-й К л а с с ъ.

Такъ какъ поступающіе въ этотъ классъ ученики должны уже умѣть читать по польски, а латинское чтеніе немного отличается отъ польскаго, то Учитель безъ труда научить учениковъ латинскому чтенію, если только станетъ указывать имъ на

sy historyczne, listy z doniesieniem, prośbą, po winszowaniu, i t. d. Memoryały do wyższych osób i magistratur, z uzaleniem, prośbą i t. d., wszystko w stylu pośrednim. Poprawiając te roboty, Nauczyciel przestrzegać będzie jasności, porządku rzeczy i właściwości wyrażen.

K l a s s a   I V.

Na wzory czytane i rozbierane będą z poezyi epigrammata, satyry, pieśni, wyimki z poematów epicznych niższego rzędu np. z Wojny Chocimskiej, Myszejdy, z Nocy Junga i t. d. Z prozy listy w poważniejszych materyach, przykłady moralne, niektóre części książki Pan Podstoli, obrazy żywsze, charaktery bohaterów, lub radą znakomitych mężów, opisy bitew najwięcej z dziejów narodowych czerpane, tudzież wyimki z mów prostego i średniego stylu.

Obok rozbioru wzorów powyższych, wykładać będzie Nauczyciel w krótkości teorią poezyi polskiej zewnętrznej, podział jej na rodzaje, poznane z wzorów dawanych po wszystkich klasach szkoły wydziałowej, tudzież pravidła listów, suplik i raportów rocznych.

Tłumaczeniem z łacińskiego, francuzkiego, niemieckiego na język polski, naśladowaniem rzeczy czytanych w prozie, a mianowicie listów co raz w ważniejszych materyach, wprawiać będzie uczniów w jasne i porządne myśli swoich wykładanie, przestrzegając ile być może gładkości i precyzji.

Wzory i teorią tak dobierać i na dwa lata rozkładać w tej klassie będzie, aby uczniowie drugoletni nowe dla siebie znajdowali przedmioty.

J e z y k   Ł a c i ŋ s k i.

K l a s s a   I.

Ponieważ przychodzący do tej klasy uczniowie powinni już umieć czytać po polsku, a czytanie łacińskie mało co się różni od polskiego, przeto Nauczyciel łatwo wprawi uczniów w czytanie łaciny, kiedy ich tylko ostrzeże o różnicy niektórych głosek

разницу въ произношеніи нѣкоторыхъ буквъ въ польскомъ и латинскомъ языкахъ, слѣдую первой части польско-латинской грамматики. Для склоненій и спряженій, по всѣмъ формамъ, онъ долженъ предлагать какъ можно болѣе словъ, принадлежащихъ каждой изъ нихъ. Падежи должны быть означены, по свойству своему, вопросами: кто? что? какой? quis, quid? qualis? По мѣрѣ успѣховъ учениковъ, слѣдуетъ соединять при склоненіи имена прилагательныя съ существительными и даже со степенями сравненія во всѣхъ падежахъ. При переводѣ отрывочныхъ предложеній и басенъ изъ книги, назначенной для этого класса Коммисією Народнаго Просвѣщенія, слѣдуетъ стараться, чтобы ученики научились различать части рѣчи, падежи, времена, а по нимъ и формы склоненій и спряженій. Учитель долженъ посвящать этимъ упражненіямъ наиболѣе времени. Въ концѣ года можно учить учениковъ, помощью краткихъ примѣровъ, согласованію именъ прилагательныхъ съ существительными, глаголовъ съ именами и мѣстоимѣніями, такъ какъ этимъ обуславливаются дальнѣйшіе успѣхи въ латинскомъ языкѣ. Домашнія упражненія должны состоять въ письменномъ склоненіи и спряженіи, по различнымъ формамъ, латинскихъ словъ, съ тѣмъ однако, чтобы не назначать ихъ слишкомъ много на одинъ разъ, потому что ученики, соскучивъ этою работою, будутъ исполнять ее слишкомъ небрежно и терять для нея понапрасну слишкомъ много времени.

II-й К л а с с ъ.

Въ этомъ классѣ преподаются: перемѣна именъ по родамъ и степенямъ, склоненія неправильныя и греко-латинскія, спряженія возвратныхъ, взаимныхъ и неправильныхъ глаголовъ, при постоянномъ повтореніи правильныхъ склоненій и спряженій.

Такъ какъ ученики изъ польско-латинской грамматики уже научились различать части рѣчи, падежи, роды и имѣютъ понятіе о словосочиненіи, котораго слѣдуетъ съ ними повторить, то здѣсь они могутъ уже практически упражняться въ размѣщеніи, управленіи и согласованіи словъ. Поэтому, при переводѣ заданныхъ предложеній, они должны размѣщать слова въ порядкѣ простомъ, согласно послѣдовательности понятій въ мысли, указывая на главные слова предложенія, переставляя имена прилагательныя ближе къ существительнымъ, частицы рѣчи къ частямъ рѣчи, вслѣд-

въ польскомъ и латинскомъ языкѣ, подлуг первой части грамматики польско-латинской. При деklinacyach и konjugacyach jak najwięcej pod każdą formą poddawać będzie należących do każdej wyrazów. Przypadki oznaczane być mają podług własności swojej pytaniami: kto? co? jaki? quis? quid? qualis? Z postępowaniem uczniów, łączyć trzeba przymiotniki z rzeczownikami, a nawet stopniami przez wszystkie przypadki. Przy tłumaczeniu zdań urywkowych i bajek z książki od Kommissyi Oświecenia przyjętej na tę klasę, starać się potrzeba, aby się uczyli rozeznawać części mowy, czasy, przypadki, a z nich i formy. Najwięcej czasu na te ćwiczeniałożyć powinien Nauczyciel. Przy końcu roku można uczniów na krótkich przykładach uczyć zgody przymiotników z rzeczownikami, słów z imionami i ich zaimkami, bo one są zasadą dalszego w łacinie postępu. Ćwiczenia prywatne będą: pisanie i do form stosowanie wyrazów łacińskich, byleby zbyt wiele deklinacyj i koniugacyj nie naznaczać na jeden raz do pisania, bo to musiałoby stać się nudną, zbyt zatrudniającą, łada jaką, a zatem daremną robotę.

K l a s s a II.

Do tej klasy należy odmiana imion przez rodzaje i stopnie, przypadkowanie nieforemnych i grecko-łacińskich, czasowanie słów czynno-biernych i nieforemnych, przy ciągiem powtarzaniu przypadkowania i czasowania foremego.

Ponieważ uczniowie z polsko-łacińskiej grammatyki nauczyli się już rozeznawać części mowy, przypadki, rodzaje, a z tejże mają już i poznanie składni, której przypomnienie tu jest potrzebne, więc praktyczną wprawą w składnią szyku, rzędu i zgody, tu można uczniów już zatrudnić. Dla tego przy tłumaczeniu takowych sensów, układać powinni wyrazy w szyk nieprzekładany, podług następstwa wyobrażeń w myśli, wskazując główne wyrazy zdania, zbliżając przymiotniki do rzeczowników, części mowy nie-

ствіе чего они приобрѣтутъ еще болѣе навыка различать части рѣчи и свойства падежей, наклоненій и временъ въ латинскомъ языкѣ.

Учитель будетъ переводить съ учениками нѣкоторые отрывки съ латинскаго языка на польскій по одобренному Коммисією Народнаго Просвѣщенія для употребленія юношества руководству

Для домашнихъ упражненій Учитель назначаетъ сперва разборъ какого нибудь краткаго отрывка изъ предписанной для этого класса книги, въ отношеніи значенія словъ, порядка сочетанія, управленія и согласованія ихъ между собою; послѣ того онъ приступаетъ къ переводу съ польскаго языка на латинскій, переходя отъ простыхъ предложений, состоящихъ изъ двухъ, трехъ или четырехъ словъ къ болѣе сложнымъ и избирая притомъ такіа, въ которыхъ ученики встрѣчали бы слова, уже знакомыя имъ изъ переведенныхъ прежде латинскихъ отрывковъ.

III-й К л а с с ъ.

Въ этомъ классѣ преподается третья часть польско-латинской грамматики о латинскихъ идиотизмахъ, въ сравненіи ихъ съ польскими и съ указаніемъ способовъ изложенія ихъ въ переводѣ. При этомъ необходимо излагать ученикамъ правила объ отыскиваніи корней въ словахъ производныхъ и о составленіи производныхъ изъ коренныхъ словъ. Одновременно съ этимъ ученики занимаются дальнѣйшими упражненіями въ словосочиненіи.

Для перевода на польскій языкъ и декламации должна быть употребляема книга, предписанная для этого класса. Для домашнихъ упражненій можно назначать разборъ латинскихъ отрывковъ и переводъ съ польскаго на латинскій языкъ легкихъ историческихъ разсказовъ, продиктованныхъ по польски, сначала буквально, потомъ съ переложеніями, причемъ однакожъ слѣдуетъ постепенно предлагать ученикамъ незнакомыя имъ латинскія слова.

IV-й К л а с с ъ.

Въ этомъ классѣ ученики упражняются въ точномъ разборѣ латинскихъ авторовъ и въ хорошемъ переводѣ съ латинскаго на польскій языкъ.

odmienne do odmiennych; przez to tem więcej nabiorą wprawy w rozeznawanie części mowy, natury przypadków, trybów i czasów łacińskich.

Przekładać będzie Nauczyciel z uczniami z łacińskiego języka na polski, z książki przez Kommissyę Oświecenia potwierdzonej do użytku młodzieży, niektóre wyimki.

Na ćwiczenia prywatne naznaczać będzie Nauczyciel, na-przód: wyrobienie małego jakiego wyjątku z książki na tę klasę przeznaczoną, co do znaczenia wyrazów, co do wskazania składni-szyku, rzędu, zgody; potem przystąpi do przekładania z polskiego na łacińskie, postępując od prostych zdań, o dwóch, trzech, czterech wyrazach, w jednym sensie, do coraz więcej składanych, i dobierając takich, w którychby natrafiali na wyrazy już im znajome z poprzedniczo tłumaczonego wyimku łacińskiego.

K l a s s a III.

Trzecia część grammatyki łacińsko-polskiej, o przenośniach łacińskich, i porównaniu z polskimi, ze względem na sposób ich wydawania w tłumaczeniu. Nauka także o dochodzeniu wyrazów pierwotnych z pochodnych, i formowaniu pochodnych z pierwotnych, bardzo jest potrzebna. Następnie dalsza wprawa w składni.

Do tłumaczenia na polskie i deklamacyi używać się będzie książki na szkoły przepisanej.

Na ćwiczenia prywatne naznaczać można rozbiór wyimków łacińskich, tłumaczenia z polskiego na łacińskie wyimków łatwych historycznych, dyktowanych po polsku, z początku dosłownie, a potem wolniej, zawsze jednak z danemi uczniom nieznanymi wyrazami łacińskimi.

K l a s s a IV.

Wprawa w rozbiór dokładny autorów łacińskich, i dobre tłumaczenie z łacińskiego na polskie.

Французскій языкъ.

II-й Классъ.

Этотъ классъ относительно французскаго языка считается первоначальнымъ. Для упражненія въ чтеніи Учитель начинаетъ съ произношенія буквъ, выражая ими тотъ звукъ, какой они имѣютъ по французски сами по себѣ и въ соединеніи съ другими, и показывая оныя въ книгѣ или на доскѣ; далѣе онъ будетъ учить составлять изъ нихъ слова и, наконецъ, гдѣ требуетъ того свойство языка, соединять между собою въ произношеніи цѣлыя слова такъ, чтобы ученики изображали полную мысль звуками, свойственными французскому языку. Учитель долженъ стараться объяснить ученикамъ значеніе cadaго слова порознь или въ соединеніи съ другими словами. На первоначальное упражненіе въ чтеніи и вѣрномъ произношеніи словъ и цѣлыхъ предложеній, полагается полгода; слѣдовательно во второмъ полугодіи можно перейти къ обученію учениковъ по руководству обыкновеннымъ разговоромъ и самымъ легкимъ предложеніямъ. При этомъ можно ихъ ознакомить по крайней мѣрѣ съ однимъ опредѣленнымъ членомъ, употребленіе котораго соответствуетъ польскимъ склоненіямъ по падежамъ. Кроме того, ученики должны изучить спряженія двухъ вспомогательныхъ глаголовъ *avoir* и *être*, такъ, чтобы были въ состояніи написать каждое время и лицо, чѣмъ значительно облегчится имъ чтеніе и правописаніе.

III-й Классъ.

Въ этомъ классѣ ученики упражняются въ плавномъ чтеніи и въ вѣрнѣйшемъ произношеніи, при чемъ слѣдуетъ объяснять имъ значеніе словъ и непрерывныхъ предложеній. Сверхъ того, они должны постоянно знакомиться съ употребленіемъ другихъ членовъ и частицъ, замѣняющихъ собою падежи, и обучаться французскимъ спряженіямъ съ прибавленіемъ къ глаголу имени существительнаго, а также съ употребленіемъ вопросительной и отрицательной формъ, или обѣихъ вмѣстѣ. Сюда относятся образованіе множественнаго числа, родовъ и степеней именъ прилагательныхъ. Послѣ того можно надѣяться, что во второмъ полугодіи ученики будутъ уже въ состояніи декламировать наизусть анекдоты, басенки и разговоры. Здѣсь также, смотря по

Język francuzki.

Klasa II.

Ta klasa w języku francuzkim uważa się jako początkowa. Dla wprawy w czytanie, Nauczyciel zacznie od wymawiania głosek jak brzmią po francuzku, same w sobie i połączone z innemi, pokazując one w książce lub na tablicy. Daléj uczyć będzie składać je w wyrazy, a nakoniec łączyć w wymawianiu, gdzie zwyczaj narodowy tak każe, całe wyrazy pomiędzy sobą, aby właściwém francuzczyźnie brzmieniem myśl całkowitą uczniowie wydawali. Starać się o to będzie Nauczyciel, aby każdego wyrazu znaczenie, czy osobno czy wspólnie z drugim wziętego, dał poznać uczniom. Wprawa początkowa w czytanie i wymawianie dokładne wyrazów i sensów pół roku zabierze, w drugim zaś półroczu podane będą uczniom najpotoczniejsze rozmowy, zdania najłatwiejsze z książki elementarnej. Przytém oswajając można uczniów z jednym przynajmniej *artykułem pewnym*, którego użycie odpowiada odmianom przypadków polskich. Wprawiać się także będą w czasowanie dwóch słów posiłkowych, *avoir* i *être*, tak żeby czas każdy i osobę wypisywać mogli, przez co czytanie i ortografią sobie ułatwią.

Klasa III.

W tej klasie ma miejsce wprawa w ciaglejsze czytanie, ze względu na doskonalsze wymawianie, na znaczenie wyrazów i sensów ciągłych. Wprawiani nadto mają być uczniowie w użycie innych rodzajów artykułów i przyimków, miejsce przypadków zajmujących. Form konjugacyj francuzkich uczyć się będą z przydanym rzeczownikiem do słowa, oraz z zapytaniem, przeczeniem, pytaniem i przeczeniem razem. Tu należy formowanie liczby mnogiej, rodzajowanie i stopniowanie przymiotników. Spodziewać się należy, że w drugim półroczu uczniowie zdolni już będą uczyć się deklamować anegdoty, bajeczki, rozmowy. Z przygotowniczych poprzednio materyałów, można tu już nazna-

предварительной подготовкѣ, ученики могутъ заниматься домашними упражненіями, на которыя Учитель, для упражненія ихъ въ правописаніи, можетъ назначать имъ переписывать изъ книги указанная мѣста, составлять предложенія изъ нѣсколькихъ словъ, или употреблять въ другомъ смыслѣ выраженія, извѣстныя имъ уже изъ заученныхъ наизусть отрывковъ и тому подобныя.

IV-й К л а с с ъ.

Здѣсь ученики обучаются спряженію глаголовъ неправильныхъ и возвратныхъ, различая глаголы, спрягаемые со вспомогательнымъ глаголомъ *avoir* и глаголомъ *être*, и знакомятся практически съ правилами употребленія временъ и мѣстоименій прилагательныхъ и существительныхъ. Правила эти лучше всего объясняются примѣрами, назначаемыми, какъ въ классѣ, такъ и для домашнихъ упражненій. Для перевода и декламации избираются отрывки, писанные простымъ повѣствовательнымъ слогомъ.

Весьма способствуетъ также изученію правописанія письмо по диктовкѣ легкихъ рассказовъ, разговоровъ, писемъ и басенъ, заимствованныхъ изъ разныхъ писателей, какъ-то: Беркена, Кампе, Флоріана, Лафонтена.

Весьма желательно было бы, чтобы ученики дома письменно излагали содержаніе рассказываемыхъ въ классѣ Учителемъ и ими повторенныхъ краткихъ остроумныхъ сказокъ. Болѣе всего однако они должны изучать обороты рѣчи, свойственные французскому языку, посредствомъ перевода съ польскаго языка на французскій, на что Учитель, исправляя упражненія, долженъ обращать особое вниманіе.

Во всѣхъ вышеозначенныхъ классахъ упражненія въ слогѣ должны быть примѣняемы къ будущему призванію учениковъ.

Н ѣ м е ц к і й я з ы к ъ.

II-й К л а с с ъ.

Свойственныя этому языку начальныя правила чтенія и произношенія словъ. Послѣ того Учитель, знающій польскій и нѣмецкій языкъ, предлагаетъ ученикамъ для чтенія краткія предложенія и рассказы, помѣщенные въ назначенной для чтенія книгѣ. Потомъ онъ обучаетъ ихъ склоненію членовъ и правильныхъ именъ, спряженіямъ вспомогательныхъ глаголовъ: *werden seyn*,

чzyć мѣсце ѳвченіомъ prywatnym. Na te назначать може Nauczyciel, dla wprawy w ortografię, przepisywanie miejsc naznaczonych w książce, składanie sensów z kilku wyrazów złożonych, zastosowanie wyrazów wiadomych z deklamacyi do innego użycia i t. p.

K l a s s a IV.

Tu ma miejsce czasowanie słów nieforemnych, zaimkowych, rozróżnienie posiłkujących się słowem *avoir* i *être*; nauka praktyczna o używaniu czasów, o zaimkach łącznych i rozłącznych. Przykłady najczęściej tu pomogą, naczaszane tak w szkole, jak i na ĳwczenia prywatne. Na tłumaczenie i deklamacye użyte będą wyimki potoczniejszym stylem pisane. Będzie także pomocne ortografii, dyktowanie z różnych autorów, jako to: z Berquina, Campe, Floryana, La Fontaina, powieści, rozmów, listów i bajek łatwiejszych. Życzyćby należało, aby uczniowie krótkie, dowcipne powieści przez Nauczyciela w szkole opowiadane, a przez nich samych powtarzane, w domu opisywali. Najwięcej jednak przez tłumaczenie z polskiego języka wprawiać się powinni w właściwe sposoby mówienia francuzkie, na co w poprawie robót najczęściej Nauczyciel dać powinien baczości.

We wszystkich tych klassach wprawa w styl, do przyszłego przeznaczenia uczniów téj szkoły, zastosowana być powinna.

J ę z y k n i e m i e c k i.

K l a s s a II.

Początki czytania i wymawiania językowi temu właściwe. Poczém Nauczyciel, umiejący po polsku i po niemiecku, podawać będzie uczniom do czytania zdania krótkie i powieści, jakie się w książce na to wskazanej do czytania znajdują. Potém uczycь będzie przypadkowania przedimków i imion foremnych i czasowania słów posiłkowych *werden, seyn, haben*, tudzież starać się

haben, а также старается, чтобы дѣти обогащали память множествомъ нѣмецкихъ словъ съ польскимъ значеніемъ оныхъ. Затѣмъ онъ заставляеть учениковъ переводить на польскій языкъ краткія предложенія и повторять оныя наизусть для приобрѣтенія навыка въ надлежащемъ произношеніи. Переписывая что либо изъ нѣмецкой книги, ученики должны сначала писать польскими буквами, соблюдая только нѣмецкое правописаніе. Въ обученіи чистописанію нѣмецкимъ шрифтомъ слѣдуетъ избѣгать въ этомъ классѣ всякой поспѣшности, потому что ученики не навывкли здѣсь еще писать хорошо по польски.

Иногда Учитель будетъ заставлять ихъ писать подѣ диктовку нѣмецкіе отрывки на доскѣ и исправлять ошибки въ правописаніи.

III-й К л а с с ъ.

Ученики упражняются въ плавномъ чтеніи и правописаніи, постоянно переписывая отрывки изъ нѣмецкихъ авторовъ. Изъ грамматики, повторивъ пройденное въ предыдущемъ классѣ, они основательно изучаютъ склоненія именъ существительныхъ съ прилагательными и мѣстоименій, правила образованія родовъ и степеней сравненія именъ прилагательныхъ и спряженія правильныхъ глаголовъ. Переводя изъ нѣмецкой хрестоматіи разные отрывки на польскій языкъ, они будутъ заучивать ихъ наизусть для декламированія. Чтобы легче усвоить себѣ разговорный языкъ, ученики должны также затверживать наизусть разные разговоры и повѣсти, повторять рассказанныя Учителемъ коротенькія предложенія или словесно, или письменно.

IV-й К л а с с ъ.

По повтореніи начальныхъ основаній грамматики, слѣдуетъ обучать учениковъ спряженіямъ неправильныхъ глаголовъ, объяснить имъ правила объ употребленіи членовъ, ознакомить ихъ съ различными формами склоненій именъ и съ свойствами глаголовъ, а именно, какіе изъ нихъ спрягаются со вспомогательнымъ глаголомъ *haben*, а которые съ *seyn*; пройти съ ними правила о глаголахъ предложныхъ, возвратныхъ и безличныхъ, объ употребленіи неопредѣленнаго наклоненія, о порядкѣ согласованія и управленія словъ и объ употребленіи предлоговъ.

aby ubogacili pamięć wielą wyrazami niemieckimi z ich znaczeniem polskiem. Później myśli krótkie na język polski przekładać, i te z pamięci powtarzać każe uczniom, dla nadania im akcentu mówienia przyzwoitego. Przepisując co z niemieckiej książki, z początku niech piszą polskimi literami ze względu tylko na ortografią niemiecką. W formowaniu liter w pisaniu niemieckiem zwolna w tej klasie postępować należy, bo w niej w polskie jeszcze pisanie nie są zupełnie wprowadzeni uczniowie. Niekiedy Nauczyciel dyktować im będzie wyimki niemieckie, i na tablicy napisane co do ortografii poprawiać będzie.

K l a s s a III.

Wprawiać się będą uczniowie w czytanie ciągłe i pisownią, wyimki z autorów przepisując. Z grammatyki, po powtórzeniu tego czego się już w klasie poprzedzającej uczyli, wprowadzani będą w przypadkowanie rzeczowników z przymiotnikami, zaimków, w rodzajowanie imion i stopniowanie przymiotników, w czasowanie słów foremnych; z wypisów niemieckich przekładając na polski język, wyimków uczyć się będą na pamięć do deklamowania. Dla nabycia łatwości w mówieniu uczyć się mają na pamięć różnych rozmów i powieści. Opowiadane od Nauczyciela krótkie historyjki powtarzać, zdania krótkie z polskiego na niemiecki już ustnie, już na piśmie przekładać mają.

K l a s s a IV.

Powtórzywszy początkowe wiadomości grammatyki, następnie wprowadzić uczniów należy w czasowanie słów nieforemnych, podać im prawidła o używaniu przedimków, pokazać które imiona podług której formy się przypadkują, które słowa potrzebują słowa posiłkowego *haben*, a które *seyn*, przebiec z nimi naukę o słowach złożonych, zaimkowych, nieosobistych, o używaniu trybu bezokolicznego, o składni szyku, zgody, o rządzie i używaniu przyimków.

Ученики переводятъ съ нѣмецкаго на польскій языкъ хрестоматію, предписанную для этого класса, съ польскаго же языка на нѣмецкій—болѣе обширныя, предложенія нежели въ предыдущемъ классѣ. Для упражненія въ правописаніи, можно диктовать ученикамъ отрывки изъ писателей, которые потому они должны декламировать наизусть. Для упражненія въ слоги, Учитель заставляетъ учениковъ подражать прочитаннымъ или слышаннымъ въ классѣ предметамъ, или сочинять письма обыкновеннаго, хозяйственнаго и торговаго содержанія; упражненія эти слѣдуетъ исправлять самымъ тщательнымъ образомъ. Здѣсь также ученики должны приучаться къ нѣмецкой скорописи.

Географія.

I-й Классъ.

Изложивъ первоначальныя свѣдѣнія изъ географіи о видѣ земли, о раздѣленіи ея поверхности на сушу и море, на страны и государства, и показавъ способъ означенія этого раздѣленія на картахъ, Учитель опишетъ вкратцѣ ученикамъ Царство Польское, относительно его границъ и раздѣленія на воеводства, съ исчисленіемъ рѣкъ, главнѣйшихъ городовъ, сообразно съ нынѣшнимъ состояніемъ Польши. Затѣмъ онъ представитъ краткій очеркъ сосѣдственныхъ и другихъ Европейскихъ государствъ, въ отношеніи ихъ названій, границъ, горъ, рѣкъ, главныхъ городовъ и т. д., и потомъ перейдетъ къ общему раздѣленію другихъ частей свѣта.

II-й Классъ.

Описавъ обращеніе земнаго шара, Учитель объясняетъ зависящія отъ него времена года, климаты и перемѣну дня и ночи. Потомъ онъ сообщаетъ болѣе обширныя свѣдѣнія о нынѣшнемъ Царствѣ Польскомъ, съ раздѣленіемъ его на обводы и уѣзды, исчисляя второстепенные города и рѣки, разные плоды и произведенія и пользу ихъ въ мѣстномъ потребленіи, мануфактурахъ и торговлѣ. Затѣмъ Учитель будетъ говорить объ Имперіяхъ: Россійской и Австрійской о Королевствахъ Прусскомъ и Саксонскомъ, съ исчисленіемъ всѣхъ принадлежащихъ къ нимъ владѣній.

III-й Классъ.

Въ этомъ классѣ излагаются подробныя свѣдѣнія о про странствѣ и раздѣленіи древней Польши, продолженіе географіи

Тлумaczyć będą z niemieckiego na polskie wypisy na tę klasę przeznaczone, a z polskiego na niemieckie zdania obszerniejsze niż w klasie trzeciej. Aby wprawili się w pisownią, dyktować im można z autorów wyimki, których na deklamacyą uczyć się będą. Dla wprawy w styl, naznaczać będzie Nauczyciel naśladowanie czytanych rzeczy, lub opowiadanych w szkole, pisanie listów w materyach potocznych, gospodarskich i handlowych; które to ćwiczenia jak najtroskliwiej uczniom poprawiać należy. Tu się także obeznać mają z pismem ręcznym niemieckiem.

Jeografia.

Klasa I.

Po wyłożeniu pierwszych zasad jeograficznych, o kształcie ziemi, podziale jej powierzchni na lądy i wody, na kraje, okazawszy sposób oznaczania tego podziału na mapach, da Nauczyciel krótki opis Królestwa Polskiego, co do granic, podziału na województwa, rzek, miast głównych, podług stanu teraźniejszego, w którym się Polska znajduje. Dalej krótki rys krajów ościennych i innych w Europie będących, co do ich nazwisk, granic, gór, rzek, miast głównych i t. d. Podział ogólny innych części ziemi.

Klasa II.

Wyłożywszy kuli ziemskiej obrót, okaże Nauczyciel zależące od niego pory roku, klimata, przemianę dni i nocy. Potem da obszerniejszą wiadomość o teraźniejszym Królestwie Polskiem, co do podziałów na obwody i powiaty, wymieni pomniejsze miasta i rzeki, płody rozliczne i użytek ich w konsumcyi krajowej, rękodziełach i handlu. Dalej mówić będzie o Cesarstwach: Rosyjskiem, Austryjackiem, o Królestwach: Pruskim i Saskiem z wymienieniem wszystkich krajów do nich należących.

Klasa III.

Dana będzie wiadomość o rozległości i podziale Polski jak dawniej była, ze wszystkimi szczegółami. Dalszy ciąg jeografii

ческаго описанія Европейскихъ государствъ, въ особенности: Швеціи съ Норвегією, Даніи, Германіи, съ находящимися въ ней королевствами и герцогствами, и Швейцаріи.

IV-й К л а с с ъ.

Географія Англіи, Франціи, Италіи, Сардиніи, Испаніи, Португаліи и Турціи, съ принадлежащими къ ней Азіатскими и Африканскими владѣніями. Краткія свѣдѣнія о государствахъ и странахъ въ Азій, Африкѣ и Америкѣ, а также объ Австраліи и Полинезій. При описаніи каждой страны, излагаются свѣдѣнія о ея границахъ, пространствѣ, раздѣленіи, климатѣ, о земныхъ плодахъ, торговлѣ, военной силѣ, доходахъ и т. д.

Всеобщая и польская исторія.

I-й К л а с с ъ.

Ученикамъ этого класса преподается Священная исторія Ветхаго Заветъа вмѣстѣ съ Закономъ Божиимъ.

II-й К л а с с ъ.

Здѣсь начинается первый курсъ всеобщей исторіи. Учитель излагаетъ въ сокращеніи историческія событія отъ сотворенія міра до Рождества Христова, раздѣляя ихъ на шесть слѣдующихъ эпохъ: 1) отъ сотворенія міра до Ноя; 2) отъ Ноя до Моисея; 3) отъ Моисея до Ромула; 4) отъ Ромула до Кира; 5) отъ Кира до Александра Великаго; 6) отъ Александра Великаго до Рождества Христова.

При томъ преподаются краткія свѣдѣнія о государствахъ Ассирійскомъ, Мидійскомъ и Персидскомъ, а также о Финикіянахъ, Египтянахъ, Грекахъ и Римлянахъ, съ указаніемъ на картѣ странъ, подвластныхъ нѣкогда этимъ народамъ.

III-й К л а с с ъ.

Въ этомъ классѣ преподаются краткія историческія свѣдѣнія о событіяхъ отъ Рождества Христова до новѣйшихъ временъ. Весь этотъ періодъ раздѣляется на шесть слѣдующихъ главныхъ эпохъ: 1) отъ Рождества Христова до Θεодосія Великаго; 2) отъ Θεодосія Великаго до Магомета; 3) отъ Магомета до Карла Великаго; 4) отъ Карла Великаго до начала Крестовыхъ Походовъ;

о краяхъ Европы, а въ szczególности о Швеціи з Норвегія, Даніи, Німечzech z królestwami i księstwami w nich będącemi, o Szwajcaryi.

K l a s s a IV.

O Anglii, Francyi, Włochach, Sardynii, Hiszpanii, Portugalii, Turcyi z krajami w Azji i Afryce do nięj należącemi. Krótka wiadomość przyłączy się o krajach w Azji, Afryce, Ameryce, tudzież Australja i Polinezja zwanych. Przy każdym kraju Europejskim udzielona będzie wiadomość o granicach, rozległości, podziale jego, powietrzu, płodach ziemskich, handlu, sile wojskowej, dochodach i t. d.

Historia powszechna i polska.

K l a s s a I.

Uczniowie téj klasy słuchać będą historyi Starego Testamentu przy nauce Religii.

K l a s s a II.

Tu się zacznie kurs pierwszy historyi powszechnęj. Nauczyciel da krótkie wiadomości historyczne, od Stworzenia Świata do Narodzenia Chrystusa, dzieląc je na sześć epok następujących: 1) od Stworzenia Świata do Noego; 2) od Noego do Mojżesza; 3) od Mojżesza do Romula; 4) od Romula do Cyrusa; 5) od Cyrusa do Alexandra; 6) od Alexandra Wielkiego do Narodzenia Chrystusa.

Udzielona będzie krótka wiadomość o państwach: Assyryjskiem, Medów, Persów, Fenickiem, Egipskiem, o Grekach i Rzymianach, z okazaniem na mappie miejsc tych narodów.

K l a s s a III.

W téj klassie dana będzie krótka wiadomość historyczna, od Narodzenia Chrystusa aż do dni naszych. Ten przeciąg czasu podzieli się na sześć głównych epok: 1) od Narodzenia Chrystusa do Teodozjusza Wielkiego; 2) od Teodozjusza Wielkiego do Mahometa; 3) od Mahometa do Karola Wielkiego; 4) od Karola

5) отъ Крестовыхъ Походовъ до открытія Америки; 6) отъ открытія Америки до новѣйшихъ временъ.

Первый курсъ Польской исторіи преподается во II-мъ и III-мъ классахъ въ слѣдующемъ объемѣ: во II-мъ классѣ — отъ начала историческаго существованія Польши до конца Царствованія Сигизмунда-Августа, а въ III-мъ классѣ — отъ смерти Сигизмунда-Августа до настоящаго времени, по сокращенному руководству.

IV-й Классъ.

Второй курсъ Польской исторіи въ обширнѣйшемъ объемѣ:

Математика.

I-й Классъ.

1) Повтореніе четырехъ ариѳметическихъ дѣйствій съ простыми числами, съ присовокупленіемъ самыхъ легкихъ задачъ по правиламъ: тройному, товарищества и т. д.; 2) четыре ариѳметическія дѣйствія съ разнородными числами; 3) описаніе мѣстныхъ вѣсовъ, мѣръ и монетъ, а также способовъ измѣренія поверхности прямоугольниковъ и квадратовъ и объема параллелепипедовъ и кубовъ.

II-й Классъ.

1) Повтореніе важнѣйшихъ свѣдѣній, приобрѣтенныхъ въ первомъ классѣ; 2) четыре ариѳметическія дѣйствія съ дробями, простыми и десятичными; 3) объясненіе знаковъ, служащихъ для сокращенія сложенія, вычитанія, умноженія и т. д., съ показаніемъ, въ чемъ эти знаки облегчаютъ рѣшеніе ариѳметическихъ задачъ.

III-й Классъ.

1) Повтореніе четырехъ ариѳметическихъ дѣйствій съ простыми и десятичными дробями, съ присовокупленіемъ описанія десятичныхъ мѣръ, вѣсовъ и денегъ; 2) болѣе обширное изложеніе тройнаго правила, простаго и обратнаго, и правила товарищества, съ описаніемъ мѣръ, вѣсовъ и монетъ, употребляемыхъ въ важнѣйшихъ заграничныхъ городахъ; 3) изъ алгебры четыре ариѳметическія дѣйствія съ общими знаками, съ примѣненіемъ ихъ къ разрѣшенію легкихъ задачъ.

Вielkiego do zaczęcia wojen Krzyżowych; 5) od wojen Krzyżowych do odkrycia Ameryki; 6) od odkrycia Ameryki do naszych czasów.

Kurs pierwszy historyi polskiej dany będzie w klasie II-ej i III-ej, w takim podziale: w klasie II-ej, od początku dziejów do końca panowania Zygmunta Augusta, a w klasie III-ej, od zgonu Zygmunta Augusta do dni dzisiejszych, podług zbioru jak najkrótszego.

Klasa IV.

Kurs drugi historyi polskiej obszerniej traktowany.

Matematyka.

Klasa I.

1) Powtórzenie czterech działań arytmetycznych na liczbach pojedynczych, z przydaniem najłatwiejszych zagadnień reguły trzech, spółki i t. d. 2) Cztery działania arytmetyczne na liczbach wielorakich. 3) Wykład wag, miar, pieniędzy krajowych, tudzież sposobu dochodzenia powierzchni prostokątów i kwadratów, jako też objętości, równoległoscianów i sześcianów.

Klasa II.

1) Powtórzenie ważniejszych wiadomości w klasie I-ej, nabytych. 2) Cztery działania arytmetyczne na ułamkach zwyczajnych i dziesiętnych. 3) Wykład skróconych znaków dodawania, odejmowania, mnożenia i t. d., z okazaniem jak znaki te ułatwiają rozwiązywanie zagadnień arytmetycznych.

Klasa III.

1) Powtórzenie czterech działań arytmetycznych z ułamkami zwyczajnymi i dziesiętnymi, z przydaniem wykładu miar, wag i pieniędzy dziesiętnych. 2) Obszerniejszy wykład reguły trzech prostej, odwrotnej i reguły spółki, z wyłożeniem miar, wag i pieniędzy w znaczniejszych miastach za granicą używanych. 3) Z algebry cztery działania arytmetyczne ze znakami ogólnymi i ich zastosowaniem do rozwiązywania łatwiejszych zagadnień.

IV-й Классъ.

1) Повтореніе важнѣйшихъ правилъ изъ предыдущихъ курсовъ; 2) примѣненіе тройнаго правила къ переложенію денегъ, мѣръ и вѣсовъ; 3) о сложномъ и цѣпномъ тройномъ правилѣ; 4) сокращенія, употребляемыя въ обыкновенныхъ ариѳметическихъ дѣйствіяхъ; 5) о монетахъ и ея пробѣ, съ объясненіемъ таблицъ, приложенныхъ къ учебнику ариѳметики, изданному для здѣшнихъ учебныхъ заведеній.

Изъ алгебры: 1) уравненія первой степени; 2) объ ариѳметической и геометрической пропорціи; 3) извлеченіе квадратныхъ и кубическихъ корней изъ чиселъ; 4) важнѣйшія свѣдѣнія объ уравненіяхъ второй степени, а равно объ ариѳметическихъ и геометрическихъ прогрессіяхъ, о логариѳмахъ, изложенныхъ ариѳметическимъ способомъ, съ примѣненіемъ ихъ къ рѣшенію задачъ о сложныхъ процентахъ, и т. д.; 5) необходимѣйшія въ общепитіи задачи, относящіяся къ неопредѣленнымъ уравненіямъ первой степени.

Геометрія.

II-й Классъ.

- 1) О прямыхъ линіяхъ и кругѣ вообще;
- 2) о треугольникахъ и равенствѣ ихъ;
- 3) о параллельныхъ линіяхъ.

III-й Классъ.

- 1) О многоугольникахъ вообще.
- 2) Важнѣйшія свойства круга и пересѣкающихся съ нимъ или касательныхъ прямыхъ линій, съ разрѣшеніемъ, какъ на бумагѣ, такъ и на землѣ, всѣхъ задачъ, какія могутъ быть рѣшены съ помощью свѣдѣній изъ геометріи и ариѳметики, преподаваемыхъ въ этихъ двухъ классахъ, какъ напр. черченіе на бумагѣ и проведеніе на землѣ прямыхъ линій, пересѣкающихся, параллельныхъ и т. п., раздѣленіе прямыхъ линій, окружности и угловъ на нѣсколько равныхъ частей, черченіе угловъ, треугольниковъ и многоугольниковъ, равныхъ даннымъ; измѣреніе поля прямоугольнаго, квадратнаго и т. п., съ описаніемъ употребляемыхъ при этихъ дѣйствіяхъ инструментовъ.

Klassa IV.

1) Powtórzenie ważniejszych wiadomości poprzedniczo wyłożonych. 2) Przystosowanie reguły trzech do zamiany pieniędzy, miar i wag. 3) O regule trzech składowej i łańcuchowej. 4) Skrócenia w zwyczajnych działaniach arytmetycznych używane. 5) O monecie i jej stopie, z wyłożeniem tablic znajdujących się w dziele arytmetyki dla szkół krajowych przepisanej.

Z algebry: 1) Zagadnienia stopnia pierwszego; 2) O proporcji arytmetycznej i geometrycznej; 3) Wyciąganie z liczb pierwiastków kwadratowych i sześciennych; 4) Ważniejsze wiadomości o zagadnieniach stopnia drugiego, tudzież o postępach arytmetycznych i geometrycznych, o logarytmach arytmetycznie wyłożonych, z zastosowaniem do rozwiązywania zagadnień o procentach składowych i t. d.; 5) Potrzebniejsze w pozyciu zagadnienia nieoznaczone stopnia pierwszego.

Jeometrya.

Klassa II.

- 1) O liniach prostych i kole w ogólności;
- 2) O trójkątach i ich przystawianiu;
- 3) O liniach równoodległych.

Klassa III.

- 1) O wielokątach w ogólności.
- 2) Znaczniejsze własności koła i linii prostych z niemi przecinających się lub stycznych, z rozwiązywaniem tak na papierze, jako też na gruncie wszelkich zagadnień, do których wiadomości z jeometryi i arytmetyki w tych dwóch klassach wykładane mogą być dostateczne, jako to: o kreśleniu na papierze i wytykaniu na gruncie linii prostych, przecinających się, równoodległych i t. d. O dzieleniu linii prostych, okręgu i kątów na niektóre części równe, o kreśleniu kątów, trójkątów i innych wielokątów równych danym, o mierzeniu pola prostokątnego, kwadratowego, i t. d., z opisaniem narzędzi do takowych działań używanych.

IV-й Классъ.

1) О подобии треугольниковъ и пропорциональности ихъ сторонъ; 2) о поверхности многоугольниковъ; 3) геометрическое раздѣленіе окружности на равныя части; 4) объ отношеніи окружности къ діаметру и о поверхности круга; 5) свѣдѣнія изъ тригонометріи, необходимыя при преподаваніи физическо-математическихъ наукъ и для точнѣйшаго исчисленія поверхности земли, для опредѣленія разстоянія и высоты непреступныхъ предметовъ и т. д.; 6) объ измѣреніи объема многогранниковъ, а также поверхности и объема цилиндровъ, конусовъ и шара; 7) практическая геометрія, съ описаніемъ употребляемыхъ инструментовъ, какъ-то: мензулы, транспортира, пантографа и т. д.

Всѣ эти свѣдѣнія излагаются въ этомъ классѣ болѣе практическимъ, нежели теоретическимъ способомъ.

Естественныя науки.

Естественная исторія.

I-й Классъ.

1) Раздѣленіе произведеній природы на царства, классы и разряды; 2) Учитель описываетъ важнѣйшіе роды и нѣкоторые виды изъ числа самыхъ замѣчательныхъ, полезныхъ или вредныхъ; 3) свѣдѣнія о млекопитающихъ животныхъ.

II-й Классъ.

Описаніе птицъ, пресмыкающихся животныхъ и рыбъ.

III-й Классъ.

Описаніе насѣкомыхъ и червей.

IV-й Классъ.

Общія свѣдѣнія изъ ботаники и минералогіи, и притомъ въ особенности свѣдѣнія о садоводствѣ, земледѣліи, лѣсоводствѣ, и о полезнѣйшихъ мѣстныхъ и заграничныхъ минералахъ.

Физика.

II-й Классъ.

Учитель объясняетъ свойства тѣлъ, наиболѣе поражающія чувства, а именно: что каждое тѣло имѣетъ опредѣленную форму

Klassa IV.

1) O podobieństwie trójkątów i proporcjonalności ich boków; 2) O powierzchni wielokątów; 3) Podział geometryczny okręgu na części równe; 4) O stosunku okręgu do średnicy i powierzchni koła; 5) Wiadomości z trygonometrii potrzebne do nauk matematyczno-fizycznych, jako też do ścisłego wyrachowania powierzchni gruntów, do znajdowania odległości i wysokości niedostępnych i t. d. 6) O objętości wielościanów, tudzież o powierzchni i objętości walców, ostrokątów i kuli; 7) Geometria praktyczna z opisaniem narzędzi używanych jako to: stolika mierniczego, kątomiaru, cyrkla proporcjonalnego i t. d.

Wszystkie te wiadomości w tej klasie wykładane być mają w sposobie bardziej do praktyki, niż do dalszej teorii zastosowanym.

NAUKI PRZYRODZONE.

Historia naturalna.

Klassa I.

1) Rozkład rzeczy przyrodzonych na działy, gromady i rzędy; 2) Wyliczy Nauczyciel znaczniejsze rodzaje i niektóre gatunki rzeczy najciekawszych, najużyteczniejszych i najszkodliwszych; 3) Gromadę zwierząt ssących.

Klassa II.

Gromada ptaków, gadów i ryb.

Klassa III.

Gromada owadów i robaków.

Klassa IV.

Ogólna wiadomość botaniki i mineralogii. W szczególności o ogrodnictwie, rolnictwie, leśnictwie, o krajowych minerałach i zagranicznych użyteczniejszych.

Fizyka.

Klassa II.

Wyłoży Nauczyciel własności ciał najbardziej w zmysły uderzające, jako to: iż każde ciało ma pewną figurę, że się ta od-

которая измѣняется различными способами, напр. раздѣленіемъ тѣла на части, согрѣваніемъ, охлажденіемъ, раствореніемъ въ водѣ и другихъ жидкостяхъ. Затѣмъ онъ примѣнитъ эти свѣдѣнія къ искусству растагиванія золота, серебра, мѣди, желѣза, латуни, какъ въ тонкія проволоки, такъ и въ пластинки или листки, для приготовленія и выдѣлки разныхъ красокъ. Показавъ, что нѣкоторыя тѣла раздѣляются труднѣе, другія же легче, Учитель докажетъ ученикамъ, что связь частицъ или сцѣпленіе ихъ не во всѣхъ тѣлахъ бываютъ одинаковы. За симъ онъ объяснитъ дѣленіе тѣлъ на твердыя, жидкія и газообразныя, присовокупляя еще къ тому понятія объ измѣненіяхъ въ этихъ трехъ видахъ сцѣпленія и указывая для примѣра на нѣкоторыя тѣла твердыя, мягкія, гибкія, хрупкія, липкія и маркія. Отличая сцѣпленіе отъ прилипанія, онъ объяснитъ: что первое состоитъ въ притяженіи между собою частицъ въ одномъ тѣлѣ, а послѣднее въ притяженіи поверхности одного тѣла къ поверхности другаго. Основываясь на этихъ свойствахъ, онъ объяснитъ, въ чемъ состоитъ склеиваніе дерева, бумаги, паяніе металловъ, окраска масляными красками, живопись, выдѣлка стеклянныхъ зеркалъ. Доказавъ простыми опытами непроницаемость трехъ родовъ тѣлъ, Учитель долженъ объяснить ихъ скважность, а именно, что свойство это постоянно перемѣняется вслѣдствіе большаго или меньшаго нагрѣванія тѣлъ, или смѣшенія однихъ съ другими. Затѣмъ онъ изложитъ, что такое плотность тѣлъ, ихъ масса или вязкость и вѣсъ. Изъ скважности тѣлъ Учитель выведетъ свойство прониканія жидкостей въ разные тѣла и докажетъ, что свойство это не всегда одинаково, потому что зависитъ отъ различія между тѣлами, проникающими и проницаемыми. При чемъ онъ примѣнитъ эти свѣдѣнія къ выдѣлкѣ и сохраненію разныхъ инструментовъ такъ, чтобы они не пухнули отъ сырости. Наконецъ, отъ скважности тѣлъ переходя къ ихъ прозрачности, онъ докажетъ простыми опытами, что прозрачность зависитъ отъ сближенія частицъ тѣла къ равномерной плотности, что доказывается тусклымъ или покрытымъ водою стекломъ, мутностью жидкости пока въ ней растворяется какое либо вещество, напр. соль въ водѣ, непрозрачностью водяной пѣны, тучи, тумана, водяныхъ паровъ и т. п.

Разсуждая о сжимаемости тѣлъ, Учитель докажетъ, что одни изъ нихъ сохраняютъ такой видъ, какой приобрѣли вслѣдствіе

мienia różnemi sposobami, np. podzieleniem ciała na części, rozgrzewaniem, ziębieniem, rozpuszczaniem w wodzie i innych cieczach, zastosuje te wiadomości do sztuki ciągnięcia złota, srebra, miedzi, żelaza, mosiądzu, tak na cienkie druciki, jako też blaszki czyli listki, do przygotowania i wyrabiania rozmaitych farb. Okazawszy, iż jedne ciała trudniej, drugie łatwiej dzielić się dają, przekona uczniów, iż niejednakowe jest trzymanie się cząstek w ciałach, czyli skupienie. Ztąd rozróżni ciała na stałe, ciekłe i płynne. Może jeszcze namienić o odmianach tych trzech stanów skupienia, przytaczając niektóre ciała twarde, miękkie, gibkie, kruche, lepkie, mażące. Rozróżni skupienie od przyłgnięcia, że pierwsze zależy na trzymaniu się cząstek w ciele, drugie zaś na trzymaniu się powierzchni jednego ciała z powierzchnią drugiego. Ztąd wytłumaczy na czém zależy klejenie drzewa, papieru, lutowanie metalów, dawanie pokostów, malowanie, robota zwierciadeł szklanych.

Okazawszy prostemi doświadczeniami nieprzenikliwość trojakiego gatunku ciał, wyłoży ich dziurkowatość, że własność ta ustawicznie się zmienia przez większe lub mniejsze ciał rozgrzewanie, albo przez mieszanie się jednych z drugimi. Z tąd da poznać co jest gęstość ciał, co masa czyli miąższość, co waga; z dziurkowatości ciał wyprowadzi wsiąkanie cieczy w różne ciała, okaże, iż jest niejednakowe, jako zależące od różnicy ciał wsiąkających i nasiąkłych. Przystosuje wiadomości w tym względzie do roboty i sposobu utrzymywania rozmaitych narzędzi, aby od wilgoci nie pęczniały. Wyprowadzi nakoniec z dziurkowatości ciał ich przezroczystość, okaże prostemi doświadczeniami, że przezroczystość zależy na zbliżaniu się cząstek ciała do jednostajnej gęstości, jak to okazuje szkło, mające polor starty, omoczone wodą, mętność cieczy, póki się w niej rzecz jaka rozpuszcza, jak np. sól w wodzie, nieprzezroczystość piany z wody, chmury, mgły, wyziewów wodnistych i t. p.

Zastanawiając się nad ściśłością ciał, okaże, iż jedne ciała zachowują taką figurę, jakiej przez ciśnienie nabyły, drugie wra-

произведеннаго на нихъ давленія, другія же возвращаются къ первоначальной своей формѣ по прекращеніи дѣйствія сдвигавоющей силы. На этомъ основаніи онъ раздѣлитъ тѣла на тягучія и упругія, указывая на способы примѣненія тягучести и упругости къ выдѣлкѣ разныхъ предметовъ изъ глины, металловъ и другихъ матеріаловъ, а также разныхъ орудій и машинъ.

Ш-й К л а с с ъ.

1) Теплородъ. Доказать, что тѣла расширяются отъ нагрѣванія, и что причиною увеличенія ихъ объема—теплородъ. Нѣкоторыя тѣла легче проводятъ теплородъ, другія труднѣе. Примѣненіе этого свойства къ постройкѣ печей для плавки металловъ или согрѣванія комнатъ. Способъ устройства термометра и его употребленіе. Объяснить, что тѣла, измѣняя свое состояніе, испускаютъ или поглощаютъ теплородъ. Способы добыванія теплорода. Пирометръ и его употребленіе.

2) Электричество. Объяснить его свойства посредствомъ тренія стекла; описать электрическую машину, электрометръ, Лейденскую банку и тому подобные снаряды. Объяснить образованіе молніи и грома. Указать способы устройства громоотводовъ.

3) Магнетизмъ. Изложивъ шесть свойствъ магнита, показать способы вооруженія его и приготовленія искусственныхъ магнитовъ и магнитныхъ стрѣлокъ.

4) Воздухъ. Доказать, помощью опытовъ, вѣсъ и упругость воздуха, объяснить устройство пневматической машины, барометра и другихъ инструментовъ, необходимыхъ къ изслѣдованію свойствъ воздуха.

5) Вода. Представляется въ троюкомъ состояніи: льда, воды и пара. Описать образованіе росы, тумана, дождя, града, снѣга и другихъ водяныхъ и атмосферическихъ явленій.

IV-й К л а с с ъ.

Первый курсъ.

Свѣдѣнія о движеніи тѣлъ, о простыхъ и сложныхъ машинахъ. Объ опредѣленіи удѣльнаго вѣса и о необходимыхъ для этого инструментахъ. О зрительныхъ стеклахъ, о зеркалахъ, микроскопахъ, объ устройствѣ оптическихъ инструментовъ.

цага сѣ до давнѣй фигуры, gdy siła cisnąca ustaje. Ztąd podzieli ciała na ciągle i sprężyste, użyje przystosowania ciągłości i elastyczności do wyrabiania gliny, metalów i różnych materyałów, tudzież narzędzi i rozmaitych machin.

K l a s s a III.

1) Ciepłik. Okazać iż ciała rozgrzane stają się większe, i że przyczyną powiększania się ciał jest ciepłik. Jedne ciała łatwiej, drugie trudniej przepuszczają ciepłik. Przystosowanie do stawiania pieców służących do topienia metalów, lub ogrzania jakiego miejsca. Sposób robienia termometru i jego użytek. Okazać, że ciała, odmieniając swój stan, albo biorą albo wyrzucają ciepłik. Sposoby wydobywania ciepłika. Pirometr i jego użytek.

2) Elektryczność. Okazać jej własności przez potarcie szkła, opisać machinę elektryczną, elektrometr, butelkę lejdejską i tym podobne narzędzia. Wyłożyć formowanie się błyskawic i piorunów. Podać sposoby stawiania konduktorów.

3) Magnes. Wyłożywszy sześć własności magnesu, podać sposoby uzbrojenia magnesu, robienia sztucznych magnesów, tudzież igieł magnesowych.

4) Powietrze. Okazawszy ciężkość i elastyczność powietrza, wyłożyć sposób urządzenia machiny pneumatycznej, barometru i innych narzędzi, do okazania własności powietrza potrzebnych.

5) Woda. Uważa się woda w trojakim stanie, gdy jest lodem, wodą i w stanie wyziewów. Tu opisać formowanie się rosy, deszczu, mgły, grada, śniegu i innych tworów napowietrznych wodnistych.

K l a s s a IV.

Kurs pierwszy.

Wiadomość o biegu ciał, o machinach prostych i składowych. O dochodzeniu ciężkości gatunkowej i narzędziach do tego stosownych. O soczewkach, zwierciadłach, mikroskopach i o sposobach urządzenia narzędzi optycznych.

Второй курсъ.

Начальныя основанія астрономической географіи, а именно: объясненіе горизонта, географической долготы и широты. О лунѣ, о солнцѣ, о временахъ года, о календарѣ, объ устройствѣ солнечныхъ часовъ.

Химическая физика.

Объяснить, что воздухъ и вода суть тѣла сложные. Свойства кислорода, азота, водорода и другихъ газовъ. Свойства нѣкоторыхъ кислотъ, солей и родовъ земель. Теорія дыханія, животной теплоты, прозябанія растений, виннаго, уксуснаго и гнилаго броженія.

Технологія.

IV-й Классъ.

1) Способы приготовленія разныхъ кислотъ, какъ-то: сѣрной, азотной, соляной, уксусной и т. п. Способы выдѣлки разныхъ солей, какъ-то: селитры, квасцовъ, нашатыря, купороса или сѣрнокислаго желѣза, мѣди, свинца, цинка, берлинской лазури и т. д.

2) Выдѣлка кожъ, бѣленіе растительныхъ веществъ, окраска сукна и другихъ тканей.

Чистописание.

Обучая чистописанію, Учитель долженъ стараться, чтобы рука учащагося приобрѣла надлежащій навыкъ въ начертаніи отдѣльныхъ линий и чертъ, изъ коихъ образуются всѣ буквы азбуки. При этомъ слѣдуетъ съ самаго начала приучать ученика къ соблюденію правильнаго положенія тѣла и руки. Учитель долженъ озаботиться о доставленіи ученикамъ самыхъ легкихъ образцовъ для письма и заставлять ихъ подражать онымъ, указывая и собственноручно исправляя ошибки противъ прописей. Коль скоро ученики выучатся писать отдѣльныя буквы, Учитель, для упражненія ихъ въ правописаніи, назначаетъ имъ для переписыванія соотвѣтственные ихъ понятіямъ отрывки изъ книги для чтенія.

Съ самаго начала онъ долженъ по возможности приучать учениковъ къ начертанію буквъ безъ линий, для того, чтобы впоследствии они могли писать строки прямо и въ равномъ между собою разстояніи. По мѣрѣ успѣховъ учениковъ въ чистописаніи, Учитель долженъ упражнять ихъ въ скоромъ и безошибочномъ

Kurs drugi.

Początki jeografii astronomicznej, jako to: wyobrażenie horyzontu, długości i szerokości jeograficznej. O księżycu, słońcu, o porach roku, o kalendarzu. Robota kompasów.

Fizyka chemiczna.

Okazać, iż powietrze i woda są ciała złożone. Własności gazu kwasorodnego, saletrorodnego, wodorodnego i innych; własności niektórych kwasów, soli i gatunków ziemi. Wykład oddychania, ciepła zwierząt, wegetacyi roślin, fermentacyi winnej, octowej i zgniłej.

Technologija.

Klassa IV.

1) Sposoby wyrabiania rozmaitych kwasów, jako to: siarkowego, saletrowego, solnego, octowego i t. p. Sposoby wyrabiania różnych soli, jako to: saletry, alunu, soli amonijackiej, koperwasu czyli siarczanu żelaza, miedzi, ołowiu, cynku, błękitu berlińskiego i t. p.

2) Garbowanie skór, bielenie istot roślinnych, farbowanie sukna i innych materyj.

Kaligrafija.

Przy nauce kaligrafii baczność mieć będzie Nauczyciel, aby ręka uczącego się potrzebnej wprawy nabierała w kreśleniu pojedynczych linii i rysów, z których się wszystkie litery alfabetu składają. Przyczém zaraz w początkach do przyzwoitego układu ciała i ręki młodego przyzwyczajać będzie. Postara się dla uczniów, o jak najłatwiejsze wzory do pisania, i one naśladować im zaleci, wytykając i poprawiając własną ręką błędy przeciwko nim popełnione. Gdy się wprawia w kreślenie pojedynczych liter, dla wprawy w ortografiją naznaczać im będzie do przepisывania wyimki z książki do czytania, stosowne do ich pojęcia. Niech od początku zaraz, ile możności, przyzwyczajają uczniów do kreślenia

письмъ подѣ диктовку, сперва на польскомъ, а потомъ на французскомъ, латинскомъ или нѣмецкомъ языкѣ; однако онъ не въ правѣ принуждать никого писать непременно нѣмецкими буквами, но, не смотря на то, ученики должны приучаться къ чтенію нѣмецкой скорописи. Учитель долженъ имъ также показать, какъ чинить перья и готовить хорошія чернила.

Кромѣ того, всѣ Учители должны во всѣхъ классахъ наблюдать, чтобы ученики всѣ свои упражненія писали какъ можно лучше и чище.

Черченіе и рисованіе.

Полезнѣе всего въ окружныхъ училищахъ обучать техническому и геометрическому черченію. Учитель долженъ сначала упражнять учениковъ въ черченіи линиями обыкновенныхъ частей дома: оконъ, дверей, столовъ, стульевъ и т. п. принадлежностей и разнаго рода хозяйственныхъ орудій. Послѣ того онъ перейдетъ къ черченію круглыхъ и продолговатыхъ предметовъ, потомъ — къ изображенію предметовъ, имѣющихъ различныя очертанія окружности. Затѣмъ онъ объяснитъ, какимъ образомъ слѣдуетъ чертить эти предметы въ разныхъ положеніяхъ. Наконецъ, онъ будетъ упражнять учениковъ въ растушеваніи уже начерченныхъ фигуръ. Точно такимъ же образомъ и въ такой же послѣдовательности онъ долженъ обучать черченію геометрическихъ фигуръ, стараясь, чтобы ученики рисовали не изъ воображенія, а прямо съ натуры.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій

(подписано) *Станиславъ Потоцкій.*

liter bez linji, aby później prosto i w równej od siebie odległości wiersze pisali. Gdy w kaligrafii postęp uczniowie uczynią, starać się będzie Nauczyciel, aby się w prędkie i bezbłędne pisanie za dyktującym wprawiali, naprzód po polsku, potem po francuzku lub po łacinie, albo po niemiecku; nikogo atoli nie ma przymu-szać, aby koniecznie pisał niemieckimi literami; powinni się jednak uczniowie wprawiać w czytanie pism niemieckich; nauczyciel przytém sposobu temperowania piór i robienia dobrego inkaustu.

Prócz tego, każdy Nauczyciel, po wszystkich klassach, da bacznosc, aby uczniowie roboty swoje jak najlepiej i najczysciej pisali.

Rysunki.

Najuzyteczniejsze są dla tych szkół rysunki technologiczne i jeometryczne. Zacznie Nauczyciel od wprawiania uczniów swoich w wykreślanie samemi tylko linijami najprościejszych części domu, jako to: okna, drzwi, stołu, stołków i t. p., naczyń i wszelkich narzędzi gospodarskich. Postąpi potem do wykreślania z nimi rzeczy okrągłych i podługowatych, dalej rozmaite obwody mających; potem pokaże, jak się rozmaite położenia tychże samych przedmiotów wykreślają. Nakoniec przystąpi do wprawiania uczniów w cieniowanie porobionych już figur. Tymże samym porządkiem i stopniowaniem postępować będzie w uczeniu rysunków jeometrycznych, starając się, aby uczniowie wszystko nie z imaginacyi, albo prosto z natury rysowali.

w Warszawie, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

Приложение къ № 14-му.

ЕЖЕНЕДЕЛЬНОЕ РАСПРЕДѢЛЕНІЕ ПРЕДМЕТОВЪ ВЪ ОКРУЖНЫХЪ УЧИЛИЩАХЪ, ПО КЛАССАМЪ И ЧАСАМЪ.

Предметы	Въ классахъ			
	I.	II.	III.	IV.
Заковъ Божій	2	2	2	1
Польскій языкъ	6	2	2	2
Латинскій „	8	4	3	3
Французскій „	—	4	4	4
Нѣмецкій „	—	3	3	3
Географія	3	2	2	1
Всеобщая и польская исторія . .	—	2	3	4
Ариметика и Геометрія	4	4	4	4
Естественная исторія, физика и технологія	4	4	3	7
Чистописаніе	3	3	2	1
Черченіе и рисованіе	2	2	2	2
Итого часовъ . . .	32	32	32	32

На основаніи настоящаго распредѣленія, предметы должны быть преподаваемы:

въ каждомъ изъ четырехъ классовъ передъ обѣдомъ по 4 часа въ теченіе шести дней . . . . . 24 часа,
послѣ обѣда, по два часа въ теченіе четырехъ дней 8 часовъ,
итого въ каждомъ классѣ . . 32 часа,
что составитъ въ четырехъ классахъ вообще . . 128 часовъ.

Annex do Nr. 14-go.

ROZKŁAD NAUK NA KLASY I GODZINY TYGODNIOWE W SZKOŁACH WYDZIAŁOWYCH.

Nauki	w klassach			
	I.	II.	III.	IV.
Nauka Religii po godzin	2	2	2	1
Język Polski „	6	2	2	2
„ Łaciński „	8	4	3	3
„ Francuzki „	—	4	4	4
„ Niemiecki „	—	3	3	3
Jeografia „	3	2	2	1
Historia powszechna i polska . .	—	2	3	4
Arytmetyka i jeometrya	4	4	4	4
Historia naturalna, fizyka i technologia	4	4	3	7
Kaligrafia	3	3	2	1
Rysunki	2	2	2	2
Summa godzin . .	32	32	32	32

Podług tego rozkładu nauki dawane będą:
w każdéj z klass czterech przed południem godzin 4, dni sześć, godzin 24,
po południu godzin 2, dni cztery, godzin 8,
summa w jednéj klassie godzin 32,
w czterech zaś klassach uczyni godzin 128.

Изъ этого числа приходится:

для Ректора училища	7 часовъ,
для трехъ Профессоровъ по 19 часовъ	57 „
для трехъ Учителей по 19 часовъ	57 „
для Законоучителя	7 „

всего, какъ показано выше, . . 128 часовъ.

N° 15.

Списокъ книгамъ, которыя должны находиться въ библиоте-
кахъ окружныхъ училищъ.

(1820 г.)

I. По Закону Божию.

- 1) Пространный катехизисъ Флери;
- 2) исторія Израильскаго народа;
- 3) жизнь Иисуса Христа;
- 4) обычаи древнихъ христіанъ;
- 5) общая исторія Св. Церкви;
- 6) катехизисъ для Французскаго государства;
- 7) катехизисъ Тридентскаго собора;
- 8) проповѣди Скарги, Калинскаго, Карповича, Пржечитанскаго;
- 9) Библія.

II. По польскому языку.

- 1) сочиненія Красицкаго;
- 2) историческія пѣсни Нѣмцевича;
- 3) басни Нѣмцевича;
- 4) о стихотворномъ искусствѣ Дмоховскаго;
- 5) о краснорѣчии и поэзиі, сочиненіе Голянскаго;
- 6) польская грамматика Копчинскаго, изд. 1818 года;
- 7) словарь польскаго языка Линде;
- 8) основныя начала воспитанія и образованія Нѣмейера;
- 9) замѣчанія о высшихъ нѣмецкихъ учебныхъ заведеніяхъ Швейковскаго;
- 10) Пилгримъ въ Добромилъ;

Z tych godzin weźmie:

Rektor godzin	7,
Professorów trzech po godzin 19	57,
Nauczycieli trzech po godzin 19	57,
Nauczyciel Religii	7,

Wynosi jak wyżej godzin . . . . . 128.

N° 15.

Rejestr książek, mających się znajdować w bibliotekach
szkół wydziałowych.

(1820 r.)

I. Do Religii.

- 1) Katechizm większy Fleurego;
- 2) Historya ludu Izraelskiego;
- 3) Życie Jezusa Chrystusa;
- 4) Obyczaje dawnych chrześcijan;
- 5) Historya powszechna Kościoła Ś-go;
- 6) Katechizm dla państwa Francuzkiego;
- 7) Katechizm koncylium Trydenckiego;
- 8) Kazania Skargi, Kalińskiego, Karpowicza, Przeczytańskiego.
- 9) Biblia.

II. Do języka Polskiego.

- 1) Dzieła Krasickiego;
- 2) Śpiewy historyczne Niemcewicz;
- 3) Bajki Niemcewicz;
- 4) Sztuka rymotwórcza Dmochowskiego;
- 5) O wymowie i poezyi Golańskiego;
- 6) Grammatyka języka polskiego przez Kopczyńskiego 1818;
- 7) Słownik języka polskiego przez Linde;
- 8) Zasady edukacyi i instrukcyi podług Niemeyera;
- 9) Uwagi nad szkołami wyższymi niemieckimi przez Szwejkowskiego;
- 10) Pielgrzym w Dobromilu;

- 11) Панъ Матвій изъ Ендрихова, ярмарочный торговецъ;
- 12) Память послѣ доброй матери.

III. По латинскому языку.

- 1) Басни Федра, пять книгъ съ комментаріями I. Г. С. Швабе;
- 2) Корнелія Непота, жизнеописанія, по изданію Ставерена;
- 3) Гарлеса, сокращенная исторія римской словесности.

IV. По французскому языку.

- 1) Паука правильно говорить и писать по французски, или философическая и литературная грамматика этого языка для Французовъ и иностранцевъ, желающихъ основательно изучить его свойства, красоты и духъ, изданная Левисакомъ;
- 2) словарь французской Академіи, новое изданіе, умноженное болѣе чѣмъ двадцатью тысячами статей въ 2 томахъ;
- 3) новая французская Синонимика Жирора, Бозе, Рубана и Даламбера;
- 4) курсъ словесности по лучшимъ авторамъ, Левисака;
- 5) избранныя надгробныя слова Бурдалу, Маскарона, Ля-Рю, и Массильона;
- 6) Телемакъ и Аристоноусъ, 2 тома;
- 7) сочиненія Беркэна, изданныя Ант. Авг. Ренуаромъ, въ 20 томахъ;
- 8) Сандфортъ и Мертонъ и Малый Грандиссонъ, 3 тома;
- 9) Плутархъ для юношества, изд. Бланшара 6 томъ;
- 10) Путешественникъ для юношества, соч. Бланшара 6 томъ;
- 11) басни Лафонтена и поэма Адонисъ, 2 тома;
- 12) характеры, Лабрюйера, 3 тома.

V. По нѣмецкому языку.

- 1) Нѣмецкая грамматика Аделунга;
- 2) орфографическій словарь Аделунга;
- 3) ручной словарь нѣмецкаго языка, Лейпцигъ, изд. Рабенгорста;
- 4) о нѣмецкомъ слогѣ, соч. Аделунга;
- 5) собраніе сочиненій Хр. Фир. Геллерта, новое изданіе въ 10 томахъ;
- 6) З. А. Р. Шнейдера (Апостолическаго викарія и исповѣдника Саксенскаго Короля) Христіанинъ въ разныхъ житейскихъ отношеніяхъ, 14 великопостныхъ проповѣдей.

- 11) Pan Maciej z Jędrychowa, drelicharz jarmarkowy;
- 12) Pamiątka po dobrej matce.

III. Do języka Łacińskiego.

- 1) Phaedri Fabularum Aesopiarum libri V, cum commentario perpetuo J. G. S. Schwabe;
- 2) Corneli Nepotis vitae, ex editione von Staveren;
- 3) Harlesii notitia brevior litteraturae Romanae.

IV. Do języka Francuzkiego.

- 1) L'art de parler et d'écrire correctement la langue française, ou grammaire philosophique et littéraire de cette langue à l'usage des françois et d'étrangers, qui désirent en connoître à fond les principes, les beautés et le génie, par Levizac.
- 2) Dictionnaire de l'Académie française, nouvelle édition, augmentée de plus de vingt mille articles, 2 vol.
- 3) Nouveaux synonymes françois de Girard, Beauzée, Rouband et d'Alembert;
- 4) Cours de littérature extrait des meilleurs auteurs, par Levizac;
- 5) Oraisons funèbres choisies de Bourdaloue, Mascarron, La Rue et Massillon,
- 6) Télémaque suivi d'Aristonôus 2 vol.
- 7) Oeuvres de Berquin, par Ant. Aug. de Renouard, 20 vol.
- 8) Sandfort et Merton, et le petit Grandisson, 3 vol.
- 9) Le Plutarque de la jeunesse par Blanchard, 6 vol.
- 10) Le voyageur de la jeunesse par Blanchard, 6 vol.
- 11) Fables de Lafontaine suivies d'Adonis, poëme, 2 vol.
- 12) Les caractères de la Bruyère, 3 vol.

V. Do języka niemieckiego.

- 1) Adelungs deutsche Sprachlehre;
- 2) Adelungs Wörterbuch der Orthographie;
- 3) Handwörterbuch der deutschen Sprache, Leipzig bei Rabenhorft;
- 4) Adelungs über den deutschen Styl, 2 Bände;
- 5) Chr. Fürchtg. Gellerts sämtliche Schriften. Neue Ausgabe, 10 Bände.
- 6) A. P. Schneider (Apostol. Vicarius und Beichtvater des Königs von Sachsen) Der Christ inden verschiedenen Verhältnissen des Lebens; in 14 Fastenpredigten.

VI. По географіи и исторіи.

- 1) Гаспари, полный учебникъ землеописанія;
- 2) географическія карты Глоссефельда, Соцмана и Гаспари;
- 3) Галлети, краткая всеобщая исторія;
- 4) Беккера всеобщая исторія для юношества;
- 5) польская исторія Бандтке;
- 6) краткій очеркъ греческой и римской исторіи соч. Гольд-
смита, переводъ ксендза Ольшевскаго.

По ариѳметикѣ, алгебрѣ и геометріи.

- 1) Математическіе очерки Озанама;
- 2) Евклидъ на польскомъ языкѣ;
- 3) Мецбургъ;
- 4) математическо-физическая географія И. Снядецкаго;
- 5) практическая геометрія Заборовскаго;
- 6) алгебра Устржицкаго;
- 7) математическая терминологія, Кондильяка.

VIII. По физикѣ и химіи.

- 1) Физическій словарь Либеса;
- 2) химическая филозофія Фуркроа, по польски;
- 3) химія Шапталя;
- 4) камеральная химія Гермштета;
- 5) химія, въ примѣненіи къ искусствамъ Шапталя;
- 6) физика Осинскаго;
- 7) химія Снядецкаго;
- 8) технологическіе журналы, какъ напр. Сыльванъ, Изисъ
и т. п.

IX. По естественной исторіи.

- 1) Сочиненія Клюка;
- 2) зоологія Юндзила;
- 3) Бюффонъ, въ сокращеніи;
- 4) Функе, разныя сочиненія по части естественной исторіи
и технологіи.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій

(подписано) *Станиславъ Потоцкій.*

VI. Do jeografii i historyi.

- 1) Gaspari vollständiges Handbuch der Erdbeschreibung.
- 2) Karty jeograficzne Gusesfelda, Satzmana i Gaspari.
- 3) Galleti kleine Weltgeschichte.
- 4) Beckers Weltgeschichte für die Jugend.
- 5) Historya polska Bandkiego.
- 6) Krótki zbiór historyi greckiej i rzymskiej, przekład
X. Olszewskiego, p. Goldsmitha.

VII. Do arytmetyki, algebry i jeometrii.

- 1) Récréations mathématiques par Ozanam.
- 2) Euklides po polsku.
- 3) Metrburg.
- 4) Jeografia matematyczna, fizyczna, przez J. Sniadeckiego.
- 5) Jeometrya praktyczna Zaborowskiego.
- 6) Algiebra Ustrzyckiego.
- 7) La langue des calculs par Condillac.

VIII. Do fizyki i chemii.

- 1) Dictionnaire de Physique par Libes.
- 2) Filozofia chemiczna Fourcroy, po polsku.
- 3) Chimie de Chaptal.
- 4) Cameral-Chimie von Härmstädt.
- 5) Chimie appliquée aux arts par Chaptal.
- 6) Fizyka Osinskiego.
- 7) Chemia Sniadeckiego.
- 8) Dzienniki technologiczne, jako to Sylvan, Izys, i t. p.

IX. Do historyi naturalnej.

- 1) Dzieła Kluka.
- 2) Zoologia Jundzilla.
- 3) Buffon abrégé.
- 4) Funke, rozmaite dzieła historyi naturalnej i technologii.

Warszawa, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki.*

N° 16.

Списокъ предметовъ, необходимъ для кабинетовъ: математическаго, физическаго, химическаго и естественной исторіи, въ окружныхъ училищахъ.

(1820 года.)

I. Естественная исторія.

- 1) Коллекція важнѣйшихъ растений;
- 2) коллекція разныхъ родовъ земли, камней, металловъ и другихъ туземныхъ и заграничныхъ ископаемыхъ веществъ;
- 3) коллекція насекомыхъ, за стекломъ, а также другихъ мелкихъ органическихъ существъ въ спиртъ.

II. Математика.

- 1) Математическій приборъ съ пропорціональнымъ циркулемъ;
- 2) мензула и къ ней:
  - a) діоптры;
  - b) межевая цѣпь,
  - c) уровень съ водою,
  - d) магнитная стрѣлка,
- 3) компасъ;
- 4) уровень для нивелировки (ватерпасъ).

III. Физика.

Механика:

- 1) простыя машины и орудія: какъ-то: a) вѣсы, b) три рода рычага, c) простой безмѣнъ, d) воротъ, e) нѣсколько блоковъ деревянныхъ или изъ желтой мѣди, f) наклонная плоскость, d) винтъ;

- 2) сложныя машины: a) сложный безмѣнъ, b) безконечный винтъ, c) полистасть, d) модели общеупотребительныхъ машинъ, какъ-то: бабы, лѣсопильни, вѣтряныхъ и водяныхъ мельницъ, станковъ для рѣзанія соломы, насосовъ и т. п.;

- Гидростатика: a) ареометръ, b) гидрометръ, c) барометръ, d) гигрометръ, e) пневматическая машина съ нѣсколькими реципиентами;

- Оптика: a) нѣсколько зрительныхъ стеколъ, вогнутыхъ и выпуклыхъ, b) подзорная труба, c) зеркало плоское, выпуклое и вогнутое, d) простой микроскопъ, e) сложный микроскопъ, f) солнечный микроскопъ;

N° 16.

Rejestr rzeczy potrzebnych do gabinetu historyi naturalnej, matematyki, fizyki i chemii w szkołach wydziałowych.

(1820 roku)

I. Historia naturalna.

- 1) Zbiór roślin najpotrzebniejszych;
- 2) Zbiór ziemi, kamieni, metalów i innych rzeczy kopalnych krajowych i zagranicznych;
- 3) Zbiory insektów za szkłem, tudzież innych drobniejszych płodów organicznych w spirytusach.

II. Matematyka.

- 1) Sztuciec z cyrklem proporcjonalnym;
- 2) Stolik jeometryczny, do niego:
  - a) Dyoptry,
  - b) Łańcuch,
  - c) Libella,
  - d) Igła magnesowa;
- 3) Bussola;
- 4) Libella do równoważenia gruntu.

III. Fizyka.

Mechanika:

- 1) Machiny i narzędzia pojedyncze, jako to: a) waga, b) trzy gatunki draga, c) przemian pojedynczy, d) koło na walcu, e) bloków kilkanaście drewnianych lub mosiężnych, f) równia pochyła, g) śruba.

- 2) Machiny złożone: a) przemian złożony, b) śruba niestająca, c) pancration, d) modele machin użyteczniejszych w społeczności, jako to: kafarów, tartaków, wiatraków, młynów, sieczkarni, pomp, i t. p.

- Hidrостатика: a) areometra, b) hidrometr, c) barometr, d) higrometr; e) machina pneumatyczna z kilką recypiensami.

- Оптика: a) kilka soczewek wklęsłych, wypukłych, b) perspektywa, c) zwierciadło płaskie, wypukłe, wklęsłe, d) mikroskop pojedynczy, e) mikroskop złożony, f) mikroskop słoneczny.

Электричество: электрическая машина со стекляннымъ кругомъ или цилиндрическая; электрофоръ;

Магнетизмъ: магнитъ естественный или искусственный;

Химія: нѣсколько термометровъ, ванна для собиранія газовъ, нѣсколько ретортъ, плавильных горшковъ, стекляныхъ или фарфоровыхъ чашекъ и разныхъ сосудовъ для собиранія газовъ.

Примѣчаніе. Помѣщенные подъ № 12 правила для учениковъ публичныхъ учебныхъ заведеній, равномерно относятся и къ училищамъ окружнымъ.

Варшава, 8 Іюня 1820 года.

Министръ Предсѣдательствующій (подписано) *Ст. Потоцкій*.

№ 17.

Утвержденіе договора, заключеннаго между Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и Графомъ ординатомъ Замойскимъ, относительно воеводскаго училища въ Щебржещинѣ.

(26 Іюня 1819 года.)

По указу Его Величества

АЛЕКСАНДРА I-го,

ИМПЕРАТОРА и САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССИЙСКАГО, ЦАРЯ ПОЛЬСКАГО,
и проч., и проч., и проч.

Князь-Намѣстникъ въ Царствѣ, по Государственному Совѣту.

Вслѣдствіе представленія Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія отъ 22 Іюня текущаго года за № 3,555, настоящимъ постановленіемъ утверждаю во всѣхъ пунктахъ договоръ, заключенный 11 Мая текущаго года между сказаною Коммисіею и Графомъ ординатомъ Замойскимъ, по силѣ котораго означенный Графъ ординатъ обязался содержать навсегда, вмѣсто Замойскаго училища, воеводское училище въ Щебржещинѣ и выстроить зданіе согласно утвержденному плану.

Состоялось въ Варшавѣ, въ засѣданіи Совѣта Управленія отъ 26 Іюня 1819 года.

(подписано) *Заіончекъ*.

Elektryczność: machina elektryczna taflowa lub cylindrowa, elektrofor.

Magnetyzm: magnes naturalny lub sztuczny.

Chemia: kilka termometrów, wanienka do zbierania gazów, kilka retort, tygielków, miseczek szklanych lub porcelanowych i rozmaitych naczyń do zbierania gazów.

Uwaga. Ustawa dla uczniów szkół publicznych, zamieszczona pod Nr. 12, stosuje się zarówno do uczniów szkół wydziałowych.

Warszawa, d. 8 Czerwca 1820 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *Stanisław Potocki*.

№ 17.

Zatwierdzenie układu między Kommissją Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a Hrabią Ordynatem Zamojskim, co do Szkoły Wojewódzkiej w Szczepieszynie.

(d. 26 Czerwca 1819 roku.)

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

ALEXANDRA I-go,

CESARZA WSZECH ROSSYJ, KRÓLA POLSKIEGO,

etc., etc., etc.,

Książę Namiestnik Królewski, w Radzie Stanu.

Na przedstawienie Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 22 Czerwca r. b. Nr. 3,555, układ przez nią z Hrabią Ordynatem Zamojskim w dniu 11 Maja r. b. zawarty, wedle czego tenże Hrabia Ordynat obowiązuje się na zawsze, zamiast szkoły Zamojskiej, utrzymywać szkołę wojewódzką w Szczepieszynie i dom podług przyjętych planów wystawić, niniejszem we wszystkich punktach zatwierdzamy.

Działo się w Warszawie, na posiedzeniu Rady Administracyjnej, dnia 26 Czerwca 1819 roku.

(podpisano) *Zajaczek*.

N° 18.

Договоръ, заключенный между Правительственною Коммисією Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и Графомъ ординатомъ Замойскимъ, пожизненнымъ Попечителемъ Замойска училища, о фондахъ этого училища.

(11 Мая 1819 года.)

Основываясь на пожалованной 8 Мая 1786 Его Величествомъ Императоромъ Австрійскимъ Іосифомъ II-мъ грамотѣ, въ силу которой принадлежащія фонду Замойскаго Лицея имѣнія, а именно: Хмблекъ, Раковка, Завадка и Буковина, присоединены къ Замойской ординаціи, съ условіемъ содержанія означеннаго Лицея, безсмѣнное же попечительство надъ этимъ училищемъ, учрежденнымъ въ прежнія времена славной памяти Яномъ Замойскимъ, предоставлено ординатамъ Замойскимъ, и принимая въ уваженіе, что прочіе фонды того же заведенія, въ суммахъ и записяхъ состоящіе, сдѣлались, вслѣдствіе измѣнившихся обстоятельствъ, по большей части ненадежными; наконецъ, имѣя въ виду, что городъ Замосць обращенъ въ 1809 году въ крѣпость, и что училищныя зданія въ этомъ городѣ, по случаю перехода ихъ равнымъ образомъ въ военное вѣдомство, не могутъ уже болѣе быть употреблены согласно первоначальному своему назначенію, по ходатайству же ордината Правительство Царства Польскаго постановило: за уступку ему зданій Замойскаго училища уплатить, въ видъ вознагражденія, сумму 671,984 злот. польскихъ 1 грошъ, съ условіемъ употребленія ея, согласно назначенію, на содержаніе училища, — Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, наблюдая по долгу службы за цѣлостію эдукационныхъ фондушей и желая сохранить ненарушимыми права, предоставленныя ординату Замойскому на учрежденное предками его училище, и обезпечить навсегда надлежащій фондъ заведенія, сочла нужнымъ, по соглашеніи съ ординатомъ Замойскимъ, заключить, на взаимно принятыхъ основаніяхъ, слѣдующій офиціальныи договоръ.

Ст. 1.

Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія потребуеъ, отъ Правительственной Коммисіи Фи-

N° 18.

Укладъ между Коммиссією Рządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a Hrabią Ordynatem Zamojskim, Kuratorem wieczystym szkoły Zamojskiej, o fundusze tejże szkoły Zamojskiej.

(d. 11 Maja 1819 roku.)

Запаврившы сѣ на Dyplomатъ Najjaśniejszego Cesarza Austryackiego Józefa II-go, z dnia 8 Maja 1786 roku, przez który dobra należące do funduszu Liceum Zamojskiego, jako to: Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina wcielone zostały do ordynacyi Zamojskiej, pod warunkiemъ utrzymywania tegoż Liceum, a Kuratorya wieczysta nad tą szkołą, założoną niegdy przez sławnęj pamięci Jana Zamojskiego, oddana Ordynatomъ Zamojskim, i zważając że inne fundusze tego Instytutu w summachъ i zapisachъ, przez zmianę okoliczności, po większej części stały się niepewnymi, gdy nakoniecъ w roku 1809 miasto Zamość na twierdzę zajęte zostało, gmachy szkolne w temże mieście, równie na użytekъ wojskowy obrócone, pierwotnemu przeznaczeniu swojemu dalej służyć nie mogły, a za staraniemъ Ordynata, Rządъ Królestwa Polskiego postanowił, за ustąpione sobie gmachy szkolne Zamojskie, opłacić wynagrodzenie w summie złotychъ polskichъ 671,984 gr. 1, pod warunkiemъ użycia ję na właściwe przeznaczenie szkoły; przeto Коммиссія Рządowa Wyznań Religijnychъ i Oświecenia Publicznego, z obowiązku czuwania nadъ całością funduszówъ едукacyjnych, chcącъ i Ordynата Zamojskiego zachować przy służącychъ mu prawachъ co do szkoły przezъ przodkówъ jego założonej, i на wieczne czasy zabezpieczyć właściwy funduszъ Instytutu, uznala potrzebę за знесеніемъ сѣ z Ordynатомъ Zamojskim, wedle wzajemnie przyznanychъ zasadъ, urzędowy przyjąć układъ następujący:

Art. 1.

Коммиссія Рządowa Wyznań Religijnychъ i Oświecenia Publicznego wezwie Коммиссіе Рządową Przychodówъ i Skarbu,

нансовъ и Казначейства распоряженія о выдачѣ ординату Замойскому суммы шестьсотъ семьдесятъ одной тысячи девятьсотъ восьмидесяти четырехъ злотыхъ польскихъ одного гроша (671,984 злот. поль. 1 гроша), согласно договору, заключенному 25 Юля 1818 года между означенною Коммисією и Графомъ ординатомъ Замойскимъ.

Ст. 2.

Графъ ординатъ Замойскій обязывается, съ своей стороны, выстроить въ городѣ Щебржешинѣ, расположенномъ вблизи Замосця и принадлежащемъ также къ имѣніямъ Замойской ординаціи, училищное зданіе и въ продолженіе трехъ лѣтъ, то есть къ 31 Юля 1822 года, окончить постройку его по планамъ, утвержденнымъ Правительственною Коммисією Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія. Онъ тогда только не будетъ отвѣчать за промедленіе въ окончаніи постройки этого зданія, если самъ испытаетъ промедленіе или неустойку въ полученіи изъ Казны денегъ въ опредѣленный вышеприведеннымъ договоромъ срокъ.

Ст. 3.

Ординатъ Замойскій обязывается теперь и на будущее время, самъ и отъ имени своихъ наслѣдниковъ, содержать перенесенное въ Щебржешинѣ Замойское училище на степени воеводскаго училища. Въ составъ наставниковъ этой школы будутъ входить Ректоръ, шесть Профессоровъ и пять Учителей. Что же касается жалованья, то опредѣленіе размѣра его предоставляется Попечителю и его наслѣдникамъ; Профессоры же и Учители Замойскаго училища обязаны будутъ придерживаться условій, какія заключены будутъ съ каждымъ изъ нихъ порознь по сему предмету.

Ст. 4.

Для болѣе прочнаго обезпеченія существованія Замойскаго училища, ординатъ Замойскій изъ вышепрописанной суммы 671,984 злотыхъ польскихъ 1 гроша, обезпечить временно посредствомъ ипотечной записи на своихъ имѣніяхъ пятьсотъ тысячъ злот. польскихъ (500,000), назначая доходъ отъ сей послѣдней суммы на содержаніе упомянутаго училища. Въ продолженіе же трехъ лѣтъ, считая со времени заключенія настоящаго договора, Графъ ординатъ, при содѣйствіи Правительственной

aby sumę złotych polskich sześć kroć siedemdziesiąt jeden tysięcy, dziewięćset ośmdziesiąt cztery, grosz jeden, Nr. 671,984 złotych polskich grosz 1, podług układu między nią a Ordynatem Zamojskim, w dniu 25 Lipca 1818 roku zawartego, onemuż wydać nakazała.

Art. 2.

Hrabia Ordynat Zamojski obowiązuje się nawzajem w mieście Szczepieszynie, bliskiem Zamościa i także do dóbr Ordynacyi Zamojskiej należącym, wystawić i w przeciągu lat trzech, to jest na dzień 31 Lipca 1822 roku ukończyć budowę szkolną, podług planów przez Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zatwierdzonych. Wtedy tylko o spóźnienie w ukończeniu tej budowli nie będzie mógł być winionym, kiedyby mu w odebraniu ze Skarbu summy, w terminach układem wyżej przytoczonym oznaczonych, opóźnienia lub zawodu doświadczyć przyszło.

Art. 3.

Ordynat Zamojski na teraz i na przyszłość, za siebie i za następców swoich, obowiązuje się utrzymywać szkołę Zamojską do Szczepieszyna przeniesioną w stopniu szkoły wojewódzkiej. Zgromadzenie Nauczycielskie tej szkoły składać się będzie z Rektora i oprócz niego z sześciu Professorów, tudzież pięciu Nauczycieli. Co się tycze pensyi, tę zostawia się Kuratorowi i jego następcom do udeterminowania, a Professorowie i Nauczyciele szkoły Zamojskiej obowiązani będą trzymać się układów, jakie z niemi w szczególności zawarte w tej mierze zostaną.

Art. 4.

Dla gruntowniejszego zabezpieczenia exystencyi szkoły Zamojskiej, Ordynat Zamojski tymczasem z powyżej wyrażonej summy złotych polskich 671,984 gr. 1, zahypotekuje na dobrach swoich sumę pięć kroć sto tysięcy złotych polskich Nr. 500,000, przeznaczając dochód z niej na utrzymanie szkoły wspomnianej. W przeciągu zaś lat trzech od daty niniejszego układu, Hrabia Ordynat, za dołożeniem się Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych

Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, приобрѣтеть покупкою, за сказанную сумму 500,000 злотыхъ польскихъ, поземельныя имѣнія на правахъ вѣчнаго владѣнія, кои будутъ присоединены къ имѣніямъ ординаціи и, обще съ вышепоименованными имѣніями Хмѣлектъ, Раковка, Завадка и Буковина, а также съ прочими донинѣ существующими и могущими быть отысканными обратно фондушами, будутъ составлять вѣчный фондъ на содержаніе Замойскаго училища, въ завѣдываніи Попечителя и его наслѣдника.

Ст. 5.

Право безсмѣннаго попечительства надъ вышепоименованными Замойскимъ училищемъ предоставляется и обезпечивается въ пользу нынѣшняго ордината Замойскаго и въ пользу будущихъ наслѣдниковъ ординаціи. Затѣмъ училище это остается и впредь оставаться будетъ подъ непосредственнымъ надзоромъ Попечителя.

Попечитель назначаетъ способнаго Ректора и представляетъ его на утвержденіе высшей власти по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія. Попечитель назначаетъ Профессоровъ и Учителей изъ числа тѣхъ кандидатовъ, права коихъ на званіе Профессора или Учителя признаны будутъ достаточными высшею властью вѣдомства Народнаго Просвѣщенія; о назначеніи ихъ ординатъ увѣдомляетъ Правительственную Коммисію Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 6.

Попечитель представляетъ въ Правительственную Коммисію предписанные воеводскимъ училищамъ полугодичные рапорты, получаетъ прямо отъ нея распоряженія относительно объема и способа преподаванія наукъ и по другимъ предметамъ, и наблюдаетъ за исполненіемъ оныхъ. Съ прочими административными властями онъ не входитъ, въ отношенія этого училища, ни въ какія сношенія. Училищныя зданія находятся въ вѣдѣніи Попечителя. Попечитель не обязанъ давать отчетовъ объ училищныхъ фондушахъ, содержаніе же въ хорошемъ состояніи училищныхъ зданій лежитъ на его обязанности.

Ст. 7.

Училищныя платежи, опредѣленные постановленіями Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣще-

и Оsviecenia Publicznego, набѣдзіе за тѣжъ суммѣ 500,000 злотыхъ polskich prawem wieczystem dóbr ziemskich, które wcielone będą do dóbr Ordynacyi, i wspólnie z wyżej wymienionemi dobrami Chmielkiem, Rakówką, Zawadką i Bukowiną, tudzież z innemi dotąd istniejącemi i odzyskać się mogącemi funduszami, stanowić będą wieczny fundusz na utrzymywanie szkoły Zamojskiej, pod zarządzaniem Kuratora i jego następców.

Art. 5.

Zachowuje się i zarecza dla dzisiejszego Ordynata Zamojskiego i dla Ordynatów następnych prawo Kuratoryi wieczystej nad wspomnianą szkołą Zamojską. Zostaje więc i zostawać będzie ta szkoła pod bezpośrednim dozorem Kuratora. Kurator mianuje kwalifikującego się Rektora, i przedstawia go do potwierdzenia Najwyższej Magistratury Osviecenia Publicznego. Kurator mianuje Professorów i Nauczycieli z liczby tych kandydatów, których kwalifikacye do stopni Professorskich lub Nauczycielskich uznane będą przez Najwyższą Władzę Osviecenia Publicznego za dostateczne; o nominacyi ich Ordynat donosi Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Osviecenia Publicznego.

Art. 6.

Kurator składa Kommissyi Rządowej przepisane dla szkół wojewódzkich półroczne rapporta, odbiera od niej wprost rozporządzenia względem trybu nauk, sposobu ich dawania i tam dalej, i nad ich wykonaniem czuwać będzie. W żadnych innych stosunkach z innemi Władzami administracyjnymi co do tój szkoły nie zostaje. Budowle szkolne zostawać mają pod zarządem Kuratora. Do zdawania rachunków z funduszków szkolnych Kurator nie jest obowiązany, utrzymanie zaś w dobrym stanie budowli szkół do niego należy.

Art. 7.

Opłaty szkolne, urządzeniami Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Osviecenia Publicznego ustanowione, przy zacho-

нія предоставляются въ распоряженіе Попечителя, съ соблюденіемъ изданныхъ Коммисією по сему предмету правилъ.

Ст. 8.

Во время производства публичныхъ испытаній въ училищѣ, прѣзжать будетъ туда Коммисаръ Просвѣщенія изъ числа членовъ Воеводской Коммисіи, или лицо, командированное изъ Воеводскаго Совѣта. Генеральный Визитаторъ посѣщаетъ это училище сообразно даннымъ ему инструкціямъ, наравнѣ съ прочими публичными учебными заведениями.

Ст. 9.

Профессоры и Учители Замойскаго училища приобрѣтаютъ наравнѣ съ прочими Профессорами и Учителями права на получение отъ Правительства эмеритальныхъ пенсіоновъ или наградъ, а также всѣхъ отличій.

Ст. 10.

Въ случаѣ, если Попечитель будетъ не въ состояніи, по уважительнымъ причинамъ, заниматься лично надзоромъ по Замойскому училищу, — онъ долженъ отнестись въ Правительственную Коммисію о временномъ назначеніи исправляющаго должность Попечителя.

Настоящій договоръ, составленный въ двухъ совершенно сходныхъ экземплярахъ, одобренъ въ общемъ засѣданіи Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и подписанъ Министромъ, Предсѣдательствующимъ въ той же Правительственной Коммисіи, а также Графомъ ординатомъ Замойскимъ въ качествѣ стороны, и для сообщенія ему болѣе силы и прочности будетъ представленъ на утвержденіе Правительства.

Въ Варшавѣ, въ общемъ засѣданіи Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія 11 Мая 1819 года.

Министръ Предсѣдательствующій

(подписано) *С. Потоцкій.*

Безсѣнный Попечитель Замойскаго училища

(подписано) *С. Ординатъ Замойскій.*

ванію јѣй въ тѣй мѣрѣ przepisów, pod zarządzeniem Kuratora zostają.

Art. 8.

W epokach, w których przypadają publiczne popisy szkoły, zjeżdżać będzie na nie Kommissarz Oświecenia, zasiadający w Kommissyi Wojewódzkiej, lub osoba delegowana z Rady Wojewódzkiej. Wizytator Jeneralny zwiedza tę szkołę podług swoich instrukcyj, równie jak i inne szkoły publiczne.

Art. 9.

Professorowie i Nauczyciele szkoły Zamojskiej nabywać będą, równie z innemi Professorami i Nauczycielami, prawa do uzyskania pensyi lub nagród emerytalnych, toż do wszelkich zaszczytów u Rządu.

Art. 10.

W przypadku gdyby Kurator, dla ważnych przyczyn, nie mógł osobiście trudnić się dozorem szkoły Zamojskiej, znosić się będzie z Kommissyą Rządową względem poruczenia docześnie zastępstwa Kuratoryi.

Niniejszy układ w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach sporządzony, na posiedzeniu ogólnem Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przyjęty i przez Ministra Prezydującego w tejże Kommissyi Rządowej, tudzież przez Hrabiego Ordynata Zamojskiego, jako stronę, podpisany, dla tem większej trwałości Rządowi do zatwierdzenia ma być podany.

W Warszawie, na posiedzeniu ogólnem Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, dnia 11 Maja 1819 roku.

Minister Prezydujący (podpisano) *S. Potocki.*

Kurator wieczysty szkół Zamojskich

(podpisano) *S. Ord. Zamojski.*

N° 19.

Извлечение изъ Высочайше утвержденного 1833 года устава гимназій и училищъ: обwodовыхъ и начальныхъ или приходскихъ въ Царствѣ Польскомъ.

(1833 года.)

ГЛАВА I.

Положенія общія.

§ 1.

Общая цѣль учебныхъ заведеній заключается въ томъ, чтобы, при нравственномъ образованіи, доставлять юношеству средства къ приобрѣтенію нужнѣйшихъ по состоянію каждаго познаний. Заведенія сии суть: 1) училища первоначальныя или приходскія, 2) училища обwodовыя и 3) гимназіи.

§ 2.

Приходскія училища подчинены Инспекторамъ обwodовыхъ училищъ, а сии Директорамъ гимназій, которыя, со всѣми подвѣдомственными онымъ училищами, состоятъ подъ непосредственнымъ управленіемъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 3.

Учебныя заведенія, содержимыя и управляемыя частными людьми, или обществами, подчиняются по принадлежности надзору начальствъ гимназій или обwodовыхъ училищъ. Изъ сего исключаются училища для воспитанія духовенства, военные и тѣ, кои, по Высочайшей волѣ, поручены особымъ управленіямъ.

Примѣчаніе. Глава II-я о начальныхъ или приходскихъ училищахъ (§§ 4—38) находится въ I-мъ томѣ Сборника административныхъ постановленій по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія (стр. 124—142).

ГЛАВА III.

О обwodовыхъ училищахъ. Цѣль учрежденія и составъ.

§ 39.

Учрежденіе обwodовыхъ училищъ имѣетъ двойную цѣль: приготовить учениковъ въ высшіе классы гимназій и доставлять юношеству способы приобрѣтенія свѣдѣній, соотвѣтственныхъ состоянію каждаго.

N° 19.

Wyciąg z NAJWYŻEJ w r. 1833 zatwierdzonej ustawy dla gimnazyów, szkół obwodowych i elementarnych czyli parafialnych w Królestwie Polskiem.

(1833 roku)

TYTUŁ I.

Rozporządzenia ogólne.

§ 1.

Cel ogólny instytutów naukowych jest: podać młodzieży, obok moralnego jej ukształcenia, sposobność nabywania nauk stanowi każdego najpotrzebniejszych. Instytuta takowe są: 1) szkoły elementarne czyli parafialne; 2) szkoły obwodowe; 3) gimnazya.

§ 2.

Szkoły parafialne zostają pod dozorem Inspektorów szkół obwodowych, szkoły obwodowe pod dozorem Dyrektorów gimnazyów, a gimnazya ze wszystkimi podległymi im szkołami, pod bezpośrednim zarządem Rady Wychowania Publicznego.

§ 3.

Instytuta naukowe, utrzymywane i zarządzane przez osoby prywatne, lub przez towarzystwa, oddają się pod dozór (wedle ich stopnia) Zwierzchności gimnazyalnej, albo szkół obwodowych. Wyłączają się jednak, Seminarya, szkoły wojskowe, i te, które NAJJAŚNIEJSZY PAN osobnemu poruczy zarządowi.

Uwaga. Tytuł II-gi, traktujący o szkołach elementarnych, czyli parafialnych (§§ 4—38), znajduje się w tomie I Zbioru przepisów administracyjnych, dotyczących Wydziału Oświecenia (str. 125—143.)

TYTUŁ III.

O szkołach obwodowych. Cel, urządzenie i skład.

§ 39.

Urządzenie szkół obwodowych ma cel dwojaki, sposobić uczniów do wyższych klass w gimnazyach, i podawać środki dla młodzieży do nabywania wiadomości stosownych do stanu każdego z nich.

§ 40.

Во всякомъ обводѣ имѣть быть одно и болѣе училищъ обводовыхъ, по мѣрѣ нужды и возможности.

§ 41.

Обводовыя училища открываются съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 42.

При обводовомъ училищѣ долженъ быть Инспекторъ, который избирается изъ Учителей того же училища, отличившихся ревностію къ службѣ, хорошимъ поведеніемъ и знаніями. Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія утверждаетъ его въ семь званій, по представленію Директора воеводскихъ училищъ. Сверхъ того, для лучшаго надзора за училищами обвода и содѣйствія успѣхамъ благосостоянія оныхъ, назначаются Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія Почетные Инспекторы. Они избираются: одинъ изъ духовенства, между Деканами или Прелатами, другой свѣтскій, изъ числа жителей, или обводовыхъ и воеводскихъ чиновниковъ, по представляемому Воеводскимъ Совѣтомъ списку кандидатовъ, извѣстныхъ своими знаніями, и коими будетъ изъявлено желаніе принять на себя сіе званіе.

§ 43.

Въ Учители обводовыхъ училищъ опредѣляются люди, доказавшіе на испытаніи въ одной изъ гимназій, что имѣютъ свѣдѣнія, нужныя для преподаванія, къ коему предназначаются. Они обязаны представлять достовѣрные свидѣтельства въ безпорочномъ поведеніи и въ томъ вообще, что, по своимъ нравственнымъ качествамъ, могутъ быть допущены въ званіе Учителей.

§ 44.

Въ обводовыхъ училищахъ обучаются дѣти только мужскаго пола; учрежденію равныхъ онымъ, по степени преподаванія, училищъ для дѣвицъ мѣстное училищное начальство обязано содѣйствовать всѣми зависящими отъ него средствами.

§ 45.

Инспекторъ живетъ въ домѣ училища, если только сіе возможно.

§ 46.

Для присмотра за чистотою въ училищѣ полагается нужное число служителей.

§ 40.

W każdym obwodzie będzie jedna lub więcej szkół obwodowych, w miarę potrzeby i możliwości.

§ 41.

Szkoły obwodowe zakładają się z decyzji Rady Wychowania Publicznego.

§ 42.

Przy szkole obwodowej powinien być Inspektor wybrany z Nauczycieli tejże szkoły, odznaczający się gorliwością w służbie, dobrą konduita i wiadomościami. Rada Wychowania Publicznego zatwierdza go w tym stopniu, na przedstawienie Dyrektora szkół wojewódzkich. Prócz tego dla lepszego dozoru nad szkołami obwodowymi i pomocy w doprowadzeniu ich do dobrego stanu, Rada Wychowania Publicznego naznacza Inspektorów honorowych; takowych wybiera się, jednego z pomiędzy Duchowieństwa, z Dziekanów albo Prałatów, a drugiego ze świeckich obywateli, albo urzędników wojewódzkich lub obwodowych, za przedstawieniem przez Radę Wojewódzką listy kandydatów z osób znanych z nauk, i życzących przyjąć na siebie ten obowiązek.

§ 43.

Na Nauczycieli mianuje się osoby, które przez egzamen w jednym z Gimnazyów złożony dowiodą, iż kwalifikują się do dawania nauk, którym się poświęcają. Nadto złożyć powinni dostateczne świadectwa swojej nienagannej konduity, i w ogóle iż pod względem ich moralności, może im być powierzony obowiązek Nauczycielski.

§ 44.

W szkołach obwodowych uczą się tylko dzieci płci męskiej. Miejscowa zwierzchność szkolna obowiązana wszelkimi środkami dopomagać do zaprowadzenia podobnej szkoły dla dziewcząt.

§ 45.

Inspektor, jeżeli tylko można, mieszkać powinien w domu szkolnym.

§ 46.

Dla utrzymania czystości w szkole, będzie potrzebna liczba służących.

Часть учебная.

§ 47.

Курсъ учения въ обводовыхъ училищахъ раздѣляется на 4 класса; на каждый назначается по одному году.

§ 48.

Когда въ одномъ классѣ болѣе 50-ти учениковъ, то оный раздѣляется на два, или на три разряда, по соразмѣрности.

§ 49.

Во всѣхъ четырехъ классахъ преподаются:

- 1) Законъ Божій и правоученіе;
- 2) польскій и латинскій языки, включительно съ словосочиненіемъ;
- 3) русскій языкъ;
- 4) арифметика;
- 5) геометрія до стереометріи включительно, но безъ доказательствъ;
- 6) географія;
- 7) исторія польская, русская и всеобщая, но сокращенно;
- 8) чистописаніе и рисованіе.

§ 50.

Сверхъ сего, при обводовыхъ училищахъ, смотря по мѣстнымъ потребностямъ, могутъ быть открываемы, съ разрѣшенія Совета Народнаго Просвѣщенія, особые дополнительные курсы, для обученія тѣмъ искусствамъ и наукамъ, коихъ знаніе болѣе способствуетъ успѣхамъ въ оборотахъ торговли и въ трудахъ промышленности.

§ 51.

Главнѣйшіе изъ сихъ дополнительныхъ курсовъ могутъ быть слѣдующіе:

- 1) общія понятія объ отечественныхъ узаконеніяхъ, порядкѣ и формѣ судопроизводства, особенно по дѣламъ, относящимся къ торговлѣ;
- 2) основанія коммерческихъ наукъ и бухгалтеріи;
- 3) основанія механики, съ приложеніемъ оной къ обыкновеннѣйшимъ искусствамъ: основанія технологіи; рисованіе, приспособленное къ искусствамъ и ремесламъ, и важнѣйшія правила архитектуры;

Науки.

§ 47.

Kurs nauk w szkołach obwodowych dzieli się na 4 klasy na każdą stanowi się rok jeden.

§ 48.

Jeżeli w jednej klasie będzie więcej jak 50 uczniów takowa dzieli się na dwa lub trzy oddziały, stosownie do liczby uczniów.

§ 49.

We wszystkich czterech klassach wykłada się:

- 1) Religia i nauka moralna;
- 2) język polski i łaciński wraz ze składnią;
- 3) język rossyjski;
- 4) arytmetyka;
- 5) geometrya do stereometrii włącznie, lecz bez dowodzeń;
- 6) geografia;
- 7) krótki rys historii polskiej, rossyjskiej i powszechniej;
- 8) kalligrafia i rysunki.

§ 50.

Prócz tego w szkołach obwodowych w miarę miejscowej potrzeby, za upoważnieniem Rady Wychowania Publicznego, mogą być zaprowadzone kursa dodatkowe tych sztuk i nauk, których znajomość posługuje do czynności w handlu i przemysle.

§ 51.

Główniejsze z tych kursów dodatkowych mogą być następujące:

- 1) ogólne wyobrażenia o prawach krajowych, porządku i formie sądownictwa, osobliwie w sprawach handlowych;
- 2) zasady nauk handlowych i buchhalteryi;
- 3) zasady mechaniki, z zastosowaniem jej do sztuk więcej używanych, zasady technologii, rysowanie, zastosowane do sztuk i rzemioł, i ważniejsze prawidła architektury;

- 4) сельское хозяйство и садоводство;
- 5) французский и немецкий языки.

§ 52.

Сии дополнительные курсы учреждаются не все вместе, но по одному, или по два и более, смотря по нужде, средствам и удобствам; при сем принимаются в особенное уважение изъявляемые значительнейшими жителями желанія.

§ 53.

Дополнительные курсы могут быть учреждаемы частными людьми, или обществами, без пособий, но с разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 54.

О надобности и средствахъ учредить какой либо дополнительный курсъ Инспекторъ ободоваго училища представляетъ Директору, подробно изясняя, почему онъ считаетъ учрежденіе онаго полезнымъ. Директоръ, разсмотрѣвъ его представленіе и собравъ нужныя дополнительные свѣдѣнія, препровождаетъ оныя, съ своимъ мнѣніемъ, на окончательное утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 55.

Для преподаванія въ сихъ особенныхъ классахъ, опредѣляются Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія и особые Учители; впрочемъ къ исправленію сей должности могутъ быть допускаемы и Учители ободовыхъ училищъ и самъ Инспекторъ, если Совѣтъ признаетъ сіе удобнымъ. Въ семъ случаѣ имъ назначается соразмѣрное прибавочное жалованье.

§ 56.

Ученики къ слушанію дополнительныхъ курсовъ допускаются не прежде, какъ по окончаніи положеннаго уставомъ ученія. Слушать оныя не воспрещается и постороннимъ, но съ вѣдома училищнаго начальства.

§ 57.

Дополнительные курсы могутъ быть преподаваемы по два и по три раза въ недѣлю, смотря по обширности предмета оныхъ. Время для сего назначается сообразно взаимнымъ удобствамъ Учителей и учениковъ.

§ 58.

Въ воеводскихъ городахъ, сии курсы поручаются особенно му наблюденію Директора.

- 4) wiejskie gospodarstwo i ogrodnictwo;
- 5) język francuzki i niemiecki.

§ 52.

Takowe kursa dodatkowe ustanawiają się nie wszystkie razem, lecz po jednym, albo po dwa i więcej, w miarę potrzeby, środków i dogodności, przyczem uważa się szczególniej na życzenie znakomitszych mieszkańców.

§ 53.

Kursa dodatkowe mogą być zaprowadzone przez osoby prywatne lub gminy, bez pomocy od Rządu, zawsze jednak za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego.

§ 54.

O potrzebie i środkachъ zaprowadzenia jakiego kursu dodatkowego, Inspektor szkoły obwodowej przedstawia Dyrektorowi, wyszczególniając dla czego znajduje potrzebę ustanowienia kursu dodatkowego. Dyrektor rozpoznawszy jego przedstawienie i do kompletowawszy potrzebne wiadomości, przesyła takowe, wraz z swoją opinią, do ostatecznego zatwierdzenia Radzie Wychowania Publicznego.

§ 55.

Do dawania nauk w tych klassach dodatkowych, mianuje Rada Wychowania Publicznego osobnych Nauczycieli, wreszcie, obowiązek ten pełnić mogą Nauczyciele szkoły obwodowej i sam Inspektor, jeżeli Rada uzna to za dogodne, w takim razie oznaczoną im będzie stosowna płaca dodatkowa.

§ 56.

Uczniom niepierwój dozwolono będzie słuchać kursów dodatkowych, aż po ukończeniu nauk ustawą przepisanych, nie wzbrania się słuchać ich i obcym, za wiadomością wszakże Zwierzchności szkolnej.

§ 57.

Kursa dodatkowe mogą być dawane dwa i trzy razy w tydzień w miarę obszerności przedmiotu. Czas na to przeznaczają się najdogodniejszy wzajemnie dla Nauczycieli i uczniów.

§ 58.

W miastach wojewódzkich kursa podobne poruczają się szczególnemu dozorowi Dyrektora.

§ 59.

Въ обводовыхъ училищахъ, гдѣ нѣтъ курсовъ дополнительныхъ, число Учителей опредѣляется по числу учениковъ и разрядовъ, на кои всякой классъ можетъ быть раздѣленъ. Вообще полагается семь Учителей:

- 1) Закона Божія и нравственности;
- 2) польскаго языка;
- 3) російскаго языка;
- 4) латинскаго языка;
- 5) ариѳметики и геометріи;
- 6) географіи и исторіи;
- 7) чистописанія и рисованія.

§ 60.

Пріемъ учениковъ бываетъ однажды въ годъ, предъ началомъ учебнаго курса; но и въ другое время дозволяется принимать тѣхъ, кои докажутъ на испытаніи, что имѣютъ достаточныя свѣдѣнія въ пройденной уже части курса.

§ 61.

Для принятія въ обводовое училище, представляющійся долженъ умѣть читать и писать и знать первыя четыре правила ариѳметики. Плата за учениковъ опредѣляется 50 злотыхъ въ годъ. Дѣти чиновниковъ неимущихъ освобождаются отъ сей платы, представивъ о бѣдности своей свидѣтельство того начальства, въ вѣдѣніи котораго состоятъ, или состояли ихъ отцы. Свидѣтельства сіи не иначе уважаемы быть могутъ, какъ съ разрѣшенія двухъ Инспекторовъ.

§ 62.

Тѣ, кои обучавшись дома, или въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ, приобрѣли, кромѣ сихъ, еще другія предварительныя свѣдѣнія, могутъ, по испытаніи, быть приняты прямо въ одинъ изъ высшихъ классовъ.

§ 63.

Ученіе въ обводовыхъ училищахъ продолжается весь годъ, съ исключеніемъ лишь обыкновенной лѣтней вакаціи; время оной назначается до шести недѣль.

§ 64.

Ученіе бываетъ ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней. Всякій урокъ продолжается полтора часа,

§ 59.

W szkołach obwodowych, gdzie nie ma kursów dodatkowych, liczba Nauczycieli назнача się w stosunku liczby uczniów i oddziałów, na jakie klasy mogą być rozgałęzione, w ogólności liczy się siedmiu Nauczycieli:

- 1) Religii i nauki moralnej;
- 2) języka polskiego;
- 3) „ rosyjskiego;
- 4) „ łacińskiego;
- 5) arytmetyki i geometryi;
- 6) geografii i historii;
- 7) kaligrafii i rysunków.

§ 60.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz w rok, przed rozpoczęciem kursu naukowego, w innym czasie pozwala się przyjmować takich, którzy przez egzamen dowiodą, iż dostatecznie umieją tę część kursu, jaką już przebieżano.

§ 61.

Chcący być przyjętym do szkół obwodowych, powinien umieć czytać, pisać i pierwsze cztery reguły arytmetyki. Opłata od ucznia oznacza się złp. 50 rocznie. Dzieci urzędników uwalniają się od tej opłaty skoro przedstawia świadectwa ubóstwa, od Władzy, pod którą się znajdowali albo znajdują ich ojcowie. Świadectwa takowe nie pierwój za ważne uznane zostaną, aż za potwierdzeniem obudwóch Inspektorów.

§ 62.

Tacy którzy się uczyli w domu, albo szkołach prywatnych, i nabyli prócz wymienionych w powyższym artykule, jeszcze innych wiadomości przygotowawczych, mogą być przyjęci po złożonym egzaminie, do jednéj z wyższych klass.

§ 63.

Kurs nauk w szkołach obwodowych trwa przez rok cały, wyjąwszy czas zwyczajnych letnich wakacyj, na które przeznaczają się najwięcej sześć tygodni.

§ 64.

Lekcyje bywają codziennie, wyjąwszy niedziele i dni świąteczne, każda lekcyja trwa półtorej godziny i na każdy dzień prze-

и на каждый день назначается от трех до четырех уроков. По четвергам, в послѣбѣнное время, желающіе могут быть обучаемы церковному пѣнію по нотамъ.

§ 65.

Въ распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи числа уроковъ для каждаго, начальства обводовыхъ училищъ принимаютъ въ основаніе приложенную у сего подъ буквою Г таблицу. Важныя по сей таблицѣ измѣненія допускаются не иначе, какъ съ одобренія Директора и съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія. При распредѣленіи уроковъ наблюдается вообще, чтобы преподаваніе труднѣйшихъ предметовъ назначалось въ первые, утренніе часы, и чтобы два урока, равно трудные, не слѣдовали одинъ за другимъ непосредственно.

§ 66.

Въ концѣ каждаго учебнаго года штатный и почетный Инспекторы производятъ испытаніе учениковъ всѣхъ классовъ; достойные назначаются къ переводу въ высшіе, а окончившіе положенное уставомъ ученіе, равно и слушавшіе какой либо дополнительный курсъ, получаютъ свидѣтельства (*), въ коихъ означается степень ихъ познаній всякаго предмета въ особенности. При семъ обращается особенное вниманіе на поведеніе ихъ и отличаются лишь благоправные. Малоуспѣвшимъ дозволяется вступить снова въ одинъ изъ классовъ, по принадлежности.

§ 67.

По окончаніи испытанія назначается день для торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются родители учениковъ и мѣстныя начальства. Ученики, или Учители произносятъ приличныя сему торжеству рѣчи, или читаютъ небольшія сочиненія; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и выпускаемыхъ съ одобрительными аттестатами. Окончившимъ ученіе раздаются свидѣтельства, а отличнѣйшіе ученики награждаются книгами, или похвальными листами, за подписаніемъ Инспекторовъ, Законоучителя и прочихъ Учителей. Бѣднымъ ученикамъ даютъ въ награжденіе такія книги, кои могутъ быть имъ нужны въ послѣдствіи. На каждый классъ опредѣляется не болѣе двухъ или трехъ награжденій, смотря по числу учениковъ.

(*) Буква К.

знача się od trzech do czterech lekcji. We Wtorki i Czwartki po obiedzie lekcye nie bywają. We Czwartki po obiedzie, życzący sobie tego, mogą się uczyć śpiewów kościelnych z nót.

§ 65.

Przy podziale przedmiotów naukowych i naznaczeniu dla każdego godzin lekcji, Zwierzchność szkół obwodowych weźmie za podstawę dołączoną tu tabelę pod lit. D. Ważniejsze zmiany w tej tabeli nie mogą nastąpić jak tylko za zezwoleniem Dyrektora, a potwierdzeniem Rady Wychowania Publicznego. Przy podziale lekcji uważa się w ogólności, ażeby trudniejsze przedmioty dawane były w pierwszych godzinach rannych, i ażeby dwie lekcye równie trudne, nie następowały jedna po drugiej bezpośrednio.

§ 66.

Przy końcu każdego roku szkolnego, Inspektorowie etatowi i honorowi odbywają egzamen uczniów wszystkich klas; zasługujący postępują do wyższych klas, a ci którzy ukończyli nauki ustawą przepisane, równie kursa dodatkowe, otrzymują świadectwa, (*) w których się wymienia stopień ich postępu w każdym z osobna przedmiocie. Przy wydawaniu takowych świadectw szczególniej zwraca się uwaga na konduite, i dobre świadectwa wydają się samym tylko obyczajnym. Ci, którzy nie uczynili postępu, mogą wejść na nowo do téj klasy, do której potrzebne posiadają usposobienie.

§ 67.

Po egzaminie, naznacza się dzień do aktu uroczystego, na który zapraszają się goście, a szczególniej rodzice uczniów i władze miejscowe. Uczniowie i Nauczyciele mają mowy stosowne do téj uroczystości, lub czytają małe utwory, poczem ogłasza się imiona i nazwiska postępujących do wyższej klasy i wychodzących ze szkół z pochwalnymi świadectwami. Następnie rozdają się świadectwa tym, którzy skończyli szkoły, celujący uczniowie odbiorą w nagrodę książki albo listy pochwalne, podpisane przez Inspektorów, Nauczyciela Religii i innych Nauczycieli. Dla ubogich uczniów dają się książki takie w nagrodę, które im później przydać się mogą. Dla każdej klasy, przeznaczają się niewięcej jak dwie lub trzy nagrody, stosownie do liczby uczniów.

(*) Lit. K.

§ 68.

Во всякомъ обwodовомъ училищѣ, кромѣ необходимыхъ учебныхъ пособій, должно быть хотя небольшое собраніе правоучительныхъ и другихъ полезныхъ книгъ, для чтенія, какъ учащихся, такъ и самыхъ Учителей.

§ 69.

Общія обязанности всѣхъ Учителей, въ отношеніи къ преподаванію и наблюденію за нравственною частію воспитанія, суть тѣ же, кои опредѣлены во II-ой главѣ сего Устава, и въ особомъ руководствѣ для Учителей вновь изданномъ.

Часть хозяйственная.

§ 70.

Распоряженія, относящіяся къ хозяйственной части обwodовыхъ училищъ, опредѣлены особннымъ уставомъ.

Обязанности Инспекторовъ.

§ 71.

Инспекторъ есть непосредственный начальникъ обwodоваго училища и имѣетъ надзоръ, какъ за всѣми училищами приходскими, такъ и за частными учебными заведеніями, въ томъ обwodѣ находящимися.

§ 72.

Ежели въ одномъ обwodѣ будетъ учреждено нѣсколько обwodовыхъ училищъ и при каждомъ будетъ Инспекторъ, то надзоръ за училищами приходскими и за частными учебными заведеніями раздѣляется между ими по усмотрѣнію Директора, который доводитъ о томъ до свѣдѣнія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 73.

Главная и важнѣйшая обязанность Инспектора есть блюсти за поступками Учителей и успѣхами учениковъ, какъ въ обwodовыхъ, такъ и въ приходскихъ и другихъ училищахъ.

§ 74.

Учители обязаны ему повиноваться во всемъ, что не противно общимъ узаконеніямъ, или постановленіямъ сего Устава, и предписаніямъ высшаго начальства. Не радѣющимъ о должности, или строптивымъ по характеру, онъ дѣлаетъ надлежащія замѣча-

§ 68.

Przy każdej szkole obwodowej, oprócz potrzebnych zbiorów naukowych, być powinien chociaż niewielki zbiór moralnych i innych pożytecznych książek do czytania, tak dla uczniów jako i samych Nauczycieli.

§ 69.

Ogólne obowiązki wszystkich Nauczycieli, pod względem nauk i przestrzegania obyczajności uczniów też same, jakie są przepisane w II-m tytule niniejszej ustawy i osobnej nowo wydanej instrukcyi.

Administracya ekonomiczna.

§ 70.

Urządzenia, ściągające się do ekonomiki szkół obwodowych, przepisane są osobną ustawą.

Obowiązki Inspektora.

§ 71.

Inspektor jest bezpośrednim Zwierzchnikiem szkoły obwodowej, i ma dozór nad wszystkimi szkołami parafialnymi, równie i nad prywatnymi instytutami, w tym obwodzie znajdującymi się.

§ 72.

Jeżeli w jednym obwodzie będzie zaprowadzonych kilka szkół obwodowych, i przy każdej będzie Inspektor, w takim razie nadzór szkół parafialnych i prywatnych instytutów podzielony pomiędzy nich zostanie wedle uznania Dyrektora, który donosi o tém Radzie Wychowania Publicznego.

§ 73.

Głównym jest obowiązkiem Inspektora mieć bacność na sprawowanie się Nauczycieli i postępy uczniów, tak w obwodowych, jako parafialnych i innych szkołach.

§ 74.

Nauczyciele winni mu są posłuszeństwo we wszystkim, co się nie przeciwi prawom ogólnym, albo postanowieniom niniejszej ustawy i zaleceniom wyższej Władzy. Opieszalym w obowiązku, albo upartym z charakteru, czyni stosowne napomnienia, nie

нія, однакоже не въ присутствіи учениковъ; въ случаѣ неисправленія, доносить о семъ Директору.

§ 75.

Инспекторъ даетъ Учителю наставленія и касательно преподаванія, но такъ же не въ присутствіи учениковъ, и наблюдаетъ, какъ за постепенностію въ обученіи, такъ и за тѣмъ, чтобы положенный для каждаго класса курсъ оканчивался въ опредѣленное время.

§ 76.

Для сего онъ два раза въ день, поутру и послѣ обѣда, посѣщаетъ классы обводоваго училища.

§ 77.

Дабы удостовѣриться, что Учители въ точности исполняютъ свои обязанности, Инспекторъ при сихъ посѣщеніяхъ дѣлаетъ ученикамъ разные вопросы, относящіеся не только къ предмету настоящаго урока, но и къ прежде выученнымъ. Онъ также всякой разъ просматриваетъ ихъ классные журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи и поведеніе учащихся.

§ 78.

Инспекторъ, въ концѣ каждаго мѣсяца, получаетъ отъ Учителей вѣдомости объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ, а равно и о тѣхъ, кои подверглись наказаніямъ. Онъ, въ послѣдствіи, принимаетъ сіи вѣдомости въ соображеніе, при переводѣ учениковъ въ высшіе классы и при выдачѣ окончившимъ курсъ славящихъ имъ свидѣтельствъ.

§ 79.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы Учители не занимались предпочтительно нѣкоторыми учениками, изъ какихъ ли бо личныхъ видовъ, и чтобы въ наказаніяхъ была сохранена не только точная справедливость, но и надлежащая разборчивость и умѣренность.

§ 80.

Ежели ученикъ, послѣ многократныхъ наказаній, не исправляется, то Инспекторъ исключаетъ его изъ училища, дабы онъ, дурнымъ примѣромъ своимъ, не развращалъ товарищей.

§ 81.

Исключенный такимъ образомъ изъ училища уже не иначе принимается въ оное снова, какъ по истеченіи года, и съ засвидѣтельствомъ людей достойныхъ вѣры, что онъ исправился.

въ obecności wszakże uczniów; w razie niepoprawy donosi o tem Dyrektorowi.

§ 75.

Inspektor informuje Nauczyciela i pod względem wykładania nauki, lecz również nie w obecności uczniów, pilnuje stopniowania w uczeniu, i ukończenia kursu każdej klasy w czasie oznaczonym.

§ 76.

W tym celu dwa razy na dzień z rana i po obiedzie zwiedza klasy szkoły obwodowej.

§ 77.

Ażeby przekonać się czy Nauczyciele ściśle wypełniają swoje obowiązki, Inspektor, zwiedzając klasy, zadaje uczniom pytania nie tylko w przedmiocie obecnie dającym się, lecz i w tych których się dawniej uczyli. Przegląda także za każdym razem klasowe dzienniki, w których się zapisują postępy i sprawowanie się uczniów.

§ 78.

Inspektor, w końcu każdego miesiąca, odbiera od Nauczycieli rapporta na piśmie o postępach i sprawowaniu się uczniów, z wymienieniem tych, którzy otrzymali karę. Te rapporta posłużą mu później za skazówkę przy posuwaniu uczniów do wyższych klas, i przy wydawaniu świadectw kończącym szkoły.

§ 79.

Inspektor pilnuje, ażeby Nauczyciele nie zajmowali się szczególnie niektórymi uczniami, dla jakiegokolwiek widoków, i ażeby w karaniu zachowana była zupełna sprawiedliwość, trafność i umiarkowanie.

§ 80.

Jeżeli uczeń po kilkakrotném ukaraniu nie poprawia się, Inspektor oddala go ze szkół, ażeby drugich złym przykładem nie gorszył.

§ 81.

Tym sposobem ze szkół oddalony, nie może być przyjęty powtórnie, aż po upłynionym roku i za poświadczeniem ludzi wiary godnych o jego poprawie.

§ 82.

Инспекторъ также наблюдаетъ, чтобы дѣти, страждущіе какими либо прилипчивыми болѣзнями, не были допускаемы въ училище до совершеннаго ихъ излеченія. Сіе правило есть общее для всѣхъ учебныхъ заведеній.

§ 83.

Инспекторъ, въ случаѣ важныхъ и нетерпящихъ отлагательства дѣлъ, можетъ уволить Учителя въ отпускъ на шесть дней; объ отпускѣ на дальнѣйшее время испрашиваетъ разрѣшенія Директора.

§ 84.

Во время болѣзни, или отсутствія одного изъ Учителей, Инспекторъ поручаетъ классъ его другому, или самъ преподаетъ въ ономъ.

§ 85.

Инспекторъ, Законоучитель и прочіе Учители собираются каждый мѣсяцъ на общее совѣщаніе. Въ сихъ ежемѣсячныхъ засѣданіяхъ, на основаніи статьи 172 сего Устава, разсматриваются и повѣряются отчеты о приходахъ и расходахъ истекшаго мѣсяца; въ оныхъ разсуждаютъ о положеніи училища и о средствахъ не только поддержать, но и умножить благосостояніе онаго, соблюдая и утверждая установленный во всемъ порядокъ, стараясь, съ одобренія высшаго начальства, улучшить способы преподаванія и чрезъ то поощряя и облегчая труды учащихся. Для нужныхъ при томъ соображеній, Учители сообщаютъ свои замѣчанія объ успѣхахъ и поведеніи каждаго ученика. Въ случаѣ важныхъ постановленій, или разсужденій, составляется журналъ засѣданія.

§ 86.

Въ сихъ собраніяхъ испытываются желающіе принять должность Учителей приходскихъ училищъ. Все происходящее на сихъ испытаніяхъ записывается въ журналъ.

§ 87.

Инспекторъ, будучи начальникомъ учебныхъ заведеній, въ уѣздѣ находящихся, обязанъ объ оныхъ имѣть подробныя и вѣрныя свѣдѣнія и принимаетъ надлежащіа мѣры для доставленія онымъ способныхъ Учителей и пужныхъ учебныхъ пособій.

§ 82.

Инспекторъ przestrzega także, ażeby dzieci cierpiące na jaką udzielającą się innym chorobę, nie były wpuszczane do szkoły, aż po zupełném wyleczeniu. Przepis ten stosuje się do wszystkich instytutów naukowych.

§ 83.

Inspektor może dać urlop Nauczycielowi, na dni sześć, w przypadku ważnych i zwłoki nie cierpiących interesów jego; do wydania urlopu na czas dłuższy prosi o pozwolenie Dyrektora.

§ 84.

W razie słabości, albo oddalenia się którego z Nauczycieli, Inspektor porucza jego klasę drugiemu albo sam daje lekcye.

§ 85.

Inspektor, Nauczyciel Religii i inni Nauczyciele, zbierają się co miesiąc na obradę ogólną. Na tych miesięcznych posiedzeniach, stosownie do artykułu 172-go niniejszej ustawy, przeglądają się i sprawdzają rachunki przychodów i wydatków zeszłego miesiąca, roztrząsają stan szkoły i środki, nie tylko do utrzymania, ale i do ulepszenia, trzymając się we wszystkim przepisanego porządku; starając się, za pośrednictwem wyższej Zwierzchności, zaprowadzać poprawę w wykładaniu nauk, szukać zachęty i ułatwienia trudności uczącym się. Dla dopięcia tego celu, Nauczyciele udzielają sobie wzajemnie uwagi, o postępach i sprawowaniu się każdego z uczniów. Przy ważnych ustanowieniach albo obradach, spisuje się protokół posiedzenia.

§ 86.

Na podobnych zgromadzeniach składają egzamen życzący wejść w obowiązek Nauczycieli szkół parafialnych. Wszystkie szczegóły takowego egzaminu wpisują się w protokół.

§ 87.

Inspektor, będąc Zwierzchnikiem instytutów naukowych w obwodzie, powinien mieć o nich szczegółowe i pewne wiadomości, przedsiębrać środki dostarczania im usposobionych Nauczycieli i potrzebnych materyałów naukowych, pilnować, ażeby fun-

Онъ также наблюдаетъ, чтобы суммы, назначенныя на ихъ содержаніе, поступали въ оныя исправно, и вообще печется о благосостояніи всѣхъ подвѣдомственныхъ ему учебныхъ заведеній.

§ 88.

Инспекторъ долженъ каждую недѣлю обозрѣвать находящіяся въ одномъ городѣ съ нимъ учебныя заведенія, а прочія по крайней мѣрѣ два раза въ годъ.

§ 89.

При сихъ обозрѣніяхъ, онъ старается узнать въ точности истинное положеніе училищъ, во всѣхъ отношеніяхъ, обращая особенное вниманіе на образъ преподаванія, способности и поведеніе Учителей, на успѣхи и нравственность учащихся, и наблюдая притомъ, исполняются ли надлежащимъ образомъ изданныя для училищъ постановленія и предписанія начальства.

§ 90.

Во время отсутствія Инспектора, должность его исправляетъ старшій изъ Учителей.

§ 91.

Инспекторъ, какъ начальникъ училищъ обвода, долженъ быть для Учителей и учащихся примѣромъ хорошаго поведенія и безпорочной нравственности, поселяя, какъ въ тѣхъ, такъ и въ другихъ, приверженность къ Государю и руководствуя ихъ своими совѣтами и наставленіями—стараться, по возможности, облегчать для нихъ исполненіе ихъ обязанностей.

§ 92.

Инспекторъ также обязанъ стараться, чтобы между Учителями согласіе и особенно единодушное стремленіе къ одной, предназначенной имъ цѣли ничѣмъ не было нарушаемо.

§ 93.

Инспекторъ состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора гимназій и отъ него, въ нужныхъ случаяхъ, испрашиваетъ разрѣшеній, по всѣмъ дѣламъ ввѣренныхъ ему, или находящихся подъ его надзоромъ, учебныхъ заведеній.

§ 94.

О необыкновенныхъ происшествіяхъ въ какомъ либо ему подвѣдомственномъ училищѣ Инспекторъ немедленно доноситъ Директору, а краткую вѣдомость о полученныхъ отъ него предпи-

дусе на utrzymanie ich przeznaczone dochodziły regularnie, i w ogólności czuwać nad dobrem wszystkich podwładnych sobie Instytutów.

§ 88.

Inspektor powinien co tydzień zwiedzić Instytutu Naukowe, znajdujące się w mieście, a inne przynajmniej dwa razy do roku.

§ 89.

Przy takowych wizytach stara się poznać istotny stan szkoły, pod wszystkimi względami, szczególną zwracając uwagę na sposób wykładania, zdolności i sprawowanie się Nauczycieli, postęp w obyczajach uczniów, dostrzegając obok tego, czy wykonywane są należycie ustawy szkolne i zalecenia wyższej Władzy.

§ 90.

W nieobecności Inspektora zastępuje go starszy z Nauczycieli.

§ 91.

Inspektor, jako zwierzchnik szkół w obwodzie, winien być dla Nauczycieli i uczniów wzorem dobrego prowadzenia się i nieskazitelności obyczajów, zaszczeplając tak w pierwszych jako i w drugich przywiązanie do Monarchy, naprowadzać ich przez swoje rady i przestrogi, ułatwiać im nakoniec ile możności wypełnianie obowiązków.

§ 92.

Inspektor powinien się starać o utrzymanie zgody pomiędzy Nauczycielami, ażeby wspólne ich dążenie do przeznaczonego celu w niczem nie doznało przeszkody.

§ 93.

Inspektor zostaje pod pośrednią Władzą Dyrektora Gimnazjum, i od niego zasięga w potrzebie decyzji we wszystkich sprawach, dotyczących się Instytutów naukowych sobie powierzonych, lub pod zawiadywaniem jego będących.

§ 94.

O nadzwyczajnych wypadkach, zdarzonych w którejkolwiek szkole, Inspektor natychmiast donosi Dyrektorowi, a krótki wy-

саніяхъ и объ исполненіи по онымъ представляетъ ему каждые полгода.

§ 95.

Получивъ донесенія приходскихъ училищъ, Инспекторъ составляетъ изъ оныхъ общую вѣдомость, по формѣ подѣ буквою D, у сего прилагаемой (*), и вмѣстѣ съ подлинными отчетами училищъ и съ сдѣланными имъ, при объѣздѣ и обозрѣніи оныхъ, замѣчаніями, представляетъ ее Директору.

§ 96.

По окончаніи годичнаго ученія и испытанія въ училищѣ обводовомъ и въ тѣхъ приходскихъ, кои составлены изъ 2-хъ классовъ, Инспекторъ также представляетъ Директору общее донесеніе о сихъ училищахъ, прилагая къ оному подлинныя отчеты и особый подробный, о состояніи обводоваго училища, по образцу подѣ буквою D.

§ 97.

Инспекторъ, по дѣламъ подвѣдомственныхъ ему училищъ, имѣетъ право относиться въ полицію, къ Обводовому Коммисару и вообще къ мѣстнымъ начальствамъ, требуя въ нужныхъ случаяхъ ихъ пособій и содѣйствія. О сихъ сношеніяхъ онъ доводитъ до свѣдѣнія Директора.

§ 98.

Вообще Инспекторы въ своихъ рапортахъ, отчетахъ и донесеніяхъ начальству, а равно и въ предписаніяхъ подчиненнымъ, обязаны означать параграфы устава, на основаніи которыхъ они дѣйствуютъ, наблюдая сей порядокъ и въ сношеніяхъ съ другими мѣстами и лицами.

Права и обязанности Почетныхъ Инспекторовъ.

§ 99.

Почетные Инспекторы, вмѣстѣ съ штатными Инспекторами, имѣютъ надзоръ за училищами по всѣмъ частямъ, и штатные Инспекторы должны сообщать имъ свѣдѣнія о всѣхъ своихъ распоряженіяхъ.

§ 100.

Они присутствуютъ въ ежемѣсячныхъ собраніяхъ Учителей, когда бываютъ въ городѣ, гдѣ находится вѣренное ихъ надзору

(*) Подѣ названіемъ отчетъ.

kaz o zaleceniach otrzymanych od niego i spełnieniu onych. przedstawia mu co pół roku.

§ 95.

Zebrawszy rapporta ze szkół parafialnych, Inspektor układa z nich ogólny wykaz podług wzoru lit. E, (pod tytułem zdanie sprawy) i takowy z podobnemi wykazami szkół i postrzeżeniami swemi, zrobionemi w czasie objazdu i wizyt, przedstawia Dyrektorowi.

§ 96.

Po ukończonych kursach i egzaminie w szkołach obwodowych i tych parafialnych, które składają się z dwóch klass, Inspektor przedstawia także Dyrektorowi ogólny rapport o nich, dołączając oryginalne wykazy, i osobną szczegółową wiadomość o stanie szkoły obwodowej, podług wzoru lit. E.

§ 97.

Inspektor w sprawach tyczących się szkół, pod dozorem je będących, ma prawo znosić się z Policją, Kommissarzem Obwodowym i wszystkimi Władzami miejscowymi, wzywając je w razie potrzeby o pomoc i współdziałanie. O podobnych korespondencyach donosi Dyrektorowi.

§ 98.

W ogólności, Inspektorowie we wszystkich swoich raportach, wykazach i doniesieniach wyższej Władzy, również w zaleceniach do podwładnych, powinni cytować artykuły ustaw, na mocy których działają, zachowując ten porządek i w korespondencyach z innemi Władzami i osobami.

Права и обязанности Инспекторовъ honorowych.

§ 99.

Inspektorowie honorowi wspólnie z etatowemi mają dozór nad szkołami, pod wszystkimi względami, i etatowi Inspektorowie obowiązani im komunikować wszelkie swoje rozporządzenia.

§ 100.

Zasiadają na miesięcznych zgromadzeniach Nauczycieli, gdy znajdują się w mieście, gdzie jest szkoła powierzona ich dozorowi,

училище, и занимають въ сихъ собраніяхъ первое мѣсто, хотя не именуются Предсѣдателями, и дѣла къ слушанію назначаются штатными Инспекторами.

§ 101.

Почетные Инспекторы должны, сколь можно чаще, посѣщать обводовыя и приходскія училища, а равно и частныя учебныя заведенія, и, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ годъ обозрѣвать всѣ оныя, стараясь избирать для сего не одно со штатнымъ Инспекторомъ время. О семъ осмотрѣ училищъ они могутъ съ своей стороны сообщать Директору, если почтутъ сіе нужнымъ.

§ 102.

О замѣченныхъ ими упущеніяхъ, или безпорядкахъ инаго рода, въ приходскихъ училищахъ они сообщаютъ штатному Инспектору, для принятія надлежащихъ противъ сего мѣръ; о безпорядкахъ же, или отступленіяхъ отъ устава, въ обводовыхъ училищахъ, сначала сообщаютъ штатному Инспектору; но если ихъ замѣчанія не будутъ имъ приняты въ уваженіе, то увѣдомляютъ о томъ Директора.

§ 103.

Почетные Инспекторы обязаны присутствовать при испытаниях въ обводовыхъ училищахъ.

§ 104.

Они также должны изыскивать средства, для приведенія училища въ наилучшее состояніе.

§ 105.

Правительство будетъ обращать вниманіе на ихъ службу.

§ 106.

Почетные Инспекторы имѣютъ одинакій съ Директорами мундиръ.

ГЛАВА IV.

О гимназіяхъ. Цѣль учрежденія и составъ.

§ 107.

Учрежденіе гимназій имѣетъ цѣль двоякую: доставить средства приличнаго воспитанія тѣмъ изъ молодыхъ людей, для коихъ, по званію ихъ, достаточно того образованія, какое предназначается въ гимназіяхъ; а тѣхъ, которые въ послѣдствіи времени пожелали бы сами пріобрѣтать дальнѣйшія познанія въ высшихъ

i zajmują pierwsze miejsce, chociaż nie nazywają się Prezesami i chociaż sprawy, obradom podlegać mające, naznacza Inspektor etatowy.

§ 101.

Inspektorowie honorowi obowiązani, jak można najwięcej, zwiedzać szkoły obwodowe, parafialne i prywatne instytuta naukowe, a przynajmniej raz w rok obejrzeć powinni wszystkie, starając się nie wybierać do tego czasu, w którym Inspektor etatowy wizytuje, mogą z swojej strony czynić doniesienia o takowej rewizyi Dyrektorowi, jeżeli tego uznają potrzebę.

§ 102.

O zaniedbaniach albo nieporządku w szkołach parafialnych, donoszą Inspektorowi etatowemu, w celu przedsięwzięcia stosownych przeciwko temu środków. O nieporządku zaś i przekroczeniach ustaw w szkołach obwodowych, naprzód uwiadamia Inspektora etatowego, a jeżeli jego uwagi przyjęte nie zostaną donosi o tém Dyrektorowi.

§ 103.

Inspektorowie honorowi zasiadają na egzaminach w szkołach obwodowych.

§ 104.

Powinni wyszukiwać środków do przyprowadzenia szkoły do jak najlepszego stanu.

§ 105.

Rząd na ich poświęcenie się wzgląd mieć będzie.

§ 106.

Inspektorowie honorowi mają mundur taki jak Dyrektorowie.

TYTUL IV.

O gimnazyach. Cel ustanowienia i skład.

§ 107.

Urządzenie gimnazjów ma cel dwójaki: dostarczenie środków przyzwoitego ukształcenia tej młodzieży, dla której, wedle jej stanu, dostateczna jest edukacja, jaka się w gimnazjach odbiera.

предметахъ наукъ, снабдить необходимыми для сего, предварительными свѣдѣніями.

§ 108.

Въ каждомъ воеводствѣ назначается гимназія; въ Варшавѣ можетъ быть оныхъ нѣсколько, но одна только именуется воеводскою, и Директору оной подчинены всѣ прочія въ воеводствѣ училища. По обстоятельствамъ и усмотрѣнію высшаго начальства, гимназіи учреждаются и не въ воеводскихъ городахъ; особенныя для сихъ заведеній правила должны быть соображаемы съ ихъ мѣстнымъ положеніемъ и общими постановленіями по учебной части.

§ 109.

Гимназіи открываются съ разрѣшенія Главнаго Директора Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ непосредственномъ вѣдомствѣ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 110.

Для управленія и преподаванія въ воеводскихъ гимназіяхъ назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель, изъ духовныхъ, и пятнадцать Учителей наукъ и искусствъ. Сверхъ того, при всякой гимназіи будетъ Почетный Попечитель (Curateur), избранный изъ среды жителей каждаго воеводства. Воеводскіе Совѣты могутъ отъ себя представлять по два кандидата. Назначеніе ихъ представляется Главнымъ Директоромъ Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія на Высочайшее утвержденіе.

§ 111.

Директоръ назначается Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, предпочтительно изъ имѣющихъ ученыя степени чиновниковъ, исправляющихъ должность Инспекторовъ въ гимназіяхъ.

§ 112.

Директоръ, кромѣ основательныхъ знаній, необходимыхъ для сужденія о способностяхъ Учителей и образѣ ихъ преподаванія, долженъ имѣть и свойства, нужныя для управленія учащимися, ему подвѣдомственными, а по нравственности своей, быть достойнъ довѣренности Правительства и родителей, коихъ дѣти поручаются его главному смотрѣнію.

i usposobienie przygotowawcze tych, którzyby ukończywszy kursa gimnazyalne, pragnęli nabywać wyższych jeszcze nauk.

§ 108.

W każdym województwie naznacza się jedno gimnazjum; w Warszawie może ich być kilka, lecz jedno tylko nazywać się będzie wojewódzkim, i Dyrektorowi jego podlegać będą wszystkie inne w województwie szkoły. W miarę okoliczności i uznania wyższej Władzy, gimnazya mogą być zaprowadzane i w miastach nie wojewódzkich. Osobne prawidła dla takich instytutów powinny być zastosowane do położenia miejscowego i do ogólnych postanowień dla Wydziału naukowego przepisanych.

§ 109.

Gimnazya zakładają się za upoważnieniem Dyrektora Głównego, Prezydującego w Kommissyi Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, i zostają pod bezpośrednią Władzą Rady Wychowania Publicznego

§ 110.

Do zarządu i dawania nauk w gimnazyach wojewódzkich, naznacza się: Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii (ze stanu duchownego) i piętnastu Nauczycieli nauk i sztuk pięknych. Prócz tego, przy każdym gimnazyum będzie honorowy Kurator, wybrany z obywateli województwa. Rady Wojewódzkie od siebie po dwóch kandydatów podają. Dyrektor Główny, Prezydujący w Kommissyi Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, wybranego przez siebie kandydata, przedstawia do zatwierdzenia NAJJAŚNIEJszemu PANU.

§ 111.

Dyrektorów mianuje Rada Wychowania Publicznego, dając pierwszeństwo tym urzędnikom, którzy posiadają nauki, sprawowali obowiązki Inspektorów w gimnazyach.

§ 112.

Dyrektor oprócz gruntownych wiadomości, konieczne potrzebnych do osądzenia kwalifikacyi Professorów, i sposobu wykładania przez nich nauk, winien posiadać talenta potrzebne do rządzenia sobie podległymi uczniami, a z obyczajów swoich, powinien być godnym zaufania Rządu i rodziców, powierzających dzieci głównemu jego dozorowi.

§ 113.

Инспекторъ назначается Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія. Онъ избирается изъ старшихъ Учителей гимназій, отличившихся усердіемъ, исправностію и успѣхами въ преподаваніи.

§ 114.

Учители назначаются также Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 115.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ Директоръ имѣетъ при себѣ секретаря и писца.

Часть учебная.

§ 116.

Курсъ ученія въ гимназіяхъ раздѣляется на восемь классовъ; для каждаго назначается по одному году. Первые четыре класса суть тѣ же самые, что и въ обводовыхъ училищахъ. Въ V-омъ классѣ учебные предметы тѣ же, что и въ IV-омъ классѣ. Начиная съ VI-го класса, предметы ученія раздѣляются на два отдѣленія: филологическое и техническое (Real.).

§ 117.

Въ сихъ отдѣленіяхъ преподаются:

въ филологическомъ отдѣленіи:

- 1) Законъ Божій и правоученіе;
- 2) логика, риторика, поэзія, упражненіе въ польскомъ слогѣ
- 3) упражненія въ латинскомъ слогѣ, объясненіе классическихкихъ писателей того же языка;
- 4) греческій языкъ;
- 5) упражненія въ російскомъ языкѣ и словесности;
- 6) французскій или нѣмецкій языки;
- 7) математика;
- 8) исторія и статистика;

въ техническомъ отдѣленіи:

- 1) Законъ Божій и правоученіе;
- 2) упражненія въ польскомъ слогѣ;
- 3) упражненія въ російскомъ слогѣ;
- 4) нѣмецкій языкъ;
- 5) математика, то есть ариѳметика, правила бухгалтеріи,

§ 113.

Инспектора мianuje Rada Wychowania Publicznego, wybierając na to starszego Nauczyciela gimnazyalnego, odznaczającego się gorliwością, dobrymi obyczajami i korzystnym wykładaniem.

§ 114.

Nauczycieli mianuje Rada Wychowania Publicznego.

§ 115.

Do utrzymania kancelaryi, Dyrektor ma przy sobie Sekretarza i Kancelistę.

Nauki.

§ 116.

Kurs nauk w gimnazyach dzieli się na ośm klas, na każdą klasę naznacza się rok jeden. Pierwsze cztery klasy są też same co w szkołach obwodowych. W piątęj klassie przedmioty nauk też same co w klassie czwartęj; od szóstęj klasy przedmioty nauk dzielą się na dwa wydziały filologiczny i techniczny (real.)

§ 117.

W tych wydziałach dają się:

w filologicznym:

- 1) Religia i nauka moralna;
- 2) loika, wymowa, poezya, ćwiczenia w stylu polskim;
- 3) ćwiczenia w stylu łacińskim, objaśnienia pisarzy klasycznych w tymże języku;
- 4) język grecki;
- 5) ćwiczenia w języku i literaturze rossyjskięj;
- 6) język francuzki albo niemiecki;
- 7) matematyka;
- 8) historya i statystyka;

w wydziale technicznym:

- 1) Religia i nauka moralna;
- 2) ćwiczenia w stylu polskim;
- 3) ćwiczenia w stylu rossyjskim;
- 4) język niemiecki;
- 5) matematyka, to jest: arytmetyka i prawidła buchhalteryi,

алгебра, геометрія включительно и коническія сѣченія, начертательная геометрія, геодезія, физическая географія;

- 6) механика, строеніе машинъ и составленіе моделей;
- 7) физика и химія;
- 8) естественная исторія и технологія;
- 9) сельская экономія;
- 10) законодательство, въ особенности же познанія о гражданскомъ, уголовномъ и коммерческомъ судопроизводствѣ.

§ 119.

Учители Закона Божія и нравственности, историческихъ и математическихъ наукъ, древнихъ языковъ, польской и російской словесности, называются старшими, а Учители польской и російской грамматики, географіи и новѣйшихъ иностранныхъ языковъ—младшими.

§ 118.

Преподаваніе предметовъ раздѣляется между Учителями Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 120.

Учитель рисованія обучаетъ и чистописанію; онъ можетъ, по усмотрѣнію своему, собирать учениковъ двухъ классовъ въ одинъ.

§ 121.

Принятіе учениковъ въ гимназію бываетъ однажды въ году, предъ началомъ курса. Плата за учениковъ опредѣляется: для 4-хъ первыхъ классовъ 50 злотыхъ, для 4-хъ высшихъ классовъ 200 злотыхъ. Поступающіе въ первый классъ должны умѣть читать и писать и знать первыя правила ариѳметики. Ученики могутъ поступать прямо во второй, третій и даже въ пятый классъ, если по испытаніи, предъ Инспекторомъ и старшими Учителями, докажутъ, что уже имѣютъ достаточныя свѣдѣнія въ тѣхъ частяхъ наукъ, кои преподаются въ низшихъ классахъ. Директоръ наблюдаетъ, чтобы въ первый и второй классъ принимались дѣти не моложе 9-ти лѣтъ, въ третій и четвертый—не моложе 11-ти лѣтъ, а въ пятый — не моложе 12-ти лѣтъ.

§ 122.

Ученіе въ гимназіяхъ продолжается во весь годъ, за исключеніемъ лишь обыкновенной лѣтней вакаціи, которая продолжается шесть недѣль.

algiebra, jeometrya włącznie z trygonometrią, jeometrya wykreślna, geodezya, jeografia fizyczna;

- 6) mechanika, robienie maszyn i sporządzanie modeli;
- 7) fizyka i chemia;
- 8) historia naturalna i technologia;
- 9) gospodarstwo wiejskie;
- 10) prawodawstwo, a w szczególności znajomość procedury cywilnej, kryminalnej i handlowej.

§ 118.

Wykładanie przedmiotów rozdziela pomiędzy Professorów Rada Wychowania Publicznego.

§ 119.

Nauczyciele Religii, nauki moralnej, historyi, matematyki, języków starożytnych, literatury polskiej i rosyjskiej, nazywają się starszemi, a Nauczyciele grammatyki polskiej i rosyjskiej, jeografii i nowszych języków cudzoziemskich młodszemi.

§ 120.

Nauczyciel rysunków uczy i kaligrafii; może, według uznanej dogodności, łączyć uczniów dwóch klas do jednej.

§ 121.

Raz w rok przyjmują się uczniowie do gimnazjum, przed rozpoczęciem kursów. Opłata od uczniów stanowi się w pierwszych czterech klassach po złp. 50, a w czterech wyższych klassach po złp. 200. Wchodzący do pierwszej klasy, powinien umieć czytać, pisać i pierwsze reguły arytmetyki. Uczniowie mogą wchodzić prosto do drugiej, trzeciej, a nawet do piątej klasy, jeżeli złożą egzamen przed Inspektorem i starszemi Nauczycielami i okażą dostateczną znajomość tych części nauk, jakie w niższych klassach są wykładane. Dyrektor przestrzega aby do pierwszej i drugiej klasy nie przyjmowano dzieci młodszych jak lat 9, do trzeciej i czwartej jak lat 11, a do piątej nie młodszych jak 12 lat.

§ 123.

Nauki w gimnazyach dają się rok cały, wyjąwszy tylko czas zwyczajny letnich wakacyj, sześć tygodni trwać mający.

§ 123.

Въ низшихъ классахъ гимназій, преподаваніе бываетъ ежедневно по нѣскольکو часовъ, за исключеніемъ лишь воскресныхъ и праздничныхъ дней. Каждый урокъ продолжается полтора часа. Вообще наблюдается то же правило и въ четырехъ высшихъ классахъ; но по средамъ ученіе въ оныхъ бываетъ только поутру (*).

§ 124.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи числа уроковъ, начальства гимназій руководствуются таблицами, приложенными къ сему Уставу подъ буквами Ж и З; важныя измѣненія въ порядкѣ, оными установленномъ, допускаются не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія; назначенное на каждый учебный предметъ число часовъ можетъ быть уменьшаемо только въ нижнемъ классѣ для дѣтей перваго возраста.

§ 125.

По окончаніи лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію въ присутствіи Инспектора, Директора и Почетнаго Попечителя гимназій. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, они назначаются въ высшіе классы, а отличнѣйшіе, по прилежанію и благонравію, награждаются книгами, или похвальными листами, за печатью гимназій и подписаніемъ Почетнаго Попечителя, Директора, Инспектора и старшихъ Учителей. Въ каждомъ классѣ раздается не болѣе двухъ, или трехъ наградъ, смотря по числу учащихся; если отличившійся ученикъ бѣденъ, то онъ награждается такими книгами, кои могутъ быть ему нужны въ послѣдствіи.

§ 126.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстныя начальства и родители обучающихся въ гимназій. На семъ актѣ Учители и ученики произносятъ приличные торжеству рѣчи, или читаютъ одобренныя къ сему свои сочиненія; потомъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы, и раздаются аттестаты окончившимъ ученіе и награды отличившимся.

(*) Буква Е.

§ 123.

Въ низшихъ классахъ гимназйальныхъ лекцые бываюа codzien po kilka godzin, wyjąwszy niedziele i święta. Każda lekcyja trwa półtorej godziny. W ogólności toż samo prawidło zachowuje się i w czterech wyższych klassach. We środy lekcyje bywają tylko z rana (*).

§ 124.

W podziale przedmiotów naukowych i oznaczeniu ilości lekcyj, zwierzchność gimnazjalna trzymać się będzie tabelli do tej ustawy dołączonych, pod lit. G i H. Ważne zmiany w porządku, temi tabellami ustanowionym, nieinaczéj mogą być czynione, jak tylko za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego. Wyznaczona dla każdego przedmiotu ilość godzin może być umniejszona tylko w klassie najniższej dla dzieci najmłodszych.

§ 125.

Po skończonych wakacjach letnich, uczniowie wszystkich klass składają egzamen w obecności Dyrektora, Inspektora i Kuratora honorowego gimnazjum. W miarę postępu w naukach, oznaczają się promocyje do wyższych klass, a celujący w pilności i obyczajach otrzymują nagrody w książkach albo w listach pochwalnych z podpisami Kuratora honorowego, Dyrektora, Inspektora i starszych Nauczycieli i z pieczęcią gimnazjalną. W każdej klassie rozdaje się nie więcéj jak dwie, albo trzy nagrody, stosownie do liczby uczniów. Jeżeli celujący uczeń jest ze stanu ubożego, dostaje taką książkę, któraby mu w następnej klassie była użyteczną.

§ 126.

Po egzaminie wyznacza się dzień aktu uroczystego, na który zapraszają się władze miejscowe i rodzice dzieci uczących się w gimnazjum. Na tym akcie, Nauczyciele i uczniowie mają stosowne do uroczystości mowy, albo czytają napisane przez siebie i do tego celu stosownemi uznane wypracowania, poczem ogłaszają się imiona zaszczyconych promocyą do wyższej klassy i wydają się świadectwa tym, którzy skończyli kursa, tudzież nagrody, za sługującym na nie.

(*) Litera F.

§ 127.

Во всякой гимназии, кромѣ необходимыхъ для преподаванія учебныхъ пособій, должны быть: 1) библіотека, 2) собраніе инструментовъ математическихъ и физическихъ и 3) кабинетъ минералогическій.

§ 128.

Библіотеку имѣетъ въ своемъ вѣдѣніи одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенію Директора; храненіе инструментовъ математическихъ и физическихъ, равно и минералогическій кабинетъ, поручаются Учителямъ, преподающимъ науки, къ коимъ оныя относятся.

Обязанности Учителей.

§ 129.

Обязанности всѣхъ вообще Учителей опредѣляются ихъ важнымъ назначеніемъ: образовывать умы и сердца вѣряемыхъ имъ юношей.

§ 130.

Учители должны внушать ученикамъ своимъ, что преподаваніе ихъ есть только руководство для достиженія познаній, кои приобрѣтаются не иначе, какъ собственными усиліями.

§ 131.

Соотвѣтствуя возрасту учащихся, сіе руководство можетъ быть двухъ родовъ. Въ нижнихъ классахъ Учитель долженъ болѣе объяснять и часто повторять свои объясненія, но стараясь и тогда уже, посредствомъ вопросовъ и задачъ, приучать дѣтей разсуждать, соображать, однимъ словомъ, дѣйствовать умомъ своимъ. Въ классахъ высшихъ сія умственная дѣятельность учениковъ, по указаніямъ Учителя, долженствуетъ быть еще усилена. Простое диктованіе уроковъ, служащее лишь къ механическому затверживанію наизусть, ни въ какомъ случаѣ не дозволяется.

§ 132.

Учители, во время преподаванія и внѣ классовъ, особливо въ сношеніяхъ съ учениками, обязаны не забывать важности своего званія, стараясь всегда, по возможности, дѣйствовать на юныя души воспитанниковъ, служа для нихъ примѣромъ благонравія, трудолюбія, точнаго и ревностнаго исполненія долга и строгаго наблюденія, не только правилъ чести, но и необходимыхъ приличій общежитія.

§ 127.

При каждомъ гимназій, прѣзъ инныхъ pomocy naukowych, powinny być: 1) biblioteka, 2) zbiór instrumentów matematycznych i fizycznych, 3) gabinet mineralogiczny.

§ 128.

Biblioteką zawiaduje jeden ze starszych Nauczycieli, którego wyznaczy Dyrektor. Zachowanie instrumentów matematycznych i fizycznych, równie i gabinet mineralogiczny, porucza się Nauczycielom wykładającym nauki, do których takowe stosują się.

Obowiązki Nauczycieli.

§ 129.

Obowiązki wszystkich w ogólności Nauczycieli przepisuje samo ich ważne powołanie, kształcenia umysłów i serc powierzanej im młodzieży.

§ 130.

Nauczyciele powinni wpajać uczniom swoim to wyobrażenie, iż ich wykład jest tylko pomocą do nabycia wiadomości osiągniętych się jedynie własną każdego usilnością.

§ 131.

Stosownie do wieku uczniów pomoc takowa może być dwójaka: w klasach niższych Nauczyciel powinien więcej objaśniać, i często powtarzać swoje objaśnienia, starając się jednak i wtenczas przez pytania usposabiać dzieci do myślenia, rozważania, jednem słowem do działania umysłem własnym. W klasach wyższych takowa praca umysłowa uczniów, przy kierunku Nauczycieli, powinna być jeszcze wyżej posunięta. Proste dyktowanie lekcji, służące tylko do mechanicznego wyuczenia się na pamięć, w każdym przypadku nie dozwala się.

§ 132.

Nauczyciele w czasie lekcji i po za szkołą, osobliwie w stosunkach z uczniami, nie powinni zapominać ważności swego stanu, starać się zawsze ile możności działać na młodociane dusze wychowawców, przykładem obyczajności, pracowitości, ścisłem i gorliwem pełnieniem obowiązków, przestrzeganiem praw honoru i przystojności w pożyciu towarzyskim.

§ 133.

Наблюдая характеръ и расположеніе учениковъ своихъ, они должны умѣть избирать приличнѣйшее время и средства, чтобы сдѣлать свои наставленія, или совѣты, истинно дѣйствительными и полезными. Они должны также умѣть иногда быть снисходительными, особливо къ слабостямъ, къ недостатку способностей и къ неумышленнымъ проступкамъ; не всякая вина заслуживаетъ строгаго взысканія, и строгость наставника, подобно отеческой, не должна имѣть вида запальчивости, или суровости, равно какъ и снисходительность его, всегда основанная на благоразуміи, не должна быть похожа на пристрастіе, или излишнее мягкосердечіе.

§ 134.

Каждый Учитель имѣетъ книгу, для записыванія учениковъ, посѣщающихъ его классъ, и наблюдаетъ, чтобы они являлись къ ученію исправно въ назначенные часы. Предъ начатіемъ преподаванія, онъ дѣлаетъ переключку ученикамъ, и неприбывшихъ въ классъ, или опоздавшихъ, означаетъ въ особой статьѣ класснаго журнала, отмѣчая и причины, представляемыя ими въ оправданіе, и требуя, чтобы они приносили отъ родителей, родственниковъ, или опекуновъ своихъ, свидѣтельства, что не были точно за болѣзнію или необходимою нуждою. Въ случаѣ частыхъ отлучекъ, онъ доноситъ о семъ Инспектору, который самъ, или чрезъ надежныхъ людей, спрашиваетъ у родителей, или опекуновъ, для чего дѣти не являются въ классъ; отвѣты ихъ также записываются.

§ 135.

Первое число всякаго мѣсяца, Учители представляютъ Директору по формѣ, означенной въ приложенномъ подъ буквою *Н* образцѣ (*), подробный отчетъ о способностяхъ, прилежаніи, успѣхахъ и поведеніи всѣхъ учениковъ каждаго класса въ особенности означая, какія именно части наукъ они проходили въ теченіе минувшаго мѣсяца.

§ 136.

Въ сношеніяхъ между собою Учители обязаны помогать другъ другу, дѣломъ и совѣтомъ. Учители высшихъ классовъ не должны позволять себѣ пренебрегать Учителей классовъ низшихъ, или унижать преподаваемыхъ другими ихъ товарищами науки, по-

(*) Подъ названіемъ: Вѣдомость.

§ 133.

Зважая характеръ и усposобіе учнiовъ, повинни добierać stosowny czas i środki, aby swoje nauki i rady uczynić rzeczywіście skutecznymi i pożytecznymi. Powinni także umieć czasem być powolnymi, osobliwie dla niendolności, braku sposobności i nieumyślnychъ wykroczeń. Nie każda вина zasługuje na ostrą karę, i surowość Nauczyciela, na wzór rodzicielskiej, nie powinna mieć pozoru zapalczywości, ani srogości, równie jak powolność jego, kierowana zawsze rozumem, nie powinna się odznaczać parcjalnością, albo zbytęcną miękkością serca.

§ 134.

Każdy Nauczyciel ma książkę dla zapisywania uczniów chodzących do jego klasy, pilnuje aby przychodzili na naukę regularnie w godzinachъ oznaczonych. Przed rozpoczęciemъ lekcji, Nauczyciel czyta spis uczniów, nieobecnychъ albo spóźniającychъ się zapisuje w osobnej rubryce dziennika klasowego, notując przyczyny jakie na usprawiedliwienie swoje przedstawia, żądając ażeby od rodziców, krewnychъ lub opiekunówъ przynosili świadectwa, jako nie byli w klasie istotnie z powodu słabości albo koniecznej potrzeby; w razie częstego nieprzychodzenia donosi o tѣmъ Inspektorowi, który sam, albo przez ludzi zaufanychъ wypytuje się rodzicówъ lub opiekunówъ, dla czego dzieci nie uczęszczają do szkół, ichъ odpowiedzi podobnieъ zapisują się.

§ 135.

Dnia pierwszego każdego miesiąca Nauczyciele przedstawiają Dyrektorowi, podługъ dołączonego pod lit. *I* wzoru, szczegółowy rapport o zdolnościachъ, pilności, postępie i sprawowaniu się uczniów kaędej z osobna klasy, z wyszczególnieniem, jakie mianowicie części naukъ przechodzili w ciągu upłynionego miesiąca.

§ 136.

Nauczyciele obowiązani wspierać się wzajemnie radą i współdziałaniem. Nauczyciele klassъ wyższychъ nie повинни pozwalać sobie poniżać Nauczycieli niższychъ klassъ, ani też lekceważyć naukъ dawanychъ przez towarzyszkówъ swoich, pomnać na to, iż

мня, что всѣ учебныя предметы суть болѣе или менѣе нужны части одной цѣли человѣческихъ познаній. Съ другой стороны, Учителя низшихъ классовъ обязаны изъяснять должное уваженіе къ тѣмъ, кои превосходятъ ихъ познаніями.

Обязанности Директора.

§ 137.

Директоръ есть хозяинъ гимназій и начальникъ всѣхъ училищъ, въ воеводствѣ находящихся; его надзору подчинены пансіоны и другія частныя учебныя заведенія воеводства.

§ 138.

Главная обязанность Директора состоитъ въ бдительномъ, неослабномъ надзорѣ за гимназією и всѣми ввѣренными ему училищами; онъ долженъ стараться, чтобы повсюду были исполняемы постановленія сего Устава и предписанія начальства.

§ 139.

Онъ обращаетъ особенное вниманіе на Учителей, ихъ поведение, образъ преподаванія и обращеніе съ учениками; наставляя ихъ, онъ долженъ самъ быть для нихъ примѣромъ усердія, благоразумія и неутомимой дѣятельности.

§ 140.

Стремясь единодушно, вмѣстѣ съ Учителями, къ общей имъ предназначенной цѣли, Директоръ обязанъ безъ пристрастія свѣдѣтельствовать предъ высшимъ начальствомъ объ отличающихся особенною ревностію и успѣхами. О нарушающихъ свои обязанности онъ, по усмотрѣнію своему, также доноситъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія.

§ 141.

Директоръ можетъ и долженъ стараться, собственною своею властію, прекращать возникающія между Учителями несогласія.

§ 142.

Директоръ наблюдаетъ и за содержаніемъ учениковъ, живущихъ у Учителей, замѣчая, соответствуетъ ли оно намѣренію тѣхъ, кои ввѣрили имъ дѣтей своихъ, и общей цѣли воспитанія.

§ 143.

Директоръ, въ случаѣ важныхъ и нетерпящихъ отлагательства дѣлъ, имѣетъ право увольнять Учителей, Инспекторовъ и другихъ чиновниковъ своего вѣдомства въ отпускъ на 20

wszelkie przedmioty nauk są mniej więcej potrzebnymi ogniwami jednego łańcucha wiadomości ludzkich.

Nawzajem Nauczyciele klas niższych obowiązani okazywać należy szacunek tym, którzy przewyższają ich w naukach.

Obowiązki Dyrektora.

§ 137.

Dyrektor jest gospodarzem gimnazjum i zwierzchnikiem wszystkich szkół w województwie znajdujących się; jego dozrowi podlegają pensye i inne prywatne instytucje naukowe w temże województwie.

§ 138.

Główny obowiązek Dyrektora zasadza się na pilnym i sprężystym dozroze nad gimnazjum i wszystkimi powierzonymi mu szkołami; starać się powinien, ażeby wszędzie wykonywane były przepisy niniejszej ustawy i zalecania wyższej władzy.

§ 139.

Szczególność zwraca uwagę na Professorów i Nauczycieli, na ich konduktę, sposób wykładania i postępowanie z uczniami, informując i zachęcając ich, sam powinien być wzorem gorliwości i niezmordowanej czynności.

§ 140.

Dążąc wspólnie z Nauczycielami do ogólnego przeznaczonego celu, Dyrektor obowiązany bezstronnie zaświadczać przed wyższą władzą odznaczających się szczególniejszą gorliwością i postęпами. Donosi także Radzie Wychowania tych, których uważa za uchybiających swojej powinności.

§ 141.

Dyrektor może i powinien własną powagą uśmierzać zaszły pomiędzy Nauczycielami nieporozumienia.

§ 142.

Dyrektor czuwa także nad sprawowaniem się uczniów mieszkających u Nauczycieli, zwracając uwagę czy takowe odpowiada zamiarom powierzających swoje dzieci, i ogólnemu celowi wychowania.

§ 143.

Dyrektor, dla ważnych i zwłoki nie cierpiących interesów ma prawo udzielić pozwolenie oddalenia się od szkoły Inspektor-

дней; на отсутствие болѣе продолжительное онъ даетъ дозволеніе не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія; въ Варшавѣ же, на всякій, даже кратковременный отпускъ, испрашиваетъ согласія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 144.

Директоръ имѣетъ надзоръ за всѣми живущими въ домахъ гимназій, охраняетъ въ ономъ порядокъ и благочиніе, и, по усмотрѣнію своему, опредѣляетъ и увольняетъ служителей.

§ 145.

Директоръ вообще руководствуется правилами, начертанными для сотрудниковъ его, Инспекторовъ, примѣняя оныя къ высшему предъ обводовыми училищами назначенію гимназій.

§ 146.

Директоръ, какъ начальникъ учебныхъ заведеній въ воеводствѣ, обозрѣваетъ оныя также, какъ Инспекторы обозрѣваютъ училища своего обвода.

§ 147.

При семъ обозрѣніи Директоръ обязанъ изыскивать средства для улучшенія состояній училищъ по всѣмъ отношеніямъ, стараясь, чтобы начальства оныхъ и Учители постоянно стремились къ своей цѣли, и не только руководствуя ихъ своими предписаніями и совѣтами, но и оказывая нужныя, по возможности пособія.

§ 148.

О замѣчаніяхъ своихъ при обозрѣніи онъ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія подробныя донесенія, свидѣтельствуя объ отличающихся особенною ревностію Инспекторахъ и Учителяхъ.

§ 149.

Директоръ наблюдаетъ также, чтобы всѣ учебные предметы были преподаваемы по одобреннымъ отъ Правительства книгамъ и программамъ; онъ печется и о томъ, чтобы въ училищахъ не было недостатка въ учебныхъ пособіяхъ, и для сего дѣлаетъ заблаговременно представленія куда слѣдуетъ.

§ 150.

Директоръ непосредственно подчиненъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія, и во всемъ относится къ оному, испрашивая, въ нужныхъ случаяхъ, разрѣшенія по всѣмъ дѣламъ ввѣренной

ром, Professorom i innym podwładnym urzędnikom na dni 29. Pozwolenia takowego na czas dłuższy niedaje inaczej, jak za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego, w Warszawie zaś, na najkrótszy czas nawet, prosi o pozwolenie téjże Rady.

§ 144.

Dyrektor ma dozór nad wszystkimi osobami, mieszkającymi w domach gimnazjalnych, stanowi w nich porządek i policyę, wedle własnego uznania przyjmuje i odprawia służących.

§ 145.

Dyrektor w ogólności trzyma się prawideł przepisanych dla współpracowników swoich Inspektorów, stosując je do wyższego nad szkoły obwodowe przeznaczenia gimnazjów.

§ 146.

Dyrektor, jako zwierzchnik instytutów naukowych w województwie, rewiduje one tak, jak rewiduje Inspektor szkoły w obwodzie.

§ 147.

Przy takowej rewizji Dyrektor obowiązany wynajdywać środki ulepszenia stanu szkół pod każdym względem. Starać się, aby ich zwierzchnicy i Nauczyciele dążyli do wskazanego im celu, nie tylko prowadząc ich swojemi zalecaniami i radami, ale też dając potrzebną w miarę możności pomoc.

§ 148.

Postrzeżenia przy rewizjach zebrane przedstawia Radzie Wychowania Publicznego szczegółowo, daje świadectwo o odznaczających się szczególniejsz Inspektorach i Nauczycielach.

§ 149.

Dyrektor pilnuje także, ażeby wszystkie przedmioty naukowe dawane były podług książek i instrukcyj przez Rząd zatwierdzonych, czuwa nad tem, aby w szkołach nie brakowało pomocy naukowych, i przedstawia ich potrzebę wcześniej gdzie należy.

§ 150.

Dyrektor zostaje pod bezpośrednią władzą Rady Wychowania Publicznego, do niej we wszystkim udaje się, prosi o decyzję we wszelkich tego wymagających zdarzeniach, we wszystkich

ему гимназии и других подвѣдомственныхъ оной учебныхъ заведеній.

§ 151.

Обыкновенные отчеты Совѣту Народнаго Просвѣщенія о состояніи гимназии Директоръ представляетъ три раза въ годъ, а общее донесеніе о гимназии, пансіонѣ и всѣхъ подвѣдомственныхъ ему училищахъ—въ концѣ учебнаго года, по формѣ, которая предписана для Инспекторовъ. О чрезвычайныхъ произшествіяхъ онъ доноситъ немедленно.

§ 152.

Ежегодно, къ 1-му Августа, Директоръ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія послужные списки состоящихъ въ его вѣдомствѣ чиновниковъ или Учителей, свидѣтельствующихъ о ихъ службѣ и ходатайствуя о ихъ наградахъ.

§ 153.

Директоръ имѣетъ право относиться къ воеводскимъ властямъ, по дѣламъ ввѣренныхъ ему училищъ, прося ихъ пособія, или содѣйствія и доводя о послѣдствіи сношеній своихъ до свѣдѣнія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 154.

Директоръ имѣетъ въ своемъ непосредственномъ вѣдѣніи зданія гимназии.

§ 155.

Важнѣйшія дѣла и въ особенности все, что касается до принятія мѣръ къ улучшенію учебныхъ заведеній, Директоръ предлагаетъ на общее разсужденіе Совѣта гимназій.

§ 156.

Распоряженія, касающіяся до хозяйственной части всѣхъ обводовыхъ училищъ, опредѣлены въ особыхъ правилахъ, съ симъ вмѣстѣ изданныхъ.

Обязанности Инспектора.

§ 157.

Инспекторъ есть помощникъ Директора во всемъ, что касается до надзора за преподаваніемъ и нравственною частію воспитанія въ гимназии; въ отсутствіи Директора онъ вступаетъ во все его права и обязанности.

§ 158.

Инспекторъ долженъ ежедневно посѣщать все классы и наблюдать, чтобы Учители съ точностію исполняли свои обязан-

справкахъ порученнаго ему гимназій и подвѣданныхъ институтѣмъ научныхъ.

§ 151.

Звычайные зданіесправы о станіе гимназій Директоръ представляетъ Радіе Выхованія Publicznego три раза до року, а ogólny rapport o gimnazjum, pensyi i o wszystkich podwładnych szkołach, przy końcu roku szkolnego, podług wzoru przepisanego dla Inspektorów. O wypadkach nadzwyczajnych donosi natychmiast.

§ 152.

Corocznie dnia 1 Sierpnia, Dyrektor przedstawia Radzie Wychowania Publicznego listy stanu służby podwładnych sobie urzędników i Nauczycieli, świadcząc o ich służbie i wstawiając się dla nich o nagrodę.

§ 153.

Dyrektor ma prawo pisać do władz wojewódzkich w interesie powierzonych mu szkół, prosząc ich o pomoc albo współdziałanie. O skutku tych korespondencyj donosi Radzie Wychowania Publicznego.

§ 154.

Gmachy gimnazjalne zostają pod bezpośredniem zawiadywaniem Dyrektora.

§ 155.

Ważniejsze sprawy, a szczególnie to wszystko, co się ściąga do ulepszenia instytucyj naukowych, Dyrektor podaje do rozstrzygnięcia Radzie gimnazjalnej.

§ 156.

Rozporządzenia, dotyczące się administracyi ekonomicznej szkół obwodowych, przepisane są osobnymi prawidłami, jednoczasowię z tą ustawą wydanymi.

Obowiązki Inspektora.

§ 157.

Inspektor jest pomocnikiem Dyrektora we wszystkim, co się ściąga do dozoru nad wykładem nauk i moralnem wychowaniem w gimnazjum, w nieobecności Dyrektora obejmuje wszelkie jego prawa i obowiązki.

§ 158.

Inspektor obowiązany codziennie zwiedzić wszystkie klasy i pilnować, ażeby Nauczyciele ściśle wykonywali swoje obowiązki,

ности; въ противномъ случаѣ онъ дѣлаетъ имъ замѣчанія, однакоже не въ присутствіи учениковъ. Онъ наблюдаетъ за порядкомъ въ классахъ, какъ во время ученія, такъ и при входѣ и выходѣ учениковъ.

§ 159.

Инспекторъ также наблюдаетъ за постепенностію преподаванія учебныхъ предметовъ и приведеніемъ онаго къ надлежащему окончанію въ опредѣленное время.

§ 160.

Въ случаѣ болѣзни, или отсутствія Учителя, Инспекторъ поручаетъ классъ его другому, или самъ преподаетъ въ ономъ. Въ семъ случаѣ Учитель обязанъ заблаговременно увѣдомить Инспектора, дабы онъ могъ сдѣлать надлежащія распоряженія.

§ 161.

Инспекторъ, при посѣщеніи классовъ, разсматриваетъ списки и журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи учениковъ.

§ 162.

Учители каждый мѣсяцъ подаютъ Инспектору вѣдомости о поведеніи учениковъ, ихъ успѣхахъ и наказаніяхъ, коимъ они подверглись. Инспекторъ представляетъ сіи вѣдомости Совету гимназій.

§ 163.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы Учители не занимались предпочтительно нѣкоторымъ и учениками, по какому либо пристрастію и обращали бы особенное вниманіе на малоуспѣвающихъ.

§ 164.

Инспектору поручается надзоръ за наказаніями. При семъ онъ долженъ поступать съ отмѣнною осторожностію и не иначе, какъ послѣ основательнаго разсмотрѣнія, въ чемъ состоитъ проступокъ.

§ 165.

Допускаемыя мѣры исправленія суть: выговоры, пристыженіе, лишеніе высшаго мѣста въ классѣ, выставленіе имени виновнаго ученика на черной доскѣ, наконецъ, и заключеніе на нѣсколько часовъ въ запертой классѣ, однако же не иначе, какъ днемъ, съ увѣдомленіемъ родителей, или опекуновъ, о принятіи сей мѣры и причинахъ того.

§ 166.

Къ тремъ первымъ изъ вышеозначенныхъ наказаній винов-

въ przeciwnym razie upomina ich, nie w obecności wszakże uczniów, przestrzega porządku w klassach tak podczas lekcji, jako i przy zbieraniu się i rozchodzeniu uczniów.

§ 159.

Inspektor pilnuje także stopniowego wykładania przedmiotów naukowych i należytego ich ukończenia na czas oznaczony.

§ 160.

W razie słabości albo oddalenia się Nauczyciela, Inspektor porucza klasę jego drugiemu, albo sam daje lekcye. W takim zdarzeniu Nauczyciel obowiązany wcześniejawiadomić Inspektora, aby ten mógł uczynić stosowne rozporządzenie.

§ 161.

Inspektor zwiedzając klasy przegląda listy i dzienniki, w których zapisane są postępy uczniów.

§ 162.

Nauczyciele każdego miesiąca podają Inspektorowi wiadomość o sprawowaniu się uczniów, ich postępie i karach wymierzonych, Inspektor przedstawia te wiadomości Radzie gimnazyalnej.

§ 163.

Inspektor pilnuje, ażeby Nauczyciele nie zajmowali się wyłącznie niektórymi uczniami, przez jaką parcjalność, i ażeby zwracali szczególną uwagę na mało pojmujących.

§ 164.

Inspektorowi porucza się dozór karaniam, powinien w tém postępować ze szczególną ostrożnością i nieinaczéj, jak z najgruntowniejszym rozpoznaniem rodzaju winy.

§ 165.

Dozwolone środki poprawy są: napominania, zawstyżenie, pozbawienie wyższego miejsca w klassie, wystawienie nazwiska na czarnej tablicy, nakoniec zamknięcie na kilka godzin w klassie, nieinaczéj wszakże, jak we dnie, za uwiadomieniem rodziców lub opiekunów o przedsięwzięciu tego środka i o powodach.

§ 166.

Trzy pierwsze rodzaje kary mogą wymierzać Nauczyciele.

ные могут быть присуждены Учителями и Инспекторомъ, но къ двумъ послѣднимъ—Директоромъ.

§ 167.

Въ случаѣ недѣйствительности сихъ средствъ исправленія, Совѣтъ гимназій, по необходимости, опредѣляетъ наказаніе розгами. Учениковъ наказываютъ такимъ образомъ не иначе, какъ въ присутствіи Инспектора, въ особомъ мѣстѣ. Сіе допускается только въ четырехъ первыхъ классахъ. Въ высшихъ, за проступки, кои могли бы подвергнуть наказанію сего рода, ученикъ исключается изъ гимназій.

§ 168.

Инспектору поручается непосредственный надзоръ за цѣлостію учебныхъ пособій, находящихся въ вѣдѣніи Учителей.

Совѣтъ гимназій.

§ 169.

На основаніи статьи 173 сего Устава, для разсмотрѣнія важнѣйшихъ дѣлъ, какъ собственно касающихся до гимназій и пансіона оной, такъ и по всему вѣдомству Дирекціи, составляется особый Совѣтъ—изъ Директора, Инспектора и старшихъ Учителей гимназій. Когда въ сихъ собраніяхъ назначено разсуждать о чемъ либо, касающемся до учрежденнаго при гимназій пансіона, о сношеніяхъ начальства гимназій съ воеводскими властями, или же объ исключеніи учениковъ за проступки, или неспособность, то на оныя приглашаются и почетные Попечители.

§ 170.

Опредѣленія Совѣта гимназій, объявляемыя Директоромъ, исполняются безпрекословно, когда оныя не противурѣчаютъ общимъ установленіямъ, положеніямъ сего Устава или предписаніямъ высшаго начальства.

§ 171.

Должность Секретаря въ Совѣтѣ гимназій исправляетъ одинъ изъ старшихъ Учителей; письмоводство поручается Канцеляріи Директора, которая есть вмѣстѣ и Канцелярія Совѣта.

§ 172.

Въ началѣ каждаго мѣсяца бываетъ обыкновенное собраніе Совѣта; чрезвычайныя—назначаются Директоромъ. Разсужденія и опредѣленія Совѣта записываются въ составляемые Канцеляріею Директора журналы засѣданій онаго.

ле и Инспектор, два ostatnie tylko Dyrektor.

§ 167.

Gdy te środki nie będą skutkowały, Rada gimnazjalna w koniecznej potrzebie назначаетъ караніе cielesne różgami, kara takowa wymierza się nieinaczěj, jak w obecności Inspektora i w osobnymъ miejscu, to dozwolone jest tylko w czterechъ pierwszychъ klassach; w wyższychъ zaś klassach, за występki, które ściągają karę cielesną, uczeń będzie oddalony z gimnazjum.

§ 168.

Inspektorowi поручається bezpośredni dozór zbiorów naukowych.

Rada gimnazjalna.

§ 169.

Na zasadzie artykułu 173-go téj ustawy, dla roztrząsania spraw ważniejszychъ ściągających się tak wprost do gimnazjum i pensyi, jako też i do podwładnych Dyrekcji szkół, składa się osobna Rada z Dyrektora, Inspektora i starszych Nauczycieli gimnazjalnych. Gdy w tém zgromadzeniu roztrząsanym być ma interess, ściągający się do pensyi przy gimnazjum ustanowionej, do odezw zwierzchności gimnazjalnej, do władz wojewódzkich lub też do oddalenia ucznia ze szkół, за wykroczenia lub z powodu niezdolności, wtedy wzywają się do zasiadania Kuratorowie honorowi.

§ 170.

Postanowienia Rady gimnazjalnej ogłasza Dyrektor; powinny być wykonywane bezsprzecznie, jeżeli nie odstępują od przepisów ogólnychъ artykułów niniejszej ustawy, albo zaleceń wyższej władzy.

§ 171.

Obowiązek Sekretarza w Radzie gimnazjalnej sprawuje jeden ze starszych Nauczycieli, pisanie поручається Канцелярії Dyrektora, która jest razem i Канцелярія Rady.

§ 172.

Na początku każdego miesiąca bywa zwyczajne posiedzenie Rady; nadzwyczajne wyznacza Dyrektor. Postanowienia Rady wraz z ich powodami zapisują się do protokołu posiedzeń, który Канцелярія Dyrektora utrzymywać będzie.

§ 173.

Совѣту гимназіи предоставляются: всѣ общія соображенія по разнымъ частямъ учебныхъ заведеній, въ Дирекціи гимназіи находящихся, изысканіе средствъ для улучшенія состояній оныхъ и опредѣленіе мѣръ для пресѣченія, или предупрежденія злоупотребленій и безпорядковъ.

§ 174.

Совѣтъ гимназіи занимается также усовершенствованіемъ способовъ преподаванія и чрезъ лучшее примѣненіе оныхъ къ возрасту и понятіямъ учащихся старается облегчать труды ихъ, сдѣлать оныя успѣшнѣе; всего же болѣе онъ печется о принятіи мѣръ для сохраненія и утвержденія хорошей нравственности между воспитанниками.

§ 175.

Всѣ подобныя постановленія о порядкѣ внутренняго управленія въ гимназіи и пансіонѣ оной, кои не могутъ быть опредѣлены въ Уставѣ, предоставляются усмотрѣнію начальства и въ особенности Совѣта.

§ 176.

Совѣтъ разсматриваетъ ежемѣсячныя вѣдомости, представляемыя Учителями, и счета приходовъ и расходовъ гимназіи.

§ 177.

Опредѣленіе награжденій, а равно, на основаніи 167 статьи, и строжайшихъ мѣръ наказанія, также предоставляются Совѣту.

§ 178.

Совѣтъ гимназіи назначаетъ учениковъ къ переводу въ высшіе классы; для сего, когда нужно, приглашаются въ собраніе онаго и младшіе Учители. Если ученикъ замѣченъ въ дурномъ поведеніи, то, не смотря и на самыя отличныя успѣхи въ наукахъ, онъ не удостоивается никакой награды, до его совершеннаго исправленія.

§ 179.

Ученики, кои, по неспособности, или нерадивости, не дѣлаютъ никакихъ успѣховъ, исключаются изъ гимназіи, воспитываемые на счетъ Казны—чрезъ два года, содержимые благотворителями—чрезъ три, а своекоштные—чрезъ четыре. Имъ при выпускѣ выдаются свидѣтельства объ ученіи, съ поясненіемъ въ оныхъ и того малаго успѣха, какой они сдѣлали въ тѣхъ клас-

§ 173.

Do Rady gimnazjalnej należą wszelkie ogólne stosunki instytucyj naukowych, do Dyrekcyi gimnazjum należących, wyszukiwanie środków ulepszenia ich stanu, sposób usunięcia albo zapobieżenia nadużyciom i nieporządkowi.

§ 174.

Rada gimnazjalna zajmuje się także udoskonaleniem sposobów wykładania nauk, i, przez bliższe zastosowanie onych do wieku i pojęcia uczniów, stara się przynieść ulgę ich trudom, zdziałać je skuteczniejszemi, a osobliwie, czuwa nad przedsięwzięciem środków do zachowania i ugruntowania obyczajności pomiędzy uczniami.

§ 175.

Wszelkie szczegółowe postanowienia względem porządku i wewnętrznej administracyi w gimnazjum i pensyi, nieobjęte ustawą, zostawiają się rozsadze zwierzchności, a szczególniej Rady gimnazjalnej.

§ 176.

Rada przegląda miesięczne raporty, podane przez Nauczycieli, i rachunki przychodów i rozchodów gimnazjum.

§ 177.

Oznaczenie nagród i surowszych kar, na mocy artykułu 167-go należy do Rady.

§ 178.

Rada gimnazjalna назначаетъ uczniom promocyę do wyższych klass; w tym razie, jeżeli potrzeba, wzywają się na posiedzenie i młodszy Nauczyciele. Uczeń notowany o złe prowadzenie, bez względu na najlepszy postęp w naukach, nie otrzyma żadnej nagrody, aż do zupełnej poprawy.

§ 179.

Uczniowie, z powodu niezdolności albo niedbalstwa, nieczyniący żadnych postępów, oddaleni będą z gimnazjum, będący na koszcie Skarbowym po dwóch, utrzymywani na funduszu dobroczynnym po trzech, a o własnym koszcie uczący się po czterech latach. Przy oddaleniu wydają się im świadectwa z nauk, z wyszczególnieniem i tego małego postępu, jaki mogli zrobić w klas-

сахъ, въ которыхъ находились (*). Что же касается до учениковъ дурнаго поведенія, то сіи при выпускѣ не получаютъ никакого свидѣтельства.

§ 180.

Кандидаты на должность Учителей обводовыхъ училищъ подвергаются испытанію въ присутствіи Совѣта гимназій. На сіи собранія также приглашаются всякой разъ и почетные Попечители.

§ 181.

Кромѣ обыкновенныхъ ежемѣсячныхъ засѣданій и тѣхъ, кои назначаются для разсмотрѣнія чрезвычайныхъ, или нетерпящихъ отлагательства дѣлъ, Совѣтъ имѣетъ два раза въ годъ особливый собранія, для слушанія отчетовъ объ управленіи гимназій и прочихъ училищъ Дирекціи, на основаніи общихъ правилъ, изданныхъ для управленія хозяйственною частію въ учебныхъ заведеніяхъ. На сіи собранія, сверхъ всѣхъ поименованныхъ въ 169-ой статьѣ лицъ, приглашается также Предсѣдательствующій въ Воеводской Комисіи. Онъ участвуетъ въ разсужденіяхъ, и буде изъявить желаніе, то ему, вмѣстѣ съ отчетами, сообщаются всѣ нужныя для доказательства оныхъ свѣдѣнія. Предсѣдательствующій въ Воеводской Комисіи, какъ чиновникъ, облеченный довѣріемъ высшаго начальства, можетъ, какъ на сихъ собраніяхъ, такъ и въ другое время, дѣлаемыя имъ о состояніи училищъ замѣчанія предлагать почетному Попечителю и Директору, и если онъ найдетъ, что его замѣчанія и совѣты не приняты въ надлежащее соображеніе, то имѣетъ право отнестись о томъ прямо къ Главному Директору Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Права и обязанности почетныхъ Попечителей гимназій.

§ 182.

Почетный Попечитель имѣетъ, вмѣстѣ съ Директоромъ, общій надзоръ за ходомъ управленія и состоянія гимназій; но самъ собою не дѣлаетъ никакихъ распоряженій, только сообщая Директору словесно, или письменно, и негласнымъ образомъ, о замѣченныхъ имъ отступленіяхъ отъ Устава, или иныхъ какихъ либо

(*) Буква К.

sach, do których chodzili (lit. K.). Co się zaś tyczy uczniów złej konduity, ci nie otrzymują żadnego świadectwa.

§ 180.

Kandydaci do posad nauczycielskich przy szkołach obwodowych, składają egzamen na posiedzeniu Rady gimnazyalnej. Na takowe posiedzenia zapraszają się zawsze Kuratorowie honorowi.

§ 181.

Oprócz zwyczajnych, miesięcznych posiedzeń i naznaczanych dla rozstrzygnięcia nadzwyczajnych albo niecierpiących zwłoki interesów, Rada zbiera się jeszcze dwa razy w roku, dla słuchania rachunków z administracyi gimnazjum i innych szkół do Dyrekcyi należących, na zasadzie ogólnych przepisów wydanych dla administracyi ekonomicznej w instytutach obwodowych.

Na takowe zgromadzenie, prócz wszystkich osób w artykule 169-m wymienionych, zaprasza się także Prezes Kommissyi Wojewódzkiej. On ma udział w wnioskowaniu, i jeżeli zażąda, powinny mu być komunikowane wraz z rachunkami wszystkie dowody. Prezes Kommissyi Wojewódzkiej, jako urzędnik posiadający zaufanie wyższej władzy, mocen jest tak na tych zgromadzeniach, jako też i w innym czasie uwagi swoje o stanie szkół przedstawić Kuratorowi honorowemu i Dyrektorowi, i jeżeli postrzeże, że jego uwagi i rady nie są przyjęte, ma prawo donieść o tém wprost Dyrektorowi Głównemu Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego.

Права и обязанности Кураторовъ гимназйальныхъ honorowych.

§ 182.

Kurator honorowy ma wspólny z Dyrektorem ogólny dozór nad zarządem i stanem gimnazjum, lecz sam od siebie nie czyni żadnych rozporządzeń, tylko komunikuje się z Dyrektorem ustnie lub na piśmie, i to w sposób urzędowy, względem dostrzeżonych przez siebie uchybień przeciwko ustawie, albo innego ja-

безпорядкахъ. Если его замѣчанія будутъ оставлены безъ уваженія, онъ представляетъ о семъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія.

§ 183.

Директоръ обязанъ отъ времени до времени, словесно или письменно, сообщать Почетному Попечителю о ходѣ управленія и преподаванія въ гимназіи и о дѣлаемыхъ имъ распоряженіяхъ.

§ 184.

Почетный Попечитель, на основаніи статей 169 и 180-й, въ означенныхъ оными случаяхъ, приглашается въ собранія Совѣта гимназіи, и тогда занимаетъ въ оныхъ первое мѣсто, однакоже не именуется Предсѣдателемъ, и дѣла въ оныхъ засѣданіяхъ, такъ же какъ въ обыкновенныхъ, предлагаются слушанію, по назначенію Директора.

§ 185.

Ежели, за болѣзнію, или по другимъ причинамъ, Почетный Попечитель не могъ, по приглашенію, быть въ собраніи Совѣта, то ему сообщается журналъ засѣданія. При возвращеніи онаго, почетный Попечитель можетъ подать особое мнѣніе, которое Совѣтъ принимаетъ въ надлежащее соображеніе.

§ 186.

Почетный Попечитель носить такой же мундиръ, какой определенъ для Директора воеводскихъ училищъ.

§ 187.

О тѣхъ почетныхъ Попечителяхъ, кои содѣйствіемъ своимъ способствовали важнымъ успѣхамъ учебныхъ заведеній, Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія доводитъ до Высочайшаго свѣдѣнія.

ГЛАВА V.

О пансіонахъ при гимназіяхъ.

§ 188.

При гимназіяхъ будутъ учреждены пансіоны, для коихъ издается особый уставъ.

ГЛАВА VI.

О благодѣлителяхъ учебныхъ заведеній.

§ 189.

Всѣ приношенія въ пользу учебныхъ заведеній, дѣлаемые согласно законамъ, принимаются съ признательностію.

kiego nieporządku. Jeżeliby na jego uwagi nie miano względu, przedstawia rzecz tę Radzie Wychowania Publicznego.

§ 183.

Dyrektor obowiązany w pewnych terminach, ustnie lub na piśmie, zawiadamiać Kuratora o biegu administracyi i wykładzie nauk w gimnazyum, i o rozporządzeniach przez siebie czynionych.

§ 184.

W zdarzeniach artykułami 169 i 180-m zastrzeżonych, Kurator honorowy wzywany bywa na Radę gimnazyalną i zajmuje w niej pierwsze miejsce, nie nazywa się jednak Prezesem, i interessa na tych posiedzeniach, tak jak i na sessjach zwyczajnych, przedstawiają się pod kierunkiem Dyrektora.

§ 185.

Jeżeliby Kurator honorowy, z powodu słabości albo dla innych przyczyn, nie mógł być obecnym na zgromadzeniu, w takim razie komunikuje się mu protokół posiedzenia, przy zwrocie którego, Kurator honorowy może podać swoją opinię, a Rada takową winna wziąć pod rozwagę.

§ 186.

Kurator honorowy nosi taki mundur, jaki jest przepisany dla Dyrektora szkół wojewódzkich.

§ 187.

O Kuratorach honorowych, którzy wpływem swoim pomogli do ważnych korzyści dla instytutów naukowych, Rada Wychowania Publicznego czyni przedstawienie NAJJAŚNIEJszemu PANU.

T Y T U Ł V.

O pensjach przy gimnazyach.

§ 188.

Przy gimnazyach będą ustanowione pensye, dla których oddzielna wydaje się ustawa.

T Y T U Ł VI.

O dobroczyncach instytutów naukowych.

§ 189.

Wszelkie ofiary, na pożytek instytutów naukowych prawnie zużyte, przyjmują się z wdzięcznością.

§ 190.

Не принимаются только находящиеся въ спорѣ капиталы, или
иные имущества.

§ 191.

Сдѣланное приносителемъ назначеніе, если только оно не
противно общимъ постановленіямъ, ни въ какомъ случаѣ не мо-
жетъ быть измѣнено безъ его соизволенія.

§ 192.

Начальства училищъ обязаны о всѣхъ приношеніяхъ въ поль-
зу оныхъ доносить высшему начальству. О важнѣйшихъ— бу-
детъ доведено до свѣдѣнія Его Императорскаго Величества.

Примѣчаніе. §§ 193—211 помѣщены въ IV отдѣлѣ настоящаго Сборника поста-
новленій о среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

ГЛАВА VIII.

О преимуществахъ учебныхъ заведеній.

§ 212.

Окончившіе полный курсъ ученія въ гимназіи и удостоены
похвальныхъ аттестатовъ освобождаются отъ испытаній, назна-
ченныхъ кандидатамъ на мѣста по разнымъ частямъ государствен-
ной службы, и испытываются только въ тѣхъ предметахъ, коимъ
они не обучались въ гимназіи, и въ тѣхъ, по коимъ успѣхи ихъ
не одобрены въ аттестатѣ.

§ 213.

Аттестаты отъ гимназій могутъ получать ученики, выходя
изъ всякаго класса, ежели только они оставляютъ дальнѣйшее
ученіе по уважительнымъ причинамъ, которыя всегда должны быть
пояснены въ аттестатѣ.

§ 214.

Обучавшіеся дома, или въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ,
и желающіе на публичномъ экзаменѣ доказать, что имѣютъ до-
статочныя познанія въ предметахъ, преподаваемыхъ въ гимна-
зіяхъ, не могутъ быть допущены къ экзамену безъ особеннаго на
то позволенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 215.

Дома, занимаемые училищами, освобождаются отъ воен-
наго постоя.

Сей проектъ Его Императорскимъ и Царскимъ Величествомъ
былъ рассмотрѣнъ.

Подлинной подписалъ: Предсѣдательствующій Государствен-
наго Совѣта въ Департаментѣ дѣлъ Царства Польскаго,

Дѣйствительный Тайный Совѣтникъ *Теодоръ Энгель.*

§ 190.

Kapitały i wszelka inna własność, w sporze będąca, nie
przyjmuje się.

§ 191.

Przeznaczenie ofiary czynionej przez dobroczyńcę, jeżeli nie
jest przeciwne ogólnym postanowieniom, nie może być zmienione
bez jego zezwolenia.

§ 192.

Zwierzchność szkolna obowiązana o wszelkich ofiarach rap-
portować wyższej władzy; o znaczniejszych doniesionem będzie
NAJJAŚNIEJSZEMU PANU.

Uwaga. §§ 193—211 mieszczą się w dziale IV-m niniejszego Zbioru przepisów o za-
kładach naukowych średnich.

T Y T U Ł VIII.

O prerogatywach instytutów naukowych.

§ 212.

Ci, którzy ukończyli zupełny kurs nauk w gimnazjum,
i otrzymali chlubne świadectwo, wolni są od składania egzaminów
ustanowionych dla kandydatów, starających się o posady w służ-
bie publicznej, i egzaminowani będą tylko z tych przedmiotów,
których nie uczyli się w gimnazjum, lub w których postęp nie-
pochwalony w świadectwie.

§ 213.

Świadectwa z gimnazjum mogą być dawane uczniom wych-
odzącym z każdej klasy, jeżeli tylko przerywają dalszą naukę dla
przyczyn słusznych, które zawsze powinny być wymienione
w świadectwie.

§ 214.

Ci, którzy się uczyli w domu, albo w prywatnych instytu-
tach naukowych, a zechcą na publicznym egzaminie okazać, że
posiadają dostateczną znajomość przedmiotów w gimnazyach wy-
kładanych, nie mogą być dopuszczeni do składania egzaminu, bez
szczególnego na to pozwolenia od Rady Wychowania Publi-
cznego.

§ 215.

Domy, w których pomieszczone szkoły, wolne są od kwa-
terunku.

Projekt ten przez Jego CESARSKO-KRÓLEWSKĄ MOŚĆ przejrzany
został.

Prezydujący w Departamencie Rady Państwa, do Spraw
Królestwa Polskiego ustanowionym, Rzeczywisty Tajny Radca
(podpisano) *Teodor Engel.*

Приложение 1-е къ № 19-му.

Таблица для обводныхъ училищъ.

B.

Предметы преподаванія	Число уроковъ по клас-самъ въ недѣлю				Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Всѣхъ часовъ въ недѣлю
	I.	II.	III.	IV.		
Законъ Божій и нравоученіе	2	2	2	1	7	10 1/2
Польскій и латинскій языки включительно съ словосочиненіемъ	3	3	3	3	12	18
Россійскій языкъ	3	3	3	3	12	18
Ариметика	4	2	1	—	7	10 1/2
Геометрія	—	—	2	4	6	9
Географія и исторія	—	3	4	4	11	16 1/2
Числосчисленіе	4	2	1	—	7	10 1/2
Рисованіе	2	2	2	2	8	12
Итого { уроковъ . . . . . { часовъ	21	20	21	20	82	—
	31 1/2	30	31 1/2	30	—	123

1-szy Annex do Nr. 19-go.

Табелла для szkół obwodowych.

C.

Przedmioty wykładania	Liczba lekcyj w klasach (w jednym tygodniu)				Ogół lekcyj w tygodniu	Ogół godzin w tygodniu
	I.	II.	III.	IV.		
Religia i nauka moralna	2	2	2	1	7	10 1/2
Język polski i łaciński włącznie ze składnią	3	3	3	3	12	18
Język rosyjski	3	3	3	3	12	18
Arytmetyka	4	2	1	—	7	10 1/2
Geometrya	—	—	2	4	6	9
Geografia i historia	—	3	4	4	11	16 1/2
Kalligrafia	4	2	1	—	7	10 1/2
Rysunki	2	2	2	2	8	12
w ogóle { lekcyj . . . . . { godzin	21	20	21	20	82	—
	31 1/2	30	31 1/2	30	—	123

Приложение 2-е къ № 19-му.

Распределение уроковъ въ обводовомъ училищѣ.

Дни	К				Ы			
	а	б	в	г	а	б	в	г
Понедѣльн.	I.				II.			
	отъ 8 до 9 1/2	Польскій языкъ.	Географія и исторія.	Геометрія.	отъ 8 до 9 1/2	Польскій языкъ.	Географія и исторія.	Геометрія.
Вторникъ.	отъ 9 1/2 до 11	Рисованіе.	Арифметика.	Законъ Божій.	отъ 9 1/2 до 11	Рисованіе.	Арифметика.	Законъ Божій.
	отъ 11 до 12 1/2	Численіе.	Польскій языкъ.	Геометрія.	отъ 11 до 12 1/2	Численіе.	Польскій языкъ.	Геометрія.
Среда.	отъ 8 до 9 1/2	Польскій языкъ.	Латинскій языкъ.	Рисованіе.	отъ 8 до 9 1/2	Польскій языкъ.	Латинскій языкъ.	Рисованіе.
	отъ 9 1/2 до 11	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.	отъ 9 1/2 до 11	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.
Четвергъ.	отъ 11 до 12 1/2	Численіе.	Польскій языкъ.	Геометрія.	отъ 11 до 12 1/2	Численіе.	Польскій языкъ.	Геометрія.
	отъ 12 1/2 до 4	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.	отъ 12 1/2 до 4	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.
Пятница.	отъ 8 до 9 1/2	Польскій языкъ.	Латинскій языкъ.	Рисованіе.	отъ 8 до 9 1/2	Польскій языкъ.	Латинскій языкъ.	Рисованіе.
	отъ 9 1/2 до 11	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.	отъ 9 1/2 до 11	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.
Суббота.	отъ 11 до 12 1/2	Численіе.	Польскій языкъ.	Геометрія.	отъ 11 до 12 1/2	Численіе.	Польскій языкъ.	Геометрія.
	отъ 12 1/2 до 4	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.	отъ 12 1/2 до 4	Арифметика.	Законъ Божій.	Геометрія.
Всего		уроковъ часовъ	21 31 1/2	20 30	21 31 1/2	20 30	21 31 1/2	20 30

2-gi Annex do Nr. 19-go.

Podział Lekcji w Szkole Obwodowej.

dni	K				Y			
	а	б	в	г	а	б	в	г
Poniedz.	I.				II.			
	od 8 do 9 1/2	Język polski	Geografia i historia	Geometria	od 8 do 9 1/2	Język polski	Geografia i historia	Geometria
Wtorek	od 9 1/2 do 11	" rosyjski	Arytmetyka	Religia	od 9 1/2 do 11	" rosyjski	Arytmetyka	Religia
	od 11 do 12 1/2	Rysunki	Religia	Geometria	od 11 do 12 1/2	Rysunki	Religia	Geometria
Środa	od 12 1/2 do 4	Kalligrafia	Język polski	Geometria	od 12 1/2 do 4	Kalligrafia	Język polski	Geometria
	od 8 do 9 1/2	Język łaciński	Geometria	Religia	od 8 do 9 1/2	Język łaciński	Geometria	Religia
Czwartek	od 9 1/2 do 11	" polski	Arytmetyka	Religia	od 9 1/2 do 11	" polski	Arytmetyka	Religia
	od 11 do 12 1/2	Arytmetyka	Geometria	Geometria	od 11 do 12 1/2	Arytmetyka	Geometria	Geometria
Piątek	od 12 1/2 do 4	Religia	Język polski	Geometria	od 12 1/2 do 4	Religia	Język polski	Geometria
	od 8 do 9 1/2	Arytmetyka	Geometria	Religia	od 8 do 9 1/2	Arytmetyka	Geometria	Religia
Sobota	od 9 1/2 do 11	Kalligrafia	Język polski	Geometria	od 9 1/2 do 11	Kalligrafia	Język polski	Geometria
	od 11 do 12 1/2	Język rosyjski	Geometria	Religia	od 11 do 12 1/2	Język rosyjski	Geometria	Religia
w ogół.		Lekcji	21 31 1/2	20 30	21 31 1/2	20 30	21 31 1/2	20 30

Приложение 3-е къ № 19-му.

Д.

Отчетъ о состояніи такого-то обводоваго училища. Годъ, мѣсяцъ и число.

1) Общее число учениковъ мужскаго и женскаго пола, въ сравненіи съ предыдущимъ годомъ сіе число увеличилось, или уменьшилось, сколько и по какимъ причинамъ.

2) Сколько учениковъ окончили ученіе, сколько вышло изъ училища и почему, сколько умершихъ.

3) Сколько отличныхъ, посредственныхъ и слабыхъ по успѣхамъ въ наукахъ, вообще и въ каждомъ классѣ въ особенности.

4) Ученіе началось такого-то числа мѣсяца; окончено тогда-то, столько-то было уроковъ въ каждомъ классѣ.

5) Испытаніе было тогда-то, въ присутствіи родителей, почетнаго Инспектора и такихъ-то постороннихъ посѣтителей.

Актъ совершенъ въ такой-то день, въ присутствіи такихъ-то лицъ и мѣстнаго начальства. Рѣчи (при семъ приложенныя) были произнесены такими-то Учителями, и ученики читали такія-то сочиненія. Свидѣтельства были розданы такимъ-то ученикамъ, окончившимъ учебный курсъ. Такіе-то получили похвальные листы и книги. Такіе-то переведены въ высшіе классы.

7) Такія-то лица тогда-то посѣщали училище и сдѣлали такія-то замѣчанія, вслѣдствіе которыхъ приняты были такія-то мѣры.

8) Учители были прилежны или нѣтъ, были въ отпуску или больны, такой-то изъ нихъ оставилъ училище, въ такое-то время и по такой-то причинѣ, онъ былъ замѣченъ такимъ-то; новый Учитель явился тогда-то.

9) Положеніе учебныхъ пособій, умноженіе оныхъ въ теченіи года и потребности училища.

10) Приношенія, сдѣланныя училищу частными лицами, или членами оного; показаніе употребленія оныхъ.

11) Состояніе учебныхъ строеній.

Подписи { почетнаго Инспектора,
штатнаго Инспектора.

Къ сему отчету прилагать и формулярные списки Учителей.

3-ci Annex do Nr. 19-go.

E.

Rapport o stanie szkoły obwodowej N, dnia, miesiąca, roku.

1) Ogólna liczba uczniów męskiej i żeńskiej płci; czy w porównaniu roku przeszłego liczba ta powiększyła się lub zmniejszyła, o ile i z jakich przyczyn?

2) Ile uczniów skończyło szkoły, ile oddaliło się, dla czego, ile umarło?

3) Ile celujących, miernie uczących się, i słabych pod względem postępu w naukach w ogólności, i w każdej klasie w szczególności?

4) Kursa rozpoczęte dnia . . miesiąca . . . . ukończone . . . ile było lekcyj w każdej klasie?

5) Kiedy był egzamen; czy w obecności rodziców, Inspektora honorowego i jakich obcych gości?

6) Którego dnia odbył się akt uroczysty, w obecności jakich osób i jakiej władzy. Przez których Nauczycieli i uczniów miały być mowy i czytane wypracowania, którym uczniom kończącym kursa wydane zostały świadectwa, którzy otrzymali listy pochwalne i nagrody, którzy awansowani do wyższej klasy?

7) Jakie osoby i kiedy zwiedzały szkoły i jakie czyniły uwagi, jakie w skutek tego przedsięwzięto środki?

8) Czy Nauczyciele byli pilni albo nie, czy byli na urlopach, albo chorowali, kóten mianowicie i kiedy i dla jakich przyczyn oddalił się; kiedy przybył nowy Nauczyciel?

9) Stan zbiorów naukowych, pomnożenie ich w ciągu roku i potrzeby szkoły?

10) Ofiary zrobione dla szkoły przez osoby prywatne, albo przez członków onejże, wyszczególnienie użytku takowych?

11) Stan domów szkolnych.

podpisy { Inspektora honorowego,
Inspektora etatowego.

Do tego przyłączają się listy stanu służby Nauczycielów.

Приложение 4-е

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ УРОКОВЪ

Въ начальныхъ классахъ.						Въ Общій для всѣхъ отдѣ- леній.
Дни	Часы	I.	II.	III.	IV.	V.
Понедѣльникъ	отъ 8 до 9 $\frac{1}{2}$	Польскій языкъ	Геогр. и Исторія	Геометрія	Россійскій языкъ	Россійскій языкъ
	— 9 $\frac{1}{2}$ — 11	Россійскій языкъ	Арифметика	Геогр. и Исторія	Рисованіе	Польскій языкъ
	— 11 — 12 $\frac{1}{2}$	Рисованіе	Законъ Божій	Латинскій языкъ	Геометрія	Исторія и Геогр.
	— 2 $\frac{1}{2}$ — 4	Чистописание	Россійскій языкъ	Польскій языкъ	Латинскій языкъ	Рисованіе.
Вторникъ	— 8 — 9 $\frac{1}{2}$	Латинскій языкъ	Польскій языкъ	Законъ Божій	Геогр. и Исторія	Польскій языкъ
	— 9 $\frac{1}{2}$ — 11	Польскій языкъ	Чистописание	Арифметика	Латинскій языкъ	Латинскій языкъ
	— 11 — 12 $\frac{1}{2}$	Арифметика	Географія	Рисованіе	Россійскій языкъ	Геометрія
	— 2 $\frac{1}{2}$ — 4	.....	.....	.....	.....	.....
Среда	— 8 — 9 $\frac{1}{2}$	Польскій языкъ	Латинскій языкъ	Россійскій языкъ	Геометрія	Россійскій языкъ
	— 9 $\frac{1}{2}$ — 11	Арифметика	Рисованіе	Латинскій языкъ	Геогр. и Исторія	Исторія и Геогр.
	— 11 — 12 $\frac{1}{2}$	.....	.....	.....	.....	.....
	— 2 $\frac{1}{2}$ — 4	Чистописание	Россійскій языкъ	Геогр. и Исторія	Польскій языкъ	Исторія и Геогр.
Четвергъ	— 8 — 9 $\frac{1}{2}$	Арифметика	Польскій языкъ	Россійскій языкъ	Законъ Божій	Геометрія
	— 9 $\frac{1}{2}$ — 11	Законъ Божій	Рисованіе	Геогр. и Исторія	Геометрія	Латинскій языкъ
	— 11 — 12 $\frac{1}{2}$	Латинскій языкъ	Арифметика	Рисованіе	Геогр. и Исторія	Россійскій языкъ
	— 2 $\frac{1}{2}$ — 4	.....	.....	.....	.....	.....
Пятница	— 8 — 9 $\frac{1}{2}$	Арифметика	Законъ Божій	Латинскій языкъ	Польскій языкъ	Латинскій языкъ
	— 9 $\frac{1}{2}$ — 11	Чистописание	Латинскій языкъ	Польскій языкъ	Россійскій языкъ	Геометрія
	— 11 — 12 $\frac{1}{2}$	Рисованіе	.....	Россійскій языкъ	.....	.....
	— 2 $\frac{1}{2}$ — 4	Россійскій языкъ	Польскій языкъ	Геогр. и Исторія	Рисованіе	Законъ Божій
Суббота.	— 8 — 9 $\frac{1}{2}$	Законъ Божій	Россійскій языкъ	Геометрія	Латинскій языкъ	Польскій языкъ
	— 9 $\frac{1}{2}$ — 11	Россійскій языкъ	Геогр. и Исторія	Чистописание	Геометрія	Геометрія
	— 11 — 12 $\frac{1}{2}$	Латинскій языкъ	Чистописание	Польскій языкъ	Исторія и Геогр.	Рисованіе
	— 2 $\frac{1}{2}$ — 4	Чистописание	Латинскій языкъ	Законъ Божій	Польскій языкъ	Исторія и Геогр.
Всѣмъ.	уроковъ	21	20	21	20	20
	часовъ	31 $\frac{1}{2}$	30	31 $\frac{1}{2}$	30	30

Примѣчаніе. Буква (а) означаетъ общее преподаваніе въ обоихъ

къ № 19-му.

ГИМНАЗИИ.

Е.

Въ высшихъ классахъ.					
Въ отдѣленіяхъ.					
Филологическомъ.			Техническомъ.		
VI.	VII.	VIII.	VI.	VII.	VIII.
Греческій языкъ	Исторія	(с) Математика	Ист. нат. и техн.	Физика и Химія	(с) Мат. чистая
(а) Математика	Латинскій языкъ	(с) Статистика	(а) Матем. чист.	Ист. нат. и техн.	(с) Статистика
(а) Россійскій яз.	(б) Польскій яз.	Латинскій языкъ	(а) Россійскій яз.	(б) Польскій яз.	Математика
(а) Польскій яз.	(б) Россійскій яз.	Нѣмец. и Франц. . .	(а) Польскій яз.	(б) Россійскій яз.	Нѣмецкій языкъ
Латинскій языкъ	(а) Математика	Россійскій языкъ	Сельск. хозяйств.	(б) Мат. чистая	Физика и Химія
(а) Польскій яз.	Россійскій языкъ	Польскій языкъ	(а) Польскій яз.	Физика и Химія	Законы Государ.
(а) Законъ Божій	Греческій языкъ	(с) Польскій яз.	(а) Законъ Божій	Ист. нат. и техн.	(с) Польскій яз.
.....	.....	.....	Математика	Сельск. хозяйств.	Ист. нат. и техн.
Исторія	(б) Законъ Божій	Латинскій языкъ	Ист. нат. и техн.	Законъ Божій	Нѣмецкій языкъ
(а) Польскій яз.	Польскій языкъ	Россійскій языкъ	(а) Польскій яз.	Сельск. хозяйств.	(с) Россійскій яз.
.....	.....	.....	Законы Государ.	Математика	Ист. нат. и техн.
Латинскій языкъ	(б) Польскій яз.	(с) Польскій яз.	Математика	(б) Польскій яз.	(с) Польскій яз.
Польскій языкъ	Исторія	(с) Математика	Ист. нат. и техн.	Законовѣденіе	(с) Матем. чистая
Исторія	Нѣм. и Фр. языкъ	Польскій языкъ	Математика	Нѣмецкій языкъ	Ист. нат. и техн.
(а) Польскій яз.	Латинскій языкъ	(с) Законъ Божій	(а) Польскій яз.	Ист. нат. и техн.	(с) Законъ Божій
.....	.....	.....	Законовѣденіе	Математика	Физика и Химія
(а) Математика	(б) Россійскій яз.	(с) Польскій яз.	(а) Матем. чистая	(б) Россійскій яз.	(с) Польскій яз.
Греческій языкъ	Польскій языкъ	Франц. и Нѣм. яз.	Физика и Химія	Законовѣденіе	Математика
Нѣмец. и Франц. .	(б) Математика	Греческій языкъ	Нѣмецкій языкъ	(б) Матем. чистая	Законовѣденіе
(а) Россійскій яз.	(б) Польскій яз.	Статистика	(а) Россійскій яз.	(б) Польскій яз.	(с) Статистика
Россійскій языкъ	Греческій языкъ	Латинскій языкъ	Сельск. хозяйств.	Ист. нат. и техн.	Математика
Латинскій языкъ	(б) Польскій яз.	Греческій языкъ	Физика и Химія	(б) Польскій яз.	Ист. нат. и техн.
Польскій языкъ	Нѣмец. и Франц.	(с) Россійскій яз.	Ист. нат. и техн.	Нѣмецкій языкъ	(с) Россійскій яз.
Нѣмец. и Фр. яз.	Латинскій языкъ	(с) Польскій яз.	Нѣмецкій языкъ	Математика	(с) Польскій яз.
21	21	21	24	24	24
31 $\frac{1}{2}$	31 $\frac{1}{2}$	31 $\frac{1}{2}$	36	36	36

отдѣленій IV класса, (б) VII, (с) VIII.

Annex 4-ty do

PODZIAŁ LEKCYJ

W klassach początkowych						W
						Wspólna dla obu wydziałów
Dni	Godziny	I.	II.	III.	IV.	V.
Poniedziałek	od 8 do 9½ — 9½ — 11 — 11 — 12½ — 2½ — 4	Język polski Język rosyjski Rysunki Kalligrafia	Geografia i Histo. Arytmetyka Religia Język rosyjski	Geometria Geografia i Histo. Język łaciński Język polski	Język rosyjski Rysunki Geometria Język łaciński	Język rosyjski Język polski Geografia i Histo. Rysunki
Wtorek	— 8 — 9½ — 9½ — 11 — 11 — 12½ — 2½ — 4	Język łaciński Język polski Arytmetyka	Język polski Kalligrafia Geografia	Religia Arytmetyka Rysunki	Geografia i Histo. Język łaciński Język rosyjski	Język polski Język łaciński Geometria .....
Środa	— 8 — 9½ — 9½ — 11 — 11 — 12½ — 2½ — 4	Język polski Arytmetyka ..... Kalligrafia	Język łaciński Rysunki ..... Język rosyjski	Język rosyjski Język łaciński ..... Geografia i Histo.	Geometria Geografia i Histo. ..... Język polski	Język rosyjski Historia i Geogr. ..... Historia i Geogr.
Czwartek	— 8 — 9½ — 9½ — 11 — 11 — 12½ — 2½ — 4	Arytmetyka Religia Język łaciński	Język polski Rysunki Arytmetyka	Język rosyjski Geografia i Histo. Rysunki	Religia Geometria Geografia i Histo.	Geometria Język łaciński Język rosyjski .....
Piątek	— 8 — 9½ — 9½ — 11 — 11 — 12½ — 2½ — 4	Arytmetyka Kalligrafia Rysunki Język rosyjski	Religia Język łaciński ..... Język polski	Język łaciński Język polski Język rosyjski Geografia i Histo.	Język polski Język rosyjski ..... Rysunki	Język łaciński Geometria ..... Religia
Sobota	— 8 — 9½ — 9½ — 11 — 11 — 12½ — 2½ — 4	Religia Język rosyjski Język łaciński Kalligrafia	Język rosyjski Geografia i Histo. Kalligrafia Język łaciński	Geometria Kalligrafia Język polski Religia	Język łaciński Geometria Geografia i Histo. Język polski	Język polski Geometria Rysunki Historia i Geogr.
W ogóle	lekcyj ..... godzin 31½	21 31½	20 30	21 31½	20 30	20 30

Uwaga. (a) znaczy wspólne wykładanie w obu

Nº 19-go.

W GIMNAZYUM.

F.

klassach wyższych					
w Wydziałach					
Filologicznym			Technicznym		
VI.	VII.	VIII.	VI.	VII.	VIII.
Język grecki (a) Matematyka (a) Język rosyjs. (a) Język polski	Historia Język łaciński (b) Język polski (b) Język rosyjs.	(c) Matematyka (c) Statystyka Język łaciński Jez. niem. i fran.	Hist. nat. i techn. (a) Matem. prosta (a) Język rosyjs. (a) Język polski.	Fizyka i chemia His. nat. i techn. (b) Język polski (b) Język rosyjs.	(c) Matem. prosta (c) Statystyka Matematyka Język niemiecki
Język łaciński (a) Język polski (a) Religia	(b) Matematyka Język rosyjski Język polski Język grecki	Język rosyjski Język polski Język polski	Gospod. wiejskie (a) Język polski (a) Religia Matematyka	(b) Matem. prosta Fizyka i chemia Hist. nat. i techn. Gospod. wiejskie	Fizyka i chemia Prawo krajowe (c) Język polski Hist. nat. i techn.
Historia (a) Język polski ..... Język łaciński	(b) Religia Język polski ..... (b) Język polski	Język łaciński Język rosyjski ..... (c) Język polski	Hist. nat. i techn. (a) Język polski (a) Prawo Matematyka	Religia Gospod. wiejskie Matematyka (b) Język polski	Język niemiecki (c) Język rosyjs. Hist. nat. i techn. (c) Język polski
Język polski Historia (a) Język polski	Historia Jez. niem. i fran. Język łaciński	(c) Matematyka Język polski (c) Religia	Hist. nat. i techn. Matematyka (a) Język polski Prawo	Prawo Język niemiecki Hist. nat. i techn. Matematyka	(c) Matem. prosta Hist. nat. i techn. (c) Religia Fizyka i chemia
(a) Matem. prosta Język grecki Jez. niem. i fran. (a) Język rosyjs.	(b) Język rosyjs. Język polski (b) Matematyka (b) Język polski	(c) Język polski Jez. fran. i niem. Język grecki (c) Statystyka	(a) Matem. prosta Fizyka i chemia Język niemiecki (a) Język rosyjs.	(b) Język rosyjs. Prawo (b) Matem. prosta (b) Język polski	(b) Język polski Matematyka Prawo (c) Statystyka
Język rosyjski Język łaciński Język polski Jez. niem. i fran.	Język grecki (b) Język polski Jez. niem. i fran. Język łaciński	Język łaciński Język grecki (c) Język rosyjs. (c) Język polski	Gospod. wiejskie Fizyka i chemia Hist. nat. i techn. Język niemiecki	Hist. nat. i techn. (b) Język polski Język niemiecki Matematyka	Matematyka Hist. nat. i techn. (c) Język rosyjs. (c) Język polski
21 31½	21 31½	21 31½	24 36	24 36	24 36

wydziałach w klasie VI, (b) w VII, (c) VIII.

Приложение 5-е къ № 19-му.

I. Таблица для гимназий (отделение филологическое).

Ж.

Предметы преподавания	Число уроковъ по классамъ въ недѣлю							Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Всѣхъ часовъ въ недѣлю.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. VIII.		
Законъ Божій и нравоучение						1	1	3	4 1/2
Логика, риторика, упражненіе въ польскомъ слогѣ, поэзія						6	6	18	27
Упражненіе въ латинскомъ слогѣ; объясненіе классическихъ писателей того же языка					Кака въ четвертомъ классѣ.	3	3	9	13 1/2
Греческій языкъ						2	2	6	9
Упражненіе въ руссійскомъ языкѣ и словесность						3	3	9	13 1/2
Французскій или нѣмецкій языкъ						2	2	6	9
Математика						2	2	6	9
Исторія и статистика						2	2	6	9
Итого {									
уроковъ					—	21	21	63	—
часовъ					—	31 1/2	31 1/2	—	94 1/2

5-ty Annex do Nr. 19-go.

G.

I. TABEŁA DLA GIMNAZJUM (WYDZIAŁ FILOLOGICZNY).

Przedmioty wykładania	Liczba lekcji po klasach w tygodniu								Ogół lekcji w tygodniu	Ogół godzin
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Religia i nauka moralna						1	1	1	3	4 1/2
Logika, retoryka, ćwiczenia w stylu polskim, poezya						6	6	6	18	27
Ćwiczenia w stylu łacińskim, objaśnienie autorów klasycznych tegoż języka					Jak w klasie czwartej	3	3	3	9	13 1/2
Język grecki						3	3	3	9	13 1/2
Ćwiczenia w języku i literaturze rossyjskiej					Jak w klasie czwartej	2	2	2	6	9
Język francuzki albo niemiecki						2	2	2	6	9
Matematyka						2	2	2	6	9
Historja i statystyka						21	21	21	63	—
w ogóle {										
lekcyj					—	31 1/2	31 1/2	31 1/2	—	94 1/2
godzin					—	—	—	—	—	—

Приложение 6-е къ № 19-му.

II. ТАБЛИЦА ДЛЯ ГИМНАЗІЙ (ОТДѢЛЕНІЕ ТЕХНИЧЕСКОЕ).

3.

Предметы преподаванія	Число уроковъ по классамъ въ недѣлю								Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Всѣхъ часовъ въ недѣлю
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Законъ Божій и правоученіе	Какъ въ обводныхъ училищахъ				Какъ въ четвертомъ классѣ				3	4 1/2
Упражненіе въ польскомъ слогѣ									12	18
Упражненіе въ російскомъ слогѣ									6	9
Нѣмецкій языкъ									6	9
Математика чистая и прикладная									15	22 1/2
Физика и химія									6	9
Естественная исторія и технология									12	18
Сельское хозяйство и статистика									6	9
Отечественное законодательство									6	9
Итого { уроковъ часовъ	. . . . .				—				72	—
	. . . . .				—				—	108

6-ty Annex do Nr. 19-go.

II. TABEŁA DLA GIMNAZYUM (WYDZIAŁ TECHNICZNY).

II.

Przedmioty wykładu	Pość lekcyj po klassach w tygodniu								Ogół lekcyj w tygodniu	Ogół godzin w tygodniu
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Religia i nauka moralna	Tak jak w szkołach obwodowych				Jak w klasie czwartej				3	4 1/2
Ćwiczenia w stylu polskim									12	18
Cwiczenia w stylu rossyjskim									6	9
Język niemiecki									6	9
Matematyka prosta i zastosowana									15	22 1/2
Fizyka i chemia									6	9
Historia naturalna i technologia									12	18
Gospodarstwo wiejskie i statystyka									6	9
Prawodawstwo ojczyste									6	9
w ogóle { lekcyj godzin	. . . . .				—				72	—
	. . . . .				—				—	108

Приложение 7-е къ № 19-му.

ВѢДОМОСТЬ

ОБЪ УСПѢХАХЪ И ПОВЕДЕНІИ УЧЕНИКОВЪ . . . КЛАССА, ПО ТАКОЙ-ТО НАУКѢ, ЗА ТАКОЙ-ТО МѢСЯЦЪ. И.

Имена воспитанниковъ по алфавитному порядку.	Способности	Прилежаніе	Поведеніе	Сколько разъ не былъ въ классѣ и за что былъ наказанъ	Сколько пройдено преподаваемаго предмета.

7-ty Annex do Nr. 19-go.

W I A D O M O Ś Ć

O POSTĘPACH I SPRAWOWANIU SIĘ UCZNIÓW KLASZY N, z NAUK N, za MIESIĄC N.

L.

Imiona i nazwiska uczniów w porządku alfabetycznym	Zdolność	Pilność	Konduita	Wiele razy nie był w klasie i za to był karany	Jak daleko postąpił no w wykładającym się przedmiocie

Приложение 8-е къ № 19-му.

ФОРМА СВИДѢТЕЛЬСТВА (Лит. К.)

Таков-то обwodовое училище или гимназія, мѣсяцъ, число, годъ.
№

С в и д ѣ т е л ь с т в о.

Дано сіе уроженцу такого-то мѣста (состояніе его) N N, обучавшемуся въ такомъ-то обwodовомъ училищѣ, или гимназіи, въ томъ: что онъ окончилъ ученіе въ такомъ-то классѣ сего училища, или гимназіи, и, по произведенному испытанію въ нижеслѣдующихъ наукахъ, оказалъ успѣхи: (въ обwodовомъ училищѣ) въ Законѣ Божіемъ и правоученіи такіе-то: въ польскомъ и латинскомъ языкахъ такіе-то; въ польской, російской и всеобщей исторіи такіе-то, въ русскомъ языкѣ такіе-то; въ ариметикѣ такіе-то; въ геометріи такіе-то; въ чистописаніи и черченіи такіе-то.

Въ гимназіи по филологическому отдѣленію: въ Законѣ Божіемъ и правоученіи такіе-то; въ логикѣ, риторикѣ и поэзіи такіе-то; въ латинскомъ языкѣ и переводахъ авторовъ такіе-то; въ греческомъ языкѣ такіе-то; въ російской словесности такіе-то; во французскомъ и нѣмецкомъ языкахъ такіе-то; въ математикѣ такіе-то.

По техническому отдѣленію: въ Законѣ Божіемъ и правоученіи такіе-то; въ польскомъ слогѣ такіе-то; въ русскомъ слогѣ такіе-то; въ нѣмецкомъ языкѣ такіе-то; въ механикѣ, строеніи машинъ и моделей такіе-то; въ физикѣ и химіи такіе-то; въ естественной исторіи и технологіи такіе-то; въ сельскомъ хозяйствѣ такіе-то; въ законовѣдѣніи и судопроизводствѣ гражданскомъ и уголовномъ такіе-то.

Примѣчаніе. Успѣхи въ наукахъ должны быть означены слѣдующимъ образомъ: посредственные, достаточные и превосходные.

(Подпись)

8-my Annex do Nr. 19-go.

Wzór lit. K.

SZKOŁA OBWODOWA N, ALBO GIMNAZJUM N, DNIA . . . MIESIĄCA . . . ROKU
Nr.

Ś w i a d e c t w o.

P. NN. rodem z N, stanu N, uczeń szkoły obwodowej N, lub gimnazjum N, skończył nauki w klasie N, szkoły tutejszej, i wedle złożonego egzaminu okazał postępy w przedmiotach niżej wymienionych: w szkole obwodowej, w Religii i nauce moralnej . . . . . w językach polskim i łacińskim . . . . . w języku rossyjskim . . . . . w arytmetyce . . . . . w geometryi . . . . . w polskiej, rossyjskiej i powszechnej historii . . . . . w kalligrafii i rysowaniu . . . . .

W gimnazjum w wydziale filologicznym: w Religii i nauce moralnej . . . . . w logice, wymowie i poezyi . . . . . w języku łacińskim i tłumaczeniu autorów . . . . . w języku greckim . . . . . w literaturze rossyjskiej . . . . . w języku francuzkim i niemieckim . . . . . w matematyce . . . . .

W wydziale technicznym: w Religii i nauce moralnej . . . . . w stylu polskim . . . . . w stylu rossyjskim . . . . . w języku niemieckim . . . . . w matematyce . . . . . w mechanice . . . . . budowaniu maszyn i modeli . . . . . w fizyce i chemii . . . . . w historii naturalnej i technologii . . . . . w gospodarstwie wiejskiem . . . . . w prawie i procedurze cywilnej i kryminalnej . . . . .

Uwaga. Postępy w naukach mają być oznaczane następującym sposobem: mierne, dostateczne i celujące.

(podpis)

N° 20.

Извлечение из инструкцій учебнымъ заведениямъ относительно управления хозяйственною частью (*).

(1834 года.)

ОТДѢЛЪ I.

О СЧЕТОВОДСТВѢ ПО ФУНДУШАМЪ ВООБЩЕ.

ГЛАВА II.

Общедовыя училища и гимназіи.

Такъ какъ фондуши этихъ заведеній могутъ происходить изъ трехъ источниковъ, именно:

изъ опредѣленныхъ бюджетомъ разрѣшеній Правительства,
изъ платежей взимаемыхъ съ учениковъ,
изъ завѣщаній и дарственныхъ записей частныхъ лицъ, —
то въ отношеніи этихъ трехъ отдѣльныхъ фондушей постановляются слѣдующія правила счетоводства.

Во первыхъ, въ отношеніи ассигнованныхъ бюджетомъ суммъ.

§ 13.

Учители общедовыхъ училищъ будутъ получать назначенное имъ по штату жалованье, по истеченіи каждаго мѣсяца, прямо изъ Казначейства, на основаніи требовательной вѣдомости, засвидѣтельствованной Инспекторомъ, Профессоры же и Учители гимназій — на основаніи такой же вѣдомости, за подписью Директора.

§ 14.

Назначенныя штатомъ суммы на мелочныя издержки получаютъ изъ Казначейства по ассигновкамъ Воеводской Комисіи: Инспекторомъ — для общедового училища, Директоромъ же — для гимназій, а именно:

опредѣленную штатомъ на цѣлый годъ сумму на отопленіе и освѣщеніе, въ Октябрѣ мѣсяцѣ, одновременно;

на письменные матеріалы, печатные бланки, журналы и проч., а также на физико-химическіе опыты, содержаніе и малыя починки употребляемыхъ для этого инструментовъ, въ два срока, именно въ Апрѣлѣ и Октябрѣ.

(*) *Объясненіе.* Общія правила этой инструкціи, относящіяся ко всемъ учебнымъ заведениямъ, а также правила о начальныхъ училищахъ помѣщены въ I мѣ томѣ Сборника административныхъ постановленій по вѣдомству Просвѣщенія о начальныхъ училищахъ (стр. 150—164)

N° 20.

Wyciąg z instrukcyi dotyczącej części ekonomicznej instytucyj naukowych (*).

(1834 roku)

ROZDZIAŁ I.

O RACHUNKOWOŚCI CO DO FUNDUSZÓW W OGÓLE.

TYTUŁ II.

Szkoły obwodowe i gimnazya.

Ponieważ fundusze tych instytucyj z trojkiego źródła wpływać mogą, jako to:

z upoważnienia Rządowego, budżetem wskazanego,
z opłat od uczniów,
z legatów i zapisów prywatnych,
przeto następujące co do tych trzech oddzielnych funduszy stanowią się przepisy rachunkowe.

A naprzód co do summ budżetem przekazanych.

§ 13.

Nauczyciele przy szkołach obwodowych płacę swą, jaka im etatem wskazana zostanie, co miesiąc decursive pobierać będą prosto z kassy rządowej, na mocy listy płacy przez Inspektora poświadczonęj. Professorowie zaś i Nauczyciele przy gimnazyach, na fundamencie takież listy przez Dyrektora podpisanęj.

§ 14.

Fundusze na drobne wydatki, jakie etatem przekazane zostaną, odbierać będzie z kassy, za assygnacją Kommissyi Wojewódzkiej, Inspektor dla szkoły obwodowej, a Dyrektor dla gimnazjum, a mianowicie:

Na opał i światło w miesiącu Październiku, od razu całoroczną etatem udeterminowaną summę.

Na materyały piśmienne, druki, dzienniki etc., tudzież na doświadczenia fizyczne, chemiczne, utrzymanie i pomniejsze reparacye tego rodzaju narzędzi w dwóch ratach, to jest, w Kwietniu i Październiku.

(*) *Objaśnienie.* Przepisy ogólne tej instrukcyi, dotyczące wszystkich zakładów naukowych, oraz przepisy o szkołach elementarnych, znajdują się w tomie I-m Zbioru przepisów z Wydziału Oświecenia o szkołach elementarnych, str. 151—165.

§ 15.

Всѣ суммы на чрезвычайныя издержки, предоставленныя по штату въ распоряженіе Правительственной Коммисіи, могутъ быть получаемы изъ Казначейства только на основаніи разрѣшенія сказанной Коммисіи, съ условіемъ представленія отчета.

Плата за ученіе. О взиманіи этой платы съ учениковъ.

§ 16.

Плата съ учениковъ взимается при приѣмѣ и записываніи ихъ, съ открытіемъ cadaго учебнаго курса, и вносится въ шнуровую квитанціонную книгу; вырѣзанная изъ этой книги квитанція въ уплатѣ причитающихся денегъ должна быть выдана плательщику; оставшіеся же въ книгѣ отрѣзки, совершенно согласныя съ квитанціями, послужатъ къ повѣркѣ того, сколько дохода изъ этого источника должно быть внесено въ Казначейство.

§ 17.

Ученикъ, приходящій первый разъ въ училище, послѣ cadaго приѣма, долженъ предъявить Профессору квитанцію во взносъ причитающейся съ него платы, или же удостовѣреніе объ освобожденіи его отъ этого платежа, выданное по законной формѣ; въ противномъ же случаѣ ученикъ не долженъ быть допущенъ къ слушанію уроковъ въ классѣ.

§ 18.

Тотчасъ по окончаніи записыванія учениковъ, которое не можетъ продолжаться болѣе шести недѣль, квитанціонная книга должна быть заключена, съ подведеніемъ въ ней итоговъ, засвидѣтельствована въ вѣрности цѣлымъ собраніемъ Учителей и затѣмъ, вмѣстѣ съ собранными деньгами, отправлена при соотвѣтственномъ донесеніи въ Воеводское Казначейство.

§ 19.

О количествѣ внесенной такимъ образомъ въ Казначейство платы за ученіе слѣдуетъ донести немедленно Эдукаціонному Совѣту, а также власти, начальствующей непосредственно надъ Казначействомъ. Въ донесеніи этомъ должно быть обозначено число учениковъ, внесшихъ при приѣмѣ установленную плату, а также число освобожденныхъ отъ этой платы по бѣдности, на основаніи законныхъ свидѣтельствъ. При освобожденіи же отъ

§ 15.

Wszelkie summy, które Kommissya Rządowa na nadzwyczajne wydatki do swojej dyspozycji etatem zachowa, za jej tylko upoważnieniem z kassy, salvo calculo, pobierane być mogą.

Opłaty od uczniów. Pobór tychże opłat.

§ 16.

Opłaty od uczniów przy każdym rozpoczęciu zapisów szkolnych wybierane i w księgę kwitaryuszową sznurową zapisywane będą, z której kwit wycięty na wniesioną należność opłacającemu wydany być winien, pozostałe zaś w księdze odcinki, jednogłodne z kwitami, posłużą do skontrolowania ile z tego źródła dochodów do kassy wejść powinno.

§ 17.

Uczeń, po każdym szczególnym zapisie, pierwszy raz do szkoły przychodzący, winien Professorowi okazać kwit z uiszczonęj opłaty, albo uwolnienie od opłaty w formie legalnej wydane, w przeciwnym razie ucznia do klasy wpuszczać nie powinien.

§ 18.

Zaraz po skończonym zapisie szkolnym, który nad sześć tygodni przedłużonym być nie może, księga kwitaryuszowa zamknięta, zasummowana i przez całe kollegium Nauczycieli za rzetelność poświadczona, wraz z zebranemi pieniędzmi odesłana być winna przy stosownym raporcie do kassy wojewódzkiej.

§ 19.

O ilości wniesionej w powyższym sposobie opłaty szkolnej do kassy ma być natychmiast zdany drugi raport Radzie Edukacyjnej, tudzież władzy przełożonej bezpośrednio nad kassą. Raport ten obejmować także winien liczbę uczniów zapisanych za opłatą, jako też, na fundamencie legalnych świadectw, z powodu

платежа бѣдныхъ учениковъ, заслуживающихъ таковой милости, слѣдуетъ руководствоваться существующими донинѣ правилами, пока они не будутъ измѣнены въ послѣдствіи другими распоряженіями.

§ 20.

Внесенная въ квитанціонную книгу плата за ученіе не подлежитъ возврату ни въ какомъ случаѣ, хотя бы даже ученикъ оставилъ училище и не окончилъ начатаго курса наукъ.

Объ употребленіи сбора за ученіе.

§ 21.

По внесеніи, согласно § 5-му, сбора за ученіе въ Казначейство, въ обводовомъ училищѣ Инспекторъ, въ гимназіи же Директоръ, вмѣстѣ съ Профессорами, составляютъ немедленно, въ общемъ засѣданіи, въ видѣ перечневой вѣдомости, проектъ объ употребленіи собранной суммы на важнѣйшія надобности училища, а именно: на покупку книгъ, подписку на періодическія изданія, увеличеніе кабинетовъ и учебныхъ пособій и прочія сопряженныя съ интересомъ училища издержки. Таковой проектъ, подписанный всѣми присутствующими въ засѣданіи, по разсмотрѣніи его и признаніи соответствующимъ своей цѣли: относительно потребностей гимназій непосредственно самимъ Директоромъ, въ отношеніи же надобностей обводовыхъ училищъ Инспекторомъ, представляется, чрезъ посредство Директора гимназіи, на утвержденіе Эдукаціоннаго Совѣта, который, утвердивъ означенный проектъ, препровождаетъ оный въ Правительственную Коммисію для официальнаго употребленія при составленіи счетовъ.

§ 22.

Правительственная Коммисія препровождаетъ вышеозначенную перечневую вѣдомость въ Воеводскую Коммисію для ассигнованія изъ Казначейства суммъ на указанныя въ этой вѣдомости надобности. Однакожъ въ одинъ разъ Директоръ не можетъ получить изъ Казначейства болѣе 2,000, Инспекторъ же — болѣе 600 золотыхъ. И потому они обязаны немедленно представлять отчеты въ отпущенныхъ имъ въ зачетъ суммахъ, ибо, безъ оправданія ими одного аванса, слѣдующій затѣмъ авансъ не будетъ имъ выданъ.

убѣдства отъ оплаты уволенныхъ. Уволнение за отъ оплаты учениковъ убогихъ, которые на такое добродѣйство заслуживать бѣда, ма наступоваѣ веде дотыччзасовыхъ пррерисѣвъ, допѣки те поѣзнейшими розпоррзззденіями змненіоне не бѣда.

§ 20.

Оплата отъ учениковъ, в ксегѣ квитарыусзовѣ записана, в за- днымъ пррерпдкдмъ зврачана бѣ не моѣ, хочіазбѣ учѣнъ szkѣѣ опуѣилъ i розпѣзѣтѣго курсу наукъ не укоѣчилъ.

Уѣзѣе оплаты szkolnej.

§ 21.

Gdy оплаты szkolne stosownie do § 5-go wniesione zostana do kassy, Inspektor przy szkołach obwodowych, a przy gimnazjach Dyrektor, wspѣlnie z Professorami na kolegialnym posiedzeniu, ułozѣ niezwłocznie tabellaryczny projekt uѣzѣcia zebranej summy na pilniejsze potrzeby szkolne, jako to: na kupno ksіazek, utrzymanie pism peryodycznych, pomnoѣzenie zbiorѣw naukowych i inne z interessem szkѣły połozѣcone wydatki. Takowy projekt przez wszystkich na posiedzeniu przytomnych podpisany, co do potrzeb gimnazыѣw bezpoѣrednio przez Dyrektora, co do potrzeb szkѣł obwodowych przez Inspektora, za poѣrednictwem Dyrektora gimnazyalnego, przejrзany i za odpowіadajacy swojemu celowi uznзany, Radzie Edukacyjnej do zatwierdzenia przedstawionym bѣdzie, ktѣra to Rada nastѣpnie przez siebie projekt rzeczony po- twierdzony, Kommissyi Rзzadowѣj do urзѣdowego uѣzѣcia we wzglѣdzie rachunkowym prrreѣle.

§ 22.

Wykaz takowy tabellaryczny Kommissya Rзzadowа Kommissyi Wojewѣdzkiej, dla assygnowania z kassy funduszu na wskazane w nim potrzeby, odesłe. Jednakѣ Dyrektor na raz jeden wiѣkszej summy nad złotych 2,000, Inspektor заѣ nad zł. 600, z kassy podnosiѣ nie mogѣ. I dla tego z pobieranych summ salvo calculo spiesznie rachunki skłzadѣc powinni, bez usprawіedliwienia siѣ bowiem z jednego awansu nastѣpny wydanym nie bѣdzie.

Завѣщанія и записи частныхъ лицъ.

§ 23.

Такъ какъ частныя лица въ своихъ записяхъ или завѣщаніяхъ указываютъ обыкновенно цѣль, на какую слѣдуетъ обратить пожертвованный ими фондъ, то такое распоряженіе ихъ, утвержденное Правительствомъ, вносится безотлагательно въ штатъ Казначейства; суммы же на указанные въ означенномъ штатѣ предметы ассигнуются по представленіямъ заинтересованныхъ лицъ, училищнаго Совѣта, Директоровъ гимназій или Инспекторовъ обwodовыхъ училищъ, поставленною надъ Казначействомъ властью въ непосредственное ихъ распоряженіе, или же съ условіемъ представленія въ нихъ отчета, сообразно съ цѣлью жертвователя или завѣщателя, на точномъ основаніи правилъ и учрежденія каждой частной записи, утвержденной Правительствомъ.

ГЛАВА III.

Институтъ глухонемыхъ.

§ 24.

Расходы института глухонемыхъ, удовлетворяемые изъ опредѣленныхъ бюджетомъ суммъ, слѣдуетъ оправдывать на основаніи существующихъ правилъ. Но если означенный институтъ, кромѣ штатнаго пособія изъ Казны, пользуется еще доходами съ добровольныхъ приношеній и вкладокъ частныхъ лицъ, съ платежей вносимыхъ пансіонерами, отъ продажи разныхъ издѣлій, приготовляемыхъ учениками института, съ чиншей и процентовъ отъ завѣщанныхъ суммъ, хранящихся въ Банкѣ или обезпеченныхъ на поземельныхъ имѣніяхъ и т. д., то Ректору вѣняется въ обязанность доходы изъ всѣхъ источниковъ, а также расходы, записывать, со всевозможною точностью въ особую шнуровую книгу. Съ этою цѣлью онъ долженъ предъ наступленіемъ каждого года приготовить вышеозначенную книгу и представить ее завѣдывающему институтомъ Совѣту для перенумерованія и скрѣпы и для засвидѣтельствованія о количествѣ заключающихся въ ней листовъ.

Члены сказаннаго Совѣта, посѣщая отъ времени до времени институтъ, будутъ повѣрять внесенный въ означенную книгу приходъ съ расходомъ и отмѣчать въ ней время своего посѣщенія.

Legata i zapisy osób prywatnych.

§ 23.

Ponieważ osoby, zapisy lub legata czyniące, zwykły zaraz wskazywać cel, na co ofiarowany przez nich fundusz użyty być winien, przeto takowe ich rozporządzenie przez Rząd zatwierdzone zaraz etatem kassowym objęte będzie, a summy na przedmioty tymże etatem wskazane, na przełożenie interessowanych osób, Rady szkolnej, Dyrektorów gimnazyalnych, lub Inspektorów szkół obwodowych, prosto do rąk lub też salvo calculo, stosownie do rodzaju legatu, przez władzę przełożoną nad kassą assygnowane będą, a to w duchu przepisów i organizacyi każdego zapisu prywatnego, przez Rząd zatwierdzonego.

T Y T U Ł III.

Instytut głuchoniemych.

§ 24.

Wydatki instytutu głuchoniemych z funduszu budżetem przeznaczanego płacone, usprawiedliwiane będą wedle dotychczasowych formalności. Lecz gdy tenże instytut oprócz etatowego ze Skarbu zasiłku posiada jeszcze dochody z dobrowolnych ofiar i składek od prywatnych, z pobieranej płacy od pensyonarzów, ze sprzedaży rozmaitych wyrobów przez uczniów instytutu wykonanych, z czynszu i procentów od legatów w Banku złożonych, lub na dobrach ziemskich zabezpieczonych i t. d., obowiązany przeto zostaje Rektor dochody z wszelkich źródeł w osobnej księdze sznurowej, jako też wydatek z jak największą skrupulatnością zapisywać. W tym celu przed zaczęciem każdego roku winien przygotować wyżej wzmiankowaną księgę i takową dozorowi nad instytutem przełożonemu do oparafowania i zaświadczenia objętej w niej ilości kart przedstawić.

Tenże dozór, zwiedzając od czasu do czasu instytut, zapisywaną w niej percepcję i wydatki sprawdzać i wizytę swą w tejże księdze notować będzie.

§ 25.

Сверхъ того, Ректоръ будетъ представлять, чрезъ посредство Совѣта, каждые полъ года, извлеченіе изъ означенной книги или перечневую вѣдомость, состоящую изъ слѣдующихъ общихъ статей:

a) *Приходъ.*

Согласно предыдущей вѣдомости отъ . . . . . 18 . . года остатокъ составлялъ . . . . . 000 злот. польск.

къ сему прибыло въ продолженіе текущаго полугодія:

изъ суммъ, назначенныхъ бюджетомъ на содержаніе института.	000	„
изъ добровольныхъ приношеній и вкладокъ	000	„
изъ платежей, вносимыхъ пансіонерами	000	„
отъ продажи разныхъ издѣлій института	000	„
съ чиншей	000	„
съ процентовъ отъ помѣщенныхъ въ Банкъ или обезпеченныхъ на имѣніяхъ суммъ	000	„
изъ одновременныхъ завѣщаній и записей	000	„
изъ прочихъ, случайныхъ, непоименованныхъ выше источниковъ	000	„

итого въ приходѣ 000 „

b) *Расходъ.*

Выдано въ зачетъ, или въ видѣ аванса, согласно предыдущей вѣдомости . . . . . 000 злот. польск.

сверхъ того, въ текущемъ полугодіи израсходовано:

на штатное жалованье Профессорамъ и Учителямъ	000	„
на содержаніе и продовольствіе стипендіатовъ	000	„
на наемъ прислуги	000	„
на содержаніе врача и на лекарства	000	„
на одежду для бѣдныхъ стипендіатовъ и на мытье бѣлья	000	„
транспортъ	000	„

§ 25.

Обок tego Rektor, za pośrednictwem dozoru, podawać będzie co pół roku wyciąg z téj księgi czyli tabellaryczny wykaz w następujących ogólnych tytułach:

a) *Przychód.*

Remanent wedle poprzedzającego wykazu z dnia N. roku N. wynosił	złp. 000
Do tego przybyło w ciągu półrocza bieżącego	
z funduszu budżetem na instytut przekazanego	„ 000
z ofiar dobrowolnych i składek	„ 000
z opłat od pensjonarzów	„ 000
ze sprzedaży rozmaitych wyrobów instytutu	„ 000
z czynszu	„ 000
z procentów od kapitałów w Banku, lub na dobrach lokowanych	„ 000
z legatów i zapisów na raz jeden czynionych	„ 000
z innych przypadkowych źródeł, powyżej nie wymienionych	„ 000
summa przychodów	„ 000

b) *Rozchód.*

Forszuszowano lub naddano wedle poprzedzającego wykazu	„ 000
oprócz tego w bieżącym półroczu wydano:	
na płacę etatową Professorów i Nauczycieli	„ 000
na utrzymanie i żywienie stypendystów	„ 000
na usługę	„ 000
na lekarza i lekarstwa	„ 000
na odzież dla ubogich stypendystów i pranie bierzny	„ 000
do przeniesienia	„ 000

транспортъ	000	злот. польск. .
на отопленіе и освѣщеніе	000	„
на книги, письменные матеріалы и училищную мебель института	000	„
на содержаніе мастерскихъ и ремесленныхъ орудій	000	„
на сырые матеріалы для мастерскихъ	000	„
на починку и содержаніе строеній	000	„
на уплату податей и другихъ общественныхъ повинностей	000	„
на разные, случайные, непоименованные выше расходы	000	„
итого въ расходѣ	000	„

c) *Баланс.*

Приходъ простирается до	000	злот. польск. .
Расходъ составляетъ	000	„
Слѣдовательно { остатокъ составляетъ	000	„
{ израсходовано болѣе	000	„

N° 21.

Постановленіе о дополнительныхъ курсахъ.

(1 (13) Сентября 1836 года.)

По указу Его Величества

НИКОЛАЯ I-го,

ИМПЕРАТОРА И САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССИЙСКАГО, ЦАРЯ ПОЛЬСКАГО,
и проч., и проч., и проч.

Совѣтъ Управленія въ Царствѣ.

Принявъ надлежащія мѣры къ приготовленію Учителей для здѣшнихъ высшихъ учебныхъ заведеній, посредствомъ разрѣшенной Высочайшимъ повелѣніемъ Государя Императора высылки,

на опał и свѣтло	złp.	000
на книжки, матерьялы и szkolne sprzęty instytutu	„	000
на utrzymanіе warsztatów i narzędzi rzemieślniczych	„	000
materyał surowy do warsztatów	„	000
na reperacyę i utrzymanіе budowli	„	000
na opłatę podatków i innych ciężarów publicznych	„	000
na różne inne wydatki przypadkowe, powyżej nie wymienione	„	000
summa rozchodu	„	0000.

c) *Bilans.*

Przychód czyni	„	000
Rozchód wynosi	„	000
a zatem { pozostało remanentu	„	000
{ więcej wydano	„	000.

N° 21.

Postanowienie o Kursach dodatkowych.

(d. 1 (13) Września 1836 roku)

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

MIKOŁAJA I-go,

CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSSYJ, KRÓLA POLSKIEGO,
etc., etc., etc.,

Rada Administracyjna Królestwa.

Po zapewnieniu środków zaopatrywania w Nauczycieli szkół wyższych krajowych, przez dozwolone NAJWYŻSZEM postanowieniem NAJJAŚNIEJSZEGO PANA wysyłanie przez lat sześć, dziesięciu mł.

O Zakładach Naukowych.

въ продолженіе шести лѣтъ, десяти молодыхъ людей польскаго происхожденія для обученія въ педагогическіе институты въ С.-Петербургѣ и въ Москвѣ, и желая еще отвратить усиливающийся все болѣе и болѣе недостатокъ въ способныхъ Учителяхъ для низшихъ, какъ публичныхъ, такъ и частныхъ училищъ, и вмѣстѣ съ тѣмъ признавая полезнымъ, чтобы кандидаты, желающіе обучаться въ институтахъ въ Имперіи, поступали туда не прежде, какъ послѣ основательной научной подготовки,—по выслушаніи представленія Правительственной Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, постановляетъ:

Ст. 1.

Въ видахъ болѣе основательнаго приспособленія Учителей для низшихъ обводовыхъ училищъ и частныхъ учебныхъ заведеній, а также для успѣшнѣйшаго приготовленія кандидатовъ, желающихъ получить въ педагогическихъ институтахъ въ Имперіи образованіе, необходимое для Учителей высшихъ учебныхъ заведеній, учреждаются при Варшавской воеводской гимназіи дополнительные курсы, подъ покровительствомъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія и подъ ближайшимъ надзоромъ назначеннаго этимъ Совѣтомъ Директора.

Ст. 2.

Для преподаванія наукъ въ означенныхъ курсахъ назначены будутъ члены Экзаминаціоннаго Комитета.

Ст. 3.

Въ сказанные дополнительные курсы принимаемы будутъ тѣ изъ учениковъ, кои, окончивъ съ успѣхомъ VIII-ой классъ гимназіи и отличаясь нравственнымъ поведеніемъ, пожелаютъ посвятить себя званію Учителей и докажутъ притомъ необходимыя для будущаго своего назначенія способности.

Ст. 4.

Цѣль дополнительныхъ курсовъ состоитъ:

- a) въ основательномъ обученіи кандидатовъ преподаваемымъ въ гимназіи предметамъ;
- b) въ ознакомленіи ихъ съ педагогическими основаніями и правилами;
- c) въ указаніи приуготовительныхъ средствъ къ дальнѣйшему образованію въ педагогическихъ институтахъ въ Имперіи.

дзiesięć połówka na nauki do instytutów pedagogicznych w Petersburgu, lub Moskwie, pragnąc jeszcze zaradzić objawiającemu się coraz więcej niedostatkowi przynależnie usposobionych Nauczycieli do szkół niższych, tak publicznych, jako i prywatnych, a razem uznając pożyteczność gruntowniejszego poprzedniczo przygotowania się kandydatów do słuchania nauk w instytutach Cesarstwa; po wysłuchaniu przełożenia Kommissyi Rządowej Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego, stanowi:

Art. 1.

Końcem dostateczniejszego przysposabiania Nauczycieli do szkół niższych obwodowych i instytutów prywatnych, tudzież dokładniejszego przygotowywania kandydatów, mających się kształcić na wyższych Nauczycieli w instytutach pedagogicznych Cesarstwa, zaprowadzone będą, przy gimnazjum wojewódzkim Warszawskiem, Kursa dodatkowe, pod kierunkiem Rady Wychowania Publicznego, a pod bliższym dozorem wyznaczonego przez nią Dyrektora.

Art. 2.

Do wykładu nauk na tych Kursach użyć będą Członkowie Komitetu Egzaminacyjnego.

Art. 3.

Na takowe Kursa dodatkowe przyjmowani będą tacy uczniowie, którzy, po ukończeniu z korzyścią VIII-jej klasy gimnazyalnej, przy odznaczaniu się moralnem prowadzeniem, zechcą się poświęcić stanowi nauczycielskiemu, i udowodnią potrzebną do przyszłego swojego powołania kwalifikacyą.

Art. 4.

Celem Kursów dodatkowych jest:

- a) ugruntowanie kandydatów w naukach, których w gimnazjum nabyli;
- b) podanie zasad i prawideł pedagogicznych;
- c) wskazanie środków przygotowawczych do dalszego doskonalenia się w instytutach pedagogicznych Cesarstwa.

Ст. 5.

Науки въ курсахъ раздѣляются, подобно тому какъ въ гимназій, на два отдѣленія, преподаваніе же ихъ распредѣляется на два года. Ученики обязаны обучаться всѣмъ предметамъ подлежащаго отдѣленія, избирая однакожь одинъ главный предметъ и посвящая себя ему исключительно.

Ст. 6.

Обучающіеся въ этихъ курсахъ ученики освобождаются отъ обыкновенной платы за ученіе и, сверхъ того, получаютъ соотвѣтственное денежное пособіе.

Ст. 7.

Всѣ вышепоименованныя потребности и расходы по дополнительнымъ курсамъ, должны быть удовлетворяемы совокупно съ издержками на содержаніе Экзаминаціоннаго Комитета, на каковой предметъ назначается ежегодно изъ помѣщенныхъ въ штатъ педагогическихъ суммъ всего 65,600 злотыхъ польскихъ.

Ст. 8.

Развитіе вышеупомянутыхъ курсовъ, составленіе особыхъ инструкцій и примѣненіе къ нимъ нынѣ дѣйствующаго положенія объ Экзаминаціонномъ Комитетѣ возлагаются на Правительственную Коммисію Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Исполненіе настоящаго постановленія, которое должно быть внесено въ Дневникъ Законовъ, возлагается на Правительственную Коммисію, по принадлежности.

Состоялось въ Варшавѣ, въ засѣданіи Совѣта Управленія 1 (13) Сентября 1836 года.

Намѣстникъ, Генералъ-Фельдмаршалъ

(подписано) *Князь Варшавскій.*

№ 41,605.

№ 22.

Учрежденіе дополнительныхъ курсовъ.

(23 Ноября (5 Декабря) 1836 года.)

Общія положенія.

§ 1.

На основаніи постановленія Совѣта Управленія Царства

Art. 5.

Науки на Kursach, подобно какъ въ гимназій, будутъ подѣлены на два oddziały, а wykładъ ихъ rozłożony на два lata. Uczniowie obowiązani są słuchać wszystkich przedmiotów właściwej sekcji, obierając jednakъ одинъ за główny, i jemu się poświęcającъ wyłącznie.

Art. 6.

Учениowie, uczęszczający на Kursa takowe, wolni będą odъ zwyczajnychъ opłatъ szkolnych, a nadto otrzymująъ stosowne wsparcie pieniężne.

Art. 7.

Wszelkie potrzeby i wydatki Kursówъ dodatkowych, jako wyżej, zaspakającъ się mająъ wspólnie zъ potrzebami teraźniejszego Komitetu Egzaminacyjnego, na co przeznaczająъ się wъ ogóle złotychъ polskichъ 65,600 rocznie, a to zъ funduszu pedagogicznego, na etacie zamieszczonego.

Art. 8.

Rozwinięcie powyższychъ Kursówъ, przepisanie szczegółowychъ instrukcyj, zъ zastosowaniem do nichъ dotychczasowego urządzenia Komitetu Egzaminacyjnego, поручаюъ się Komissyi Rządowej Sprawъ Wewnętrznych, Duchownychъ i Oświecenia Publicznego.

Wykonanie niniejszego postanowienia, które wъ Dzienniku Prawъ ma być zamieszczone, Komissyomъ Rządowymъ, wъ czémъ do której należy, polecamy.

Działo się wъ Warszawie, на posiedzeniu Rady Administracyjnej, dnia 1 (13) Września 1836 roku.

Namiestnik, Generałъ Feldmarszałek,

(podpisano) *Książę Warszawski.*

Nr. 41,605.

№ 22.

Organizacya Kursówъ dodatkowych.

(d. 23 Listopada (5 Grudnia) 1836 roku.)

Zasady ogólne.

§ 1.

Na mocy postanowienia Rady Administracyjnej Królestwa

Польскаго отъ 1 (13) Сентября текущаго года, за № 41,605, учреждаются при Варшавской воеводской гимназии дополнительные курсы.

§ 2.

Курсы эти имѣютъ цѣлю:

- a) образовать Учителей для обводовыхъ училищъ, для частныхъ учебныхъ заведеній и для домашняго воспитанія;
- b) готовить основательно кандидатовъ, желающихъ поступить въ педагогическіе институты въ Имперіи, для полученія высшаго учительскаго образованія, по мѣрѣ открывшейся въ томъ надобности.

Образованіе же и приготовленіе состоитъ:

- a) въ усовершенствованіи кандидатовъ въ знаніяхъ и въ наукахъ;
- b) въ основательномъ ознакомленіи ихъ съ педагогическими правилами и направленіемъ;
- c) во внушеніи имъ нравственныхъ качествъ, необходимыхъ въ учительскомъ званіи, а именно: кротости, соединенной съ твердостью характера (которая необходима для содержанія учениковъ въ строгомъ повиновеніи и подчиненности), терпѣнія, безкорыстія, истиннаго благочестія, примѣрной нравственности и заботливости о благѣ воспитанниковъ, во всѣхъ отношеніяхъ;
- d) во внушеніи имъ понятій, клонящихся къ упроченію истиннаго общественнаго порядка, въ приученіи ихъ, посредствомъ строгаго и исполненнаго достоинства обращенія съ ними, къ повиновенію и послушанію, какъ единственному условію будущаго ихъ благополучія и дѣйствительной пользы образованія, при чемъ слѣдуетъ имъ указывать на опасныя послѣдствія ложныхъ убѣжденій и заблужденій въ этомъ отношеніи.

§ 3.

Дополнительные курсы находятся подъ управленіемъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 4.

Предсѣдатель Экзаминаціоннаго Комитета, въ званіи члена Совѣта Народнаго Просвѣщенія, будетъ вмѣстѣ съ тѣмъ и Директоромъ дополнительныхъ курсовъ. Но, въ случаѣ если Совѣтъ

z dnia 1 (13) Września r. b., Nr 41,605, zaprowadzają się przy gimnazyum wojewódzkim Warszawskiem Kursa dodatkowe.

§ 2.

Celem tych Kursów jest:

- a) sposobić Nauczycieli do szkół obwodowych, do instytucji i domów prywatnych;
- b) przygotowywać dostateczniej kandydatów, mających się kształcić w instytucjach pedagogicznych Cesarstwa na wyższych Nauczycieli, o ile tego okaże się potrzeba.

Sposobić zaś i przygotowywać:

- a) przez doskonalenie kandydatów w naukach i umiejętnościach;
- b) przez utwierdzanie ich w duchu i zasadach pedagogicznych;
- c) przez wpajanie w nich przymiotów moralnych, które niezbędnie stanowi Nauczycielskiemu są potrzebne, jako to: dobroci, połączonej jednak ze stałością (jaka koniecznie potrzebną jest do utrzymania uczniów w korbach posłuszeństwa i subordynacji), cierpliwości, bezinteresowności, prawdziwej bogobożności, przykładnej moralności i troskliwości o dobro uczniów pod wszelkimi względami;
- d) przez wpajanie w nich wyobrażeń, ściągających się do prawdziwego porządku w społeczeństwie, przyzwyczajanie ich, postępowaniem z nimi poważnym i surowym, do uległości, powolności, jako jedynego warunku, który ma zapewnić im szczęście i uczynić ich naukę pożyteczną, wskazując im zarazem niebezpieczeństwa, jakie za sobą pociągają fałszywe w tej mierze uprzedzenia i błędy.

§ 3.

Kursa dodatkowe zostawać mają pod kierunkiem Rady Wychowania Publicznego.

§ 4.

Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, Członek Rady Wychowania Publicznego, będzie razem i Dyrektorem Kursów dodatkowych. W przypadku zaś gdyby Rada Wychowania Publiczne-

Народнаго Просвѣщенія признаетъ нужнымъ ввѣрить исправленіе этихъ двухъ должностей двумъ отдѣльнымъ лицамъ, непосредственное управленіе дополнительными курсами возлагается на Директора, назначеннаго Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія. Какъ начальникъ заведенія и лицо, оцѣнивающее въ нѣкоторомъ отношеніи учебную дѣятельность гимназій, изъ коихъ поступаютъ воспитанники въ дополнительные курсы, онъ долженъ отличаться безукоризненною нравственностью, основательными познаніями по разнымъ отраслямъ наукъ и опытностію, необходимою въ педагогическомъ званіи. Но высшій надзоръ и контроль, въ особенности въ нравственномъ и учебномъ отношеніи, представляется, въ такомъ случаѣ, Предсѣдателю Экзаминаціоннаго Комитета, по званію члена Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 5.

Для преподаванія предметовъ въ дополнительныхъ курсахъ назначаются члены Экзаминаціоннаго Комитета. Впрочемъ, по мѣрѣ надобности, могутъ быть приглашаемы и Учители изъ другихъ мѣстныхъ учебныхъ заведеній.

Г Л А В А I.

Раздѣленіе, объемъ и предметы преподаванія въ курсахъ.

§ 6.

Дополнительные курсы, на подобіе гимназій, раздѣляются на техническое и филологическое отдѣленія.

§ 7.

Преподаваніе наукъ въ каждомъ отдѣленіи продолжается два года и состоитъ въ дополнительномъ повтореніи всего пройденнаго въ гимназій, въ основательномъ обученіи спеціальнымъ предметамъ, которымъ желаютъ исключительно посвятить себя воспитанники, и въ указаніи имъ средствъ къ дальнѣйшему усовершенствованію въ наукахъ.

Тѣ изъ воспитанниковъ, которые готовятъ себя въ Учители въ обводовыхъ училищахъ, въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ и въ домахъ частныхъ лицъ въ Царствѣ Польскомъ, обязаны еще въ продолженіе одного года изучать основныя начала и правила педагогики, и практически упражняться въ способахъ преподаванія.

го узнала потребу раздѣлить те два obowiązki pomiędzy dwie oddzielne osoby, wówczas bezpośredni kierunek Kursów dodatkowych mieć będzie Dyrektor, przez Radę Wychowania Publicznego przeznaczony. Ponieważ on jest przełożonym zakładu i w pewnym względzie ocenia czynności naukowe gimnazjów, z których przychodzą kandydaci na kursa dodatkowe, ma być przeto znany z zasad moralnych, z gruntownych wiadomości w naukach i z doświadczenia potrzebnego w zawodzie pedagogicznym. Dozór zaś wyższy i kontrolujący, mianowicie pod względem naukowym i moralnym, mieć wtedy będzie Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, jako Członek Rady Wychowania Publicznego.

§ 5.

Do wykładu nauk na Kursach użyć będą Członkowie Komitetu Egzaminacyjnego. W razie jednak potrzeby przybierani być mogą inni Professorowie zakładów naukowych krajowych.

T Y T U Ł I.

O podziale, zakresie i przedmiotach Kursów.

§ 6.

Kursa dodatkowe, podobnie jak gimnazya, dzielić się będą na sekcję techniczną i sekcję filologiczną.

§ 7.

Wykład nauk w każdej sekcji trwać ma dwa lata i zasadzać się będzie na dozupełniającym powtórzeniu przedmiotów gimnazjalnych, na ugruntowaniu kandydatów w szczególnych przedmiotach, którym się oni poświęcają; nie mniej na wskazaniu środków do dalszego doskonalenia się w naukach.

Ci kandydaci, którzy mają być Nauczycielami w szkołach obwodowych, w instytutach i domach prywatnych w Królestwie, przez rok jeszcze uczą się zasad i prawideł pedagogicznych i ćwiczą się w praktyce pedagogicznój.

§ 8.

Предметы преподаванія въ дополнительныхъ курсахъ суть слѣдующіе:

- 1) польскій языкъ и словесность;
- 2) русскій языкъ и словесность;
- 3) латинскій языкъ и словесность;
- 4) греческій языкъ;
- 5) французскій языкъ;
- 6) нѣмецкій языкъ;
- 7) логика и педагогика;
- 8) всеобщая исторія и статистика;
- 9) чистая математика;
- 10) прикладная математика;
- 11) физика;
- 12) химія;
- 13) естественная исторія;
- 14) технологія;
- 15) сельское хозяйство.

Педагогическія упражненія назначаются для учениковъ дополнительныхъ курсовъ въ третьемъ году.

§ 9.

Для основательнаго изложенія воспитанникамъ дополнительныхъ курсовъ правилъ вѣры, назначаются одинъ разъ въ недѣлю духовныя бесѣды, подъ руководствомъ духовнаго лица.

§ 10.

Особыя инструкции опредѣляютъ способъ и объемъ преподаванія каждой науки въ особенности.

§ 11.

Въ росписаніи, утвержденномъ Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, означено число уроковъ въ недѣлю, по каждому предмету. О необходимости же увеличить или уменьшить число уроковъ и раздѣлить ихъ между преподавателями, Предсѣдатель Экзаминаціоннаго Комитета входитъ съ представленіемъ въ Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 12.

Ученіе въ дополнительныхъ курсахъ начинается 1-го Октября и оканчивается послѣдняго числа Іюля мѣсяца.

§ 8.

Przedmioty Kursów dodatkowych są następujące:

- 1) język i literatura polska;
- 2) „ „ „ rosyjska;
- 3) „ „ „ łacińska;
- 4) „ „ „ grecki;
- 5) „ „ „ francuzki;
- 6) „ „ „ niemiecki;
- 7) logika i pedagogika;
- 8) historia i statystyka;
- 9) matematyka czysta;
- 10) matematyka stosowana;
- 11) fizyka;
- 12) chemia;
- 13) historia naturalna;
- 14) technologia;
- 15) gospodarstwo wiejskie.

Ćwiczenia pedagogiczne przeznaczone są dla trzecieletnich uczniów kursów dodatkowych.

§ 9.

Dla ugruntowania uczniów Kursów dodatkowych w religii, będą zaprowadzone raz na tydzień konferencje duchowne, przez osobę duchowną.

§ 10.

Instrukcje osobne wskażą sposób wykładu i zakres każdej w szczególności nauki.

§ 11.

W tabelli, przez Radę Wychowania Publicznego zatwierdzonej, oznaczona jest liczba godzin na każdy przedmiot w tygodniu; potrzebę powiększenia lub zmniejszenia téj liczby i podziału jęj pomiędzy Professorów, Prezes Komitetu Egzaminacyjnego przedstawia Radzie Wychowania Publicznego.

§ 12.

Lekcje na Kursach dodatkowych zaczynają się 1 Października, a kończą się z ostatnim dniem Lipca.

О кандидатах или учениках дополнительных курсов.

§ 13.

Желающие посещать дополнительные курсы и таким образом посвятить себя Учительскому званию, должны отличаться примѣрною нравственностью, крѣпкимъ здоровьемъ и имѣть способности и познанія, необходимыя для дальнѣйшаго усовершенствованія въ наукахъ.

§ 14.

Воспитанники, посѣщающіе дополнительные курсы, освобождаются отъ платы за учение. Кроме того, по представленію Предсѣдателя Экзаминаціоннаго Комитета и Директора курсовъ, и съ разрѣшенія Главнаго Директора, Предсѣдательствующаго въ Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія, выдаются стипендіи отличнѣйшимъ и способнѣйшимъ воспитанникамъ. Еслибы кандидаты, ходатайствующіе о полученіи стипендій, имѣли одинаковыя достоинства, то предпочтеніе, въ назначеніи стипендій, оказывается сыновьямъ Учителей, а также военныхъ и гражданскихъ чиновниковъ.

§ 15.

Кандидатъ, пользующійся стипендіею, обязанъ за каждый годъ прослужить Правительству два года и принять то мѣсто, которое будетъ ему предоставлено, по назначенію начальства. Еслибы кто либо изъ воспитанниковъ, получающихъ стипендію, перемѣнилъ свое намѣреніе поступить въ Учительское званіе, или отказался отъ предоставленнаго ему мѣста, то онъ долженъ не только возвратить стипендію, но и внести за все время слушанія наукъ въ дополнительныхъ курсахъ плату за учение, въ томъ размѣрѣ, въ какомъ она взимается съ учениковъ гимназій; не получающій же стипендіи возвращаетъ одну лишь плату за учение. На это однакожъ необходимо разрѣшеніе Главнаго Директора, Предсѣдательствующаго въ Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 16.

Кандидатъ, желающій поступить въ дополнительные курсы, обязанъ представить:

- a) метрическое свидѣтельство о рожденіи;
- b) медицинское свидѣтельство о здоровьи, выданное врачомъ, находящимся въ государственной службѣ;
- c) свидѣтельство объ окончаніи гимназическаго восьми-класснаго курса;

О кандыдатах, czyli о uczniach Kursów.

§ 13.

Chcący uczęszczać na Kursa dodatkowe, a tém samém poświęcić się stanowi nauczycielskiemu, powinni mieć obyczaje wzorowe, tudzież zdrowie czerstwe, zdolności i usposobienie do dalszego w naukach doskonalenia się potrzebne.

§ 14.

Kandydaci, uczęszczający na Kursa, wolni są od opłaty szkolnej. Nadto, zdolniejszym i lepiej zaleconym, będą udzielane stypendya, na przedstawienie Prezesa Komitetu Egzaminacyjnego i Dyrektora Kursów, z decyzji Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego. W razie, gdyby kandydaci starający się o stypendya, mieli jednakowe kwalifikacye, synowie nauczycieli, urzędników tak cywilnych jako i wojskowych, będą mieli przed innymi pierwszeństwo do otrzymania stypendyów.

§ 15.

Kandydat, za każdy rok pobieranego stypendyum, obowiązany będzie odslużować się Rządowi dwa lata, i ma poprzestać na posadzie, jaką mu Rząd przeznaczy. Któryby zaś zmienił postanowienie służenia w stanie nauczycielskim, lub nie przyjął posady, na którą był powołany, jeżeli pobierał stypendyum, winien jest je zwrócić, nadto, złożyć za czas chodzenia na Kursa opłatę od ucznia klass gimnazyalnych przypadającą; jeżeli stypendyum nie pobierał, obowiązany będzie złożyć samą tylko opłatę. Co wszakże tylko za zezwoleniem Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego nastąpić będzie mogło.

§ 16.

Nim kandydat na Kursa zapisanym zostanie, obowiązany jest złożyć:

- a) metrykę urodzenia;
- b) świadectwo zdrowia, wydane przez lekarza rządowego;
- c) świadectwo z ukończonych nauk w klassie ósmiej gimnazyalnej;

d) обязательство за собственноручною подписью, если же кандидат, несовершеннолетний, то за подписью родителей или опекунов, в том, что он подчиняется, во всех отношениях, правилам о дополнительных курсах и будет совершенствовать себя в науках соответственно будущему своему назначению, и служить Правительству за полученное воспитание определенное в § 15 число лет.

§ 17.

Познания и достоинства кандидатов оцениваются, после строгого испытания, Председателем Экзаминационного Комитета, по званию Директора курсов. Рассмотрев представленные кандидатом документы и изготавив по сему предмету свои заключения, Директор курсов представляет их на разрешение Главного Директора, Председательствующего в Совете Народного Просвещения.

§ 18.

Кандидат, посещающий дополнительные курсы, за нарушение правил нравственности, изложенных в § 2, особенно же за предосудительные в политическом отношении поступки, доказывающие в нем наклонности, несовместные с Учительским званием, исключается из курсов и лишается навсегда права заниматься преподаванием в публичных учебных заведениях, а равно и в частных домах.

§ 19.

Кандидаты обязаны избирать один главный предмет и посвятить себя особенно изучению его; в слушании же других учебных предметов руководствоваться указаниями Директора курсов.

§ 20.

Для усовершенствования своих познаний, по одному или более предметам, дозволяется также посещать дополнительные курсы, с разрешения Совета Народного Просвещения, и Учителям, допущенным к преподаванию уроков в домах и частных учебных заведениях, но не иначе, как по представлении ими свидетельства от местных духовных лиц и властей о безукоризненном поведении в религиозном и нравственном отношении.

d) декларация через себя, а jeżeli jest małoletni, przez rodziców lub opiekunów podpisana: że stosować się będzie we wszystkim do przepisów o Kursach dodatkowych i doskonalić do przyszłego powołania; że za odebraną edukację odslużywać się będzie Rządowi, wedle postanowienia § 15-go.

§ 17.

Kwalifikacje kandydatów ocenia przez ścisły egzamen Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, Dyrektor Kursów. A po rozpoznaniu dowodów kwalifikacyjnych kandydata, zebrane w tym przedmiocie wnioski, do decyzji Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego przedstawia.

§ 18.

Kandydat uczęszczający na Kursa dodatkowe, który dopuści się wykroczenia przeciwko moralności (której zasady w § 2-m są wymienione), a nadewszystko we względzie politycznym, jakowe wykroczenie dowodziłoby, iż ma skłonności przeciwne powołaniu nauczycielskiemu, będzie oddalony i postrada na zawsze prawo do zajmowania się obowiązkami nauczycielskimi, tak w szkołach publicznych, jak w domach prywatnych.

§ 19.

Kandydaci obowiązani są obierać jeden główny przedmiot i jemu się szczególnie oddawać; uczęszczać zaś na inne przedmioty, jakie im wskaże Dyrektor kursów.

§ 20.

Dla uzupełnienia potrzebnych wiadomości w jednym lub więcej przedmiotach, mogą także uczęszczać na Kursa dodatkowe, za pozwoleniem Rady Wychowania Publicznego, Nauczyciele do dawania lekcji po domach i instytutach prywatnych upoważnieni, nie inaczej jednak jak po złożeniu świadectwa nieskazitelnego, religijnego i moralnego postępowania, od miejscowych osób duchownych i władz wydanego.

§ 21.

Мундиръ кандидатовъ отличается отъ мундира учениковъ гимназіи красною выпушкою и надписью на пуговицахъ. Частные Учители, получившіе дозволеніе посѣщать дополнительные курсы, изъятые отъ обязанности носить мундиръ, предписанный для постоянныхъ воспитанниковъ.

§ 22.

Кандидаты могутъ получать изъ гимназической бібліотеки книги, признанныя преподавателями необходимымъ пособіемъ для учебныхъ занятій за поручительствомъ одного изъ Профессоровъ и съ разрѣшенія Директора курсовъ.

§ 23.

Ученіе въ послѣднемъ году дополнительныхъ курсовъ, посвященномъ педагогической практикѣ, имѣетъ цѣлю усовершенствованіе кандидатовъ, въ практическомъ отношеніи, къ будущему ихъ званію, которому они намѣрены посвятить себя.

§ 24.

Для достиженія этой цѣли, а равно для того, чтобы удостовѣриться объ успѣхахъ кандидатовъ въ преподаваемыхъ предметахъ и о томъ, на сколько они усвоили себѣ педагогическіе приемы, Профессоры обязаны въ томъ же году испытывать своихъ воспитанниковъ, заставляя ихъ излагать своимъ товарищамъ какую либо часть данной науки.

§ 25.

Независимо отъ сего, для болѣе точной оцѣнки приобрѣтенныхъ въ наукахъ познаній и учительскихъ способностей кандидатовъ, они будутъ посылаемы иногда въ мѣстныя обводовыя училища для преподаванія уроковъ, по предварительномъ сношеніи Директора курсовъ съ Директоромъ гимназіи. Профессоръ подлежащаго предмета въ курсахъ присутствуетъ на пробныхъ лекціяхъ кандидата, во время которыхъ должны также находиться Директоръ гимназіи или Директоръ курсовъ.

§ 26.

Сверхъ того, въ продолженіе третьяго года, кандидаты обязаны рѣшать разные научные и педагогическіе вопросы, въ формѣ разсужденій, и защищать ихъ противъ возраженій, дѣлаемыхъ другими кандидатами, которые будутъ избраны для этого подле-

§ 21.

Mundur kandydatów różnić się będzie od munduru uczniów gimnazyalnych wypustką pasową i napisem na guzikach. Nauczyciele prywatni, mający pozwolenie uczęszczania na Kursa dodatkowe, wyjęci są od noszenia munduru, dla kandydatów stałych przepisanego.

§ 22.

Kandydatom wolno będzie używać z biblioteki gimnazyalnej książek, przez uczących do pomocy w naukach wskazanych, za zareczeniem jednego z Professorów, a za zezwoleniem Dyrektora Kursów.

§ 23.

Cel ostatniego, to jest praktyce pedagogicznej poświęconego roku Kursów dodatkowych, będzie doskonalenie kandydatów pod względem praktycznym w obowiązkach stanu, któremu się poświęcają.

§ 24.

Dla otrzymania tego celu i przekonania się, czy kandydaci korzystali z wykładanych im przedmiotów, jako też z uwag pedagogicznych, obowiązani są Professorowie w tym roku próbować uczniów swoich, nakazując im, iżby sobie wzajemnie wykładali część jaką nauki.

§ 25.

Nadto, dla dostateczniejszego przekonania się o usposobieniu naukowem, jako też o uzdolnieniu nauczycielskiem kandydatów, posyłani będą niekiedy ciż kandydaci do szkół obwodowych miejscowych dla dawania lekcyj, za zniiesieniem się poprzedniem Dyrektora Kursów z Dyrektorem gimnazjum. Professor Kursów respective przedmiotu będzie obecny lekcjom przez kandydata wykładanym. Ma się tam wtenczas znajdować także Dyrektor gimnazjum lub Dyrektor Kursów.

§ 26.

Prócz tego, w ciągu trzeciego roku, obowiązani są kandydaci rozwiązywać rozmaite zdania naukowe i pedagogiczne, w kształcie rozpraw, i bronić ich przeciwko zarzutom, jakie im czynić

жаш ^и Профессоромъ. Сей послѣдній долженъ присутствовать при преніяхъ.

ГЛАВА III.

О экзаменахъ и аттестатахъ.

§ 27.

Экзамены кандидатовъ бываютъ троякаго рода:

- 1) экзамены предварительные, при приѣмѣ кандидатовъ;
- 2) экзамены обыкновенные или годовые;
- 3) экзамены окончательные или выпускные экзамены, при выпускѣ кандидатовъ изъ дополнительныхъ курсовъ.

§ 28.

Предварительному экзамену подвергаются кандидаты предъ приѣмомъ ихъ въ дополнительные курсы, въ присутствіи Экзаминаціоннаго Комитета, по распоряженію Предсѣдателя Комитета.

§ 29.

Обыкновенный экзаменъ производится ежегодно, въ концѣ Іюля мѣсяца, въ присутствіи Предсѣдателя и членовъ Экзаминаціоннаго Комитета, Профессоровъ курсовъ, а также членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія, назначенныхъ Главнымъ Директоромъ, Предсѣдательствующимъ въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 30.

Кандидаты, окончившіе курсъ наукъ, кромѣ годовичнаго испытанія, подвергаются еще выпускному экзамену, по избраннымъ ими главнымъ предметамъ и педагогическимъ познаніямъ.

§ 31.

Окончательный экзаменъ долженъ быть изустный и письменный. Кандидаты экзаминуются поодиначкѣ, въ присутствіи членовъ Комитета и лицъ, командированныхъ Главнымъ Директоромъ, Предсѣдательствующимъ въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 32.

По окончаніи этого экзамена, Экзаминаціонный Комитетъ разсматриваетъ и, для составленія своего мнѣнія, принимаетъ въ уваженіе:

- 1) списки учениковъ, съ Профессорскими отмѣтками, объ ихъ поведеніи и успѣхахъ, во время посѣщенія дополнительныхъ курсовъ;

бѣда inni kandydaci, na ten cel przez Professora właściwego wybrani. Professor obecnym być powinien przy dyskusyi.

TYTUL III.

O egzaminach i świadectwach.

§ 27.

Egzamina kandydatów będą trojaki:

- 1) egzamina przedwstępne, czyli wpisowe;
- 2) egzamina zwyczajne czyli roczne;
- 3) egzamina ostateczne, czyli kwalifikacyjne przy wyjściu kandydatów z Kursów dodatkowych.

§ 28.

Egzamina przedwstępne mają miejsce przed przyjęciem kandydata na Kursa dodatkowe, w Komitecie Egzaminacyjnym, według rozporządzenia Prezesa Komitetu.

§ 28.

Egzamin zwyczajny odbywać się będzie co rok, przy końcu Lipca, w przytomności Prezesa i Członków Komitetu Egzaminacyjnego, Professorów Kursów, tudzież Członków Rady Wychowania, przez Dyrektora Głównego, Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego, wyznaczonych.

§ 30.

Kończący Kursa, oprócz egzaminu zwyczajnego, zdawać mają egzamin kwalifikacyjny, to jest, egzamin z nauk, które sobie za główne obrali, tudzież z usposobienia pedagogicznego.

§ 31.

Egzamin kwalifikacyjny ma być ustny i na piśmie, i odbywać się indywidualnie w przytomności Członków Komitetu i osób przez Dyrektora Głównego Prezydującego w Radzie Wychowania Publicznego delegowanych.

§ 32.

Po ukończeniu tego egzaminu, Komitet Egzaminacyjny wybiera i do wydania swojego sądu za zasadę przyjmuje:

- 1) listy uczniów z uwagami Professorów nad sprawowaniem się ich i postępami, w ciągu pobytu na Kursach dodatkowych;

- 2) отбѣтки по годичнымъ и выпускнымъ экзаменамъ;
- 3) свидѣтельства Директора курсовъ о прилежаніи и поведеніи кандидатовъ во время посѣщенія ими дополнительныхъ курсовъ.

§ 33.

Соотвѣтственно успѣхамъ въ наукахъ и поведенію, кандидаты раздѣляются на два разряда:

къ первому разряду принадлежать тѣ, которые, оказавъ отличные успѣхи въ наукахъ, отличались вмѣстѣ съ тѣмъ примѣрнымъ прилежаніемъ и благонравіемъ;

ко второму же разряду причисляются кандидаты, оказавшіе успѣхи удовлетворительные, при хорошемъ поведеніи.

Что касается поведенія, то оно должно быть принимаемо въ соображеніе на столько, на сколько кандидатъ отличался кротостью нрава и характера и охотно подчинялся правиламъ дисциплины.

§ 34.

Соотвѣтственно вышеозначеннымъ разрядамъ, на торжественномъ актѣ выдаются кандидатамъ аттестаты, составленные по формѣ, предписанной Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, за подписью Предсѣдателя Экзаминаціоннаго Комитета, Директора курсовъ, Профессоровъ подлежащаго отдѣленія, и утвержденные Главнымъ Директоромъ, Предсѣдательствующимъ въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 35.

Кандидаты, получившіе аттестаты, назначаются на учительскія должности въ обводовыя училища, или получаютъ званіе учителей частныхъ учебныхъ заведеній и домашнихъ наставниковъ.

ГЛАВА IV.

Обязанности Директора.

§ 36.

Главная обязанность Директора состоитъ въ наблюденіи за тѣмъ, чтобы науки въ дополнительныхъ курсахъ преподаваемы были сообразно съ видами Правительства и на точномъ основаніи изданныхъ инструкцій.

§ 37.

На него также возлагается обязанность наблюдать за тѣмъ, чтобы кандидаты исполняли религіозные обряды, чтобы вели себя

- 2) zdania o egzaminach rocznych i o egzaminach kwalifikacyjnych;

- 3) świadectwa Dyrektora Kursów o pilności i zachowaniu się kandydatów w czasie uczęszczania na Kursa dodatkowe.

§ 33.

Kandydaci, stosownie do postępów naukowych i sprawowania się, dzielić się będą na dwie kategorie:

pierwsza obejmować będzie tych, którzy zrobiwszy celujący postęp w naukach, odznaczyli się zarazem przykładną pilnością i moralnością;

druga zaś tych, którzy przy dobrém sprawowaniu się dostatecznie tylko w naukach postąpili.

Co do sprawowania się, to o tyle cenioném być winno, o ile kandydat okazywał charakter i umysł powolny i uległy dla przepisów subordynacyi.

§ 34.

Stosownie do powyższych kategorii, kandydaci otrzymują na akcie uroczystym patent, w formie przez Radę Wychowania Publicznego przepisanej, które podpisywać będą: Prezes Komitetu Egzaminacyjnego, Dyrektor Kursów i Professorowie respective sekcyi, a zatwierdza Dyrektor Główny, Prezydujący w Radzie Wychowania Publicznego.

§ 35.

Tym sposobem wykwalifikowani kandydaci będą przeznaczani na Nauczycieli do szkół obwodowych, tudzież upoważniani na Nauczycieli do instytutów i domów prywatnych.

T Y T U Ł IV.

Obowiązki Dyrektora.

§ 36.

Głównym obowiązkiem Dyrektora jest czuwać, aby nauki na Kursach dodatkowych wykładane były zgodnie z pryncypiami Rządu i w duchu wydanych instrukcyj.

§ 37.

Do niego równie należy pilnować, aby kandydaci dopełniali powinności religijnych, zachowali się z wszelką uległością, moral-

съ соблюденіемъ должнаго повиновенія, благонравія и приличія, чтобы успѣвали въ наукахъ и сознательно усвоивали себѣ честныя и благородныя правила, которыя должны быть имъ внушаемы.

§ 38.

Въ случаѣ, если въ преподаваніи наукъ замѣчено имъ будетъ что либо противное видамъ Правительства, а въ поведеніи кандидатовъ что либо несовмѣстное съ ихъ званіемъ, онъ обязанъ довести о томъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія. Маловажныя же упущенія онъ исправляетъ самъ.

§ 39.

По окончаніи каждой четверти года, Директоръ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія вѣдомость о состояніи дополнительныхъ курсовъ, по указанной для сего формѣ, и къ ней прилагаетъ списки:

- 1) Профессоровъ и кандидатовъ, пропустившихъ свои уроки, съ означеніемъ дня и причинъ ихъ отсутствія;
- 2) Профессоровъ и кандидатовъ больныхъ;
- 3) находящихся на лицо.

§ 40.

Въ концѣ учебнаго года онъ представляетъ Совѣту Народнаго Просвѣщенія общіе рапорты о Профессорахъ и кандидатахъ, по формамъ, какія для этого будутъ предписаны.

§ 41.

Канцелярская переписка по дѣламъ дополнительныхъ курсовъ ведется въ канцеляріи Экзаминаціоннаго Комитета.

ГЛАВА V.

Обязанности Профессоровъ.

§ 42.

Профессоры обязаны, при каждомъ удобномъ случаѣ, укрѣплять въ кандидатахъ религіозныя и нравственныя чувства, внушать имъ любовь къ истинному общественному порядку, къ Государю и Его Августѣйшему Семейству, и внушать имъ въ обязанность повиновеніе, скромность, терпѣніе и другія добродѣтели, необходимыя для каждого хорошаго Учителя.

§ 43.

Стремясь вѣстѣ съ Директоромъ къ одной цѣли, они обя-

не и призывоіе, поступовали в науках и преежмовали сее преевееи засадами, какее в них впажеее бее маее.

§ 38.

Jezeeliby dostrzegł w wykładzie nauk co przeciwnego pryncypiom Rządu, a w postępowaniu kandydatów co niezgodnego z ich powołaniem, obowiązany jest donieść o tém Radzie Wychowania Publicznego. Uchybienia mało znaczące sam prostuje.

§ 39.

Z końcem każdego kwartału, składa Radzie Wychowania Publicznego wykaz stanu Kursów dodatkowych, stosownie do przepisanej na ten cel formy, przytém dołącza listę:

- 1) Professorów i kandydatów, którzy lekcye swoje opuścili, wyrażając dzień i przyczynę ich nieobecności;
- 2) Professorów i kandydatów chorych;
- 3) nieobecnych.

§ 40.

W końcu roku szkolnego, składa Radzie Wychowania Publicznego rapporta ogólne o Professorach i kandydatach, podług wzorów, jakie na ten koniec przypisane zostaną.

§ 41.

Czynności biurowe Kursów dodatkowych odbywane będą przez Kancellaryą Komitetu Egzaminacyjnego.

TYTUŁ V.

Obowiązki Professorów.

§ 42.

Professorowie obowiązani są przy każdej sposobności utwierdzać w kandydatach uczucia religijne i moralne, wpajać w nich przywiązanie do prawego w społeczeństwie porządku, do MONARCHII i Jego Dostojnej Rodziny, zalecać posłuszeństwo, skromność, cierpliwość i inne cnoty, jakie dla każdego dobrego Nauczyciela są potrzebne.

§ 43.

Zmierzając do jednego celu z Dyrektorem, winni mu nieść

заны оказывать ему всякое зависящее отъ нихъ содѣйствіе въ управленіи кандидатами и присмотрѣ за ними, и доносить ему о ихъ неисправности, не умалчивая даже о самыхъ маловажныхъ проступкахъ.

§ 44.

Въ преподаваніи предметовъ они должны употреблять училищную методику, то есть не довольствоваться однимъ выслушиваніемъ уроковъ, но предлагать воспитанникамъ для разрѣшенія разные вопросы и позволять самимъ излагать и объяснять тотъ предметъ, который они достаточно изучили.

§ 45.

Имѣя при томъ въ виду назначеніе дополнительныхъ курсовъ, они должны заботиться о томъ, чтобы кандидаты, совершенствуясь въ наукахъ, знакомились вмѣстѣ съ тѣмъ съ способами успѣшнаго ихъ преподаванія.

§ 46.

Профессоры курсовъ присутствуютъ въ засѣданіяхъ Экзаминаціоннаго Комитета.

Предметы этихъ засѣданій суть слѣдующіе:

1) разсмотрѣніе плана уроковъ и учебныхъ руководствъ, выбранныхъ Профессорами на время, впредь до утвержденія высшимъ начальствомъ программы полного курса ученія;

2) составленіе, до наступленія учебнаго года, распредѣленія предметовъ между преподавателями, съ росписаніемъ уроковъ по днямъ и по часамъ;

3) замѣчанія относительно предметовъ, которыми кандидатъ долженъ обучаться въ наступающемъ году;

4) замѣчанія о методѣ преподаванія въ дополнительныхъ курсахъ;

5) оцѣнка успѣховъ и способностей кандидатовъ и изготавленіе соотвѣтственныхъ тому свидѣтельствъ;

6) разсмотрѣніе рапортовъ о занятіяхъ учениковъ;

7) обсужденіе предположеній относительно приобрѣтенія необходимыхъ учебныхъ пособій.

Исчисленные въ статьяхъ этого параграфа предметы представляются, чрезъ посредство Предсѣдателя Экзаминаціоннаго Комитета, на окончательное разрѣшеніе Главнаго Директора, Предсѣдательствующаго въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

wszelką od nich zależącą pomoc, w prowadzeniu i dozorowaniu kandydatów, niemniej zawiadomić go o ich nieregularności i o wszelkich choćby najmniejszych wykroczeniach.

§ 44.

W wykładzie nauk używać mają metody szkolnej, to jest nie poprzestawać na samém tylko wydawaniu przedmiotu, ale też zadawać uczniom rozmaite pytania do rozwiązywania, i pozwalać im samym tłumaczyć i wyjaśniać sobie naukę, którą dostatecznie poznają.

§ 45.

Pamiętając zaś na przeznaczenie tych Kursów, starać się mają, aby kandydaci utwierdzając się w naukach, obeznawali się zarazem dobrze ze sposobami trafnego ich udzielania.

§ 46.

Professorowie ci zasiadają na posiedzeniach Komitetu Egzaminacyjnego, których przedmiotem będzie:

1) rozpoznawanie wykazu lekcji i książek podręcznych, tymczasowo przez Professorów wybranych, za nimby kurs nauk komplektny przez władze wyższe przepisany został;

2) ułożenie, przed rozpoczęciem roku szkolnego, rozkładu lekcji pomiędzy Professorów, tudzież wyznaczenie im dni i godzin na lekcye;

3) uwagi względem kursów, jakich każdy kandydat ma słuchać w następnym roku;

4) postrzeżenia o sposobie uczenia na Kursach dodatkowych;

5) ocenianie postępów i zdolności kandydatów i przygotowanie stosownych w tej mierze świadectw;

6) rozbieranie raportów o zatrudnieniach uczniów;

7) rozbieranie wniosków co do nabywania przedmiotów do nauczania potrzebnych.

Wszystko co w artykułach tego paragrafu jest zawarte oddane będzie Dyrektorowi Głównemu, Prezydującemu w Radzie Wychowania Publicznego, za pośrednictwem Prezesa Komitetu Egzaminacyjnego, do ostatecznej decyzji.

Члены Совѣта, приступая къ совѣщаніямъ, должны обратить особенное вниманіе на начала и главные правила, составляющія истинно христіанское воспитаніе, безъ коихъ умъ и знаніе становятся вредными общественному порядку. При этомъ случаѣ они должны обсуждать: какъ слѣдуетъ поступать съ молодыми кандидатами, какія давать имъ наставленія: чтобы поселить въ нихъ здравыя, во всѣхъ отношеніяхъ, понятія и начала; чтобы приучить ихъ заранѣе къ безукоризненному поведенію, какъ въ общежитіи, такъ и въ сношеніяхъ съ своими учениками; чтобы внушить имъ любовь къ труду, наукамъ и искусствамъ; чтобы возбудить въ нихъ постоянное стремленіе къ усовершенствованію; чтобы образовать изъ нихъ хорошихъ преподавателей, полезныхъ членовъ общества, защитниковъ Престола и вѣры, и людей, любящихъ всѣ христіанскія добродѣтели.

§ 47.

Учебными пособіями, при преподаваніи наукъ, Профессоры могутъ пользоваться изъ гимназическихъ кабинетовъ и изъ лекцій б. Варшавскаго Александровскаго университета.

Г Л А В А VI.

Ш т а т ы.

§ 48.

Штаты Экзаминаціоннаго Комитета и дополнительныхъ курсовъ составляются ежегодно Предсѣдателемъ Комитета и Директоромъ курсовъ, и представляются на утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

Учрежденіе это утверждено Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, въ засѣданіи 23 Ноября (5 Декабря) 1836 года.

Чłonkowie posiedzeń przystępując do dyskusyi zwracać szczególnie uwagę będą na pryncypia i zasady, które prawdziwie chrześcijańskie wychowanie stanowią, a bez czego rozum i nauka stają się szkodliwemi porządkowi społecznemu. Przy téj sposobności zastanawiać się mają, jakie ma być postępowanie względem młodychъ кандидатów, i jakie im udzielane być powinny przestrogi, żeby w nichъ zaszcześcić pod wszelkimъ względem zdrowe wyobrażenia i zasady, żeby ichъ wcześniej przyzwyczajać do wzorowego postępowania jak w społeczeństwie, tak względem uczniów swoich, żeby w nichъ wpoić zamiłowanie do pracy, nauk i umiejętności, jako też chęć do doskonalenia się ciągłego, żeby ichъ ukształcić na dobrychъ Nauczycieli, na pożytecznychъ członkówъ w społeczności, na obrońców Tronu i ołtarza, i na ludzi miłujących wszelkie cnoty chrześcijańskie.

§ 47.

Do pomocy w wykładzie nauk służyć będą Professoromъ zbiory naukowe gimnazyalne, jako też zbiory pozostałe po Uniwersytecie Warszawsko-Aleksandrowskim.

T Y T U Ł IV.

O e t a c i e.

§ 48.

Etat dla Komitetu Egzaminacyjnego i Kursówъ dodatkowychъ układa corocznie Prezesъ Komitetu, Dyrektorъ Kursówъ, i przedstawia do zatwierdzenia Radzie Wychowania Publicznego.

Niniejsza organizacya zatwierdzoną została przez Radę Wychowania Publicznego, na posiedzeniu dnia 23 Listopada (5 Grudnia) 1836 roku.

N° 23.

Выписка изъ Высочайше утвержденнаго въ 1840 году устава гимназій и училищъ обwodовыхъ и первоначальныхъ Варшавскаго учебнаго округа.

(31 Августа 1840 года.)

ГЛАВА III (*).

О ОВВОДОВЫХЪ УЧИЛИЩАХЪ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 36.

Учрежденіе обwodовыхъ училищъ имѣетъ двоякую цѣль:

- 1) приготовленіе учениковъ въ высшіе классы гимназій, и
- 2) доставленіе юношеству способовъ къ приобрѣтенію свѣдѣній соотвѣтственныхъ состоянію каждаго.

Сообразно съ сею двоякою цѣлью, обwodовыя училища будутъ также двоякаго рода: общія или приготовительныя и особенныя или реальныя.

§ 37.

Во всякомъ обwodѣ имѣетъ быть одно обwodовое училище или болѣе, по мѣрѣ нужды и возможности.

§ 38.

Обwodовыя училища открываются по представленію Попечителя учебнаго округа съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 39.

При каждомъ обwodовомъ училищѣ долженъ быть Инспекторъ, который избирается Попечителемъ округа преимущественно изъ Учителей гимназій, отличившихся ревностію къ службѣ, хорошимъ поведеніемъ, знаніями и опытностію по части воспитанія. Сверхъ того, для лучшаго надзора за училищами обwода и попеченія о благосостояніи оныхъ, назначаются Попечителемъ учебнаго округа, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія, Почетные Инспекторы. Они избираются изъ среды духовенства, или изъ числа жителей либо чиновниковъ, живущихъ въ томъ обwodѣ, или въ той губерніи, гдѣ находится поручаемое

(*) Объясненіе. I и II-я главы, объемлющія общія положенія о начальныхъ училищахъ (§§ 1—35), находятся въ I-мъ томѣ Сборника административныхъ постановленій по вѣдомству Просвѣщенія, о начальныхъ училищахъ (стр. 226 — 242).

N° 23.

Wyciąg z NAJWYŻEJ w r. 1840 zatwierdzonej Ustawy dla gimnazyów, szkół obwodowych, tudzież elementarnych okręgu naukowego Warszawskiego.

(d. 31 Sierpnia 1840 roku)

ROZDZIAŁ III (*).

O SZKOŁACH OBWODOWYCH.

Cel, urządzenie i skład.

§ 36.

Urządzenie szkół obwodowych ma cel dwojaki:

- 1) usposobienie uczniów do klass wyższych w gimnazjum, albo:

- 2) podanie młodzieży środków do nabycia wiadomości, stosownych do stanu każdego z nich.

Zgodnie z tym dwojakim celem, szkoły obwodowe będą także dwojakiego rodzaju: ogólne czyli przygotowawcze, i szczególne, czyli realne.

§ 37.

W każdym obwodzie ma być jedna szkoła obwodowa, albo i więcej, w miarę potrzeby i możliwości.

§ 38.

Szkoły obwodowe zakładają się na przedstawienie Kuratora okręgu naukowego, z wyrzeczenia Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 39.

Przy każdej szkole obwodowej będzie Inspektor, którego wybiera Kurator okręgu, przedewszystkiem z Nauczycieli gimnazyów, odznaczających się gorliwością w służbie, dobrém sprawowaniem się, wiadomościami i doświadczeniem w zawodzie wychowania. Nadto, dla lepszego dozoru nad szkołami obwodu i opieki nad dobrym ich bytem, Kurator okręgu naukowego назначаетъ, за potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego, Inspektorów honorowych. Wybierają się oni z grona duchowieństwa, albo z pomiędzy obywateli, lub urzędników, zamieszkałych w tym obwodzie, albo w téj gubernii, gdzie się znajduje powierzona im

(*) Rozdziały I i II-gi, obejmujące przepisy ogólne o szkołach elementarnych §§ 1—35), znajdują się w tomie I-m Zbioru przepisów administracyjnych, dotyczących Wydziału Oświecenia (str. 227—243).

имъ училище, извѣстныхъ своими знаніями и изъявившихъ желаніе принять на себя сію обязанность.

§ 40.

Въ Учители обводовыхъ училищъ опредѣляются тѣ, которые на испытаніи въ Экзаминаціонномъ Комитетѣ окажутъ удовлетворительныя свѣдѣнія въ предметахъ, требуемыхъ отъ преподавателя. Они обязаны представить достовѣрные свидѣтельства, какъ о безпорочномъ поведеніи, такъ и о томъ, что по своимъ нравственнымъ качествамъ могутъ быть допущены къ Учительскому званію.

§ 41.

Окончившіе съ успѣхомъ науки въ Варшавскомъ дополнительномъ курсѣ, предпочитаютъ другимъ кандидатамъ; но предпочтеніе и предъ ними имѣютъ тѣ, которые кончили университетскій курсъ и явились къ преподаванію тотчасъ, или спустя не болѣе двухъ лѣтъ по окончаніи курса.

§ 42.

Въ обводовыхъ училищахъ обучаются дѣти только мужескаго пола; учрежденію же равныхъ онымъ по степени преподаванія училищъ для женскаго пола мѣстное училищное начальство обязано содѣйствовать всѣми зависящими отъ него средствами.

§ 43.

Штатный Инспекторъ всегда живетъ въ домѣ училища.

§ 44.

Для присмотра за чистотою въ классахъ и вообще за домомъ, Инспекторъ нанимаетъ сторожей или иныхъ служителей, по штату назначенныхъ; они состоятъ въ его полномъ вѣдѣніи.

Часть учебная.

§ 45.

Курсъ ученія въ обводовыхъ училищахъ раздѣляется на четыре класса и въ каждомъ продолжается по одному году.

§ 46.

Когда въ одномъ классѣ болѣе 50 учениковъ, то оный раздѣляется на два, или на три отдѣленія, по соразмѣрности.

§ 47.

Въ приготовительныхъ обводовыхъ училищахъ, курсъ ученія соотвѣтствуетъ курсу первыхъ четырехъ классовъ гимназій.

школа, znanych z nauk i życzących przyjąć na siebie ten obowiązek.

§ 40.

Na Nauczycieli szkół obwodowych mianują się osoby, które, przez egzamin w Komitecie Egzaminacyjnym odbyty, udowodnią, iż posiadają znajomość dostateczną tych przedmiotów, jakie wyklądać zamierzają. Osoby takowe obowiązane są także złożyć dostateczne świadectwa, jak o nienaganném prowadzeniu się, tak i o tém, iż pod względem ich moralności mogą być przypuszczeni do stanu nauczycielskiego.

§ 41.

Ci, którzy z korzyścią ukończyli nauki w Kursach dodatkowych w Warszawie, mają pierwszeństwo przed innymi kandydatami, ale i przed nimi biorą pierwszeństwo ci, którzy ukończyli kurs nauk w Uniwersytecie i stawili się do wejścia w obowiązki nauczycielskie zaraz, lub nie później jak we dwa lata po ukończeniu kursu.

§ 42.

W szkołach obwodowych uczą się dzieci tylko płci męskiej; do zaprowadzenia zaś szkół tego samego stopnia dla płci żeńskiej, miejscowa zwierzchność szkolna obowiązana jest przykładac się wszelkimi od niej zależącemi środkami.

§ 43.

Inspektor etatowy ma zawsze mieszkanie w domu szkolnym.

§ 44.

Dla utrzymania czystości w klassach, tudzież w domu, Inspektor najmuje stróżów, albo innych posługaczy, etatemznaczonych; oni zupełnie od niego zależą.

Nauki.

§ 45.

Kurs nauk w szkołach obwodowych dzieli się na cztery klasy, i w każdej trwa przez rok jeden.

§ 46.

Jeżeli w jednej klassie będzie więcej jak 50 uczniów, takowa dzieli się na dwa lub trzy oddziały, stosownie do liczby uczniów.

§ 47.

W szkołach obwodowych przygotowawczych, kurs nauk odpowiada kursowi czterech pierwszych klass gimnazjalnych.

§ 48.

Въ реальныхъ обводовыхъ училищахъ, имѣющихъ направле-
ніе техническое, коммерческое или агрономическое, будутъ, по
мѣрѣ необходимости и мѣстныхъ обстоятельствъ, преподаваемы
соотвѣтственные такому направлению предметы, по программамъ,
представляемымъ на утверждение Министра Народнаго Просвѣ-
щенія.

§ 49.

Реальные училища могутъ, съ разрѣшенія начальства, быть
учреждаемы и частными людьми или обществами, но безъ пособій
отъ Казны.

§ 50.

О надобности и средствахъ ввести преподаваніе какого ли-
бо технического предмета въ обводовое училище, или о преобра-
зованіи училища, Инспекторъ представляетъ Директору, изъясняя
подробно пользу сего нововведенія. Директоръ, рассмотрѣвъ его
представленіе и собравъ нужныя дополнительныя свѣдѣнія, пре-
провождаетъ оныя съ своимъ мнѣніемъ къ Попечителю учебнаго
округа, который все сіе представляетъ съ своимъ мнѣніемъ на
утверждение Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 51.

Число обводовыхъ училищъ приготовительныхъ и реаль-
ныхъ, равно мѣста для учрежденія тѣхъ или другихъ, опредѣ-
ляются, по уваженію мѣстныхъ обстоятельствъ, Попечителемъ
учебнаго округа, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣ-
щенія.

§ 52.

Въ обводовыхъ училищахъ число Учителей опредѣляется по
числу учениковъ и отдѣленій, изъ коихъ всякій классъ можетъ
состоять. Вообще полагается восемь Учителей:

- 1) Закона Божія;
- 2) русскаго языка;
- 3) латинскаго языка;
- 4) польскаго языка;
- 5) нѣмецкаго языка;
- 6) ариѳметики и геометріи;
- 7) географіи и исторіи;
- 8) чистописанія, черченія и рисованія.

§ 48.

W szkołach obwodowych realnych, mających dążność te-
chniczna, handlową, lub rolniczą, w miarę potrzeby i okoliczności
miejscowych, będą wykładane stosowne do ich celu przedmioty,
podług programmatów, przedstawianych na zatwierdzenie Mini-
stra Oświecenia Narodowego.

§ 49.

Szkoły realne mogą być zakładane, za zezwoleniem zwierz-
chności, i przez osoby prywatne, albo stowarzyszenia, lecz bez za-
siłku ze strony Skarbu.

§ 50.

O potrzebie i środkach zaprowadzenia wykładu jakiegobądź
przedmiotu technicznego w szkole obwodowej, albo przekształce-
nia szkoły, Inspektor przedstawia Dyrektorowi, ze szczegółowem
wyjaśnieniem korzyści takowej odmiany. Dyrektor, roztrząsaw-
szy jego przedstawienie, i zebrawszy potrzebne uzupełniające
wiadomości, przesyła one, wraz z swoją opinią, Kuratorowi okrę-
gu naukowego, który to wszystko przedstawia, ze swoim wnio-
skem, na zatwierdzenie Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 51.

Liczba szkół obwodowych przygotowawczych i realnych,
jako też miejsca do założenia tych lub owych, oznaczane będą ze
względem na okoliczności miejscowe, przez Kuratora okręgu nau-
kowego, za potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 52.

W szkołach obwodowych liczba Nauczycieli oznacza się
w stosunku liczby uczniów i oddziałów, z których każda klasa
składać się może. W ogólności liczy się ośmiu Nauczycieli:

- 1) Religii;
- 2) języka rosyjskiego;
- 3) „ łacińskiego;
- 4) „ polskiego;
- 5) „ niemieckiego;
- 6) arytmetyki i jeometrii;
- 7) jeografi i historyi;
- 8) kalligrafii i rysunków.

Ежели въ обводовыхъ училищахъ будутъ ученики разныхъ вѣроисповѣданій христіанскихъ, тогда, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, назначаются особые Законоучители по каждому вѣроисповѣданію.

§ 53.

Пріемъ учениковъ производится однажды въ годъ, предъ началомъ учебнаго курса. Дозволяется и въ другое время принимать учениковъ, коль скоро они на испытаніи окажутъ достаточныя свѣдѣнія въ пройденной части курса.

§ 54.

Желающій поступить въ обводовое училище долженъ умѣть читать и писать и знать первыя четыре правила ариѳметики. Плата за учениковъ назначается по 50 злотыхъ въ годъ. Отъ взноса оной освобождаются дѣти чиновниковъ, представившіе о бѣдности своей свидѣтельство начальства, въ вѣдѣніи котораго состоятъ или состояли ихъ отцы. Свидѣтельства сіи почитаемы будутъ дѣйствительными не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 55.

Тѣ, кои, кромѣ свѣдѣній, въ предыдущей статьѣ изъясненныхъ, имѣютъ еще и другія предварительныя, пріобрѣтенныя ими въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ или дома, могутъ по испытаніи быть приняты прямо во второй и даже третій классъ. Воспитанники же казенныхъ учебныхъ заведеній, переходящіе изъ одного въ другое, принимаются въ тотъ же классъ, изъ котораго они поступаютъ.

§ 56.

Ученіе въ обводовыхъ училищахъ продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, продолжающейся одинъ мѣсяць.

§ 57.

Въ обводовыхъ училищахъ ученіе бываетъ ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней. Всякой урокъ долженъ продолжаться одинъ часъ; такихъ уроковъ назначается въ день по шести.

§ 58.

Въ распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи для каждаго изъ нихъ числа уроковъ, начальства обводовыхъ училищъ

Jeżeli w szkołach obwodowych będą uczniowie różnych wyznań chrześcijańskich, wtedy, podług uznania Kuratora okręgu naukowego, naczynają się osobni Nauczyciele Religii do każdego wyznania.

§ 53.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz w rok przed rozpoczęciem kursu naukowego. Dozwala się i w innym czasie przyjmować tych, którzy przez egzamen dowiodą, iż dostatecznie umieją tę część kursu, która już wyłożoną została.

§ 54.

Pragnący być przyjętym do szkoły obwodowej, powinien umieć czytać, pisać i pierwsze cztery działania arytmetyki. Opłata od ucznia naczynają się złp. 50 rocznie. Uwalniają się od niej dzieci urzędników, skoro przedstawia świadectwa ubóstwa od władzy, pod której wiedzą się znajdują lub znajdowali ich ojcowie. Świadectwa takowe nie pierwój za ważne uznane zostaną, aż za wyrzeczeniem Rady Wychowania Publicznego.

§ 55.

Tacy, którzy oprócz wymienionych w poprzedzającym artykule wiadomości, posiadają inne jeszcze przygotowawcze, nabyte przez nich w instytutach naukowych prywatnych, albo w domu, mogą po złożonym egzaminie być przyjęci wprost do klasy II-jej, nawet i do III-jej. Uczniowie zaś instytutów naukowych Rządowych, przechodzący z jednego do drugiego instytutu, przyjmują się do tójże samej klasy, z której przechodzą.

§ 56.

Nauki w szkołach obwodowych wykładane są przez rok cały, wyjąwszy czas zwyczajnych letnich wakacyj, na które przeznaczają się jeden miesiąc.

§ 57.

Lekcyje w szkołach obwodowych odbywają się codzień, wyjąwszy dni niedzielne, świąteczne i oznaczone w tabelli, czyli galowe. Każda lekcyja trwa przez jedną godzinę, i lekcyj takowych naczynają się sześć, w ciągu jednego dnia.

§ 58.

Przy podziale przedmiotów naukowych, i naczynaniu dla każdego liczby lekcyj, zwierzchność szkół obwodowych trzyma się

принимаютъ въ основаніе приложенную у сего под № 3 таблицу. Всякое отступленіе отъ оной допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія. При распредѣленіи уроковъ наблюдается вообще, чтобы преподаваніе труднѣйшихъ предметовъ происходило въ первые утренніе часы, и чтобы два урока, равно трудные, не слѣдовали одинъ за другимъ непосредственно.

§ 59.

Въ концѣ каждаго учебнаго года, Директоръ гимназій, Почетный и Штатный Инспекторы производятъ испытаніе ученикамъ всѣхъ классовъ. Достойные изъ учениковъ переводятся въ высшіе классы, а окончившіе положенное уставомъ ученіе получаютъ свидѣтельства, съ обозначеніемъ въ оныхъ степени ихъ познаній. При семъ обращается особенное вниманіе на поведеніе учениковъ, и предпочтеніе оказывается благонаправнымъ. Мало успѣвшимъ дозволяется оставаться въ одномъ и томъ же классѣ, но не болѣе двухъ лѣтъ.

§ 60.

По окончаніи испытаній, назначается день для торжественнаго акта, къ коему приглашаются въ особенности родители учениковъ и мѣстные начальства. Ученики, или Учители произносятъ приличныя сему торжеству рѣчи, или читаютъ небольшія сочиненія; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и выпускаемыхъ съ одобрительными аттестатами. Окончившімъ ученіе раздаются свидѣтельства. Отличившіеся ученики награждаются книгами или похвальными листами, за подписаніемъ Инспекторовъ, Законоучителя и прочихъ Учителей, при чемъ наблюдается, чтобы бѣднѣйшіе изъ нихъ получали книги, могущія быть имъ въ послѣдствіи нужными. На каждый классъ опредѣляется не болѣе двухъ, или трехъ наградъ, смотря по числу учениковъ.

§ 61.

Во всякомъ обводовомъ училищѣ, кромѣ необходимыхъ учебныхъ пособій, должно быть хотя небольшое собраніе нравоучительныхъ книгъ для чтенія, какъ учащихся, такъ и самыхъ Учителей.

dołączonej tu tabelli, pod Nr. 3; każda w niej zmiana nie może nastąpić inaczej, jak za wyrzeczeniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego. Przy podziale lekcyj, uważa się w ogólności, ażeby trudniejsze przedmioty dawane były w pierwszych godzinach rannych, i ażeby dwie lekcyje, równie trudne, nie następowały jedna po drugiej bezpośrednio.

§ 59.

Przy końcu każdego roku szkolnego, Dyrektor gimnazjum, Inspektorowie etatowy i honorowy, odbywają egzamin uczniów klass wszystkich. Zasługujący otrzymują promocyą do klass wyższych, a ci, którzy ukończyli przepisany ustawą kurs nauk, otrzymują świadectwa, w których się wymienia stopień ich postępu. Przy tej okoliczności szczególniej zwraca się uwaga na sprawowanie się uczniów i daje się pierwszeństwo dobrze sprawującym się. Ci, którzy mało w naukach postęp uczynili, mogą pozostać w jednej i tejże samej klassie, nie dłużej wszakże nad dwa lata.

§ 60.

Po ukończeniu egzaminów, naznacza się dzień do aktu uroczystego, na który zapraszają się szczególniej rodzice uczniów i władze miejscowe. Uczniowie albo Nauczyciele mają mowy stosowne do téj uroczystości, lub czytają pomniejsze wypracowania; poczem ogłaszają się nazwiska postępujących do klassy wyższej i wychodzących ze szkół z pochwalnemi świadectwami. Ci, którzy ukończyli nauki, odbierają świadectwa. Celujący uczniowie otrzymują nagrody w książkach, albo listach pochwalnych, za podpisem Inspektorów, Nauczycieli Religii i innych Nauczycieli. Uczniom uboższym dają się w nagrodę książki takie, które im później potrzebne być mogą. Dla każdej klassy przeznaczają się nie więcej jak dwie lub trzy nagrody, stosownie do liczby uczniów.

§ 61.

Przy każdej szkole obwodowej, oprócz potrzebnych pomocy naukowych, znajdować się powinien chociaż niewielki zbiór moralnych i innych pożytecznych ksiąg do czytania, tak dla uczniów, jako i samych Nauczycieli.

Часть хозяйственная.

§ 62.

Правила для заведыванія хозяйственною частию обводовыхъ училищъ опредѣлены особымъ положеніемъ.

Обязанности Штатнаго Инспектора.

§ 63.

Штатный Инспекторъ есть непосредственный начальникъ обводоваго училища и имѣетъ надзоръ, какъ за всѣми училищами первоначальными, такъ и за частными учебными заведеніями, въ обводѣ находящимися.

§ 64.

Главная и важнѣйшая обязанность Инспектора заключается въ постоянномъ наблюденіи за усердіемъ Учителей и успѣхами учениковъ, какъ въ обводовыхъ, такъ и въ первоначальныхъ и другихъ училищахъ.

§ 65.

Учители обязаны ему повиноваться во всемъ, на основаніи общаго порядка и подчиненности. Нерадивымъ къ должности и строптивымъ по характеру онъ дѣлаетъ надлежащія замѣчанія, не въ присутствіи однако учениковъ; въ случаѣ бесполезности замѣчаній, онъ доноситъ о томъ Директору.

§ 66.

Инспекторъ даетъ Учителямъ, равномѣрно не въ присутствіи учениковъ, наставленія относительно и самаго преподаванія, наблюдая, какъ за постепенностію въ обученіи, такъ и за своевременнымъ окончаніемъ положеннаго въ каждомъ классѣ курса.

§ 67.

Инспекторъ долженъ всегда, съ самаго начала до окончанія курса, находиться въ училищѣ.

§ 68.

Для удостовѣренія, въ точности ли Учители исполняютъ свои обязанности, Инспекторъ дѣлаетъ ученикамъ на лекціяхъ разные вопросы, относящіеся не только къ проходимому, но и къ пройденнымъ предметамъ. Онъ всякій разъ просматриваетъ классные журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи и поведение учащихся.

§ 69.

Инспекторъ въ концѣ каждаго мѣсяца получаетъ отъ Учите-

Administracya ekonomiczna.

§ 62.

Prawidła administracyi ekonomicznej szkół obwodowych przepisane są osobnymъ urzędzeniem.

Obowiązki Inspektora etatowego.

§ 63.

Inspektor etatowy jest bezpośrednimъ zwierzchnikiemъ szkoły obwodowej i ma dozór, takъ nadъ wszystkimiъ szkołami elementarnymi, jakъ nadъ prywatnemiъ instytutami naukowemi, wъ obwodzie znajdującymi się.

§ 64.

Głównymъ i najważniejszymъ obowiązkiemъ Inspektora jest mieć ciągłą baczność na gorliwość Nauczycieli i postępy uczniów, takъ wъ obwodowych, jako też wъ elementarnychъ i innychъ szkołach.

§ 65.

Nauczyciele winni są mu posłuszeństwo we wszystkiemъ, na zasadzie ogólnychъ przepisówъ o uległości zwierzchnikomъ. Opieczętowanymъ wъ obowiązkachъ i upartymъ zъ charakteru, Inspektor czyni stosowne napomnienia, nie wъ obecności wszakże uczniów. Wъ razie nieskuteczności napomnień, donosi o тѣмъ Dyrektorowi.

§ 66.

Inspektor, również nie wъ obecności uczniów, udziela Nauczycielomъ uwagъ swychъ, podъ względemъ samego wykładu naukъ, przestrzegającъ stopniowania wъ uczeniu i ukończeniu przepisanego na każdą klasę kursu, wъ czasie oznaczonymъ.

§ 67.

Inspektor jest obowiązany, odъ samego początku do ukończenia klass, ciągle się znajdować wъ szkole.

§ 68.

Ażeby przekonać się, jakъ dalece Nauczyciele wypełniają ściśle swoje obowiązki, Inspektor zadaje uczniomъ na lekcyachъ rozmaite pytania, nie tylko wъ przedmiocie obecnie wykładanymъ, lecz i wъ tychъ, których się dawniejъ uczyli. Przegląda także za każdymъ razemъ klasowe dzienniki, wъ których się zapisują postępy i sprawowanie się uczniów.

§ 69.

Inspektor, wъ końcu каждаго мѣсяца, odbiera odъ Nauczyci-

лей вѣдомости, какъ объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ, такъ и о наказаніяхъ, коимъ подверглись провинившіеся. Вѣдомости сіи онъ принимаетъ въ соображеніе при переводѣ учениковъ въ высшіе классы и при выдачѣ окончившимъ курсъ ученія свидѣтельствъ.

§ 70.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы Учители не занимались предпочтительно нѣкоторыми учениками изъ какихъ либо личныхъ выгодъ, и чтобы въ наказаніяхъ сохранялась не только строгая справедливость, но и должная соразмѣрность.

§ 71.

Инспекторъ, относительно наказаній учениковъ, руководствуется изданными особо правилами о школьной дисциплинѣ.

§ 72.

Инспекторъ наблюдаетъ, чтобы дѣти, страдающія какими либо прилипчивыми болѣзнями, не были допускаемы въ училище до совершеннаго ихъ излеченія. Правило сіе распространяется на всѣ учебныя заведенія.

§ 73.

Инспекторъ, въ случаѣ важныхъ и безотлагательныхъ дѣлъ, можетъ уволить Учителя въ отпускъ на 6 дней, о чемъ и доноситъ Директору губернской гимназій, объ отпускѣ же на должайшее время испрашиваетъ чрезъ Директора разрѣшенія Попечителя учебнаго округа.

§ 74.

Штатный Инспекторъ, обучающій Закону Божию Священникъ и прочіе Учители, собираются ежемѣсячно для общаго совѣщанія. Въ сихъ собраніяхъ разсуждается о положеніи училища и мѣрахъ—не только къ сохраненію и утвержденію установленнаго во всемъ порядка, но и къ улучшенію благосостоянія самаго училища, усовершеніемъ способа преподаванія и облегченіемъ трудовъ учащихся; при чемъ принимаются въ соображеніе замѣчанія, сообщаемыя Учителями объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ. Каждому засѣданію составляется журналъ.

§ 75.

Инспекторъ, какъ начальникъ учебныхъ заведеній въ обводѣ, обязанъ имѣть о нихъ подробныя и вѣрныя свѣдѣнія. Онъ принимаетъ надлежащія мѣры для доставленія имъ способныхъ

cieli rapporta на пи́сьме, о postępach i sprawowaniu się uczni, tudzież o karach, jakie winni ponieśli. Te rapporta brać on będzie na uwagę, przy posuwaniu uczniów do klass wyższych i przy wydawaniu świadectw kończącym szkoły.

§ 70.

Inspektor czuwa, ażeby Nauczyciele nie zajmowali się wyłącznie niektórymi uczniami, dla jakiegokolwiek widoków osobistych, i ażeby w karaniu zachowywana była nie tylko ścisła sprawiedliwość, ale i należyte stopniowanie.

§ 71.

Inspektor w karaniu uczniów trzyma się wydanych osobno przepisów o karności szkolnej.

§ 72.

Inspektor przestrzega, ażeby dzieci dotknięte jaką zaraźliwą chorobą, nie były wpuszczane do szkoły, aż po zupełnem wyleczeniu. Przepis ten stosuje się do wszystkich instytutów naukowych.

§ 73.

Inspektor, w przypadku ważnych i zwłoki nie cierpiących interesów, może dać urlop Nauczycielowi na dni sześć, i donosi o tém Dyrektorowi gimnazjum gubernialnego; do wydania urlopu na czas dłuższy uprasza przez Dyrektora o decyzję Kuratora okręgu naukowego.

§ 74.

Inspektor etatowy, Nauczyciel Religii ze stanu duchownego i inni Nauczyciele, zbierają się co miesiąc na naradę ogólną. Na tych posiedzeniach roztrząsa się stan szkoły i środki potrzebne nie tylko do utrzymania i ugruntowania zaprowadzonego we wszystkich częściach porządku, ale i do ulepszenia samejże szkoły, przez wydoskonalenie sposobu uczenia i ułatwienie pracy uczniom; przyczem biorą się na uwagę postrzeżenia, udzielane przez Nauczycieli o postępach i sprawowaniu się uczniów. Każdego posiedzenia spisuje się protokół.

§ 75.

Inspektor, jako zwierzchnik instytutów naukowych w obwodzie, powinien mieć o nich szczegółowe i pewne wiadomości. Przedsięwzięcie on skuteczne środki dla dostarczenia im usposo-

Учителей и учебных пособій, наблюдает за своевременным поступленіем суммъ, на содержаніе оныхъ назначенныхъ, и вообще печется о благосостояніи всѣхъ подвѣдомственныхъ ему учебныхъ заведеній.

§ 76.

Инспекторъ долженъ обзрѣвать состоящія въ одномъ съ нимъ городѣ учебныя заведенія каждую недѣлю, а прочія—не менѣе двухъ разъ въ годъ. О послѣдствіяхъ каждаго посѣщенія своего онъ записываетъ въ книгу, находящуюся въ заведеніи. При сихъ обзрѣніяхъ онъ освѣдомляется въ точности о настоящемъ положеніи училищъ, во всѣхъ отношеніяхъ, обращая особенное вниманіе на образъ преподаванія, способности и поведение Учителей, на успѣхи и нравственность учащихся, замѣчая притомъ, исполняются ли должнымъ образомъ всѣ училищныя постановленія и предписанія начальства.

§ 77.

Во время отсутствія Инспектора должность его исправляетъ назначенный имъ Учитель, о которомъ Инспекторъ доводитъ до свѣдѣнія Директора гимназіи, а Директоръ доноситъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

§ 78.

Инспекторъ долженъ служить и для Учителей и для учащихся примѣромъ хорошаго поведения и безпорочной нравственности, поселяя, какъ въ тѣхъ, такъ и въ другихъ приверженность къ Государю и стараясь своими совѣтами облегчать наставникамъ исполненіе ихъ обязанностей.

§ 79.

Инспекторъ обязанъ сохранять и утверждать между Учителями согласіе и единодушное стремленіе къ одной предназначенной имъ цѣли.

§ 80.

Инспекторъ состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора губернской гимназіи, отъ коего въ нужныхъ случаяхъ испрашиваетъ разрѣшенія по всѣмъ дѣламъ ввѣренныхъ ему или находящихся подъ его надзоромъ учебныхъ заведеній.

§ 81.

Инспекторъ представляетъ Директору, каждые полгода, краткую вѣдомость о полученныхъ отъ него предписаніяхъ и

бionych Научителей, jakoteż pomocy naukowych; przestrzega, ażeby fundusze, na utrzymanie ich przeznaczone, dochodziły regularnie, i w ogólności czuwa nad dobrem wszystkich podwładnych sobie zakładów naukowych.

§ 76.

Inspektor powinien co tydzień zwiedzić instytutu naukowe, znajdujące się w témże co on mieście, a inne, przynajmniej dwa razy do roku. O wypadkach każdej wizyty zapisuje w księdze znajdującą się w instytucie. Zwiedzając instytutu, stara się poznać dokładnie obecny stan szkoły, pod wszelkimi względami, szczególną zwracając uwagę na sposób wykładania, zdolności i sprawowanie się Nauczycieli, na postęp i obyczaje uczniów, dostrzegając obok tego, czy wykonywane są należycie postanowienia szkolne i zalecenia władzy wyższej.

§ 77.

W nieobecności Inspektora zastępuje go wyznaczony przez niego Nauczyciel, o którym Inspektor zawiadamia Dyrektora gimnazjum, a Dyrektor donosi Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 78.

Inspektor powinien być i dla Nauczycieli i dla uczniów wzorem dobrego prowadzenia się i nieskazitelności obyczajów, zaszczeniać tak w jednych, jako i другихъ przywiązanie do MONARCHY, i starać się przez swoje rady ułatwiać Nauczycielom wypełnianie ich obowiązków.

§ 79.

Inspektor powinien zachowywać i utrzymywać pomiędzy Nauczycielami zgodę i jednomyślne dążenie do wskazanego im celu.

§ 80.

Inspektor zostaje pod bezpośredniem zwierzchnictwem Dyrektora gimnazjum gubernialnego, i od niego zasięga w potrzebie decyzji we wszystkich sprawach tyczących się instytutów naukowych jemu powierzonych, lub pod jego dozorem będących.

§ 81.

Inspektor przedstawia Dyrektorowi co pół roku krótką wiadomość o zaleceniach od niego otrzymanych i o spełnieniu onych.

о сдѣланномъ по онымъ исполненіи. О необыкновенныхъ же происшествіяхъ въ какомъ либо ему подвѣдомственномъ училищѣ доносить Директору безъ малѣйшаго замедленія.

§ 82.

Изъ донесеній первоначальныхъ училищъ Инспекторъ составляетъ, по формѣ подъ № 4, общую вѣдомость и вмѣстѣ съ подлинными отчетами училищъ и съ замѣчаніями, представившимися ему при объѣздѣ и обзорѣніи оныхъ, представляетъ Директору.

§ 83.

По окончаніи годичнаго ученія и испытанія въ училищахъ какъ въ обводовыхъ, такъ и въ первоначальныхъ, изъ двухъ классовъ состоящихъ, Инспекторъ также представляетъ Директору общее о сихъ училищахъ донесеніе, съ приложеніемъ подлинныхъ отчетовъ по всѣмъ заведеніямъ и особаго подробнаго о состояніи обводоваго училища, по образцу подъ № 5.

§ 84.

Инспекторъ, по дѣламъ подвѣдомственныхъ ему училищъ, имѣетъ право сноситься съ мѣстной полиціей и вообще съ мѣстнымъ начальствомъ, требуя въ нужныхъ случаяхъ ихъ пособій и содѣйствія. О сихъ сношеніяхъ онъ доводитъ до свѣдѣнія Директора.

§ 85.

Инспекторъ, въ рапортахъ, отчетахъ и донесеніяхъ начальству, равно и въ предписаніяхъ подчиненнымъ и въ сношеніяхъ съ другими мѣстами и лицами, обязанъ означать параграфы устава, на основаніи которыхъ онъ дѣйствуетъ.

§ 86.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ, имѣетъ Инспекторъ при себѣ писца.

Права и обязанности Почетныхъ Инспекторовъ.

§ 87.

Почетные Инспекторы вмѣстѣ съ Штатными Инспекторами имѣютъ надзоръ за училищами, по всѣмъ частямъ.

§ 88.

Почетные Инспекторы, во время пребыванія въ городѣ, гдѣ находится ввѣренное ихъ надзору училище, присутствуютъ въ ежемѣсячныхъ собраніяхъ Учителей, на коихъ имѣютъ право

О надзвычайныхъ zaś wypadkach, zdarzonych w którejkolwiek podległej mu szkole, natychmiast Dyrektorowi donosi.

§ 82.

Z raportów szkół elementarnych, Inspektor układa, podług wzoru Nr. 4, ogólny wykaz, i takowy, wraz ze sprawozdaniami szkół i postrzeżeniami, jakie mu się nastęczyły w czasie zwiedzania onych, przedstawia Dyrektorowi.

§ 83.

Po ukończeniu rocznego kursu nauk i egzaminach w szkołach, jak obwodowej, tak w elementarnych, które się z dwóch klas składają, Inspektor przedstawia także Dyrektorowi ogólny o tych szkołach raport, z dołączeniem oryginalnych sprawozdań wszystkich instytutów, i osobnego szczegółowego sprawozdania o stanie szkoły obwodowej, podług wzoru Nr. 5.

§ 84.

Inspektor, w sprawach dotyczących się szkół, pod wiedzą jego będących, ma prawo znosić się z policją i wszystkimi władzami miejscowymi, wzywając je w razie potrzeby o pomoc i współdziałanie. O podobnych korespondencyach donosi Dyrektorowi.

§ 85.

Inspektor, w raportach, sprawozdaniach i doniesieniach wyższej władzy, również w zaleceniach do podwładnych i w korespondencyach z innemi władzami i osobami, powinien wymieniać paragrafy ustawy, na mocy których działa.

§ 86.

Do czynności biurowych, Inspektor ma przy sobie kancelistę.

Prawa i obowiązki Inspektorów honorowych.

§ 87.

Inspektorowie honorowi, wspólnie z etatowymi, mają nad szkołami dozór pod wszelkimi względami.

§ 88.

Inspektorowie honorowi, gdy obecni są w mieście, gdzie jest szkoła powierzona ich dozorowi, zasiadają na miesięcznych zgromadzeniach Nauczycieli, na których mają prawo żądać od

требовать отъ Штатныхъ Инспекторовъ свѣдѣній о всѣхъ училищныхъ распоряженіяхъ. Они занимаютъ въ сихъ собраніяхъ первое мѣсто, хотя не именуются Предсѣдателями, и дѣла къ слушанію предлагаются Штатными Инспекторами.

§ 89.

Почетные Инспекторы должны, сколь можно чаще, посѣщать обводовыя и первоначальныя училища, равно частныя учебныя заведенія, и по крайней мѣрѣ однажды въ годъ обозрѣвать всѣ оныя, стараясь избирать для сего не одно съ Штатнымъ Инспекторомъ время. О семъ осмотрѣ училищъ они могутъ съ своей стороны сообщать Директору, если почтутъ сіе нужнымъ.

§ 90.

О замѣченныхъ упущеніяхъ или безпорядкахъ въ первоначальныхъ училищахъ они сообщаютъ Штатному Инспектору; если же Инспекторъ не приметъ ихъ замѣчаній въ уваженіе, то уведомляютъ о томъ Директора.

§ 91.

Почетный Инспекторъ обязанъ присутствовать при испытаніяхъ въ обводовомъ училищѣ.

§ 92.

Онъ также долженъ изыскивать средства для приведенія училища въ наилучшее состояніе.

§ 93.

Служба Почетныхъ Инспекторовъ почитается Государственною. Отставные военные чиновники, при вступленіи въ сіе званіе, сохраняютъ военные чины до производства въ слѣдующій.

§ 94.

Въ случаѣ особенныхъ важныхъ со стороны ихъ заслугъ, начальство ходатайствуетъ о приличномъ за оныя награжденіи.

ГЛАВА IV.

О ГИМНАЗІЯХЪ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 95.

Учрежденіе гимназій имѣетъ цѣлю: 1) доставленіе приличнаго образованія юношамъ, которые не намѣрены или не имѣютъ возможности продолжать ученіе въ университетахъ, и 2) приго-

етатовыхъ Инспекторовъ wiadomości o wszelkich rozporządzeniach szkolnych. Oni w tych zgromadzeniach zajmują pierwsze miejsce, chociaż nie noszą tytułu Prezydujących, i lubo sprawy, naradom podlegać mające, wskazywane są przez Inspektorów etatowych.

§ 89.

Inspektorowie honorowi obowiązani ile można najczęściej zwiedzać szkoły obwodowe i elementarne, tudzież instytutu naukowe prywatne, i przynajmniej raz w rok odbyć wizytę ich wszystkich, starając się nie wybierać do tego czasu, w którym Inspektor etatowy one zwiedza. O wizycie takowej mogą ze swojej strony zawiadamiać Dyrektora, jeżeli tego uznają potrzebę.

§ 90.

O dostrzeżonych uchybieniach albo nieporządkach w szkołach elementarnych, znoszą się z Inspektorem etatowym; jeżeli zaś ich uwagi od niego przyjętymi nie zostaną, wówczas zawiadamiają o tém Dyrektora.

§ 91.

Inspektor honorowy obowiązany jest być obecnym na egzaminach w szkole obwodowej.

§ 92.

Powinien także wyszukiwać środki do przyprowadzenia szkoły do jak najlepszego stanu.

§ 93.

Służba Inspektorów honorowych liczy się w poczet służby rządowej. Dymisyonowani wojskowi, przyjąwszy te obowiązki, zachowują rangę wojskową, póki do następnej posunięci nie zostaną.

§ 94.

Za szczególne ważne przez nich okazane zasługi, władza wyższa stara się o stosowne dla nich nagrody.

R_O Z D Z I A Ł IV.

O GIMNAZYACH.

Cel, urządzenie i skład.

§ 95.

Urządzenie gimnazyów ma za cel: 1) dostarczenie środków przyzwoitego ukształcenia dla téj młodzieży, która nie ma zamiaru lub możności pobierać nauk w uniwersytetach, i 2) przygotowanie

товление къ слушанію университетскаго курса тѣхъ молодыхъ людей, которые пожелаютъ вступить въ университеты.

§ 96.

Въ каждой губерніи назначается гимназія. Въ Варшавѣ и другихъ многолюдныхъ городахъ можетъ быть учреждено нѣсколько гимназій, но изъ нихъ одна только именуется губернской, Директору коей подчинены всѣ прочія въ губерніи училища. По обстоятельствамъ и усмотрѣнію высшаго начальства, гимназіи учреждаются и не въ губернскихъ городахъ. Особенности для сихъ заведеній правила должны быть соображаемы съ мѣстными потребностями и общими постановленіями по учебной части.

§ 97.

Гимназіи открываются съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія и состоятъ въ вѣдомствѣ Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 98.

Для управленія гимназій и преподаванія въ оныхъ учебныхъ предметовъ назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель изъ духовнаго званія и тринадцать Учителей. Если въ гимназіи будутъ ученики разныхъ вѣроисповѣданій христіанскихъ, то, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, назначаются особые для каждаго вѣроисповѣданія Законоучители.

§ 99.

Кромѣ лицъ, въ предыдущей статьѣ обозначенныхъ, при каждой гимназіи будетъ Почетный Попечитель, избираемый изъ среди жителей подлежащей губерніи. Въ званіе Почетнаго Попечителя представляютъ Губернскіе Совѣты, а до учрежденія оныхъ Гражданскіе Губернаторы, по два кандидата. Объ утвержденіи одного изъ нихъ Попечитель Варшавскаго учебнаго округа представляетъ Министру, а сей испрашиваетъ Высочайшее соизволеніе.

§ 100.

Директоръ избирается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, предпочтительно изъ чиновниковъ, имѣющихъ ученые степени и отличныхъ, какъ поведеніемъ, такъ и усердіемъ къ службѣ. Онъ утверждается въ семъ званіи Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

до слуханія курсовъ униwersyteckich tych, którzy zechcą wejść do uniwersytetów.

§ 96.

W każdej gubernii назнача się gimnazjum. W Warszawie i innych ludniejszych miastach może się znajdować i po kilka gimnazjów, ale jedno tylko nazywa się gubernialném, i Dyrektorowi jego podlegają wszystkie inne w gubernii szkoły. W miarę okoliczności i uznania władzy wyższej, gimnazya zakładają się i w miastach nie gubernialnych. Osobne dla takich instytucji prawidła powinny być zastosowane do potrzeb miejscowych i do ogólnych postanowień, dla wydziału naukowego wydanych.

§ 97.

Gimnazya zakładają się za upoważnieniem Ministra Oświecenia Narodowego, i zostają pod wiedzą Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 98.

Do zarządu gimnazjów i dawania w nich nauk, назначają się: Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii ze stanu duchownego i 13 Nauczycieli. Jeżeli w gimnazjum znajdować się będą uczniowie różnych wyznań chrześcijańskich, wtedy, podług uznania Kuratora okręgu naukowego, назначają się osobni dla każdego wyznania Nauczyciele Religii.

§ 99.

Oprócz osób w poprzedzającym artykule wymienionych, przy każdym gimnazjum będzie Kurator honorowy, wybierany z grona obywateli właściwej gubernii. Na Kuratorów honorowych przedstawia Rady gubernialne, a do zaprowadzenia onych, Gubernatorowie cywilni, po dwóch kandydatów. O zatwierdzenie jednego z nich, Kurator okręgu naukowego Warszawskiego czyni przełożenie do Ministra, a ten przedstawia rzecz tę do ostatecznego Najwyższego rozstrzygnięcia.

§ 100.

Dyrektora wybiera Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, przede wszystkim z pomiędzy urzędników, mających stopnie uczone i odznaczających się jak prowadzeniem się, tak gorliwością w służbie. Wybór takowy ulega zatwierdzeniu Ministra Oświecenia Naukowego.

§ 101.

Директоръ, кромѣ основательныхъ знаній, необходимыхъ для сужденія о способностяхъ Учителей и образѣ ихъ преподаванія, долженъ имѣть всѣ свойства, нужныя для управленія училищами, ему подвѣдомственными; въ нравственномъ же отношеніи долженъ заслуживать довѣрія Правительства и родителей, дѣти коихъ поручаются его попеченію.

§ 102.

Инспекторъ назначается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, преимущественно изъ старшихъ Учителей гимназій, отличившихся усердіемъ, исправностію и успѣхами въ преподаваніи.

§ 103.

Учители назначаются также Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, хотя бы приготовлялись къ сему званію и въ другомъ округѣ.

§ 104.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ, Директоръ гимназій имѣетъ при себѣ письмоводителя и писца.

Часть учебная.

§ 105.

Курсъ ученія въ гимназіяхъ раздѣляется на семь классовъ, и въ каждомъ классѣ продолжается по одному году.

§ 106.

Въ семи классахъ гимназій преподаются:

- 1) Законъ Божій, священная и церковная исторія;
- 2) польскій языкъ и словесность;
- 3) русскій языкъ и словесность;
- 4) языки: греческій;
„ латинскій;
„ нѣмецкій;
„ французскій;
- 5) логика;
- 6) математика, до коническихъ сѣченій включительно;
- 7) географія и статистика;
- 8) исторія;
- 9) физика;

§ 101.

Dyrektor, oprócz gruntownych wiadomości, potrzebnych do ocenienia zdolności Nauczycieli i sposobu wykładania przez nich nauk, winien zarazem posiadać wszelkie przymioty, potrzebne do rządzenia podległemi mu szkołami, a pod względem moralnym zasługiwać ma na zaufanie Rządu i rodziców, których dzieci powierzają się jego opiece.

§ 102.

Inspektora mianuje Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, przede wszystkim ze starszych Nauczycieli gimnazjów, odznaczających się gorliwością, ścisłym wykonywaniem obowiązków i użytecznym wykładem nauk.

§ 103.

Nauczycieli mianuje także Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, chociażby ci sposobili się do tych obowiązków w innym okręgu.

§ 104.

Do czynności biurowych, Dyrektor gimnazjum ma przy sobie Sekretarza i Kancelistę.

Nauki.

§ 105.

Kurs nauk w gimnazjum dzieli się na VII klasę, i w każdej klasie trwa przez jeden rok.

§ 106.

W siedmiu klasach gimnazjum wykładane są:

- 1) Religia, historia święta i kościelna;
- 2) język i literatura polska;
- 3) „ „ rosyjska;
- 4) „ grecki;
- 5) „ łaciński;
- 6) „ niemiecki;
- 7) „ francuzki;
- 8) logika;
- 6) matematyka do sekcij konicznych włącznie;
- 7) jeografia i statystyka;
- 8) historia;
- 9) fizyka;

10) чистописаніе, черченіе и рисованіе.

Сверхъ того, по возможности, будутъ введены въ гимназіяхъ гимнастическія упражненія, способствующія къ развитію физическихъ силъ юношества.

§ 107.

Преподаваніе предметовъ раздѣляетъ между Учителями Директоръ гимназіи, представляя о томъ на утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 108.

Учители: Закона Божія, польской и русской словесности, древнихъ языковъ, историческихъ и математическихъ наукъ въ высшихъ классахъ, называются старшими; а Учители: польской и русской грамматики, географіи и арифметики и новѣйшихъ иностранныхъ языковъ — младшими.

§ 109.

Учитель рисованія обучаетъ по возможности и чистописанію. Онъ можетъ, по усмотрѣнію начальства, соединять учениковъ двухъ классовъ въ одинъ.

§ 110.

Пріемъ учениковъ въ гимназію производится однажды въ годъ, предъ началомъ курса. Плата съ учащихся опредѣляется, въ первыхъ четырехъ классахъ—по 50, а въ высшихъ трехъ—по 200 злотыхъ въ годъ. Поступающіе въ первый классъ должны умѣть читать и писать, и знать первые правила арифметики.

§ 111.

Ученики могутъ поступать прямо во второй и третій классъ, если на предварительномъ испытаніи окажутъ достаточныя свѣдѣнія въ тѣхъ частяхъ наукъ, кои преподаются въ нижнихъ классахъ. Директоръ наблюдаетъ, чтобы въ первый классъ принимать дѣтей не моложе 9-ти, во второй—не моложе 10-ти, въ третій—не моложе 11-ти лѣтъ.

§ 112.

Ученики, поступающіе въ V-й классъ гимназіи изъ обводовыхъ училищъ, или четвертаго класса гимназій, подвергаются особому испытанію, для удостовѣренія, достаточно ли они приготовлены для слушанія наукъ въ семъ классѣ. О послѣдствіяхъ такихъ испытаній Директоръ доноситъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

10) kalligrafia i rysunki.

Nadto, w miarę możliwości zaprowadzone będą w gimnazjachъ ćwiczenia gimnastyczne, przykładające się do rozwinięcia sił fizycznych młodzieży.

§ 107.

Wykładanie przedmiotów rozdziela pomiędzy Nauczycieli Dyrektor gimnazjum, przedstawiając o tém na zatwierdzenie Rady Wychowania Publicznego.

§ 108.

Nauczyciele: Religii, literatury polskiej i rosyjskiej, języków starożytnych, nauk historycznych i matematycznych, w klasachъ wyższych, nazywają się starszymi; Nauczyciele zaś: grammatyki polskiej i rosyjskiej, jeografii, arytmetyki i języków cudzoziemskich, nowożytnych, młodszymi.

§ 109.

Nauczyciel rysunków uczy w miarę możliwości i kalligrafii. On może, podługъ uznania zwierzchności, łączyć uczniów dwóch klass w jedną.

§ 110.

Przyjmowanie uczniów do gimnazjum odbywa się raz w rok, przedъ rozpoczęciemъ kursu nauk. Oplata od uczniów stanowi się w pierwszychъ czterechъ klassachъ po 50, a w trzechъ wyższychъ po 200 złp. na rok. Wchodzący do pierwszej klasy powinni umieć czytać, pisać i pierwsze działania arytmetyki.

§ 111.

Uczniowie mogą prosto wchodzić do II-jej i III-jej klasy, jeżeli poprzednio na egzaminie udowodnią, iż posiadają dostatecznie te części nauk, które wykładane są w klassachъ niższych. Dyrektor przestrzega, ażeby do klasy I-jej nieprzyjmowano dzieci młodszychъ jakъ latъ 9, do II-jej jakъ latъ 10, do III-jej niemłodszychъ jakъ latъ 11.

§ 112.

Uczniowie wchodzący do klasy V-jej gimnazjum ze szkół obwodowych, albo z IV-jej klasy gimnazjum, obowiązani są do złożenia osobnego egzaminu, celemъ udowodnienia, czyli dostatecznie są przygotowani do słuchania nauk w tѣj klassie. O wypadku podobnychъ egzaminów, Dyrektor donosi Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 113.

Ученикъ гимназіи не можетъ оставлять оной, кромѣ вакаціоннаго времени, безъ вѣдома Попечителя учебнаго округа. Если бы родители или опекуны, въ продолженіи учебнаго года, по какимъ либо причинамъ удержали его дома, или не желали посылать въ гимназію, то обязаны немедленно увѣдомить о томъ Директора; въ противномъ случаѣ ученикъ, наравнѣ съ самовольно оставляющими училище, не будетъ принятъ вновь въ гимназію и не получитъ училищнаго свидѣтельства. Правило сіе относится и къ воспитанникамъ обводовыхъ училищъ.

§ 114.

Ученіе въ гимназіяхъ продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, которая продолжается одинъ мѣсяць.

§ 115.

Во всѣхъ классахъ гимназіи преподаваніе, за исключеніемъ воскресныхъ и другихъ положенныхъ въ табели дней, бываетъ ежедневно по шести часовъ. Каждый урокъ продолжается одинъ часъ.

§ 116.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи числа уроковъ, начальства гимназій руководствуются приложенною къ сему Уставу таблицею подъ № 6. Всякое отступленіе отъ сей таблицы допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія и утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія. Положенное для учебныхъ предметовъ число часовъ можетъ быть уменьшаемо только въ нижнемъ классѣ, для дѣтей перваго возраста.

§ 117.

По окончаніи годичнаго курса, до наступленія лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію въ присутствіи Почетнаго Попечителя гимназій, Директора и Инспектора. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, они переводятся въ высшіе классы; изъ нихъ отличившіе прилежаніемъ и благонравіемъ награждаются, сверхъ того, серебряными медалями (преимущественно за успѣхи въ русскомъ языкѣ), книгами или похвальными листами, за печатью гимназій и подписаніемъ въ городѣ Варшавѣ—Попечителя учебнаго округа, а въ губерніяхъ—Почетнаго Попечи-

§ 113.

Uczeń nie może bez wiedzy Kuratora okręgu naukowego opuszczać gimnazjum, wyjąwszy czas wakacji. Jeśliby rodzice lub opiekunowie, w ciągu roku szkolnego, dla jakiegobądź przyczyn zatrzymali go w domu, albo nie życzyli posyłać więcej do gimnazjum, obowiązani są niezwłocznie zawiadomić o tém Dyrektora. W przeciwnym razie uczeń, narówni z opuszczającymi samowolnie szkołę, nie będzie przyjętym nanowo do gimnazjum i nie otrzyma świadectwa szkolnego. Prawidło niniejsze rozciąga się i na uczniów szkół obwodowych.

§ 114.

Nauki w gimnazyach wykładają się przez rok cały, wyjąwszy zwyczajne wakacje letnie, które trwają przez jeden miesiąc.

§ 115.

We wszystkich klassach gimnazjum, lekcyje, za wyłączeniem dni niedzielnych i innych, oznaczonych w tabelli, dają się codzień po sześć godzin. Każda lekcyja trwa jedną godzinę.

§ 116.

Przy podziale przedmiotów naukowych i oznaczeniu ilości lekcyj, zwierzchność gimnazyalna trzyma się tabelli, dołączonej do niniejszej ustawy pod Nr. 6. Każda w niej zmiana dopuszcza się nieinaczéj jak za wyrzeczeniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego. Naznaczona dla przedmiotów naukowych ilość godzin, może być umniejszona tylko w klassie najniższej, dla dzieci najmłodszych.

§ 117.

Po ukończeniu kursu rocznego przed wakacjami letniemi, uczniowie wszystkich klass odbywają egzamin, w obecności Kuratora honorowego gimnazjum, Dyrektora i Inspektora. W miarę postępu w naukach otrzymują promocyę do klass wyższych; celujący pomiędzy nimi pilnością i dobrém sprawowaniem się otrzymują oprócz tego w nagrodę: medale srebrne (przedewszystkiem za postęp w języku rossyjskim), książki, lub listy pochwalne, z pieczęcią gimnazjum i za podpisem, w mieście Warszawie—Kuratora okręgu naukowego, a w guberniach—Kuratora honorowego,

теля, Директора, Инспектора и старших Учителей. Въ каждомъ классѣ раздается не болѣе двухъ, или трехъ наградъ, смотря по числу учащихся; при чемъ, ученикамъ недостаточнаго состоянія, удостоеннымъ награды, выдаются такія книги, которыя могутъ быть имъ нужны впослѣдствіи. Объ ученикахъ, заслуживающихъ награжденія медалями, Директоры гимназій представляютъ на утвержденіе Попечителя учебнаго округа.

§ 118.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстные начальства и родители обучающихся въ гимназіи. На семъ актѣ, Учители и ученики произносятъ приличные торжеству рѣчи, или читаютъ свои сочиненія, предварительно одобренныя; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и раздаются аттестаты окончившимъ ученіе, равно награды отличившимся.

§ 119.

Во всякой гимназіи, кромѣ необходимыхъ для преподаванія учебныхъ пособій, должны быть: 1) библіотека и 2) собраніе инструментовъ математическихъ и физическихъ.

§ 120.

Библіотеку имѣетъ въ своемъ вѣдѣніи одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенію Директора; храненіе инструментовъ математическихъ и физическихъ поручается Учителямъ, къ предметамъ коихъ инструменты сіи относятся.

Обязанности Учителей.

§ 121.

Обязанности всѣхъ вообще Учителей опредѣляются ихъ важнымъ назначеніемъ: образовать умы и сердца ввѣренныхъ имъ юношей.

§ 122.

Учители должны внушать ученикамъ своимъ, что преподаваніе ихъ есть только руководство на пути къ познаніямъ, которыя приобрѣтаются одними лишь собственными усиліями.

§ 123.

Соотвѣтственно возрасту учащихся, руководство, въ предыдущей статьѣ изъясненное, можетъ быть двоякаго рода. Въ ниж-

Директора, Инспектора и старшихъ Научителей. Въ каждой классіе раздѣяе сѣ не вѣдѣе, якъ двѣ або трѣхъ нагородъ, стосownie до лѣзбы учнѣовъ. Учнѣомъ стану убогѣго, кѣорчы заслужылы на нагороду, даѣа сѣ ксѣаѣкы такѣе, какѣе имъ пѣзнѣе мoga быѣе потрѣбне. О учнѣахъ заслужающахъ на нагородѣ медали, Дыректо- rowѣе gymнaзѣовъ прѣдставѣаѣа на затвѣрдженѣе Куратора окрѣгу наукового.

§ 118.

Po egzaminachъ назначаа сѣе дѣеъ dla aktu uroczystego, na kѣory zapraszaja сѣе szczegѣlnѣеъ wлaдѣеe мѣеьсowѣе i rodzice uczа- cych сѣе w gymнaзѣumъ. Na tymъ акcie, Nauczyciele i uczniowie маѣа стосownie do uroczystoсѣи mowy, або чытаѣа своѣе wypra- cowania, poprzednio roztrząсѣиѣе; nastѣpnie ogлaсѣaja сѣе назwѣ- ska tych, kѣорчы заслужылы на promocyа do classъ wyсѣьszych, rozda- ja сѣе патента tym, kѣорчы ukoнѣczyli kursъ nauk, tudѣeъ nagrody celujаcymъ.

§ 119.

W kаѣdѣm gymнaзѣumъ, oprѣcz potrzebnych do wykлaду po- mocy naukowych, znajdowaѣ сѣе повинны: 1) biblioteka, i 2) zbѣorъ narzѣdzi matematycznych i fizycznychъ.

§ 120.

Biobliotekę ma w zawiadywaniu swoimъ jeden ze starszychъ Nauczycieli, naznaczony przez Dyrektora; dozѣr narzѣdzi matema- tycznych i fizycznychъ поручаа сѣе Nauczycielomъ, do kѣорчъ przedmiotѣowъ narzѣdzia te naleѣa.

Obowiązki Nauczycieli.

§ 121.

Obowiązki wszystkichъ w ogѣlnoсѣи Nauczycieli, oznacza wa- жne ich powѣlanѣe, ksztalcѣe umysл i serce powierzѣonej imъ młѣ- dzieѣy.

§ 122.

Nauczyciele winni wpajaѣ w swychъ uczniѣowъ, ѣе ich wykлaдъ jest tylko przewodnikiemъ na drodze nauk, kѣѣre nabywaja сѣе je- dynѣe przez wлaсnа kаѣdѣego pracę.

§ 123.

Stosownie do wieku uczаcъych сѣе, przewodnictwo, w popрѣ- dzajаcymъ artykule wymienione, moѣe быѣе dwojakѣego rodzaju:

нихъ классахъ, Учитель долженъ болѣе прибѣгать къ объясненіямъ и часто повторять оныя, стараясь въ то же время посредствомъ вопросовъ и задачъ приучать дѣтей къ разсужденію, соображенію, словомъ—къ умственной дѣятельности. Въ высшихъ классахъ, умственная дѣятельность сія, по указаніямъ Учителя, должна быть еще болѣе развита.

§ 124.

Простое диктованіе уроковъ, не сопровождаемое никакими объясненіями и служащее лишь къ механическому затверживанію лекціи наизусть, ни въ какомъ случаѣ не дозволяется.

§ 125.

Учители, и во время преподаванія и внѣ классовъ, особливо въ сношеніяхъ съ учениками, должны не забывать важности своего званія и стараться, по мѣрѣ возможности, всегда дѣйствовать на юныя сердца воспитанниковъ, служа для нихъ примѣромъ благонравія, трудолюбія, точнаго, ревностнаго исполненія обязанностей и строгаго наблюденія не только правилъ чести, но и необходимыхъ условій общежитія.

§ 126.

Каждый Учитель имѣетъ книгу для записыванія учениковъ, посѣщающихъ его классъ, и наблюдаетъ, чтобы они являлись къ ученію исправно въ назначенное время. Не прибывшихъ въ классъ, или опоздавшихъ, онъ записываетъ въ особую статью класснаго журнала, отмѣчая и причины, представляемыя ими въ оправданіе. Онъ требуетъ, чтобы они приносили отъ родителей, родственниковъ, или опекуновъ своихъ свидѣтельства, въ томъ, что не могли явиться, по болѣзни, или по другимъ уважительнымъ причинамъ. Въ случаѣ частыхъ отлучекъ, онъ доноситъ о семъ Инспектору, который самъ, или чрезъ надежныхъ людей, спрашиваетъ у родителей, или опекуновъ, почему дѣти не являются въ классъ; отвѣты ихъ также записываются.

§ 127.

Перваго числа cadaго мѣсяца Учители представляютъ Директору, по формѣ въ приложеніи подъ № 7 указанной, подробный отчетъ о способностяхъ, прилежаніи, успѣхахъ и поведеніи учениковъ cadaго класса въ особенности, означая, какія именно части наукъ пройдены ими въ теченіе минувшаго мѣсяца.

w классахъ niższych, Nauczyciel powinien więcej używać objaśnień i często one powtarzać, starając się zarazem, przez pytania i zdania, przyzwyczajać dzieci do myślenia, rozważa, słowem do czynności umysłowej; w классахъ zaś wyższych, czynność ta umysłowa bardziej jeszcze staraniem Nauczyciela rozwijaną być powinna.

§ 124.

Proste dyktowanie lekcyi bez żadnych objaśnień, służące tylko do mechanicznego wyuczenia się na pamięć, pod żadnym względem nie dozwala się.

§ 125.

Nauczyciele, i w czasie lekcyi i po za szkołą, mianowicie w stosunkach z uczniami, powinni nie zapominać, jak jest ważnem ich powołanie, i starać się ile możności ciągle działać na młodociane serca uczniów, dając im z siebie przykład dobrych obyczajów, pracowitości, pilności, gorliwego wypełniania obowiązków, i ścisłego przestrzegania, nie tylko praw honoru, ale i przyjętych w pożyciu towarzyskiem zasad przyzwoitości.

§ 126.

Każdy Nauczyciel ma księgę do zapisywania uczniów swojej klasy, i przestrzega, ażeby przychodzili na naukę w porę oznaczoną. Nieobecnych w klasie albo tych, którzy się spóźnili, zapisuje w osobnej rubryce dziennika klasowego, oznaczając i przyczyny, jakie na usprawiedliwienie się swoje przedstawiają. Żąda też od nich, ażeby przynosili od rodziców, krewnych lub opiekunów, zaświadczenia, iż nie mogli, dla choroby lub innych na uwagę zasługujących przyczyn, przybyć do klasy. W razie często powtarzanej nieobecności donosi o tém Inspektorowi, który sam, albo przez zaufane osoby, zapytuje się rodziców lub opiekunów, dla czego ich dzieci do klasy nie przychodzą; ich odpowiedzi podobnie się zapisują.

§ 127.

Dnia pierwszego każdego miesiąca, Nauczyciele przedstawiają Dyrektorowi, podług wzoru pod Nr. 7 załączonego, szczegółowe sprawozdanie, o zdolnościach, pilności, postępie i sprawowaniu się uczniów każdej klasy z osobna, z wyszczególnieniem, jakie mianowicie części nauk przeszli w ciągu upłynionego miesiąca.

§ 128.

Въ отношеніяхъ между собою, Учители обязаны помогать другъ другу дѣломъ и совѣтомъ. Старшіе Учители не должны оказывать пренебреженія къ младшимъ, или унижать науки, преподаваемые другими ихъ товарищами, помня, что всѣ учебные предметы составляютъ одну неразрывную цѣль человѣческихъ познаній. Съ другой стороны, Учители низшихъ классовъ обязаны изъяснять должное уваженіе къ тѣмъ, кои превосходятъ ихъ познаніями.

§ 129.

Учители обязаны преподавать въ теченіе недѣли число часовъ, сообразно утвержденному Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія росписанію учебныхъ предметовъ. Они должны являться въ классъ всегда въ назначенное время.

§ 130.

Прочія обязанности Учителей въ отношеніи къ преподаванію и наблюденію за нравственною частью воспитанія будутъ подробно изложены въ особой инструкціи.

Обязанности Директора.

§ 131.

Директоръ есть хозяинъ гимназій; Директоръ же губернской гимназій есть, сверхъ того, начальникъ всѣхъ казенныхъ училищъ, въ губерніи находящихся; его надзору подчинены также пансіоны и другія частныя учебныя заведенія губерніи.

§ 132.

Главная обязанность Директора состоитъ въ бдительномъ, неослабномъ надзорѣ за гимназією и всѣми ввѣренными ему училищами. Онъ долженъ стараться, чтобы повсюду исполнялись постановленія устава учебныхъ заведеній и предписанія начальства.

§ 133.

Онъ обращаетъ особенное вниманіе на Инспекторовъ гимназій и обводовыхъ училищъ и Учителей, на ихъ поведеніе, образъ преподаванія и обращеніе съ учениками. Наставляя и поощряя ихъ, онъ долженъ самъ служить для нихъ примѣромъ усердія, благоразумія и неутомимой дѣятельности.

§ 128.

W stosunkach pomiędzy sobą, Nauczyciele obowiązani pomagają jeden drugiemu uczynkiem i radą. Starsi Nauczyciele nie powinni okazywać lekceważenia ku młodszy, ani też poniżać nauk, wykładanych przez towarzyszy swoich, pamiętając, że wszelkie przedmioty naukowe stanowią jeden nieprzerwany łańcuch wiadomości ludzkich. Z drugiej strony, Nauczyciele klas niższych winni są okazywać należyte poważanie tym, którzy przewyższają ich nauką.

§ 129.

Nauczyciele obowiązani są dawać, w ciągu tygodnia, liczbę godzin, wskazaną w zatwierdzonym przez Radę Wychowania Publicznego rozkładzie przedmiotów naukowych. Powinni przychodzić do klasy zawsze na czas wyznaczony.

§ 130.

Inne obowiązki Nauczycieli, pod względem wykładu i czuwania nad moralnym prowadzeniem młodzieży, wyjaśnione będą szczegółowo w osobnej instrukcyi.

Obowiązki Dyrektora.

§ 131.

Dyrektor jest gospodarzem gimnazjum; Dyrektor zaś gimnazjum gubernialnego jest nadto zwierzchnikiem wszystkich szkół rządowych, w gubernii znajdujących się; jego dozorowi podlegają także pensye i inne prywatne instytucja naukowe gubernii.

§ 132.

Głównym obowiązkiem Dyrektora jest, pilny, niezmordowany dozór nad gimnazjum i wszystkimi powierzonymi mu szkołami; starać się powinien, ażeby wszędzie wykonywane były przepisy ustawy zakładów naukowych i zalecenia władzy wyższej.

§ 133.

Szczególną on zwraca uwagę na Inspektorów gimnazjum i szkół obwodowych, oraz na Nauczycieli, ich prowadzenie się, sposób wykładania i postępowanie z uczniami. Udzielając im rad, i zachęcając ich, sam powinien być wzorem gorliwości, rozsądku i niezmordowanej czynności.

§ 134.

Директоръ и Инспекторъ гимназій должны безотлучно, съ самаго начала до окончанія классовъ, находиться въ оныхъ.

§ 135.

Директоръ также наблюдаетъ за постепенностію преподаванія учебныхъ предметовъ и приведеніемъ оныхъ къ окончанію въ срочное время.

§ 136.

Въ случаѣ болѣзни или отсутствія Учителя, Директоръ поручаетъ классъ его другому Учителю, или Инспектору, или, наконецъ, самъ заступаетъ его мѣсто. Для сего Учитель обязанъ заблаговременно увѣдомить Директора, дабы онъ могъ сдѣлать надлежащее распоряженіе.

§ 137.

Директоръ, при посѣщеніи классовъ, просматриваетъ списки и журналы, въ коихъ отмѣчаются успѣхи учениковъ.

§ 138.

Учители, каждый мѣсяцъ, подаютъ Директору вѣдомости о поведеніи и успѣхахъ учениковъ, равно о наказаніяхъ, коимъ они подверглись. Директоръ предъявляетъ сии вѣдомости Совѣту гимназій.

§ 139.

Директоръ наблюдаетъ, чтобы Учители, по какому либо пристрастію, не занимались исключительно нѣкоторыми учениками, и чтобы, напротивъ, обращали особенное вниманіе на малоуспѣвающихъ.

§ 140.

Директоръ, относительно наказаній учениковъ, руководствуется изданными особо правилами объ училищной дисциплинѣ.

§ 141.

Стремясь единодушно вмѣстѣ съ Учителями къ общей предназначенной цѣли, Директоръ обязанъ безъ пристрастія свидѣтельствовать предъ высшимъ начальствомъ объ отличающихся особенною ревностію и успѣхами. О нарушающихъ свои обязанности онъ, по усмотрѣнію своему, также доносить Попечителю учебнаго округа.

§ 142.

Директоръ можетъ и долженъ стараться собственною властію прекращать возникающія между Учителями несогласія.

§ 134.

Dyrektor i Inspektor gimnazyum powinni nieodstępnie, od samego początku do końca lekcji, znajdować się w klasach.

§ 135.

Dyrektor przestrzega także stopniowania w wykładzie przedmiotów naukowych i ukończenia onych w czasie zakreślonym.

§ 136.

W razie choroby albo oddalenia się Nauczyciela, Dyrektor lekcye jego powierza innemu Nauczycielowi, lub Inspektorowi, albo наконецъ самъ его мѣсце zastępuje. Nauczyciel obowiązany jest zawiadomić o tém wcześniej Dyrektora, ażeby ten mógł uczynić stosowne rozporządzenie.

§ 137.

Dyrektor, zwiedzając klasy, przegląda listy i dzienniki, w których zapisywane są postępy uczniów.

§ 138.

Nauczyciele każdego miesiąca podają Dyrektorowi wykazy o sprawowaniu się i postępie uczniów, tudzież o karach na nich wymierzonych. Dyrektor udziela te wykazy Radzie gimnazyalnej.

§ 139.

Dyrektor przestrzega, aby Nauczyciele, przez jaką bądź stronność, nie zajmowali się wyłącznie niektórymi uczniami, i ażeby zwracali owszem szczególną uwagę na czyniących powolne postępy.

§ 140.

Dyrektor, w karaniu uczniów, trzyma się wydanych osobno przepisów o karności szkolnej.

§ 141.

Dążąc jednomyślnie z Nauczycielami do ogólnego im wskazanego celu, Dyrektor obowiązany bezstronnie zaświadczać przed wyższą władzą, o odznaczających się szczególniejszą gorliwością i postępami. O tych którzy uchybiają obowiązkowi, Dyrektor, podług uznania swego, donosi także Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 142.

Dyrektor może i powinien starać się własną powagą uśmierzać zachodzące pomiędzy Nauczycielami nieporozumienia.

§ 143.

Директоръ наблюдаетъ и за содержаніемъ учениковъ, живущихъ у Учителей и частныхъ лицъ, замѣчая, соответствуетъ ли оно намѣренію тѣхъ, кои ввѣрили имъ дѣтей своихъ, и согласно ли оно съ общемою цѣлію воспитанія.

§ 144.

Директоръ, въ случаѣ важныхъ и безотлагательныхъ дѣлъ, имѣетъ право увольнять Учителей, Инспекторовъ и другихъ чиновниковъ своего вѣдомства въ отпускъ на 10 дней, о чемъ и доносить тотчасъ Попечителю учебнаго округа; объ увольненіи же на дальнѣйшій срокъ испрашиваетъ разрѣшенія Попечителя округа. Воспитанниковъ подвѣдомственныхъ учебныхъ заведеній Директоръ можетъ увольнять на 8 дней въ Царствѣ; объ увольненіи же на дальнѣйшій срокъ испрашиваетъ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа. Давать позволеніе воспитанникамъ къ отъѣзду за границу, безъ предварительнаго испрошенія чрезъ Попечителя учебнаго округа разрѣшенія, ни въ какомъ случаѣ не дозволяется.

§ 145.

Директоръ имѣетъ надзоръ за всѣми живущими въ домахъ гимназій, охраняетъ въ оныхъ порядокъ и благочиніе и, по усмотрѣнію своему, опредѣляетъ и увольняетъ служителей.

§ 146.

Директоръ, какъ начальникъ учебныхъ заведеній въ губерніи, обозрѣваетъ оныя подобно тому, какъ Инспекторы обозрѣваютъ училища въ своемъ обводѣ.

§ 147.

При обозрѣніи училищъ, Директоръ обязанъ изыскивать средства къ улучшенію ихъ состоянія во всѣхъ отношеніяхъ, стараясь, чтобы и начальства и Учители оныхъ, постоянно стремились къ своей цѣли. Для сего онъ не только руководствуетъ ихъ предписаніями, но и оказываетъ имъ нужныя по возможности пособія.

§ 148.

О замѣчаніяхъ своихъ при обозрѣніи Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа подробныя донесенія, свидѣтельствуя объ отличающихся особенною ревностію Инспекторахъ и Учителяхъ.

§ 143.

Директоръ чува также и надъ утрzymaniem uczniów mieszkających u Nauczycieli i osób prywatnych, zwracając uwagę, czy takowe odpowiada zamiarom powierzających im dzieci swoje, tudzież ogólnemu celowi wychowania.

§ 144.

Dyrektor, dla ważnych i zwłoki niecierpiących interesów, ma prawo udzielać Nauczycielom, Inspektorom i innym, w wiedzy swej zostającym urzędnikom, urlop na dni 10, o czym donosi natychmiast Kuratorowi okręgu naukowego; o uwolnienie zaś od obowiązków na czas dłuższy, przedstawia do decyzji Kuratora okręgu. Uczniom podległych mu zakładów naukowych, Dyrektor mocen jest dozwalać oddalać się ze szkół na dni ośm, w Królestwie; na uwolnienie zaś na czas dłuższy, uprasza o zezwolenie Kuratora okręgu naukowego. Udzielać uczniom pozwolenia do wyjazdu za granicę, bez poprzedniego wyjednania należytego upoważnienia, za pośrednictwem Kuratora okręgu naukowego, w żadnym przypadku nie dozwala się.

§ 145.

Dyrektor ma dozór nad wszystkimi osobami, mieszkającymi w domach gimnazjalnych, przestrzega w nich należytego porządku i spokojności, i podług uznania swego przyjmuje i oddala posługaczy.

§ 146.

Dyrektor, jako zwierzchnik instytutów naukowych w gubernii, zwiedza one na tychże zasadach, jak Inspektorowie zwiedzają szkoły w swoim obwodzie.

§ 147.

Przy zwiedzaniu szkół, Dyrektor jest obowiązany wynajdować środki ulepszenia ich stanu pod każdym względem, starając się, aby Zwierzchnicy i Nauczyciele onych ciągle dążyli do wskazanego im celu; na ten koniec nietylko daje im stosowne polecenia i rady, ale też udziela potrzebną w miarę możności pomoc.

§ 148.

Postrzeżenia swoje, przy zwiedzaniu szkół zebrane, Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego w szczegółowych raportach, dając zarazem świadectwo o odznaczających się wzorową gorliwością ku służbie Inspektorach i Nauczycielach.

§ 149.

Директоръ наблюдаетъ также, чтобы всѣ учебные предметы были преподаваемы по одобреннымъ отъ Правительства книгамъ и программамъ; онъ печется и о томъ, чтобы въ училищахъ не было недостатка въ учебныхъ пособияхъ, и для сего входитъ за-благовременно съ представлѣніями куда слѣдуетъ.

§ 150.

Директоръ непосредственно подчиненъ Попечителю учебнаго округа и во всемъ относится къ нему, испрашивая въ нужныхъ случаяхъ разрѣшенія по всѣмъ частямъ ввѣренной ему гимназій и подвѣдомственныхъ ему учебныхъ заведеній.

§ 151.

Обыкновенные отчеты Попечителю учебнаго округа о состояніи гимназій Директоръ представляетъ три раза въ годъ, а общее донесеніе о гимназій, какъ равно о всѣхъ подвѣдомственныхъ ему училищахъ, въ концѣ учебнаго года, по формѣ, которая предписана для Инспекторовъ. О чрезвычайныхъ происшествіяхъ онъ доноситъ немедленно Попечителю учебнаго округа.

§ 152.

По окончаніи годичнаго учебнаго курса, Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа послужные списки состоящихъ въ его вѣдомствѣ чиновниковъ и Учителей, свидѣтельствуя о ихъ службѣ и ходатайствуя о слѣдующихъ имъ по мнѣнію его или по общимъ установленіямъ наградахъ.

§ 153.

Директоръ имѣетъ право относиться къ губернскимъ и прочимъ мѣстнымъ начальствамъ, по дѣламъ ввѣренныхъ ему училищъ, для испрошенія ихъ пособія или содѣйствія, о чемъ въ свое время доводитъ до свѣдѣнія Попечителя учебнаго округа.

§ 154.

Директоръ имѣетъ въ своемъ непосредственномъ вѣдѣніи всю хозяйственную часть, зданія и прочее имущество гимназій.

Хозяйственная часть.

§ 155.

Распоряженія, касающіяся до хозяйственной части всѣхъ гимназій, опредѣлены особыми правилами.

§ 149.

Директоръ przestrzega także, ażeby wszystkie przedmioty naukowe wykładane były podług książek i programatów, przez Rząd zatwierdzonych; również czuwa nad tém, aby szkołom nie zbywało na pomocach naukowych, i w tym celu czyni zawczasu przedstawienia, gdzie należy.

§ 150.

Dyrektor zostaje pod bezpośrednią władzą Kuratora okręgu naukowego, i do niego we wszystkim odnosi się, upraszając w razie potrzeby o decyzję, co do wszelkich spraw powierzonego mu gimnazjum i instytutów naukowych, w jego zawiadywaniu będących.

§ 151.

Zwyczajne zdanie sprawy o stanie gimnazjum, Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego trzy razy do roku, a ogólny rapport o gimnazjum, jako też o wszystkich podwładnych mu szkołach, przy końcu roku szkolnego, podług wzoru przepisanego dla Inspektorów. O wypadkach nadzwyczajnych donosi natychmiast Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 152.

Po ukończeniu rocznego kursu nauk, Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego listy stanu służby podwładnych mu urzędników i Nauczycieli, świadcząc o ich służbie i wstawiając się o nagrody dla nich, na jakie podług jego zdania, lub na zasadzie ogólnych postanowień zasługują.

§ 153.

Dyrektor ma prawo znosić się z gubernialnemi i innemi miejscowemi władzami w sprawach dotyczących szkół mu powierzonych, prosząc one o pomoc lub współdziałanie, o czém w swoim czasie donosi Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 154.

Cała administracya ekonomiczna, gmachy i wszelka własność gimnazjum, zostają w bezpośredniém zawiadywaniu Dyrektora.

Administracya ekonomiczna.

§ 155.

Rozporządzenia dotyczące administracyi ekonomicznej wszystkich gimnazjów, objęte są w osobnych przepisach.

§ 156.

Директоръ, равно какъ и Инспекторъ, обязаны, въ сношеніяхъ своихъ съ начальствомъ и съ подчиненными, означать §§ Устава, по коимъ дѣлаютъ или предполагаютъ сдѣлать какія либо распоряженія.

§ 157.

Важнѣйшія дѣла, и въ особенности все, что относится къ улучшенію учебныхъ заведеній, Директоръ предлагаетъ на общее разсужденіе Совѣта гимназій, о чемъ и доноситъ Попечителю учебного округа.

§ 158.

Директору поручается непосредственный надзоръ за цѣлостію учебныхъ пособій, находящихся въ вѣдѣніи Учителей.

Обязанности Инспектора.

§ 159.

Инспекторъ состоитъ въ непосредственномъ вѣдѣніи Директора гимназій. Онъ его помощникъ во всемъ, что касается до надзора за преподаваніемъ и нравственною частію воспитанія юношей. Въ отсутствіе Директора онъ вступаетъ во всѣ его права и обязанности.

§ 160.

Инспекторъ долженъ ежедневно посѣщать всѣ классы и наблюдать, чтобы Учители съ точностію исполняли свои обязанности, въ противномъ случаѣ доносить Директору. Онъ наблюдаетъ за порядкомъ въ классахъ, какъ во время ученія, такъ и при входѣ и выходѣ учениковъ.

Совѣтъ гимназій.

§ 161.

На основаніи § 157, для разсмотрѣнія важнѣйшихъ дѣлъ, относящихся до гимназій, какъ равно и подвѣдомственныхъ ей училищъ, составляется особый Совѣтъ: изъ Директора, Инспектора и старшихъ Учителей гимназій. Когда въ Совѣтъ сему разсуждается о сношеніяхъ начальства гимназій съ губернскими властями, или же объ исключеніи учениковъ за проступки, или неспособность, то въ засѣданія онаго приглашаются и Почетные Попечители.

§ 156.

Dyrektor równie jak Inspektor obowiązani są, w stosunkach swoich z władzą wyższą i z podwładnymi, oznaczać paragrafy Ustawy, na mocy których wydają lub zamierzają wydać jakiegokolwiek rozporządzenia.

§ 157.

Ważniejsze sprawy, szczególnież zaś wszelkie ściągające się do ulepszenia instytutów naukowych, Dyrektor wnosi pod rozagę Rady gimnazyalnej, i donosi o tém Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 158.

Dyrektorowi porucza się dozór bezpośredni, nad całością zbiorów naukowych, zostających w zawiadywaniu Nauczycieli.

Obowiązki Inspektora.

§ 159.

Inspektor zostaje pod bezpośrednią władzą Dyrektora gimnazjum. On jest pomocnikiem jego w tém wszystkim, co się ściąga do dozoru nad wykładem nauk i moralném wychowaniem młodzieży. W nieobecności Dyrektora wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki.

§ 160.

Inspektor powinien zwiedzać codziennie wszystkie klasy i pilnować, ażeby Nauczyciele ściśle wykonywali swoje obowiązki; w przeciwnym zaś razie donosi Dyrektorowi. Przestrzega także porządku w klassach podczas lekcyj, niemniej przy zbieraniu się i rozchodzeniu uczniów.

Rada gimnazjalna.

§ 161.

Na zasadzie § 157-go, dla roztrząsania spraw ważniejszych, ściągających się do gimnazjum, jakoteż do podwładnych mu szkół, ustanawia się osobna Rada, złożona z Dyrektora, Inspektora i starszych Nauczycieli gimnazjum. Gdy w Radzie téj rzecz będzie o stosunkach zwierzchności gimnazyalnej z władzami gubernialnemi, lub téż o oddaleniu ucznia ze szkoły, za wykroczenia, lub z powodu niezdolności, wtedy na jęj posiedzenia wzywają się i Kuratorowie honorowi.

§ 162.

Опредѣленія Совѣта гимназіи, объявляемыя Директоромъ, исполняются безпрекословно, коль скоро они не противурѣчаютъ общимъ постановленіямъ, положеніямъ сего Устава, или предписаніямъ высшаго начальства.

§ 163.

Должность Секретаря въ Совѣтѣ гимназіи исправляетъ одинъ изъ старшихъ Учителей; исполненіе же по журналамъ Совѣта производится въ Канцеляріи Директора.

§ 164.

Совѣтъ собирается обыкновенно въ началѣ каждаго мѣсяца, чрезвычайныя же засѣданія назначаются Директоромъ. Разсужденія и опредѣленія Совѣта вносятся въ журналъ, составляемый Секретаремъ онаго.

§ 165.

Къ предметамъ сужденія Совѣта гимназіи относятся всѣ общія соображенія по разнымъ частямъ учебныхъ заведеній, въ Дирекціи гимназіи состоящихъ, и опредѣленіе мѣръ для пресѣченія или предупрежденія злоупотребленій и безпорядковъ.

§ 166.

Всѣ подробныя, невошедшія въ сей Уставъ, распоряженія относительно внутренняго порядка и благоустройства гимназическихъ зданій, предоставляются усмотрѣнію начальства и въ особенности Совѣта.

§ 167.

Совѣтъ разсматриваетъ ежемѣсячныя вѣдомости, представляемыя Учителями.

§ 168.

Совѣтъ гимназіи назначаетъ учениковъ къ переводу въ высшіе классы; для сего приглашаются въ собраніе онаго и младшіе Учители. Опредѣленіе наградъ равномерно предоставляется Совѣту.

§ 169.

Если ученикъ замѣченъ въ дурномъ поведеніи, то, не смотря и на самыя отличныя успѣхи въ наукахъ, не удостоивается никакой награды до совершеннаго его исправленія.

§ 170.

Ученики, кои, по неспособности, или нерадѣнію, не оказы-

§ 162.

Decyzye Rady gimnazyalnej, ogłaszane przez Dyrektora, wykonywają się natychmiast, jeżeli nie są w sprzeczności z postanowieniami ogólnymi, przepisami niniejszej Ustawy, albo rozkazami władzy wyższej.

§ 163.

Obowiązki Sekretarza w Radzie gimnazyalnej pełni jeden z starszych Nauczycieli; ekspedycja zaś interesów, z Rady wychodzących, należy do Kancellaryi Dyrektora.

§ 164.

Zwyczajne posiedzenia Rady odbywają się na początku każdego miesiąca, nadzwyczajne zaś Dyrektor назнача. Narady i wyrzeczenia gimnazyalnej Rady zapisują się do protokołu, utrzymywanego przez Sekretarza.

§ 165.

Do przedmiotów narad gimnazyalnej Rady należą wszelkie uwagi ogólne, pod rozmaitemi względami, o instytucjach naukowych, w wiedzy Dyrekcyi gimnazjum zostających, i wskazanie środków do usunięcia, albo zapobieżenia nadużyciom i nieporządkowi.

§ 166.

Wszelkie szczegółowe, ustawą niniejszą nieobjęte, rozporządzenia, co do wewnętrznego porządku i dobrego stanu gmachów gimnazyalnych, pozostawione są uznaniu zwierzchności gimnazyalnej, a w szczególności Radzie.

§ 167.

Rada przegląda miesięczne rapporta, podawane przez Nauczycieli.

§ 168.

Rada gimnazjalna назнача uczniom promocyje do klas wyższych; wtedy wzywają się na posiedzenie i młodszy Nauczyciele. Oznaczenie nagród również pozostawione jest Radzie.

§ 169.

Jeżeli uczeń notowany jest o złe prowadzenie się, tedy, bez względu na celujący nawet postęp w naukach, nie otrzymuje żadnej nagrody, aż do zupełnej poprawy.

§ 170.

Uczniowie, z powodu niezdolności, albo niedbałości, nieczy-

вають никакихъ успѣховъ, исключаются изъ гимназій чрезъ два года. Имъ, при выпускѣ, выдаются свидѣтельства объ ученіи, съ прописаніемъ въ оныхъ и того малаго успѣха, какой оказанъ ими въ каждомъ класѣ; что же касается до учениковъ дурнаго поведенія, то имъ при выпускѣ не выдается никакого свидѣтельства.

Правила и обязанности Почетныхъ Попечителей гимназій.

§ 171.

Почетный Попечитель имѣетъ, вмѣстѣ съ Директоромъ, общій надзоръ за ходомъ управленія и состояніемъ гимназій, но самъ собою не дѣлаетъ никакихъ распоряженій и только сообщаетъ Директору словесно или письменно, но негласнымъ образомъ, о замѣченныхъ имъ отступленіяхъ отъ Устава, или иныхъ какихъ либо безпорядкахъ. Если его замѣчанія будутъ оставлены безъ уваженія, то онъ представляетъ о семъ Попечителю учебнаго округа.

§ 172.

Директоръ обязанъ отъ времени до времени словесно или письменно сообщать Почетному Попечителю о ходѣ управленія и преподаванія въ гимназій и дѣлаемыхъ имъ распоряженіяхъ.

§ 173.

Почетный Попечитель, въ случаяхъ, статьею 161 означенныхъ, приглашается въ засѣданіе Совѣта гимназій, занимая въ ономъ первое мѣсто, однакоже не именуется Предсѣдателемъ, и дѣла въ семъ чрезвычайномъ засѣданіи, также какъ и въ обыкновенномъ, предлагаются къ слушанію по назначенію Директора.

§ 174.

Ежели за болѣзнію, или по другимъ причинамъ, Почетный Попечитель не могъ присутствовать въ собраніи Совѣта, то ему сообщается журналъ засѣданія. При возвращеніи журнала, Почетный Попечитель можетъ подать особое мнѣніе, которое Совѣтъ принимаетъ въ надлежащее соображеніе.

§ 175.

Почетный Попечитель гимназій, во все время исправленія сей должности, пользуется преимуществами государственныхъ чиновниковъ V-го класса, если высшаго чина не имѣетъ.

ниацы żadnych postępów, w ciągu dwóch lat, oddaleni będą z gimnazjum. Dają się im wówczas świadectwa z nauk, z wyraźną wzmianką o małym postępie, jaki w każdej klasie uczynili. Co się zaś tyczy uczniów złego prowadzenia się, tym, przy odejściu, żadnego nie wydaje się świadectwa.

Prawa i obowiązki Kuratorów honorowych gimnazjum.

§ 171.

Kurator honorowy ma wspólnie z Dyrektorem ogólny do-
zór nad postępowaniem zarządu i stanem gimnazjum, lecz sam nie czyni żadnych rozporządzeń, i udziela tylko Dyrektorowi ustnie lub na piśmie, w sposobie konfidenyjalnym, uwagi swoje, w przedmiocie dostrzeżonych uchybień przeciw ustawie, albo innego jakiego nieporządku. Jeżeliby na jego uwagi nie miano względu, przedstawia wówczas o tém Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 172.

Dyrektor obowiązany jest od czasu do czasu, ustnie lub na piśmie, zawiadamiać Kuratora honorowego, o postępie administracyi i wykładzie nauk w gimnazjum, niemniej o rozporządzeniach przez siebie wydanych.

§ 173.

Kurator honorowy, w przypadkach artykułem 161-m określonych, wzywany bywa na posiedzenie Rady gimnazjalnej, i zajmuje w niej pierwsze miejsce; wszakże nie nosi tytułu prezydującego i sprawy na tém posiedzeniu nadzwyczajném, równie jak zwyczajnych, wnoszone są podług wskazania Dyrektora.

§ 174.

Jeżeliby Kurator honorowy z powodu słabości, albo dla innych przyczyn, nie mógł być obecnym na posiedzeniu Rady, w takim razie przesyła mu się protokół posiedzenia. Przy zwrocie onego, Kurator honorowy może złożyć osobną opinię, którą Rada bierze pod należytą rozagę.

§ 175.

Kurator honorowy gimnazjum, w ciągu sprawowania tych obowiązków, używa praw i prerogatyw urzędników rządowych klasy 5-ej, jeżeli nie ma rangi wyższej.

§ 176.

Почетные Попечители могут быть приглашаемы въ засѣданія Совѣта Народнаго Просвѣщенія для разсужденій о дѣлахъ, которыя относятся до гимназій, подъ ихъ надзоромъ состоящихъ.

§ 177.

Попечитель учебнаго округа обращаетъ вниманіе высшаго начальства на принимаемое Почетными Попечителями въ дѣлахъ гимназій участіе; о тѣхъ же, кои своимъ содѣйствіемъ способствовали важнымъ успѣхамъ учебныхъ заведеній, доносить Министру, который доводитъ о томъ до Высочайшаго свѣдѣнія.

ГЛАВА V.

Общая права и преимущества учебныхъ заведеній.

§ 178.

Всѣ учебныя казенныя заведенія, подвѣдомственные Попечителю Варшавскаго учебнаго округа, въ производствѣ всякихъ дѣлъ освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги.

§ 179.

Каждое изъ сихъ заведеній имѣетъ свою печать съ Государственнымъ гербомъ и надписью: „Губернской такой-то гимназіи“ или „Обвodoваго такого-то училища.“

§ 180.

Домы учебныхъ заведеній освобождаются отъ воинскаго постоя и другихъ повинностей, наравнѣ съ прочими казенными зданіями.

§ 181.

Всѣ посылаемыя подъ печатью сихъ учебныхъ заведеній бумаги и посылки, наравнѣ съ другими вѣдомствами, принимаются на почту безъ платежа.

§ 182.

Учители обвodoвыхъ училищъ и гимназій, Штатные Инспекторы и Директоры, прослужившіе безпорочно опредѣленное закономъ число лѣтъ, получаютъ пенсію на основаніи установленныхъ правилъ.

§ 183.

Преимущества Учителей и начальниковъ учебныхъ заведеній будутъ опредѣлены въ послѣдствіи.

§ 176.

Kuratorowie honorowi mogą być wzywani na posiedzenia Rady Wychowania Publicznego, dla roztrząsania spraw ściągających się do gimnazjów, pod ich dozorem zostających.

§ 177.

Kurator okręgu naukowego zwraca uwagę władzy wyższej na udział Kuratorów honorowych w sprawach gimnazjum, o tych zaś, którzy spóldziałaniem swoim przyczynili się do ważnego postępu instytucjów naukowych, Ministrowi donosi, który o tém przedstawia NAJJAŚNIEJSZEMU PANU.

ROZDZIAŁ V.

Ogólne prawa i prerogatywy instytucjów naukowych.

§ 178.

Wszystkie instytucja naukowe Rządowe, pod władzą Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego zostające, we wszelkich czynnościach swoich wolne są od używania papieru stemplowego.

§ 179.

Każdy z tych instytucjów ma swoją pieczęć z herbem Państwa i napisem gubernialnego takiego to gimnazjum, albo obwodowej takiej to szkoły.

§ 180.

Domy instytucjów naukowych wolne są od kwaterunku wojakowego i innych powinności, narówni ze wszystkimi budowlami rządowymi.

§ 181.

Wszelkie pod pieczęcią tych instytucjów naukowych przesyłane ekspedycje i pakiety, na równi z ekspedycjami i pakietami innych władz, przyjmują się na pocztę bezpłatnie.

§ 182.

Nauczyciele szkół obwodowych i gimnazjów, Inspektorowie etatowi i Dyrektorowie, którzy wysłużyli nieskazitelnie liczbę lat prawem oznaczoną, otrzymują pensje emerytalne, na zasadzie wydanych postanowień.

§ 183.

Prerogatywy Nauczycieli i przełożonych instytucjów naukowych będą oznaczone w późniejszym czasie.

ГЛАВА VI.

О благодѣлителяхъ учебныхъ заведеній.

§ 184.

Награждая усердіе и труды Учителей и другихъ чиновниковъ учебнаго вѣдомства, Правительство не оставляетъ безъ вниманія и постороннихъ, содѣйствующихъ благосостоянію учебныхъ заведеній. Оно принимаетъ съ признательностію всѣ дѣлаемые на пользу ихъ частными людьми или обществами приношенія.

§ 185.

Сии приношенія могутъ быть: всякаго рода зданія, годныя для помѣщенія училищъ, или вещи онымъ нужныя, учебныя пособія, библіотеки, кабинеты, денежные капиталы или доходы съ оныхъ, опредѣляемые на расходы училищъ вообще, или на содержаніе воспитанниковъ въ оныхъ, или же для какой либо другой особенной цѣли. Не принимаются только находящіеся въ спорѣ капиталы или иныя имущества.

§ 186.

Сдѣланное приносителемъ назначеніе, если только оно не противно общимъ Государственнымъ установленіямъ, ни въ какомъ случаѣ не можетъ быть измѣнено безъ его согласія.

§ 187.

Начальство училища обязано—о всѣхъ приношеніяхъ въ пользу онаго доносить высшему начальству. О важнѣйшихъ Министерству Народнаго Просвѣщенія доводитъ до свѣдѣнія Его Императорскаго Величества.

С.-Петербургъ, 31 Августа 1840 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Сергій Уваровъ.*

ROZDZIAŁ VI.

O dobroczyńcach instytutów naukowych.

§ 184.

Nagradzając gorliwość i prace Nauczycieli i innych urzędników wydziału naukowego, Rząd nie pozostawia bezъ wzglądów i osób obcych, przykładających się do dobrego stanu instytutów naukowych. Przyjmuje z wdzięcznością wszelkie ofiary, na ich korzyść czynione przez osoby prywatne lub stowarzyszenia.

§ 185.

Przedmiotem tych ofiar mogą być wszelkiego rodzaju budowle, dla pomieszczenia szkół, albo rzeczy im potrzebne, pomoce naukowe, biblioteki, gabinety, kapitały pieniężne, albo dochody z nich przeznaczone na wydatki szkół w ogólności, albo na utrzymanie w nich uczniów, albo też na jakiś inny cel szczególny. Nie przyjmują się tylko kapitały i wszelkie inne własności w sporze będące.

§ 186.

Cel wskazany przez ofiarującego, jeżeli tylko nie jest przeciwny ogólnym postanowieniom krajowym, w żadnym razie nie może być zmieniony bez jego zezwolenia.

§ 187.

Zwierzchność szkoły obowiązana o wszelkich ofiarach, na jej korzyść uczynionych, donosić władzy wyższej. O ważniejszych, Ministerstwo Oświecenia Narodowego przedstawia NAJJAŚNIEJSZEMU PANU.

St. Petersburg, d. 31 Sierpnia 1840 roku.

Minister Oświecenia Narodowego,

(podpisano) *Sergiusz Uwarow.*

N° 24.

Высочайше утвержденное положение о реальной гимназии
въ Варшавѣ.

(28 Ноября) 1840 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 28 Ноября 1840 года.

ПОЛОЖЕНІЕ О РЕАЛЬНОЙ ГИМНАЗИИ ВЪ ВАРШАВѢ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 1.

Учрежденіе реальной гимназии имѣетъ цѣлью приготовленіе юношей къ занятіямъ промышленнымъ.

§ 2.

Реальная гимназія учреждается въ Варшавѣ. Сверхъ того, по ближайшемъ усмотрѣніи потребности, одно изъ обводовыхъ училищъ въ губерніяхъ можетъ быть преобразовано въ реальное училище; при чемъ планъ наукъ въ семъ послѣднемъ заведеніи имѣетъ быть примѣненъ къ мѣстнымъ обстоятельствамъ.

§ 3.

Гимназія и реальное училище открываются съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія и состоятъ въ вѣдѣніи Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 4.

Для управленія гимназіею и преподаванія въ оной учебныхъ предметовъ назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель изъ духовнаго званія и опредѣленное число Учителей. Если въ гимназии будутъ ученики разныхъ христіанскихъ исповѣданій, то, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, назначаются особы для каждаго вѣроисповѣданія Законоучители.

§ 5.

Попечитель округа, если признаетъ нужнымъ, представляетъ высшему начальству о назначеніи при реальной гимназии Почетнаго Попечителя изъ числа лицъ, принимающихъ особенное участіе въ распространеніи промышленности въ краѣ.

N° 24.

NAJWYŻEJ zatwierdzona ustawa dla gimnazjum realnego
w Warszawie.

(d. 28 Listopada 1840 r.)

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ Mości
ręką napisano:

„Ma być podług tego“

w S. Petersburgu, d. 28 Listopada 1840 roku.

USTAWA DLA GIMNAZJUM REALNEGO W WARSZAWIE.

Cel, ustanowienie i skład.

§ 1.

Celem ustanowienia gimnazjum realnego jest przysposobienie młodzieży do powołań przemysłowych.

§ 2.

Gimnazjum realne ustanawia się w Warszawie. Nadto, w miarę bliższego uznania potrzeby jedna ze szkół obwodowych w guberniach zamienioną być może w szkołę realną. Plan nauk w tym ostatnim instytucie zastosowany będzie do okoliczności miejscowych.

§ 3.

Gimnazjum i szkoła realna zakładają się za upoważnieniem Ministra Oświecenia Narodowego i zostają pod władzą Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 4.

Do zarządu gimnazjum i wykładu w nim nauk назнача się Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii ze stanu duchownego, i określona liczba Nauczycieli. Jeżeli w gimnazjum znajdować się będą uczniowie różnych wyznań chrześcijańskich, wtedy, według uznania Kuratora okręgu naukowego, назначają się oddzielni dla każdego wyznania Nauczyciele Religii.

§ 5.

W razie uznanej potrzeby, Kurator okręgu przedstawia władzy wyższej o mianowanie przy gimnazjum realnem Kuratora honorowego z osób przyczyniających się szczególnie do podniesienia przemysłu w kraju.

§ 6.

Директоръ избирается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа изъ лицъ, которыя, кромѣ теоретическихъ, имѣютъ практическія свѣдѣнія о техническихъ наукахъ и притомъ отличаются, какъ поведеніемъ, такъ и усердіемъ къ службѣ. Онъ утверждается въ семь званіи Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 7.

Инспекторъ назначается Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа преимущественно изъ старшихъ Учителей гимназій, отличившихся усердіемъ, исправностію и успѣхами въ преподаваніи.

§ 8.

Учители назначаются также Попечителемъ учебнаго округа, хотя бы приготовлялись къ сему званію и въ другомъ округѣ.

§ 9.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ Директоръ гимназій имѣетъ при себѣ писца.

Часть учебная.

§ 10.

Курсъ ученія въ гимназій раздѣляется на семь классовъ и въ каждомъ классѣ продолжается по одному году.

§ 11.

Въ гимназій преподаются:

- 1) Законъ Божій, священная и церковная исторія;
- 2) русскій языкъ;
- 3) польскій языкъ;
- 4) нѣмецкій языкъ;
- 5) ариѳметика;
- 6) прикладная ариѳметика;
- 7) геометрія;
- 8) алгебра;
- 9) тригонометрія;
- 10) коническія сѣченія;
- 11) начертательная геометрія;
- 12) механика;
- 13) естественная исторія;
- 14) опытная физика;

§ 6.

Директора выбираетъ Кураторъ округа naukowego Warszawskiego z osób posiadających prócz teoretycznych praktyczne wiadomości nauk technicznych, tudzież odznaczających się dobrém postępowaniem i gorliwością w służbie. Zatwierdza go Minister Oświecenia Narodowego.

§ 7.

Inspektora mianuje Kuratorъ округа naukowego Warszawskiego, przedewszystkiem ze starszych Nauczycieli gimnazyum, odznaczających się gorliwością, pilnością i korzystném wykładaniem.

§ 8.

Nauczycieli mianuje także Kuratorъ округа naukowego, chociażby się oni przygotowywali do tych obowiązków w innym округу.

§ 9.

Do czynności biurowych Dyrektorъ gimnazyum ma przy sobie Kancelistę.

Nauki.

§ 10.

Kurs nauk w gimnazyum dzieli się na 7 klass, i w każdėj klassie trwa przez rok jeden.

§ 11.

W gimnazyum wykłada się:

- 1) nauka Religii, historia święta i kościelna;
- 2) język rossyjski;
- 3) „ polski;
- 4) „ niemiecki;
- 5) arytmetyka;
- 6) arytmetyka z zastosowaniem;
- 7) jeometria;
- 8) algebra;
- 9) trygonometria;
- 10) sekcye koniczne;
- 11) jeometria opisująca;
- 12) mechanika;
- 13) historia naturalna;

- 15) теоретическая и практическая химія;
- 16) популярная географія;
- 17) составленіе смѣтъ, счетовъ, сочиненіе писемъ;
- 18) хозяйственная бухгалтерія;
- 19) чистописаніе;
- 20) рисованіе и черченіе;
- 21) гимнастика.

Въ VII классѣ, назначаемомъ для спеціального усовершенствованія учениковъ, преподаваемы будутъ искусства: живописное, красильное, сахароварное, винокуренное, горное, производство химическихъ издѣлій и практической механизмы машинъ, употребляемыхъ на фабрикахъ.

§ 12.

Раздѣленіе преподаванія предметовъ между Учителями составляетъ Директоръ гимназій и представляетъ на утвержденіе Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 13.

Пріемъ учениковъ въ гимназію производится однажды въ годъ, предъ началомъ курса. Плата за учениковъ опредѣляется на первый случай во всѣхъ классахъ по 25 злотыхъ въ годъ. Поступающіе въ первый классъ должны умѣть читать и писать, и знать по крайней мѣрѣ два первыхъ правила ариѳметики.

§ 14.

Директоръ наблюдаетъ, чтобы въ первый классъ принимались дѣти не моложе девяти лѣтъ.

§ 15.

Ежели въ какомъ нибудь городѣ Царства, кромѣ Варшавы, учреждено будетъ реальное училище, и ученики, окончивъ курсъ онаго, пожелаютъ продолжать ученіе въ реальной гимназій, въ такомъ случаѣ, при вступленіи въ пятый классъ гимназій, подвергаются особому испытанію, о послѣдствіяхъ коего Директоръ гимназій доноситъ Попечителю учебнаго округа.

§ 16.

Ученикъ, кромѣ вакаціоннаго времени, не можетъ отлучаться изъ гимназій безъ вѣдома Попечителя учебнаго округа.

Еслибы родители или опекуны, въ продолженіе учебнаго года, по какимъ либо причинамъ, удержали его дома, или не пожелали посылать болѣе въ гимназію, то обязаны немедленно увѣ-

- 14) фізика doświadczalna;
- 15) chemia teoretyczna i praktyczna;
- 16) jeografia popularna;
- 17) układanie anszlagów, rachunków, pisanie listów;
- 18) buchhalteryja ekonomiczna;
- 19) kalligrafia;
- 20) rysunki malarskie i linearne;
- 21) gimnastyka.

W klasie VII-jej, przeznaczonей dla specjalnego wydoskonalenia uczniów, wykładane będą: malarstwo, farbierstwo, sztuka wyrabiania cukru, dystylowania, górnictwa, fabrykacyi wyrobów chemicznych, i mechanizm praktyczny machin używanych w fabrykach.

§ 12.

Wykładanie przedmiotów rozdziela pomiędzy Nauczycieli Dyrektor gimnazjum, przedstawiając o tém na zatwierdzenie Rady Wychowania Publicznego.

§ 13.

Przyjmowanie do gimnazjum uczniów odbywa się raz w rok, przed rozpoczęciem kursu. Opłata od uczniów we wszystkich klassach stanowi się na ten raz po zł. 25 rocznie. Wchodzący do klasy pierwszej powinien umieć czytać, pisać i znać przynajmniej dwa pierwsze działania arytmetyki.

§ 14.

Dyrektor przestrzega, aby do pierwszej klasy nie przyjmowano dzieci nie mających lat 9 skończonych.

§ 15.

Jeżeli będzie ustanowiona w którym z miast Królestwa, oprócz Warszawy, szkoła realna, i uczniowie po ukończeniu w niej kursu zechcą przedłużać nauki w gimnazjum realnem, w takim razie, przy wejściu do klasy piątej gimnazjum, obowiązani będą złożyć oddzielny egzamin, o wypadkach którego Dyrektor gimnazjum donosi Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 16.

Uczeń, oprócz wakacyi, nie może oddalać się z gimnazjum, bez wiedzy Kuratora okręgu naukowego.

Jeśliby rodzice lub opiekunowie w ciągu roku szkolnego, dla jakiegobądź przyczyn, zatrzymali go w domu, lub do gimnazjum

домить о томъ Директора; въ противномъ случаѣ ученикъ исключается изъ гимназіи, какъ самовольно оставившій училище.

§ 17.

Ученіе въ гимназіи продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, которая продолжается одинъ мѣсяць.

§ 18.

Во всѣхъ классахъ гимназіи преподаваніе, кромѣ воскресныхъ и табельныхъ дней, бываетъ ежедневно по шести часовъ.

§ 19.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначенія числа уроковъ, начальство гимназіи руководствуется особою утвержденною на сей конецъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія таблицею. Всякое отступленіе отъ оной допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія и утвержденія Министра.

§ 20.

По окончаніи годичнаго курса и до наступленія лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію, въ присутствіи Почетнаго Попечителя гимназіи, Директора и Инспектора. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, они переводятся въ высшіе классы; при чемъ отличнѣйшіе прилежаніемъ и благоправіемъ награждаются серебряными медалями, книгами, техническими и математическими инструментами, или похвальными листами, за печатью гимназіи, и подписаніемъ Попечителя учебнаго округа. Въ каждомъ классѣ, смотря по числу учащихся, раздается не болѣе двухъ или трехъ наградъ, которыя для учениковъ недостаточныхъ могутъ состоять въ книгахъ, нужныхъ для руководства ихъ въ послѣдствіи. Объ ученикахъ, заслуживающихъ награжденія медалями, Директоръ гимназіи представляетъ на утвержденіе Попечителя округа.

§ 21.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстные начальства и родители обучающихся въ гимназіи. На семъ актѣ Учители и ученики произносятъ приличныя торжеству рѣчи или читаютъ свои сочиненія, предварительно одобренныя; за симъ провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы и

посылать вѣдѣній не хотели, obowiązани są niezwłocznie zawiadomić o tém Dyrektora; w przeciwnym przypadku uczeń zostaje wyłączony z gimnazjum, jako opuszczający samowolnie szkołę.

§ 17.

Nauki w gimnazjum dają się przez rok cały, wyjąwszy tylko zwyczajne letnie wakacje, które trwają przez jeden miesiąc.

§ 18.

We wszystkich klassach gimnazjum lekcye odbywają się codziennie po sześć godzin, wyjąwszy niedziele i inne dni w tabelli oznaczone.

§ 19.

W podziale przedmiotów naukowych i oznaczeniu ilości lekcji, Zwierzchność gimnazjalna trzymać się będzie osobnej tabelli na ten koniec przez Ministra Oświecenia Narodowego zatwierdzonej. Wszelka zmiana w téj tabelli nie inaczej się dopuszcza, jak za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 20.

Po ukończeniu rocznego kursu nauk, przed nadejściem wakacji letniej, uczniowie klass wszystkich składają egzamin, w obec Kuratora honorowego gimnazjum, Dyrektora i Inspektora. W miarę postępu w naukach oznaczają się promocye do wyższych klass, a celujący pilnością i obyczajami otrzymują nagrody w medalach srebrnych, książkach, narzędziach technicznych lub matematycznych, albo listach pochwalnych, z pieczęcią gimnazjum i podpisem Kuratora okręgu naukowego. W każdej klassie, stosownie do liczby uczniów, rozdaje się nie więcej jak dwie albo trzy nagrody, te dla uczniów niedostatnich mogą się składać z książek potrzebnych im do nauki w czasie późniejszym. O uczniach zasługujących na nagrodę w medalach, Dyrektor gimnazjum przedstawia do zatwierdzenia Kuratora okręgu.

§ 21.

Po egzaminie wyznacza się dzień aktu uroczystego, na który mianowicie zapraszają się władze miejscowe i rodzice uczących się w gimnazjum. Na tym akcie Nauczyciele i uczniowie mają stosowne do uroczystości mowy, albo czytają swoje wypracowania, poprzednio zastosowne do tego celu uznane, po czém ogłaszają się imiona zaszczyconych promocją do klass wyższych, i wyda-

раздаются, окончившимъ учение аттестаты, а отличившимся награды.

§ 22.

Въ реальной гимназiи, кромѣ необходимыхъ для преподаванiя учебныхъ пособiй, должны быть: 1) библиотека и 2) собранiе инструментовъ математическихъ, физическихъ и техническихъ.

§ 23.

Библиотеку имѣеть въ вѣдѣнiи своемъ одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенiю Директора; храненiе инструментовъ математическихъ, физическихъ и другихъ поручается Учителямъ, къ предметамъ коихъ инструменты сiи относятся.

Обязанности Директора, Инспектора и Учителей.

§ 24.

Обязанности Директора, Инспектора и Учителей реальной гимназiи суть тѣ же самыя, какъ и соотвѣтствующихъ имъ знанiй во всѣхъ прочихъ гимназiяхъ; почему они и руководствуются въ семъ отношенiи правилами общаго училищнаго устава.

Хозяйственная часть.

§ 25.

Распоряженiя, касающiяся хозяйственной части гимназiи, опредѣлены особыми правилами.

Совѣтъ гимназiи.

§ 26.

Для разсмотрѣнiя важнѣйшихъ дѣлъ, относящихся до реальной гимназiи, составляется особый Совѣтъ, на основанiи правилъ, изложенныхъ въ уставѣ гимназiй, обводовыхъ и первоначальныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

Права и обязанности Почетнаго Попечителя гимназiи.

§ 27.

Права и обязанности Почетныхъ Попечителей гимназiй, изложенныя въ уставѣ гимназiй, обводовыхъ и первоначальныхъ училищъ, распространяются и на Почетнаго Попечителя реальной гимназiи, за исключенiемъ лишь статьи 175.

Общiя права и преимущества реальной гимназiи.

§ 28.

Реальная гимназiя пользуется всѣми правами и преимуще-

жа сiя патента тѣмъ, кто́ры укончили курсъ наукъ, tudzié nagrody celujacýmъ.

§ 22.

Przy gimnazyum realném, oprócz potrzebnych do wykładaní pomocy naukowych, znajdować się powinny: 1) biblioteka i 2) zbiór narzędzi matematycznych, fizycznych i technicznych.

§ 23.

Biblioteką zawiaduje jeden ze starszych Nauczycieli, którego wyznaczy Dyrektor; zachowanie narzędzi matematycznych, fizycznych i innych porucza się Nauczycielom, do których przedmiotów narzędzia te stosują się.

Obowiązki Dyrektora, Inspektora i Nauczycieli.

§ 24.

Obowiązki Dyrektora, Inspektora i Nauczycieli gimnazyum realnego są też same jakie odpowiadających im urzędów we wszystkich innych gimnazyach; zatem trzymają się oni pod tym względem przepisów ogólnej ustawy szkolnej.

Administracya ekonomiczna.

§ 25.

Prawidła dla administracyi ekonomicznej gimnazyum wyłożone są w oddzielnych przepisach.

Rada gimnazyalna.

§ 26.

Dla roztrząsania spraw ważniejszych, ściągających się do gimnazyum realnego, składa się osobna Rada, na zasadzie przepisów objętych ustawą dla gimnazyów, szkół obwodowych i elementarnych okręgu naukowego Warszawskiego.

Prawa i obowiązki Kuratora honorowego gimnazyum.

§ 27.

Prawa i obowiązki Kuratorów honorowych gimnazyów wyłożone w ustawie dla gimnazyów, szkół obwodowych i elementarnych, służą i Kuratorowi gimnazyum realnego, z wyłączeniem tylko artykułu 175-go.

Ogólne prawa i prerogatywy gimnazyum realnego.

§ 28.

Gimnazyum realnemu służą wszelkie prawa i prerogatywy

ствами, предоставленными гимназіямъ Варшавскаго учебнаго округа.

О благотворителяхъ гимназіи.

§ 29.

Правила устава гимназій, обводовыхъ и первоначальныхъ училищъ, относящіяся къ благотворителямъ учебныхъ заведеній, распространяются и на благотворителей реальной гимназіи.

Объ усовершенствованіи состоянія реальной гимназіи.

§ 30.

Министру Народнаго Просвѣщенія предоставляется, по мѣрѣ усмотрѣнія надобности, вводить въ курсъ ученія и во внутреннемъ образованіи реальной Варшавской гимназіи тѣ измѣненія и дополненія, кои окажутся необходимыми на опытѣ, соображаясь съ источниками, опредѣленными на содержаніе сего заведенія по приложенному при семъ штату.

С.-Петербургъ, 28 Ноября 1840 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Серій Уваровъ.*

nadane gimnazyum okręgu naukowego Warszawskiego.

O dobroczyńcach gimnazyum.

§ 29.

Przepisy ustawy dla gimnazyum, szkół obwodowych i elementarnych, stosujące się do dobroczyńców zakładów naukowych, rozciągają się i na dobroczyńców gimnazyum realnego.

O doskonaleniu stanu gimnazyum realnego.

§ 30.

Ministrowi Oświecenia Narodowego służy, w miarę uznanej potrzeby, prawo zaprowadzenia w kursie nauk i w organizacyi wewnętrznej gimnazyum realnego Warszawskiego zmian i uzupełnień, jakich doświadczenie wskaże konieczność, stosując się do funduszu na utrzymanie tego instytutu w dołączającym się przy niniejszem etacie oznaczonego.

St. Petersburg, d. 28 Listopada 1840 roku.

Minister Oświecenia Narodowego,

(podpisano) *Sergiusz Uwarow.*

Приложение 1-е къ № 24-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано: „Быть по сему“.

С.-Петербургъ, 28 Ноября 1840 года.

Штатъ реальной гимназии въ Варшавѣ.

Названіе расходовъ	Отдѣльно	Вообще
	З л о т ы х ъ .	
а) Жалованье чиновникамъ.		
Директору	7,000	11,500
Инспектору	4,500	
б) Жалованье Учителямъ.		
Учителю Закона Божія Римско-католиче- скаго исповѣданія	2,400	50,400
Старшему Учителю русскаго языка	5,000	
Младшему „ „ „	3,000	
Учителю польскаго языка и географіи	1,800	
Учителю нѣмецкаго языка	1,800	
Учителю математики и бухгалтеріи	4,000	
Второму Учителю математики	4,000	
Третьему „ „ „	3,000	
Четвертому „ „ „	2,000	
Первому Учителю техническихъ наукъ	4,000	
Второму „ „ „	4,000	
Третьему „ „ „	3,600	
Четвертому „ „ „	3,600	
Учителю рисованія	3,400	
Учителю живописи	3,000	
Учителю чистописанія	1,800	
в) Канцелярія и услуга.		
Секретарю	1,800	4,080
Писцу	1,000	
Смотрителю дома	800	
Сторожу	480	
г) На другія надобности.		
На экстраординарные расходы	500	2,100
На отопленіе и освѣщеніе	1,200	
Для Богослуженія	400	
И Т О Г О	68,080	68,080

На всѣ упомянутые здѣсь расходы назначается фондъ закры-
той Кѣлецкой губернской гимназіи; прочія же издержки, какъ-то: на
наемъ дома, если не будетъ собственнаго, содержаніе лабораторій, каби-
нетовъ, бібліотеки, жалованье для новоопредѣленныхъ Учителей, имѣ-
ющихъ быть принятыми по усмотрѣнію, на награжденія и т. д., будутъ
покрываемы изъ остатковъ суммъ по общему бюджету въ распоряже-
ніе Попечителя Варшавскаго учебнаго округа назначенныхъ.

(подписано) Серій Уваровъ.

1-шы Annex do Nr. 24-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiej Mości ręką
napisano: „Ma być podług tego“

St. Petersburg, d. 28 Listopada 1840 r.

ETAT GIMNAZYUM REALNEGO W WARSZAWIE.

Tytuł wydatków	w szczególe	w ogóle
	Z ł o t y c h	
a) <i>Płaca urzędników.</i>		
Dyrektorowi	7,000	
Inspektorowi	4,500	11,500
b) <i>Płaca Nauczycieli.</i>		
Nauczycielowi Religii Rzymsko-katolickiego wyznania	2,400	
Starszemu Nauczycielowi języka rossyjskiego	5,000	
Młodszemu „ „ „	3,000	
Nauczycielowi języka polskiego i geografii	1,800	
Nauczycielowi języka niemieckiego	1,800	
Nauczycielowi matematyki i buchhalteryi	4,000	
Drugiemu Nauczycielowi matematyki	4,000	
Trzeciemu „ „ „	3,000	
Czwartemu „ „ „	2,000	
Pierwszemu Nauczycielowi nauk technicz. Drugiemu „ „ „	4,000	
Trzeciemu „ „ „	3,600	
Czwartemu „ „ „	3,600	
Nauczycielowi rysunków	3,400	
Nauczycielowi malarstwa	3,000	
Nauczycielowi kalligrafii	1,800	50,400
c) <i>Kancellarya i posługa.</i>		
Sekretarzowi	1,800	
Kancelliście	1,000	
Murgrabiemu	800	
Stróżowi	480	4,080
d) <i>Na inne potrzeby.</i>		
Na extra-ordynaryja	500	
Na opał i światło	1,200	
Na utrzymanie nabożeństwa	400	2,100
o g ó ł .	68,080	68,080

Na wszystkie wyżej wymienione wydatki przeznacza się fundusz
po zwiniętem gimnazjum gubernialném w Kielcach; inne zaś wydatki,
jako to: na najem lokalu, jeśli nie będzie własnego, utrzymanie labora-
toryum, gabinetów, biblioteki, płace dla nowo przeznaczonych Naucz-
ycieli, przybrać się mogących w miarę potrzeby, na wynagrodzenie i t. p.
zaspakajać się będą z pozostałości summ ogólnym budżetem do rozpo-
rządzenia Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego pozostawionych.

(podpisano) Sergjusz Uwarów.

Приложение 2-е къ № 24-му.

РОСПИСАНІЕ УЧЕБНЫХЪ ПРЕДМЕТОВЪ И ЧАСОВЪ ВЪ ВАРШАВСКОЙ РЕАЛЬНОЙ ГИМНАЗИИ.

Предметы	Общiе классы						VII Спеціальныiй классъ					Число общихъ часовъ для отдѣловъ или для всѣхъ
	Число часовъ въ недѣлю въ общихъ классахъ						Число часовъ для особыхъ отдѣловъ VII класса					
	1	2	3	4	5	6	A	B	C	D	E	
Законъ Божiй, священная и церковная исторiя	4	4	2	2	1	1	—	—	—	—	—	1
Польскiй языкъ	4	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Русскiй языкъ	5	5	4	4	5	5	—	—	—	—	—	6
Нѣмецкiй языкъ	4	4	3	3	2	2	—	—	—	—	—	2
Ариѳметика	6	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Элементарная геометрiя, примѣненная къ практикѣ	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Алгебра	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	—
Тригонометрiя	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Начертательная геометрiя	—	—	—	—	5	4	—	—	—	—	—	—
Коническiя сѣченiя	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Общая механика	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Зоологiя	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Ботаника	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Минералогiя	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Опытная физика	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	—
Общая химiя	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—
Купеческая переписка и бухгалтерiя	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4
Популярная географiя	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—
Рисованiе	5	5	5	4	3	3	—	—	—	—	—	—
Чистописанiе	4	4	4	4	2	—	—	—	—	—	—	—
A) хозяйственная химiя, какъ-то: искусство сахарное, винокурное и проч.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
B) минералогическая химiя	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
C) мануфактурная химiя	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
D) устройство машинъ съ рисунками	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	2
Архитектура касательно фабрикъ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E) курсъ живописи	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—
итого .	32	32	32	32	34	34	6	5	5	10	12	17
За прибавленiемъ общихъ часовъ будетъ .	23	22	22	25	21	—	—	—	—	—	—	—

Начальникъ Отдѣленія (подписано) Г. Дукиша-Дукишинскій.

2-gi Annex do Nr. 24-go.

ROZKŁAD PRZEDMIOTÓW NAUKOWYCH I GODZIN W GIMNAZYUM REALNEM W WARSZAWIE.

Przedmioty	Klasy ogólne						Klasa VII specjalna					Liczba godzin wspólnych dla oddziałów nie-których lub wszystkich.
	Liczba godzin w tygodniu w klassach ogólnych						Liczba godzin szczególnych oddziałów klasy VII					
	1	2	3	4	5	6	A	B	C	D	E	
Nauka Religii, historia święta i kościelna	4	4	2	2	1	1	—	—	—	—	—	1
Język polski	4	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Język rosyjski	5	5	4	4	5	5	—	—	—	—	—	6
Język niemiecki	4	4	3	3	2	2	—	—	—	—	—	2
Arytmetyka	6	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geometrya elementarna z zastosowaniem do praktyki	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Algebra	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	—
Trygonometrya	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Geometrya opisująca	—	—	—	—	5	4	—	—	—	—	—	—
Sekcyje koniczne	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Mechanika ogólna	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Zoologija	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Botanika	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Mineralogija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Fizyka doświadczalna	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	—
Chemija ogólna	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—
Korrespondencya kupiecka i buchalterya	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4
Geografija popularna	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—
Rysunki	5	5	5	4	3	3	—	—	—	—	—	—
Kalligrafia	4	4	4	4	2	—	—	—	—	—	—	—
A) Chemija rolnicza, jako to: fabrykacya cukru, gorzelnictwo i t. d.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
B) Chemija hutnicza	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
C) Chemija rękodzielna	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
D) Konstrukcyja machin z rysunkiem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	2
Budownictwo fabryczne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E) Kurs malarstwa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—
Razem	32	32	32	32	34	34	6	5	5	10	12	17
Po dodaniu godzin wspólnych będzie	23	22	22	25	21	—	—	—	—	—	—	—

Naczelnik Wydziału (podpisano) G. Dukszta-Dukszyński.

N° 25.

Распоряжение, уведомляющее объ утверждении положенія и штата педагогическихъ курсовъ.

(6 Апрѣля 1842 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Министерство Народнаго Просвѣщенія.

Разсмотрѣвъ представленный Вашимъ Превосходительствомъ при донесеніи отъ 23 Февраля (7 Марта) текущаго года проектъ положенія для педагогическихъ курсовъ и Экзаминаціоннаго Комитета въ Варшавѣ, хотя я и нашелъ оный соотвѣтствующимъ вообще даннымъ мною предписаніямъ, при всемъ томъ нѣкоторыя статьи сего проекта требовали ближайшаго соглашенія, какъ съ цѣлю и объемомъ педагогическихъ курсовъ, такъ и съ изданными уже по части народнаго просвѣщенія въ Царствѣ Польскомъ постановленіями.

Усмотрѣвъ изъ распредѣленія предметовъ, что преподаватели курсовъ, будучи заняты обученіемъ только отъ 2-хъ до 6 часовъ въ недѣлю, имѣютъ довольно времени для исполненія обязанностей по Экзаминаціонному Комитету, я не находилъ необходимости назначать еще и постороннихъ непостоянныхъ экзаминаторовъ, тѣмъ болѣе, что значительная часть прежнихъ занятій сего Комитета упраздняется, а притомъ изъ самаго отчета о дѣйствіяхъ оного за 1841 годъ видно, что сии занятія не слишкомъ многочисленны. Впрочемъ, для испытанія въ предметахъ, непреподаваемыхъ въ педагогическихъ курсахъ, можно, въ случаѣ надобности, приглашать временно Учителей изъ другихъ заведеній, съ особымъ за то вознагражденіемъ. Вслѣдствіе сего, соединивъ тѣснѣе педагогическіе курсы съ Экзаминаціоннымъ Комитетомъ, я призналъ излишнимъ повторять въ новомъ проектѣ утвержденныя уже Высочайшею властію правила объ испытаніяхъ домашнихъ наставниковъ и частныхъ Учителей, особая же наставленія для преподавателей курсовъ и экзаминаторовъ, счелъ удобнѣйшимъ предоставить утвержденію Министра. Наконецъ, статьи, заключающія въ себѣ повтореніе, или неистекающія прямо изъ существа дѣла, я приказалъ исключить.

Исправленные на семь основаній проекты положенія и штата для педагогическихъ курсовъ я препровождалъ предваритель-

N° 25.

Rozporządzenie zawiadamiające o zatwierdzeniu ustawy i etatu Kursów pedagogicznych.

(d. 6 Kwietnia 1842 roku.)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Jakkolwiek przedstawiony przez JW. Pana, przy raporcie z dnia 23 Lutego (7 Marca) roku bieżącego, i rozpatrzone przeze mnie projekt ustawy dla Kursów pedagogicznych i Komitetu Examinacyjnego w Warszawie odpowiada w zupełności wydanym przeze mnie rozporządzeniom, zauważyłem wszelako, że niektóre artykuły tego projektu wymagają ściślejszego zastosowania ich tak do celu i zakresu Kursów pedagogicznych, jak i do wydanych już dla Zarządu Oświecenia Publicznego w Królestwie Polskiem postanowień.

Zauważywszy z rozkładu przedmiotów, że Professorowie Kursów, zajęci będąc wykładem tylko od 2-eh do 6-ciu godzin tygodniowo, mają dosyć czasu do pełnienia obowiązków w Komitecie Examinacyjnym, nie widzę potrzeby wyznaczania jeszcze obcych, czasowych Examinatorów, tem więcej, że znaczna część czynności, poprzednio przez wspomniany Komitet załatwianych, ustaje, a nadto samo sprawozdanie z działań onegoż za rok 1841 okazuje, że czynności powyższe wcale nie były tak liczne. Zresztą, do examinowania z przedmiotów niewykładanych w Kursach pedagogicznych, można w razie potrzeby używać czasowo Nauczycieli z innych zakładów naukowych, za oddzielnem za to wynagrodzeniem. W skutek tego, połączywszy ściśle Kursa pedagogiczne z Komitetem Examinacyjnym, uznałem za zbyteczne powtarzać w nowym projekcie zatwierdzone już przez Władzę Najwyższą przepisy o examinach Guwernerów i Nauczycieli prywatnych; szczegółowe zaś instrukcyje dla Professorów Kursów pedagogicznych uważałem za właściwsze pozostawić zatwierdzeniu Ministra. Nakoniec artykuły zawierające w sobie powtórzenie, lub też nie wprost wypływające z istoty przedmiotu, kazałem wykreślić.

Poprawione w ten sposób projekta ustawy i etatu Kursów pedagogicznych, komunikowałem przedewszystkiem do uznania

но на разсмотрѣніе Господина Намѣстника Царства Польскаго и, получивъ отъ 24 прошлаго Марта, за № 132, отзывъ, что Его Свѣтлость съ предположеніемъ моимъ соглашается исполнѣ, я повергалъ оныя на Высочайшее благоусмотрѣніе и утверждение.

Во 2-й день сего Апрѣля положеніе и штатъ педагогическихъ курсовъ Государь Императоръ Высочайше утвердить соизволилъ.

Сообщивъ копии съ сихъ бумагъ Господину Министру Статсъ-Секретарю Царства Польскаго, для обнародованія въ Царствѣ, по существующимъ для сего формамъ, и увѣдомивъ о томъ Господина Намѣстника Царства, нужнымъ считаю препроводить къ Вашему Превосходительству помянутыя постановленія въ спискахъ, съ тѣмъ, чтобы, на основаніи §§ 11, 42 и 48 положенія курсовъ и примѣчанія къ штату оныхъ, Вы распорядились заблаговременно представленіемъ на мое утверждение, какъ инструкцій для преподавателей и экзаминаторовъ, такъ и распределенія для нихъ жалованья, сообразно занятіямъ каждого, дабы, съ началомъ будущаго академическаго года, положеніе могло возымѣть полное дѣйствіе. Росписаніе учебныхъ предметовъ и часовъ преподаванія, при семъ препровождаемое, согласно представленію Вашему, я утверждаю, относительно же ближайшаго опредѣленія объема наукъ, буду ожидать особаго отъ Васъ донесенія.

С.-Петербургъ, 6 Апрѣля 1842 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Уваровъ.*

№ 3,531.

№ 26.

Утверженіе распределенія жалованья для преподавателей педагогическихъ курсовъ.

(7 Сентября 1842 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

По уваженію причинъ, изложенныхъ въ представленіи Вашего

Namiestnikowi w Królestwie Polskiem, i otrzymawszy 24 zeszłego Marca za Nr. 132, odezwę, w której Jego Książęca Mość zgadza się w zupełności na mój wniosek, przedstawiłem powyższe projektu do sankcyi Najwyższej.

NAJJAŚNIEJSZY CESARZ raczył zatwierdzić 2 Kwietnia roku bieżącego ustawę i etat Kursów pedagogicznych.

Zakommunikowawszy kopie tych reskryptów Ministrowi Sekretarzowi Stanu do spraw Królestwa Polskiego, dla podania ich do publicznej wiadomości w Królestwie, według istniejącego porządku, i zawiadomiwszy o tem Namiestnika Królestwa, uznając za stosowne przesłać JW. Panu odpisy powyższych postanowień, z zastrzeżeniem, aby na mocy §§ 11, 42 i 48-go ustawy o Kursach i uwagi przy etacie ich zamieszczonej, JW. Pan polecił spiesźnie przedstawić do mego zatwierdzenia, tak instrukcyje dla Professorów i Examinatorów, jako też i projekt do płac przyznać się im mających, odpowiednio do zajęć każdego, aby z początkiem przyszłego roku akademickiego ustawa powyższa mogła wejść w wykonanie. Załączony przy niniejszem rozkład przedmiotów naukowych i godzin wykładu zatwierdzam, zgodnie z przedstawieniem JW. Pana, w przedmiocie zaś bliższego określenia zakresu nauk oczekuję szczegółowego doniesienia.

St. Petersburg, d. 6 Kwietnia 1842 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,

(podpisano) *Uwarow.*

Nr. 3,531.

№ 26.

Rozporządzenie o wysokości płacy dla Professorów Kursów pedagogicznych.

(d. 7 Września 1842 roku)

Do JW. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

MINISTER OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Mając na względzie powody, przytoczone w przedstawieniu

O Zakładach Naukowych.

Превосходительства Господину Министру Народнаго Просвѣщенія отъ 20 Августа (1 Сентября) сего года, относительно сдѣланнаго Вами распредѣленія жалованья для преподавателей педагогическихъ курсовъ, я утверждаю сіе распредѣленіе на одинъ учебный годъ, съ тѣмъ, чтобы, по истеченіи онаго, Вы вошли съ новымъ представленіемъ, сообразно обстоятельствамъ времени.

С.-Петербургъ, 7 Сентября 1842 года.

Товарищъ Министра Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 9,054.

№ 27.

Высочайше утвержденное положеніе о Варшавскихъ педагогическихъ курсахъ и штатъ сихъ курсовъ.

(2 Апрѣля 1842 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 2 Апрѣля 1842 года.

Положеніе о Варшавскихъ педагогическихъ курсахъ.

Общія положенія.

§ 1.

Цѣль педагогическихъ курсовъ состоитъ: 1) въ приготовленіи Учителей для обводовыхъ училищъ Варшавскаго округа; 2) въ доставленіи возможности лицамъ, посвящающимъ себя частному преподаванію, приобрѣсть потребныя для того свѣдѣнія.

§ 2.

Педагогическіе курсы учреждаются въ Варшавѣ и состоятъ въ непосредственномъ вѣдѣніи Попечителя округа.

§ 3.

Для управленія курсами и преподаванія въ оныхъ, назначаются: Директоръ, Инспекторъ, Законоучитель и восемь Преподавателей.

JW. Pana do Ministra Oświecenia Publicznego z daty 20 Sierpnia (1 Września) roku bieżącego, w przedmiocie wysokości projektowanych przez JW. Pana plac dla Professorów Kursów pedagogicznych, zatwierdzam takowe place na jeden rok naukowy, z warunkiem, aby, po upływie tegoż roku, uczynione zostało przez JW. Pana nowe przedstawienie, odpowiednio czasowym okolicznościom.

St. Petersburg, d. 7 Września 1842 roku.

Towarzysz Ministra Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książę Szyryński - Sychmatow.*

Nr. 9,054.

№ 27.

NAJWYŻEJ zatwierdzona ustawa o Kursach pedagogicznych w Warszawie i etat tychże Kursów.

(d. 2 Kwietnia 1842 roku)

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano:

„*Ma być podług tego*“.

w St. Petersburgu, d. 2 Kwietnia 1842 roku.

USTAWA O KURSACH PEDAGOGICZNYCH W WARSZAWIE.

Przepisy ogólne.

§ 1.

Celem Kursów pedagogicznych jest: 1) przysposabianie Nauczycieli dla szkół obwodowych okręgu Warszawskiego; 2) ułatwienie osobom poświęcającym się prywatnemu nauczaniu nabycia potrzebnych wiadomości.

§ 2.

Kursa pedagogiczne ustanowione zostają w Warszawie, pod bezpośredniem zawiadywaniem Kuratora okręgu.

§ 3.

Dla kierowania Kursami i wykładania w nich naukowych przedmiotów, przeznaczeni są: Dyrektor, Inspektor, Nauczyciel Religii i 8-miu Professorów.

§ 4.

Директоръ педагогическихъ курсовъ назначается Министромъ Народнаго Просвѣщенія, по представленію Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 5.

Преподаватели курсовъ назначаются Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа. Они избираются изъ Учителей мѣстныхъ гимназій или другихъ лицъ, извѣстныхъ, какъ въ ученомъ, такъ и педагогическомъ отношеніяхъ.

§ 6.

Для производства письменныхъ дѣлъ при курсахъ полагаются Секретарь и писецъ.

Г Л А В А I.

Часть учебная.

§ 7.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются:

- 1) Законъ Божій;
- 2) педагогика;
- 3) русскій и славянскій языкъ;
- 4) польскій языкъ;
- 5) латинскій языкъ;
- 6) нѣмецкій языкъ;
- 7) всеобщая исторія и географія;
- 8) русская исторія и географія;
- 9) арифметика и геометрія.

§ 8.

Преподаваніе наукъ въ педагогическихъ курсахъ продолжается одинъ годъ и имѣетъ исключительно педагогическо-практическое направленіе, въ объемѣ, необходимомъ для образованія Учителей обводовыхъ училищъ.

§ 9.

Для достиженія сей цѣли, занимаясь, подъ руководствомъ Учителей, специальными предметами, ученики знакомятся преимущественно съ методами преподаванія и усовершенствуются въ оныхъ, составляютъ разсужденія, даютъ примѣрные уроки въ присутствіи своихъ товарищей и т. д.

§ 4.

Dyrektora Kursów pedagogicznych mianuje Minister Oświecenia Narodowego, na przedstawienie Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 5.

Professorowie Kursów mianowani są przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego, z pomiędzy Nauczycieli gimnazjów miejscowych lub innych osób, tak pod względem naukowym jako i pedagogicznym zaszczytnie znanych.

§ 6.

Dla czynności biurowych przy Kursach będzie Sekretarz i Kancelista.

ROZDZIAŁ I.

Nauki.

§ 7.

W Kursach pedagogicznych wykładane są:

- 1) Nauka Religii;
- 2) pedagogika;
- 3) język rosyjski i sławiański;
- 4) „ polski;
- 5) „ łaciński;
- 6) „ niemiecki;
- 7) historia powszechna i geografia;
- 8) historia i geografia ruska;
- 9) arytmetyka i geometrya.

§ 8.

Wykładanie nauk w kursach pedagogicznych trwa przez rok jeden i winno mieć cel wyłącznie pedagogiczno-praktyczny, w zakresie ściśle potrzebnym dla kształcenia Nauczycieli szkół obwodowych.

§ 9.

Tym końcem uczniowie, zajmujący się pod kierunkiem Nauczycieli przedmiotami szczególnymi, oswajają się będą przede wszystkim z metodami wykładania nauk i doskonalenia się w onych, następnie pisać mają rozprawy i dawać lekcye w sposobie próby, w obecności swych współuczniów.

§ 10.

Сверхъ того, ученики курсовъ будутъ иногда посылаемы въ мѣстныя обwodовыя училища, для преподаванія пробныхъ уроковъ, причѣмъ обязаны присутствовать Преподаватель того же предмета и Директоръ педагогическихъ курсовъ, также Директоръ Варшавской гимназіи.

§ 11.

Министру Народнаго Просвѣщенія предоставляется опредѣлить объемъ наукъ, способъ преподаванія оныхъ и число уроковъ по каждому предмету въ недѣлю.

ГЛАВА II.

Объ ученикахъ педагогическихъ курсовъ.

§ 12.

Въ педагогическіе курсы принимаются тѣ изъ воспитанниковъ гимназій, которые, окончивъ съ успѣхомъ полный гимназическій курсъ, желаютъ посвятить себя преподаванію какого либо одного specialнаго предмета въ обwodовыхъ училищахъ, или въ соотвѣствующихъ степени оныхъ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ.

§ 13.

При семъ наблюдается въ особенности, чтобы они, при похвальной нравственности, были одарены хорошими способностями и, по состоянію здоровья, соотвѣтствовали своему назначенію.

§ 14.

Ученики педагогическихъ курсовъ обучаются тѣмъ предметамъ, которые сами изберутъ, или къ которымъ учительское собраніе признаетъ ихъ способными. Изъ сего исключаются: Законъ Божій, педагогика, русскій и славянскій языкъ, которымъ всѣ вообще ученики обязаны обучаться.

§ 15.

Ученикъ долженъ представить:

- a) метрическое свидѣтельство;
- b) свидѣтельство о здоровьи отъ Врачебной Управы;
- c) свидѣтельство объ успѣшномъ окончаніи наукъ въ гимназій;

§ 10.

Oprócz tego uczniowie Kursów będą niekiedy posyłani do miejscowych szkół obwodowych dla dawania lekcji w sposobie próby, przyczémъ wszakże obowiązany jest być obecnymъ Nauczyciel tego samego przedmiotu, Dyrektor Kursów pedagogicznych, niemniej Dyrektor gimnazjum Warszawskiego.

§ 11.

Ministrowi Oświecenia Narodowego pozostawionemъ jest oznaczyć zakresъ naukъ i sposóbъ wykładania оныхъ, oraz liczbę lekcji w tygodniu dla każdego przedmiotu.

ROZDZIAŁ II.

O uczniachъ Kursów pedagogicznych.

§ 12.

Na Kursa pedagogiczne przyjmowani będą uczniowie gimnazjum, którzy, po ukończeniu z pożytkiemъ zupełnego kursu naukъ w gimnazjum, pragną poświęcić się wykładaniu jakowego szczegółowego przedmiotu, bądź w szkołachъ obwodowych, bądź w instytutachъ naukowych prywatnychъ odpowiedniego stopnia.

§ 13.

Przytémъ szczególniej przestrzegać należy, aby przyjmowani uczniowie, obokъ nieposzlakowanej moralności, posiadali znakomite usposobienie i zdrowie odpowiednie ichъ przeznaczeniu.

§ 14.

Uczniowie Kursów pedagogicznych poświęcać się będą przedmiotomъ, które sami wybiorą lub do których zgromadzenie Profesorówъ uzna ichъ zdolnemi. Wszakże z pod tego przepisu wyłączają się: Religia, pedagogika, językъ rossyjski i sławiański, którychъ wszyscy uczyć się obowiązani.

§ 15.

Uczeń przedstawić winien:

- a) metrykę lub aktъ urodzenia;
- b) świadectwo zdrowia przezъ Urządъ Lekarski wydane;
- c) świadectwo o ukończeniu z korzyściąъ naukъ w jednymъ z gimnazjówъ;

2) обязательство въ томъ, что онъ будетъ сообразоваться во всемъ съ правилами, предписанными для педагогическихъ курсовъ, и совершенствовать себя къ будущему званію, а также, что за полученное воспитаніе долженъ прослужить Правительству опредѣленное число лѣтъ.

§ 16.

По испытаніи способностей и разсмотрѣніи свидѣтельствъ кандидатовъ въ общемъ засѣданіи Экзаминаціоннаго Комитета, Директоръ курсовъ представляетъ о принятіи ихъ Попечителю.

§ 17.

Ученики курсовъ, въ продолженіе слушанія оныхъ, не подвергаются рекрутскому набору; они освобождаются также отъ взноса училищной платы.

§ 18.

Способнѣйшимъ и болѣе успѣвающимъ кандидатамъ назначаются стипендіи, съ разрѣшенія Попечителя, по представленію Директора курсовъ; при равныхъ способностяхъ преимущество отдается сыновьямъ Учителей и чиновниковъ гражданскихъ и военныхъ.

§ 19.

Въ педагогическихъ курсахъ назначается шесть стипендій, каждая по семидесяти пяти рублей серебромъ.

§ 20.

Каждый стипендіатъ обязанъ отслужить Правительству пять лѣтъ за время пребыванія въ курсахъ и довольствоваться мѣстомъ, какое будетъ ему назначено Правительствомъ. Еслибы кто либо изъ нихъ перемѣнилъ намѣреніе служить въ учительскомъ званіи, или отказался отъ назначеннаго ему мѣста, въ такомъ случаѣ обязанъ возвратить стипендію.

§ 21.

Ученики педагогическихъ курсовъ, для различія отъ учениковъ гимназій, будутъ имѣть на воротникъ мундира двѣ серебряныя петлицы.

§ 22.

Ученикамъ курсовъ дозволяется пользоваться книгами изъ библиотеки сего заведенія и изъ общей библиотеки учебныхъ заведеній, за порукою одного изъ Преподавателей и съ дозволенія Директора курсовъ.

d) zobowiązanie, że będzie zachowywać we wszystkim prawidła przepisane dla Kursów pedagogicznych i doskonalić do przyszłego powołania swego; niemniej, że za otrzymane wychowanie służyć będzie Rządowi przez oznaczony przeciąg lat.

§ 16.

Po rozpoznaniu zdolności i przejrzeniu świadectw kandydatów, na posiedzeniu ogólnym Komitetu egzaminacyjnego, Dyrektor Kursów pedagogicznych uczyni do Kuratora względem przyjęcia ich stosowne przedstawienie.

§ 17.

Uczniowie Kursów, w ciągu słuchania onych, nie podlegają zaciągowi do wojska i wolni są od opłaty szkolnej.

§ 18.

Kandydaci zdolniejsi i szczególnie celujący w naukach otrzymują stypendya z rozporządzenia Kuratora, na przedstawienie Dyrektora Kursów; przy równych zdolnościach, pierwszeństwo zapewnia się synom Nauczycieli oraz urzędników cywilnych i wojskowych.

§ 19.

Przy Kursach pedagogicznych ustanowione zostaje sześć stypendyj, każde po siedmdziesiąt pięć rubli srebrem.

§ 20.

Każdy pobierający stypendyum obowiązany jest za czas postawiania w Kursach służyć Rządowi przez lat pięć i poprzestać na posadzie do jakiej go Rząd przeznaczy. Jeżeliby który z nich zamiar służenia w zawodzie nauczycielskim zmienił lub posady przeznaczonej nie przyjął, w takim razie zwrócić winien wszystko co pobrał jako stypendyum.

§ 21.

Dla rozróżnienia uczniów poświęcających się Kursom pedagogicznym od uczniów gimnazyalnych, pierwsi nosić będą na kołnierzu u munduru dwie srebrne belki.

§ 22.

Dozwolonem jest uczniom Kursów pedagogicznych korzystać z ksiąg biblioteki tego zakładu, oraz biblioteki ogólnej instytutów naukowych, a to za poręką jednego z Professorów Kursów i z przyzwolenia Dyrektora tychże Kursów.

§ 23.

Ученики, за предосудительные поступки, подвергаются, смотря по степени вины, выговору, аресту и исключению из курсовъ. Последнее допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Попечителя, на основаніи мнѣнія конференціи Преподавателей.

§ 24.

Общія, существующія для учениковъ гимназій правила, остаются въ силѣ и въ отношеніи къ воспитанникамъ педагогическихъ курсовъ, поколику эти правила не противны настоящему положенію.

§ 25.

По окончаніи годичнаго курса, кандидаты подвергаются словесному и письменному испытанію, въ присутствіи Директора и Преподавателей курсовъ, а также назначенныхъ для того Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 26.

По окончаніи испытанія, воспитанники раздѣляются на два разряда, соотвѣтственно успѣхамъ въ наукахъ и поведенію; къ первому принадлежать ученики, оказавшіе превосходные успѣхи въ наукахъ и отличающіеся примѣрнымъ поведеніемъ; ко второму—ученики хорошаго поведенія и оказавшіе достаточные успѣхи въ наукахъ.

§ 27.

При семъ раздѣленіи принимаются въ соображеніе:

- 1) успѣхи, оказанные на окончательномъ испытаніи;
- 2) трехмѣсячные и годичные рапорты Инспектора и Преподавателей о поведеніи и успѣхахъ воспитанниковъ.

§ 28.

Соотвѣтственно означеннымъ разрядамъ, воспитанники получаютъ аттестаты въ формѣ, предписанной Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія, за подписью Директора и Преподавателей курсовъ.

§ 29.

Кандидаты, такимъ образомъ приготовленные, назначаются въ должность Учителей обводовыхъ училищъ и получаютъ дозволеніе заниматься преподаваніемъ уроковъ въ частныхъ учебныхъ заведеніяхъ и домахъ. Воспитанники втораго разряда допускаются не прежде на мѣста Учителей въ училищахъ, содер-

§ 23.

Za naganne postępi uczniowie podlegają karom napomnienia, aresztu i wyłączenia z Kursów. Kara wyłączenia wymierzona być może nie inaczej jak za rozporządzeniem Kuratora, wydaném na zasadzie zdania konferencyi Professorów.

§ 24.

Prawidła ogólne, dla uczniów gimnazyalnych przepisane, rozciągają się i do uczniów Kursów pedagogicznych o ile takowe niniejszej ustawie nie są przeciwnie.

§ 25.

Po ukończeniu rocznego kursu kandydaci składają egzamina ustne i na piśmie, w obecności Dyrektora i Professorów Kursów, nie mniej Członków Rady Wychowania Publicznego, w tym celu przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego wyznaczonych.

§ 26.

Po odbyciu egzaminu uczniowie podzieleni będą na dwa rzędy, stosownie do postępu w naukach i sprawowania się, do pierwszego należą ci, którzy uczynili celujące postępy w naukach i którzy odznaczyli się przykładnem sprawowaniem, do drugiego zaś uczniowie dobrego prowadzenia się i którzy okazali postępy w naukach dostateczne.

§ 27.

Przy tem podziale brane będą na uwagę:

- 1) postępy udowodnione na ostatecznym egzaminie;
- 2) rapporta kwartalne i roczne Inspektora i Professorów o sprawowaniu się i postępach uczniów.

§ 28.

Uczniowie otrzymują, podług rzędu do którego policzeni zostają, świadectwa (attestaty) w formie, którą Rada Wychowania Publicznego przepisze, i z podpisem Dyrektora tudzież Professorów Kursów pedagogicznych.

§ 29.

Kandydatom, usposobionym w taki sposób, powierzane będą obowiązki Nauczycieli szkół obwodowych i wydawane pozwolenia na dawanie lekcyj w instytutach naukowych i domach prywatnych. Uczniowie drugiego rzędu powołani będą na posady Nauczycieli

жимыхъ отъ Правительства, какъ по опредѣленіи на оныя всѣхъ воспитанниковъ перваго разряда.

§ 30.

Стипендіаты, доколѣ не будутъ опредѣлены къ должностямъ, могутъ оставаться въ педагогическихъ курсахъ, на прежнемъ основаніи, и въ случаѣ надобности, обязаны заступать временно мѣсто Преподавателей.

§ 31.

Ученики, оставляющіе курсы до испытанія, безъ уважительной причины, или исключенные изъ сего заведенія, не получаютъ никакого свидѣтельства.

§ 32.

Ученикъ, который, по случаю болѣзни, не былъ въ состояніи приготовиться достаточнымъ образомъ къ Учительской должности, можетъ остаться на другой годъ въ педагогическихъ курсахъ.

ГЛАВА III.

Обязанности и права Директора и Преподавателей.

§ 33.

Главная обязанность Директора состоитъ въ наблюденіи за преподаваніемъ наукъ въ педагогическихъ курсахъ, согласно съ цѣлью Правительства и предписанными для того правилами.

§ 34.

Онъ также наблюдаетъ, чтобы воспитанники исполняли религіозныя обязанности, оказывали непрекословное повиновеніе начальству, вели себя благонаправно и прилично, успѣвали въ наукахъ и пользовались предлагаемыми имъ наставленіями.

§ 35.

Директоръ, замѣтивъ въ преподаваніи наукъ что нибудь несогласное съ намѣреніями Правительства, а въ поведеніи учениковъ—несообразность съ ихъ званіемъ, немедленно доводитъ о томъ до свѣдѣнія Попечителя; за маловажныя же проступки учащихся, онъ самъ подвергаетъ ихъ взысканію.

§ 36.

Преподаватели курсовъ, подъ предсѣдательствомъ Директора, составляютъ ежемѣсячныя засѣданія. Предметы совѣщаній ихъ составляютъ:

в школахъ Рządowych, dopiero po umieszczeniu wszystkich uczniów pierwszego rzędu.

§ 30.

Dopóki stypendysta na posadzie umieszczony nie będzie, może pozostać w Kursach pedagogicznych z temiż samemi prawami i obowiązkami; lecz w razie potrzeby obowiązany jest zastępować temczasowie Professora.

§ 31.

Uczniowie, bez ważnej przyczyny, Kursa przed egzaminem porzucający lub z instytutu wyłączeni, żadnego nie otrzymują świadectwa.

§ 32.

Uczeń, który, z powodu choroby, nie był w stanie dostatecznie przysposobić się do zawodu nauczycielskiego, może przez ciąg drugiego roku pozostać na Kursach pedagogicznych.

ROZDZIAŁ III.

Obowiązki i prawa Dyrektora i Professorów.

§ 33.

Głównym obowiązkiem Dyrektora jest czuwać nad wykładem nauk w Kursach pedagogicznych, zgodnie z celami Rządu i podług przepisanych w tej mierze prawideł.

§ 34.

Dyrektor również przestrzegać winien, aby uczniowie pełnili obowiązki Religii, okazywali winną uległość zwierzchności, sprawowali się moralnie i przystojnie, czynili należyte postępy w naukach i korzystali z udzielanych im przestrog.

§ 35.

Dyrektor dostrzegłszy, że wykładanie nauk w czembądź nie odpowiada zamiarom Rządu, lub że sprawowanie uczniów z jakiegobądź względu nie zgodne jest z ich powołaniem, donosi natychmiast Kuratorowi; za uchybienia zaś mniejszej wagi, popełnione przez uczniów, sam pociąga ich do odpowiedzialności.

§ 36.

Professorowie Kursów zbierać się winni co miesiąc na posiedzenia pod prezydencyą Dyrektora. Przedmioty narad są:

1) распределение уроковъ между Преподавателями съ начала учебнаго года;

2) замѣчанія о способѣ преподаванія и воспитанія учениковъ;

3) сужденіе о способностяхъ, поведеніи и успѣхахъ учениковъ въ наукахъ;

4) разсмотрѣніе донесеній относительно приобрѣтенія предметовъ, нужныхъ для преподаванія въ педагогическихъ курсахъ;

5) изысканіе средствъ къ улучшенію заведенія по всѣмъ отношеніямъ.

§ 37.

Журналы сихъ засѣданій представляются Попечителю учебнаго округа.

§ 38.

Попечитель Варшавскаго учебнаго округа получаетъ отъ Директора слѣдующія донесенія о педагогическихъ курсахъ:

1) въ началѣ учебнаго года—вѣдомость о вновь вступившихъ ученикахъ и о кандидатахъ къ полученію стипендій;

2) по истеченіи учебнаго года—о послѣдствіяхъ испытанія, съ приложеніемъ списка кандидатамъ, приготовленнымъ въ Учительское званіе;

3) въ Декабрѣ мѣсяцѣ—годовой отчетъ о состояніи курсовъ, по предписанной формѣ;

4) въ Январѣ мѣсяцѣ, ежегодно,—опись имуществу курсовъ.

§ 39.

О важнѣйшихъ происшествіяхъ въ педагогическихъ курсахъ Директоръ немедленно доноситъ Попечителю округа.

§ 40.

Для надзора за учениками опредѣляется Инспекторъ, назначаемый по усмотрѣнію Попечителя изъ Преподавателей педагогическихъ курсовъ, съ прибавочнымъ за то вознагражденіемъ.

§ 41.

Въ случаѣ кратковременной болѣзни, или непродолжительнаго отсутствія Директора, должность его исправляетъ Инспекторъ. Если же Директоръ, по законной причинѣ, будетъ не въ состояніи исполнять своей обязанности въ теченіе недѣли и болѣе, то Попечитель учебнаго округа назначаетъ на мѣсто его временно особаго чиновника по своему усмотрѣнію.

1) подіалъ лекцій между Professorów z początkiem roku szkolnego;

2) uwagi nad sposobem wykładania nauk i wychowanie uczniów;

3) ocenienie zdolności, sprawowania się i postępów w naukach;

4) roztrząsanie raportów o nabyciu przedmiotów, potrzebnych dla wykładania nauk;

5) obmyślenie środków udoskonalenia instytutów pod wszelkim względem.

§ 37.

Protokoły posiedzeń takowych przedstawiane być winny Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 38.

Kurator okręgu naukowego Warszawskiego odbiera od Dyrektora rapporta o Kursach pedagogicznych jak następuje:

1) na początku roku szkolnego, o nowo przybyłych uczniach, niemniej kandydatach do stypendyj;

2) po upływie roku szkolnego, o wypadku z egzaminu, złączeniem listy kandydatów przygotowanych na Nauczycieli;

3) w miesiącu Grudniu, sprawozdanie coroczne o stanie Kursów, podług przepisanej formy;

4) w miesiącu Styczniu każdego roku, inwentarz majątku stanowiącego własność instytutu.

§ 39.

O wypadkach ważniejszych, wydarzających się w Kursach, Dyrektor niezwłocznie Kuratorowi okręgu donosi.

§ 40.

Dla nadzoru nad uczniami ustanowiony jest Inspektor, którego Kurator, podług własnego uznania, mianuje z grona Professorów Kursów pedagogicznych; Inspektor z tego powodu pobiera dodatkową płacę.

§ 41.

W przypadku krótko trwającej choroby lub nieobecności Dyrektora, obowiązek jego sprawuje. Jeżeli wszakże Dyrektor dla ważnej przyczyny nie będzie w możności pełnić obowiązków przez ciąg tygodnia lub dłużej, Kurator okręgu naukowego wyznaczy, do temczasowego zastępowania go, osobnego urzędnika, według swego uznania.

§ 42.

Преподаватели педагогических курсов пользуются правами и преимуществами, предоставленными старшим Учителям гимназий Варшавского округа. В отношении к нравственному надзору за воспитанниками, они разделяют общія обязанности Учителей казенных учебных заведений; в отношении же к преподаванію, не упускают из виду главную цѣль педагогических курсов. Подробнѣйшія наставленія въ семъ отношеніи, согласно съ § 11 сего положенія, имѣютъ быть утверждены Министромъ Народнаго Просвѣщенія

ГЛАВА IV.

Объ Экзаминаціонномъ Комитетѣ.

§ 43.

Въ составъ педагогических курсовъ входитъ Экзаминаціонный Комитетъ, который составляется изъ Преподавателей сего заведенія, подъ предсѣдательствомъ Директора онаго.

§ 44.

Кругъ занятій Экзаминаціоннаго Комитета состоитъ въ слѣдующемъ:

- a) сужденіе о способностяхъ кандидатовъ, принимаемыхъ въ педагогическіе курсы;
- b) испытаніе учениковъ, кончившихъ сіи курсы, и снабженіе ихъ надлежащими свидѣтельствами;
- c) слушаніе пробныхъ лекцій тѣхъ кандидатовъ, которые, по окончаніи полнаго курса наукъ въ университетахъ Имперіи, желаютъ занять Учительскія мѣста въ гимназіяхъ округа.
- d) испытаніе кандидатовъ, желающихъ занять мѣста Учителей новѣйшихъ языковъ въ гимназіяхъ,
- e) испытаніе кандидатовъ, отправляющихся на счетъ Казны въ университеты Имперіи;
- f) испытаніе частныхъ Учителей и учительницъ, домашнихъ наставниковъ и наставницъ и разсмотрѣніе ихъ доказательствъ въ предѣлахъ, начертанныхъ въ Высочайше утвержденномъ 18 Января 1841 года положеніи о частныхъ учебныхъ заведеніяхъ, домашнихъ наставникахъ и Учителяхъ въ Царствѣ Польскомъ.

§ 42.

Professorowie Kursów pedagogicznych używają praw i prerogatyw zapewnionych starszym Nauczycielom gimnazjów okręgu Warszawskiego. Pod względem dozoru nad obyczajami uczniów obowiązują ich ogólne przepisy postanowione dla Nauczycieli rządowych instytutów naukowych; pod względem zaś wykładania nauk powinnością ich jest nie opuszczać z uwagi głównego celu Kursów pedagogicznych. Szczegółowe w tej mierze instrukcje winny być, zgodnie z § 11 niniejszej ustawy, Ministrowi Oświecenia Narodowego do zatwierdzenia przedstawione.

ROZDZIAŁ IV.

O Komitecie egzaminacyjnym.

§ 43.

Do składu Kursów pedagogicznych należy Komitet egzaminacyjny, którego członkami są Professorowie instytutu, pod prezydencyą Dyrektora swego.

§ 44.

Obowiązki Komitetu egzaminacyjnego są następujące:

- a) ocenienie zdolności kandydatów na Kursa pedagogiczne przyjmowanych;
- b) egzaminowanie uczniów, którzy ukończyli Kursa i wydanie im stosownych świadectw;
- c) słuchanie lekcji dawanych w sposobie próby przez kandydatów, którzy, po ukończeniu zupełnego kursu nauk w uniwersytetach Cesarstwa, chcą zająć posady Nauczycieli w gimnazjach, do okręgu należących;
- d) egzaminowanie kandydatów chcących otrzymać posady Nauczycieli języków nowo-czesnych w gimnazjach;
- e) egzaminowanie kandydatów wysłanych kosztem Rządu na uniwersytety Cesarstwa;
- f) egzaminowanie prywatnych guwernerów i guwernantek, domowych Nauczycieli i Nauczycielek, i rozpoznawanie ich świadectw w zakresie wskazanym Najwyższ zatwierdzoną na dniu 18 Stycznia 1841 r. ustawą dla instytutów naukowych, prywatnych guwernerów i Nauczycieli domowych w Królestwie Polskiem.

§ 45.

Экзаминационный Комитетъ имѣетъ право приглашать, для производства экзаменовъ, тѣхъ изъ Учителей Варшавскихъ учебныхъ заведеній, для предметовъ коихъ онъ не имѣетъ въ составѣ своемъ особыхъ преподавателей. Количество денежнаго вознагражденія, за труды сего рода, назначается Попечителемъ, изъ опредѣленной для того по штату суммы.

§ 46.

Комплектъ Экзаминаціоннаго Комитета составляютъ: Директоръ и по крайней мѣрѣ три члена. Для рѣшаются большинствомъ голосовъ, въ случаѣ же равенства, перевѣсъ остается на той сторонѣ, съ которою согласенъ Директоръ.

§ 47.

Для составленія журнала засѣданій и производства канцелярскихъ дѣлъ въ Экзаминаціонномъ Комитетѣ, Попечитель учебнаго округа, по представленію начальства Комитета, назначаетъ Секретаря и Канцеляриста.

§ 48.

Подробное наставленіе Экзаминаторамъ имѣетъ быть начертано Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія Царства Польскаго и утверждено Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Серій Уваровъ.*

Приложеніе 1-е къ N° 27-му.

РОСПИСАНІЕ УЧЕБНЫХЪ ПРЕДМЕТОВЪ И ЧАСОВЪ ВЪ ПЕДАГОГИЧЕСКИХЪ КУРСАХЪ.

П р е д м е т ы	Число часовъ въ недѣлю
Законъ Божій	2
Педагогика	2
Русскій и славянскій языкъ	6
Польскій языкъ	6

§ 45.

Комитетъ egzaminacyjny ma prawo przyzwać, dla odbywania egzaminów, Nauczycieli zakładów naukowych w Warszawie, wykładających przedmioty obce członkom Komitetu składającym; ilość wynagrodzenia za tego rodzaju pracę Kurator z funduszu w tym celu na etacie zamieszczonego oznaczy.

§ 46.

Komplet Komitetu egzaminacyjnego składa się z Dyrektora i najmniej trzech członków. Większość głosów rozstrzyga; w przypadku równości zdań głos Dyrektora przeważa.

§ 47.

Dla utrzymywania protokołu posiedzeń i załatwiania interesów kancelaryjnych Kurator okręgu, na przedstawienie Komitetu, mianuje Sekretarza i Kancelistę.

§ 48.

Szczegółowa instrukcja dla egzaminatorów ułożoną być ma przez Radę Wychowania Publicznego Królestwa, i zatwierdzoną przez Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego,

(podpisano) *Sergiusz Uwarow.*

1-szy Annex do Nr. 27-go.

ROZKŁAD NAUK NA GODZINY W KURSACH PEDAGOGICZNYCH.

P r z e d m i o t y	Liczba godzin w tygodniu
Nauka Religii	2
Pedagogika	2
Język rossyjski i sławiański	6
„ polski	6

Латинскій языкъ	6
Нѣмецкій языкъ	4
Всеобщая исторія и географія	4
Русская исторія и географія	4
Ариѳметика и геометрія	6
Итого	40

Управляющій Департаментомъ, Товарищъ Министра
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ*.

Приложеніе 2-е къ № 27-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано:

„Быть по сему“.

2 Апрѣля 1842 года.

Штатъ педагогическихъ курсовъ.

Статьи расходовъ	Чис- сло лицъ	Рубли серебр.	
		одному	всѣмъ
Директору курсовъ	1	600	900
Инспектору прибавочныхъ	—	300	
Преподавателямъ:			
Законъ Божіа	1	—	4,170
Педагогика	1	—	
Русскаго и славянскаго языковъ	1	—	
Польскаго языка	1	—	
Латинскаго языка	1	—	
Нѣмецкаго языка	1	—	
Всеобщей исторіи и географіи	1	—	
Русской исторіи и географіи	1	—	
Ариѳметики и геометріи	1	—	
<i>Примѣчаніе.</i> Общая опредѣленная для преподавателей сумма распределяется между ними съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія, по соображенію числа уроковъ и другихъ возложенныхъ на нихъ обязанностей.			
Итого	—	—	5,070

Język łaciński	6
„ niemiecki	4
Historya powszechna i jeografia	4
Historya i jeografia Rosseyi	4
Arytmetyka i geometrya	6
Razem	40

Zarządzający Departamentem, Towarzysz Ministra,
(podpisano) *Książę Szyryński-Szychmatow*.

2-gi Annex do Nr. 27-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką
napisano:

„Ma być podług tego“.

d. 2 Kwietnia 1842 roku.

ETAT KURSÓW PEDAGOGICZNYCH.

Przedmioty wydatków	Liczba osób	Rub. srebrem	
		dla jednego	dla wszystkich
Dyrektor Kursów	1	600	} 900
Inspektor dodatkowej płacy . . .	—	300	
Professorowie:			
Religii	1	—	} 4,170
Pedagogiki	1	—	
Języka rosyjskiego i sławiańskiego	1	—	
„ polskiego	1	—	
„ łacińskiego	1	—	
„ niemieckiego	1	—	
Historji powszechnej i jeografii .	1	—	
Historji i jeografii rosyjskiej .	1	—	
Arytmetyki i jeometryi	1	—	
<i>Uwaga.</i> Summa ogólna, przeznaczona dla Professorów, rozdziela się pomiędzy nich, na mocy decyzji Ministra Oświecenia Narodowego, w stosunku liczby lekcyj i innych obowiązków, jakie im poruczone będą.			
do przeniesienia .	—	—	5,070

транспортъ .	—	—	5,070
На вознагражденіе Учителей Варшавскихъ учебныхъ заведеній, въ приглашеніи коихъ откроется надобность для производства экзаменовъ	—	—	200
Секретарю	1	500	995
Адъютанту или канцеляристу	1	270	
Служителю	1	135	
Сторожу	1	90	
Стипендіатамъ	6	75	450
На выпускъ періодическихъ сочиненій	—	—	180
На отопленіе, освѣщеніе и канцелярскіе припасы	—	—	165
Всего	—	—	7,060

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Сергій Уваровъ.*

№ 28.

Распоряженіе, увѣдомляющее объ утвержденіи положенія и штата Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ.

(2 Іюня 1843 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Разсмотрѣвъ представленные Вашимъ Превосходительствомъ при донесеніи отъ 12 (24) Іюня 1841 года проекты положенія и штата Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ и сдѣлавъ въ оныхъ нѣкоторыя измѣненія, истекающія изъ существа самаго дѣла, по предварительномъ соглашеніи съ Г. Намѣстникомъ Царства Польскаго, я повергалъ сіи проекты на Высочайшее благоусмотрѣніе и утвержденіе.

z przeniesienia .	—	—	5,070
Na wynagrodzenia Nauczycieli zakładów naukowych w Warszawie, których przyzwania okaże się potrzeba dla egzaminu	—	—	200
Sekretarz	1	500	995
Adjunkt lub Kancellista	1	270	
Posługacz	1	135	
Stróż	1	90	
Stypendystów	6	75	450
Na przedpłatę pism peryodycznych.	—	—	180
Na opał, światło i potrzeby Kancelaryi	—	—	165
Ogół .	—	—	7,060

Minister Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Sergiusz Uwarow.*

№ 28.

Rozporządzenie, zawiadamiające o zatwierdzeniu ustawy i etatu szkoły Niemiecko-Ruskiej w Warszawie.

(d. 2 Czerwca 1843 roku.)

Do J.W. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Rozpatrzywszy nadesłane przez J.W. Pana, przy przedstawieniu z dnia 12 (24) Czerwca roku 1842, projektu ustawy i etatu Niemiecko-Ruskiej szkoły w Warszawie, i poczyniwszy w nich niejaki zmiany, wynikające z samej istoty przedmiotu, przedstawiłem takowe projekta, po uprzednim skomunikowaniu się z Namiestnikiem Królestwa Polskiego, do sankcyi Najwyższej.

Въ 31 день минувшаго Мая Государь Императоръ проекты сїа утвердить соизволилъ.

Сообщивъ о сей Высочайшей волѣ Его Святлости и препроводивъ вмѣстѣ съ симъ засвидѣтельствованныя копии съ положенія и штата помянутой школы къ Господину Министру Статсъ-Секретарю Царства Польскаго, для обнародованія оныхъ на основаніи существующихъ для того правилъ, нужнымъ считаю увѣдомить о томъ Ваше Превосходительство, съ тѣмъ, чтобы относительно обращенія въ Нѣмецко-Русскую школу одного изъ Варшавскихъ обводовыхъ училищъ, согласно примѣчанію къ Высочайше утвержденному штату оной, сдѣлано было надлежащее распоряженіе по окончаніи текущаго академическаго года.

С.-Петербургъ, 2 Іюня 1843 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ*.

№ 5,451.

№ 29.

Положеніе, росписание учебныхъ предметовъ и штатъ Высочайше установленной въ 1843 году Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ.

(31 Мая 1843 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Царскомъ Селѣ, 31 Мая 1843 г.

Положеніе о Нѣмецко-Русской школѣ въ Варшавѣ.

Цѣль, учрежденіе и составъ.

§ 1.

Въ намѣреніи доставить дѣтямъ поселенныхъ въ Царствѣ Польскомъ нѣмцевъ и русскихъ, средства къ приобрѣтенію свѣдѣній, соотвѣтственныхъ потребностямъ и занятіямъ большей части сихъ жителей, учреждается въ Варшавѣ Нѣмецко-Русская

школа.

НАЙЛАСНІЕШЫ ЦЕСАРЪ рачыў затвердзіць проекта powyższe w dniu 31 zeszłego Maja.

Zawiadomiwszy o takowej Woli NAJWYŻSZEJ Jego Książęcą Mość, i przeksławszy jednocześnie wierzytelne kopie ustawy i etatu wspomnianej szkoły Ministrowi Sekretarzowi Stanu Królestwa Polskiego, dla podania ich do publicznej wiadomości, na zasadzie istniejących w tym względzie przepisów, poczytuję za właściwe zawiadomić o tem JW. Pana, zastrzegając zarazem, aby w przedmiocie zreformowania jednej z Warszawskich szkół powiatowych na szkołę Niemiecko-Russką, uczynione zostało, w zastosowaniu się do uwagi do NAJWYŻEJ zatwierdzonego etatu tejże szkoły, odpowiednie rozporządzenie, po upływie bieżącego roku akademickiego.

St. Petersburg, d. 2 Czerwca 1843 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Uwarow*.

Nr. 5,451.

№ 29.

Ustawa, rozkład przedmiotów i etat szkoły Niemiecko-Rosyjskiej w Warszawie, NAJWYŻEJ w roku 1843 zatwierdzonej.

(d. 31 Maja 1843 roku)

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

w Carskiem Siele, d. 31 Maja 1843 r.

USTAWA DLA SZKOŁY NIEMIECKO-ROSSYJSKIEJ W WARSZAWIE.

Cel, ustanowienie i skład.

§ 1.

Celem ułatwienia dzieciom znaczniejszej części osiadłych w Królestwie Polskiem niemców i rossyan, nabycia wiadomości odpowiednich potrzebom ich i zatrudnieniom, ustanowioną zostaje w Warszawie szkoła Niemiecko-Rosyjska.

§ 2.

Нѣмецко-Русская школа есть реальная, на степени уѣздныхъ училищъ.

§ 3.

Школа сія состоитъ подъ ближайшимъ надзоромъ Директора Варшавской губернской гимназіи, и въ вѣдѣніи Попечителя Варшавскаго учебнаго округа и Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 4.

Для непосредственнаго управленія школою и преподаванія въ оной учебныхъ предметовъ, назначаются: Инспекторъ, Законоучители: Православнаго, Римско-католическаго и Евангелическаго исповѣданій, и семь Учителей.

§ 5.

Попечитель округа, если признаетъ нужнымъ, можетъ, съ утверждения Министра Народнаго Просвѣщенія, опредѣлить Почетнаго Инспектора Нѣмецко-Русской школы.

§ 6.

Штатный Инспекторъ школы назначается Попечителемъ округа, изъ лицъ, которыя, кромѣ основательнаго знанія нѣмецкаго и русскаго языковъ, имѣютъ свѣдѣнія и способности, необходимыя для управленія заведеніемъ сего рода.

§ 7.

Учители избираются и назначаются Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа, изъ природныхъ нѣмцевъ и русскихъ, имѣющихъ соотвѣтственныя способности.

§ 8.

Для производства канцелярскихъ дѣлъ, Инспекторъ школы имѣетъ при себѣ писца.

Часть учебная.

§ 9.

Курсъ ученія въ Нѣмецко-Русской школѣ раздѣляется на четыре класса, и въ каждомъ продолжается по одному году.

§ 10.

Когда въ одномъ классѣ болѣе 50-ти учениковъ, то онъ раздѣляется на два, или на три отдѣленія, по соразмѣрности.

§ 2.

Школа Нѣмецко-Россыйска jest realną w stopniu szkół powiatowych.

§ 3.

Szkola ta zostaje pod bliższym dozorem Dyrektora gimnazjum gubernialnego Warszawskiego i pod zawiadywaniem okręgu naukowego Warszawskiego, oraz Rady Wychowania Publicznego.

§ 4.

Dla bezpośredniego zarządu szkołą i dawania w nięj nauk wyznaczeni zostają: Inspektor, Nauczyciele Religii dla wyznań Prawosławnego, Rzymsko-Katolickiego i Ewangelickiego, tudzież siedmiu innych Nauczycieli.

§ 5.

Kurator okręgu, jeżeli uzna tego potrzebę, mocen jest mianować Inspektora honorowego szkoły Нѣмецко-Россыjskiej. Mianowanie takowe ulega wszakże zatwierdzeniu Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 6.

Inspektor etatowy szkoły Нѣмецко-Россыjskiej mianowany jest przez Kuratora okręgu z pomiędzy osób, które oprócz gruntownej znajomości języków niemieckiego i rosyjskiego, posiadają wiadomości i zdolności niezbędne do kierowania zakładem tego rodzaju.

§ 7.

Nauczycieli wybiera i mianuje Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, z pomiędzy rodowitych niemców i rossyan, mających odpowiednie kwalifikacye.

§ 8.

Do czynności biurowych, Inspektor szkoły mieć będzie dodatkowego Kancelistę.

Nauki.

§ 9.

Kurs nauk w Нѣмецко-Россыjskiej szkole podzielony będzie na cztery klasy, i trwać ma w każdej klassie przez rok jeden.

§ 10.

Skoro w jednej klassie będzie nad 50 uczniów, klasa takowa podrozdzieloną zostanie na dwa lub trzy oddziały, podług potrzeby.

§ 11.

Въ Нѣмецко-Русской школѣ преподаются:

- 1) Законъ Божій, священная и церковная исторія, по подлежащимъ исповѣданіямъ;
- 2) русскій языкъ;
- 3) нѣмецкій языкъ;
- 4) ариѳметика съ бухгалтеріею, геометрія съ механикою, примѣненная къ промышленности;
- 5) свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики и химіи, совокупно съ технологіею;
- 6) популярная географія;
- 7) чистописаніе, рисованіе и черченіе;
- 8) церковное пѣніе.

§ 12.

Законъ Божій Православнаго исповѣданія, русскій языкъ и географія преподаются на русскомъ языкѣ, а прочіе предметы — на нѣмецкомъ.

§ 13.

Пріемъ учениковъ производится однажды въ годъ предъ началомъ учебнаго курса. Дозволяется и въ другое время принимать учениковъ, коль скоро они на испытаніи окажутъ достаточныя свѣдѣнія въ пройденной части курса. Поступающіе въ первый классъ должны уметь читать и писать по нѣмецки или по русски, и знать четыре первыя ариѳметическія правила.

§ 14.

Плата за учениковъ опредѣляется три рубля семьдесятъ пять копѣекъ серебромъ въ годъ. Отъ взноса оной освобождаются дѣти бѣдныхъ родителей, представившіе о бѣдности своей свидѣтельства. Сіи свидѣтельства почитаемы будутъ дѣйствительными не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія.

§ 15.

Ученіе въ школѣ продолжается круглый годъ, за исключеніемъ обыкновенной лѣтней вакаціи, на которую назначается одинъ мѣсяць.

§ 16.

Въ школѣ учение бываетъ ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней. Всякій урокъ про-

§ 11.

W Niemiecko-Rossyjskiej szkole wykładane będą:

- 1) Nauka Religii, historia święta i kościelna, według wyznania, do którego uczniowie należą;
- 2) język rossyjski;
- 3) „ niemiecki,
- 4) arytmetyka z buchhalterją, geometrya z mechaniką, zastosowana do przemysłu;
- 5) wiadomości z historii naturalnej, fizyki i chemii wraz z technologią;
- 6) geografia popularna;
- 7) kalligrafia i rysunki;
- 8) śpiew kościelny.

§ 12.

Nauka Religii wyznania Prawosławnego i geografia, wykładane będą w języku rossyjskim, wszelkie inne przedmioty zaś w języku niemieckim.

§ 13.

Przyjmowanie uczniów będzie miało miejsce raz w roku, przed rozpoczęciem kursu naukowego. Dozwolone zostaje przyjmować uczniów i w innym czasie, jeżeli przez egzamen udowodnią, że posiadają wiadomości dostateczne w części kursu już odbytej. Wstupujący do pierwszej klasy winni umieć czytać i pisać po niemiecku lub po rossyjsku, i znać pierwsze cztery dzia-
łania arytmetyki.

§ 14.

Opłata od uczniów ustanowioną zostaje w ilości trzy ruble siedemdziesiąt pięć kopiejek srebrem corocznie. Od uiszczania takowej uwolnionemi będą dzieci ubogich rodziców, którzy stan ubóstwa swego należycie udowodnią. Świadectwa ubóstwa uznawane będą za dostateczne, jedynie przez Radę Wychowania Publicznego.

§ 15.

Lekcyje w szkole Niemiecko-Rossyjskiej dawane będą przez cały rok, z wyłączeniem czasu przeznaczanego na zwyczajne letnie wakacje, które trwać mają przez ciąg jednego miesiąca.

§ 16.

Lekcyje wykładane będą codziennie oprócz niedzieli, oraz

должается одинъ часъ; такихъ уроковъ назначается въ день по пяти.

§ 17.

Въ распредѣленіи учебныхъ предметовъ и назначеніи для каждаго числа уроковъ, начальство школы руководствуется приложенною у сего таблицю подъ буквою А. Всякое отступленіе отъ оной допускается не иначе, какъ съ разрѣшенія Совѣта Народнаго Просвѣщенія и утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 18.

По окончаніи годичнаго курса, до наступленія лѣтней вакаціи, ученики всѣхъ классовъ подвергаются испытанію въ присутствіи Директора губернской гимназіи, Инспекторовъ: Почетнаго и Штатнаго. Смотря по успѣхамъ въ наукахъ, ученики переводятся въ высшіе классы; при чемъ отличившіе прилежаніемъ и благонавіемъ награждаются книгами, или похвальными листами. Въ каждомъ классѣ, смотря по числу учащихся, раздается не болѣе двухъ или трехъ наградъ.

§ 19.

Послѣ испытаній, назначается день торжественнаго акта, къ коему въ особенности приглашаются мѣстные начальства и родители обучающихся въ школѣ. На семъ актѣ Учители и ученики читаютъ свои сочиненія, предварительно одобренныя, провозглашаются имена удостоенныхъ къ переводу въ высшіе классы, и раздаются окончившимъ ученіе свидѣтельства, и отличившимся награды.

§ 20.

Въ Нѣмецко-Русской школѣ, кромѣ необходимыхъ для преподаванія учебныхъ пособій, должно быть собраніе потребныхъ и полезныхъ книгъ для чтенія, какъ учащихся, такъ и Учителей, преимущественно на русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ.

§ 21.

Библіотеку школы имѣть въ вѣдѣніи своемъ одинъ изъ Учителей по назначенію Инспектора.

Обязанности Инспекторовъ и Учителей.

§ 22.

Штатный Инспекторъ есть непосредственный начальникъ Нѣмецко-Русской школы.

дни святочныхъ и означенныхъ в табели. Каждая лекція trwa przez ciąg godziny; лекцій podobnych będzie dziennie po pięć.

§ 17.

Przy rozkładzie przedmiotów naukowych i назначению liczby лекцій dla każdego z nich, Zwierzchność szkoły stosować się będzie do tablicy obok pod lit. A, załączonej. Wszelkie odstąpienie od takowej dozwolonem jest nie inaczej, jak za zezwoleniem Rady Wychowania Publicznego i potwierdzeniem Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 18.

Po ukończeniu kursu rocznego aż do wakacyj letnich, uczniowie wszystkich klas składać będą egzamina, w obecności Dyrektora gimnazjum gubernialnego, Inspektorów: honorowego i etatowego. Uczniowie przechodzą do wyższych klas podług postępów swych w naukach; przyczem, celujący pilnością i dobrymi obyczajami otrzymywać będą nagrody w książkach lub listach pochwalnych. W każdej klasie, stosownie do liczby uczniów, rozdawanych będzie nie więcej nad dwie lub trzy nagrody.

§ 19.

Po egzaminach, назначony być winien dzień aktu uroczystego, na który w szczególności zaproszone zostaną władze miejscowe i rodzice uczniów szkoły. Na akcie tym, czytane będą przez Nauczycieli i uczniów prace ich, poprzednio zatwierdzone, prócz tego ogłaszane będą nazwiska tych, którzy zasłużyli na promocją do wyższych klas, i wydawane zostaną świadectwa kończącym nauki, celującym zaś nagrody.

§ 20.

W szkole Niemiecko-Rossyjskiej, oprócz pomocy dla wykładu nauk niezbędnych, powinien znajdować się i zbiór książek potrzebnych i użytecznych do czytania tak dla uczniów jak i Nauczycieli, a w szczególności w językach rossyjskim i niemieckim.

§ 21.

Biblioteką szkoły zarządza jeden z Nauczycieli, wyznaczony przez Inspektora.

Obowiązki Inspektorów i Nauczycieli.

§ 22.

Inspektor etatowy jest bezpośrednim Naczelnikiem szkoły Niemiecko-Rossyjskiej.

§ 23.

Обязанности Почетного и Штатного Инспекторовъ, а равно и Учителей Нѣмецко-Русской школы суть одинакія съ соотвѣствующими имъ званіями въ уѣздныхъ училищахъ.

§ 24.

Штатный Инспекторъ, обучающіе Закону Божію, и прочіе Учители собираются ежемѣсячно для общаго совѣщанія на основаніи § 74 Устава гимназій, уѣздныхъ и первоначальныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

Хозяйственная часть.

§ 25.

Правила, предписанныя для завѣдыванія хозяйственною частью уѣздныхъ училищъ, относятся и къ Нѣмецко-Русской школѣ.

Общія правила и преимущества Нѣмецко-Русской школы.

§ 26.

Нѣмецко-Русская школа пользуется всѣми правами и преимуществами, предоставленными уѣзднымъ училищамъ Варшавскаго учебнаго округа.

О благотворителяхъ Нѣмецко-Русской школы.

§ 27.

Правила Устава гимназій, уѣздныхъ и первоначальныхъ училищъ, относящіяся къ благотворителямъ учебныхъ заведеній, рас пространяются и на благотворителей Нѣмецко-Русской школы.

Объ усовершенствованіи состоянія Нѣмецко-Русской школы.

§ 28.

Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія, по своему усмотрѣнію и по мѣрѣ надобности, можетъ, на будущее время, вводить въ курсъ ученія и во внутреннее образованіе Нѣмецко-Русской школы измѣненія и дополненія, кои окажутся необходимыми на опытѣ; о чемъ Попечитель Варшавскаго учебнаго округа предварительно испрашиваетъ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Серій Уваровъ.*

§ 23.

Обowiązki Inspektorów, honorowego i etatowego, równie jak i Nauczycieli szkoły Niemiecko-Rosyjskiej, są jednakowe z odpowiedzialniemi im posadami w szkołach powiatowych.

§ 24.

Inspektor etatowy, Nauczyciele Religii i inni Nauczyciele, zlierają się co miesiąc dla wspólnej narady, stosownie do § 74-go Ustawy dla gimnazyów i szkół powiatowych i elementarnych okręgu naukowego Warszawskiego.

Administracya ekonomiczna.

§ 25.

Przepisy, postanowione dla administracyi ekonomicznej w szkołach powiatowych, rozciągają się i do szkoły Niemiecko-Rosyjskiej.

Ogólne prawa, przepisy i prerogatywy szkoły Niemiecko-Rosyjskiej.

§ 26.

Nemiecko-Rosyjska szkoła używa wszelkich praw i prerogatyw nadanych szkołom powiatowym okręgu naukowego Warszawskiego.

O dobroczyńcach szkoły Niemiecko-Rosyjskiej.

§ 27.

Prawidła zawarte w ustawie dla gimnazyów i szkół powiatowych, tudzież elementarnych, tyczące się dobroczyńców tychże naukowych zakładów, rozciągnięte zostają i do dobroczyńców szkoły Niemiecko-Rosyjskiej.

O udoskonaleniu stanu szkoły Niemiecko-Rosyjskiej.

§ 28.

Rada Wychowania Publicznego może, podług swego uznania i w miarę potrzeby, wprowadzać na przyszłość do kursu nauk i do wewnętrznej organizacyi szkoły Niemiecko-Rosyjskiej, zmiany i uzupełnienia, jakie okażą się niezbędnymi w doświadczeniu; o czém Kurator okręgu naukowego Warszawskiego przedstawia poprzednio do decyzji Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego,

(podpisano) *Uwarow.*

Приложение 1-е къ № 29-му.

(Лит. А.)

Росписание учебных предметов и часовъ для преподавания
оныхъ въ Нѣмецко-Русской школѣ въ Варшавѣ.

№	Предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ				Общее число часовъ
		I.	II.	III.	IV.	
1	Законъ Божій и священная исторія по Православному исповѣданію.					
	Законъ Божій и священная исторія по Римско-католическому исповѣданію.	3	3	2	2	10
	Законъ Божій и священная исторія по Евангелическому исповѣданію.					
2	Русскій языкъ	5	5	5	5	20
3	Нѣмецкій языкъ	5	5	5	5	20
4	Популярная географія	2	2	1	1	6
5	Арифметика съ бухгалтерією и геометрія съ механикою, при- мѣненная къ промышленно- сти	5	6	6	6	23
6	Свѣдѣнія изъ естественной ис- торіи, физики и химіи съ сое- диненіемъ съ технологією	3	3	3	4	13
7	Чистописание	4	3	3	2	12
8	Рисованіе	3	3	5	5	16
	Всего	30	30	30	30	120

- Примѣчаніе 1. Законъ Божій по всѣмъ исповѣданіямъ препода-
дается въ одно и то же время.
2. Церковное пѣніе преподается въ свободные отъ
уроковъ часы.
3. Для уравненія между Преподавателями числа уро-
ковъ изъ 23 часовъ, назначенныхъ по матема-
тическимъ предметамъ, 5 часовъ въ недѣлю имѣ-
етъ преподавать Учитель естественныхъ наукъ,
которому, безъ сомнѣнія, должны быть извѣстны
и математическіе предметы.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) Уваровъ.

1-szy Annex do Nr. 29-go.

(Lit. A.)

Rozkład przedmiotów wykładanych w szkole Niemiecko-Rosyjskiej
w Warszawie, tudzież godzin dla wykładów przeznaczonych.

№	Przedmioty	Liczba godzin w ty- godniu w klassach				Liczba ogólna godzin
		I.	II.	III.	IV.	
1	Religia i historia święta podług wyznania Prawosławnego					
	Religia i historia święta podług wyznania Rzymsko - Katolic- kiego	3	3	2	2	10
	Religia i historia święta podług wyznania Ewangelickiego					
2	Język rosyjski	5	5	5	5	20
3	„ niemiecki	5	5	5	5	20
4	Geografia popularna	2	2	1	1	6
5	Arytmetyka z buchhalterją i geometryą z mechaniką, zasto- sowana do przemysłu	5	6	6	6	23
6	Wiadomości z historyi natural- nej, fizyki i chemii, połączo- nej z technologiją	3	3	3	4	13
7	Kalligrafia	4	3	3	2	12
8	Rysunki	3	3	5	5	16
	Ogółem	30	30	30	30	120

- Uwaga 1. Religia we wszelkich wyznaniach wykładana będzie
w jedne i też same godziny.
2. Śpiew kościelny dawany będzie w chwili wolnej od
lekcji.
3. Dla zrównania pomiędzy Nauczycielami liczby lekcji
z 23-ch godzin przeznaczonych na przedmioty mate-
matyczne, pięć w tydzień wykladać powinien Naucz-
ciel nauk przyrodzonych, któremu bez wątpienia ob-
ce nie będą i przedmioty matematyczne.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) Uwarow.

Приложение 2-е къ N° 29-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

С.-Петербургъ, Мая 31 дня 1843 года.

Штатъ Нѣмецко-Русской школы въ Варшавѣ.

Статьи расходовъ		Руб. сер. въ годъ
а) Жалованье.		
Инспектору		600
Законоучителямъ {	Православнаго исповѣданія	270
	Римско католическаго исповѣданія	270
	Евангелическаго исповѣданія	270
Учителямъ {	Русскаго языка	450
	Нѣмецкаго языка	360
	Математическихъ наукъ	300
	Естественныхъ наукъ	270
	Географіи	270
	Рисованія и чистописанія	270
	Пѣнія	90
б) Канцелярія и услуга.		
Писцу и смотрителю дома		90
Сторожу		60
в) Другія надобности.		
На экстраординарные расходы		30
На отопленіе и освѣщеніе		120
Итого		3,720

На покрытіе показанныхъ въ семъ штатѣ издержекъ, назначается штатная сумма предполагаемаго къ упраздненію одного Варшавскаго уѣзднаго училища 3,382 р. 50 коп. сер., недостающее за тѣмъ количество 337 руб. 50 коп. сер. имѣетъ быть пополнено изъ общихъ экстраординарныхъ суммъ Варшавскаго округа.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) Уваровъ.

2-gi Annex do Nr. 29-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „Ma być podług tego“.

St. Petersburg, d. 31 Maja 1843 roku.

ETAT SZKOŁY NIEMIECKO-ROSSYJSKIEJ W WARSZAWIE.

Artykuły wydatków		Rub sreb. rocznie
а) Płace.		
Inspektorowi		600
Nauczycielom Religii {	Wyznania Prawosławnego	270
	„ Rzymsko-Katolickiego	270
	„ Protestantckiego	270
Nauczycielom {	Języka rosyjskiego	450
	„ niemieckiego	360
	Nauk matematycznych	300
	„ przyrodzonych	270
	Geografii	270
	Rysunku i kalligrafii	270
	Śpiewu	90
b) Kancellarya i postuga.		
Kancelliście i dozorczy domu		90
Stróżowi		60
c) Inne przedmioty.		
Na wydatki nadzwyczajne		30
Na opał i oświecenie		120
Ogół		3,720

Na pokrycie wydatków, w niniejszym etacie wyszczególnionych, wyznaczoną jest summa etatowa zwinąć się mającej jednéj ze szkół powiatowych Warszawskich, wynosząca 3,382 rs. 50 k., resztujące zaś 337 rs. 50 k., pobrane będą z funduszów nadzwyczajnych ogólnych okręgu Warszawskiego.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) Uwarow.

№ 30.

Объ учрежденія реальныхъ училищъ.

(27 Марта 1845 года.)

Г. Управляющему Варшавскимъ учебнымъ округомъ.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Изъ предложеній моихъ отъ 6 Іюня и 31 Октября прошлаго года, за № № 770 и 10,312, Вашему Превосходительству извѣстны, какъ мысли мои относительно усиленія реального обученія въ Царствѣ Польскомъ, такъ и сношенія по сему предмету съ Г. Намѣстникомъ Царства. По ближайшемъ обсужденіи этого дѣла съ Его Свѣтлостію въ С.-Петербургѣ и представленіи онаго на Высочайшее благоусмотрѣніе, въ 21 день сего Марта Высочайше повелѣно:

- а) число уѣздныхъ училищъ, служащихъ приготовительными заведеніями для гимназій, уменьшить до дѣйствительной въ оныхъ потребности, съ тѣмъ, чтобы прочія преобразованы были въ реальные, съ направлениемъ техническимъ или агрономическимъ, смотря по обстоятельствамъ мѣстности;
- б) уменьшить также число существующихъ нынѣ филологическихъ гимназій такъ, чтобы въ каждой губерніи, исключая Варшавской, было не болѣе одной такой гимназіи. Въмѣсто же упраздненныхъ, учредить высшія реальные заведенія, преимущественно въ Калишѣ, Кельцахъ или Седльцахъ, и
- в) училищную плату за обученіе въ филологическихъ гимназіяхъ и уѣздныхъ училищахъ вообще возвысить, дѣлая исключеніе изъ сего правила только для дѣтей бѣдныхъ дворянъ и чиновниковъ, и не распространяя онаго на тѣхъ, кои нынѣ находятся въ помянутыхъ учебныхъ заведеніяхъ, въ реальныхъ же учебныхъ заведеніяхъ уменьшить помянутую плату, сколько будетъ возможно.

Въ исполненіе сей Высочайшей воли, прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство предложить Совѣту Народнаго Просвѣщенія:

№ 30.

O otwarciu szkół realnych.

(d. 27 Marca 1845 roku)

Do Zarządzającego Warszawskim okręgiem naukowym.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Z odezw moich z datt 6 Czerwca i 31 Października r. z. za Nr. 770 i 10,312, wiadome są JW. Panu tak zamiar mój rozszerzenia zakresu nauk w zakładach realnych Królestwa Polskiego, jak również i korespondencya w tym względzie z Namiestnikiem Królestwa przeprowadzona. Po bliższem rozpatrzeniu tego przedmiotu z Jego Książęcą Mością w St. Petersburgu, i przedstawieniu takowego do Najwyższej decyzji, w dniu 21 Marca r. b. Najwyżej rozkazano:

- a) liczbę powiatowych szkół, które były przygotowawczemi zakładami do gimnazyów ograniczyć do koniecznej potrzeby, przy czem stanowi się, aby pozostałe szkoły przeorganizowane były na realne z kierunkiem technicznym lub agronomicznym, stosownie do miejscowych wymagań;
- b) zmniejszyć również liczbę istniejących dziś filologicznych gimnazyów, tak iżby w każdej gubernii wyjąwszy Warszawskiej, było nie więcej nad jedno podobne gimnazjum. W miejsce zaś zamkniętych, otworzyć wyższe realne zakłady, szczególnie zaś w Kaliszu, Kielcach lub Siedlcach;
- c) wpis szkolny w filologicznych gimnazyach i szkołach powiatowych w ogóle podwyższyć, czyniąc wyjątek z ogólnego pravidła jedynie dla dzieci biednej szlachty i urzędników, i nie rozciągając zasady tej na tych, którzy obecnie kształcą się już w tych zakładach, w realnych zaś naukowych zakładach zmniejszyć pomieniony wpis, o ile będzie możliwem.

W wykonaniu tej Najwyższej woli, mam zaszczyt prosić JW. Pana o polecenie Radzie Wychowania Publicznego:

1) войти въ соображеніе, которыя изъ нынѣшнихъ уѣздныхъ училищъ необходимо оставить въ настоящемъ видѣ, для приготовленія учениковъ къ поступленію въ гимназіи, и которыя изъ нихъ, по мѣстнымъ обстоятельствамъ, слѣдуетъ преобразовать въ реальныя, какое дать послѣднимъ направленіе, и не окажется ли надобности назначить для учрежденія тѣхъ или другихъ пунктовъ;

2) руководствуясь новымъ распредѣленіемъ губерній Царства, составить предположеніе о примѣненіи къ оному состава Дирекцій учебнаго округа, такъ, чтобы въ каждой Дирекціи, исключая Варшавской, было не болѣе одной филологической гимназіи, которой были бы подчинены всѣ однородныя съ нею общія и частныя учебныя заведенія губерніи;

3) обсудить, которыя изъ остающихся за тѣмъ четырехъ филологическихъ гимназій слѣдуетъ преобразовать въ высшія реальныя заведенія и какое нужно дать имъ направленіе соответственно мѣстности городовъ, преимущественно для ихъ учрежденія предназначенныхъ, а также не полезно ли было бы подвергнуть сему преобразованію Щебржешинскую гимназію, которая состоитъ въ центрѣ народонаселенія исключительно земледѣльческаго;

4) при разсмотрѣніи сихъ предметовъ имѣть въ виду возможное сокращеніе денежныхъ издержекъ, не оставляя, безъ особенной надобности, тѣхъ мѣстъ, гдѣ уже состоятъ училищныя зданія. Въ случаѣ необходимости возведенія новыхъ, или починки старыхъ зданій, для помѣщенія реальныхъ заведеній, распорядиться о составленіи, узаконеннымъ въ Царствѣ порядкомъ, смѣтъ и плановъ. Что касается до предстоящихъ по сей части издержекъ, то они будутъ удовлетворяемы, по мѣрѣ возможности, изъ особой Высочайше предназначенной въ мое распоряженіе суммы;

5) заняться начертаніемъ росписанія предметовъ, предполагаемыхъ къ преподаванію въ помянутыхъ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ заведеніяхъ, а также и соответствующихъ онымъ штатовъ, стараясь по возможности не выходить изъ общаго итога суммъ, отпускаемыхъ нынѣ на подлежащія преобразованію учебныя заведенія;

6) обратить вниманіе на порядокъ управленія вновь учреж-

1) aby таż Rada zbadała, które z dziś istniejących szkół powiatowych winny koniecznie być pozostawione w obecnym kierunku, dla przygotowania młodzieży do dalszych nauk w gimnazyach, a które z takowych, stosownie do miejscowych okoliczności, należy przeorganizować na realne; jaki nadać tym ostatnim kierunek, i czy nie zajdzie potrzeba dla otwarcia tak pierwszych jako i drugich zakładów wyznaczyć inne miejscowości;

2) zapatrując się na nowy podział gubernii w Królestwie, przygotować odpowiedni do tego projekt, co do ilości Dyrekcyj naukowych, tak, żeby w każdej Dyrekcyi, wyjąwszy Warszawskiej, było nie więcej jak jedno gimnazjum filologiczne, któremu by były podwładne wszystkie odpowiednie onemu ogólne i prywatne zakłady naukowe w gubernii;

3) rozważyć, które z pozostałych czterech filologicznych gimnazyów należy przekształcić na wyższe realne zakłady, i jaki nadać im kierunek, stosownie do miejscowości, w których naznaczono otwarcie takowych, a również czy nie korzystnie by było, przeorganizować gimnazjum w Szczepieszynie, które znajduje się w punkcie środkowym ludności, wyłącznie trudniąc się rolnictwem;

4) przy rozważaniu tego przedmiotu, mieć na względzie, mniejszenie o ile możność dozwoli wydatków, nie pomijając, bez koniecznej potrzeby, tych miejsc, gdzie istnieją już budowle szkolne. W wypadku konieczności budowania nowych lub reparacyi starych budowli, dla pomieszczenia realnych zakładów, polecić sporządzić anszagi i plany stosownie z istniejącymi na to przepisami w Królestwie. Co się zaś tyczy wydatków na ten cel potrzebnych, to takowe będą zaspokojone z osobnego funduszu przeznaczanego z woli Najwyższej do mego rozporządzenia;

5) zająć się nakreśleniem programmatu przedmiotów, które mają być wykładane w oznaczonych wyższych i powiatowych realnych zakładach, a także i sporządzeniem odpowiednich etatów, starając się aby te nie przewyższały ogólnej cyfry summ, obecnie wydatkowanych na zakłady, ulegające nowej organizacji;

6) zwrócić uwagę na sposób zarządu nowo utworzyć się ma-

даемыми реальными заведениями, обдумавъ рачительно, удобнѣ ли подчинить оныя общему завѣдыванію губернскихъ Дирекцій, или же устроить отдѣльное управление, сосредоточивающееся по технической части въ Варшавской реальной гимназіи, а по агрономической—въ институтъ сельскаго хозяйства и лѣсоводства;

7) разсудить, въ какой степени можетъ быть возвышена училищная плата въ филологическихъ учебныхъ заведенияхъ и уменьшена въ реальныхъ, принявъ притомъ за правило, чтобы освобожденіе отъ сей платы производилось съ крайнею осмотрительно-стію, и по строгому разсмотрѣніи. слѣдуетъ ли освобождать ученика отъ всей платы, или только отъ извѣстной части оной. Желательно, чтобы, при семъ случаѣ, обращено было вниманіе на мѣстность учебныхъ заведеній, и

8) такъ какъ съ преобразованиемъ филологическихъ учебныхъ заведеній, въ реальныхъ долженъ измѣниться отчасти и составъ Учителей, то слѣдуетъ соображенія:

- a) которые изъ филологическихъ Учителей могутъ быть употреблены въ реальныхъ заведенияхъ и которые изъ нихъ останутся за штатомъ;
- b) не предстоитъ ли возможности обезпечить участь послѣднихъ, опредѣленіемъ срока, къ которому они должны приготовить къ новому поприщу, или же назначеніемъ имъ пенсій и денежныхъ пособій на общемъ основаніи объ упраздняемыхъ мѣстахъ; причемъ конечно слѣдовало бы воспользоваться случаемъ къ увольненію лицъ малоспособныхъ и замѣченныхъ въ безпокойномъ или предосудительномъ поведеніи; и
- c) имѣются ли въ виду въ достаточномъ числѣ Учители реальныхъ предметовъ, и не могутъ ли быть употреблены для сего воспитанники высшихъ классовъ Варшавской реальной гимназіи.

Само собою разумѣется, что предполагаемая преобразованія будутъ совершаться постепенно, по мѣрѣ усмотрѣнной возможности; не менѣе того, я считаю необходимымъ, чтобы Совѣтъ приступилъ немедленно къ составленію общаго по сей части плана, съ указаніемъ въ немъ и той постепенности, съ которою Высочайшая воля имѣетъ быть приведена въ исполненіе, дабы по

яących realnych zakładów, gruntownie zbadawszy, czy korzystniej będzie oddać takowe pod zarząd Dyrekcji gubernialnych, czy też urządzić oddzielny zarząd, co do części technicznej w realnem Warszawskiem gimnazjum, a co do gospodarczej, w instytucie gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa;

7) postanowić w jakim stosunku może być podwyższony wpis szkolny w filologicznych zakładach, a zmniejszony w realnych, przyjąwszy koniecznie za zasadę, aby uwolnienie od tego wpisu czynione było ze szczególną oględnością, po należytem zbadaniu, czy ucznia należy uwolnić od całego wpisu czy też od części tylko. Pożądane jest, aby tu była zwrócona uwaga, na miejscowość zakładów naukowych, i,

8) ponieważ z organizacją filologicznych zakładów na realne, powinien zmienić się w części i komplet Nauczycieli, przeto należy przygotować wnioski:

- a) którzy z Nauczycieli filologicznych mogą być użyci do wykładu w realnych zakładach, a którzy z takowych zostaną bez posad;
- b) czy nie ma możliwości, zabezpieczyć los tych ostatnich przy oznaczeniu terminu, w ciągu którego Nauczyciele ci mogliby się przygotować do innego powołania, lub też czy należy naznaczyć im pensje i wsparcia pieniężne na ogólnych zasadach o znoszonych posadach; koniecznem jest skorzystać z przedstawiającej się sposobności, aby uwolnić indywidua mało zdolne i podlegające zarzutom pod względem postępowania;
- c) czy można liczyć na komplet Nauczycieli przedmiotów realnych, i czy nie mogą być użyci do tego wychowawcy wyższych klas Warszawskiego realnego gimnazjum.

Samo przez się rozumie się, że projektowane przekształcenia będą się odbywać stopniowo, według przedstawiającej się możliwości, nie mniej zaś uważam za rzecz konieczną, aby Rada Wychowania zajęła się bezzwłocznie ułożeniem w tym celu projektu, z określeniem stopniowej reorganizacji, za pomocą której ma być wprowadzona w wykonanie Najwyższa wola, a to dla tego, ażeby za przybyciem mojem do Warszawy w Czerwcu r. b.

прибытія моемъ въ Варшаву въ Іюнь сего года, всѣ вышеприведенныя статьи могли быть рассмотрѣны и рѣшены окончательно.

Признавая полезнымъ, чтобы въ сужденіяхъ Совѣта по вышеозначеннымъ предметамъ, принимали участіе извѣстные опытностію и образованіемъ своиимъ Гг. Директоры: Варшавской реальной гимназіи и Маримонтскаго института, прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство предложить имъ присутствовать въ Совѣтѣ по означеннымъ дѣламъ на правѣ дѣйствительныхъ членовъ.

С.-Петербургъ, 27 Марта 1845 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ*.

№ 3,167.

№ 31.

Утвержденіе инструкцій для преподаванія учебныхъ предметовъ въ реальныхъ училищахъ.

(31 Іюля 1845 года.)

Г. Управляющему Варшавскимъ учебнымъ округомъ.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

При представленіяхъ отъ 26 Іюля (7 Августа) и 28 Іюля (9 Августа) сего года, за № № 6,540 и 6,573, Ваше Превосходительство приложили рассмотрѣнныя Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія и одобренныя имъ временныя инструкціи для преподаванія учебныхъ предметовъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ и высшихъ учебныхъ заведеніяхъ и проектъ росписанія учебныхъ предметовъ по часамъ въ сихъ же заведеніяхъ.

Имѣя въ виду, что на принятыхъ въ засѣданіи Совѣта Народнаго Просвѣщенія 27 Іюля (8 Августа) сего года основаніяхъ, введеніе реального обученія должно быть производимо лишь постепенно, и нынѣ предстоить только открытіе преподаванія нѣкоторыхъ реальныхъ предметовъ въ опредѣленныхъ для того классахъ, я предоставляю себѣ окончательно утвердить вышеозначенные проекты по ближайшемъ рассмотрѣніи ихъ въ подробности. Между тѣмъ для приступа къ дѣлу безъ остановки,

wszystkie wyżej oznaczone projekty, mogły być rozpatrzone i ostatecznie zadecydowane

Uważając za korzystne, aby w naradach przedmiotu tego dotyczących, brali udział znani z wysokiego swego wykształcenia i doświadczenia PP. Dyrektorowie Warszawskiego realnego gimnazjum i instytutu w Marymoncie, mam honor prosić JW. Pana o zawiązanie ich do zasiadania przy naradach w tej mierze, w Radzie Wychowania odbywać się mających, na prawach rzeczywistych Członków tejże Rady.

St. Petersburg, d. 27 Marca 1845 roku.

Minister Oświecenia Publicznego, (podpisano) *Uwarow*.

Nr. 3,167.

№ 31.

O zatwierdzeniu instrukcyj do wykładania nauk w szkołach realnych.

(d. 31 Lipca 1845 roku)

Do Zarządzającego Warszawskim naukowym okręgiem.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Przy przedstawieniach z dnia 26 Lipca (7 Sierpnia) i 28 Lipca (9 Sierpnia) r. b. za Nr. 6,540 i 6,573, JW. Pan załączyłeś rozpatrzone przez Radę Wychowania Publicznego i przyjęte przez takową czasowe instrukcyje co do wykładu nauk w szkołach powiatowych realnych i wyższych zakładach naukowych, tudzież projekt rozkładu godzin w tychże zakładach.

Ponieważ według przyjętych na posiedzeniu Rady Wychowania Publicznego w dniu 27 Lipca (8 Sierpnia) r. b. zasad, wprowadzenie nauk realnych ma być stopniowe, i obecnie zamiarem jest tylko otwarcie wykładu niektórych przedmiotów realnych w oznaczonych na to klassach: przeto stanowcze zatwierdzenie tych projektów pozostawiam sobie, po bliższem rozpatrzeniu takowych w szczegółach. Niezależnie zaś od tego, celem bez-

разрѣшаю Ваше Превосходительство при открытіи преподаванія реальныхъ наукъ по мѣрѣ надобности сообразоваться съ этими проектами и сдѣлать какія нужно будетъ распоряженія, на основаніи заключающихся въ нихъ предположеній.

Варшава, 31 Іюля 1845 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Уваровъ*.

№ 32.

Временныя программы преподаванія наукъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ.

(1845 года.)

1) Законъ Божій.

Законъ Божій будетъ преподаваться временно по программѣ, утвержденной для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій.

2) Польскій языкъ.

Въ преподаваніи польскаго языка учащій долженъ придерживаться программы, предписанной для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій, съ тѣмъ однакожь, чтобы не входить въ подробности и исключенія грамматическія, но, изложивъ главныя основанія языка, болѣе всего занимать учениковъ чтеніемъ книгъ, особенно нравственнаго и техническаго содержанія, и, кромѣ того, письменными упражненіями. Прочитавъ съ учениками отрывокъ или цѣлую образцовую статью, учащій заставитъ ихъ повторять прочитанное изустно или письменно.

Письменные упражненія должны начинаться съ упражненій грамматическихъ и переходить постепенно, соотвѣтственно классу и способностямъ учениковъ, къ описаніямъ, повѣствованіямъ, разговорамъ, запискамъ, письмамъ, прошеніямъ, реестрамъ, контрактамъ. Вообще Преподаватель долженъ приучать къ роду сочиненій, которыя могутъ быть всего нужнѣе въ практической жизни. Сочиненія учениковъ Преподаватель будетъ разсматривать дома и важнѣйшіе въ нихъ недостатки разбирать въ классѣ вмѣстѣ съ учениками. Разсматривая сочиненія, Учитель долженъ обращать вниманіе не

звѣлочнаго rozpoczęcia kursów, dozwalam JW. Panu, przy zaczęciu wykładów realnych, stosownie do potrzeby, polecić stosować się do tych projektów i wydać potrzebne w miarę uznania rozporządzenia, w duchu zasad temiz projektami objętych.

Warszawa, d. 31 Lipca 1845 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Uwarow*.

№ 32.

Instrukcyje tymczasowe do wykładu nauk w szkołach powiatowych realnych.

(1845 r.)

1) Do nauki Religii.

Nauka Religii wykładana będzie tymczasowie wedle instrukcyi dotychczasowej, przepisanej dla szkół powiatowych i gimnazjalnych.

2) Do języka polskiego.

W wykładzie języka polskiego Nauczyciel trzymać się będzie instrukcyi dotychczasowej dla szkół powiatowych i gimnazjalnych, z tem jednak zastrzeżeniem, ażeby się nie wdawał w szczegóły, drobiazgi i wyjątki grammatyczne; lecz po wyłożeniu zasad ogólnych języka, żeby jak najwięcej zajmował uczniów czytaniem, mianowicie książek treści moralnej i technicznej, tudzież ćwiczeniami piśmiennymi.

Czytając z uczniami jakie wyimki lub wzory, każe im to, co z nimi przeczyta, powtarzać już ustnie, już na piśmie.

Ćwiczenia piśmienne zacznie od ćwiczeń grammatycznych, następnie przechodzić będzie stopniowo, stosownie do klasy i usposobienia uczniów, do opisów, powieści, rozmów, biletów, listów, prośb, regestrów, kontraktów. W ogólności wprawiać ich będzie w te rodzaje pisma, jakie im w życiu praktycznem mogą być najpotrzebniejsze.

Ćwiczenia przeglądać i poprawiać będzie w domu, a potem ważniejsze uchybienia w nich rozbierać ma razem z uczniami w szkole.

только на изложение предмета, связь мыслей, но и на правописание и даже на почерк; ибо, къ сожалѣнію, часто случается, что ученики, кончившіе курсъ наукъ, не только не въ состояніи хорошо выражать своихъ мыслей, но даже не умѣютъ писать правильно и хорошимъ почеркомъ. Теоріи слога Учитель излагать не будетъ; впрочемъ онъ обязанъ будетъ дѣлать свои замѣчанія при разсмотрѣніи сочиненій.

3) *Русскій языкъ.*

Въ преподаваніи русскаго языка въ реальныхъ училищахъ Учитель придерживается вообще программы, предписанной по русскому языку Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія для училищъ Царства Польскаго, съ тѣмъ только различіемъ, что изложенію своему даетъ по преимуществу направленіе практическо-техническое, соображаясь съ главнымъ предназначеніемъ школы. Съ этою цѣлью онъ, во 1-хъ, проходитъ грамматику исключительно практически, не касаясь теоретическихъ опредѣленій, которыя ученики его, сколько имъ это нужно, узнаютъ отъ Преподавателя языка польскаго, и посредствомъ изустнаго разговора, чтенія, переводовъ и письменныхъ упражненій, старается ознакомить ихъ съ свойствами русскаго языка; во 2-хъ, сообщаетъ въ особенности слова и выраженія, имѣющія отношеніе къ техническимъ предметамъ, преподаваемымъ въ школахъ; въ 3-хъ, кромѣ чтенія разныхъ отрывковъ въ родѣ повѣствовательномъ, описательномъ и дидактическомъ, читаетъ съ учениками статьи техническія, что имѣетъ также въ виду и въ письменныхъ упражненіяхъ, для которыхъ, кромѣ предметовъ общихъ, избираетъ по преимуществу предметы технологическіе и, сверхъ того, знакомитъ учениковъ съ разными формами и составленіемъ дѣловыхъ бумагъ, коммерческихъ писемъ, векселей, росписокъ, контрактовъ и т. д., сообразно съ главнымъ направленіемъ и цѣлью школы. Что касается учебниковъ и другихъ книгъ, нужныхъ при преподаваніи, то какъ Учитель, такъ и ученики руководствуются до времени, пока не сдѣланы будутъ необходимыя въ этомъ отношеніи перемѣны, тѣми же сочиненіями, которыя, по предписанію начальства, употребляются въ другихъ училищахъ Царства Польскаго и показаны въ вышеупомянутой программѣ. Впрочемъ, сверхъ этихъ книгъ, Учители могутъ еще пользоваться:

Уважаю за въ ѳвѣченіахъ повиненъ не только на выкладъ рзeczy, на звязекъ мысли, але надто на ортографію і само писмо; jest bowiem rzeczą smutną, że uczniowie częstokroć po ukończeniu szkół, nie tylko porządnie wyłożyć i wysłowić swoich myśli, ale nawet czytelnie, kształtnie i ortograficznie pisać nie umieją. Teoryi stylu wykladać Nauczyciel nie będzie, lecz uwagi stosowne czynić ma przy poprawianiu ćwiczeń.

3) *Język rosyjski.*

Przy wykładzie języka rosyjskiego w szkołach realnych, Nauczyciel trzyma się w ogólności programu języka rosyjskiego, przez Ministerium Oświecenia dla szkół Królestwa Polskiego przepisanego, z tą tylko różnicą, że wykładowi swemu nadaje więcej kierunku praktyczno-techniczny, stosując się do głównego przeznaczenia szkoły. W takowym więc celu: po 1-sze, przechodzi grammatykę tylko praktycznie, unikając określeń teoretycznych, których uczniowie, o ile im to potrzebne, nauczą się od wykładającego język polski; i za pomocą rozmowy, czytania, tłumaczenia i ćwiczeń na piśmie, stara się ich oznajomić z własnościami języka rosyjskiego; po 2-gie, najwięcej przytacza słowa i wyrażenia, zostające w styczności z technicznymi przedmiotami, wykładanymi w szkole; po 3-cie, oprócz różnych wyjątków rodzaju powieściowego, opisowego i dydaktycznego, czyta z uczniami artykuły techniczne, co również ma na celu w ćwiczeniach pisanych, dla których, prócz ogólnych materij, naznacza jeszcze wyłącznie technologiczne; nadto oznajmia uczniów z różnemi formami i sposobami układania pism rządowych, kupieckiej korespondencyi, weksli, likwidacyj, kontraktów i t. d., stosownie do głównego dążenia i celu szkoły. Co się tycze książek elementarnych i innych do wykładu potrzebnych, to tak Nauczyciel jak i uczniowie, do czasu póki nie nastąpi w tym względzie konieczna odmiana, mają trzymać się książek, jakie są używane po innych szkołach Królestwa Polskiego, z polecenia zwierzchności, i które wskazane są w wyżej pomienionym programie. Nakoniec, prócz tych dzieł, Nauczyciele mogą jeszcze używać terminologicznego słownika

опытом терминологического словаря Бурнашева, технологією Поппе, переведенною на русскій языкъ по приказанію Министра Финансовъ, а также земледѣльческою и коммерческою газетами.

4) По Нѣмецкому языку.

Учитель нѣмецкаго языка обязанъ стараться ознакомить учениковъ со словами и выраженіями, употребляемыми въ сельскомъ хозяйствѣ, ремеслахъ, искусствахъ и въ мануфактурахъ; впрочемъ въ своемъ преподаваніи долженъ строго придерживаться инструкции, которая предписана для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій.

5) Ариѳметика.

I-й К л а с с ъ (4 часа въ недѣлю).

Ученикъ, поступающій въ этотъ классъ, долженъ знать основательно четыре дѣйствія съ цѣлыми числами, а потому Учитель, повторивъ эти дѣйствія и указавъ на сокращенные способы производства оныхъ, скажетъ о мѣрахъ, вѣсахъ и монетахъ польскихъ и русскихъ; потомъ изложитъ четыре дѣйствія съ именованными числами и укажетъ на сокращенные способы, основанные на разложеніи отдѣльныхъ чиселъ на кратныя части главной единицы. Легчайшія задачи ученики должны рѣшать изустно; труднѣйшія же на доскѣ; послѣ чего слѣдуетъ задавать имъ подобныя задачи для домашняго упражненія.

II-й К л а с с ъ (4 часа въ недѣлю).

Четыре дѣйствія съ обыкновенными и десятичными дробями, съ указаніемъ связи между этими дробями и именованными числами. Въ этомъ классѣ особенно надобно упражнять учениковъ въ изустномъ вычисленіи; при чемъ Учитель объяснитъ важнѣйшія свойства чиселъ и зависящіе отъ нихъ способы сокращенія дѣйствій; такимъ образомъ эта сухая часть ариѳметики сдѣлается для учениковъ занимательнѣе и легче.

III-й К л а с с ъ (4 часа въ недѣлю).

Свойства ариѳметическихъ и геометрическихъ отношеній и пропорцій; иностранные мѣры, вѣсы и монеты; правила: тройное,

Burnaszewa i technologii Poppe, z polecenia Ministra Skarbu na język rossyjski przetłómaczonej, oraz gazety rolniczej i handlowej.

4) Do języka niemieckiego.

Der Lehrer der deutschen Sprache soll sich bemühen die Schüler mit den in der Landwirthschaft, Handwerken, Künsten und Manufacturen gebräuchlichen Wörtern und Ausdrücken, bekant zu machen; übrigen hat er sich in seinem Vortrage genau an die Instruction zu halten, welche für die philologischen Kreis-Schulen und Gymnasien vorge-schrieben ist.

Nauczyciel języka niemieckiego obowiązany starać się oznajmiać uczniów z wyrazami i wyrażeniami, używanymi w gospodarstwie wiejskiem, w rzemiosłach, w sztukach i w rękodzielnictwach; wreszcie co do wykładu swego ma się trzymać ściśle instrukcyi, jaka jest przepisana dla filologicznych szkół obwodowych i gimnazjów.

5) Do Arytmetyki.

K l a s s a I-sza, (godzin 4).

Uczeń, przychodzący do téj klasy, winien dobrze umieć cztery działania na liczbach całkowitych.

Powtórzywszy zasady czterech działań arytmetycznych na liczbach całkowitych, i okazawszy skrócenia w tych działaniach, Nauczyciel przystąpi do nauki o miarach, wagach i monetach polskich i rossyjskich; następnie wyłoży cztery działania z liczbami wielorakimi, wskazując skrócenia, przez rozkładanie liczb pojedynczych na części wielokrotne głównej jednostki. Łatwiejsze zagadnienia uczniowie rozwiązywać będą z pamięci, trudniejsze zaś na tablicy, po odrobieniu których, podobne na ćwiczenia domowe zadawane im być mają.

K l a s s a II-ga, (godzin 4).

Cztery działania z ułamkami zwyczajnymi i dziesiętnymi, wskazując związek między niemi, jako też z liczbami wielorakimi. W téj klasie szczególniej należy wprawiać uczniów w rachunki z pamięci, przyczem Nauczyciel powinien tłumaczyć ważniejsze własności liczb i z nich wynikające sposoby skracania działań, przez co suchą tę część arytmetyki uczyni interessowniejszą i ułatwi uczniom spamietanie prawideł.

K l a s s a III-cia, (godzin 4).

Własności stosunków i proporcij różnicowych i ilorazowych; o miarach, wagach i monetach zagranicznych; reguła trzech

прямое и обратное, тройное сложное, товарищества, простых процентов, цѣнное и смѣшенія. Задачи изъ тройнаго правила должны быть, по возможности, разнообразны, почерпаемы изъ практической жизни и задаваемы всякій урокъ для домашняго упражненія. Учитель долженъ упражнять учениковъ этого класса не только въ изустномъ, но и письменномъ вычисленіи; при чемъ долженъ наблюдать, чтобы ученики производили эти вычисления скоро и правильно и употребляли всѣ возможные сокращенія.

IV-й Классъ (4 часа въ недѣлю).

Повторивъ все пройденное въ низшихъ классахъ, Учитель изложить о непрерывныхъ дробяхъ, объ извлеченіи квадратныхъ и кубическихъ корней, объ ариметическихъ и геометрическихъ прогрессіяхъ, о логариѳмахъ и употребленіи ихъ для сокращенія дѣйствій и вычисленія сложныхъ процентовъ.

Примѣчаніе. Учитель можетъ иногда употреблять по одному часу въ каждомъ классѣ на рѣшеніе примѣровъ, находящихся въ такъ называемыхъ таблицахъ для вычисленій (Rechnentafeln), которыя употребляются въ нѣмецкихъ училищахъ. Въ концѣ такого урока, ученики покажутъ Учителю свои рѣшенія, которыя онъ повѣритъ; если же рѣшеніе какой нибудь задачи окажется неправильнымъ, онъ заставитъ учениковъ рѣшать ее вторично. Кромѣ того, Преподаватель объяснитъ ученикамъ 4-го класса употребленіе счетовъ, а для лучшаго ознакомленія съ оными, будетъ заставлять учениковъ рѣшать посредствомъ ихъ разныя ариметическія задачи.

Руководствами для Учителей будутъ слѣдующія сочиненія:

Éléments d'Arithmétique, par Bourdon.

Fischer, Lehrbuch zum ersten Unterricht in der Zahlen-Rechnung, 1826.

Петръ Гурьевъ, Руководство къ преподаванію ариѳметики малолѣтнимъ дѣтямъ съ 33 таблицами, С.-Петербургъ, 1830 г.

Woisard, Arithmétique appliquée; новѣйшее изданіе.

Fischer, Das Kopfrechnen auf physikalische, militärische, merkantilische und oekonomische Gegenstände angewandt, 1842 r.

prosta, odwrotna, składana, spółki, procentów prostych, łańcuchowa i mieszaniny.

Zadania reguły trzech powinny być jak najrozmaitsze, brane z życia praktycznego, i na ćwiczenia domowe co lekcyjaznaczane. W tej klassie, obok ciągłej wprawy w rachunki z pamięci, Nauczyciel głównie ćwiczyć będzie uczniów w szybkim i dokładnem rachowaniu piśmiennem, tudzież w używaniu wszelkich skrótów, przy działaniach szczegółowych zachodząc mogących.

Klassa IV-ta, (godzin 4).

Powtórzywszy dokładnie wszystko co było w niższych klassach, Nauczyciel wyłoży naukę o ułamkach ciągłych, o wyciąganiu pierwiastków kwadratowych i sześciennych, o postępach różnicowych i ilorazowych, o logarytmach i ich użyciu do skrócenia działań i do procentów składanych.

Uwaga ogólna. Nauczyciel może niekiedy przeznaczać godzinę w każdej klassie na wprawę praktyczną przerabiania przykładów, objętych w tak zwanych tablicach rachunkowych (Rechnentafeln), używanych w szkołach niemieckich; przy końcu każdej godziny, uczniowie podawać będą Nauczycielowi wypadki, które tenże sprawdzi; w razie otrzymania mylnego wypadku, zadane przykłady na nowo przerabiać się winny.

Nadto w klassie IV-ej uczący okaże uczniom użycie szcztotów, i wprawiać ich będzie w odrabianie przykładów za pomocą tego narzędzia.

Przewodnikami dla Nauczycieli będą następujące dzieła:

Éléments d'Arithmétique par Bourdon.

Fischer, Lehrbuch zum ersten Unterricht in der Zahlen-Rechnung, 1826.

Piotr Guriew, Przewodnik do wykładu arytmetyki dla małoletnich dzieci, z 33 tablicami, St. Petersburg, 1833 r.

Woisard, Arithmétique appliquée, najnowsze wydanie.

Fischer, Das Kopfrechnen auf physikalische, militärische, merkantilische und ökonomische Gegenstände angewandt, 1842 r.

Арифметика Буссе.

Nouveau traité d'arithmétique décimale, par L. C. et F. P. B. Paris, 1842.

Fischer, Vorlegeblätter zum Lehrbuche der Zahlen-Rechnung.

Hasselbarth, Sammlung von Beispielen und Aufgaben 1836.

Diesterweg und Heuser, Methodisches Handbuch für den gesamten Unterricht im Rechnen. Elberfeld, 1839. 2 тома.

Beskiba-Arithmetik, въ 2 томахъ.

Арифметика, составленная Н. Т. Щегловымъ, С.-Петербургъ, 1842 года.

Ключъ къ арифметическимъ листкамъ, составленный Петромъ Гурьевымъ, съ таблицами.

6) Геометрія.

II-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

О прямыхъ линияхъ и углахъ, о треугольникахъ, о перпендикулярныхъ, косвенныхъ и параллельныхъ линияхъ, о многоугольникахъ, въ особенности же о четырехугольникахъ, о кругѣ и прямыхъ линияхъ, разсматриваемыхъ въ кругѣ.

III-й К л а с с ъ (4 часа въ недѣлю).

Теоремы, относящіяся къ мѣрѣ угловъ и площадей плоскихъ фигуръ, о подобіи фигуръ и пропорціональныхъ линияхъ, о приближенномъ отношеніи окружности къ діаметру, начальная задача изъ землемерія, употребленіе шестовъ, цѣпи и астролябій.

IV-й К л а с с ъ (4 часа въ недѣлю).

Три часа въ недѣлю Учитель употребитъ на изложеніе стереометріи, т. е. пройдетъ о плоскостяхъ и прямыхъ линияхъ, разсматриваемыхъ относительно плоскостей, потомъ о двугранныхъ и многогранныхъ углахъ, о пирамидахъ, призмахъ, конусахъ цилиндрахъ и о шарѣ.

Четвертый часъ Учитель употребитъ зимою на рѣшеніе геометрическихъ задачъ, лѣтомъ же—на примѣненіе геометріи къ искусствамъ, ремесламъ, рисованію, съемкѣ и на изъясненіе употребленія менсулы и угломернаго снаряда.

Примѣчаніе. Учитель, при изложеніи главнѣйшихъ теоремъ, долженъ предлагать задачи, которыя рѣшаются посред-

Арифметика, Boussé.

Nouveau traité d'arithmétique décimale, par L. C. et F. P. B. Paris, 1842.

Fischer, Vorlegeblätter zum Lehrbuche der Zahlen-Rechnung

Hasselbarth, Sammlung von Beispielen und Aufgaben 1836.

Diesterweg und Heuser, Methodisches Handbuch für den gesamten Unterricht im Rechnen. Elberfeld, 1839, w 2-ch tomach.

Beskiba-Arithmetik, w 2-ch tomach.

Arytmetyka, ułożona przez M. T. Szczegłowa, St. Petersburg, 1842 r.

Klucz do kartek arytmetycznych, ułożony przez Piotra Guriewa, z tablicami.

6) Do Geometrii.

K l a s s a II-ga, (godzin 2).

O liniach prostych i kątach, o trójkątach, liniach prostopadłych, pochyłych, równoległych, o wielokątach, a mianowicie o czworokątach, o kole i liniach prostych względem koła uważanych.

K l a s s a III-cia, (godzin 4).

Twierdzenia ściągające się do miary kątów, do wymierzania powierzchni figur, o podobieństwie figur, o proporcjonalności linii i twierdzenia tu należące, o stosunku okręgu do średnicy. Początkowe zadania z miernictwa, użycie lasek, łańcucha i węgelnicy.

K l a s s a IV-ta, (godzin 4).

Z tych trzy Nauczyciel użyje na solidometrię i wyłoży na-przód o płaszczyznach i o liniach prostych, uważanych w przestrzeni względem płaszczyzn; następnie o kątach dwuściennych, o kątach bryłowych, o ostrosłupach, graniastosłupach, ostrokregach, walcach i o kuli.

Czwartą godzinę w zimie Nauczyciel poświęci na zagadnienia geometryczne; w lecie zaś na zastosowanie geometrii do sztuk, rzemiosł, rysunku do miernictwa i na użycie stolika i kątomiaru.

Uwaga ogólna. Przy wykładaniu ważniejszych twierdzeń natychmiast zastosowania ich powinny być podawane,

ствомъ геометрическаго построения, или помощію вычисленій; но эти задачи должны быть почерпаемы изъ искусствъ, ремеслъ, разнаго рода конструкцій и, наконецъ, изъ начальныхъ основаній практической механики, какъ напр. задачи, относящіяся къ равновѣсію силъ въ рычагѣ, блокѣ, наклонной плоскости, винтѣ и клинѣ, равно какъ въ зубчатыхъ колесахъ, ливерахъ, полиспастахъ, прессѣ, и проч.

Руководства для Учителей:

Cours complet de Géométrie, par Didier.

Mitterer, Geometrie für Handwerker.

Bergery, Géométrie appliquée.

Фуасси, Ариѳметика, геометрія и землемѣріе.

Géométrie usuelle, dessin géométrique et dessin linéaire, par C. Bouteau, издание 2-ое, Парижъ 1836 года.

Cours populaire des sciences mathématiques, par G. U. A. Vieth. traduit de l'allemand par M. G. Hesse, Dijon 1835.

Burg, Die technische Mechanik.

7) *Естественная исторія.*

I-й К л а с с ъ (3 часа въ недѣлю).

Учитель предварительно объяснить самымъ удобопонятнымъ образомъ предметъ естественной исторіи и, раздѣливъ естественныя тѣла на три царства, т. е. животное, прозябаемое и ископаемое, покажетъ и раздѣленіе науки на три части, т. е. зоологію, ботанику и минералогію. Послѣ этого краткаго обзора займется описаніемъ самыхъ замѣчательныхъ произведеній этихъ трехъ царствъ, съ указаніемъ мѣсторожденія и употребленія каждаго изъ нихъ. Въ царствѣ животныхъ обратить особое вниманіе на млекопитающихъ и птицъ, какъ болѣе другихъ полезныхъ человѣку. Изъ млекопитающихъ рассмотреть слѣдующіе роды: бобръ, слонъ, овца, коза, волъ, олень, верблюдъ, кабарга, левъ, тигръ, леопардъ и другія мелкія, хищныя животныя, доставляющія мѣха; наконецъ, китъ и кашелотъ. Изъ каждаго отдѣленія птицъ опишетъ по парѣ родовъ, отличающихся своимъ особеннымъ сложеніемъ или употребленіемъ, для чего избересть предпочтительно птицъ туземныхъ, каковы: дятлы, кукушки, орлы, соколы, куры, глухари, аисты, ласточки, и др.; скажетъ также и объ иностранныхъ птицахъ, коихъ перья служатъ для украшеній и удобства, какъ напримѣръ: строусы,

чащею до розвѣзывать загадній, до которыхъ рисунокъ геометричный jest konieczny, чащею теж до рѣзныхъ вырочованъ лицевныхъ, zachodzących w sztukach, rzemiosłach i wszelkiego rodzaju konstrukcyach, чащею наreszcie do pierwszychъ zasadniczychъ wiadomości z mechaniki praktycznej i machin, jako to: do warunkówъ równowagi w drągu, bloczku, równi pochyłej, śrubie, klinie i t. p., tudzież machin złożonychъ, jakimi są: koła zębate, lewary, muflę, prassy, żorawie i t. p.

Преводники для Научытели:

Cours complet de Géométrie par Didier.

Mitterer, Geometrie für Handwerker.

Bergery, Géométrie appliquée.

Fouassi, арифметыка, геометрыя и миѳничество.

Géométrie usuelle, dessin géométrique et dessin linéaire, par C. Bouteau, wydanie 2-gie, Paryż, 1836 r.

Cours populaire des sciences mathématiques par G. U. A. Vieth, traduit de l'allemand par M. G. Hesse, Dijon, 1835.

Burg, Die technische Mechanik.

7) *Do Historji naturalnej.*

K l a s s a I-sza, (godzin 3).

Sposobem ile być może najprzystępniejszymъ wskaże Nauczyciel przedmiotъ historyi naturalnej, rozróżni wszystkie ciała ziemskie na zwierzęta, rośliny i ciała kopalne, a ztąd i całą naukę na trzy oddzielne podzieli części, to jest: zoologią, botanikę i mineralogią. Po tak krótkimъ wstępie, przejdzie do opisanja najważniejszychъ i najbardziej znanychъ płodówъ zъ каждаго działu przyrodzenia, wskazującъ каждаго miejsce pobytu i użytki. W szczególności zaś zъ królestwa zwierzątъ więcej zastanowi się nadъ ssącymi i ptakami, jako przynoszącymi człowiekowi większe korzyści jak inne gromady; zъ tychъ zatemъ opisze rodzaje następujące: bóbr, słoń, owca, koza, wół, jelen, wielbłąd, piżmowiec, lew, tygrys, lampart i inne drapieżne mniejsze, dostarczające futer, wręście wieloryb, potfisz.

Zъ ptakówъ: opisze po parze rodzajówъ zъ каждаго rzędu, odznaczającychъ się między innymi takъ swą budową jakъ użytkami, wybierającъ do tego szczególniej rodzaje krajowe, jako to: dzięcioły, kukułki, орлы, sokoły, kury, gлущче, bociany, jaskółki i t. d.;

цапли, лебеди, гагары и проч. Изъ класса амфибій опишетъ черепаху, покажетъ различіе между ядовитыми и неядовитыми змѣями, исчислитъ туземныхъ змѣй, а изъ иностранныхъ скажетъ о гремучей змѣѣ, наѣ, полозѣ и крокодилѣ. Классъ рыбъ, не заключающій въ себѣ важныхъ въ техническомъ отношеніи животныхъ, можетъ быть пройденъ вкратцѣ; однако преподаватель исчислитъ нѣкоторые роды рыбъ, употребляемыхъ въ пищу, каковы: щуки, карпы, сельди, семги, осетры и проч. Что касается другихъ классовъ безпозвоночныхъ животныхъ, то Учитель обратитъ особенное вниманіе на зловредныхъ, или такихъ, которыхъ произведенія важны по приложеніямъ: и потому изъ класса насекомыхъ опишетъ, въ числѣ вредныхъ, жесткокрылыхъ насекомыхъ, саранчей и бабочекъ, въ числѣ же полезныхъ: пчелъ, шелковыхъ червей и муравьевъ. Изъ класса слизняковъ скажетъ объ устрицахъ и перломутрѣ. Изъ класса полиповъ—о коралахъ и губкахъ.

Изъ растительнаго царства. Обративъ особенное вниманіе на туземныя растенія, преподаватель скажетъ о тѣхъ, которыя болѣе замѣчательны въ употребленіи, или по своимъ зловреднымъ качествамъ. И потому, не слѣдуя никакой ученой системѣ, отличить употребительные грибы отъ негодныхъ къ употребленію, опишетъ хлѣбныя и кормовыя растенія, ознакомитъ учениковъ съ обыкновенными и весьма вредными для здоровья растеніями, каковы: цикута, болиголовъ, дурманъ, бѣлена, и, показавъ ученикамъ живые экземпляры оныхъ, изяснитъ, какія именно части изобилуютъ ядовитымъ веществомъ, и отличить ихъ отъ сходныхъ съ ними растеній, употребляемыхъ въ пищу, каковы: петрушка, морковь и проч. Наконецъ, сколько время позволитъ, опишетъ замѣчательнѣйшія туземныя деревья и кустарники.

Изъ ископаемаго царства опишетъ слѣдующіе предметы: драгоценные камни, каковы: алмазъ, изумрудъ, рубинъ, сапфиръ, топазъ, аметистъ, горный хрусталь, кварцъ и минералы по преимуществу изъ него состоящіе; известняки, а въ особенности: мраморъ, мѣлъ, гипсъ и проч.; торфъ, каменный уголь, графитъ, сѣру, янтарь. Изъ металловъ обратитъ особенное вниманіе на руды туземныхъ металловъ, каковы: желѣзо, цинкъ, мѣдь, свинецъ

не поминетъ тѣхъ заграничныхъ, которыхъ піора до ozdoby и wygody służą, какими są: strusie, czaple, łabędzie, edredony.

Z gromady gadów wspomni o szylkrecie, rozróżni węże jadowite od niejadowitych, wymieni jedne i drugie, a szczególnie krajowe; z zagranicznych zaś poda opis grzechotnika, okularnika, położa, krokodyla.

Gromada ryb, nie przedstawiająca ważnych przedmiotów pod względem ich zastosowania, niedługo też zajmie uczącego; z niej jednakże wymieni niektóre gatunki na pokarm używane, jako to: szczupaki, karpie, śledzie, łososie, jesiотry i t. p. Z innych gromad zwierząt niekręgowych zwróci głównie uwagę na takie, których produkta ważne mają zastosowanie, lub te, które przynoszą szkody; z owadów opíše szkodliwe chrząszcze, szarańcze i motyle, a z użytecznych: pszczoły, jedwabniki i mrówki; z mięczaków zaś: ostrzygi i perłopławy; ze zwierzokrzewów: korale i gąbki.

Z królestwa roślin. Zwracając szczególnie uwagę na płody roślinne krajowe, starać się będzie wskazać więcej zajmujące, tak użytkami, jako też swemi szkodliwemi własnościami. Nie trzymając się więc żadnego systematycznego układu, odróżni grzyby jadalne od szkodliwych, poda opisy roślin zbożowych i pastewnych, da poznać u nas bardzo pospolite a jadowite rośliny, jakimi są: szaleń, lulek, cykuta, pietrasznik, blekot, bielun, które, okazując uczniom w żywych egzemplarzach, wyjaśni, w jakich częściach mieszczą się ich szkodliwe własności, i dokładnie odróżni od roślin na pokarm używanych, do których na pozór bardzo są podobne, jako to: od pietruszki, marchwi, pasternaku. W końcu, o ile czas pozwoli, opíše ważniejsze krzewy i drzewa krajowe.

Z królestwa ciał kopalnych. Z tego działu opíše następujące: kamienie drogie, jako to: dyament, szmaragd, rubin, szafir, topaz, ametyst, kryształ górny, kwarc i minerały, do których składu w większej części wchodzi; kamienie wapienne, a w szczególności: marmury, krede, gips i t. d.; torf, węgiel ziemny, ołówek, siarkę, bursztyn. Z metalów zwróci szczególnie uwagę na rudy metalów krajowych: żelaza, cynku, miedzi, ołowiu.

И-й К л а с с ъ. З о о л о г і я (3 часа въ недѣлю).

Повторивъ о раздѣленіи естественной исторіи на 3 части, Преподаватель изложитъ о животныхъ. Хотя и здѣсь не будетъ онъ придерживаться строгой ученой системы, однакожъ, чтобы дать понятіе о цѣломъ, скажетъ о главныхъ отдѣлахъ животныхъ и изъ каждаго изъ нихъ опишетъ самыхъ полезныхъ. Такимъ образомъ, начавъ съ млекопитающихъ животныхъ, Учитель скажетъ о челоѣкѣ, въ которомъ отличить главнѣйшія племена, послѣ чего вкратцѣ рассмотреть обезьянъ. Изъ грызущихъ животныхъ скажетъ о бобрахъ, крысахъ и мышахъ. Изъ хищныхъ изложитъ о тѣхъ, которые отличаются величиною и силою, каковы: львы, леопарды, пантеры и проч.; потомъ опишетъ мелкихъ животныхъ, доставляющихъ мѣха, каковы: соболи, куницы, горностаи, выдры, хорьки, сибирскія куницы, тумакі и проч.; далѣ перейдетъ къ самымъ большимъ сухопутнымъ животнымъ, каковы: слонъ, носорогъ, гиппопотамъ, упомянетъ о исчезнувшихъ этого рода животныхъ, остатки которыхъ встрѣчаются въ разныхъ частяхъ свѣта. Болѣ вниманія долженъ онъ обратить на отыгающихъ жвачку животныхъ и показать доставляемые ими выгоды въ хозяйствѣ и промышленности. Послѣ того скажетъ о лошади и ея породахъ. Изъ водныхъ млекопитающихъ опишетъ фокъ, моржей, китовъ и кашелотовъ, доставляющихъ жиръ, китовые усы и другія вещества.

Подобнымъ образомъ проходя другіе классы животныхъ, преподаватель болѣ времени посвятитъ на изложеніе класса насѣкомыхъ, какъ многочисленнѣйшаго и заключающаго въ себѣ много полезныхъ и вредныхъ животныхъ; въ особенности же исчислить вредныхъ въ лѣсоводствѣ и хозяйствѣ насѣкомыхъ и полезныхъ въ промышленности, каковы: кошениль, пчелы, шелковые черви и проч.

Ш-й К л а с с ъ (3 часа въ недѣлю),

изъ которыхъ 2 обращаются на изложеніе ботаники, а 1 часть на изложеніе минералогіи.

Ботаника. Исчисленіе органовъ, составляющихъ совершенное растеніе, и раздѣленіе ихъ на органы питанія и возрожденія. Краткое описаніе каждаго органа съ терминологією и фізіологією онаго. Далѣ преподаватель рассмотритъ органы пи-

К л а с с а II-га, Zoologia (godzin 3).

Powtórzywszy w tej klasie podział historyi naturalnej na trzy części, zajmie się wykładem nauki o zwierzętach. Jakkolwiek i tu nie będzie się trzymał uczący ściśle naukowych podziałów, wszakże dla dania przynajmniej wyobrażenia o całości nauki, wskaże uczniom najgłówniejsze działy zwierząt, a następnie z każdego opíše najużyteczniejsze. Zaczynając przeto od gromady zwierząt ssących, mówić będzie o człowieku, w którym rozróżni głównejsze pokolenia; następnie przejdzie w krótkości o małpach. Ze zwierząt gryzących opíše użyteczne bobry i szkodliwe szczury i myszy. Z drapieżnych opisawszy odznaczające się wielkością i siłą, jako to: lwy, tygrysy, lamparty, panteiry i t. d., da wiadomość o mniejszych tego rzędu zwierzętach, dostarczających kosztownych futer, jakimi są: sobole, łasice, gronostaje, wydry, techórze, kałanki, tumaki i t. d.; przejdzie później do zwierząt lądowych największych, jakimi są: słon, nosorożec, hippopotam; wspomni o zaginionych zwierzętach tego rzędu, których kości w różnych stronach ziemi odkopywane bywają. Dłużej się zastanowi nad zwierzętami przeżuwającymi, i wskaże z nich korzyści, tak w gospodarstwie jak w przemyśle; następnie o koniu, jego odmianach czyli rassach. Ze zwierząt wodnych opíše: foki, morsy, wieloryby i potfiszę, jako dostarczające tranu, olbrotu, fiszbinu i innych produktów.

W podobny sposób, przechodząc opisy rodzajów innych gromad, więcej czasu poświęci gromadzie owadów, jako najliczniejszej i przedstawiającej wiele szkodliwych i użytecznych gatunków; w niej wskaże owady w gospodarstwie i leśnictwie szkodliwe, tudzież użyteczne w przemyśle, jakimi są: koszenille, pszczoły, jedwabniki i t. p.

К л а с с а III-ца, (godzin 3).

(Botanika godzin 2, mineralogia godzina 1)

Botanika. Wyliczenie organów, składających roślinę w zupełnym jej stanie rozwinięcia, i rozdzielenie ich na organa żywienia i owocowania. Następnie uczący łącząc terminologiją każdego organu z jego fizyologiją, czyli przeznaczeniem w życiu

танія, каковы: корень, стволъ, листья и органы размноженія, т. е. цвѣтъ и плодъ. Сообщивъ ученикамъ краткое понятие о физиологій растений и ознакомивъ ихъ съ названіями, употребляемыми въ описаніи оныхъ, преподаватель вкратцѣ изложитъ ботаническія системы, изъ которыхъ въ особенности разсмотритъ естественную систему, и по этой послѣдней будетъ описывать полезнѣйшія растения. При этомъ онъ особенно займется хлѣбными, кормовыми, жирными, красильными, волокнистыми растениями, доставляющими различныя въ промышленности и въ торговлѣ употребляемыя произведенія, каковы: камеди, смолы, летучія масла, бальзамы и проч. Но, не упуская изъ виду цѣли учебнаго заведенія, преподаватель обратитъ особенное вниманіе на тѣ растения, которыя тѣснѣе связаны съ будущимъ назначеніемъ учениковъ; такимъ образомъ въ реальномъ училищѣ съ хозяйственнымъ направленіемъ болѣе займется описаніемъ хлѣбныхъ, кормовыхъ, огородныхъ растений, туземныхъ плодовыхъ и лѣсныхъ деревьевъ и кустарниковъ; въ училищѣ же съ мануфактурнымъ и торговымъ направленіемъ, предпочтетъ другимъ растения красильныя, волокнистыя, масличныя, а также туземныя и заграничныя деревья, доставляющія суровый матеріалъ для различныхъ издѣлій. Поэтому подробнѣе изложитъ воздѣлываніе шафрана, красильной резеды, индиго, опишетъ кампешевое дерево, бразиль и другія красильныя растения, скажетъ также о обыкновенномъ и новозеландскомъ льнѣ, опишетъ коноплю, крапиву, тутовое дерево и другія, доставляющія пряжу.

Минералогія. Различіе между ориктогнозіею и геогнозіею. О главныхъ признакахъ ископаемыхъ, т. е. наружномъ видѣ, твердости, изломѣ, вѣсѣ и проч. Не принимая ученаго дѣленія, преподаватель опишетъ замѣчательнѣйшіе минералы; и потому начавъ съ драгоценныхъ камней, перейдетъ къ кварцу, и всѣмъ изъ него составленнымъ минераламъ, особенно же къ песчанику, граниту и проч. Потомъ опишетъ известняки и особенно мраморъ, мѣль, алебастръ, гипсъ, литографическій и пробирный камень и проч.; глинистые минералы, а именно: землю, употребляемую для выдѣлыванія обыкновенныхъ глиняныхъ издѣлій, фаянса, фарфора; ископаемыя вещества, употребляемыя въ живописи и рисованіи: графитъ, мѣль, ультрамаринъ, аврипигментъ и проч.; минералы, употребляемые въ хозяйствѣ: каменный уголь, каменные

роślinnem, przejdzie w krótkości opis każdego. Mówić zatem będzie kolejno: o korzeniu, łodydze, liściach, jako organach żyjących roślinę, tudzież o kwiecie i owocu, jako organach rozmnażania. Tym sposobem dawszy krótkie wyobrażenie fizjologii roślinnej i obeznawszy uczniów z wyrazami właściwemi, w opisywaniu szczegółowem roślin używanemi, przystąpi do wyłożenia układu naturalny. Obrawszy wreszcie ten ostatni, opisywać będzie najużyteczniejsze rośliny. Przy takich opisach najwięcej go zajmą rośliny zbożowe, pastewne, olejne, farbiarskie, włóknowe, wydające różne produkty w handlu i przemyśle używane, jako to: gummy, żywice, olejki lotne, balsamy i t. d. Lecz zważając na cel i charakter szkoły realnej, uczący zwróci szczególniej uwagę na opisy roślin takich, których produkty więcej mają związku z dalszemi widokami uczniów; a zatem w szkole realnej, mającej dążność rolniczą, więcej się zajmie opisaniem roślin zbożowych, pastewnych, warzywnych, drzew owocowych, tudzież krzewów i drzew krajowych; w szkole zaś mającej dążność rękodzielnią i handlową, bardziej zwróci uwagę na rośliny farbiarskie, włóknowe, olejne, tudzież na drzewa tak krajowe jak zagraniczne, dostarczające surowego materiału do różnych kunsztów i rzemiosł. Tu zatem obszerniej wyłoży uprawę szafranu, marzany, rezedy farbiarskiej, urzetu, indygo, opisz kamiesz, brazylię i inne farbiarskie, tudzież opisz len pospolity, nowo-zelandzki, konopie, pokrzywę, wielką morwę i inne dostarczające przedziwa.

Mineralogia. Rozróżnienie oryktognozyi i geologii. O charakterach głównych, jako to: formie, twardości, odłamie, ciężkości i t. d. Następnie, nie przyjmując ściśle naukowego podziału ciał kopalnych, opisywać będzie najważniejsze minerały, zaczynając zatem od kamieni drogich, przejdzie do kwarcu i opisz wszelkie kamienie, do których składu wchodzi, a szczególniej piaskowce, granity i t. d.; kamienie wapienne, a głównie marmur, kredę, alabaster, gips, kamień litograficzny, probierski i t. d. Kamienie glinowe, jako to: ziemie do wyrobów garncarskich, fajansu, porcelany, ciała kopalne używane w malarstwie i rysunkach, ołówek, kreda, okra, ultra-maryn, auripigment i t. d. Minerały użyteczne w gospodarstwie domowem: węgiel ziemny, ole-

масла, лигнитъ, торфъ и проч.; наконецъ, руды, употребляемыя для плавки металловъ, каковы: желѣзо, мѣдь, цинкъ, свинецъ, ртуть, платина, золото и серебро.

Въ преподаваніи Учитель будетъ руководствоваться слѣдующими сочиненіями:

Minéralogie appliquée aux arts, par Brard, 3 тома, Парижъ.
Populäre Mineralogie v. Hochstetter, Reutlingen 1 томъ 1836 г.

Популярная ботаника С. Писулевскаго, 1845 г., Варшава.

Зоологія, заключающая въ себѣ млекопитающія животныя и птицы, Гурскаго и Кумельскаго.

Галерея картинъ животныхъ, Рейхенбаха, переводъ Лесневскаго, 1838 г., Варшава.

Cours élémentaire d'Histoire naturelle, Zoologie, par M. Milne-Edwards, Paris.

Руководство къ минералогіи, Проф. Соколова, С.-Петербургъ, 1832 годъ.

Главныя основанія минералогіи, составленныя Штурмомъ, С.-Петербургъ, 1835 г.

Руководство къ геогнозії, составленное Соколовымъ, С.-Петербургъ, 1842 г.

Основанія ботаники, составленныя Горяиновымъ, С.-Петербургъ, 1841 г.

Введеніе къ изученію ботаники, сочиненіе Профессора Декандоля. Переводъ Профессора Шиховскаго 2 тома, Москва, 1839 г.

8) Физика.

Физика преподается въ четвертомъ классѣ. Учитель этого предмета изложить слѣдующее:

1) Предварительныя понятія о веществахъ, т. е. о общихъ его свойствахъ, каковы: протяженность, непроницаемость и инерція; о общихъ свойствахъ тѣлъ, т. е. о дѣлимости и скважности; о силахъ постоянно дѣйствующихъ въ природѣ, каковы напр. сила всеобщаго тяготенія, начало теплорода, электричества, магнетизма и свѣта и о явленіяхъ отъ нихъ зависящихъ.

2) Говоря о явленіяхъ силы всеобщаго тяготенія, учащій объяснить законы паденія тѣлъ вѣсомыхъ, скажетъ о центрѣ тяжести, о вѣсѣ тѣлъ, о способѣ взвѣшиванія оныхъ. Потому не-

је ziemne, lignity, torfi t. d. Wreszcie opisze rudy, do wytapienia metalow sluzace, jako to: zelaza, miedzi, cynku, ołowiu, merkuryszu, platyny, zlota i srebra.

Przy wykładzie Nauczyciel przewodniczyć się będzie następującymi dziełami:

Minéralogie appliquée aux arts, par Brard, 3 tomy, Paryż.

Populäre Mineralogie v. Hochstetter, Reutlingen, 1 tom, 1836 r.

Botanika popularna, S. Pisulewskiego, 1845 r. Warszawa.

Zoologia, obejmująca w sobie zwierzęta ssące i ptaki, przez Górskiego i Kumelskiego.

Galerja zwierząt, Rejchenbacha, tłumaczenie Leśniewskiego, 1838 r. Warszawa.

Cours élémentaire d'Histoire naturelle, Zoologie, par M. Milne-Edwards, Paris.

Przewodnik do mineralogii Prof. Sokołowa, St. Petersburg, 1835 r.

Główne zasady mineralogii ułożone przez Sturma, St. Petersburg, 1835 r.

Przewodnik do geognozyi, ułożony przez Sokołowa, St. Petersburg, 1842 r.

Zasady botaniki, ułożone przez Gorianinowa, St. Petersburg, 1841 r.

Wstęp do nauki botaniki, przez Professora Dekandola. Tłumaczenie Professora Szychowskiego, 2 tomy, Moskwa, 1839 r.

8) Do Fizyki.

Wiadomości z fizyki dawać się będą w klasie czwartej. Nauczyciel wyłoży z tej nauki następujące materje:

1) Wiadomości wstępne, obejmujące wyobrażenie o materji, to jest: o jej przymiotach powszechnych, koniecznych, jakimi są: rozciągłość, nieprzenikliwość i bezwładność, tudzież o własnościach powszechnych ciał, do których się liczy podzielność i dziurkowatość; następnie odróżni siły pierwotne ustawicznie czynne w naturze, jakimi są np. siła powszechnego ciążenia, przyczyna ciepła, elektryczności, magnetyzmu i światła. Dalej poda podział fizyki na rozdziały, obejmujące fenomena, których główną sprężyną jest jedna z sił poprzednich.

2) Z fenomenów siły powszechnej atrakcyi, uczący poda prawa spadku ciał ciężkich, wyobrażenie o środku ciężkości,

рейдеть къ тяжести жидкихъ тѣлъ, скажетъ о ихъ давленіи на стѣны сосудовъ, объяснитъ причину потери вѣса твердыхъ тѣлъ, погружаемыхъ въ жидкостяхъ, послѣ изложитъ объ относительномъ вѣсѣ тѣлъ и ареометрахъ, употребляемыхъ въ промышленности. Наконецъ, скажетъ о тяжести воздуха, о барометрахъ, насосахъ для жидкости и воздуха, о сифонѣ, аэростатахъ и тѣмъ подобныхъ предметахъ, относящихся къ ученію о тяжести газовъ.

3) Излагая ученіе о теплородѣ, преподаватель скажетъ о расширяемости тѣлъ согрѣтыхъ, о термометрѣ, о скрытомъ теплородѣ при переѣмѣ состоянія тѣлъ; о теплопроводности тѣлъ, о распространеніи теплорода въ видѣ и въ воздухѣ, о вѣтрахъ, дождѣ, снѣгѣ, росѣ, и другихъ подобныхъ имъ явленіяхъ.

4) Читая объ электричествѣ, учащій скажетъ о способахъ полученія онаго посредствомъ тренія, различитъ два рода электрической жидкости, объяснитъ естественное и скрытое состояніе двухъ электрическихъ жидкостей, опишетъ электрическую машину, электрофоръ, лейденскую банку, изложитъ вкратцѣ о токахъ электричества въ атмосферѣ и о предохранительныхъ средствахъ отъ громовыхъ ударовъ.

5) О магнетизмѣ, естественномъ магнитѣ и его свойствахъ, о простомъ способѣ намагничиванія стали, и пользѣ магнитной стрѣлки.

6) Акустика, причины звука, происхожденіе онаго въ струнныхъ и духовыхъ инструментахъ, распространеніе звука въ воздухѣ, отраженіе звука или эхо, устройство органа слуха.

7) Наконецъ, приступивъ къ преподаванію о свѣтѣ, Учитель упомянетъ о причинѣ явленія свѣта, о распространеніи онаго по прямымъ линіямъ; скажетъ вкратцѣ объ отраженіи, преломленіи и разложеніи свѣта на цвѣта; упомянетъ о дѣйствительныхъ изображеніяхъ, получаемыхъ посредствомъ вогнутыхъ зеркалъ и двояко выпуклыхъ стеколъ, о мнимыхъ изображеніяхъ въ плоскихъ зеркалахъ; опишетъ устройство глаза и объяснитъ, какъ представляются изображенія на сѣткѣ; покажетъ главнѣйшіе недостатки и болѣзни глазъ, упомянетъ объ очкахъ, увеличительныхъ стеклахъ, зрительныхъ трубахъ, стараясь самымъ удобнымъ образомъ показать пользу этихъ оптическихъ приборовъ.

о ciężarze ciał i ich wazeniu. Z kolei przejdzie do ciężkości cieczy, wyłoży o ich ciśnieniu na ściany naczyń, wskaże przyczynę utraty wagi ciał stałych w tychże cieczach zanurzonych, a przytém da wzmiankę o gatunkowym ciężarze i areometrach używanych w przemyśle. Następnie biorąc pod uwagę ciężkość powietrza, wyłoży rzecz o barometrze, o pompach do cieczy i powietrznych, o lewarku, balonach i tym podobnych najpospolitszych i najużyteczniejszych przedmiotach i wiadomościach, należących do nauki o ciężkości gazów.

3) Z nauki o cieple, wyłoży wiadomości o rozszerzalności ciał ogrzewanych, o ciepłomierzu, o utajeniu się ciepła w czasie topienia się i parowania ciał, o przewodnictwie ciał względem ciepła, o rozchodzeniu się ciepła w wodzie i powietrzu, o wiatrach, deszczu, śniegu, rosie i t. p. zjawiskach najpospolitszych.

4) Z nauki o elektryczności, określi uczący jej wydobywanie przez tarcie, odróżni dwie odmiany płynu elektrycznego, da wyobrażenie o stanie naturalnym dwóch płynów elektrycznych i ich utajaniu się, opiszę maszynę elektryczną, elektrofor i butelkę lejdejską, wskaże pokrótce źródła elektryczności w atmosferze i środki chroniące od uderzeń piorunowych.

5) Z nauki o magnetyzmie, opiszę magnes naturalny i jego własności, poda sposób najprostszy magnesowania stali i wskaże użyteczność igły magnesowej.

6) Z akustyki poćmi przyczynę głosu, jego powstawanie w instrumentach strunowych i dętych, jego rozchodzenie się w powietrzu i odbijanie się czyli echo, a przytém da poznać pokrótce budowę ucha.

7) Nakoniec z nauki światła, Nauczyciel zrobi naprzód wzmiankę o przyczynie fenomenu światła, o jego rozchodzeniu się po linijach prostych, czyli promieniach; następnie udzieli treściwego wyobrażenia o odbijaniu się światła, jego łamaniu i rozczepianiu na kolory; powie nieco o obrazach rzeczywistych sprawionych przez zwierciadła wklęsłe i soczewki wypukłe, o obrazach domniemanym się obrazów na retynie; wskaże główne wady i choroby oczu; wspomni o okularach, szklach powiększających i perspektywie, tyle, aby ile być może popularnie dał poznać, na czem polega użyteczność tych narzędzi optycznych.

Изложение вообще должно быть по возможности кратко и ясно, доказательства самые простые и легки; притом должны быть показываемы ученикамъ приборы и производимы опыты.

Пособиями для Учителей, кромѣ предписанныхъ для филологическихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ, могутъ быть еще слѣдующія сочиненія:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet v. Dr. J. Müller in zwei Bänden mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Handbuch der Industriellen Physik von Bernouilli.

Die Experimental-Physik methodisch dargestellt von Dr. Jakob Heussi, Berlin, 1843.

Физика Радванскаго, сокращенный курсъ.

Физика Ленца.

9) Химія.

Кромѣ физики, въ четвертомъ классѣ сообщаются ученикамъ нужнѣйшія свѣдѣнія изъ химіи.

Послѣ общаго вступленія, въ которомъ показана будетъ цѣль химіи, Учитель объяснитъ, что тѣла образуются изъ небольшого числа неразлагаемыхъ веществъ, которыя, силою сродства, соединяются между собою и составляютъ сложные тѣла. Примерами докажетъ, что въ соединеніяхъ этихъ усматриваются всегда извѣстныя постоянныя отношенія количествъ составныхъ частей; при чемъ скажетъ о пропорціональныхъ числахъ. Простыя тѣла раздѣлитъ на неметаллическія и металлическія; объяснить вообще всякое химическое начало и займется въ особенности характеристическими свойствами каждаго изъ нихъ. Описавъ начала, Учитель изложитъ о соединеніи. Сперва опишетъ важнѣйшія соединенія металлоидовъ между собою, а послѣ соединенія ихъ съ металлами. Такъ какъ изложеніемъ этимъ должно дать общее понятіе о наукѣ, то нельзя обременять учениковъ излишними подробностями. Учащій долженъ излагать сравнительно группы тѣлъ, указывая на то, что между ними есть общаго, и чѣмъ они разнятся другъ отъ друга, такъ напр. говоря о со-

Wykład tych wiadomości powinien być zwięzły i jasny, do wrodzenia najprostsze i najłatwiejsze, a przytém okazywać się mają uczniom narzędzia fizyczne ze stosownemi doświadczeniami.

Dzielnymi pomocniczymi dla Nauczycieli, prócz przepisanych dla filologicznych zakładów naukowych w Królestwie, mogą być jeszcze następujące:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet v. Dr. J. Müller in zwei Bänden mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Handbuch der Industriellen Physik von Bernouilli.

Die Experimental-Physik methodisch dargestellt von Dr. Jakob Heussi, Berlin, 1843.

Fizyka Radwańskiego, kurs zbiorowy.

Fizyka Lentza.

9) Do Chemii.

Obok fizyki, Nauczyciel wyłoży w klasie czwartej potrzebniejsze wiadomości z chemii.

Po ogólném przygotowaniu, w którym objaśni się cel chemii, uczący wyłoży, że ciała powstają z niewielkiej liczby materji pojedynczych, które siłą powinowactwa łączą się i wydają ciała złożone. Wskaże na przykładach, że w związkach tych są pewne stałe stosunki, przyczem da krótkie wyobrażenie o ekwiwalentach. Ciała pojedyncze rozdzieli na niemetaliczne i metale. O każdym pierwiastku da krótkie wyobrażenie, zajmując się szczególniej charakterystycznymi własnościami. Opisawszy elementa, przejdzie uczący do uważania związków. Naprzód opíše ważniejsze połączenia metaloidów, następnie związki tychże z metalami. Ponieważ wykład ten ma dać ogólne pojęcie o nauce, nie można go więc obciążać mnóstwem szczegółów. Uczący przechodzić będzie porównawczo grupy ciał pojedynczych lub ich związków, okazując, co mają wspólnego, a w czem się między sobą różnią. Tak np. przechodząc grupę połączeń siarki z me-

единенияхъ съры съ металлами, опишетъ сперва ихъ общія свойства, потомъ ихъ отношенія къ высокой температурѣ, дѣйствіе на нихъ воздуха, перемѣны, какія производятъ въ нихъ кислоты, средства, употребляемыя для составленія сѣрнистыхъ соединений, для ихъ разложенія и проч. Далѣе покажетъ важнѣйшія сѣрнистыя металлическія соединения. Такимъ же образомъ опишетъ соединения съ кислородомъ и хлоромъ, соли и т. д. Излагая вкратцѣ органическую химію, Учитель объяснитъ, изъ чего образуются органическія вещества, какое дѣйствіе производятъ на нихъ теплоты, воздухъ и т. п. и укажетъ средства, предотвращающія это дѣйствіе. Далѣе опишетъ главнѣйшія кислоты, безразличныя вещества, какъ напр. растительное волокно, крахмалъ, камедь, азотистыя вещества, входящія въ составъ животныхъ и растений (фибринъ, бѣлковину, творожистое начало); изложитъ общія свойства жирныхъ веществъ и маселъ, ихъ измѣненія отъ дѣйствія на нихъ щелочей; опишетъ извѣстнѣйшія камедистыя вещества, масла, красильныя вещества; наконецъ, дастъ понятіе о броженіи, гніеніи, тѣнни и сухой перегонкѣ.

Руководствомъ по сему предмету можетъ быть слѣдующее сочиненіе:

Lehrbuch der Chemie von Erdmann, dritte völlig umgearbeitete Auflage. Leipzig, 1840.

10) Гигіена.

Преподавъ вышеуказанныя свѣдѣнія изъ физики и химіи, Учитель изложитъ вкратцѣ ученикамъ четвертаго класса гигиену, т. е. правила, относящіяся къ развитію и усовершенствованію физическихъ силъ человѣка, равно какъ къ сохраненію здоровья. Слѣдовательно онъ долженъ говорить о всемъ томъ, что имѣетъ благотворное или вредное вліяніе на наше здоровье, какъ-то: о воздухѣ, одеждѣ, пищѣ, питіи, о чистотѣ и опрятномъ содержаніи тѣла, объ опрятности внутри жилищъ и внѣ оныхъ, о баняхъ и ваннахъ, о транспираціи и простудѣ, о трудѣ и отдыхѣ, о движеніи и упражненіяхъ, о страстяхъ, привычкахъ и образѣ жизни, поколику это имѣетъ вліяніе на сохраненіе здоровья, и т. п. Онъ не преминетъ также сказать о томъ, что можетъ вредить органамъ слуха и зрѣнія; наконецъ, укажетъ на средства къ спасенію здоровья и жизни въ случаяхъ менѣе опасныхъ, какъ

талами, опише ихъ własności ogólne, zachowanie się w wyższych temperaturach, w przystępie powietrza, jakie w nich zmiany sprowadzają kwasy, jakich środków używa się do utworzenia siarczyków, do ich rozkładu i t. d.; następnie wymieni ważniejsze siarczki metaliczne. Tą drogą opisze związki z kwasorodem i chlorem, sole i t. d. Krótka obraz chemii organicznej wskaże, z czego materje organiczne powstają, jakim zmianom ulegają pod wpływem ciepła, powietrza i t. d. poda sposoby zapobiegania tym zmianom. Opisze ważniejsze kwasy, materje obojętne, naprzykład: włókno, krochmal, gumę, materje azotowe w składzie zwierząt i roślin upowszechnione (fibryn, albumin, kazein). Poda ogólne własności tłuszczów i olejów, ich zmiany przy działaniu alkaliów. Opisze pospolitsze żywice, olejki, materje farbujące, nakoniec poda obraz fermentacyi, gnicia, butwienia i dystyllacyi suchej.

Za Przewodnika do wykładu tego przedmiotu służyć może dzieło następujące:

Lehrbuch der Chemie von Erdmann, dritte völlig umgearbeitete Auflage. Leipzig, 1840.

10) Do Hygieny.

Po wyłożeniu wyżej przepisanych wiadomości z fizyki i chemii, Nauczyciel wyłoży uczniom klasy czwartej w krótkości hygienę, to jest: poda im przepisy o rozwijaniu i kształceniu sił fizycznych, tudzież o utrzymaniu i ulepszaniu zdrowia. Mówić zatem będzie o tém wszystkiém co na ciało nasze dobroczynny lub szkodliwy wpływ mieć może, jako to: o powietrzu, o odzieży, o pokarmach, o napojach, o czystości i oświeśleniu, już około ciała, już w mieszkaniu i około mieszkania, o kąpielach, o rozgrzaniu się i oziębieniu, o pracy i odpoczynku, o ruchu i ćwicezeniach ciała, o namiętnościach, o nałogach i sposobie życia, o ile to z zachowaniem zdrowia ma związek i t. d., nie pominie i tego, co może zmysłom naszym, mianowicie wzrokowi i słuchowi szkodzić; wreszcie poda niektóre sposoby ratowania zdrowia w mniej niebezpiecznych przypadkach, jako to: w razie skaleczenia, stłuczenia, oparzenia,

напримѣръ, въ случаѣ израненія, ушиба, обожженія тѣла, укушенія бѣшеною собакою или ядовитою змѣю, потопленія и т. п.

Пособія для Учителей:

Hygiène de Tourtelle Ratier, Médecine des Instituteurs.

Наука здравія, И. Липинскаго.

Совѣты для матерей, Доктора Мальча.

Наставленія о спасеніи лицъ, пораженныхъ мнимою смертию, или подверженныхъ внезапному лишенію жизни, составленныя въ общедоступномъ видѣ Медицинскимъ Совѣтомъ Царства Польскаго. Варшава, 1839 г.

11) Географія.

Географія, какъ наука описательная, разсматриваетъ землю въ различныхъ ея отношеніяхъ. Въ реальныхъ училищахъ должна она быть примѣнена къ цѣли и направленію оныхъ, и потому должна разсматривать землю преимущественно въ земледѣльческомъ, мануфактурномъ, коммерческомъ и горномъ отношеніяхъ. Сообразно съ этимъ направленіемъ, Учитель преподаетъ эту науку въ слѣдующемъ порядкѣ:

I-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Краткое изложеніе предварительныхъ свѣдѣній, а именно: о видѣ земли, общее понятіе о глобусѣ и картахъ географическихъ, опредѣленіе разныхъ частей материка и водъ, исчисленіе частей земли и океановъ, съ показаніемъ ихъ границъ, замѣчательнѣйшихъ острововъ, полуострововъ, цѣпей горъ, морей, проливовъ и большихъ рѣкъ; наконецъ, исчисленіе Европейскихъ государствъ, съ главными ихъ городами.

II-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Общее описаніе Европейскихъ государствъ, а именно: Россіи, Польши, Швеціи, Даніи, Пруссіи, Австріи, Германіи, Швейцаріи, Голландіи и Бельгіи въ отношеніи границъ пространства, числа жителей, главнѣйшихъ областей, водъ, сухопутныхъ и водныхъ сообщеній, желѣзныхъ дорогъ, климата и важнѣйшихъ естественныхъ произведеній. Въ типографическомъ описаніи Учитель обратитъ вниманіе учениковъ особенно на города, главные, портовые и замѣчательные по своимъ фабрикамъ и торговлѣ.

III-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Общее описаніе остальныхъ государствъ Европы, а именно: Англіи, Франціи, Испаніи, Португаліи, Италіанскихъ государствъ,

укашенія отъ пса вѣсиклаго, lub gadu jadowitego, utonięcia i t. d.

Pomoce dla Nauczycieli:

Hygiène de Tourtelle Ratier, Médecine des Instituteurs.

Nauka zdrowia, J. Lipińskiego.

Rady dla matek, Doktora Malcza.

Wiadomości o ratowaniu osób, w stanie pozornej śmierci będących, albo nagłą utratą życia zagrożonych, nłożone w sposób dla każdego przystępny, przez Radę Lekarską Królestwa Polskiego, Warszawa, 1839 r.

11) Do Geografii.

Geografia, jako nauka opisująca, uważa ziemię pod rozmaitemi względami. Zastosowana do szkół realnych, opisywać ją będzie we względach: rolniczym, fabrycznym, handlowym i górniczym.

Z tego powodu geografia w szkołach realnych dawana będzie następującym porządkiem:

K l a s s a I-sza, (godzin 2).

W klasie I-jej, w dwóch godzinach na tydzień, krótki wykład wiadomości wstępnych, mianowicie o kształcie ziemi i ogólne wyobrażenie o globie i kartach geograficznych, tudzież definicye różnych części lądu i wód, następnie wyliczenie części ziemi i oceanów, wskazanie granic każdej części ziemi, z wymienieniem w nich najznacniejszych wysp, półwysp, łańcuchów gór, tudzież mórz, cieśnin i rzek większych. Nareszcie wyliczenie państw w Europie z głównymi w nich miastami.

K l a s s a II-ga, (godzin 2).

W tej klasie, w dwóch godzinach na tydzień, ogólny opis krajów Europy, a mianowicie: Rosyi, Polski, Szwecyi, Danii, Prus. Austrii, Niemiec, Szwajcaryi, Hollandyi i Belgii, pod względem granic, rozległości i liczby mieszkańców, większych krajów, tudzież znaczniejszych wód, komunikacyj lądowych i wodnych, kolei żelaznych, klimatów i najważniejszych płodów. W opisie topograficznym, zwracać będzie Nauczyciel uwagę uczniów szczególnie na miasta główne i portowe, tudzież miejsca odznaczające się fabrykami lub handlem.

K l a s s a III-cia, (godzin 2).

W klasie trzeciej, w dwóch godzinach na tydzień, dalszy ciąg ogólnego opisu pozostałych krajów Europy, jako to: Anglii,

Турції и Греції; а также общее обозрѣніе другихъ частей свѣта, съ обращеніемъ особеннаго вниманія на Европейскія колоніи.

IV-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Подробное описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго, а именно: составныя части Россійской Имперіи, границы, пространство, народонаселеніе, моря, проливы, заливы, замѣчательнѣйшіе острова, полуострова, мысы, горы, плоскія возвышенности, равнины, степи, озера, рѣки, сухопутныя и водяныя сообщенія, климатъ, важнѣйшія естественныя произведенія изъ царства растительнаго, животнаго и ископаемаго, съ указаніемъ главнѣйшихъ мѣстъ, гдѣ таковыя находятся. Наконецъ, политическое и географическое раздѣленіе государства, исчисленіе губерній, главныхъ и портовыхъ городовъ, а также мѣстъ, замѣчательныхъ по своимъ фабрикамъ и торговлѣ.

Руководствами по сему предмету могутъ быть:

Abrégé de Géographie commerciale et industrielle, indiquant pour chaque état, par M. Sardon, Paris, 1840.

Географія для училищъ, составленная согласно 13-му изданію географіи Сельтена. Познань, 1843 г.

Lehrbuch der Geographie nach den neuesten Friedensbestimmungen, von J. G. Fr. Cannabich, Wejmar, 1838.

Описаніе міра относительно географіи, статистики и исторіи всѣхъ государствъ, составленное Лесневскимъ изъ самыхъ лучшихъ источниковъ, съ картами. Варшава, 1843 г.

Географіи: Соколовскаго, Греча и др.

Johann Georg und August Galletti, allgemeine Weltkunde, oder geographisch-statistisch-historische Uebersicht aller Länder etc. vermehrt von Dr. Georg Norbert Schnabel.

Die Erde und ihre Bewohner von Karl Fried. Vollrath Hoffmann.

Карта промышленности Европейской Россіи, съ показаніемъ фабрикъ, заводовъ и промысловъ, административныхъ мѣстъ по мануфактурной части, главнѣйшихъ ярмарокъ и проч. На 4 листахъ. Составлена по Высочайшему повелѣнію въ 1842 году.

12) Рисованіе и чистописаніе.

Что касается рисованія и чистописанія, то Учителя должны

Францыи, Испаніи, Португаліи, паństwъ Вѣнскихъ, Турцыи, Грецыи, tudzież ogólny rys innych części ziemi, ze szczególnym względem na osady Europejskich.

K l a s s a IV-ta, (godzin 2).

W téj klassie, w dwóch godzinach na tydzień, Nauczyciel wyłoży szczegółowy opis Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego. Po wskazaniu składowych części Państwa Rosyjskiego, przystąpi do oznaczenia granic, rozległości i ludności, z kolei wskaże morza, cieśniny i odnogi, znakomitsze wyspy, półwyspy, przylądki, góry, płaskie wyniosłości, równiny i stepy, jeziora, rzeki, komunikacye wodne i lądowe; powie o klimacie, wymieni najważniejsze płody z działu roślin, kruszców i zwierząt, ze wskazaniem główniejszych miejsc, gdzie się znajdują. Nareszcie okaże polityczny i geograficzny podział Państwa, wyliczy gubernie, ze wskazaniem miast głównych i portowych, również miejsc odznaczających się fabrykami i handlem.

Przewodnikami do tego przedmiotu mogą być:

Abrégé de Géographie commerciale et industrielle, indiquant pour chaque état, par M. Sardon, Paris, 1840.

Geografia dla użytku szkół, podług 13-go wydania geografii Seltena ułożona, Poznań, 1843 r.

Lehrbuch der Geographie nach den neuesten Friedensbestimmungen, von J. G. Fr. Cannabich, Wejmar, 1838.

Obraz świata, pod względem geografii, statystyki i historyi wszystkich krajów, podług najlepszych źródeł, z mappami, przez Leśniewskiego, w Warszawie, 1833 r.

Geografie: Sokołowskiego, Grecza i inne.

Johann Georg und August Galletti, allgemeine Weltkunde, oder geographisch-statistisch-historische Uebersicht aller Länder etc. vermehrt von Dr. Georg Norbert Schnabel.

Die Erde und ihre Bewohner von Karl Fried. Vollrath Hoffmann.

Karta przemysłu Europejskiej Rosyi, z wskazaniem fabryk, zakładów i przemysłów, władz administracyjnych czuwających nad rękodzielami, główniejszych jarmarków i t. d. Na 4-ch arkuszach. Wydana z rozkazu Najwyższego, w r. 1842.

12) Do rysunków i kalligrafii.

Co do rysunków i kalligrafii, Nauczyciele trzymać się będą

вообще придерживаться инструкцій, утвержденных для филологических учебных училищъ и гимназій, преподавать линейное черчение и техническое рисование сообразно цѣли и направленію каждой реальной школы, и обращать особенное вниманіе на четкость и разборчивость почерка.

13) *Программа преподаванія сельскаго хозяйства въ реальныхъ учебныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе агрономическое.*

III-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Общее понятіе о сельскомъ хозяйствѣ и цѣль онаго; краткій очеркъ науки сельскаго хозяйства и ея раздѣленіе. Климатъ и вліяніе его на жизнь растений и животныхъ; причины, отъ которыхъ зависитъ свойство и качество климата. Ученіе о почвахъ или агрономіи. Составныя части почвы; вліяніе внѣшнихъ обстоятельствъ на цѣнность почвы; классификація почвы по физическимъ свойствамъ составныхъ ея частей, съ показаніемъ способовъ, какъ узнавать различные роды оной. Потомъ, объяснивши ученикамъ устройство орудій, служащихъ къ воздѣлыванію земли, Учитель приступаетъ къ наукѣ механическаго воздѣлыванія почвы, и говоритъ подробно о вспахиваніи, перепашиваніи, боронованіи и тѣмъ подобныхъ работахъ. Въ концѣ этой главы излагаетъ о разработкѣ новыхъ пашень, при чемъ, обративъ вниманіе на цѣль разработки вообще, говоритъ подробно о разработкѣ лѣсовъ, объ упрочиваніи сыпучихъ песковъ, уборкѣ камней, осушеніи грунта, огораживаніи; далѣе о навозахъ, какъ органическихъ, такъ и неорганическихъ, о приготовленіи навоза, о полезнѣйшемъ употребленіи и достоинствѣ онаго; о количествѣ навоза, потребномъ на извѣстное пространство земли для надлежащаго удобренія оной.

Въ 3-емъ классѣ излагается также садоводство теоретически и практически. Изложеніе этой науки въ саду, который долженъ быть разведенъ при училищѣ, сопровождаемое практикою, можетъ быть для учениковъ весьма занимательно, тѣмъ болѣе, что юношество вообще любитъ сады, и учение, соединенное съ практическими упражненіями, займетъ умъ его. Притомъ садоводство, находясь въ здѣшнемъ краѣ въ небреженіи, требуетъ, чтобы рациональное изученіе онаго было по возможности распространено.

инструкцій przepisanych dla szkół powiatowych i gimnazjalnych filologicznych, z tém zastrzeżeniem, żeby rysunki linearne i techniczne dawane były stosownie do przeznaczenia i dążności każdej realnej szkoły, a w pisaniu, żeby szczególnie był mianý wzgląd na wyrazistość i czytelność pisma.

13) *Instrukcyja do gospodarstwa wiejskiego w szkołach powiatowych realnych, z dążnością agronomiczną.*

K l a s s a III-cia, (godzin 2).

Dawszy wyobrażenie i wskazawszy cel gospodarstwa wiejskiego, Nauczyciel skreśli na wstępie ogólny rys nauki gospodarstwa wiejskiego i zrobi jęj podział. Далѣ napomknawszy uczniom o klimacie i wpływie jego na życie roślin i zwierząt, jak niemniej, wskazawszy od czego własności i przymioty klimatu zależą, przystąpi do nauki o gruntach czyli agronomii. Tu mówić będzie o częściach składowych gruntu, o wpływie zewnętrznych okoliczności na wartość gruntu, a z uwagi własności fizycznych części składowych, wyprowadzi klasyfikacyą roli i podział jęj na rozmaite gruntów gatunki, tudzież poda sposoby ich rozpoznawania i rozróżnienia. Potém obeznawszy uczniów ze składem narzędzi służących do uprawy roli, przystąpi do nauki uprawy mechanicznej gruntu, mówiąc w szczególności o oraniu, redleniu, bronowaniu i t. p. robotach. Na końcu tego rozdziału mówić będzie o dobywaniu czyli karczowaniu gruntów, gdzie zastanowiwszy się w ogólności nad celem dobywania, w szczególności mówić będzie o karczowaniu lasów, ustalaniu wydmów, uprzątywaniu kamieni, osuszaniu gruntu, tudzież o ogrodzeniach. Далѣ wyłoży się nauka o nawozach tak organicznych, jakъ też nieorganicznych; o przygotowaniu nawozów, o ich najkorzystniejszymъ użyciu, jak niemniej o ich wartości, tudzież jak wiele nawozu na pewną przestrzeń gruntu używać wypada, żeby go dostatecznie użyźnić.

W klasie III-jej wyłoży się teoretycznie, a zarazem i praktycznie ogrodnictwo czyli raczej sadownictwo. Wykład tej nauki w ogrodzie, przy szkole zaprowadzić się mającym, praktyką wspomagany, może zająć uwagę młodzieży, tym bardziej, że młodzi lubią zwyczajnie sady, przez wzgląd na owoce dla nich przyjemne; a potém, uczenie, praktyką uzmysłowane, pociągnie młodo-

И такъ, приступивъ къ этой наукѣ, Учитель излагаетъ слѣдующее: какой именно почвы требуютъ разные сорта фруктовыхъ деревъ; какое должно быть положеніе и направленіе сада, какъ разводятся и содержатся разсадники; поправленіе деревъ посредствомъ очкованія, прививанія и соединенія; объясненіе этихъ дѣйствій на практикѣ; пересадка деревъ изъ правильнаго разсадника и прісмотръ за пересаженными; обрѣзываніе и очистка старыхъ деревъ; предохраненіе ихъ отъ болѣзней.

IV-й К л а с с ъ (3 часа въ недѣлю).

Въ этомъ классѣ излагается:

во 1-хъ, наука разведенія растений и хожденія за ними вмѣстѣ съ наукою сѣвооборотовъ и луговодства,

во 2-хъ, ученіе о содержаніи домашняго скота и способахъ, какъ получать отъ него прибыли.

Излагая науку разведенія растений, Учитель говоритъ о качествахъ и выборѣ сѣмянъ, о силѣ развитія и нужномъ количествѣ сѣмени, о времени посѣва, прикрытіи его и т. п.; о пересаживаніи растений, хожденіи за ними во время ихъ произрастанія, о болѣзняхъ растений и предохраненіи отъ оныхъ, о уборкѣ съ полей или жатвѣ, о разныхъ способахъ сохраненія хлѣба въ снопахъ и въ зернѣ. Всѣ наставленія свои Учитель примѣняетъ въ особенности къ разведенію хлѣбовъ, какъ-то: пшеницы, ржи, ячменя, овса, гречихи, проса; горошчатыхъ растений, какъ-то: бобовъ, гороху; корнеплодныхъ растений, какъ-то: картофеля, свеклы, капусты, брюквы и т. д.; фабричныхъ растений, какъ-то: льну, конопли, разныхъ родовъ сурѣпицы, марены, свекловицы, резеды и т. д.; кормовыхъ растений, какъ-то: клевера, выки и т. д.

Въ наукѣ сѣвооборотовъ полей Учитель объясняетъ, на какія обстоятельства должно обращать вниманіе при введеніи какого нибудь новаго сѣвооборота; потомъ говоритъ о каждомъ сѣвооборотѣ въ подробности, о системахъ: трехпольной, пастбищной, плодоперемѣнной и составной, съ показаніемъ, которая изъ этихъ системъ и гдѣ можетъ быть съ выгодною вводиима.

Въ наукѣ луговодства исчисляетъ лучшія луговые растенія, показываетъ, какія изъ нихъ не обращаютъ на себя особеннаго вниманія и какія даже вредны, говоритъ о разныхъ способахъ улучшенія естественныхъ луговъ, особенно же о увлажни-

чаніе умыслъ до занятія сѣ. Садовнство впрочемъ, такъ неслѣдуетъ въ краѣ нашемъ занебрегать, потребуе, чтобы наущаніе его было упоуеженно. Ту Наущаніе выложи, какого грунту рѣзне гатунки дрзев оуочовыхъ вымугаю, какіе поуино быѣ положеіе и выеуава саду. Поѣмъ wskaze sposoby zakładania i utrzymywania szkółki, siewek i szkółki drzewek. A wskazawszy środki poprawiania drzew przez oczkowanie, szczepienie i łączenie, i objaśniewszy te działania na praktyce, dalej mówić będzie o przesadzaniu drzewek ze szkółek i chodzeniu około przesadzonych.

Далѣй мѳвъ бѣдзие о обчинаніи дрзев старыхъ и ихъ чысчченіи, тудзиез о ochronie drzew od chorób.

K l a s s a IV-ta, (godzin 3).

W tej klasie Nauczyciel wyłoży:

1) naukę uprawy czyli pielęgnowania roślin wraz z nauką zmianowania, tudzież naukę o łąkach, i

2) naukę chowu bydła domowych wraz z ciągnięciem stosownych z nich korzyści.

W uprawie roślin mówić będzie o przymiotach i wyborze nasienia, o zdolności do rozwinięcia, ilości nasienia, czasie siewu, pokrywaniu go i t. p., o przesadzaniu roślin, o pielęgnowaniu ich w czasie wzrostu, o chorobach roślin i ochronieniu ich od nich, o spręcie czyli żniwie i różnych sposobach przechowywania zbóża w snopie i ziarnie; wszystkie wyżej pomienione uwagi zastosuje w szczególności do uprawy zbóż, jako to: pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa, gryki, prosa; roślin groszkowych, jako to: bobu, grochu; roślin okopowych, jako to: kartofli, buraków, kapusty, brukwi i t. d.; roślin fabrycznych, jako to: lnu, konopi, rzepaków, urzetu, krapu i t. d.; tudzież roślin pastewnych, jako to: koniczyny, wyki i t. d.

W nauce zmianowania zastanowi się, na jakie okoliczności należy mieć wzgląd przy zaprowadzeniu jakiegobądź nowego zmianowania. Zastanowi się nad każdym z nich w szczególności, a mianowicie: nad układem trójpolowym, pastwiskowym, płodozmiennym i złożonym, ze wskazaniem, jaki z nich i gdzie najstosowniej zaprowadzony być może.

W nauce o łąkach, wymieniwszy jakie są najlepsze rośliny łąkowe, jakie są obojętne, a jakie są nawet i szkodliwe, zastanowi

ни оныхъ; о сѣвкоствѣ, естественныхъ и искусственныхъ пастбищахъ, о хожденіи за ними и разведеніи оныхъ.

Въ наукѣ скотоводства, обращаетъ вниманіе на разные породы домашнихъ животныхъ; говоритъ объ улучшеніи, содержаніи, кормленіи ихъ, особенно же о разведеніи рогатаго скота, овецъ, лошадей, свиней; о способахъ получения прибыли отъ содержанія скота, въ особенности же объ откармливаніи онаго, бѣненіи масла и дѣланіи сыра.

Наконецъ, упомянетъ также о разведеніи дворовыхъ птицъ и о пчеловодствѣ. Говоря о содержаніи скота, Учитель не преминетъ преподать краткія свѣдѣнія о болѣзняхъ, какиѣ подлежатъ домашніи животныя, и укажетъ на средства предохраненія отъ оныхъ, особенно же отъ скотскаго падежа.

Наконецъ, изложитъ науку простой хозяйственной регистра-туры.

Если достанетъ времени, то Учитель преподаетъ ученикамъ науку огородничества или разведенія овощныхъ огородовъ, особенно же заведенія парниковъ и хожденія за нѣжнѣйшими огородными растеніями.

Такъ какъ при каждомъ уѣздномъ училищѣ удобнѣе можно имѣть садъ и огородъ, чѣмъ какое либо обширнѣйшее пространство земли для практики, то садоводство и огородничество должны быть преподаваемы не только теоретически, но и практически.

Главнымъ руководствомъ по этому предмету можетъ временно быть сочиненіе, изданное на нѣмецкомъ языкѣ въ пользу крестьянъ Учителемъ низшей земледѣльческой школы въ Гогенгеймѣ, Шлипфомъ. Хотя оно написано съ другою цѣлью, однако можетъ служить руководствомъ для Учителя при помощи сочиненія, изданнаго 20 лѣтъ тому назадъ М. Очаповскимъ въ пользу уѣздныхъ училищъ бывшаго Виленскаго учебнаго округа. Это сочиненіе, расположенное по вопросамъ и отвѣтамъ, излагаетъ ученіе о почвахъ, о разведеніи хозяйственныхъ растеній и присмотрѣ за ними, и потому не заключаетъ въ себѣ ученія о скотоводствѣ. Не смотря однакожъ на то, оно можетъ служить руководствомъ для Учителя, тѣмъ болѣе, что ученіе о почвахъ, о механическомъ воздѣлываніи оныхъ и о навозахъ въ сочиненіи Шлипфа изложено довольно слабо.

сѣ над rozmaitemi sposobami poprawiania łąk samorodnych, szczególniej zaś nad ich nawodnieniem; w końcu wyłoży naukę sianokosu. Tu się także wyłoży rzecz o pastwiskach samorodnych i sztucznych, o sposobie chodzenia około nich, jak niemniej zakładania.

W nauce chowu bydła domowych, zastanowiwszy się nad ich różnemi rasami, mówić będzie o ich poprawie, o ich utrzymaniu i żywieniu, stosując te uwagi w szczególności do chowu bydła rogatych, owiec, koni, świń; mając rzecz o środkach korzystania ze zwierząt domowych, obszerniej zastanowi się nad tuczeniem, robieniem masła i sera.

Przy końcu nauki chowu bydła zrobi wzmiankę o pielęgnowaniu drobiu domowego, tudzież o pszczolnictwie.

Traktując rzecz o bydłe, nie zaniebda podać krótkich wiadomości o chorobach, jakim podlegają zwierzęta domowe, tudzież o środkach zapobiegania im, a mianowicie zarazie.

W końcu wyłoży naukę rejestratury gospodarskiej prostej.

Jeżeli czas wystarczać będzie, Nauczyciel wyłoży uczniom naukę ogrodnictwa czyli rzecz o ogrodach warzywnych, a mianowicie: o zakładaniu inspektów, o chodzeniu około roślin delikatniejszych ogrodowych, tak zwanych włoszczyzn i t. d.

Ponieważ przy każdej szkole powiatowej łatwiej jest mieć ogród, aniżeli coś obszerniejszego do praktyki, warto byłoby przeto, żeby sadownictwo i ogrodnictwo, nie tylko teoretycznie ale i praktycznie wyłożone było.

Głównym przewodnikiem w wykładzie ma być tymczasem dzieło w niemieckim języku przez P. Schlipf, Nauczyciela szkoły niższej rolniczej w Hochhenheim, napisane dla włościan. Wprawdzie napisane jest w innym celu, ale tymczasem może być przewodnikiem dla Nauczyciela, przy pomocy dziełka przed 20 laty przez M. Oczapowskiego napisanego dla szkół powiatowych, w wydziale dawniej uniwersytetu Wileńskiego. Dziełko to ułożone jest w pytaniach i odpowiedziach, obejmuje ono w sobie rzecz o roli, jej uprawie i pielęgnowaniu roślin gospodarskich, a zatem zbywa mu nauki o hodowli bydła domowych.

To dzieło tem bardziej może i powinno służyć pomocą dla Nauczyciela, że cały traktat o roli, jej uprawie mechanicznej i nawozach, dosyć są słabo u Schlipfa wyłożone.

O Zakładach Naukowych.

Другими руководствами по сельскому хозяйству могут быть следующие сочинения:

Начала сельского хозяйства Ивана Бюргера, переведенный с немецкого на польский язык М. Очаповским, с прибавлением примечаний относительно применения науки к северному климату. 2 тома. Вильно, в типографии Завадзкого.

Гигиена животных, изданная Медицинским Советом Царства Польского.

Сельское хозяйство, заключающее в себя все отрасли земледельческой промышленности, теоретико-практически изложенный М. Очаповским, 10 томов, Варшава, издание Мерзбаха, с 1835 по 1845 год.

Курс сельского хозяйства, составленный Профессором Павловым, 2 тома, Москва, 1837 года.

Курс земледелия с приложением к полеводству, читанный в С.-Петербургском Университете и Вольном Экономическом Обществе Усовым. С.-Петербург, 1837 года.

По огородничеству и садоводству:

Огородничество, вкратце собранное Каetanoм Красовским, предназначенное для училищ. Издание второе. Вильно, 1823 г.

Собрание сведений по части земледельческой и садоводства Рейхардта, перевод Рихтера.

Северные огороды, Струмилы.

Сочинение Цигры.

Сочинение Чемпинского.

Руководствами по части содержания домашних птиц и по пчеловодству могут быть сочинения Лесневского.

14) Програма преподавания технологии в реальных училищах, имеющих направление технологическое.

Важнейшие сведения из технологий преподаются в IV-ом классе (по 4 часа в неделю).

а) По части химической:

1) обугливание дерева в обыкновенных кучах, получение сажи и смолы;

2) способ получения хлора и хлористой извести; о белилине полотна;

3) способ получения серной кислоты и белилины волокон сернистою кислотою;

Внутри также проводниками могут быть следующие дела, до хозяйства сельского:

Начало хозяйства сельского через Jana Bürgera, с немецкого на польский язык переведенное, с добавлением замечаний, в целях применения науки к климату северному, через М. Очаповского 2 тома, Вильно, в типографии Завадзкого.

Хозяйство сельское, охватывающее в себе все отрасли промышленности сельского, теоретико-практически изложенное через М. Очаповского, томов 10, в Варшаве, издательством Мерзбаха, с 1835 по 1845.

Курс хозяйства сельского, составленный Профессором Павловым, 2 тома, Москва, 1837 г.

Курс сельского хозяйства с применением к управлению земледелием, читанный через Усова в С.-Петербургском университете и Товариществе земледельческом. С.-Петербург, 1837 г.

Гигиена животных через Радю Лекарскую Королевства Польского.

До огородничества и садоводства:

Огородничество кратко собранное через Каетана Красовского, для школ предназначено, издание 2-е, в Вильно, 1823 г.

Сборник сельского и садового Рейхардта, перевод Рихтера.

Огороды северные, Струмилы.

Сочинение Цигры.

Сочинение Чемпинского.

Проводниками по вопросу содержания домашнего и пчеловодства могут быть дела Лесневского.

14) *Instrukcja do technologii w szkołach powiatowych realnych, z dążnością technologiczną.*

Сведения из технологии. Класс IV-й (4 часа).

а) Часть химическая.

В течение одного учебного года, Учитель обязан изложить следующие предметы:

1) о сжигании дерева в кучах обыкновенных, также и в работе сады и выделывании смолы;

2) о выделывании хлора и о работе выделывания хлорка варна, также и способом выделывания полотна;

3) выделывание выделывания и выделывание волокон, за помощью газа выделывающегося из сжигания серы;

- 4) заводскій способъ полученія поташа;
- 5) способъ обжиганія извести и ея употребленіе;
- 6) образованіе и употребленіе главнѣйшихъ солей, каковы: квасцы, бура, сальміакъ, желѣзный и мѣдный купоросы, селитра, хлористый потасей, синеродистый потассій и проч.;
- 7) главнѣйшія минеральныя краски сухія и масляныя, каковы: желѣзная лазурь, свинцовыя бѣлила, углекислая мѣдь и проч.;
- 8) краткое свѣдѣніе объ эмальевыхъ краскахъ и эмалировкѣ предметовъ глиняныхъ, стекляныхъ и металлическихъ;
- 9) краткое свѣдѣніе о выдѣлываніи стекла и глиняной посуды;
- 10) самыя необходимыя свѣдѣнія о полученіи и очищеніи желѣза, о выдѣлываніи стали и ея закалываніи, о выдѣлываніи желтой мѣди и бронзы, о позолачиваніи, посребреніи и накладкѣ;
- 11) краткое свѣдѣніе о полученіи крахмала, патоки, свекловичнаго сахара, о винокурении и пивовареніи;
- 12) способы полученія и очищенія самыхъ обыкновенныхъ деревянныхъ маселъ; полученіе жира, дѣланіе свѣчей и вареніе твердаго и мягкаго мыла;
- 13) самыя необходимыя свѣдѣнія о дубленіи кожъ и обыкновенномъ ихъ бѣленіи;
- 14) способы красить ткани главнѣйшими цвѣтами, простыми и сложными.

Изложеніе этого предмета должно быть кратко и ясно и, по возможности, подтверждаемо соотвѣтственными опытами, кои долженъ производить преподаватель въ присутствіи учениковъ.

Руководствами будутъ слѣдующія сочиненія:

Lehrbuch der chemischen Technologie, bearbeitet von D. F. Knapp, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der rationellen Praxis der Landwirtschaftlichen Gewerbe von Dr. Fr. Jul. Otto, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der technischen Chemie von Schubarth.

б) По части механической.

О разныхъ сортахъ дерева и качествахъ его, о передѣлываніи дерева и о издѣлкахъ отъ него получаемыхъ. О металлахъ и ихъ качествахъ; описаніе способовъ добыванія и передѣлыванія

- 4) otrzymywanie fabryczne potażu;
- 5) sposób palenia wapna i jego użytki;
- 6) krótka wiadomość o tworzeniu i użytkach główniejszych soli, jakimi są: alun, borax, salmiak, koperwas żelazny i miedziany, saletra, chloran potażu, prussyan potażu i t. p.;
- 7) głównejsze farby mineralne klejowe lub pokostowe, jako to: błękit żelazny, blejwas, gryszpan i t. d.;
- 8) krótka wiadomość o farbach emaliowych i emaliowaniu przedmiotów: glinianych, szklanych i metalowych;
- 9) treściwy obraz roboty szkła i naczyń glinianych;
- 10) wiadomości najważniejsze o wytapianiu żelaza, robocie i hartowaniu stali, robocie mosiądzu, brązu, pozłacaniu, posrebrzaniu i platerowaniu;
- 11) krótki opis roboty krochmalu, syropu, cukru z buraków, piwa i wódki;
- 12) sposób wydzielania i czyszczenia olejów najpospolitszych, wyskwarzania łożu, roboty świec i mydeł zwyczajnych, to jest twardego i miękkiego;
- 13) wiadomości najważniejsze z garbarstwa zwyczajnego i białoskórnicstwa;
- 14) przepisy farbowania tkanin na głównejsze kolory pojedyncze i mieszane.

Wykład ten powinien być bardzo zwięzły, jasny i ile być może udowodniony stosownie do tego dobranymi doświadczeniami, w obec uczniów przez Nauczyciela wykonywanymi.

Przewodnikami będą następujące dzieła:

Lehrbuch der chemischen Technologie, bearbeitet von D. F. Knapp, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der rationellen Praxis der Landwirtschaftlichen Gewerbe von Dr. Fr. Jul. Otto, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Lehrbuch der technischen Chemie, von Schubarth.

б) Część mechaniczna.

O gatunkach i przymiotach drzewa, o przerabianiu drzewa i wyrobach z niego otrzymywanych. O metalach i ich przymiotach, opisy sposobów ich otrzymywania i przerabiania, wyliczenie i bliższe opisanie wyrobów metalowych. O narzędziach ręcznych

металловъ; исчисленіе и подробное описаніе металлическихъ издѣлій. Ручныя орудія и употребительнѣйшія машины, служащія къ обработкѣ матеріаловъ, т. е. струги, долота, пилы, терпуги, молоты, буравцы, столярныя, слесарскіе, паяльныя, котельничіе и другіе станки; о токарнѣ; о разныхъ сортахъ и качествахъ волокнистыхъ матеріаловъ, изъ коихъ выдѣлываются ткани; о сортахъ тканей съ описаніемъ приѣмовъ, нужныхъ при выдѣлываніи оныхъ, т. е. мыканіе, ческа, пряденіе, тканье, валяніе, чесаніе сукна, ворсованіе и проч. Краткое описаніе мельничныхъ и бумажныхъ работъ, а также книгопечатанія и другихъ главнѣйшихъ ремеслъ и рукодѣлій.

Руководства:

Kamarsch, Grundriss der mechanischen Technologie.

Rüst, Mechanische Technologie.

Altmütter, Werkzeugsammlung.

- 15) *Програма преподаванія наукъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направление коммерческое.*

IV-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Общая свѣдѣнія изъ коммерческихъ наукъ, а именно:

1) сравнительное описаніе мѣръ, вѣсовъ и монетъ, въ главнѣйшихъ Европейскихъ государствахъ употребляемыхъ. Сказать объ отношеніяхъ монетъ другихъ государствъ къ здѣшнимъ монетамъ, Учитель объяснить разные способы опредѣленія монетной пробы и изложить правило смѣшенія къ опредѣленію пробы въ слиткахъ золота и серебра;

2) о векселяхъ, форма векселей и главные отличительные признаки, отъ которыхъ зависитъ достоинство оныхъ въ торговлѣ. Разные экземпляры одного и того же векселя съ обозначеніемъ копій и дубликатовъ онаго. Изъясненіе акцептаци, индоссации, вексельнаго протеста, курса векселей и биржевыхъ цѣдуловъ; наконецъ, основательное изложеніе правила объ учетѣ векселей;

3) ученіе о государственныхъ ассигнаціяхъ вообще, съ описаніемъ отечественныхъ, а въ особенности билетовъ Кредитнаго Общества (Listy Zastawne);

4) обзорѣніе главныхъ кредитныхъ учреждений, съ краткимъ описаніемъ находящихся въ здѣшнемъ краѣ, каковы: Банкъ, Сберегательная Касса и Общество для застрахованія жизни;

i używanych machinach, służących do przerabiania materjałów jako to: o heblach, dłutach, piłach, pilnikach, młotach, świdrach, o warsztatach stolarskich, ślusarskich, blacharskich, kotlarskich i t. p.; o tokarni.

O przymiotach i gatunkach materjałów włóknistych, służących do wyrabiania tkanin i o gatunkach tkanin, z dołączeniem opisu robót w ich wyrabianiu zachodzących, jako to: o czesaniu, gępiowaniu, przędzeniu tkanin, folowaniu, barwieniu, postrzyganiu i t. p.

Krótkie opisy młynarstwa, piernictwa, drukarstwa i innych rzemiosł i rękodzieł.

Przewodniki:

Karmarsch, Grundriss der mechanischen Technologie.

Rüst, mechanische Technologie.

Altmütter, Werkzeugsammlung.

- 15) *Instrukcyja do nauk handlowych w szkołach powiatowych realnych, z dążnością handlową.*

Wiadomości ogólne z nauk handlowych w Klasie IV-tėj (w godzinach 4-ch) obejmować będą:

1) porównanie miar, wag i monet ważniejszych krajów Europy. Przy porównaniu monet, oprócz wskazania ich równowartości z monetą krajową, objaśnione będą różne systemy do oznaczania prób; stopa mennicza, i zastosowanie reguły mieszanki do mieszanki złota i srebra prób różnych;

2) z nauki o wexlach: forma wexlów i główne charaktery, od których ważność ich w handlu zależy; różne exemplarze jednego wexlu z odznaczeniem kopij i duplikatów; objaśnienie akceptacyi, indossacyi, protestu wexlowego, kursu wexlów, i ceduły giełdowych, nadto eskonty z przykładami jej odpowiedniami;

3) o papierach publicznych w ogóle z opisem papierów krajowych, a szczególniej listów zastawnych;

4) o ważniejszych zakładach kredytowych, z krótkim opisaniem w naszym kraju istniejących, jako to: Banku, Kasy Oszczędności i Towarzystwa zabezpieczenia życia;

5) основаніе простой бухгалтеріи. Ученики будутъ вести книги согласно съ этой методою;

6) наконецъ, преподаватель ознакомитъ учениковъ съ формами купеческой переписки.

Руководства для Учителей:

Коммерческое счетоводство, о главнѣйшихъ примѣненіяхъ онаго и о публичныхъ кредитныхъ бумагахъ, сочиненіе А. Зубелевича.

Коммерческая ариѳметика и бухгалтерія, Барцинскаго.

Приложеніе 1-е къ № 32-му.

Росписаніе учебныхъ предметовъ въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, имѣющихъ направленіе агрономическое.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю				Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчанія.
		I	II	III	IV		
1	Законъ Божій	3	3	2	2	10	Уроки церковнаго пѣнія и Закона Божія другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	14	
3	„ русскій	5	5	4	4	18	
4	„ нѣмецкій	3	3	2	2	10	
5	Математика съ приложеніями	4	6	8	8	26	
6	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики, химіи и гігіены	3	3	3	4	13	
7	Общенародная географія	2	2	2	2	8	
8	Линейное черченіе и техническое рисованіе	4	3	3	3	13	
9	Чистописаніе	4	3	2	1	10	
10	Свѣдѣнія изъ сельскаго хозяйства и промышленности	—	—	2	4	6	
Итого часовъ		32	32	32	32	128	

5) zasady buchhalteryi pojedynczej. Uczniowie zatrudnią się utrzymywaniem ksiąg w sposobie téj metody właściwym;

6) wreszcie Nauczyciel obezna uczniów ze wzorami do korespondencyi kupieckiej.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Rachunkowość handlowa, o ważniejszych jęj zastosowaniach i papierach publicznych, przez F. A. Zubelewicza.

Arytmetyka handlowa i buchhalteryja Barcińskiego.

1-szy Annex do Nr. 32-go.

PLAN NAUK DLA SZKOŁ POWIATOWYCH REALNYCH, z dążnością AGRONOMICZNĄ.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu				Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV		
1	Religia	3	3	2	2	10	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	14	
3	„ rosyjski	5	5	4	4	18	
4	„ niemiecki	3	3	2	2	10	
5	Matematyka z właściwemi zastosowaniami	4	6	8	8	26	
6	Wiadomości z historyi naturalnej, fizyki, chemii i nauki zdrowia	3	3	3	4	13	
7	Geografia popularna	2	2	2	2	8	
8	Rysunki linearne i techniczne	4	3	3	3	13	
9	Kalligrafia	4	3	2	1	10	
10	Wiadomości z gospodarstwa i przemysłu wiejskiego	—	—	2	4	6	
Razem		32	32	32	32	128	

Приложение 2-е къ № 32-му.

Росписание учебных предметов въ реальныхъ въздныхъ училищахъ, имеющихъ направление технологическое.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю				Итого уроковъ въ недѣлю	Примѣчания.
		I	II	III	IV		
1	Законъ Божій	3	3	3	2	11	Уроки церковнаго пѣнія и Закона Божія другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	14	
3	„ русскій	5	5	4	4	18	
4	„ нѣмецкій	3	3	3	2	11	
5	Математика съ приложениями	4	6	8	8	26	
6	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики, химіи и гигиены	3	3	3	4	13	
7	Общенародная географія	2	2	2	2	8	
8	Линейное черченіе и техническое рисованіе	4	3	3	3	13	
9	Чистописаніе	4	3	2	1	10	
10	Свѣдѣнія изъ технологій	—	—	—	4	4	
итого часовъ		32	32	32	32	128	

2-gi Annex do Nr. 32-go.

Plan nauk dla szkół powiatowych realnych, z dążnością technologiczną.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu				Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV		
1	Religia	3	3	3	2	11	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	14	
3	„ rosyjski	5	5	4	4	18	
4	„ niemiecki	3	3	3	2	11	
5	Matematyka z właściwemi zastosowaniami	4	6	8	8	26	
6	Wiadomości z historyi naturalnej, fizyki, chemii i nauki zdrowia	3	3	3	4	13	
7	Geografia popularna	2	2	2	2	8	
8	Rysunki linearne i techniczne	4	3	3	3	13	
9	Kalligrafia	4	3	2	1	10	
10	Wiadomości z technologii	—	—	—	4	4	
Razem		32	32	32	32	128	

Приложение 3-е къ № 32-му.

Росписание учебных предметовъ въ реальныхъ уездныхъ училищахъ, имѣющихъ направление коммерческое.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю				Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчанія.
		I	II	III	IV		
1	Законъ Божій . . .	3	3	3	2	11	Уроки церковнаго пѣнія и Закона Божія другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій . . .	4	4	4	2	14	
3	„ русскій . . .	5	5	4	4	18	
4	„ нѣмецкій . . .	3	3	3	2	11	
5	Математика съ приложениями . . .	4	6	8	8	26	
6	Свѣдѣнія изъ естественной исторіи, физики, химіи и гігіены . . .	3	3	3	4	13	
7	Общенародная географія . . .	2	2	2	2	8	
8	Техническое рисованіе . . .	4	3	2	2	11	
9	Чистописаніе . . .	4	3	3	2	12	
10	Свѣдѣнія изъ коммерческихъ наукъ . . .	—	—	—	4	4	
Итого часовъ		32	32	32	32	128	

3-ci Annex do Nr. 32-go.

PLAN NAUK DLA SZKÓŁ POWIATOWYCH REALNYCH, Z DĄŻNOŚCIĄ HANDLOWĄ.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu				Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV		
1	Religia	3	3	3	2	11	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	14	
3	„ rosyjski	5	5	4	4	18	
4	„ niemiecki	3	3	3	2	11	
5	Matematyka z właściwemi zastosowaniami . . .	4	6	8	8	26	
6	Wiadomości z historyi naturalnej, fizyki, chemii i nauki zdrowia . . .	3	3	3	4	13	
7	Geografia popularna . . .	2	2	2	2	8	
8	Rysunki techniczne . . .	4	3	2	2	11	
9	Kalligrafia	4	3	3	2	12	
10	Wiadomości z nauk handlowych	—	—	—	4	4	
Razem . . .		32	32	32	32	128	

N° 33.

Временныя инструкціи для преподаванія наукъ въ высшихъ
реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ.

(1845 г.)

Преподаватели Закона Божія, русскаго, польскаго и нѣмецкаго языковъ, также рисованія и чистописанія, придерживаются программъ, утвержденныхъ для филологическихъ уѣздныхъ училищъ и гимназій, съ соблюденіемъ правилъ, изложенныхъ въ этомъ отношеніи въ программахъ для реальныхъ уѣздныхъ училищъ.

Что же касается другихъ предметовъ, то въ первыхъ четырехъ классахъ высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеній, Учители руководствуются программами, предписанными для реальныхъ уѣздныхъ училищъ, а въ V и VI-омъ классахъ преподають по слѣдующимъ инструкціямъ:

1) *Бухгалтерія.*

Бухгалтерія преподается въ V и VI-омъ классахъ, по одному часу въ недѣлю.

Въ учебныхъ заведеніяхъ, имѣющихъ коммерческое направленіе, часть этотъ присоединяется къ часамъ, назначеннымъ для преподаванія коммерческихъ наукъ.

Въ прочихъ же учебныхъ заведеніяхъ наука бухгалтеріи въ V-омъ классѣ заключаетъ въ себѣ: основанія простой бухгалтеріи, или описаніе реестровъ, употребляемыхъ въ торговлѣ, въ хозяйствѣ и фабричныхъ заводахъ. Изложенію простой бухгалтеріи предшествуютъ: общія свѣдѣнія о средствахъ разнѣна, каковы: монеты и вексели, а также свѣдѣнія о главныхъ дѣйствіяхъ, сопровождающихъ торговлю товарами и векселями. Въ VI-мъ классѣ: общія основанія двойной бухгалтеріи. Примѣрами показывается разница и преимущество ея передъ простою бухгалтеріею.

2) *Алгебра.*

V-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Дѣйствія съ цѣлыми и дробными алгебраическими количествами; уравненія первой степени.

N° 33.

Instrukcyje tymczasowe do wykładu nauk w szkołach wyższych realnych.

(1845 roku)

W wykładzie Religii, języka rossyjskiego, polskiego, niemieckiego, rysunków i kalligrafii, Nauczyciele trzymać się będą instrukcyi przepisanych dla szkół powiatowych i gimnazyalnych filologicznych, z zachowaniem przestróg, jakie w tym względzie zostały poczynione przy instrukcyach dla szkół realnych powiatowych.

Przy wykładzie nauk w klassach czterech pierwszych szkół wyższych realnych, Nauczyciele trzymać się mają instrukcyj przepisanych dla szkół realnych powiatowych. Nauki zaś w klasie V i VI-jej szkół wyższych realnych, wykładać będą wedle instrukcyi następujących:

1) *Do buchhalteryi.*

Buchhalteryja w klassie V i VI-jej po godzinie tygodniowo.

W szkołach dążność handlową mających, godzina ta do godzin na nauki handlowe przeznaczonych dołączoną będzie.

W innych zaś wykład w klassie V-jej obejmie:

Zasady buchhalteryi pojedynczej, czyli objaśnienie i użycie wzorów rejestrów, jakie w zwyczajnym handlu, w gospodarstwie lub w fabrykach, dla wykrycia ich stanu, użyte być mogą.

Poprzedzi je Nauczyciel wiadomościami ogólnymi o środkach wymiany, jak o monetach i wexlach, równie jak o głównych czynnościach, jakie z handlem towarów i wexlów są połączone.

W klassie VI-jej. Zasady ogólne buchhalteryi podwójnej. Wskazane będą na przykładach jej różnice i wyższość nad pojedynczą.

2) *Do algebry.*

K l a s s a V-ta, (godzin 2).

Działania na ilościach algebraicznych całkowitych i ułamkowych, równania stopnia pierwszego.

VI-й К л а с с ъ (3 часа въ недѣлю).

Дѣйствія съ коренными величинами уравненія второй степени; арифметическія и геометрическія прогрессіи; неопредѣленно-степенныя уравненія; теорія логарифмовъ, комбинаціи и биномія Ньютона.

Руководства для Учителей:

Meyer i Choquet, Elemens d'Algèbre, 2-ое издание.

Bourdon, основанія алгебры, переводъ польскій съ французскаго.

Problèmes d'Algèbre et exercices de calcul algébrique avec les solutions, par M. Georges Ritt, Paris, 1842.

3) Тригонометрія.

V-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Въ преподаваніи тригонометріи Учитель руководствуется сочиненіемъ: Начала плоской тригонометріи, Полинскаго, и излагаетъ слѣдующее: о тригонометрическихъ линіяхъ и употребленіи знаковъ; о составленіи тригонометрическихъ таблицъ; потомъ выводитъ изъ чертежа формулы, которыя всего чаще встрѣчаются въ приложеніяхъ, каковы: формула для сложенія и вычитанія дугъ, для умноженія и дѣленія дугъ; наконецъ, изложивъ пять теоремъ, показывающихъ связь между сторонами и углами прямолинейныхъ треугольниковъ, переходитъ къ рѣшенію треугольниковъ, при чемъ многими и по возможности разнообразными примѣрами приучаетъ учениковъ къ употребленію тригонометрическихъ таблицъ и къ правильному производству вычисленій, которыя располагаются въ таблицы, если того требуютъ сложность задачи и взаимная зависимость треугольниковъ.

4) Коническія сѣченія.

VI-й К л а с с ъ (2 часа въ недѣлю).

Руководствуясь сочиненіемъ: Cours complet de Géométrie, par N. J. Didier, Учитель излагаетъ синтетически всѣ свойства кривыхъ линій второго порядка, каковы: эллипсисъ, парабола и гиперболоа, и указываетъ въ главнѣйшихъ теоремахъ на приложенія къ искусствамъ и ремесламъ, при чемъ руководствуется сочиненіемъ: Traité des sections coniques et autres courbes anciennes, par M. de la Chapelle.

Klassa VI-ta, (godzin 3).

Działania na ilościach pierwiastkowych; równania stopnia drugiego; postępy różnicowe i ilorazowe; równania wykładnicze; teoria logarytmów, kombinacye i binom Newtona.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Meyer i Choquet, Elemens d'algèbre, 2-gie wydanie.

Bourdon, Zasady algebry, tłumaczenie polskie z francuzkiego.

Problèmes d'algèbre et exercices de calcul algébrique avec les solutions, par M. Georges Ritt, Paris, 1842

3) Do trygonometrii.

Klassa V-ta, (godzin 2).

Przedmiot ten Nauczyciel wykladać będzie podług dzieła: Początki trygonometrii płaskiej przez Polińskiego, a mianowicie, o liniach trygonometrycznych; wyprowadzi z figury wzory, które w zastosowaniach najczęściej się natrafiają, jako to:

na dodawanie i odejmowanie łuków, na mnożenie i dzielenie łuków; następnie wyłożywszy pięć twierdzeń okazujących związek między bokami i kątami trójkątów prostokreślnych, przejdzie do rozwiązywania trójkątów, przyczem wprawiać będzie uczniów na licznych i rozmaitych przykładach w użycie tablic trygonometrycznych i w porządne prowadzenie rachunku, który się powinien układać w tabelle, jeżeli jest przydłuższy, a trójkąty zaś w jedno od drugich.

4) Do sekcij konicznych.

Klassa VI-ta, (godzin 2).

Trzymając się dzieła: Cours complet de géométrie par N. J. Didier. Nauczyciel wyłoży syntetycznie wszystkie własności linii drugiego rzędu, to jest elipsy, paraboli i hiperboli, wskazując przy ważniejszych twierdzeniach zastosowania do sztuk i rzemiosł.

5) *Начертательная геометрія.*

V-й К л а с с ь (2 часа въ недѣлю).

О проекціяхъ точки и прямой линіи; о слѣдахъ плоскостей; задачи, относящіяся къ прямымъ линіямъ, угламъ и плоскостямъ; о кривыхъ плоскихъ и двойной кривизны, и о построении къ нимъ касательныхъ и нормальныхъ линій.

VI-й К л а с с ь (2 часа въ недѣлю).

О кривыхъ поверхностяхъ, каковы: разгибающіяся и неразгибающіяся поверхности, поверхности вращенія и огибающія; о пересѣченіи кривыхъ поверхностей съ плоскостью, и о построении къ этимъ поверхностямъ касательныхъ и нормальныхъ плоскостей.

Примѣчаніе. Курсъ о поверхностяхъ излагается, по возможности, вкратцѣ, и для примѣровъ избираются важнѣйшія частныя поверхности, съ приложеніемъ оныхъ къ искусствамъ.

Руководствомъ для Учителей будетъ:
Géométrie descriptive par Le Febure de Fourcy.

6) *Общая механика.*

VI-й К л а с с ь (3 часа въ недѣлю).

Преподаваніе этого предмета учащій начинаеть съ предварительныхъ свѣдѣній о движеніи, скорости, о силахъ и массѣ; потомъ проходитъ статику твердыхъ тѣлъ, о сложеніи и разложеніи силъ, приложеніе статики къ опредѣленію центра тяжести линій, фигуръ и тѣлъ; приложеніе статики къ теоріи простыхъ машинъ, т. е. условія равновѣсія въ веревкѣ, рычагѣ, блокѣ, воротѣ, наклонной плоскости, клинѣ и винтѣ, а также въ сложныхъ машинахъ, т. е. въ веревчатомъ многоугольникѣ, полиспастахъ, зубчатыхъ колесахъ и т. п.

Динамика твердыхъ тѣлъ; главнѣйшіе законы паденія тѣлъ, какъ-то: о паденіи по наклонной плоскости и кривымъ линіямъ, о центробѣжной силѣ, объ ударѣ тѣлъ, о моментѣ инерціи.

Ноконееъ, главные основанія механической работы природныхъ дѣйствователей и способъ опредѣленія оной; краткое описаніе рабочихъ машинъ, каковы: ворота, колеса водяныя, вѣтреныя и въ паровыхъ машинахъ.

5) *Do geometryi opisującej.*

Klasa V-ta, (godzin 2).

O rzutach punktu i linii prostej; o śladach płaszczyzn; zagadnienia dotyczące się linii prostej, kątów i płaszczyzn; o liniach krzywych tak płaskich, jak i podwójnej krzywości, tudzież o prowadzeniu do nich linii stycznych i normalnych.

Klasa VI-ta, (godzin 2).

O powierzchniach krzywych, rozwijalnych, skośnych, obrotowych i powłóczących.

O przecięciu powierzchni z płaszczyzną i prowadzeniu płaszczyzn stycznych i normalnych do powierzchni powyższych.

Uwaga. Uczący powinien kurs drugi o powierzchniach wyłożyć w skróceniu, i za przykłady obierać powierzchnie szczególne najważniejsze, oraz wskazywać ich przystosowania w sztukach.

Przewodnikiem dla Nauczycieli będzie:
Géométrie descriptive par Le Febure de Fourcy.

6) *Do mechaniki ogólnej.*

Klasa IV-ta, (godzin 3).

Wykład téj nauki rozpocznie uczący od wiadomości wstępnych, o ruchu, prędkości, siłach i massie; następnie przejdzie ze statyki ciał stałych naukę o składaniu i rozkładaniu sił, zastosowania statyki do oznaczenia środka ciężkości linij, figur i brył, zastosowania statyki do teoryi machin prostych, to jest: wyłoży warunki równowagi w sznurze, dragu, bloku, kole na walcu, równi pochyłej, śrubie i klinie, tudzież w machinach złożonych, to jest: w wielokacie sznurowym, wielokrążkach, kołach zębatych i t. p.

Z dynamiki ciał stałych wyłoży ma uczący: ważniejsze prawa ruchu ciał, jako to: o pionowym spadku ciał, o spadku po równi i po liniach krzywych, o sile odśrodkowej, o uderzaniu się ciał, o momentach bezwładności.

W końcu wyłoży uczący główne zasady o pracy mechanicznej silników naturalnych i sposób oznaczenia téj pracy, tudzież opisze pokrótce maszyny pracujące, jako to: kołowroty (maneże) koła wodne, wiatraki i maszyny parowe.

Руководства для Учителя:

Rühlmann, Die technische Mechanik.
Burg, Die technische Mechanik.

7) Зоология и ботаника.

V-й Классъ. Зоология (2 часа).

Такъ какъ ученики этого класса имѣютъ уже понятие обо всей наукѣ и ознакомлены съ полезнѣйшими животными, то здѣсь сообщаются имъ болѣе точныя свѣдѣнія о систематическомъ дѣленіи животныхъ, основанномъ на внутреннемъ ихъ строеніи. Чтобы облегчить надлежащее уразумѣніе этой системы, Учитель изъясняетъ строеніе животныхъ и показываетъ значеніе различныхъ органовъ, входящихъ въ составъ ихъ тѣла. Потомъ занимается описаніемъ классовъ, разрядовъ, родовъ и видовъ животныхъ, и подобно тому, какъ въ низшихъ классахъ, не входя въ ученые умозрѣнія, обращаетъ вниманіе учениковъ на тѣ естественныя произведенія, которыя нужны всякому технику, то есть: ремесленнику, фабриканту, земледѣльцу, и которыя составляютъ предметъ торговли.

Ботаника (2 часа).

Послѣ обширнѣйшаго изложенія основаній науки, которыя въ краткомъ очеркѣ были сообщены ученикамъ четырехъ низшихъ классовъ, учащій знакомитъ учениковъ съ возможно большимъ числомъ самыхъ полезныхъ и вредныхъ растений, при чемъ ученики занимаются собираніемъ живыхъ растений, опредѣляютъ ихъ названія и составляютъ краткія описанія оныхъ, съ указаніемъ на ихъ свойства и употребленіе. Въ опредѣленіи растений Учитель придерживается естественной системы, которая показывая болѣе тѣсную связь между растениями, знакомитъ вдругъ со многими родами, принадлежащими къ одному семейству. При описаніи же растеній и произведеній отъ нихъ получаемыхъ, преподаватель обращаетъ вниманіе на малѣйшія ихъ измѣненія, коль скоро они важны въ техническомъ отношеніи, указываетъ ихъ отечество, особенно же тѣ мѣста, откуда они получаютъ для торговли, и въ продолженіе всего курса объясняетъ, находится ли у насъ которое изъ полезныхъ растений, или можетъ ли быть воздѣлываемо. Какъ въ низшихъ классахъ, такъ и здѣсь учащій

Прzewodniki dla Nauczycieli:

Rühlmann, Die technische Mechanik.
Burg, Die technische Mechanik.

7) Do zoologii i botaniki.

Klasa V-ta, Zoologia, (godzin 2).

Gdy uczniowie tej klasy już mają wyobrażenie o całości nauki i są obeznani z najużyteczniejszymi płodami zwierzęcego królestwa; tu zatem z większą ścisłością naukową obeznan Nauczyciel z systematycznym podziałem, na wewnętrznej budowie zwierząt opartym. Dla zrozumienia wszakże takiego układu, da poprzednio dokładne wyobrażenie o téjże budowie, opisując po szczególe różne organa zwierzęce, pod względem ich przeznaczenia w życiu zwierząt. Przystąpi zaraz do opisanja gatunków, w czem podobnie jak w klasach niższych, usunawszy z uwagi wszelkie cele scyentyficzne, starać się będzie przedstawiać uczniom te płody przyrodzenia, z którymi ma do czynienia wszelkiego rodzaju technik, czyli rzemieślnik, fabrykant, rolnik, równie jak te, które są przedmiotem handlu.

Botanika, (godzin 2).

Wyłożywszy obszerniej zasady nauki, z którymi się wkrótce obeznali uczniowie w kursie niższym, najwięcej zajmować się będzie praktycznym wykładem, to jest poznaniem jak największej liczby roślin, a szczególniej użytecznych lub szkodliwych; do czego mu najbardziej posłużyć może, gdy uczniowie zatrudniać się będą zbieraniem żywych exemplarzy, oznaczeniem ich nazwisk i zamieszczaniem krótkiego ich opisu, z wymienieniem ich własności i użytków. W determinowaniu roślin trzymać się będzie układu przyrodzonego, jako przedstawiającego ściślejsze związki między roślinami, a zatem dającego poznać od razu wiele rodzajów roślin w jedną familię czyli gromadę naturalną zebranych. Przy opisywaniu takowych roślin i płodów, z nich, zwróci uwagę na najdrobniejsze ich odmiany, skoro te we względzie technicznym są ważnemi, wymieni ich ojczyznę, nie opuszczając tych nadewszystko okolic, z których je w handlu otrzymujemy; nie pominie w ciągu całej nauki uwag, czy który z tych pożytecznych płodów posiadamy wewnątrz kraju, lub czy moglibyśmy w nim ich utrzymanie zaprowadzić. I w tym wyższym wykładzie, będzie miał na uwa-

имѣть въ виду направленіе заведенія, и потому въ описательной части дѣлаетъ нѣкоторый выборъ, и болѣе подробныя свѣдѣнія сообщаетъ о такихъ растеніяхъ, которыя тѣснѣе связаны съ цѣлью учебнаго заведенія.

Руководствами для Учителя будутъ слѣдующія сочиненія:

Cours d'histoire naturelle par Milne-Edwards, Jussieu et Beudant, Парижъ, 1842 года.

Основанія ботаники, 2 части, сочиненіе Писулевскаго, въ 1840 и 1841 годахъ. Варшава.

Flora germanica, Kunth, Berlin.

Le règne animal par Cuvier, édition nouvelle de Milne-Edwards.

Основанія ботаники, составленныя Горяниновымъ, С.-Петербургъ, 1841 г.

Введеніе къ изученію ботаники, сочиненіе Профессора Декан-доля. Переводъ Профессора Шиховскаго, 2 тома. Москва, 1839 г.

Основанія зоологіи, сочиненіе Мильнъ Эдвардса. Переводъ Ловецкаго, Москва 1840 г.

Leçons élémentaires de Botanique, fondées sur l'analyse de 50 plantes vulgaires, par M. Em. le Maout. Paris, 1844, deux parties.

8) Минералогія.

Минералогія преподается въ VI-мъ классѣ, по 2 часа въ недѣлю.

Курсъ оной раздѣляется на двѣ части, а именно: на предварительную, излагающую о способахъ узнавать минералы, то есть объ ихъ характерахъ, и на описательную, въ которой ученики знакомятся съ замѣчательнѣйшими породами минераловъ.

Въ предварительной части, преподаватель излагаетъ о главныхъ характерахъ ископаемыхъ, а именно: объ ихъ кристаллическихъ формахъ, о внутреннемъ составѣ, о твердости и относительномъ вѣсѣ; о другихъ же свойствахъ говоритъ столько, сколько знаніе оныхъ необходимо для составленія себѣ общаго объ нихъ понятія. Въ ученіи о кристаллахъ преподаватель не излагаетъ въ подробности всей кристаллографіи, но объясняетъ только, что разумѣется подъ кристаллическими системами, соче-

дѣе учащійся дѣятельность школы, и для того въ части описующей musí niejaki robić wybór i obszerniejszą wiadomość podawać o takichъ плодахъ roślinnych, które bliższy mają związek z celemъ школы, w której się młodzież kształci.

Прzewodnikami dla Nauczycieli będą następujące dzieła:

Cours d'histoire naturelle par Milne-Edwards, Jussieu et Beudant, Paris, 1842.

Zasady botaniki, 2-ie części, przez Pisulewskiego, w roku 1840 i 1841, Warszawa.

Flora germanica, Kunth, Berlin.

Le règne animal par Cuvier, édition nouvelle de Milne-Edwards.

Zasady Botaniki ułożone przez Gorianinowa, St. Petersburg, 1841 r.

Wstęp do nauki Botaniki. Dzieło Professora Decandola, tłumaczenie Professora Szychowskiego, 2 tomy, Moskwa, 1839 r.

Zasady Zoologii przez Milne-Edwards'a, tłumaczenie Łowieckiego, Moskwa, 1840 r.

Leçons élémentaires de botanique, fondées sur l'analyse de 50 plantes vulgaires, par M. Em. le Maout. Paris, 1844, deux parties.

8) Do mineralogii.

Mineralogia w klasie VI-jej, (godzin 2 tygodniowo).

Wykład jej rozdzieli uczący na dwie części:

1) część przygotowawczą, o sposobachъ poznawania minerałów, czyli o ichъ charakterachъ;

2) część opisową, w której uczniowie oznajmują się zъ ważniejszymi gatunkami minerałów.

W części przygotowawczej uczący wyłoży o głównychъ charakterachъ ciałъ kopalnychъ, а mianowicie o kształtachъ ichъ krystalicznychъ, o budowie wewnętrznej, o twardości i ciężkości gatunkowej, zajmując się innemi własnościami, ile potrzeba do dania o nichъ ogólnego wyobrażenia.

W nauce o kryształachъ nie idzie o całe rozwinięcie krystallografii; uczący wskaże tylko, co są szeregi krystallograficzne,

таніями, симметрією, совершенствомъ кристалловъ и т. д., и все это поясняетъ примѣрами. Такъ какъ кристаллы въ природѣ встрѣчаются рѣдко, и минералы всего чаще являются въ видѣ неправильныхъ массъ, кои важны въ искусствахъ по своимъ началамъ, то преподаватель знакомитъ учениковъ съ паятельною трубкою и съ ея употребленіемъ, и излагаетъ способы, употребляемые при качественномъ анализѣ для опредѣленія составныхъ частей минерала, его вида и употребленія въ искусствахъ.

Въ описательной части, преподаватель излагаетъ общія основанія минералогическихъ системъ; потомъ, избравъ себѣ самое лучшее раздѣленіе, основанное на химическихъ началахъ, приступаетъ къ частнымъ описаніямъ. При описаніи породъ, онъ особенно обращаетъ вниманіе на драгоценные камни, на минералы, образующіе на земной поверхности большія массы, или входящіе въ составъ сложныхъ горныхъ породъ, каковы напримѣръ, полевої шпатъ, авгитъ, роговая обманка, цеолиты, кварцъ известнякъ и проч., не спуская однакожъ изъ виду минераловъ, замѣчательныхъ по своему особенному строенію или другимъ какимъ нибудь свойствамъ. Изъ металловъ подробно разсматриваются руды: желѣзныя, марганцовыя, цинковыя, свинцовыя, мѣдныя, сурьмяныя, мышьяковыя и другія, доставляющія матеріалы для различныхъ издѣлій, или же составляющія вредныя примѣси въ рудахъ полезныхъ металловъ. При изложеніи о горючихъ тѣлахъ, а именно: о каменномъ углѣ и торфѣ, преподаватель обращаетъ особенно вниманіе на свойства, примѣси, мѣстонахожденіе и проч. По окончаніи орыктогностической части, преподаватель излагаетъ, особенно въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ горное направленіе, общія основанія геологіи. При этомъ онъ разсматриваетъ: во 1-хъ) простые горныя породы, во 2-хъ) сложные и въ 3-хъ) состоящіе изъ обломковъ, и обращаетъ особенное вниманіе на характеры на механическое соединеніе составныхъ частицъ и на общія свойства горныхъ породъ или скалъ; потомъ раздѣляетъ эти горныя породы на извѣстныя группы, сообразно съ эпохами, въ коихъ онѣ образовались; наконецъ разсматриваетъ эти группы по постепеннымъ формациямъ, составляющимъ твердую кору земнаго шара, и указываетъ находящіеся въ нихъ замѣчательнѣйшія окаменѣлости.

kombinacye, symetria, zupełność kryształów, spólowienie i t. d. i to objaśni przykładami.

Ponieważ kryształy są w naturze rzadkością, najczęściej zaś przedstawiają się massy nieforemne, i minerały w przemyśle są użyteczne przez swe pierwiastki, dla tego uczący przejdzie tu obszerniej naukę o letrorze i o jego użyciu; poda sposoby w analizie qualitative używane do wynalezienia pierwiastków minerału, a tém samem oznaczenia jego gatunku i użytku w przemyśle.

W części opisowej można dać ogólne wyobrażenie o zasadach systematów mineralogicznych; następnie podług dogodnego podziału, na zasadach chemicznych opartego, przystąpić do opisów szczegółowych.

Z pomiędzy gatunków szczególniej zwróci uwagę na kamienie drogie; na minerały tworzące wielkie massy na powierzchni ziemi, lub do składu skał złożonych wchodzące, jak np. feldspat, augit, hornblenda, zeolity, kwarc, wapień i t. d. nie zaniehbując wszakże minerałów, odznaczających się wykształceniem lub innemi własnościami.

Z metalów opiszą się szczegółowo rudy żelaza, manganazu, cynku, ołowiu, miedzi, antymonu, arszeniku, i inne dające materiały do wyrobów, lub jakie domieszkania szkodliwe w rudach metalów użytecznych.

O materyałach palnych, mianowicie o węglu kamiennym, brunatnym, o torfie, będzie podana wiadomość szczegółowa co do charakterów, domieszkań, położenia i t. d.

Po skończeniu części oрыктогностycznej, uczący przejdzie, mianowicie w szkole wyższej z dążnością górniczą, geologię, ograniczając się na jęj ogólnym rysie. Naprzód opiszе skały pojedyncze, 2-e złożone, 3-cie ułomkowe, dając dokładny obraz części składowych mechanicznych i ogólnego charakteru skały; następnie podzieli te skały na pewne grupy, wedle przyjętych epok co do czasu ich utworzenia, nakoniec wskaże następstwo w formacyach składających te grupy, tworzące część stałą kuli ziemskiej, i opiszе skamieniałości w nich zawarte.

Руководствами будутъ слѣдующія сочиненія:

Populäre Mineralogie, von Hochstetter, Reutlingen, 1835.

Handbuch der gesammten Mineralogie, von Walchner, Carlsruhe, 1829.

Grundriss der Mineralogie mit Einschluss der Geognosie und Petrefaktenkunde, von Gloeker, Nürnberg, 1839.

Traité de minéralogie par Beudant.

Lyell, Nouveaux éléments de Géologie, traduit de l'anglais par Meulin, Paris, 1839.

Руководство къ минералогіи, Профессора Соколова, С.-Петербургъ, 1832 года.

Главныя основанія минералогіи, составленныя Штурмомъ. С.-Петербургъ, 1835 года.

Руководство къ геологіи, составленное Соколовымъ, С.-Петербургъ, 1842 года.

Minéralogie appliquée aux arts par Brard. Paris.

9) Физика.

Полный курсъ физики проходится въ двухъ классахъ, т. е. въ V и VI-мъ, по 2 часа въ недѣлю въ каждомъ классѣ.

V-й Классъ. Такъ какъ ученики этого класса слушали уже физику въ классахъ низшихъ, то Учитель пропускаетъ предварительныя понятія о общихъ свойствахъ матеріи, и вмѣсто того излагаетъ: способы измѣренія времени, скорости и силы, слѣдствія, происходящія отъ силъ мгновенныхъ и непрерывныхъ, сложение и разложение силъ сходящихся и параллельныхъ, при чемъ преподаватель знакомитъ учениковъ съ простыми машинами, покуда онѣ необходимы для уразумѣнія физическихъ приборовъ.

Потомъ переходитъ къ явленіямъ твердыхъ тяжелыхъ тѣлъ, повѣряетъ на атвудовой машинѣ законы свободного паденія тѣлъ, излагаетъ вкратцѣ о движеніи по кривымъ линіямъ, о центробѣжной силѣ, о качательномъ движеніи и употребленіи маятника, о способахъ опредѣленія центра тяжести въ главныхъ случаяхъ и приведенія въ равновѣсіе тяжелыхъ тѣлъ, при чемъ описываетъ устройство хорошихъ вѣсовъ, безменовъ, Санкторіевыхъ вѣсовъ, и показываетъ употребленіе оныхъ въ промышленности.

Въ гидростатикѣ Учитель говоритъ о сжимаемости жидкости и способахъ измѣренія оной, о равномерномъ распространеніи

Проводниками będą następujące dzieła:

Populäre Mineralogie, von Hochstetter, Reutlingen, 1835.

Handbuch der gesammten Mineralogie, von Walchner, Carlsruhe, 1829.

Grundriss der Mineralogie mit Einschluss der Geognosie und Petrefaktenkunde, von Gloeker, Nürnberg, 1839.

Traité de minéralogie par Beudant.

Lyell, Nouveaux éléments de géologie traduit de l'anglais par Meulin, Paris, 1839.

Przewodnik do Mineralogii, przez Professora Sokołowa, St. Petersburg, 1832 r.

Główne zasady Mineralogii, ułożone przez Sturma, St. Petersburg, 1835 r.

Przewodnik do Geologii przez Sokołowa, St. Petersburg, 1842 r.

Minéralogie appliquée aux arts, par Brard, Paris.

9) Do fizyki.

Przedmiot ten, stosownie do planu, wyłożyć się ma całkowicie w dwóch klassach, to jest w V i VI-éj; czas na to przeznaczają się po dwie godzin tygodniowo w każdéj.

Kurs klasy V-éj. Uczący, pamiętając na to, iż ma przed sobą uczniów, którzy już popularnego wykładu téj nauki słuchali w klassach niższych, pominię wiadomości wstępne, dotyczące się przymiotów powszechnych materii, a w miejsce tego da wyobrażenie mierzenia czasu, prędkości i siły, odróżni skutek siły raz wywartéj od powtarzającéj się i w ogólności zmiennéj, nauczy składać i rozkładać siły, mianowicie schodzące się i równoległe. Przytem da poznać treściwie maszyny proste o tyle, o ile one są potrzebne do znajomości narzędzi fizycznych.

Z kolei przystąpi do fenomenów ciał ciężkich stałych, poda sposób udowodnienia praktycznego praw spadku pionowego na machinie Atwooda. Następnie da krótkie wyobrażenie o biegu po liniach krzywych, o sile odśrodkowéj, o biegu wahadłowym i o użytkach z wahadeł; nauczy dochodzić środka ciężkości w przypadkach najważniejszych, tudzież równoważenia ciał ciężkich, a przytem opisz budowę najdokładniejszej wagi, przemianów, wagi Sanktoryusza i jéj użytki w przemyśle.

Z hidrостатыки ciał ciężkich powie o ściśliwości cieczy i o sposobach jéj mierzenia, o równém rozchodzeniu się siły w cieczach,

силы въ жидкостяхъ, о гидравлическомъ прессѣ, о способахъ опредѣленія давленія жидкости на дно и бока сосудовъ, о теоріи и употребленіи сообщающихся сосудовъ.

Далѣе проходитъ теорію давленія жидкости на твердыя тѣла въ нихъ погружаемая, законъ Архимеда и основывающуюся на немъ науку равновѣсія твердыхъ тѣлъ, погружаемыхъ въ жидкости, способъ предѣленія относительнаго вѣса тѣлъ, съ описаніемъ ареометровъ, денсиметровъ, алкометровъ, сахарометровъ и тѣмъ подобныхъ ареометрическихъ пробъ; наконецъ изъясняетъ причины явленія прилипанія; Въ гидравликѣ излагаются теоретическіе и практическіе способы опредѣленія количества жидкости вытекающей изъ сосудовъ.

Въ заключеніе науки о слѣдствіяхъ тяжести, проходится пневматика, а именно: главные роды барометровъ, законъ Мариотта, примѣненіе этого закона къ показанію конструкции манометровъ, употребляемыхъ въ промышленности, воздушный насосъ и польза, какую можно получить отъ воздуха сгущеннаго и разрѣженнаго, особенно же при испареніи сыроповъ и т. п.; наконецъ повторяется то, что по этому предмету пройдено въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ.

Курсъ 5-го класса оканчивается ученіемъ о теплородѣ, въ которомъ излагаются: свѣдѣнія относящіяся къ причинамъ теплоты; главные виды термометровъ, а именно: термоскопы, пиromетры, способы опредѣленія коэффициентовъ расширенія тѣлъ отъ теплорода; арифметическое вычисленіе размѣровъ тѣла при разныхъ температурахъ; ученіе объ удѣльномъ теплородѣ, калориметрическіе способы опредѣленія онаго; о химической теплотѣ, съ приложеніемъ къ способамъ опредѣленія доброты горючихъ матеріаловъ; устройство горновъ; о скрытомъ теплородѣ; теорія охлаждающихъ смѣсей и употребленіе теплоты водяныхъ паровъ при нагреваніи, кипяченіи и испареніи; способы опредѣленія давленія паровъ; устройство обыкновенной паровой машины, локомотива, парохода; основанія распространенія теплорода въ видѣ лучей; теорія подвижнаго равновѣсія; законы охлажденія тѣлъ и т. п.; наконецъ, метеорологическая часть ученія о теплородѣ, а именно: объ источникахъ теплорода на землѣ; о внутренней теплотѣ земнаго

описе прасѣ гидравлическую, науды мѣрzyć ciśnienia cieczy na dna i boki naczyń, wyłoży teorię i użytki rurek spółkujących.

Dalę zajmie się teorią ciśnień cieczy wywartych na ciała stałe w nich zawarte, dowiezie prawa Archimedes, a na niem oprze naukę równowagi ciał stałych w cieczach pograżonych, zkađ wypływa sposób dochodzenia gatunkowego ciężaru ciał, łącznie z wyobrażeniem areometrów, densimetrów, alkoholometrów, saccherometrów i t. p. próbek areometrycznych. Wiadomość ty-cząca się przyczyny fenomenów kapillarnych zakończy część hydrostatyki. Z hydrauliki wyłoży Nauczyciel o sposobach, teoretycznych i praktycznych mierzania ilości wypływu cieczy z naczyń.

W zakończeniu nauki o skutkach ciężkości, udzielić się ma jeszcze pneumatyka. W niej opisz Nauczyciel główne gatunki barometrów, wyłoży prawo Mariotta, zastosuje je do okazania konstrukcyi ważniejszych manometrów używanych w przemyśle. Opisz maszynę pneumatyczną i użytki przemysłowe z powietrza zgęszczonego, tudzież rozrzedzonego, przy parowaniu syropów i t. d. W końcu przypomni uczniom z tej części ważniejsze prawdy, wyłożono w szkołach powiatowych realnych.

Zakończy kurs klasy V-jej nauką ciepła, w której wyłożyć się mają: wiadomości ty-czące się przyczyny ciepła.

Główniejsze gatunki ciepłomierzów: termoskopy, pyrometry, sposoby dochodzenia współczynników rozszerzalności ciał od ciepła, tudzież wyrachowania arytmetyczne rozmiarów ciał w tempereturach jakichkolwiek. Z porządku następuje nauka o gatunkowym cieple i sposoby kalorymetryczne jego dochodzenia; potem nauka o cieple chemicznem z zastosowaniem do dochodzenia wartości opałowych materyałów i konstrukcyi ognisk; dalę nauka o utajaniu się ciepła, łącznie z teorią mieszanin oziębiających i użytkowaniu z ciepła pary wodnej w ogrzewaniu i parowaniu na większą skalę. W dalszym ciągu wyłożyć można o sposobach mierzania prężności par, opisać myśl maszyny parowej zwyczajnej, parowozu i paropływu; a w zakończeniu teoryi ciepła, należy wskazać zasady rozchodzenia się ciepła przez promieniowanie, udział i strumienie płynów ogrzewanych, a nadto teorię równowagi ruchomej cieplika, prawa stygnięcia ciał i t. p. W dopełnieniu wiadomości fizycznych o cieple, nie może być pominięta część meteorologiczna, a mianowicie wiadomość o źródłach ciepła na ziemi, o cieple wewnętrznem kuli ziemskiej i jego skutkach, zasady

шара и слѣдствіяхъ оной; основанія гигрометріи; о климатахъ, вліяніи оныхъ на прозябаніе и на здоровье людей, и т. п.

VI-й Классъ. Курсъ этого класса заключаетъ въ себѣ ученіе объ электричествѣ, гальанизмѣ, магнетизмѣ, электромагнетизмѣ, звукѣ и свѣтѣ.

1) Электричество: теорія Зиммера и Франклина; электрометры и способы опредѣленія силы электричества; законъ ослабѣванія электричества по мѣрѣ разстоянія; о возбужденіи электричества посредствомъ вліянія; о электроскопахъ и конденсаторахъ; изъясненіе явленія града, сѣвернаго сіянія и другихъ электрическихъ метеоровъ.

2) Гальанизмъ: электрометрическая теорія Вольты; описаніе по ней устройства вольтоваго столба; различные виды мокрыхъ и сухихъ гальваническихъ цѣпей; физическія, химическія и фізіологическія дѣйствія гальваническаго столба.

3) Магнетизмъ: теорія возбужденія магнетизма и пребыванія оного въ атомахъ тѣлъ намагниченныхъ; о склоненіи и наклоненіи магнитной стрѣлки и способы опредѣленія оныхъ; о намагничиваніи посредствомъ двойнаго натиранія; законы магнитныхъ притяженій и отталкиваній; измѣреніе магнитной силы; описаніе морскаго компаса.

4) Электромагнитныя явленія: открытіе Эрштета (Oerstedt); описаніе гальванометра, мультипликатора и его употребленіе; взаимное дѣйствіе токовъ другъ на друга и на токи земные; теорія Ампера; новѣйша теорія магнитной силы; о намагничиваніи посредствомъ электрическаго тока; происхожденіе токовъ посредствомъ магнита, или электричества посредствомъ индукціи; описаніе магнито-электрической машины и употребленіе оной въ медицинѣ; о магнито-электромоторахъ.

5) Акустика: теорія звуковыхъ волнъ; опредѣленіе числа дрожаній тѣлъ звучащихъ; описаніе акустической Сирены и употребленіе оной; описаніе сорометра; изъясненіе естественной и хроматической гаммы; теорія происхожденія тоновъ въ духовыхъ инструментахъ.

6) Оптика: теорія свѣтоносныхъ волнъ; фотометрія; законы отраженія, преломленія и разложенія свѣта; теорія выпуклыхъ и вогнутыхъ зеркалъ и стеколъ; описаніе оптическихъ приборовъ, какъ-то микроскопа, камеръ-обскуры, дагеротипа, мегаскопа, те-

hygrometryi, о климатахъ, ихъ вліяніи на вегетачю и здоровье ludzi и т. п.

Kursъ klasy VI-jej obejmie naukę o elektryczności, galwanizmie, magnetyzmie, elektromagnetyzmie, głosie i świetle.

1) Z nauki o elektryczności, wyłożyć się mają następujące teorye: teorya Simmera i Franklina, elektrometry i sposoby mierzenia siły elektrycznej, prawa ubywania działaności elektrycznej z odległością rosnącą. O wzbudzeniu elektryczności przez wpływ czyli natchnienie, o elektroskopach i kondesatorach, teorya gradu, o zorzy północnej i innych meteorach elektrycznych.

2) Z nauki o galwanizmie wyłoży się: teorya elektryczna Volty, podług której opisze się budowa stosu elektrycznego; główne gatunki stosów mokrych i suchych; skutki fizyczne, chemiczne i fizyologiczne elektryczności galwanicznej.

3) Z magnetyzmu wyłożyć się ma: teorya wzbudzania tej siły i jej znajdowania się w atomach ciał namagnesowanych. Wiadomości o zboczeniu i nachylaniu igły magnesowej, sposoby ich mierzenia za pomocą bussoli odpowiednich. O magnesowaniu przez podwójne dotykание. Prawa atrakcyj i repulsyj magnetycznych; mierzenia sił magnetycznych; opis bussoli morskiej.

4) Po wykładzie galwanizmu i magnetyzmu, przystąpić można do fenomenów elektro-magnetycznych. Główne materye tu należące są: odkrycie fundamentalne Oerstedta, opis galwanometru, multiplikatora i jego użytki. Działanie wzajemne strumieni elektrycznych na siebie i na strumienie ziemskie. Teorya Ampera. Nowsza teorya siły magnetycznej. O magnesowaniu przez strumienie elektryczne. Wywiązywanie strumieni elektrycznych za pomocą magnesu, czyli elektryzowanie przez indukcję. Opis maszyny magneto-elektrycznej i jej użytki w medycynie. O magneto-elektromotorach.

5) Następnie idzie Akustyka; tu wyłożyć należy: teoryę fal głosowych, mierzenie liczby drzeń ciał głos wydających, opis syreny akustycznej i jej użycie. Opis sonometru, wyobrażenie o gammie naturalnej i średniej czyli muzycznej, w końcu teoryę powstawania tonów w instrumentach dętych.

6) Cały ten kurs fizyki zakończy nauka o świetle; w nią wyłożyć się mają: teorya fal świetlnych, fotometrya. Prawa odbijania się światła, jego załamania i rozczepiania na kolory. Teorya zwierciadeł i soczewek wypukłych lub wklęsłych; opis gło-

лескопа, зрительных трубъ, волшебнаго фонаря и фантасмографіи. Наконецъ краткое понятіе о двойномъ преломленіи, интерференціи и поляризації свѣта, о цвѣтахъ тонкихъ пластинокъ съ примѣненіемъ къ теоріи цвѣтовъ тѣлъ.

Руководствами для Учителей, кромѣ предписанныхъ для преподаванія сего предмета въ филологическихъ учебныхъ заведеніяхъ, будутъ еще слѣдующія сочиненія:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet von Dr. Joh. Müller, in zwei Bänden, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Ernest Gottfried Fischer's Lehrbuch der mechanischen Naturlehre neu bearbeitet von Ernest Ferdin. August, zwei Theile.

Traité élémentaire de Physique par Despretz.

Traité de la chaleur considérée dans ses applications par E. Péclet, deuxième édition. deux volumes in 4-to avec planches.

10) Химія.

Въ V-омъ классѣ преподается неорганическая химія, въ VI-омъ — органическая.

V-й К л а с с ъ. (2 часа въ недѣлю).

Изложеніе химіи начинается съ объясненія, чѣмъ химія отличается отъ другихъ естественныхъ наукъ; какого рода дѣйствія-ми она занимается, какіе результаты этихъ дѣйствій; что такое простыя тѣла или начала; какія общія ихъ свойства; что такое сложныя тѣла; что заставляетъ тѣла соединяться между собою; ученіе о сродствѣ тѣлъ; законы сродства; ученіе о пропорціональныхъ числахъ и употребленіе ихъ въ практикѣ. Частная химія: отличіе неметаллическихъ тѣлъ отъ металловъ; простыя тѣла; кислородъ; водородъ, азотъ съ атмосферическимъ воздухомъ, сѣра, хлоръ, бромъ, іодъ, фосфоръ, мышьякъ, сурьма, углеродъ, синеродъ и кремній. О соединеніяхъ неметаллическихъ тѣлъ: кислоты и неутральныя соединенія; водородныя соединенія: вода, водо-хлорная кислота, сѣрнисто-водородный газъ, фтористая кислота, синильная кислота, аміакъ, мышьяковисто-водородный газъ, фосфорно-водородный газъ; летучія соединенія водорода и угле-

внѣшнихъ нарѣзди оптическихъ какими są: mikroskop, ciemnica optyczna, dagerotyp, megaskop, teleskopy, lunety, latarnia czarnoksiężka i fantasmagorya. Dla dopełnienia kursu, należy dać w końcu treściwe wyobrażenie o podwójnym załamaniu się światła, interferencyi, o polaryzacyi i obróbkach kolorowych, z zastosowaniem do teoryi kolorów ciał.

Oprócz dzieł przepisanych do wykładu tego przedmiotu w zakładach naukowych filologicznych, służyć będą Nauczycielom za przewodników następujące dzieła:

Pouillet's Lehrbuch der Physik und Meteorologie, bearbeitet von Dr. Joh Müller, in zwei Bänden, mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Anfangsgründe der Physik von Andreas von Ettingshausen, Wien, 1844.

Ernest Gottfried Fischer's Lehrbuch der mechanischen Naturlehre neu bearbeitet von Ernest Ferdin. August, zwei Theile.

Traité élémentaire de Physique par Despretz.

Traité de la chaleur considérée dans ses applications par E. Péclet, deuxième édition, deux volumes in 4-to, avec planches

10) Do Chemii.

Chemia będzie wykładana po dwie godziny tygodniowo w klasie V-jej chemia mineralna, w klasie VI-jej organiczna.

W klasie V-jej wykład rozpocznie się od objaśnienia, czym chemia odróżnia się od innych gałęzi nauk przyrodzonych; jakiego rodzaju działania są przedmiotem jej badań; jakie skutki z tych działań wynikają; co są ciała pojedyncze czyli elementa; jakie są ogólne ich własności; co są ciała złożone; jakie przyczyny znie-
walają ciała do utworzenia związków; nauka o powinowactwie; prawa związków; nauka o ekwiwalentach i przykłady ich użycia w działaniach fabrycznych. Z chemii szczegółowej: rozróżnienie ciał niemetalicznych od metalów; ciała pojedyncze; kwasoród, wodoród, azot z powietrzem atmosferycznym; siarka, chlor ze
wzmianką o bromie i jodzie, fosfor, arsenik, antymon, węgiel, cjan i sylicyum. O związkach ciał niemetalicznych; kwasy i połączenia obojętne; związki wodorodu: woda, kwas solny, wodoród siarkowy, kwas fluorowy, pruski, amoniak, wodoród arseniko-

рода; соединения азота: азотная кислота, азотистая кислота, окиси азота; соединения фосфора, мышьяка и сурьмы; соединения углерода: углеродная кислота, окись углерода, сѣрнистый углеродъ, синеродные кислоты; соединения кремня кремневая кислота, фтористый кремній и фтористый боръ; борная кислота.

О металлахъ. Общее обозрѣніе свойствъ металловъ, ихъ соединения съ кислородомъ, сѣрою и галогидными тѣлами; способы получения этихъ соединений; подробное описаніе главнѣйшихъ соединений потассія, содія, глиня, кальція, магнія, барія, желѣза, марганца, цинка, свинца, олова, мѣди, серебра, ртути, платины и хрома.

VI-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Органическая химія. Составъ органическихъ веществъ; измѣненія, происходящія въ этихъ веществахъ при дѣйствіи на нихъ различныхъ дѣйствующихъ; общій очеркъ органическаго анализа, главнѣйшія кислоты: уксусная кислота (теорія ея получения ускореннымъ образомъ), кислоты: молочная, щавелевая, виннокаменная, лимонная, яблочная, дубильная съ главнѣйшими ихъ солями, крахмалъ, камедистыя вещества, пектинъ, сахаръ, азотистыя вещества: бѣлковина, жиловина, творожистое начало; жирныя вещества: масла, эфирныя масла, смолы, красильныя вещества: краткій очеркъ органическихъ растительныхъ основаній или алкалоидовъ; измѣненія органическихъ веществъ посредствомъ броженія (алкоголь и эфиръ), гніенія и истлѣванія (гумусъ и чернотъ); продукты сухой перегонки.

Примѣчаніе. Въ изложеніи общей химіи можно пропустить тѣла и соединения, рѣдко встрѣчающіяся въ природѣ и не имѣющія особеннаго приложенія, и посвятить время на подробнѣе описаніе свойствъ тѣлъ болѣе употребительныхъ, потому что изученіе послѣднихъ необходимо нужно во всякой отрасли промышленности. Притомъ должно имѣть въ виду главную цѣль учебнаго заведенія и смотрѣть на предметъ съ соотвѣтственной точки зрѣнія. И такъ, въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ направленіе земледѣльческое, Учитель въ особенности старается подробно изложить тѣла, которыхъ соединеніе входятъ въ составъ почвы, тепла, растенія, компостовъ или навозовъ, рухляка, глины, ключевой и колодезной воды и т. п., при описаніи соединений объясняетъ,

вы, фосфоричный; związki lotne wodorodu z węglem; związki azotu: kwas saletrzany, niedokwasy azotu; związki fosforu, arszeniku i antymonu; związki węgla: kwas węglowy, niedokwas węgla, siarczyk węgla, kwasy cyanu; związki sylicyum: kwas krzemienowy, fluorek sylicyum i boru; kwas boryczny.

О металлахъ. Ogólny obraz własności metalów, ich związków z kwasorodem, siarką i ciałami haloidalnymi; sposoby otrzymania tychъ związków. Szczegółowo opiszą się ważniejsze związki potassium, sodium, aluminium, calcium, magnezium, baryum żelaza, magnezu, cynku ołowiu, cyny, miedzi, srebra, merkuryszu, platyny i chromu.

W klasie VI-jej będzie wyłożona chemia organiczna. Jaki jest skład materij organicznych, jakichъ zmianъ doznają materje za wpływemъ rozmaitychъ działaczy.

Ogólny rys analizy organicznej.

Ważniejsze kwasy: octowy (teorya jego wyrabiania sposobemъ przyspieszonym), kwas mleczny, szczawiowy, winny, cytrynowy, jabłkowy, gorkowy, wraz z cenniejszymi solami, krochmal, gumma, klój roślinny, pektyn, cukier, materje azotowe, białka, fibryn, kazein; tłustości: mydła, oleje, olejki, żywice, farbniki.

Ogólny rys zasad organicznych czyli alkaloidów.

Zmiany materij organicznych przez fermentacyą (alkohol i eter), gnicie i butwienie (próchnica i ziemia roślinna), produkta dystyllacyi suchej.

Uwaga. W wykładzie ogólnymъ chemii można bez uszczerbku nauki opuścić ciała i związki w naturze rzadkie i niemające zastosowania, poświęcającъ czasъ na dokładniejsze objaśnienie własności ciał powszechniejszego użycia, ponieważ ichъ znajomośćъ jestъ potrzebną w każdymъ rodzaju przemysłu. W samémъ rozwinięciu nauki należy mieć na uwadze główne dążenie szkoły, i z właściwego stanowiska przedmiotъ uważać. W szkole z dążeniem rolniczym, szczególniej zajmie się uczący obszerniejszymъ wykłademъ o ciałachъ, których związki wchodzi do składu gruntów, popiołu, roślin, nawozów, marglu, kamie-

какимъ образомъ описываемыя тѣла и ихъ соединенія участвуютъ въ организаціи животныхъ и растений. Въ органической химіи обширнѣе излагаетъ о ближайшихъ началахъ общихъ многихъ растениямъ и животнымъ, о сахарѣ, крахмалѣ, спиртовомъ броженіи, о гніеніи и истлѣваніи и о составѣ гумусныхъ веществъ. Въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ мануфактурное направленіе, учащій занимается болѣе тѣми веществами, изъ которыхъ выдѣляются продукты промышленности и торговли, какъ на примѣръ сѣрная, азотная, водохлорная кислоты, сѣрникоислая мѣдь, берлинская лазурь, желѣзисто-синеродитый потассій, различныя краски, употребительнѣйшіе сплавы и т. п. Въ органической же химіи подробно излагаетъ о крахмалѣ, сахарѣ, маслахъ, эфирныхъ маслахъ, смолахъ, и въ особенности о красильныхъ и жирныхъ веществахъ и ихъ измѣненіяхъ при дѣйствіи щелочей и кислотъ, наконецъ, о продуктахъ сухой перегонки и несовершеннаго сжиганія. Въ учебномъ заведеніи, имѣющемъ горно-заводское направленіе, важнѣйшимъ предметомъ изложенія будутъ металлы и различныя тѣла въ породахъ металлическихъ находящіяся. Учащій обращаетъ особенное вниманіе воспитанниковъ на различныя свойства тѣлъ и явленія, которыми пользуются при полученіи металловъ; объясняетъ, какія тѣла производятъ на нихъ вредное вліяніе; на чемъ основываются металлургическіе процессы; описываетъ полученіе въ большомъ размѣрѣ стекла, пластическихъ произведеній и химическихъ солей. Сверхъ того, говоритъ о тѣлахъ, употребляемыхъ для улучшенія или украшенія металлургическихъ произведеній, какъ на примѣръ объ искусственныхъ окислахъ, употребляемыхъ въ качествѣ краски на фарфоровыхъ и стеклянныхъ заводахъ и т. п. Органическая химія имѣетъ менѣе приложенія въ этой части промышленности; однако для полноты науки преподаватель не пропускаетъ ея совершенно и говоритъ подробно о вышеупомянутыхъ органическихъ веществахъ, обращая особенно вниманіе на тѣ, кои принадлежатъ къ царству ископаемыхъ, какъ-то: каменный уголь, торфъ, съ показаніемъ продуктовъ, въ составѣ ихъ находящихся, и указываетъ на способы оцѣнки ихъ относительнаго достоинства, смотря по количеству отдѣляющагося изъ нихъ теплорода.

ни wapiennych, gliny, wody studziennej, źródlanej i t. d. Przy opisie związków objaśni uczniom jakim sposobem ciała te i ich połączenia wpływają na ekonomię roślin, lub zwierząt. W chemii organicznej obszerniej wyłoży: o pierwiastkach bliższych, wspólnych wielu roślinom lub zwierzętom, o cukrze, krochmalu, o fermentacji alkoholowej, o gniciu i butwieniu, i o składzie materij próchnowych. W szkole z dążeniem fabrycznym, uczący więcej zajmie się materiami, wydającymi fabrykaty, które są przedmiotem handlu, na przykład: kwas siarczany, saletrany, solny, siarczan żelaza, miedzi, berlinerblau, cyanek żółty, rozmaite farby malarskie, aliaże użyteczne i t. d. Z chemii organicznej obszerniej przejdzie o krochmalu, cukrze, olejach, olejkach, żywicach, mianowicie o farbnikach, o tłustościach i ich zmianach przy działaniu alkaliów i kwasów, o produktach dystylacji suchej i niezupełnego spalania. W szkołach z dążeniem górniczym, widocznie najważniejszym przedmiotem wykładu będą metale i ciała różne z niemi w rudach zawarte. Uczący wydatniej wykaże własności i działania, z których przy otrzymywaniu metali korzyścimy; objaśni które ciała na nie szkodliwie wpływają, na czem polegają processa mineralurgiczne; opíše wyrabianie szkła, wyrobów plastycznych i soli na wielką skalą otrzymywanych. Wykład ten winien oprócz tego obejmować znajomość ciał używanych do wydoskonalenia lub ozdoby wyrobów mineralogicznych, na przykład: niedokwasów sztucznych, na farby do malowania porcelany, fajansów, szkła i t. d. Chemia organiczna mniej ma zastosowania w tej części przemysłu, jednak nie można jej całkowicie zaniedbać. Dla uzupełnienia obrazu nauki, poda uczący dokładny obraz ogólny o materjach organicznych, i przejdzie szczegółowo materje wyżej wskazane, zastanawiając się bliżej nad materjami organicznymi, należącymi do królestwa kopalnego, szczególnie nad węglami kamiennymi, torfem i produktami w ich składach zawartymi, i poda sposoby ocenienia ich wartości opałowej.

Руководства для Учителей:

Die Chemie in technischer Beziehung, von Köhler.

Lehrbuch der Chemie, von Erdmann, 3 Auflage.

Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agricultur und Physiologie, von Liebig, 1843.

Chemische Briefe, von Liebig, 1844.

Grundriss der technischen Chemie, von R. von Specz, Wien, 1837.

Lehrbuch der Chemie, von J. Berzelius, 5 Auflage, 1844.

Lehrbuch der Chemie, von Graham, übersetzt von Otto.

11) Географія.

V-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Одинъ часъ въ недѣлю Учитель обращаетъ на краткое повторное пройденнаго въ низшихъ классахъ, съ прибавленіемъ статистическихъ свѣдѣній о замѣчательнѣйшихъ Европейскихъ государствахъ, въ особенности же о Россіи. Въ продолженіе втораго часа излагаетъ математическую географію, по инструкціи, предписанной для преподаванія сего предмета въ филологическихъ гимназіяхъ.

11) Всеобщая исторія.

V-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Преподаваніе исторіи въ V-омъ классѣ начинается съ общаго очерка событій міра; потомъ излагаются важнѣйшія происшествія изъ исторіи древней и среднихъ вѣковъ, въ порядкѣ этнографическомъ. Разказавши въ кратцѣ исторію Ассиріи, Вавилона, Финикіи, Іудеи, Египта, Греціи и Рима, Учитель изображаетъ въ общихъ чертахъ переселеніе народовъ и занятіе ими разныхъ частей Римской имперіи; потомъ изъясняетъ феодальную систему, переходитъ къ обзору крестовыхъ походовъ, упоминаетъ о рипарскихъ орденахъ, о союзахъ торговыхъ городовъ южной и сѣверной Европы; наконецъ излагаетъ замѣчательнѣйшія событія изъ исторіи тѣхъ государствъ, которыя въ среднихъ вѣкахъ играли важнѣйшую ролю. При этомъ преподаватель обращаетъ особенное вниманіе на постепенное развитіе искусствъ, ремеселъ, фабрикъ и торговли.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Die Chemie in technischer Beziehung, von Köhler.

Lehrbuch der Chemie, von Erdmann, 3 Auflage.

Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agricultur und Physiologie, von Liebig, 1843

Chemische Briefe, von Liebig, 1844.

Grundriss der technischen Chemie, von R. von Specz, Wien, 1837

Lehrbuch der Chemie, von J. Berzelius, 5 Auflage, 1844.

Lehrbuch der Chemie, von Graham, übersetzt von Otto.

11) Do Geografii.

Klasa V-ta, (godzin 2).

W jednej godzinie Nauczyciel powtórzy w krótkości geografіę wydaną w klassach niższych, z dodaniem wiadomości statystycznych znaczniejszych państw w Europie, a mianowicie Państwa Rossyjskiego;

w drugiej zaś wyłoży geografіę matematyczną podług instrukcyi, przepisanej do téj nauki dla gimnazjów filologicznych.

12) Do Historii powszechnej.

Klasa V-ta, (godzin 2).

Nauka historii w klassie V-jej, zacznie się od ogólnego rysu dziejów świata, i rozprzestrzeniać się będzie opowiadaniem ważniejszych zdarzeń z dziejów tak starożytnych, jak i średnich wieków. Porządek wykładu będzie etnograficzny. Skreśliwszy krótki obraz dziejów Assyryi, Babilonii, Fenicyi, Judei, Egiptu, Grecyi i Rzymu, Nauczyciel wyłoży w ogólnym zarysie wędrówkę ludów najezdniczych i osiedlenie się ich w Państwie Rzymskiem; następnie poda ogólne wyobrażenie o rządzie feudalnym, a potem przejdzie w krótkości wojny krzyżowe, nadmieni o zakonach rycerskich i o związkach miast handlowych, tak południowej jak i północnej Europy; z kolei skreśli ważniejsze wypadki z dziejów państw, zajmujących znakomitsze miejsce w wiekach średnich.

Przyczem zwracać będzie uwagę szczególnie na postępowanie rozwijania się sztuk, rzemiosł, fabryk i handlu.

VI-й Классъ (2 часа въ недѣлю).

Въ этомъ классѣ излагается новая исторія. Преподаватель изображаетъ въ общемъ очеркѣ исторію изобрѣтеній и географическихъ открытій, сообщаетъ свѣдѣнія объ изобрѣтеніи бумаги, книгопечатанія, пороха, компаса и проч., говоритъ о морскихъ открытіяхъ въ пятнадцатомъ и шестнадцатомъ столѣтіяхъ, а именно: объ открытіи мыса Доброй Надежды, Западной Индіи. Америки, морскаго пути въ Восточную Индію и путешествіяхъ вокругъ свѣта, о образованіи и распространеніи колоній Европейскихъ и торговли Неграми; наконецъ излагаетъ въ синхронистическомъ порядкѣ важнѣйшія событія изъ новей исторіи и изображаетъ въ краткомъ очеркѣ исторію новѣйшихъ временъ, обращая и въ этомъ классѣ особенное вниманіе на развитіе промышленности и торговли. При томъ, какъ въ предыдущемъ такъ и въ этомъ классѣ, Учитель при всякомъ удобномъ случаѣ излагаетъ біографію мужей, прославившихся своими изобрѣтеніями, ученостію, добродѣтелью, любовью къ законному порядку дѣлъ и приверженностію къ монархическому правленію. Наконецъ въ изложеніи исторіи не упускаетъ изъ виду географіи и хронологіи.

Руководствами по всеобщей исторіи будутъ слѣдующія сочиненія:

Хронологическо-историческій очеркъ государствъ новѣйшихъ временъ. Сочиненіе А. Здановича. Вильно, 1841 года.

Geschichte aller Erfindungen und Entdeckungen im Berichte der Gewerbe, Künste und Wissenschaften, von J. H. Moritz von Poppe Stuttgart, 1837.

Idee über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Völker der alten Welt, von A. H. L. Heeren.

Того же автора древняя и новая исторія.

Die Weltgeschichte in Biographien, von Dr. K. W. Boettiger Berlin, 1844.

Руководства къ познанію всеобщей исторіи Смарагдова и Лоренца.

Nouveaux éléments d'Histoire générale, par D. Leri, 1838.

Всеобщая исторія для низшихъ реальныхъ и гимназическихъ училищъ, составлена А. Поплинскимъ. Познань, 1844 года.

Классъ VI-та, (годинъ 2).

Выкладъ dziejów nowożytnych Nauczyciel rozpocznie od ogólnego rysu historyi wynalazków i odkryć geograficznych. Poda wiadomości o wynalezieniu papieru, druku, prochu, kompasu i t. d., następnie o odkryciach morskich w piętnastym i szesnastym wieku, a mianowicie o odkryciu przylądka Dobrej Nadziei, Indyj zachodnich, o podróżach w około ziemi, o powstaniu i szerzeniu się osad Europejskich i handlu Murzynami, nareszcie przystąpi do opowiadania, sposobem synchronistycznym, ważniejszych wypadków z dziejów nowożytnych, i zakończy ogólnym rysem historyi najnowszych czasów.

W tej klasie, równie jak w poprzedzającej. Nauczyciel zwracać będzie uwagę szczególniej na rozwijanie się przemysłu i handlu.

Przy sposobności nie zaniedba Nauczyciel jak w jednej, tak drugiej klasie opowiadać uczniom żywoty ludzi wsławionych wynalazkami, nauką i cnotą, tudzież przywiązaniem do prawego porządku rzeczy i rządu monarchicznego.

Wykladъ historyi w obydwóch klassach ściśle opierać się ma na chronologii i geografii.

Przewodnikami do historyi powszechnej będą następujące dzieła:

Rys chronologiczno historyczny państw nowożytnych, przez A. Zdanowicza; Wilno, 1844.

Geschichte aller Erfindungen und Entdeckungen im Berichte der Gewerbe, Künste und Wissenschaften, von J. H. Moritz von Poppe, Stuttgart 1837.

Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Völker der alten Welt, von A. H. L. Heeren.

Tegoż autora, starożytna i nowa historia.

Die Weltgeschichte in Biographien, von Dr. K. W. Boettiger, Berlin, r. 1844.

Przewodnik do nauki historyi powszechnej, Smaragdowa i Lorenza.

Nouveaux éléments d'Histoire générale, par D. Leri, 1838.

Historia powszechna dla szkół niższych realnych i gimnazjalnych, ułożona przez A. Poplińskiego, Poznań, 1844.

13) *Программа преподаванія сельскаго хозяйства въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ агрономическое на-
правление.*

Общее понятіе о сельскомъ хозяйствѣ и цѣль онаго; краткій очеркъ науки сельскаго хозяйства и раздѣленіе оной на: 1) учение о почвѣ, удобреніи и механическомъ воздѣлываніи оной; 2) разведеніе растений; 3) разведеніе животныхъ; 4) управленіе сельскимъ хозяйствомъ.

Двѣ первыя части излагаются въ V-омъ классѣ; третья и четвертая въ VI-омъ, въ которомъ, сверхъ того, преподаются еще: огородничество, садоводство и лѣсоводство.

V-й Классъ. О вліяніи свѣта, теплоты, воды и воздуха на жизнь органическихъ существъ; о климатѣ и причинахъ, отъ которыхъ зависятъ свойства онаго; о вліяніи географической широты и долготы, горъ, лѣсовъ, рѣкъ, болотъ, озеръ и моря на мѣстоположеніе и климатъ страны, разсматриваемомъ преимущественно въ отношеніи сельскаго хозяйства. Ученіе о почвахъ или агрономіи; образованіе настоящаго состава почвъ; описаніе физическихъ и химическихъ свойствъ составныхъ частей почвъ; классификація почвъ, основывающаяся на свойствахъ составныхъ частей оныхъ и могущая быть всего удобнѣе примѣненною къ практикѣ; вліяніе внѣшнихъ обстоятельствъ на достоинство почвы.

Химическое удобреніе почвы; ученіе о навозахъ; органическія и неорганическія вещества, входящія въ составъ навоза; приготовленіе онаго прежде положенія въ землю; способъ выгоднѣйшаго употребленія навоза; опредѣленіе достоинства навоза и количества онаго, потребнаго для удобренія извѣстнаго пространства земли.

Ученіе о механическомъ воздѣлываніи почвы и раздѣленіе онаго на ученіе о обработываніи земли и науку разработки оной; описаніе устройства земледѣльческихъ орудій, употребляемыхъ при обработываніи почвы; о паханіи, поперечной спашкѣ, боронованіи и т. п.; о глубинѣ паханія; когда слѣдуетъ пахать землю въ плоскія и широкія гряды, и когда въ узкія и высокія;

1) *Instrukcyja do gospodarstwa wiejskiego w szkole wyższej realnej, z dążnością agronomiczną.*

На вступіе Наuczyciel да wyobrazenie gospodarstwa wiejskiego, wskaże jego cel, potem skreśli ogólny zarys nauki gospodarstwa wiejskiego i ustawi jęj podział, na 1) naukę o roli, jęj użyznianiu i uprawie mechanicznej; 2) produkcję roślinną; 3) produkcję zwierzęcą; 4) zarząd gospodarstwa.

Pierwszą i drugą wyłoży w klasie piątej, trzecią i czwartą w klasie VI-jej z dodatkiem w VI-jej klasie ogrodnictwa, sadownictwa tudzież wiadomości z leśnictwa.

W klasie V-jej, opowiedziawszy uczniom pokrótce o wpływie światła, ciepła, wody i powietrza na życie istot organicznych, a mianowicie roślin, Nauczyciel wyłoży naukę o klimacie; rozbie-
rając zaś, od czego to właściwie przymioty i własności klimatu zależą, oznaczy szczególniej wpływ szerokości i długości geograficznej, gór, lasów, rzek, bagien, jezior i morza na miejscowość, a to wszystko uczyni pod względem li tylko gospodarskim. W nauce o gruntach czyli agronomii, zastanowi się nad utworzeniem stanu obecnego gruntów, opiszę własności fizyczne i chemiczne części składowych gruntu; a z poznania takowych własności wyprowadzi podział gruntów, ustanawiając ich klasyfikację, najlepiej do praktyki zastosować się mogącą. Z resztą zastanowi się nad wpływem okoliczności zewnętrznych na wartość gruntów.

Uprawę gruntów podzieliwszy na chemiczną i mechaniczną, w pierwszej wyłoży naukę o nawozach, gdzie zastanowiwszy się nad materiałami stanowiącemi nawozy, tak organicznymi jak nieorganicznymi, tudzież nad ich przygotowaniem, zanim się do roli dostaną, opowie jaki jest najpożyteczniejszy sposób użycia nawozów, w końcu ustawi ich wartość, tudzież potrzebną ilość do sprawienia pożądanых skutków na pewnej danej przestrzeni gruntu.

W drugiej podzieliwszy ją na obrabianie i dobywanie gruntu, i opiszawszy wprzód skład narzędzi do uprawy potrzebnych, mówić będzie o oraniu, redleniu, bronowaniu i t. p. czynnościach; w wykładzie nauki orania, zastanowi się w szczególności: do jakiej głębokości grunt orać należy; kiedy go orać w płaskie i szerokie, a kiedy w wąskie i wysokie zagony; w jakim czasie orać go nale

- а) степень теплоты и влаги, потребной для развитія растенія, или, какъ обыкновенно говорятъ, климатъ свойственный оному;
- б) родъ почвы, который, смотря по разнымъ климатамъ, все-го болѣе благоприятствуетъ разведенію растенія;
- в) воздѣлываніе растенія, т. е. приготовленіе земли для посѣва онаго, количество сѣменъ, способъ посѣва, хожденіе за растеніемъ во время произрастанія онаго и, наконецъ, способы уборки съ полей;
- г) о плодѣ и достоинствѣ онаго.

Потомъ излагается ученіе о луговодствѣ, а именно: о растеніяхъ, составляющихъ хорошіе, посредственные и плохіе луга; о способахъ улучшать и содержать оныя въ хорошемъ состояніи, особенно же объ увлаживаніи луговъ; наконецъ, о сѣнокосѣ.

Ученіе о пастбищахъ, о содержаніи въ хорошемъ состояніи естественныхъ и разведеніи искусственныхъ пастбищъ.

VI-й Классъ. Въ этомъ классѣ излагается ученіе о содержаніи домашняго скота, объ управленіи сельскимъ хозяйствомъ, о лѣсоводствѣ, поелику знаніе онаго необходимо хозяину, объ огородничествѣ и садоводствѣ.

Науку разведенія домашняго скота, Учитель раздѣляетъ на двѣ части, на общую и частную; въ первой говоритъ:

- а) объ улучшеніи породъ домашняго скота;
- б) о случкѣ;
- в) о хожденіи за домашнимъ скотомъ въ молодомъ его возрастѣ;
- г) о кормленіи и содержаніи домашняго скота въ зрѣломъ возрастѣ;
- д) объ откармливаніи домашняго скота.

Во второй части Учитель излагаетъ: о достоинствахъ и природныхъ свойствахъ рогатаго скота; о породахъ онаго; о случкѣ; о хожденіи за рогатымъ скотомъ; о полученіи разныхъ выгодъ отъ содержанія рогатаго скота, въ особенности же о молочныхъ скопахъ.

О разведеніи овецъ, особенно же о содержаніи мериносовъ; объ улучшеніи овецъ простой породы посредствомъ случки ихъ съ мериносами; о случкѣ и присмотрѣ за овцами, вообще; о стрижкѣ; о шерсти и сортировкѣ оной. О содержаніи лошадей; о раз-

- а) надъ ступнемъ теплота и влаги, которой каждая ро́лина до своего вы́ształcenia się potrzebuje, czyli jakъ pospolicie mówią, jaki климатъ dla niej jest potrzebny;
- б) о **rodzaju** gruntu, który według rozmaitychъ odmianъ климату, najlepiej jej sprzyja;
- в) о uprawie jej właściwej, przez którą się rozumie: przygotowanie gruntu, ilość nasienia, sposób siewu, sposób pielęgnowania czyli chodzenia około niej podczas wzrostu i наконецъ, sposób jej sprzętu;
- д) о jej plonie i tego ostatniego wartości.

Potemъ wyłoży się nauka o łąkach i pastwiskach. W nauce o łąkach, Nauczyciel, zastanowiwszy się nadъ roślinami stanowiącymi łąki dobre, średnie i złe, mówić będzie o środkachъ poprawiania i utrzymywania łąkъ w dobrymъ stanie, a mianowicie obszernej wyłoży rzecz o nawodnieniu łąkъ. Naukę o łąkachъ zakończy sianokosemъ.

W nauce o pastwiskach, będzie mówił o utrzymaniu w dobrymъ stanie pastwiskъ samorodnychъ i zakładaniu pastwiskъ sztucznych.

W klassie VI-jej. W tej klassie wyłoży się chówъ bydła domowych, tudzież ogólne zasady zarządu gospodarstwa, a przytémъ ogólne przynajmniej wyobrażenie nauki leśnej, o tyle, o ile to dla gospodarza jest potrzebne, jakъ niemniejъ ogrodnictwo i sadownictwo.

Chówъ bydła domowychъ podzieliwszy na ogólny i szczególny, w pierwszymъ Nauczycielъ mówić będzie:

- а) о poprawie rasъ czyli rodówъ zwierzątъ domowych;
- б) о parzeniu czyli łączeniu;
- в) о pielęgnowaniu w wieku młodocianymъ;
- д) о karmieniu i utrzymywaniu w wieku dorosłymъ;
- е) о tuczeniu.

W drugimъ, mówiącъ о chowie bydła rogatychъ, wyłoży о wartości i przyrodzeniu bydła rogatychъ, о rasachъ bydła rogatego, о parzeniu, pielęgnowaniu i dozorowaniu bydła rogatego, о ciąganiu rozmaitychъ korzyści zъ bydła rogatego, а w szczególności obszerniej о gospodarstwie nabiałowymъ.

W chodowli owiecъ, szczególniej zwracając uwagę na chówъ merynosówъ, mówić będzie: о uszlachetnianiu i poprawie rasy prostej przezъ rasę merynosówъ, о parzeniu, pielęgnowaniu i dozoro-

пыхъ ихъ породахъ; о случкѣ; о хожденіи и присмотрѣ за лошадьми; о выгодахъ, получаемыхъ отъ содержанія лошадей. О содержаніи свиней; о разныхъ ихъ породахъ; о случкѣ; о хожденіи за ними. О содержаніи дворовыхъ птицъ, какъ то: куръ, гусей, утокъ и индѣекъ. Наконецъ, о пчеловодствѣ. Говоря о содержаніи скота, Учитель не приминетъ сообщить краткія свѣдѣнія о болѣзняхъ, которымъ подвергаются домашнія животныя, а также о средствахъ предохраненія ихъ отъ этихъ болѣзней, особенно же отъ скотскаго падежа.

Ученіе объ управленіи сельскимъ хозяйствомъ, Учитель раздѣляетъ на двѣ части, т. е. на виѣшнее и внутреннее управленіе.

Въ первой говоритъ:

а) о работѣ вообще, и въ особенности о наемныхъ пѣшихъ рабочихъ;

б) объ упряжныхъ рабочихъ;

Послѣ того разсматриваетъ:

1) какое количество навоза требуется для удобренія извѣстнаго пространства земли, и въ какой степени навозная сила истощается отъ прозябанія растенія?

2) какія животныя при извѣстномъ стеченіи мѣстныхъ обстоятельствъ могутъ самымъ дешевымъ образомъ производить обыкновенный навозъ?

3) какое количество домашнего скота съ тою цѣлью содержать должно?

4) въ какомъ отношеніи находится вѣсъ употребленнаго корма и подстилки къ вѣсу полученнаго отъ нихъ навоза;

5) въ какомъ отношеніи должно находиться производство корма и подстилки въ разведеніи хлѣбовъ и фабричныхъ растеній?

6) въ какомъ порядкѣ должно производиться разведеніе разныхъ растеній однихъ послѣ другихъ, чтобы, при достаточномъ количествѣ корма и подстилки, не уменьшалось разведеніе возможно большаго количества хлѣбовъ и фабричныхъ растеній, и чтобы почва ни слишкомъ истощалась, ни же требовала большихъ издержекъ для механическаго обработыванія оной? Однимъ словомъ—здѣсь излагается ученіе о сѣвооборотахъ и разныхъ системахъ хозяйства, а именно: о трехпольной, пастбищной, плодоперемѣнной и составной системахъ, равно какъ о томъ, которая изъ

ванію овецъ; о стрижѣ, вѣлнѣ и јѣй rozpoznawaniu i klasyfikacji. W chodowli koni mówić będzie o rasach koni, o parzeniu, pielęgnowaniu i dozorowaniu koni, o pożytkach z koni.

W chodowli świń, o rasach świń, o parzeniu, pielęgnowaniu i dozorowaniu świń.

Po niej wyłoży naukę chowu ptactwa domowego jako to: kur, gęsi, kaczek i indyków.

W końcu naukę pszczolnictwa.

Traktując rzecz o bydłe, nie zaniedba podać krótkich wiadomości o chorobach, jakim podlegają zwierzęta domowe; tudzież, o środkach zapobiegania im, a mianowicie zarazie.

Naukę zarządu podzieliwszy na:

1) zarząd zewnętrzny gospodarstwa, tudzież na

2) zarząd wewnętrzny;

w pierwszym wyłoży:

a) o pracy w ogólności, a w szczególności, o pracy ludzkiej czyli robotniku,

b) o pracy zwierząt, czyli robotniku sprzężajnym;

potem w celu uproporcjonowania głównych gałęzi w gospodarstwie, będzie roztrząsał:

1) jak wiele potrzeba nawozu, żeby daną przestrzeń gruntu w stanie należytej żywności utrzymać; tudzież w jakim stopniu gnój przez wegetację roślin z gruntu wyczerpywany bywa;

2) jakie zwierzęta, w pewnym danym zbiegu okoliczności miejsca, gnój stajenny najtaniej produkować mogą;

3) jak wielką liczbę zwierząt domowych w tym celu utrzymywać wypada;

4) w jakim stosunku zachowuje się waga spożytej paszy i obrotnego podściołu do wagi ztąd otrzymanego nawozu;

5) w jakim stosunku produkowanie paszy i podściołu do produkcji zbóż, ziarnowych i roślin handlowych zostawać powinno;

6) jakim sposobem, rozmaite na gruncie uprawiane rośliny, jedne po drugich następować powinny, tak, ażeby obok dostatecznej paszy i podściołu, nie uszczuplać największego ile być może produkowania ziarna i roślin fabrycznych, ażeby jednak w takowem roślin po sobie następstwie, ani się rola do zbytku nie wyniszczala, ani też nadzwyczajnie wielkich kosztów uprawy me-

этих системъ и при какихъ обстоятельствахъ можетъ быть съ большою выгодною вводимъ?

Что касается внутренняго управления, то Учитель излагаетъ:

- a) о распредѣленіи хозяйственныхъ занятій или работъ;
- б) о взаимныхъ обязанностяхъ владѣльца, управителя и работниковъ;
- в) о хозяйственныхъ счетахъ.

Ученіе о лѣсоводствѣ содержитъ въ себѣ:

- a) общія понятія о наукѣ лѣсоводства;
- б) общія понятія о натуральномъ разведеніи лѣсовъ посредствомъ посѣва и черенковъ; объ искусственномъ воздѣлываніи оныхъ посредствомъ черенковъ и кольевъ;
- в) о лѣсной полиціи; о лѣсныхъ пожарахъ; о вредныхъ нашествіяхъ и покражѣ лѣса;
- г) объ употребленіи лѣсовъ, какъ-то: о выдѣлкѣ лѣса, о сплавкѣ онаго, и выжиганіи угольевъ.

По части садоводства Учитель излагаетъ: какая почва требуется для разведенія фруктовыхъ деревьевъ? какое должно быть положеніе садовъ? способы разведенія и содержанія разсадника отъ посѣва и черенковъ; способы улучшенія фруктовыхъ деревьевъ посредствомъ прививанія, очкованія и соединенія, съ объясненіемъ этихъ дѣйствій на практикѣ; о пересаживаніи деревьевъ изъ разсадниковъ и хожденіи за пересаженными; о обрѣзываніи и очищеніи старыхъ деревьевъ; о предохраненіи деревь отъ болѣзней; наконецъ, о разведеніи овощныхъ огородовъ, парниковъ и т. д.

Руководства для Учителей:

Руководствомъ по сельскому хозяйству будетъ слѣдующее сочиненіе: „Начала сельскаго хозяйства, сочиненіе Ивана Бюргера, переведенное М. Очаповскимъ съ нѣмецкаго на польскій языкъ и увеличенное прибавленіемъ нѣкоторыхъ примѣчаній относительно примѣненія науки къ сѣверному климату. 2 тома. Вильно, въ типографіи Юсіфа Завадзкаго“.

chanicznѣj nie wymagała; słowem, tu się wyłoży cała nauka zmianowania i różnych systematów gospodarstwa, a mianowicie: o układzie trójpłowym, pastwiskowym, płodozmiennym i złożonym, tudzież który z tych układów i w jakim zbiegu okoliczności najkorzystniѣj zaprowadzonym być może.

W zarządzie wewnętrznym mówić będzie:

- a) o podziale zatrudnień w gospodarstwie;
- б) o powinnościach pana czyli właściciela, gospodarza i sług względem siebie;
- c) o rachunkowości gospodarskiej.

Z leśnictwa:

- a) ogólne wyobrażenia o całej nauce leśnej;
- б) ogólne wyobrażenia o uprawie naturalnej przez obsiew i odrosle, o uprawie sztucznej przez zasiew z ręki i sadzenie drzewek, zrazów i żywych kołów;
- c) o policyi leśnej, o pożarach leśnych, o owadach lasom szkodliwych, o kradzieży leśnej;
- d) o użytkowaniu leśnym, jakoto mianowicie: o wyrabianiu drzewa, o spławach drzewa, o węglarstwie.

Z ogrodnictwa:

W téj klassie wyłoży się sadownictwo, a mianowicie, jakiego gruntu różne gatunki drzewa owocowego wymagają? Jakie powinno być położenie i wystawa sadu? Potem wskaże sposoby zakładania i utrzymywania szkółki siewek i szkółki drzewek. A wskazawszy środki poprawiania drzew przez oczkowanie, szczepienie i łączenie, i objaśniwszy te działania na praktyce, dalej mówić będzie o przesadzaniu drzewek ze szkółki i chodzeniu około przesadzonych. W końcu mówić będzie o obcinaniu drzew starych i ich oczyszczeniu, tudzież ochronie drzew od chorób. Potem wyłoży uczniom rzecz o ogrodach warzywnych, inspektach i t. d.

Przewodniki dla Nauczycieli:

Przewodnikiem do gospodarstwa miejskiego będzie następujące dzieło:

Początki gospodarstwa wiejskiego przez Jana Bürgera, z niemieckiego na język polski przetłumaczone i powiększone dodatkiem niektórych uwag, w celu zastosowania nauki do klimatu północnego, przez M. Oczapowskiego, tomów 2, Wilno, w Drukarni Józefa Zawadzkiego.

Это сочинение вполне удовлетворить своему назначению; оно признано во всей Германии классическим. Редукция Австрийских мѣръ и вѣсовъ, находящаяся въ этой книгѣ, должна быть Учителемъ произведена по таблицѣ въ началѣ книги приложенной; впрочемъ къ этой таблицѣ можно приложить еще другую, обширнѣйшую.

Кромѣ этого сочинения, Учитель можетъ руководствоваться: Сочинениемъ Очаповскаго, указаннымъ въ программѣ сельскаго хозяйства для реальныхъ уѣздныхъ училищъ и изданнымъ въ Варшавѣ въ 10 томахъ;

Курсомъ сельскаго хозяйства, Профессора Павлова. 2 тома. Москва, 1837 года;

Курсомъ земледѣлія съ приложеніемъ къ полеводству, Усова, С.-Петербургъ, 1837 года.

Сочинениемъ Медицинскаго Совѣта Царства Польскаго, Гигіена животныхъ.

Руководствомъ по лѣсоводству будетъ недавно изданное сочинение Аулейтнера.

По пчеловодству, и содержанію дворовыхъ птицъ сочинения Лѣсневскаго: 1) о птицеводствѣ; 2) наука пчеловодства.

По огородничеству — тѣ же сочинения, которыя показаны въ программѣ преподаванія этого предмета въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ.

14) *Программа преподаванія химическо-механической технологии въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ технологическое направленіе.*

Курсъ химической технологии раздѣляется на двѣ части, т. е. на технологию минеральную и технологию растительноживотную.

По минеральной технологии излагается слѣдующее:

1) ученіе объ употребительнѣйшихъ простыхъ неметаллическихъ произведеніяхъ, какъ-то: о сѣрѣ, древесномъ углѣ, коксѣ, сажѣ, хлорѣ съ описаніемъ технологическихъ отраслей, имѣющихъ ближайшее отношеніе къ этимъ произведеніямъ, какъ-то: добываніе крѣпкой и дымящейся сѣрной кислоты, сѣрныя фумигации, добываніе газа для освѣщенія, полученіе хлора, извести и т. д.;

Діело то въ zupełności odpowie swemu celowi; uznane jest za klasyczne w całych Niemczech. Redukcyja miar i wag Austriackich, znajdujaca się w tej książce, winna być przez Nauczyciela dokonana, podług tablicy na początku książki zamieszczonej; zresztą do tej tablicy można jeszcze dodać drugą, obszerniejszą.

Oprócz tego dzieła, Nauczyciel może się jeszcze przewoźniczyć: Dziełem Oczapowskiego, wskazanem w programacie gospodarstwa wiejskiego dla szkół powiatowych realnych, a wydaniem w Warszawie, w 10 tomach;

Kursem gospodarstwa wiejskiego, Professora Pawłowa, 2 tomy, Moskwa, 1837 roku;

Kursem rolnictwa z zastosowaniem do płodozmianu, Usowa, Petersburg, 1837 roku;

Hygieną zwierząt przez Radę Lekarską Królestwa Polskiego;

Przewodnikiem do leśnictwa będzie niedawno wydane dzieło Aulejtnera.

Do pszczolnictwa i hodowli ptactwa domowego, dzieła Leśniowskiego: 1) O pielęgnowaniu drobiu domowego; 2) Nauka o pszczolnictwie.

Do ogrodnictwa — też same dzieła, które wskazane są w programacie do wykładu tego przedmiotu w szkołach powiatowych realnych.

14) *Instrukcja do technologii chemiczno-mechanicznej w szkołach wyższych realnych, z dążnością technologiczną.*

Kurs technologii chemicznej rozdzielony zostanie na dwie części, to jest: na technologię mineralną i roślinno-zwierzęcą; w tych wykładane będą z porządku następujące przedmioty:

Z części mineralnej:

1) nauka o wyrobach prostych niemetalicznych użytkowych, jakimi są: siarka, węgiel drzewny, koks, sadze, chlor; przyczém zostaną opisane gałęzie techniczne, mające bliższy z temiż wyrobami związek, jakoto otrzymywanie kwasu siarkowego, stężonego i dymiącego, fumigacye siarczane, wydobywanie gazu oświetlającego, robota chlorku, wapna i t. d.;

2) употребление металловъ, а именно: о стали, объ употребительнѣйшихъ металлическихъ сплавахъ, какъ-то: о бронзѣ, латуни, аргентанѣ; основныя правила посребренія, позолачиванія и накладки;

3) приготовленіе употребительнѣйшихъ въ искусствахъ металлическихъ окислей, а именно: поташа, соды, обыкновенной и гидравлической извести;

4) употребление смѣсей металлическихъ окислей, а именно: основанія горшечнаго искусства, начиная съ кирпича, до фарфоровыхъ издѣлій, съ изложеніемъ учено-практическихъ началъ покрыванія ихъ глазурью, финифтью и огнеупорными красками;

5) химическія соединенія окислей, а именно: полученіе различныхъ сортовъ и различнаго цвѣта стекла; также о главнѣйшихъ стекляныхъ издѣліяхъ, каковы: зеркальныя стекла, оконныя и друг.;

6) ученіе объ употребительнѣйшихъ соляхъ, каковы: желѣзный и мѣдный купоросы, селитра, квасцы, бура, бертолетова соль, сальмиакъ и проч.

По растительно-животной части:

1) о полученіи крахмала изъ пшеницы и картофеля, и различномъ употребленіи картофельной муки;

2) о полученіи свекловичнаго нерафинованнаго и рафинованнаго сахара, и о способахъ полученія сахара изъ крахмала;

3) основанія броженія въ техническомъ отношеніи, съ описаніемъ главныхъ операций, производимыхъ при пивовареніи, приготовленіи портера, винокуреніи, дѣланіи различныхъ спиртовыхъ напитковъ и проч.;

4) способы добыванія употребительнѣйшихъ деревянныхъ маселъ и очищенія оныхъ, а также правила составленія употребительнѣйшихъ масляныхъ красокъ и верниксовъ;

5) добываніе смолы и главнѣйшія смоляныя издѣлія;

6) ученіе объ употребительнѣйшихъ органическо-минеральныхъ соляхъ, каковы: уксуснокислая мѣдь, уксуснокислый свинецъ, свинцовыя бѣлила, берлинская лазурь, желѣзисто-синеродистый потассій и проч.;

7) добываніе воска и животнаго жира, также общія замѣчанія относительно дѣланія обыкновенныхъ, стеариновыхъ и ольбратовыхъ свѣчей;

2 (уżytkowanie z metalów, a mianowicie: o stali i jej hartowaniu, o aliazach użytecznych, jakimi są: brąz, miedź, argentyan, łącznie z zasadami posrebrzania, pozłacania i platerowania;

3) otrzymywanie niedokwasów metalicznych najpospolitszych w użyciu przemysłowym, jakimi są: potaż, soda, wapno zwyczajne i hydrauliczne;

4) użytkowanie z mieszanin niedokwasów metalicznych, a mianowicie: zasady garncarstwa, poczynając od cegły aż do wyrobów porcelanowych, łącznie z przepisami naukowo-praktycznymi; nadawanie polewy, kolorów ogniotrwałych i emaliowanie;

5) połączenie chemiczne tychże niedokwasów, a w szczególności: otrzymywanie szkła w różnych gatunkach i kolorach, tudzież rzecz o główniejszych artykułach szklanych, jakimi są: zwierciadła, szyby i t. d.;

6) nauka o solach użytecznych, jakimi są: koperwas żelazny i miedziany, saletra, alun, borax, chloran potażu, sól kuchenna, salmiak i t. p.

Z części roślinno-zwierzęcej:

1) wiadomości dotyczące się otrzymywania krochmalu z pszenicy i kartofli, tudzież o użytkach z mączki kartoflanej;

2) o wyrabianiu cukru z buraków: surowego i rafinowanego, tudzież sposoby sacharyfikacyi krochmalu;

3) zasady fermentacyi pod względem technicznym, z dołączeniem głównych robót, dotyczących się warzenia piwa, portera, wypalania wódki, tworzenia różnych napojów alkoholycznych i t. p.;

4) sposoby wytłaczania najpowszechniejszych olejów, i ich czyszczenia, łącznie z przepisami składania najużywanych pokostów i werniksów;

5) o wypalaniu smoły, tudzież o główniejszych smolistych wyrobach;

6) nauka o solach organiczno-mineralnych najużywanych, jakimi są: octan ołowiu, octan miedzi, błejwas, błękit pruski, prusyan żelazisty potażu i t. d.;

7) o wytapianiu wosku i tłustości bydłych, tudzież ogólne uwagi nad robotą świec zwyczajnych, stearynowych i olbrotowych;

8) основанія теоріи сапонификаціи въ техническомъ отноше-
ніи, и способы варенія различныхъ сортовъ мыла;

9) свѣдѣнія, относящіяся къ обереженію свѣстныхъ припа-
совъ, напимѣръ муки, хлѣба, плодовъ, огородныхъ овощей, коп-
ченія и соленія говядины, а также о молочныхъ произведеніяхъ,
какъ-то: о дѣланіи сыра и масла; наконецъ, о приготвленіи изъ
костей сухаго бульона, желе, столярнаго и рыбаго клея;

10) дубленіе обыкновенныхъ кожъ и сафьяновъ, сыромятное
ремесло, выдѣлка замши и приготовленіе мягкой рухляди;

11) какъ извлекать пользу изъ негодныхъ остатковъ живот-
ныхъ, а именно: какъ выжигать изъ костей сажу, какъ пригото-
влять обыкновенный навозъ, компостъ, пудретъ и прочъ;

12) свѣдѣнія касательно бѣленія и окрашиванія раститель-
ныхъ и животныхъ волоконъ, а именно: льна, хлопчатой бумаги,
шелка и шерсти.

Минеральная часть технологіи преподается въ V-омъ, а рас-
чительно-животная въ VI-омъ классѣ.

Курсъ этотъ долженъ быть обширнѣе и вмѣстѣ съ тѣмъ бо-
лѣ систематическій, нежели въ уѣздныхъ училищахъ, то есть,
онъ долженъ основываться на общихъ началахъ естественныхъ
наукъ, и особенно на началахъ химіи; кромѣ того, излагаемое
долженъ Учитель пояснять практическими опытами, дѣлаемыми во
время уроковъ. Наконецъ, ученики, подъ руководствомъ и над-
зоромъ Учителя, должны осматривать мануфактурные заводы, на-
ходящіеся въ городѣ, или въ близъ лежащихъ его окрестностяхъ.

По части механической:

Механическая технологія раздѣляется также на два курса.
Въ V-омъ классѣ преподается: о сортахъ и качествахъ дерева,
о производствѣ разныхъ издѣлій изъ дерева, а именно: а) спосо-
бы сохраненія дерева, назначеннаго къ обработкѣ, б) средства
мѣренія и дѣленія этого дерева, в) отдѣленіе и окончательное
обдѣлываніе частей дерева; сюда относятся: отрѣзываніе, пиле-
ніе, желобленіе, строганіе, сглаживаніе, терпуженіе, сверленіе
и точеніе; г) выдѣлка винтовъ и гаекъ; д) изгибаніе, тисканіе де-
рева и образованіе деревянной массы; е) соединеніе деревянныхъ
издѣлій между собою, а именно: клееніе, соединеніе посредствомъ
железныхъ и деревянныхъ гвоздей и винтовъ, закрѣпленіе кли-
номъ, соединеніе дерева между собою посредствомъ зарубки,

8) zasady teoryi saponifikacyi pod względem technicznym,
łącznie ze sposobami robienia mydeł w różnych gatunkach;

9) wiadomości dotyczące się konserwowania istot pokarmo-
wych np: mąki, zboża, owoców, korzeni warzywnych, wędzenia
i solenia mięsa, a przytém postępowanie z nabiałem, otrzymywa-
nie serów, w końcu robienie bulionu suchego, galarety z kości,
kleju stolarskiego i karuku;

10) garbarstwo skór zwyczajnych i safianów, białoskórni-
ctwo, zamszownictwo i wyprawa futer;

11) użytkowanie z odpadków i odchodów zwierzęcych, ja-
koto: palenie kości słoniowej, postępowanie z nawozem, robienie
kompostów, pudrety i t. p.

12) wiadomości dotyczące się bielenia i farbowania włókien
roślinnych i zwierzęcych, jakoto: lnu, bawełny, jedwabiu i wełny.

Część mineralna wyłoży się w klasie V-tęj, część zaś roślin-
no-zwierzęca w klasie VI-éj.

Wykład ten, przy swojej większej rozciągłości, powinien być
zarazem więcj naukowym, niż odpowiedni mu w szkołach powia-
towych, to jest: opierać się ściślej na zasadach ogólnych nauk
przyrodzonych, a nadewszystko chemii, a przy nim okazywane
być mają doświadczenia, potwierdzające praktycznie wiadomości
udzielane na lekcjach; w końcu uczniowie, pod przewodnictwem
i dozorem swego Nauczyciela, zwiedzać będą zakłady przemysło-
we w mieście, lub jego blizkich okolicach położone.

Do technologii mechanicznój:

Technologia mechaniczna podzieli się równie na dwa kursa
i wyłoży się w klasie V-tęj, o gatunkach i przymiotach drzewa,
o wykształtowaniu drzewa, a mianowicie: a) o środkach utrzy-
mania drzewa mającego się obrobić, b) o sposobach wymierzania
i podzielenia tegoż drzewa, c) o rozłączeniu i właściwem wy-
kształtowaniu jakoto: o odcinaniu, piłowaniu, żłobieniu, struga-
niu, heblowaniu, raszpłowaniu, wierceniu, wybijaniu, toczeniu,
d) o wyrabianiu śrub i muter, e) o zginaniu, prasowaniu drzewa
i o formowaniu masy drzewnej, f) o złączeniu wyrobów z drze-
wa, a mianowicie o klejeniu, łączeniu gwoździami, dyblami i śru-
bami, o zaklinowaniu, o połączeniach drzewa przez zacięcia czyli
o zaciorach, tak w stolarszczyźnie jak w ciesiołce używanych,

употребляемой въ столярныхъ и плотничьихъ работахъ, набиваніе финиромъ, искусство выкладывать и выстилать деревянною мозаикой, 2) скобленіе, шлифованіе, полировка, бейцированіе и крашеніе дерева, 3) исчисленіе главнѣйшихъ деревянныхъ издѣлій, а именно: столярныхъ, бочарныхъ, плотничьихъ, токарныхъ, ваяльныхъ и другихъ работъ.

О металлахъ, ихъ свойствахъ и качествахъ, а именно: о ковномъ желѣзѣ и чугунѣ, о стали, мѣди, словѣ, цинкѣ, свинцѣ, латуни, бронзѣ, золотѣ, серебрѣ и платинѣ. О производствѣ металлическихъ работъ; сюда относятся: а) формированіе и отливаніе, б) выковываніе и глаженіе цилиндрами, в) выдѣлываніе жести и платировка, г) вытягиваніе проволокъ, д) навариваніе и накалываніе, е) орудія, придерживающія металлы во время обдѣлыванія оныхъ, т. е. тиски, клещи и проч. ж) орудія, служащія къ измѣренію и дѣленію, з) дальнѣйшая обработка металловъ, то есть, пиленіе, вырѣзываніе, сѣченіе, просверливаніе, строганіе, точеніе, чеканеніе, гишлошированіе, выдѣлываніе винтовъ и гаекъ, и) соединеніе издѣлій между собою, а именно: сплавиваніе, склеиваніе, спайка и соединеніе посредствомъ винтовъ и клиновъ, к) украшеніе металлическихъ издѣлій посредствомъ шлифованія, полированія, бейцированія, луженія, серебренья, позолачиванія, наведенія финифтью, бронзою и лакомъ, л) исчисленіе главнѣйшихъ металлическихъ издѣлій, относящихся къ слесарскому, паяльному, гвоздяному, пуговичному, котельничьему, ножевому, бронзовому и латуниному ремесламъ, равно какъ къ мастерству золотыхъ дѣлъ, часовъ и проч.

Въ VI-омъ классѣ излагается: о сортахъ и качествахъ волокнистыхъ матеріаловъ, изъ коихъ выдѣлываются ткани; о приготовленіи этихъ матеріаловъ, т. е. шерсти, хлопчатой бумаги, льна, пенки и шелка для пряжи; сюда относятся: мыканіе, ческа, разчесываніе щеткой и разматываніе, пряденіе съ показаніемъ, какъ ручныхъ, такъ и механическихъ способовъ для этого употребляемыхъ; тканье. Сортировка главнѣйшихъ тканей, съ описаніемъ способовъ выдѣлыванія оныхъ, какъ посредствомъ обыкновенныхъ пальцевъ, такъ и помощію другихъ механическихъ станковъ; объ окончательной выдѣлкѣ тканей, а именно: о тисненіи, лощеніи, крепованіи, о моровой работѣ, о ворсованіи, чесаніи сукна, валяніи и декатировкѣ; исчисленіе главнѣйшихъ тканей,

o fornierowaniu i robocie wykładanej i o mozażkach drzewnych.
g) o skrobianiu, szlifowaniu, polerowaniu, bejcowaniu i farbowaniu drzewa, h) wyliczenie najważniejszych wyrobów z drzewa, a mianowicie stolarskich, bednarskich, stelmacharskich, tokarskich, snycerskich, modelerskich i t. p.

O metalach, ich przymiotach i własnościach, a w szczególności: o żelazie kutém i laném, o stali, miedzi, cynie, cynku, ołowiu, mosiądzu, brązie, złocie, srebrze i platynie. O wykształtowaniu metalów, a mianowicie: *a*) o formowaniu i odlewaniu, *b*) o wykuwaniu i walcowaniu, *c*) o wyciąganiu blach i platerowaniu, *d*) o ciągnięciu drutów, *e*) o szwajcowaniu i hartowaniu, *f*) o środkach zatrzymania metalów, celem dalszego ich wykształtowania, to jest: o śrubsztakach, cęgach i t. p., *g*) o narzędziach do wymierzania i podzielenia służących, *h*) o dalszém wykształtowaniu metalów, jakoto: o piłowaniu, wycinaniu, przecinaniu, wierceniu, heblowaniu, toczeniu, cyzelowaniu, giloszowaniu, o wyrabianiu śrub i muter, *i*) o łączeniu wyrobów metalowych, a w szczególności: o fugowaniu, nitowaniu, lutowaniu, łączeniu za pomocą śrub i klinów, *k*) o upięknienu wyrobów metalowych, jakoto: szlifowaniu, polerowaniu, bejcowaniu, ocynowaniu, posrebrzaniu i pozłacaniu, emaliowaniu, brązowaniu, malowaniu i pokostowaniu, *l*) wyliczenie najważniejszych wyrobów metalowych, to jest: robót ślusarskich, blacharskich, gwoździarskich, guzikarskich, kołtarskich, nożowniczych, brązowniczych, mosiężnych, złotniczych, zegarmistrzowskich i innych.

W klasie VI, o gatunkach i przyniotach materyałów, a mianowicie wełny, bawełny, konopi i jedwabiu, celem ich wyprzędzenia; w szczególności zaś o czesaniu, gręplowaniu, szczotkowaniu i odwijaniu, o przędzeniu z dołączeniem, prócz sposobów ręcznych, opisu środków mechanicznych do dokonania tej roboty użytych, o tkaniu. Rozgatunkowanie ważniejszych tkanin, tudzież opisy sposobów ich utrzymywania, już to na krosnach zwyczajnych, już też za pomocą innych mechanicznych warsztatów; o wykończeniu tkanin, a mianowicie o prasowaniu, glansowaniu, krepowaniu, moarowaniu, postrzyganiu, barwieniu, folowaniu, dekatyzowaniu; wyliczenie najważniejszych tkanin wyrabianych z wyżej wymienionych materyałów włóknowych i podanie sposo-

выдѣляемыхъ изъ вышеупомянутыхъ волокнистыхъ матеріаловъ, и показаніе способовъ отличать одну ткань отъ другой. О валяніи войлока изъ волосъ и шерсти животныхъ. О выдѣлываніи бумаги, съ показаніемъ механическихъ средствъ, служащихъ къ дробленію лоскутковъ различной ткани, къ приготовленію массы, къ клеенію, формованію, сушенію и лощенію бумаги. О роговыхъ, костяныхъ, янтарныхъ издѣліяхъ, равно какъ и объ издѣліяхъ, получаемыхъ изъ щита черепахи и изъ морской пѣны. О книгопечатаніи, литографировкѣ и гравировальномъ искусствѣ.

Руководствами для Учителей по части химическо-механической технологіи будутъ, кромѣ показанныхъ въ программѣ преподаванія сего предмета въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ, еще слѣдующія сочиненія:

Traité de Chemie appliquée aux arts par M. Dumas, avec un Atlas.

Grahm Otto's, Lehrbuch der Chemie mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Bernoulli, Handbuch der Technologie, 1840.

Hermstädt, Grundriss der Technologie. Берлинъ. Изданіе второе.

Beckmann, Anleitung zur Technologie. Вѣнское изданіе, 1823 года.

15) Горная технологія.

Въ изложеніи горной технологіи или минералургіи, преподаватель въ особенности обращаетъ вниманіе на обработку сырыхъ ископаемыхъ произведеній, преимущественно же металлическихъ. Въ V-омъ классѣ излагается слѣдующее: способъ полученія и очищенія сѣры, квасцовъ, сѣрнокислаго желѣза, поваренной соли, натра, кали, свинцовыхъ бѣлилъ, сурика; обжиганіе извести; приготовленіе гидравлическаго цемента; дѣланіе глиняной, фаянсовой и фарфоровой посуды; способы раскрашиванія стекла, позолачиванія онаго и проч.; приготовленіе финифти, искусственныхъ драгоценныхъ камней и проч.

Въ VI-омъ классѣ, преподаватель излагаетъ: способы добычанія металловъ, въ Царствѣ Польскомъ обрабатываемыхъ, какъ-то: желѣза, цинка, свинца, мѣди; процессъ очищенія золота и се-

бѣвъ ихъ odróżnienia. О wyrabianiu pilśni z włosów zwierzęcych i z wełny. О fabrykacyi papieru z wyliczeniem środków mechanicznych, służących do drobnienia szmat, przygotowania masy; klejenia, formowania, suszenia i gładzenia papieru. О wyrobach z rogu, kości, szylkretu, piany morskiej, bursztynu. О drukarstwie, litografii i sztycharstwie.

Оprócz dzieł wskazanych w programmacie do wykładu technologii chemiczno-mechanicznej w szkołach powiatowych realnych, służyć będą Nauczycielom do wykładu tego przedmiotu następujące dzieła:

Traité de Chemie appliquée aux arts, par M. Dumas avec un Atlas.

Grahm Otto's, Lehrbuch der Chemie mit zahlreichen in den Text eingedruckten Holzschnitten.

Bernoulli, Handbuch der Technologie, 1840.

Hermstädt, Grundriss der Technologie, Berlin, wydanie drugie.

Beckmann, Anleitung zur Technologie. Wydanie Wiedeńskie, 1823 roku.

15) Do technologii górniczej.

W wykładzie technologii górniczej czyli mineralurgii, Nauczyciel traktować będzie głównie o przerabianiu materyałów surowych mineralnych, mianowicie zaś metalicznych. W klasie V opisze się otrzymywanie i czyszczenie siarki, alunu, siarczanu żelaza, soli kuchennej, sody, potażu, blejwasu, minii, palenie wapna, wyrabianie stuku, cementu hydraulicznego, wyrabianie naczyń glinianych, fajansu, porcelany; sposoby ich przyozdabiania, fabrykacya szkła, malowanie na szkłe, pozłacanie i t. d., wyrabianie emalii, kamieni drogich, sztucznych i t. d.

W klasie VI wyłoży głównie o otrzymywaniu metalów, mianowicie w kraju naszym wyrabianych, jakoto: żelaza, cynku, ołowiu, miedzi; oprócz tego opisze processa czyszczenia złota, sre-

ребра, и обработка платины; способы получения всѣхъ употребительныхъ сплавковъ, ихъ дальнѣйшая обработка и усовершенствование.

Имѣя въ виду горное направление учебнаго заведенія, преподаватель обращаетъ вниманіе на всѣ металлургическіе процессы, производимые въ большомъ размѣрѣ. Прежде чѣмъ приступить къ частному изложенію этого предмета, онъ вообще разсматриваетъ начала, на которыхъ основывается получение металловъ въ чистомъ видѣ; потомъ описываетъ устройство печей, механическое и химическое приготовленіе рудъ, показываетъ способы испытанія руды, знакомитъ съ произведеніями, получаемыми посредствомъ заводскихъ процессовъ, излагаетъ о тѣлахъ горючихъ и количествахъ заключающагося въ нихъ топлива, и описываетъ машины, употребляемыя для промывки и очищенія рудъ, а именно: похверки, горны, лежація и подвижныя промывальни, мѣшки, орудія для вытягиванія проволоки, для плющенія жести и проч.

Руководства по горной технології:

System der Metallurgie, von Karsten.

Grundriss der allgemeinen Hüttenkunde, von Lampadius. Göttingen, 1827.

Lehrbuch der Probier und Hüttenkunde, von Wehrle. Wien, 1841.

16) *Програма преподаванія коммерческихъ наукъ въ высшемъ реальномъ учебномъ заведеніи, имѣющемъ коммерческое направление.*

Коммерческія науки преподаются въ V-омъ и VI-омъ классахъ, по три часа въ недѣлю.

Ученіе о коммерческихъ вычисленіяхъ заключаетъ въ себѣ:

1) главнѣйшія сокращенія и облегченія, употребляемыя въ практическомъ вычисленіи;

2) вычисленія, имѣющія цѣлью опредѣлить цѣну золота и серебра въ монетахъ и издѣліяхъ, и сравненіе монетъ;

3) вычисленія, относящіяся къ простымъ процентамъ и ихъ приложеніямъ;

4) вычисленія, относящіяся къ сложнымъ процентамъ и ихъ

бра, przerabiania platyny. Tu także wykazuje sposoby otrzymywania wszystkich aliażów użytecznych, ich dalszego przerabiania i udoskonalenia.

Zważając na dążność górnictwa tej szkoły, uczący zwróci uwagę na wszystkie processa metalurgiczne na większą skalę wykonywane, poprzedzi część szczegółową ogólnym obrazem wystawiającym zasady, na których polega otrzymywanie metalów; opisz budowę pieców, przysposobienia rudy mechaniczne i chemiczne, wskaże sposoby próbowania rud, rozbiorowo drogą moką, opisz produktu w processach hutniczych otrzymywane; przejdzie naukę o materyach palnych i ich wartości opałów; opisz maszyny używane do mycia i czyszczenia rud, jakoto: pochwerki, kuźnie, równie leżące, ruchome, setzmaschine, miechy, urządzenia do wyciągania drutów, walcowania blachy i t. d.

Przewodniki do wykładu technologii górnictwa:

System der Metallurgie, von Karsten.

Grundriss der allgemeinen Hüttenkunde, von Lampadius, Göttingen, 1827.

Lehrbuch der Probier und Hüttenkunde, von Wehrle, Wien, 1841.

16) *Do nauk handlowych w szkole wyższej realnej, z dążnością handlową.*

Nauki handlowe wykładane będą w klassie V i VI, po trzy godzin tygodniowo.

W klassie V rachunkowość handlowa, w ważniejszych jej zastosowaniach, obejmować będzie:

1) główniejsze skrócenia i ułatwienia, w rachunku praktycznym używane;

2) rachunki, ściągające się do oznaczenia wartości złota i srebra w monetach i wyrobach, porównanie monet;

3) rachunki co do procentu pojedynczego i jego zastosowań;

4) rachunki co do procentu składanego i jego zastosowań

приложеніямъ въ сберегательныхъ кассахъ, въ обществахъ для застрахованія жизни, кассахъ для погашенія долговъ;

5) мѣры и вѣсы; вычисленія, относящіяся къ товарамъ;

6) о векселяхъ, продажѣ оныхъ и о вексельныхъ спекуляціяхъ;

7) о государственныхъ облигаціяхъ, съ подробнымъ описаніемъ отечественныхъ облигацій и главнѣйшихъ кредитныхъ заведеній, содѣйствующихъ распространенію торговли и промышленности.

VI-й Классъ. Основанія двойной бухгалтеріи. Упражненіе учениковъ въ содержаніи книгъ, съ примѣненіемъ оныхъ къ записыванію главнѣйшихъ коммерческихъ дѣйствій. Образцы коммерческой переписки.

Руководствами для Учителей, кромѣ указанныхъ въ программахъ преподаванія сего предмета въ уѣздныхъ училищахъ, будутъ слѣдующія сочиненія:

Application de l'Arithmétique au Commerce et à la Banque par Jurigny.

Cours complet d'opérations commerciales et de tenue de livres par Goujou et Sardou.

Kaufmännische Arithmetik von Schiebe.

Kaufmännische Buchhaltung von Schiebe.

Kaufmännische Briefe von Schiebe.

Dictionnaire du Commerce et des Marchandises, 2 vol. 1839.

Schiebe's Universal Lexicon der Handels-Wissenschaften, Leipzig, 1837, 3 B-de.

do kass oszczędności, zabezpieczenia, umarzania pożyczek;

5) o miarach i wagach, rachunki co do towarów;

6) o wexlach, ich handlu czyli wymianie, i o arbitrażu czyli spekulacyach na wexle;

7) o papierach publicznych, ze szczegółowym opisem papierów krajowych, i ważniejszych zakładów kredytowych, jako to: Banków, które handel i przemysł w kraju pomnażają.

W klassie VI, Zasady buchhalteryi podwójnej. Uczniowie wprawiani będą w utrzymywanie ksiąg, z zastosowaniem ich do zapisu główniejszych czynności handlowych.

Podadzą się zarazem wzory korespondencyi handlowej.

Przewodnikami dla Nauczycieli, oprócz wskazanych w programmie do wykładu tego przedmiotu w szkołach powiatowych, będą następujące dzieła:

Application de l'Arithmétique au Commerce et à la Banque, par Jurigny.

Cours complet d'opérations commerciales et de tenue de livres, par Goujou et Sardou.

Kaufmännische Arithmetik, von Schiebe.

Kaufmännische Buchhaltung, von Schiebe.

Kaufmännische Briefe, von Schiebe.

Dictionnaire du commerce et des marchandises, 2 vol. 1839.

Schiebe Universal Lexicon der Handels-Wissenschaften, Leipzig, 1837, 3 Bde.

№ 34.

Распределение предметов преподавания въ высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ.

1) РАСПРЕДѢЛЕНІЕ ПРЕДМЕТОВЪ ПРЕПОДАВАНІЯ ВЪ ВЫСШЕМЪ РЕАЛЬНОМЪ УЧЕБНОМЪ ЗАВЕДЕНІИ, ИМѢЮЩЕМЪ НАПРАВЛЕНІЕ АГРОНОМИЧЕСКОЕ.

№	Учебные предметы	Число часовъ по классамъ въ недѣлю						Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Законъ Божій и священная исторія	3	3	2	2	1	1	12	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ русскій	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ нѣмецкій	3	3	2	2	2	2	14	
5	Ариметика и бухгалтерія	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и коническія сѣченія	—	—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигиены	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія и свѣдѣнія изъ статистики	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе	4	3	3	3	2	2	17	
20	Чистописаніе	4	3	2	1	—	—	10	
21	Сельское хозяйство	—	—	2	4	3	3	12	
Итого часовъ		32	32	32	32	32	32	192	

№ 34.

Plan nauk dla szkół wyższych realnych.

1) PLAN NAUK W SZKOLE WYŻSZEJ REALNEJ, Z DĄŻNOŚCIĄ AGRONOMICZNĄ.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu						Ogół lekcji w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Religia i historia święta	3	3	2	2	1	1	12	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznających będą w czasie wolnym od lekcji, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rosyjski	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki	3	3	2	2	2	2	14	
5	Arytmetyka i buchalterya	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometrya	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometrya i sekcyje koniczne	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometrya opisująca	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i higieny	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznymi	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historii powszechnej	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki	4	3	3	3	2	2	17	
20	Kalligrafia	4	3	2	1	—	—	10	
21	Gospodarstwo wiejskie	—	—	2	4	3	3	12	
Razem		32	32	32	32	32	32	192	

2) РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ПРЕДМЕТОВЪ ПРЕПОДАВАНІЯ ВЪ ВЫСШЕМЪ РЕАЛЬНОМЪ УЧЕБНОМЪ ЗАВЕДЕНІИ, ИМЮЩЕМЪ НАПРАВЛЕНІЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ						Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Законъ Божій и священная исторія .	3	3	3	2	1	1	13	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій .	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ русскій .	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ нѣмецкій .	3	3	3	2	2	2	15	
5	Ариѳметика и бухгалтерія . . .	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и косинусныя свѣденія .	—	—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигиены . . .	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика . . .	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія съ статистическими свѣдѣніями	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи . .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе	4	3	3	3	2	2	17	
20	Чистописаніе	4	3	2	1	—	—	10	
21	Химическо-механическая технологія .	—	—	—	4	3	3	10	
Итого часовъ .		32	32	32	32	32	32	192	

2) PLAN NAUK W SZKOLE WYŻSZEJ REALNEJ, Z DĄŻNOŚCIĄ TECHNOLOGICZNĄ.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu						Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Religia i historia święta	3	3	3	2	1	1	13	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rosyjski	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki	3	3	3	2	2	2	15	
5	Arytmetyka i buchalterya	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometrya	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometrya i sekcye koniczne	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometrya opisujaca .	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna . .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i higieny	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznymi	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historii powszechnej .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki	4	3	3	3	2	2	17	
20	Kalligrafia	4	3	2	1	—	—	10	
21	Technologia chemiczno-mechaniczna .	—	—	—	4	3	3	10	
Razem .		32	32	32	32	32	32	192	

3) РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ПРЕДМЕТОВЪ ПРЕПОДАВАНІЯ ВЪ ВЫСШЕМЪ РЕАЛЬНОМЪ УЧЕБНОМЪ ЗАВЕДЕНІИ, ИМЮЩЕМЪ НАПРАВЛЕНІЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКО-ГОРНОЕ.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ						Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Законъ Божій и священная исторія . . .	3	3	3	2	1	1	13	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій . . .	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ русскій . . .	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ нѣмецкій . . .	3	3	3	2	2	2	15	
5	Ариѳметика и бухгалтерія . . .	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія . . .	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра . . .	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и коническія сѣченія . . .	—	—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія . . .	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика . . .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигиены . . .	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія . . .	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника . . .	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія . . .	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика . . .	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія . . .	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія съ статистическими свѣдѣніями . . .	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи . . .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе . . .	4	3	3	3	2	2	17	
20	Чистописаніе . . .	4	3	2	1	—	—	10	
21	Технологическо-горныя науки . . .	—	—	—	4	3	3	10	
Итого часовъ . . .		32	32	32	32	32	32	192	

3) PLAN NAUK W SZKOLE WYŻSZEJ REALNEJ, Z DĄŻNOŚCIĄ TECHNOLOGICZNO-GÓRNICZĄ.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu						Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Religia i historia święta . . .	3	3	3	2	1	1	13	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski . . .	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rosyjski . . .	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki . . .	3	3	3	2	2	2	15	
5	Arytmetyka i buchalterya . . .	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometrya . . .	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra . . .	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometrya i sekcyje koniczne . . .	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometrya opisująca . . .	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna . . .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i higieny . . .	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia . . .	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika . . .	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia . . .	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna . . .	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna . . .	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznymi . . .	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historii powszechnej . . .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki . . .	4	3	3	3	2	2	17	
20	Kalligrafia . . .	4	3	2	1	—	—	10	
21	Nauki technologiczno-górnice . . .	—	—	—	4	3	3	10	
Razem . . .		32	32	32	32	32	32	192	

4) РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ПРЕДМЕТОВЪ ПРЕПОДАВАНІЯ ВЪ ВЫСШЕМЪ РЕАЛЬНОМЪ УЧЕБНОМЪ ЗАВЕДЕНІИ, ИМѢЮЩЕМЪ НАПРАВЛЕНІЕ КОММЕРЧЕСКОЕ.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ						Всѣхъ уроковъ въ недѣлю	Примѣчаніе
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Законъ Божій и священная исторія . . .	3	3	2	2	1	1	13	Уроки церковнаго пѣнія и Законъ Божій другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.
2	Языкъ польскій . . .	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ русскій . . .	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ нѣмецкій . . .	3	3	3	2	2	2	15	
5	Арифметика и бухгалтерія . . .	4	4	4	4	1	1	18	
6	Геометрія . . .	—	2	4	4	—	—	10	
7	Алгебра . . .	—	—	—	—	2	3	5	
8	Тригонометрія и коническія сѣченія . . .	—	—	—	—	2	2	4	
9	Начертательная геометрія . . .	—	—	—	—	2	2	4	
10	Общая механика . . .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и гигиены . . .	3	3	3	4	—	—	13	
12	Зоологія . . .	—	—	—	—	2	—	2	
13	Ботаника . . .	—	—	—	—	2	—	2	
14	Минералогія . . .	—	—	—	—	—	2	2	
15	Общая физика . . .	—	—	—	—	2	2	4	
16	Общая химія . . .	—	—	—	—	2	2	4	
17	Географія съ статистическими свѣдѣніями . . .	2	2	2	2	2	—	10	
18	Свѣдѣнія изъ всеобщей исторіи . . .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Рисованіе . . .	4	3	2	2	1	1	13	
20	Чистописаніе . . .	4	3	3	2	1	1	14	
21	Коммерческія науки . . .	—	—	—	4	3	3	10	
итого часовъ . . .		32	32	32	32	32	32	192	

4) PLAN NAUK W SZKOLE WYŻSZYJ REALNEJ, Z DĄŻNOŚCIĄ HANDLOWĄ.

№	Przedmioty	Liczba godzin w tygodniu						Ogół lekcyj w tygodniu	Uwagi
		I	II	III	IV	V	VI		
1	Religia, nauka moralna i historia święta . . .	3	3	2	2	1	1	13	Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcyj, planem przepisanych.
2	Język polski . . .	4	4	4	2	1	1	16	
3	„ rosyjski . . .	5	5	4	4	4	4	26	
4	„ niemiecki . . .	3	3	3	2	2	2	15	
5	Arytmetyka i бухгалтерія . . .	4	4	4	4	1	1	18	
6	Geometria . . .	—	2	4	4	—	—	10	
7	Algebra . . .	—	—	—	—	2	3	5	
8	Trygonometria i sekcye koniczne . . .	—	—	—	—	2	2	4	
9	Geometria opisująca . . .	—	—	—	—	2	2	4	
10	Mechanika ogólna . . .	—	—	—	—	—	3	3	
11	Wiadomości z nauk przyrodzonych i higieny . . .	3	3	3	4	—	—	13	
12	Zoologia . . .	—	—	—	—	2	—	2	
13	Botanika . . .	—	—	—	—	2	—	2	
14	Mineralogia . . .	—	—	—	—	—	2	2	
15	Fizyka ogólna . . .	—	—	—	—	2	2	4	
16	Chemia ogólna . . .	—	—	—	—	2	2	4	
17	Geografia z wiadomościami statystycznymi . . .	2	2	2	2	2	—	10	
18	Wiadomości z historii powszechnej . . .	—	—	—	—	2	2	4	
19	Rysunki . . .	4	3	2	2	1	1	13	
20	Kalligrafia . . .	4	3	3	2	1	1	14	
21	Nauki handlowe . . .	—	—	—	4	3	3	10	
Razem . . .		32	32	32	32	32	32	192	

N° 35.

Утверждение временной инструкции для Варшавского Благородного Института.

(27 Марта 1848 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 1 (13) сего Марта, утвердивъ временную инструкцію для Варшавскаго Благороднаго Института съ нѣкоторыми измѣненіями, необходимыми для сближенія оной съ подобными же постановленіями въ Имперіи, честь имѣю препроводить оную къ Вамъ для надлежащаго руководства. Выбѣтъ съ симъ я утверждаю и формы, принадлежащія къ инструкціи, за исключеніемъ значащихся подъ литерами *B* и *G*, которыя слѣдуетъ примѣнить къ измѣненному тексту.

При семъ пужнымъ считаю присовокупить, что я согласенъ на назначеніе особаго Секретаря при Директорѣ Института; но какъ эта должность, по первоначальному штату, была соединена съ должностию Контролера, то прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство или раздѣлить положенное по штату для Письмоводителя жалованье на 2-хъ чиновниковъ, то есть Секретаря и Бухгалтера, или, если считаете оное недостаточнымъ, представить мнѣ о томъ особо.

С.-Петербургъ, 27 Марта 1848 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Графъ Уваровъ.*

№ 3,153.

N° 36.

Временная инструкция для Варшавскаго Благороднаго Института.

(27 Марта 1848 года.)

Учебная часть.

§ 1.

Въ отношеніи учебной части и внутренняго устройства, начальство Института руководствуется правилами положенія о бла-

N° 35.

Zatwierdzenie czasowej instrukcyi dla Warszawskiego szlacheckiego instytutu.

(d. 27 Marca 1848 roku)

Do JW. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

W skutku przedstawienia JW. Pana z dnia 1 (13) Marca, zatwierdziwszy czasową instrukcję dla Warszawskiego szlacheckiego instytutu, z niektórymi zmianami, koniecznymi dla zbliżenia takowej z instrukcją w Cesarstwie istniejącą, mam honor przesłać JW. Panu dla należytego zastosowania się. Jednocześnie zatwierdzam także i formy należące do instrukcyi, wyjąwszy formy pod lit. *B* i *G*, które należy zastosować do zmienionego tekstu. Zgadzam się również na powołanie oddzielnego Sekretarza przy Dyrektorze instytutu, lecz ponieważ obowiązki te według pierwotnego etatu były połączone z obowiązkami Kontrollera, przeto uprzejmie proszę JW. Pana, abyś zechciał albo rozdzielić wyznaczoną według etatu dla Buchhaltera płacę, na dwóch urzędników, t. j. Sekretarza i Buchhaltera, albo też, jeżeli takowa okaże się niedostateczną, wejść w tym przedmiocie z osobnem przedstawieniem.

St. Petersburg, d. 27 Marca 1848 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,

(podpisano) *Hrabia Uwarow.*

Nr. 3,153.

N° 36.

Czasowa ustawa dla Warszawskiego szlacheckiego instytutu.

(d. 27 Marca 1848 roku.)

Część naukowa.

§ 1.

Co do części naukowej i wewnętrznego urządzenia władza instytutu rządzi się prawidłami ustawy, wydanéj dla szlacheckie-

городномъ пансіонѣ при 2-й Виленской гимназіи (*) отъ 27 Іюня
1834 года.

2.

Объ измѣненіяхъ, какія по мѣстнымъ обстоятельствамъ во время приведенія въ дѣйствіе Института признаны будутъ необходимыми по части учебной и во внутреннемъ устройствѣ, Попечитель Варшавскаго учебнаго округа представитъ въ свое время Министру Народнаго Просвѣщенія.

Хозяйственно-административная часть.

§ 3.

Административное и хозяйственное управление Благороднаго Института вѣрбуется, подъ главнымъ надзоромъ Почетнаго Попечителя, Директору Института, въ особенности же хозяйственная—Инспектору, подъ руководствомъ Директора. Для помощи Инспектору назначается Экономъ.

§ 4.

При поступленіи воспитанника въ Институтъ, требуется отъ родителей или опекуновъ, если они имѣютъ жительство въ Варшавѣ, въ противномъ же случаѣ отъ пребывающей постоянно въ городѣ, заслуживающей довѣрія особы—поручительство въ томъ, что, въ случаѣ неисправности платы или дурнаго поведенія воспитанника, они безпрекословно должны принять его изъ Института.

§ 5.

Плата за содержаніе воспитанниковъ взимается по полугодо-
но впередъ именно въ первые 20 дней Августа и въ первые 20
дней Января мѣсяца каждаго года, единовременная же плата на
первое обзаведеніе воспитанника — вмѣстѣ съ первымъ взносомъ
денегъ за содержаніе.

2. 6.

Плата внесенная, въ полученіи которой выдается квитанція изъ шнуровой книги, ни въ какомъ случаѣ не возвращается.

§ 7.

Суммы, составляющіяся изъ платы, взимаемой съ воспитанниковъ, равно отпускаемыя Казною на надобности Института, хранятся въ заведеніи въ особомъ сундукѣ. Сундукъ сей находится подъ тремя ключами и тремя печатами, Почетнаго Попечителя, Директора и Инспектора Института.

(*) Нынѣ Виленскій дворянскій институтъ.

go pensjonatu urządzonego przy 2-em Wileńskiem gimnazyum (*)
pod dniem 27 Czerwca 1834 r.

§ 2.

Co do zmian, jakie stosownie do miejscowych okoliczności
okażą się niezbędnymi przy otwarciu instytutu, tak co do części
naukowej, jako i co do wewnętrznego urządzenia, Kurator okrę-
gu naukowego Warszawskiego uczyni przedstawienie w swoim
czasie do Ministra Oświecenia Publicznego.

Część gospodarczo-administracyjna.

§ 3.

Administracyjny i gospodarczy zarząd instytutu szlacheckiego powierza się pod głównym nadzorem honorowego Kuratora, Dyrektorowi instytutu, w szczególności zaś gospodarska część Inspektorowi, pod zwierzchnictwem Dyrektora. Do pomocy Inspektorowi назнача się ekonom.

§ 4.

Przy przyjmowaniu pensjonarza do instytutu, wymagana będzie od rodziców lub opiekunów, jeżeli takowi mieszkają w Warszawie, wrazie przeciwnym od osoby stale zamieszkalej w Warszawie, zasługującej na zaufanie, deklaracya, że wrazie nieregularnego wnoszenia przypadającej opłaty, lub wrazie nagannego prowadzenia się wychowanka, takowy będzie przez nią, z instytutu odebrany.

§ 5.

Opłata za utrzymanie wychowanka wnoszona być winna za każde półrocze z góry, a mianowicie: w pierwszych 20 dniach Sierpnia i w pierwszych 20 dniach Stycznia każdego roku; jednorazowa zaś opłata na pierwsze zagospodarowanie wychowanka, uiszcza się przy pierwszym półrocznym wniosku.

§ 6.

Wniesiona opłata, z odebrania której wydaje się kwit z księgi sznurowej, w żadnym wypadku nie zwraca się.

§ 7.

Fundusz powstały z opłaty pobieranej od wychowanców, i z summ assygnowanych przez Rząd na potrzeby instytutu, składa się w osobnej skrzyni. Skrzynia ta jest pod trzema zamkami i trzema pieczęciami honorowego Kuratora, Dyrektora i Inspektora instytutu.

(*) Dziś Wileński szlachecki instytut.

§ 8.

Нужныя для расхода деньги, вынимаются изъ сундука не иначе, какъ въ присутствіи вышеупомянутыхъ лицъ; въ случаѣ же болѣзни Почетнаго Попечителя, въ присутствіи чиновника, командированнаго на сей конецъ Попечителемъ Варшавскаго учебнаго округа. Въ сундукѣ этомъ находится ручная книжка (*), въ которой Почетный Попечитель, при каждомъ открытіи сундука для приѣма поступившихъ суммъ, или же для расхода, отмѣчаетъ о послѣдовавшемъ приходѣ и расходѣ.

§ 9.

На текущіе мелочные расходы по Институту выдается изъ сундука въ распоряженіе Инспектора не болѣе 150 руб. сер.

§ 10.

Вѣдомость о приходѣ и расходѣ суммъ Института представляется Попечителю Варшавскаго учебнаго округа ежемѣсячно, не позже 3 числа (**).

§ 11.

По истеченіи учебнаго года, представляется Министру Народнаго Просвѣщенія общій отчетъ (***), съ показаніемъ прихода, расхода и остатковъ суммъ Института, а Попечителю Варшавскаго учебнаго округа—подробный отчетъ о приходѣ и расходѣ всѣхъ суммъ въ продолженіе года, съ очищеніемъ каждой статьи прихода шнуровыми книгами, а расхода—узакопными документами. Сей отчетъ, по надлежащей повѣркѣ и исчисленіи съ документами, долженъ быть засвидѣтельствованъ въ вѣрности Директоромъ и Инспекторомъ Института и подписанъ Почетнымъ Попечителемъ. Послѣ повѣрки и первой ревизіи сего отчета въ Управленіи Варшавскаго учебнаго округа и по утвержденіи Попечителемъ округа, представляется оный, согласно существующимъ постановленіямъ, въ Высшую Счетную Палату для окончательной ревизіи и снабженія квитанціею. Полученная квитанція препровождается къ Директору Института. Срокъ представленія годоваго отчета назначается 20 Августа каждаго года.

§ 12.

Все имущество Института, какъ-то: библіотека, музей, разная училищная мебель, находится въ главномъ заведѣваніи Ди-

(*) Форма А.
(**) Форма В.
(***) Форма С.

§ 8.

Potrzebne na wydatki kwoty podnoszą się z skrzyni nieinaczej, jak w przytomności wyżej oznaczonych osób; wrazie zaś słabości honorowego Kuratora, w przytomności urzędnika delegowanego na ten cel przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego. W skrzyni tej znajdować się będzie książka (*), w której honorowy Kurator, przy każdym otwarciu skrzyni, dla złożenia pieniędzy, lub też dla podniesienia onych na wydatki bieżące, o takowym przychodzie lub rozchodzie zrobi adnotacyą.

§ 9.

Na ciągle drobne rozchody w instytucie, wydaje się z skrzyni do rozporządzenia Inspektora niewięcej jak 150 rsr.

§ 10.

Rachunki przychodu i rozchodu funduszów instytutu przedstawiają się Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego co miesiąc, nie później jak 3-go każdego miesiąca (**).

§ 11.

Po upływie roku szkolnego przedstawia się Ministrowi Oświecenia Narodowego ogólny rachunek (***) z wykazem przychodu, rozchodu i remanentów instytutu, a Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego szczegółowy rachunek o przychodzie i rozchodzie wszystkich funduszów w ciągu roku, z usprawiedliwieniem każdej pozycyi przychodu księgami sznurowemi, rozchodu zaś dowodami legalnemi. Rachunek ten po należytem skonfrontowaniu, porównaniu z dowodami, powinien być poświadczony co do rzetelności przez Dyrektora i Inspektora instytutu i podpisany przez honorowego Kuratora. Po skonfrontowaniu i pierwszej rewizyi tego rachunku w zarządzie Warszawskiego naukowego okręgu i po zatwierdzeniu takowego przez Kuratora okręgu, przedstawia się, na zasadzie istniejących przepisów, Najwyższej Izbie Obrachunkowej, dla ostatecznej rewizyi i pokwitowania. Wydane pokwitowanie przesyła się Dyrektorowi instytutu. Termin przedstawienia rocznych rachunków naznacza się na dzień 20 Sierpnia każdego roku.

§ 12.

Wszystkie sprzęty należące do instytutu, jako to: biblioteka, muzeum, rozmaite szkolne utensylia, zostają pod głównym zarzą-

(*) Wzór A.
(**) Wzór B.
(***) Wzór C.

ректора. Непосредственное смотрѣніе за бібліотекою и музеемъ будетъ поручаемо Учителямъ Института, а за мебелю и прочими хозяйственными принадлежностями — Эконому. Опись всему имуществу Института составляется въ такомъ же порядкѣ какъ и въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ и представляется ежегодно Попечителю Варшавскаго учебнаго округа. Срокъ представленія описи назначается 10 Января каждаго года.

§ 13.

Попечитель учебнаго округа, буде признаетъ нужнымъ, можетъ командировать во всякое время кого либо изъ членовъ Совета Народнаго Просвѣщенія для повѣрки кассы и имущества и ревизіи счетныхъ книгъ.

Обязанности Директора.

§ 14.

Поступающую за воспитанниковъ плату Директоръ принимаетъ самъ и въ полученіи оной выдаетъ квитанцію, вырѣзанную изъ контрольной книги (*). Въ дни, назначенные ко взносу платы, какъ-то: въ первые 20 дней Августа и Января мѣсяца, онъ обязанъ каждый день доносить Почетному Попечителю о поступившихъ суммахъ и ежедневно въ продолженіи 20 дней приѣма представлять ему контрольную книгу, вмѣстѣ съ собранною суммою въ наличности. Послѣ разчета и повѣрки вырѣзанныхъ изъ контрольной книги квитанцій, Почетный Попечитель сосчитываетъ наличные деньги и, сдѣлавъ отмѣтку въ контрольной книгѣ въ удостовѣреніе, что нашелъ количество денегъ, согласное съ выданными квитанціями, вкладываетъ въ присутствіи Директора и Инспектора собранные деньги въ сундукъ. Въ другіе же дни, не назначенные къ приѣму платы за воспитанниковъ, Директоръ можетъ равномерно получать поступающіе деньги, выдавать въ полученіи оныхъ квитанцій, доносить о томъ Почетному Попечителю, но деньги эти кладутся въ сундукъ тогда, когда собрано будетъ болѣе 300 руб. сер.

§ 15.

Директоръ Института, съ вѣдома Почетнаго Попечителя, получаетъ, тоже за собственноручными квитанціями, вырѣзанными изъ контрольной книги, всѣ суммы, назначенныя Правительствомъ для Института и ассигнованныя изъ Казначейства Попечителемъ

(*) Форма D.

dem Dyrektora. Główny nadzór nad biblioteką i muzeum będzie poruczony Nauczycielom instytutu, a nad meblami i innemi sprzętami gospodarskiemi ekonomowi. Inwentarz własności instytutu będzie spisany w takim porządku jak to ma miejsce w innych zakładach, i przedstawia się corocznie Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego. Termin dla przedstawienia inwentarza oznacza się na 10 Stycznia corocznie.

§ 13.

Kurator okręgu naukowego, jeżeli uzna za potrzebne, jest w prawie delegować w każdym czasie jednego z Członków Rady Wychowania, dla rewizyi kassy, sprzętów instytutu i ksiąg rachunkowych.

Obowiązki Dyrektora.

§ 14.

Wpływającą opłatę za uczni, Dyrektor przyjmuje osobiście i z odebrania takowej wydaje kwit wycięty z księgi sznurowej (*). W dniu naznaczone dla uiszczania opłaty, to jest: w pierwsze 20 dni Sierpnia i Stycznia, obowiązany jest codziennie składać raport Kuratorowi honorowemu o summach, które wpłynęły, i codziennie, w ciągu 20 dni wpływu, przedstawiać jemu księgę sznurową, a to razem z zebranymi summami w gotowiznie. Po skończonem rachunku i skonfrontowaniu wyciętych z księgi sznurowej kwitów, Kurator honorowy, obrachowawszy gotowe pieniądze i zrobiwszy adnotacyę w księdze sznurowej na dowód, że ogół gotowizny zgadza się z wyciętymi kwitami, składa w przytomności Dyrektora i Inspektora zebrane pieniądze do skrzyni. W dni nienaznaczone do przyjmowania opłaty za uczni, Dyrektor może równie przyjmować pieniądze, wydawać kwity z odbioru, donosząc o tem Kuratorowi honorowemu, lecz pieniądze te składają się do skrzyni wtenczas, kiedy zebrane będzie więcej nad 300 rsr.

§ 15.

Dyrektor instytutu, po zawiadomieniu Kuratora honorowego, odbiera także za własnoręcznymi kwitami, wyciętymi z księgi sznurowej, wszelkie summy wydzielone przez Rząd na rzecz instytutu i assygnowane z kassy przez Kuratora okręgu naukowego Warszaw-

(*) Wzór D.

Варшавскаго учебнаго округа. По того же дня, въ которой получена будет ассигнованная сумма, слѣдуетъ внести ее въ сундукъ, если эта сумма, вмѣстѣ съ находившимся у Директора деньгами, будетъ превышать 300 руб. сер.

§ 16.

Директоръ разсматриваетъ и повѣряетъ представленную Инспекторомъ вѣдомость о еженедѣльных надобностяхъ Института, на продовольствіе, одежду и другія надобности воспитанниковъ, подписываетъ эту вѣдомость и, по докладѣ оной Почетному Попечителю и утвержденіи симъ послѣднимъ, передаетъ Инспектору для исполненія.

§ 17.

Пріемъ и увольненіе служителей Института предоставляется Директору, согласно § 38 сей Инструкціи.

Обязанности Инспектора.

§ 18.

Непосредственное хозяйственное управленіе Института ввѣряется подъ руководствомъ Директора Инспектору. Въ помощь ему назначается Экономъ.

§ 19.

Инспекторъ имѣетъ шнуговую книгу (*) для записыванія суммъ, выдаваемыхъ ему на расходъ.

§ 20.

Никакой расходъ не можетъ быть произведенъ Инспекторомъ безъ предварительнаго письменнаго разрѣшенія Директора, деньги же выдаются не иначе, какъ на руки и подъ росписку того, кому оныя слѣдуютъ. Произведенный расходъ долженъ быть немедленно записанъ въ шнуговую книгу, находящуюся у Инспектора, а при каждой статьѣ расхода должно означить номеръ доказательства, удостоверяющаго въ дѣйствительности расхода. По внесеніи расхода въ книгу, Инспекторъ передаетъ доказательства Бухгалтеру, для отмѣтки оныхъ въ общей контрольной книгѣ и храненія впредъ до представленія ихъ въ Высшую Счетную Палату.

§ 21.

Инспекторъ обязанъ представлять впередъ еженедѣльно Директору вѣдомости о надобностяхъ Института, согласно § 16.

(*) . Форма Е.

скаго. Лecz tegoż samego dnia w którym odebrana została asygnowana summa, należy złożyć ją do skrzyni, jeżeli summa ta łącznie z pieniędzmi znajdującymi się u Dyrektora będzie przewyższać 300 rsr.

§ 16.

Dyrektor przegląda i konfrontuje przedstawiony przez Inspektora rachunek tygodniowych potrzeb instytutu, na żywność, ubranie i inne potrzeby uczni, podpisuje ten rachunek, a po przedstawieniu takowego Kuratorowi honorowemu i zatwierdzeniu przez tego ostatniego, zwraca Inspektorowi do spełnienia.

§ 17.

Przyjmowanie i uwalnianie służby niższej instytutu, zostawia się Dyrektorowi, zgodnie z § 38 tej instrukcyi.

Obowiązki Inspektora.

§ 18.

Bezpośredni gospodarski zarząd instytutu powierza się, pod kierunkiem Dyrektora, Inspektorowi. Do pomocy takowemu wyznacza się ekonom.

§ 19.

Inspektor posiada książkę sznurową, dla zapisywania summ wydawanych mu na rozchód (*).

§ 20.

Żaden wydatek nie może być zrobiony przez Inspektora, bez pierwotnego zezwolenia Dyrektora, pieniądze zaś wydają się nie inaczej, jak na ręce i za kwitem tego komu się należą. Uczyniony wydatek winien być bezzwłocznie zapisany do sznurowej księgi, znajdującą się u Inspektora, a przy każdej pozycyi wydatku winien być zamieszczony numer dowodu, stwierdzającego rzeczywisty wydatek; po zapisaniu wydatku do księgi, Inspektor oddaje dowody Buchhalterowi, dla zanotowania takowych w ogólnej księdze, i zachowania takowych do czasu przedstawienia onych do Najwyższej Izby Obrachunkowej.

§ 21.

Inspektor obowiązany przedstawiać naprzód na tydzień Dyrektorowi tabelę, z objaśnieniem potrzeb instytutu zgodnie z § 16.

(*) Wzór E.

§ 22.

Инспекторъ, согласно разрѣшеніямъ, полученнымъ отъ Директора, съ вѣдома Почетнаго Попечителя, распоряжается о заготовленіи всего нужнаго для Института.

§ 23.

Всѣ поставки для одежды, обуви, бѣлья, стѣстныхъ припасовъ и другихъ надобностей въ значительномъ количествѣ производятся не иначе, какъ по годовымъ контрактамъ, заключеннымъ съ подрядчиками Правленіемъ Института, съ разрѣшенія Попечителя округа. Образцы сукна и холста для означенной цѣли должны храниться въ сундукъ кассы за печатью Института. Мелочныя закупки предоставляются на вышеизъясненныхъ правилахъ Инспектору.

§ 24.

Мясные и другіе припасы, подверженные скорой порчѣ, принимаются ежедневно наканунѣ дня, назначеннаго для ихъ приготовления въ пищу, подъ строжайшимъ надзоромъ Директора и Инспектора; въ случаѣ негодности ихъ къ употребленію, подрядчикъ обязанъ немедленно замѣнить лучшими, въ противномъ случаѣ поручается Эконому купить припасы на счетъ подрядчика по вольной цѣнѣ.

§ 25.

Инспекторъ имѣетъ наблюденіе за приготовляемою для воспитанниковъ пищею, присутствуетъ во время завтрака, обѣда и ужина. Онъ имѣетъ также попеченіе о больныхъ воспитанникахъ; сверхъ того, наблюдаетъ за чистотою и опрятностію одежды воспитанниковъ и вообще за сохраненіемъ порядка въ Институтѣ во всѣхъ отношеніяхъ.

Обязанности Бухгалтера.

§ 26.

Бухгалтеръ Института состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора Института.

§ 27.

Онъ обязанъ вести главную книгу, въ которой заключается весь ежедневный приходъ и расходъ по Институту (*), съ раздѣленіемъ расхода по названію суммъ, означенныхъ штатомъ Института. Книга эта должна согласоваться во всей точности съ контрольною книгою прихода, веденнаго Директоромъ, и шнуровою

(*) Форма F.

§ 22.

Inspektor, stosownie do poleceń Dyrektora, o których Kuratorowi honorowemu już poprzednio doniesionem było, rozporządza przygotowanie wszystkiego co jest potrzebnem dla instytutu.

§ 23.

Wszystkie dostawy odnoszące się do ubrania, obuwia, bieleziny, produktów do życia i innych potrzeb w większej ilości potrzebnych, uskuteczniają się nieinaczéj, jak podług rocznych kontraktów, zawartych pomiędzy zarządem instytutu z decyzji Kuratora okręgu i dostawcami. Próby sukna i płótna winny być zachowane w skrzyni kassowej, pod pieczęcią instytutu. Drobniejsze sprawunki dozwala się dostawiać Inspektorowi, na wyżéj oznaczonych zasadach.

§ 24.

Mięsne i inne produkta, ulegające prędkiemu zepsuciu, przyjmują się codziennie w wilié dnia przeznaczonego na zużycie onychże, pod najsurowszym dozorem Dyrektora i Inspektora; w wypadku gdyby takowe okazały się nieodpowiedniemi, dostawca obowiązany jest bezzwłocznie zamienić takowe na lepsze, w przeciwnym zaś razie poleca się ekonomowi kupić produkty na rachunek dostawcy, według cen targowych.

§ 25.

Inspektor ma nadzór nad żywnością przygotowaną dla uczni, jest obecnym pod czas śniadania, obiadu i wieczery. Rozciąga także opiekę nad choremi uczniami, oprócz zaś tego zwraca baczną uwagę na całość i porządek ubrania uczni, i w ogóle na utrzymanie należytego porządku w instytucie pod każdym względem.

Obowiązki Buchhaltera.

§ 26.

Buchhalter instytutu zostaje pod bezpośredniem rozporządzeniem i władzą Dyrektora instytutu.

§ 27.

Obowiązany jest prowadzić główną księgę, w której zapisuje się cały codzienny przychód i wydatek instytutu (*), z wykazaniem wydatku według pozycyj funduszowych, oznaczonych etatem instytutu. Księga ta powinna być zgodna pod każdym względem

(*) Wzór F.

книгою расхода, веденною Инспекторомъ. Въ этой контрольной книгѣ, при всякой статьѣ прихода, долженъ быть показанъ номеръ квитанціи, при всякой же статьѣ расхода—надлежащее разрѣшеніе и доказательство.

§ 28.

На основаніи сей контрольной книги, Бухгалтеръ составляетъ каждый мѣсяцъ рапорты, о которыхъ сказано въ § 10, и представляетъ таковыя Директору. Рапорты, послѣ предварительнаго доклада Почетному Попечителю, представляются потомъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

§ 29.

На основаніи этой же контрольной книги, Бухгалтеръ составляетъ годовой отчетъ для представленія Министру Народнаго Просвѣщенія, согласно § 11, а также годовой отчетъ для представленія въ Высшую Счетную Палату. Отчетъ сей долженъ заключать въ себѣ, какъ приходъ отъ платы учениковъ, такъ и другіе приходы, въ доказательство которыхъ прилагаются квитанціи, вырѣзанныя изъ контрольной книги, веденной Директоромъ, и разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа на полученіе ассигнованныхъ суммъ изъ Казначейства. Въ доказательство же расхода представляются при годовомъ отчетѣ: шнуровая книга, веденная Инспекторомъ, подлинныя разрѣшенія на выдачу, росписки получившихъ деньги и другія нужныя доказательства, каковыя должны быть сшиты, скрѣплены и означены очереднымъ номеромъ, подѣ какимъ статья расхода означена въ годовомъ отчетѣ. Что касается до расхода на покупку вещей, книгъ, моделей и проч.,—слѣдуетъ отмѣчать на доказательствѣ, подѣ какою именно статьею или подѣ какимъ номеромъ приобретенная вещь внесена въ опись.

§ 30.

На Бухгалтерѣ лежитъ также обязанность составлять годовую опись имуществу Института и вести контроль училищнымъ вещамъ. Опись и контроль составляются такимъ же образомъ, какъ и въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ Царства.

Составленная Бухгалтеромъ опись, скрѣпленная Директоромъ, представляется Попечителю Варшавскаго учебнаго округа къ означенному въ § 12 сроку.

з книгиъ przychodu, prowadzoną przez Dyrektora, i księgą wydatków, utrzymywaną przez Inspektora. W tej księdze przy każdej pozycyi przychodu powinien być oznaczony numer kwitu; przy każdej zaś pozycyi wydatku, stosowna decyzja i dowód.

§ 28.

Według tej księgi, Buchhalter formuje co miesiąc rapporta, o których nadmieniono w § 10, i przedstawia takowe Dyrektorowi. Rapporta te, po pierwotnem przedstawieniu Kuratorowi honorowemu, przedstawiają się później Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 29.

Według tejże księgi, Buchhalter formuje roczny rachunek, dla przedstawienia onego Ministrowi Oświecenia Publicznego, zgodnie z § 11, a także i rachunek roczny dla przedstawienia Najwyższej Izbie Obrachunkowej. Rachunek ten winien zawierać w sobie tak wpływy z opłat od uczni, jak również i inne przychody, dla usprawiedliwienia, których dołączają się kwity wycięte z księgi sznurowej, prowadzonej przez Dyrektora i decyzje Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego do odbioru summ assignowanych z kassy rządowej. Dla usprawiedliwienia zaś wydatków, przy rocznych rachunkach, przedstawia się sznurowa księga, prowadzona przez Inspektora, oryginalne decyzje na wydatki, kwity odbierających pieniądze, i inne potrzebne dowody, które powinny być zeszyte, oparafowane i oznaczone porządkowym numerem, którym oznaczony jest wydatek w rocznym rachunku. Co się tyczy wydatku na zakupienie ubrania, książek, modeli i t. p., należy odnotować na dowodzie, pod jaką mianowicie pozycją lub też pod jakim numerem nabyta rzecz zapisana jest do inwentarza.

§ 30.

Do Buchhaltera należy obowiązek sporządzania rocznego inwentarza własności instytutu i prowadzenia kontrolli szkolnych utensyliów. Inwentarz i kontrolla prowadzi się takim samym porządkiem jak i w innych zakładach naukowych w Królestwie.

Tak sporządzony inwentarz przez Buchhaltera, podpisany przez Dyrektora, przedstawia się Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego, w terminie oznaczonym w art. 12-m. Zaden przedmio

Ни одинъ предметъ не можетъ быть исключенъ изъ описи безъ разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 31.

Бухгалтеръ составляетъ ежемѣсячные списки о жалованьи для всѣхъ служащихъ въ Благородномъ Институтѣ (*), представляетъ таковыя Директору, а потомъ Почетному Попечителю на утверждение и, на основаніи сихъ списковъ, получаетъ деньги и выдаетъ кому слѣдуетъ мѣсячное жалованье. Сверхъ того, онъ ведетъ контроль ежемѣсячному жалованью, со всѣми могущими произойти перемѣнами, по примѣру, какъ это дѣлается въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ (**).

Вычетъ въ пользу эмеритальнаго капитала, слѣдующій съ жалованья лицъ, входящихъ въ составъ Благороднаго Института, препровождается въ подлежащее Казначейство, согласно распоряженіямъ Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 32.

На Бухгалтера возлагается составленіе расчетовъ о слѣдующихъ подрядчикамъ выдачахъ денегъ за поставленные для Института припасы и вещи; онъ ведетъ всю переписку по счетной части, исполняя и другія порученія Директора, касающіяся заведенія.

Обязанности Секретаря.

§ 33.

Секретарь Института состоитъ подъ непосредственнымъ начальствомъ Директора.

§ 34.

Обязанности Секретаря тѣ же самыя, какъ и Секретарей гимназій; онъ заготавливаетъ всю переписку по учебной части, по дѣламъ относящимся къ воспитанникамъ, и исполняетъ все, что ему поручено будетъ Директоромъ.

Обязанности Эконома.

§ 35.

Экономъ исполняетъ всѣ приказанія и распоряженія Директора и Инспектора по хозяйственной и полицейской части, имѣетъ смотрѣніе за домами, служителями, кухнею, хозяйствомъ и вещами, принимаетъ подъ росписку съѣстные припасы и наблюдаетъ за гардеробомъ воспитанниковъ, донося Инспектору о нужныхъ починкахъ и постройкахъ.

(*) Форма Н.
(**) Форма I.

не можетъ быть опущенъ въ инвентарзъ, безъ decyzji на то Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 31.

Buchhalter sporządza co miesiąc listy płacy dla wszystkich służących w szlacheckim instytucie (*), przedstawia takowe Dyrektorowi, a potem Kuratorowi honorowemu do zatwierdzenia, i na zasadzie tych list odbiera pieniądze, i wydaje komu należy miesięczną płacę. Oprócz tego prowadzi kontrolę miesięcznej płacy z wszelkimi mogącemi się zdarzyć zmianami, według porządku jaki przyjęty jest w innych zakładach naukowych (**).

Składki stracone na poczet emerytalnego funduszu, należne z pensyj osób wchodzących w skład instytutu szlacheckiego, przesyłają się do właściwej kassy, zgodnie z decyzją Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 32.

Na Buchhaltera wkłada się obowiązek sporządzenia rachunków z należności przypadających dostawcom za dostarczone dla instytutu produkty; on prowadzi całą korespondencję, odnoszącą się do części rachunkowej, wypełniając przytem i inne polecenia Dyrektora, dotyczące się zakładu.

Obowiązki Sekretarza.

§ 33.

Sekretarz instytutu znajduje się pod bezpośredniem zwierzchnictwem Dyrektora.

§ 34.

Obowiązki Sekretarza są takie same jak Sekretarzy gimnazjów; on prowadzi całą korespondencję po części naukowej, i spełnia wszystkie polecenia Dyrektora.

Obowiązki Ekonomy.

§ 35.

Ekonom wypełnia wszystkie rozkazy i polecenia Dyrektora i Inspektora co do gospodarczej i policyjnej części, ma nadzór nad budynkami, służbą niższą, kuchnią, gospodarstwem i rzeczami; przyjmuje za kwitami produkty do życia, i ma nadzór nad garderobą uczni, donosząc Inspektorowi o potrzebnych reparacjach i sprawunkach.

(*) Wzór H.
(**) Wzór I.

§ 36.

Экономъ ведетъ книгу всѣмъ воспитанникамъ, раздѣленную на столько страницъ, сколько находится учениковъ. Въ этой книгѣ онъ записываетъ всѣ вещи, какія даны будутъ воспитаннику во все время нахождения его въ Институтѣ, и всѣ сдѣланныя починки.

Всѣ вещи, выданныя воспитанникамъ, отиѣчаются тѣмъ номеромъ, подѣ какимъ ученикъ записанъ въ книгѣ. Вещи, сдѣлавшіяся отъ времени негодными къ употребленію и возвращенныя воспитанникомъ, Экономъ исключаетъ изъ контрольной книги и вноситъ оныя въ общую вѣдомость о предметахъ, негодныхъ къ употребленію и переданныхъ для временнаго храненія.

§ 37.

Коль скоро собрано будетъ значительное количество старыхъ и негодныхъ къ употребленію вещей, Экономъ представляетъ вѣдомость о семъ Инспектору для доклада Директору, который, съ разрѣшенія Почетнаго Попечителя, распоряжается о продажѣ оныхъ съ публичнаго торга. Деньги, полученные на торгахъ, составляютъ собственность Института.

Общія правила.

§ 38.

Комнатныхъ Надзирателей, Врача, Бухгалтера, Секретаря, Эконома и Писца назначаетъ Попечитель Варшавскаго учебнаго округа по представленію Почетнаго Попечителя.

§ 39.

Подробную инструкцію для внутренней прислуги составить Директоръ Института по указанію Почетнаго Попечителя.

§ 40.

Столъ, одежда, бѣлье, учебныя книги, бумага, матеріалы для рисованія и вообще все необходимое для приличнаго содержанія учениковъ и употребленія во время уроковъ доставляется имъ отъ Института, а Инспекторъ ведетъ контроль распределе- нія и употребленія сихъ вещей.

§ 41.

Воспитанники Института имѣютъ форменную одежду, по особенно утвержденному образцу.

§ 36.

Экономъ prowadzi księgę wszystkich uczni, rozdzieloną na tyle stron, ile znajduje się uczni. W téj księdze zapisuje wszystkie rzeczy, jakie dane będą uczniowi w ciągu całego czasu pozostawania jego w instytucie i wszelkie poczynione reparacye.

Wszystkie rzeczy wydane uczniowi naznaczają się tym numerem, pod jakim uczeń zapisany jest w księdze. Rzeczy, które przez czas okazały się niegodnymi do użycia, i zwrócone przez ucznia, Ekonom wykreśla z kontrolnej księgi i zapisuje takowe do ogólnego rejestru przedmiotów, niezdatnych do użycia i oddanych do czasowego zachowania.

§ 37.

Jak tylko zbierze się znaczna liczba starych i niezdatnych do użycia rzeczy, Ekonom donosi o tém Inspektorowi, dla przedstawienia Dyrektorowi, który, na skutek decyzji Kuratora honorowego, zarządza sprzedaż takowych przez licytacją. Pieniądze, które wpłyną z licytacji, stanowią własność instytutu.

Ogólne prawidła.

§ 38.

Pokojowych Nadzorców, Lekarza, Buchhaltera, Sekretarza, Ekonoma i Pisarza mianuje Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, na przedstawienie Kuratora honorowego.

§ 39.

Szczegółową instrukcyę dla wewnętrznej służby przygotowuje Dyrektor instytutu, według wskazań Kuratora honorowego.

§ 40.

Zywność, odzież, bielizna, książki naukowe, papier, materyały rysunkowe i w ogóle wszystko co jest potrzebne do należytego utrzymania uczni i potrzeby podczas lekcyj, dostarcza im instytut, a Inspektor prowadzi kontrolę rozdawania i użycia tych rzeczy.

§ 41.

Wychowawcy instytutu mają odzież mundurową, według oddzielnie zatwierdzonej formy.

§ 42.

Бѣлье, какъ на воспитанникахъ, такъ и столовое, перемѣняется по два раза, а постельное—одинъ разъ въ недѣлю, въ опредѣленные для сего дни.

§ 43.

Пища для воспитанниковъ готовится здоровая и въ достаточномъ количествѣ, но безъ излишества. Количество блюдъ и въ какой день какія именно блюда должны быть приготовляемы опредѣлено будетъ начальствомъ Института.

§ 44.

При Институтѣ учреждается больница для воспитанниковъ; при ней опредѣляется врачъ и фельдшеръ.

§ 45.

Съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, Институтъ въ производствѣ всякихъ дѣлъ освобождается отъ употребленія гербовой бумаги.

§ 46.

Институтъ имѣетъ особую печать.

§ 47.

Настоящая Инструкція возымѣетъ дѣйствующую силу со дня открытія управленія Института. Перемѣны, какія по опыту окажутся необходимыми, будутъ сдѣланы особыми распоряженіями.

С.-Петербургъ, 27 Марта 1848 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Графъ Уваровъ*.

№ 37.

О преобразованіи 2-й гимназіи въ Варшавѣ въ Благородный Институтъ и о переводѣ въ Варшаву одного изъ уѣздныхъ училищъ округа.

(22 Іюня (4 Іюля) 1848 года.)

Выписка изъ журнала засѣданія Совѣта Управленія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія увѣдомилъ Намѣстника Царства отъ 11 Іюня сего года, № 5,728, что Государь Императоръ, утвердивъ вполнѣ распоряженія, сдѣланныя по предмету устройства

§ 42.

Tak bielizna, znajdujaca się na uczniach, jako też i stołowa, zmienia się dwa razy, a pościelna jeden raz na tydzień, w oznaczone na to dni.

§ 43.

Pokarmy dla uczni przygotowują się zdrowe i w dostatecznej ilości, lecz bez zbytku. Liczbę potraw i w jaki dzień jakie mia-nowicie gotowane mają być potrawy, oznacza władza instytutu.

§ 44.

Przy instytucie urządzony będzie lazaret dla uczni. Do lazaretu tego przeznaczony będzie Lekarz i fclczcr.

§ 45.

Z upoważnienia Rady Administracyjnej Królestwa, instytut, przy sporządzaniu wszelkich aktów wolny jest od użycia stempla.

§ 46.

Instytut posiada osobną pieczęć.

§ 47.

Niniejsza ustawa wchodzi w wykonanie z dniem otwarcia zarządu instytutu. Zmiany, jakie według doświadczenia okażą się koniecznemi, będą mogły następować za oddzielnemi decyzjami.

St. Petersburg, d. 27 Marca 1848 roku.

Minister Oświecenia Publicznego

(podpisano) *Hrabia Uwarow*.

№ 37.

O zamianie gimnazjum 2-go w Warszawie na instytut szlachecki i o przeniesieniu do Warszawy jednej ze szkół powiatowych na prowincyi.

(d. 22 Czerwca (4 Lipca) 1848 roku)

Wypis z protokołu posiedzenia Rady Administracyjnej.

Minister Oświecenia Narodowego oznajmił Namiestnikowi Królestwa w odezwie swęj z dnia 11 Czerwca r. b. Nr. 5,728, że NAJJAŚNIEJSZY PAN, zatwierdzając w zupełności rozporządzenia wy-

въ Варшавѣ Благороднаго Института, 7 Іюня сего года Высочайше повелѣть соизволилъ привести въ исполненіе слѣдующія мѣры, основанныя на положеніи особаго учрежденнаго на сей предметъ Комитета отъ 12 (24) Ноября прошедшаго года, а именно:

1) съ началомъ наступающаго учебнаго года Варшавскую 2-ю гимназію преобразовать въ Благородный Институтъ, предоставивъ оному, какъ зданіе, такъ и штатъ помянутой гимназіи;

2) въ замѣнѣ упраздненныхъ 4-хъ низшихъ классовъ, перевести въ Варшаву одно изъ уѣздныхъ училищъ округа, признанныхъ менѣе нужными по малому числу учениковъ;

3) на содержаніе въ Институтѣ казенныхъ воспитанниковъ опредѣлить ежегодно 7,000 руб. сер., изъ суммы, производящейся нынѣ на юридическія стипендіи въ Университетахъ Имперіи, начиная сіе производство съ наступленіемъ 1848го учебнаго года;

4) предоставить Институту преимущества, коими пользуются подобныя заведенія въ Россіи, съ измѣненіями, истекающими изъ обстоятельствъ мѣстности, а именно:

- a) въ продолженіе воспитанія въ Институтѣ освобождать воспитанниковъ отъ рекрутской повинности;
- b) окончившихъ полный курсъ ученія, если они, при отличномъ поведеніи, окажутъ превосходные успѣхи во всѣхъ наукахъ, выпускать изъ Института для опредѣленія въ гражданскую службу съ чиномъ XIV класса, распространить на воспитанниковъ, удостоенныхъ классныхъ чиновъ и желающихъ поступить въ военную службу, преимущество, коимъ пользуются въ подобномъ случаѣ воспитанники Виленскаго Дворянскаго Института, а именно по выслугѣ 6 мѣсяцевъ въ унтеръ-офицерскомъ званіи, производить ихъ въ офицеры, если они знаніемъ фронта того достойны, и
- c) воспитанникамъ, кончившимъ курсъ наукъ въ Институтѣ, предоставить первое право на полученіе стипендіи въ Университетахъ. Впрочемъ сіи преимущества даровать лишь тѣмъ воспитанникамъ, кои начнутъ свое ученіе съ 1-го класса, допустивъ исключеніе изъ сего правила, впредь до открытія низшихъ классовъ Института;
- 5) при развитіи устройства и состава Благороднаго Института, руководствоваться журналомъ Комитета, Высочайше для сей

дане в предметіе заложенія в Варшавѣ институту шляхецкаго, под днѣмъ 7 Червца Найвыжѣй розказаць рачыль прывіесць в выкананіе ніжѣй выражѣныя срѣдки, обѣтыя протоколѣмъ з дня 12 (24) Листопада р. з., нарадъ oddzielnego do tego przedmiotu ustanowionego Komitetu, a mianowicie:

1) z początkiemъ nadchodzącego roku szkolnego, 2-ie gimnazyumъ Warszawskie zamienić na instytutъ шляхецки, z pozostawieniemъ mu takъ budowli, jako i etatu tegoż gimnazyumъ;

2) w miejsce zwiŹającychъ się 4-chъ niższychъ klassъ gimnazyalnychъ, przenieść do Warszawy jedną ze szkółъ powiatowychъ okręgu, uznaną za mniej potrzebną z powodu małej liczby uczniów;

3) na utrzymanie w instytucie stypendystówъ Skarbowychъ, wyznaczać corocznie sumę rubli srebremъ 7,000, z funduszu przeznaczanego obecnie na stypendya prawne w Uniwersytetachъ Cesarstwa, zaczynającъ wydatekъ ten od początku roku 1848го;

4) nadać instytutowi prerogatywy, jakie słuŹą podobnymъ zakładomъ w Cesarstwie, ze zmianami wynikającymi z okoliczności miejscowychъ, a mianowicie:

- a) przez ciągъ pobierania naukъ w instytucie uwalniać uczniów od повинności zaciągowej;
- b) kończącychъ całkowity курсъ naukъ, jeżeli, oprócz chwalebного postępowania, okazać celujący postęp we wszystkichъ naukachъ, uwalniać z instytutu z prawemъ wejścia do służby cywilnej z rangą XIV-tęj klasy, rozciągającъ do uczniów zakwalifikowanychъ do rangi klassowej i pragnącychъ poświęcić się służbie wojskowej takie prerogatywy, jakie w podobnymъ razie słuŹą wychowанcomъ Wileńskiego instytutu шляхецкаго, a mianowicie, po wysлужeniu sześciu miesięcy w stopniu podoficera, nadawać im rangę officerską, jeżeli przez znajomośćъ służby frontowej okazać się tego godnymi;
- c) uczniomъ kończącymъ курсъ naukъ w instytucie zostawiać pierwsze право do otrzymywania stypendyówъ w Uniwersytetachъ. Zresztą, prerogatywy te rozciągać tylko do tychъ uczniów, którzy nauki od pierwszejъ klasy rozpoczną, dozwalającъ wyjątku od tego przepisu jedynie do czasu otworzenia niższychъ klassъ instytutu;
- 5) przy rozwinięciu organizacyi instytutu шляхецкаго, trzymać się protokołu Komitetu, Найвыжѣй w tymъ celu ustano-

цѣли учрежденнаго, необходимыя же измѣненія и дополненія допускать не иначе, какъ по взаимному соглашенію Намѣстника съ Министромъ Народнаго Просвѣщенія;

6) затѣмъ Комитетъ, Высочайше учрежденный для устройства Благороднаго Института въ Варшавѣ, считать закрытымъ.

Совѣтъ постановилъ: отзывъ сей сообщить Попечителю Варшавскаго учебнаго округа, для исполненія содержащагося въ немъ Высочайшаго повелѣнія сообразно съ даннымъ ему уже на сей конецъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія предписаніемъ.

Варшава, 22 Іюня (4 Іюля) 1848 года.

Вѣрно съ журналомъ:

Статсъ-Секретарь, Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ
(подписано) *Θ. Лебренъ.*

N° 38.

Штатъ воспитательнаго Института на 184⁸/9 годъ.

№		Одному	Всѣмъ	Примѣчаніе
		Рубли	серебр.	
	Директоръ	1,500	1,500	Для преподаванія Закона Божія другихъ исповѣданій приглашаются, въ случаѣ надобности, Законоучители другихъ Варшавскихъ учебныхъ заведеній, съ личнымъ за то
	При немъ Письмоводитель, онъ же Контролеръ .	450	450	
	На канцелярскіе припасы и писца	250	250	
	Инспекторъ	900	900	
1	Законоучитель Римско-католическаго исповѣданія	400	400	
	и т о г о .	3,500	3,500	

вionedо, konieczne zaś dopełnienia i zmiany nie inaczej dopuszczać, jak za wzajemną zgodą Namiestnika Królestwa i Ministra Oświecenia Narodowego:

6) w skutek tego, ustanowiony Najwyższy Komitet do założenia instytutu szlacheckiego w Warszawie, uważać jako rozwiązany.

Rada postanowiła takową odezwę Ministra Oświecenia Narodowego zakommunikować Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego, celem niezwłocznego wprowadzenia w wykonanie objętych nią rozkazów Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI, a to stósownie do danego mu już w téj mierze przez Ministra Oświecenia Narodowego oddzielnego polecenia.

w Warszawie, d. 22 Czerwca (4 Lipca) 1848 r.

Zgodno z protokołem:

Sekretarz Stanu, Rzeczywisty Radca Stanu
(podpisano) *T. Le Brun.*

N° 38.

Etat instytutu wychowania na 184⁸/9 rok.

№		jednemu	wszyst-	Uwagi
		Rsr.	kim Rsr.	
	Dyrektor	1,500	1,500	
	Przy nim Sekretarz, a razem Kontroller . .	450	450	
	Na materyały piśmienne i Pisarza	250	250	
	Inspektor	900	900	
1	Nauczyciel Rzymsko-Katolickiej Religii . . .	400	400	
	do przeniesienia .	3,500	3,500	Do wykładu Religii innych wyznań, wzywa-

	транспортъ .	3,500	3,500	
	Старшихъ Учителей:			вознагражде- ніемъ по числу часовъ изъ суммы Институ- та.
2	Русской словесности . .			
3	Всеобщей русской и поль- ской исторіи, а также и географіи			
4	Польской словесности и латинскаго языка . .			
5	Математики и физики со включеніемъ нѣкото- рыхъ общихъ свѣдѣній изъ естественной исто- ріи и химіи	750	3,750	
6	Мѣстнаго Законодѣнія въ кратчайшемъ объемѣ			
	Младшіе Учители:			
7	Нѣмецкаго языка . . .	300	300	
8	Рисованія, черченія и чи- стописанія	300	300	
9	Французскаго языка . .	450	450	
	На вознагражденіе за у- роки церковнаго пѣнія, танцованія, фехтованія и гимнастики	—	800	
	На учебныя пособія и на- грады ученикамъ . .	—	500	
	3 Комнатнымъ Надзирате- лямъ (*)	300	900	
	Врачу	300	300	
	Фельдшеру	100	100	
	На лекарства	—	30	
	Итого .	—	10,930	

(*) Комнатные Надзиратели должны быть: одинъ природный Французъ а другой Нѣмецъ; имъ дозволяется заниматься преподаваніемъ французскаго и нѣмецкаго языковъ, въ какомъ случаѣ и соединить жалованье по обѣимъ должно-
стямъ, не иначе однакожъ, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія
а третій Надзиратель долженъ быть Русскій.

	z przeniesienia .	3,500	3,500	ni są Nauczycie- le innych War- szawskich nau- kowych zakła- dów, za odpowie- dzeniem wynagro- dzeniem, według liczby godzin, z funduszków in- stytutu.
	Starszych Nauczy- cieli:			
2	Russkiej literatury . .			
3	Powszechnęj russkiej i polskiej historyi, tu- dzież geografii			
4	Polskiej literatury i łą- cińskiego języka . .			
5	Matematyki i fizyki z włą- czeniem niektórych ogólnych wiadomości z historyi naturalnej i chemii	750	3,750	
6	Miejscowego prawa w naj- zwięźlejszym zarysie .			
	Młodszy Nauczyciele:			
7	Niemieckiego języka . .	300	300	
8	Rysunków ręcznych, te- chnicznych i kalligrafii.	300	300	
9	Francuzkiego języka . .	450	450	
10	Na wynagrodzenie za lek- cyę śpiewów kościel- nych, tańca, fechtowa- nia i gimnastyki . . .	—	800	
11	Na pomoce naukowe i na- grody dla uczni . . .	—	500	
	Trzem pokojowym Nadzor- com (*)	300	900	
	Lekarzowi	300	300	
	Felczerowi	100	100	
	Na lekarstwa	—	30	
	Razem .	—	10,930	

(*) Pokojowi Nadzorcy powinni być: jeden rodowity Francuz, a drugi Nie-
miec. Nadzorcom tym może być dozwolony wykład francuzkiego i niemieckiego je-
zyka, lecz w tym razie połącza się pensya według obudwu obowiązków nie inaczej,
jak z dozwolenia Ministra Narodowego Oświecenia; trzeci zaś Nadzorca winien być
Russki.

	транспортъ .	—	10,930
	<i>Часть хозяйственная.</i>		
	Эконому	300	300
	Кастеляншт	150	150
	швейцаръ		
	4 вахтера, 120 руб. с.		
	каждому		
	6 чернорабочихъ, 80		
	руб. с.		
	1 старшему повару		
	150 руб. с.	—	1,680
	2 другимъ, изъ коихъ		
	одинъ долженъ		
	быть булочникъ,		
	90 руб. с.		
	буфетчику 90 руб. с.		
	2 прачки 75 руб. с.		
	На отопленіе, освѣщеніе,		
	содержаніе опрятности,		
	одежду служителей и		
	другія надобности . .	—	1,000
	На пищу, полагая по 25		
	копѣекъ серебромъ въ		
	день, за 365 дней за		
	каждаго (44) человѣка.	91,25	4,015
	На платье, обувь, бѣлье,		
	по	50	2,200
	На пищу 4-мъ вахтерамъ,		
	считая по 20 руб. сер.		
	въ годъ	20	80
	Итого	—	9,425
	а всего	—	20,355

На покрытіе этого расхода полагается:

плата съ 40 пансіонеровъ	10,000 руб. сер.
на 4-хъ казенныхъ пансіонеровъ изъ	
стипендіальной суммы	1,000 „
единовременный взносъ по 50 руб. сер.	
отъ 44 воспитанниковъ	2,200 „
итого 13,200 „	

	z przeniesienia .	—	10,930
	<i>Część gospodarska.</i>		
	Ekonomowi	300	300
	Gospodyni	150	150
	Szwajcar		
	4 wachterów, 120 rsr.		
	każdemu		
	6 stróży, po 80 rsr.		
	1 kucharz starszy		
	150 rsr.	—	1,680
	2 innych, z których		
	jeden powinien		
	być piekarz, 90 rsr.		
	kredencierz 90 rsr. .		
	2 praczki 75 rsr. .		
	Na opał, światło, utrzyma-		
	nie porządku, ubiór		
	dla służby i inne po-		
	trzeby	—	1,000
	Na pokarm, rachując po		
	25 k. sr. na dzień, za		
	365 dni za każdego (44		
	osób)	91,25	4,015
	Na odzież, obuwie, bie-		
	liznę po	50	2,200
	Na życie 4 wachterom, ra-		
	chując po 20 rsr. rocznie.	20	80
	Razem	—	9,425
	W ogóle	—	20,355

На pokrycie tego wydatku przeznaczają się:

Opłata od 40 pensjonarów	10,000 rsr.
Na 4-хъ rządowych pensjonarzy z funduszu	
stypendyalnego	1,000 „
Jednorazowa opłata po 50 rsr. od 44 wycho-	
wańców	2,200 „
13,200 „	

	транспортъ	13,200 руб. сер.
штатъ Варшавской 2-й гимназій (1840 г.)	9,027	„
	и то го	22,227 „
полагается издержекъ	20,355	„
остается за тѣмъ на непредвидимые расходы	1,872	„

- Примѣчаніе* 1. Сумма, исчисленная по бывшему штату 2-й Варшавской гимназій, отпускается во временное Правленіе Института на общемъ основаніи. Суммы же, получаемыя отъ воспитанниковъ и 1,000 рублей серебромъ изъ стипендіальнаго капитала, поступаютъ въ распоряженіе сего же Правленія: 1-ая прямо отъ пансіонеровъ, послѣдняя изъ Варшавскаго Казначейства за каждое полугодіе впередъ, по требованіямъ Директора.
2. Инспекторъ и комнатные Надзиратели имѣютъ право получать въ натурѣ: первый по три, а послѣдніе по двѣ порціи отъ стола воспитанниковъ.
3. Могущія быть сбереженія отъ неполнаго числа пансіонеровъ, въ одеждѣ и столѣ, а также отъ Институтскаго штата, обращаются въ пользу Института и употребляются на подробности онаго съ разрѣшенія Г. Министра Народнаго Просвѣщенія.

Предсѣдательствующій, Министръ Статсъ-Секретарь
Царства Польскаго (подписано) *Иваній Туркулъ*.

№ 39.

Утвержденіе договора съ ординатомъ Графомъ Замойскимъ относительно преобразованія Щебржешинской гимназій.

(22 Іюля 1848 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Отъ 10 (22) Мая сего года, № 3,610, Ваше Превосходительство представили мнѣ проектъ договора съ Дѣйствительнымъ

	z przeniesienia	13,200 rsr.
Etat 2-go gimnazyum Warszawskiego (1840 r.)	9,027	„
	Razem	22,227 rsr.
Wydatki wynoszą	20,355	„
Zostaje się przeto na nieprzewidziane rozchody	1,872	„

- Uwaga* 1. Summa etatowa, pozostająca po 2-em gimnazyum Warszawskim, oddaje się do rozporządzenia czasowego zarządu instytutu, na ogólnych prawidłach. Summy zaś pozostałe z oddzielnych opłat od uczni i 1,000 rsr. z funduszu stypendyalnego oddają się także w rozporządzenie tegoż instytutu: pierwsze wprost od pensjonarzy, ostatnia zaś z Warszawskiej kassy, za każde półrocze z góry, za rekwizycją Dyrektora.
2. Inspektor i Nadzorecy pokojowi mają prawo mieć w naturze: pierwszy po trzy, a ostatni po dwie porcje ze stołu ogólnego pensjonarzy.
3. Mogą się utworzyć oszczędności, z powodu niekompletniej liczby pensjonarzy, z ubrania i stołu, a także i z etatu instytutu, obracają się na korzyść instytutu, i przeznaczają się na potrzeby instytutu, za upoważnieniem Ministra Oświecenia Publicznego.

Prezes, Minister Sekretarz Stanu Królestwa Polskiego,
(podpisano) *Ignacy Turkull*.

№ 39.

Zatwierdzenie umowy zawartej z Ordynatem Hr. Zamojskim co do organizacyi Szczepieszyńskiego gimnazyum.

(d. 22 Lipca 1848 r.)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Przy odezwie z dnia 10 (22) Maja r. b. za Nr. 3,610, JW. Pan przedstawił mi projekt umowy zawartej z Rzeczywi-

Тайнымъ Совѣтникомъ Графомъ Замойскимъ, относительно преобразования Щебржешинской гимназіи, для испрошенія Высочайшаго утвержденія.

По связи, которую дѣло сіе имѣетъ съ дѣломъ о маіоратѣ Графа Замойскаго, я препровождалъ вышеозначенный проектъ договора къ Г. Министру Статсъ-Секретарю Царства для совокупнаго всеподданнѣйшаго Государю Императору доклада.

Тайный Совѣтникъ Туркулъ увѣдомилъ меня нынѣ, что Его Императорское Величество въ 6 (18) день сего Іюля соизволилъ утвердить, какъ договоръ сей, такъ и составленный Совѣтомъ Управленія Царства проектъ указа о присоединеніи къ маіорату Замойскихъ нѣкоторыхъ невошедшихъ въ составъ онаго имѣній.

О сей Высочайшей волѣ сообщая Вашему Превосходительству и препровождая при семъ, какъ подлинный Высочайше утвержденный договоръ, такъ и копію съ вышеупомянутаго Высочайшаго указа, прошу покорнѣйше Васъ, по исполненіи законенныхъ формъ относительно Щебржешинской гимназіи, предложить Совѣту Народнаго Просвѣщенія о мѣрахъ необходимыхъ къ преобразованію сего заведенія, и о послѣдующемъ представить мнѣ съ Вашимъ заключеніемъ.

С.-Петербургъ, 22 Іюля 1848 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Графъ Уваровъ*.

№ 6,938.

N° 40.

Договоръ, заключенный съ ординатомъ Графомъ Замойскимъ о преобразованіи Щебржешинской гимназіи.

(1 (13) Мая 1848 года.)

Договоръ, определяющій отношенія ордината Графа Замойскаго къ учебному имени Замойскихъ заведенію.

Высочайшею грамотою Императора Іосифа II, отъ 8 Мая 1786 года, утвержденъ маіоратъ Замойскихъ, на основаніи которой имѣнія: Хмѣлекъ, Раковка, Завадка и Буковина съ принадлежностями присоединены къ этому маіорату на вѣчный фундушъ Лицея имени Замойскихъ.

Этою же грамотою предоставлено владѣльцу маіората пра-

стымъ Тайнымъ Радцѣмъ Храбїемъ Замойскимъ, тycчaчeй сїe oргaнизaцїи gymнaзїуму Szczeбрeшчeшчeмy, a тo длa wyжeднaнїa Nаjwyжшeгo зaтвeрджeнїa умoвы тaкoвeй.

Ze względu na związek jaki ma ten przedmiot ze sprawą o Majoracie Hrabiego Zamojskiego, zakomunikowałem projekt umowy tej Ministrowi Sekretarzowi Stanu do spraw Królestwa Polskiego, dla jednoczesnego przedstawienia Jego Cesarskiej Mości.

Tajny Radca Turkułъ uwiadomił mnie obecnie, że Najjaśniejszy Pan w dniu 6 (18) Lipca r. b. raczył zatwierdzić tak umowę powyższą, jak również i sporządzony przez Radę Administracyjną Królestwa projekt Ukazu o przyłączeniu do Majoratu Zamojskich niektórych nie weszłych w skład onego majątków.

O tej Najwyższej woli, uwiadamiając JW. Pana, i przesyłając przy niniejszém, oryginalną Najwyższę zatwierdzoną umowę, jako też i kopię z wspomnionego wyżej Najwyższego Ukazu, proszę, aby, po dopełnieniu form prawnych co do Szczeбрeшчeшчeгo gymнaзїуму, wskazanemi były Radzie Wychowania warunki koniecznego przekształcenia tego zakładu. O rezultacie niniejszego, zechcesz mnie JW. Pan powiadomić, przy wynurzeniu swojej w tej mierze opinii.

St. Petersburg, d. 22 Lipca 1848 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Uwarowъ*.

Nr. 6,938.

N° 40.

Umowa z Ordynatem Hr. Zamojskim w przedmiocie przekształcenia gimnazjum w Szczeбрeшчeшчe.

(d. 1 (13) Maja 1848 roku)

Umowa, określająca stosunek Ordynata Hrabiego Zamojskiego do zakładu naukowego imienia Zamojskich.

Dyplomem Najjaśniejszego Cesarza Józefa II-go z dnia 8 Maja 1786 roku, potwierdzającym ordynację Zamojską, dobra: Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina wcielone zostały do tejże ordynacji, z przeznaczeniem ich na fundusz wieczysty Liceum imienia Zamojskich.

Tymże samym dyplomem przyznano Ordynatom Zamojskim

во потомственного попечительства сказаннаго Лицея, съ обязанностию содержать это заведение.

Въ послѣдствіи же когда городъ Замосьць занятъ былъ подъ крѣпость, Правительство Царства Польскаго, въ вознагражденіе за взятія въ военное вѣдомство въ этомъ же городѣ училищныя зданія бывшаго Лицея, выдало владѣльцу маіората Графу Замойскому 671,981 польск. злот. 1 грошъ (100,797 руб. 15½ коп. сер.).

Вслѣдствіе сего заключенъ 1819 года Мая 11 дня между бывшею Правительственною Коммисією Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и ординатомъ Графомъ Замойскимъ договоръ, на основаніи котораго ординатъ Замойскій употребилъ 171,981 польск. зл. 1 грошъ (25,797 руб. 15½ коп. сер.) на постройку зданія, для помѣщенія переведеннаго изъ Замосьця въ Щебржешинъ учебнаго заведенія; за остальную же сумму 500,000 польск. зл. (75,000 руб. сер.) присоединилъ къ маіорату актомъ, который совершенъ 15 Декабря 1823 года передъ Нотаріусомъ Маевскимъ, свои аллодіальныя имѣнія, Грушка-Запорская, Гай, Подлѣсь, Запорже и Браневка. Правительственныя мѣста Царства Польскаго, принявъ въ вышеозначенной суммѣ помянутыя имѣнія признали оныя наравнѣ съ имѣніями: Хмблекъ, Раковка, Завадка и Буковина, а также и прочіе фонды, какъ существующіе, такъ и могущіе быть въ послѣдствіи отысканными, вѣчнымъ фундушемъ на содержаніе бывшаго Воеводскаго училища имени Замойскихъ въ Щебржешинѣ, и передали таковыя въ завѣдываніе владѣльца маіората, опредѣливъ этимъ договоромъ обязанности и отношенія ордината какъ потомственнаго Попечителя помянутой гимназіи.

Такъ какъ вслѣдствіе измѣненій, произшедшихъ въ общей системѣ народнаго просвѣщенія, нѣкоторыя изъ помянутыхъ правъ и обязанностей не согласуются съ существующими по учебной части постановленіями, то по сему, какъ несоотвѣтствующія настоящему порядку вещей, не могутъ оставаться на прежнемъ основаніи.

Вслѣдствіе чего Попечитель Варшавскаго учебнаго округа, дѣйствуя на основаніи постановленія Совѣта Управленія Царства Польскаго отъ 1 (13) Февраля 1844 года, № 11,132, по обоюдному сношенію съ Антономъ Ципрясинскимъ, уполномоченнымъ

Kuratoryę wieczystą nad wspomnioném Liceum, z obowiązkiem jego utrzymania.

Po zajęciu miasta Zamościa na twierdżę, Rząd Królestwa, wynagradzając za zajęte na zakłady wojskowe gmachy byłego Liceum w Zamościu, wypłacił Ordynatowi Hrabi Zamojskiemu złp. 671,981 gr. 1, czyli rsr. 100,797 kop. 15½.

Z tego powodu zawarty został z Ordynatem Zamojskim przez b. Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w dniu 11 Maja 1819 r. układ, w dopełnieniu którego Hrabia Zamojski użył złp. 171,981 gr. 1, czyli rsr. 25,797 kop. 15½, na kosztą wybudowania gmachu dla szkoły z Zamościa do Szczepieszyna przeniesionéj; za resztę zaś, to jest: za summę 500,000 złp. czyli rsr. 75,000, przyłączył do ordynacyi, aktem w dniu 15 Grudnia 1823 roku przed Pisarzem Aktowym Majewskim zdziałanym, oddzielone ze swego allodialnego majątku dobra: Gruszka Zaporska, Gaj, Podlesie, Zaporze i Branewka, które władze Rządowe Królestwa w téj wartości przyjęły i łącznie z dobrami Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina, oraz z innemi funduszami istniejącemi i odzyskać się mogącemi, za stały fundusz wieczysty b. szkoły wojewódzkiej imienia Zamojskich w Szczepieszynie uznały i oddały pod zarząd Ordynata, oznaczwszy w rzeczonym powyżej układzie i przywiązawszy do Kuratoryi wieczystej, Ordynatom zapewnionéj, pewne prawa i obowiązki.

Niektóre z tych praw, w skutku zmian nastąpiionych w ogólnym systemacie naukowym, stały się przeciwnemi obowiązującym na teraz przepisom, a przeto jako z zaprowadzonym obecnie porządkiem naukowym niezgodne, utrzymanemi nadal być nie mogą.

Dla tych przyczyn Kurator okręgu naukowego Warszawskiego, działając na mocy upoważnienia Rady Administracyjnej, przez wypis z protokołu z dnia 1 (13) Lutego 1844 roku Nr. 11,132, udzielonego, po wzajemném porozumieniu się z Antonim Cypry-

Дѣйствительнымъ Тайнымъ Совѣтникомъ ординатомъ Графомъ Замойскимъ, двумя довѣренностями, первую отъ 20 Февраля (4 Марта) 1847 года, а другою отъ 28 Декабря того же года, согласились въ необходимости измѣненія договора отъ 11 Мая 1819 года и заключили между собою новый договоръ слѣдующаго содержания.

Ст. 1.

Договаривающіяся стороны признаютъ по силѣ настоящаго договора, что собственность гимназіи имени Замойскихъ въ городѣ Щебржещинѣ составляетъ каменный двухэтажный домъ въ городѣ Щебржещинѣ, построенный въ 1822 году для помѣщенія гимназіи; кромѣ того, принадлежащія къ оной строенія и все пространство земли, находящееся подъ всѣми вышеупомянутыми строеніями, а также назначенный въ пользу гимназіи садъ, простирающійся до рѣки Вѣпрша и всѣ учебныя пособия и движимости, находящіяся въ гимназіи.

Помянутыя стороны признаютъ также, что собственность гимназіи имени Замойскихъ въ Щебржещинѣ и средства къ содержанію оной составляютъ:

1) земскія имѣнія: Хмѣлекъ, Раковка, Завадка и Буковина, со вновь устроенными деревнями Куцлы и Пискаляки, которыя показаны въ ипотеку имѣній, составляющихъ маіоратъ, и которыя во время присоединенія къ оному въ 1786 году оцѣнены на . . . . . 279,794 польск. зл., или 41,969 руб. 10 к. с.

2) земскія имѣнія: Грушка Запорская, Гай, Подлѣсь, Запорже и Браневка, показанныя тоже въ ипотеку и приобрѣтенныя тоже покупкою въ 1826 году за . . . . . 500,000 „ 75,000 „ „

3) капиталы и другія суммы, обезпеченныя или еще необезпеченныя ипотечески, находящіяся въ Польскомъ Банкѣ, равно какъ и тѣ, къ отысканію которыхъ предпріяты мѣры, и, наконецъ, капиталы спорные, а именно:

сиńskim, Pełnomocnikiem Rzeczywistego Tajnego Radcy Ordynata Hrabiego Zamojskiego, na zasadzie wydanych mu dwóch upoważnień, pierwszego pod dniem 20 Lutego (4 Marca) 1847 roku, a drugiego pod dniem 28 Grudnia tegoż roku czyniącym, i po obustronném uznaniu potrzeby poczynienia zmian w układzie z dnia 11 Maja 1819 roku, przystąpili do sporządzenia nowego układu, który się zawiera w treści następującej.

Art. 1.

Umawiające się strony przyznają, że do własności na teraz gimnazjum imienia Zamojskich w Szczepieszynie należy gmach dwupiętrowy masyw murowany, wystawiony w roku 1822 w mieście Szczepieszynie z przeznaczenia swego na pomieszczenie tego gimnazjum służący, z zabudowaniami niemieszkalnymi, z całą przestrzenią placu, jaki po dzień dzisiejszy zajmuje, z ogrodem ciągnącym się do rzeki Wieprza, na użytek instytutu przeznaczonym, ze wszelkimi zbiorami naukowymi i ruchomościami w nim znajdującymi się.

Przyznają również, że uposażenie istniejącego na teraz gimnazjum imienia Zamojskich w Szczepieszynie i środki jego utrzymania stanowią fundusze następujące:

1) dobra Chmielek, Rakówka, Zawadka i Bukowina z wsiami Kucły i Pisklaki, nowo w ich obrębie erygowanemi, w wykazie hipotecznym dóbr ordynacyi zamieszczone, w roku 1786 do ordynacyi wcielone, a w czasie wcielenia oszacowane na złotych polskich . . . . . 279,794, czyli rsr. 41,969 k. 10;

2) dobra Gruszka, Zaporska, Gaj, Podlesie, Zaporz, Branewka, objęte tymże wykazem hipotecznym, w r. 1826 nabyte za złp. . . . . 500,000 „ 75,000 „

3) kapitały, oraz należytości hipoteczne w Banku Polskim, w dochodzeniu, lub sporze zostające, a mianowicie:

А) капиталы, обеспеченные ипотечески, хранящиеся въ Польскомъ Банкѣ:

а) ежегодная плата по 1,000 польск. зл., (150 руб. сер.) показанная въ III-мъ отдѣленіи № 13 ипотечныхъ книгъ маіората, соотвѣтствующая капиталу

20,000 польск. зл., или 3,000 руб. сер.

б) сумма, показанная въ IV-мъ отдѣленіи № 1 лит. а, ипотечныхъ книгъ маіората и составляющая часть общей суммы 46,900 польск. зл. (7,035 руб. сер.)

34,900 „ 5,235 „

в) сумма, уплаченная съ имѣнія Тучемпы и хранящаяся въ Польскомъ Банкѣ

8,000 „ 1,200 „

г) сумма, уплаченная съ имѣнія Орнатовицы, и хранящаяся въ Польскомъ Банкѣ

10,000 „ 1,500 „

итого 852,694 „ 127,904 „ 10

В) капиталы спорные, къ отысканію которыхъ предприняты мѣры:

д) половина наслѣдства оставшагося послѣ покойнаго Ксендза Балтазара Дулевскаго, Инфулата Замойскаго, въ томъ количествѣ, какое окажется окончательно принадлежащимъ гимназій имени Замойскихъ съ процентами;

е) сумма 64,632 польск. зл., или 9,694 руб. 80 коп. сер., которая отыскивается на имѣніи маіората Кульно и при первоначальномъ устройствѣ ипотеки помянутаго имѣнія, была оспариваема владѣльцемъ маіората;

ж) сумма 6,200 польск. зл., или 930 руб. сер., накопившаяся изъ процентовъ съ капитала 10,000 польск. зл., или 1,500 руб.

А) Kapitały hypoteczne i w Banku zostające:

a) coroczna opłata po złp. 1,000, czyli rs. 150, wdziale 3-m pod Nr. 13, wykazu hypotecznego dóbr ordynacyi zamieszczona, odpowiadająca kapitałowi złp. . . 20,000 czyli rsr. 3,000 „

b) znajdująca się w dziale 4-m pod Nr. 1 lit. a, wykazu hypotecznego dóbr ordynacyi, a będąca częścią większego kapitału złp. 46,900, czyli rs. 7,035, summa złp. . . 34,900 „ 5,235 „

c) spłacona z dóbr Tuczempy i ulokowana w Banku Polskim summa złp. . . 8,000 „ 1,200 „

d) spłacona z dóbr Ornatowice i również w Banku ulokowana summa złp. . . 10,000 „ 1,500 „

Razem złp. 852,694 czyli rsr. 127,904 k. 10.

В) Kapitały w dochodzeniu lub sporze zostające:

e) połowa spadku po niegdyś X. Baltazarze Dulewskim Infulacie Zamojskim, w drodze processu dochodzona, jaka szkole imienia Zamojskich ostatecznie należą z procentami okaże się;

f) summa 64,632 złp. czyli rsr. 9,694 kop. 80 z dóbr ordynackich Kulno poszukiwana, a przy pierwiastkowej regulacyi hypoteki tych dóbr przez Ordynata zaprzeczona;

g) summa 6,200 złp. czyli rsr. 930, tytułem zaległych procentów od summy kapitałnej 10,000 złp. czyli rsr. 1,500 wy-

сер., которая приговоромъ Лежбергскаго Дворянскаго Суда отъ 10 Декабря 1804 года присуждена съ имѣнія Орнатовицы, и впоследствии внесена въ Польскій Банкъ, владѣльцемъ сего имѣнія, нынѣ же оспариваема ординатомъ Графомъ Замойскимъ, который считаетъ оную своею собственностію.

4) сумма 295,672 польск. зл. 29 гр., или 44,350 руб. 94 $\frac{1}{2}$ коп. сер. въ билетахъ Центральной Ликвидационной Коммисіи, выданная въ пользу училища въ вознагражденіе убытковъ за занятія съ 1809 по 1820 годъ военнымъ вѣдомствомъ строенія въ городѣ Замосць, къ которымъ принадлежали и зданія бывшей Академіи, полученная владѣльцемъ маіората Графомъ Замойскимъ и находящаяся въ спорѣ касательно права собственности.

Ст. 2.

Для устраненія неудобствъ, сопряженныхъ съ настоящимъ управленіемъ гимназическаго имущества, по случаю тому, что оно составляетъ собственность Щебржешинской гимназіи, а завѣдываетъ и распоряжается доходами съ онаго по собственному своему усмотрѣнію владѣлецъ маіората, и, сверхъ того, для доставленія учебному начальству возможности преобразовать существующую въ городѣ Щебржешинъ гимназію имени Замойскихъ въ другое учебное заведеніе, сообразно видамъ Правительства, обѣ стороны признали справедливымъ, дабы помянутое имущество получило свойство имѣнія маіората.

Дѣйствуя въ этомъ духѣ, Правительство Царства Польскаго уступаетъ ординату Графу Замойскому въ полную, неограниченную и вѣчную собственность все имущество Щебржешинской гимназіи, заключающееся въ земскихъ имѣніяхъ и капиталахъ, обеспеченныхъ ипотечески или хранящихся въ Банкѣ въ общей суммѣ, какъ сказано выше, 852,694 польск. зл., или 127,904 руб. 10 коп. сер., на каковой конецъ, передаетъ ему ординату Графу Замойскому, всѣ свои на это имущество права, обѣщая притомъ выдать ему находящіеся у себя документы, съ тѣмъ однакожъ условіемъ, чтобы поселяне имѣній, принадлежащихъ теперь училищу, пользовались тѣми преимуществами, которыя со временемъ угодно будетъ Правительству даровать поселянамъ казенныхъ имѣній или принадлежащихъ какимъ либо Институтамъ, но въ такой только мѣрѣ, чтобы не уменьшились теперешнія выгоды маіората, получаемыя съ поселянъ, и чтобы ординатъ Графъ Замойскій не подвергся чрезъ то какимъ либо издержкамъ или убыткамъ.

роkiem Sądu Szlacheckiego Lwowskiego z dnia 10 Grudnia 1804 roku, z dóbr Ornatowice zasądzona, a następnie z tych dóbr przez właściciela spłacona, w Banku Polskim na lokacyi znajdująca się, obecnie zaś co do własności przez Ordynatę zakwestyionowana;

4) summa złp. 295,672 gr. 29, czyli rsr. 44,350 kop. 94 $\frac{1}{2}$, w dowodzie Kommissyi Centralnej Likwidacyjnej, wydanym dla szkoły, za utracone użytki od roku 1809 do 1820, z zajętych w Zamościu na użytek wojskowy budowli, do których i gmachy dawniej akademii należały, podniesiona przez Hrabiego Ordynatę Zamojskiego i w sporze między stronami co do własności zostająca.

Art. 2.

Pragnąc usunąć niedogodności jakie się łączą z dotychczas praktykowanym zarządem majątku gimnazyalnego, z powodu, że własność jego przy instytucie, a używalność przy Ordynacie zostaje, a razem podać władzy edukacyjnej możność przekształcenia istniejącego w mieście Szczepieszynie gimnazjum imienia Zamojskich na inny zakład naukowy, zgodnie z widokami i dążnością Rządu, obiedwie strony uznały za rzecz właściwą, aby tenże majątek przybrał całkiem naturę majątku ordynackiego.

W tej myśli postępując Rząd Królestwa Polskiego odstępuje ordynacyi Zamojskiej na zupełną, nieograniczoną i nieodwołalną własność cały majątek gimnazjum Szczepieszyńskiego, w dobrach i kapitałach hipotecznych lub w Banku zostających, w ogólnej summie jak wyżej 852,694 złp. czyli rsr. 127,904 kop. 10 oznaczony, służące sobie do tego majątku prawa na Ordynatę Hrabie Zamojskiego przelewa, i tytuły jakie posiada wydać mu przyrzeka, zastrzegając ten jedynie warunek, aby włościanie osiedli na dobrach nateraz szkolnych do tych samych dobrodziejstw przypuszczeni byli, jakie się spodoba Rządowi w czasie przyznać włościanom dóbr rządowych lub instytucyjnych, o tyle wszakże, o ile to nastąpić będzie mogło bez pomniejszenia teźniejszych użytków ordynacyi od włościan pobieranych, bez wystawienia jej na wykłady lub narażenia na inne straty.

Od powyższej ilości scedowanego i na własność ordynacyi przechodzącego majątku gimnazyalnego, Hrabia Ordynat Zamojski zobowiązuje się ze swęj strony płacić rocznie na utrzymanie za-

Съ вышепоказаннаго уступленнаго и переходящаго въ собственность маіората имущества гимназій, владѣлец маіората Графъ Замоійскій обязывается, съ своей стороны, на вѣчныя времена уплачивать ежегодно по 6,000 рублей сер. на содержаніе учебнаго заведенія имени Замоіскихъ, не смотря на то, останется ли оно въ настоящемъ положеніи, или же будетъ преобразовано, каковыя деньги, сходно съ объясненіемъ въ 6-й статьѣ, будутъ вносимы изъ доходовъ маіората непремѣнно и независимо отъ всѣхъ случайныхъ происшествій въ подлежащее Казначейство въ четыре 3-мѣсячные срока впередъ, а именно: 1 (13) Января, 1 (13) Апрѣля, 1 (13) Іюля и 1 (13) Октября, начиная съ перваго трехмѣсячнаго срока послѣ утвержденія настоящаго договора, уплата помянутыхъ выше денегъ навсегда должна быть производима въ соразмѣрности существующей нынѣ въ семь краѣ монетной системѣ и пробѣ монетъ. Еслибы же ординать Графъ Замоійскій не исполнилъ сказанныхъ выше условій, то въ такомъ случаѣ будутъ приняты надлежащіе экзекуціонныя мѣры.

Владѣлец маіората принимаетъ на себя обязанность обезпечить сію плату внесеніемъ оной въ III отдѣленіе ипотеческихъ книгъ маіората, какъ повинность на вѣчныя времена лежащая на имѣніяхъ маіората и по назначенію своему составляющая вѣчный фондъ на содержаніе учебнаго заведенія имени Замоіскихъ.

Ст. 3.

Ежегодная плата 6,000 руб. сер., о которой сказано въ предыдущей статьѣ и которая слѣдуетъ съ имѣнія маіората, будетъ включена въ общіе доходы по Учебному вѣдомству и употреблена согласно своему назначенію, на основаніи утверждаемыхъ ежегодно Правительствомъ штатовъ, на надобности учебнаго заведенія имени Замоіскихъ. Само собою разумѣется, что удовлетвореніе надобностей, равно и содержаніе помянутаго заведенія, предоставляется отсель исключительно учебному начальству, которое будетъ распоряжаться впредь, какъ вышеозначенною платою, такъ и платою, взимаемою съ учениковъ.

Такимъ образомъ учебное заведеніе имени Замоіскихъ поступитъ въ число казенныхъ училищъ, содержимыхъ иждивеніемъ Правительства и подчинится на будущее время всѣмъ постановленіямъ и распоряженіямъ, какъ нынѣ имѣющимъ обязательную силу для всѣхъ учебныхъ заведеній Варшавскаго округа, такъ

закладу науковаго имени Замоіскихъ, безъ względu czy terazniejszą zachowa lub inną przybierze postać, summe ogółem rsr. 6,000, według tego jak w artykule 6-m objaśnione zostało ustanowioną, która wnoszoną będzie z dochodów ordynacyi wieczyscie, niezmiennie i niezawisłe od żadnych losowych wypadków, co rok, do Kass rządowych, w czterech równych kwartalnych ratach z góry, a mianowicie dnia 1 (13) Stycznia, 1 (13) Kwietnia, 1 (13) Lipca i 1 (13) Października, zaczynając od pierwszego kwartalnego terminu po zatwierdzeniu niniejszej umowy, zawsze zaś w zastosowaniu się do stopy i próby mennicznej terazniejszej krajowej; a to pod exekucją administracyjną.

Prócz tego Ordynat bierze na siebie obowiązek zabezpieczyć tę opłatę, przez wniesienie jej do działu 3-go hipoteki dóbr ordynacyę składających, jako ciężaru obowiązkowego, wieczyscie do dóbr ordynacyi przywiązanego, i z przeznaczenia swego na fundusz wieczysty utrzymania zakładu naukowego imienia Zamojskich służącego.

Art. 3.

Oznaczona w poprzedzającym artykule coroczna opłata rsr. 6,000, z dóbr ordynacyi uiszczać się mająca, wejdzie w poczet ogólnych dochodów edukacyjnych i stosownie do etatów corocznie przez Rząd potwierdzanych obracana będzie odpowiednio swojemu przeznaczeniu na potrzeby zakładu naukowego imienia Zamojskich. Rozumie się zaś samo przez się, że zaspokojenie potrzeb, równie jak i całkowite utrzymanie tego zakładu, stanie się odtąd wyłącznym udziałem władzy edukacyjnej, która tak opłatą powyższą jak i opłatami szkolnemi od uczniów sama nadal rozporządzać będzie.

Tym sposobem zakład naukowy imienia Zamojskich wejdzie w szereg szkół rządowych, kosztem Rządu utrzymywanych, a jako taki, ulegać będzie na przyszłość wszelkim przepisom i urządzeniom tak obowiązującym teraz wszystkie instytuta naukowe okręgu naukowego Warszawskiego, jak i tym, które w dalszej kolei

и тѣмъ, которыя въ послѣдствіи будутъ изданы въ отношеніи учебномъ и административномъ.

Ст. 4.

Лицамъ, входящимъ въ составъ вышеупомянутаго учебнаго заведенія, предоставляются тѣже преимущества, каковыми пользуются или пользоваться будутъ Начальники и Учители соотвѣтственныхъ учебныхъ заведеній. Лица сіи, на основаніи Высочайшаго указа отъ 2 (14) Іюля 1841 года, статьи 34-й сопричисляются къ Эмеритальному обществу, и по выслугѣ узаконеннаго числа лѣтъ имѣютъ право на полученіе эмеритальной пенсіи или особыхъ наградъ, на основаніи постановленій объ эмеритальныхъ пенсіяхъ для Учителей.

Ст. 5.

Какъ настоящему, такъ и будущимъ владѣльцамъ маіората предоставляется право потомственного попечительства учебнаго заведенія имени Замойскихъ съ преимуществами, каковыя нынѣ дарованы Высочайше утвержденнымъ 31 Августа 1840 года уставомъ учебныхъ заведеній Почетнымъ Попечителямъ гимназій, или каковыя будутъ дарованы имъ въ послѣдствіи, или же, наконецъ, большими правами, еслибы таковыя были предоставлены кому либо въ Имперіи, въ уваженіе основанныхъ ими или ихъ предками учебныхъ заведеній.

Но какъ обязанность содержать учебное заведеніе имени Замойскихъ, предоставляется вполнѣ Правительству, то владѣлецъ маіората, кромѣ взноса въ подлежащее Казначейство ежегодной платы, означенной статьею 2-й въ суммѣ 6,000 руб. сер., не подлежитъ никакимъ другимъ обязанностямъ въ отношеніи сего заведенія.

Ст. 6.

Такъ какъ въ зданіи, построенномъ въ 1822 году въ городѣ Щебржещинѣ, которое составляло и навсегда составлять будетъ собственность учебнаго заведенія имени Замойскихъ, неимѣется соотвѣтственныхъ комнатъ для помѣщенія Директора, Инспектора и Канцеляріи, и какъ, сверхъ того, можетъ встрѣтиться надобность устроить въ близкомъ разстояніи отъ этого заведенія практическое сельское хозяйство, то владѣлецъ маіората, имѣя въ виду предстоящія надобности, отдаетъ въ собственность упомянутаго заведенія два смежные съ училищнымъ зданіемъ одно-

czasu, czy to pod względem szkolnego zarządu, czy to pod względem administracyjnym lub naukowym wydane zostaną.

Art. 4.

Zapewnia się osobom należącym do składu tyle razy rzeczownego zakładu naukowego używanie tych samych prerogatyw, jakie służą i służyć będą Przełożonym i Nauczycielom odpowiednich zakładów naukowych Królestwa. Osoby te przyłączone zostaną, na zasadzie przepisów artykułu 34-go Ukazu NAJJAŚNIEJSZEGO PANA z dnia 2 (14) Lipca 1841 roku, do stowarzyszenia emerytalnego nauczycielskiego, i po wysłużeniu lat prawem oznaczonych, zgodnie z przepisami stosującymi się do stanu nauczycielskiego, nabywać będą prawa do uzyskania pensyj emerytalnych lub nagród szczególnych.

Art. 5.

Zachowuje się również i zapewnia dla dzisiejszego Ordynata i dla Ordynatów jego następców prawo Kuratorji dziedzicznej nad zakładem imienia Zamojskich, z prerogatywami, jakie są przyznane Kuratorom honorowym gimnazjów w ustawie szkolnej NAJWYŻEJ dnia 31 Sierpnia 1840 roku zatwierdzonej, lub jakie później przyznane im będą, albo też z większymi od zapewnionych Kuratorom honorowym w Królestwie Polskim, jeżeli takowe służą komu w Cesarstwie, ze względu na instytutu naukowe przez siebie lub przodków swoich założone. Że zaś ciężar utrzymania zakładu imienia Zamojskich, jak wyżej powiedzianem było, całkiem na Rząd przechodzi, Ordynat przeto oprócz wnoszenia do Kass rządowych corocznej opłaty, w artykule 2-m na sumę rsr. 6,000 ustanowionej, do żadnych innych obowiązków względem tego zakładu pociąganym nie będzie.

Art. 6.

Ponieważ w gmachu w mieście Szczepieszynie w roku 1822 wystawionym, przy własności którego zakład naukowy imienia Zamojskich nadal pozostaje, nie ma potrzebnych lokali na pomieszczenie Dyrektora, Inspektora i Kancellaryi, a przytem zajęć może potrzeba założenia w bliskości przy tym zakładzie praktycznego gospodarstwa wiejskiego; Ordynat wchodząc w te potrzeby

этажные каменные флигеля въ городъ Щебржешинъ, съ находящимися при оныхъ хозяйственными строениями, землею, на которой оные построены, дворомъ и каменнымъ вокругъ онаго заборомъ. Кромѣ того, ординатъ Графъ Замойскій ручаясь, что никакіе долги и повинности не обременяютъ сказанные флигели, обязывается платить на вѣчныя времена деньги, какія бы слѣдовали съ сей земли Приходскому Священнику Римско-католическаго исповѣданія и, наконецъ, уступаетъ въ собственность сего заведения столь возможно въ ближайшемъ отъ онаго разстояніи земли 30 морговъ новопольской мѣры, или 15 десятинъ 374 тысячныхъ, въ его владѣніи состоящей, для устройства на оной, въ случаѣ надобности, сельского практическаго хозяйства.

Правительство Царства Польскаго, за уступку вышеупомянутой недвижности опредѣляетъ, съ своей стороны, владѣльцу маіората слѣдующее вознагражденіе:

1) съ капитала, переданнаго въ собственность маіората въ количествѣ 127,904 руб. 10 коп. сер., причитается ежегодно въ пользу Щебржешинской гимназіи 6,395 руб. 20 $\frac{1}{2}$ коп. сер. процентовъ, считая по 5 со ста. Изъ этой суммы владѣлецъ маіората Графъ Замойскій будетъ ежегодно уплачивать въ пользу гимназіи, какъ объяснено во 2-й статьѣ сего договора только 6,000 руб. сер.; остальная же часть процентовъ, именно 395 руб. 20 $\frac{1}{2}$ коп. сер. Правительство Царства уступаетъ ординату Графу Замойскому, въ видѣ вознагражденія, за пожертвованные имъ строенія и землю;

2) отказывается отъ тяжёбнаго дѣла относительно отысканія на имѣніи Кульно 64,632 польск. зл. или 9,694 руб. 80 коп. сер., каковая сумма при первоначальномъ устройствѣ ипотеки маіората была оспариваема ординатомъ Графомъ Замойскимъ;

3) половину наслѣдства, которое осталось послѣ покойнаго Ксендза Бальтазара Дулевскаго, и которое принадлежитъ учебному заведенію, имени Замойскихъ передаетъ въ собственность маіората Замойскихъ, гдѣ бы оно не находилось и съ какого бы источника не происходило, и, сверхъ того, общается съ своей стороны содѣйствіе къ отысканію онаго, однако не судебнымъ порядкомъ, и

4) оно также отказывается отъ всѣхъ своихъ правъ на сум-

oddaje na własność i użytek wspomnionego zakładu dwie oficyny jednopiętrowe, masyw murowane, w mieście Szczepieszynie, gmachowi szkolnemu przyległe, z budowlami gospodarskimi, przy nich będącemi, z placami na których stoją, dziedzincem i obmurowaniem; zaręcza że tych oficyn żadne długi ani służebności nie obciążają, opłaty wieczyste, jakieby z placów tych dla Proboszcza obrządku Rzymsko-Katolickiego należały, na siebie przyjmuje; a nadto na użytek i własność tego zakładu w miejscu najmniej ile można od niego oddalonem, z gruntów w rozrządzeniu jego zostających, 30 morgów miary nowopolskiej na założenie w potrzebie praktycznego gospodarstwa wiejskiego odstępuje.

Nawzajem Rząd Królestwa Polskiego oznaczając Ordynatowi Zamojskiemu wynagrodzenie za ustąpienie realności, wymierza je w ten sposób:

1) od kapitału przekazanego na własność ordynacyi, w summie rsr. 127,904 kop. 10, przypada procentu licząc po 5 od 100 kaźdorocznie na rzecz gimnazyum w Szczepieszynie rsr. 6,395 kop. 20 $\frac{1}{2}$; z tѣj zatѣm ogólnej summy procentowej, Hrabia Ordynat Zamojski opłacać tylko będzie, jak bliżej w artykule 2-m niniejszego układu wskazano, corocznie na rzecz gimnazyum rsr. 6,000, resztę zaś z takowej summy ogólnej procentowej, to jest rsr. 395 kop. 20 $\frac{1}{2}$, Rząd Królestwa własnie tytułem wynagrodzenia za ustapione obecnienie budowle i grunt przeznacza i odstępuje na rzecz ordynacyi; nadto,

2) odstępuje od processu o summe rsr. 9,694 kop. 80, czyli złp. 64,632 z dóbr Kulno poszukiwaną, a przy pierwiastkowej regulacyi hypoteki ordynacyi przez Ordynata zaprzeczoną;

3) przekazuje na własność ordynacyi Zamojskiej należącą do zakładu naukowego imienia Zamojskich połowę spadku po niegdy księdzu Baltazarze Dulewskim, z jakichkolwiek źródeł przypadającą, i gdziekolwiek znajdującą się, oraz do jej dochodzenia pomoc swoją w drodze po zasadowej udzielić przyrzeka;

4) zrzeka się wszelkich praw mogących służyć do summy

му 6,200 польск. зл., или 930 руб. сер., накопившуюся изъ процентов и внесенную съ имѣнія Орнатовицы, а нынѣ хранящуюся въ Польскомъ Банкѣ, равно какъ и на сумму 295,672 польск. зл. 29 грошей, или 44,350 руб. 94 $\frac{1}{2}$ коп. сер. въ билетахъ Центральной Ликвидационной Коммисіи.

Владѣлецъ маіора Графъ Замойскій съ своей стороны соглашается на прекращеніе процесса по дѣлу о суммѣ 64,632 польск. зл., или 9,694 руб. 80 коп. сер.; половину же наслѣдства, уступленного ему, ординату, послѣ Ксендза Бальтазара Дулевскаго, беретъ на свою отвѣтственность и обѣщаетъ довольствоваться вышесказаннымъ вознагражденіемъ, отрекаясь отъ всѣхъ по сему дѣлу претензій.

Ст. 7.

Еслибы какія либо суммы бывшей Замосьцкой Академіи, Замосьцкаго Лицея или Щебржешинскаго училища, неизвѣстныя доселѣ Правительству и потому неупомянутыя въ семъ договорѣ, были открыты въ послѣдствіи, то таковыя, какъ особая собственность учебнаго заведенія имени Замойскихъ, будутъ отыскиваемы въ пользу онаго посредствомъ Прокураторіи и состоятъ въ исключительномъ вѣдѣніи Варшавскаго учебнаго округа. Такимъ же точно образомъ училищное начальство въ правѣ будетъ поступить и съ тѣми фондами, которые послѣ заключенія настоящаго договора будутъ завѣщаны или пожертвованы частными лицами въ пользу помянутаго имени Замойскихъ заведенія.

Ст. 8.

Настоящій договоръ обязываетъ владѣльца маіората Графа Замойскаго со времени подписанія онаго, Правительство же—со дня утвержденія сказаннаго договора высшею властію.

Послѣ утвержденія договора будетъ совершенъ между договаривающимися сторонами формальный актъ, который владѣлецъ маіората Графъ Замойскій обязанъ будетъ внести въ ипотеческія книги имѣній маіората, особенно же долженъ исправить сказанное въ первомъ и второмъ отдѣленіяхъ ипотеки слѣдующимъ образомъ: что, вмѣсто потомственного попечительства училища имени Замойскихъ, предоставляется ему потомственное право на званіе Почетнаго Попечителя, а, наконецъ, въ 3-мъ отдѣленіи ипотеческихъ книгъ онъ же ординатъ Графъ Замойскій, упомянетъ, что сумма 6,000 руб. сер., какъ собственность учебнаго заведенія имени Замойскихъ, и какъ одна изъ вѣчныхъ, лежащихъ на

до суммы процентowej злп. 6,200 czyli rsr. 930, z dóbr Ornato-
wice spłaconej, a nateraz w Banku Polskim będącej, i do summy
злп. 295,672 gr. 29 czyli rsr. 44,350 kop. 94 $\frac{1}{2}$ w dowodzie
Kommissyi Centralnej Likwidacyjnej. Hrabia Ordynat Zamojski
odstąpienie od procesu o summę 64,632 злп. czyli rsr. 9,694
kop. 80 akceptuje, cedowaną połowę spadku po księdzu Balta-
zarze Dulewskim na swój zysk lub stratę przyjmuje, a poprzesta-
jąc na powyższem przyznaném mu wynagrodzeniu, zrzeka się
roszczenia jakichbądź z tego tytułu pretensyj.

Art. 7.

Gdyby jakie fundusze b. Akademii Zamojskiej, Liceum Za-
mojskiego lub szkoły Szczepreszyńskiej, uszłe dotąd przed wia-
domością Rządu, i dla tego układem niniejszym nie objęte,
później odkrytemi były, te jako oddzielna własność zakładu nau-
kowego imienia Zamojskich, za pośrednictwem Prokuratury, na
rzecz jego, pod wyłączny zarząd okręgu naukowego Warszawskie-
go, windykowanemi będą; toż samo się rozumie o funduszach,
któreby już po tym układzie bądź z zapisów prywatnych, bądź
z legatów, bądź z darowizn między żyjącymi przybyły.

Art. 8.

Umowa niniejsza obowiązuje Ordynata Hrabie Zamojskiego
od chwili jęj podpisania, Rząd zaś obowiązywać zacznie wtenczas
dopiero, gdy pozyska wyższej władzy potwierdzenie.

Po nastąpieniu tego, spisany zostanie pomiędzy stronami
akt urzędowy, a Ordynat Zamojski będzie w obowiązku akt tako-
wy do księgi wieczystej dóbr ordynacyi wnieść, i stosowne z nie-
go wpisy do wykazu hipotecznego poczynić; mianowicie zaś
obowiązany będzie sprostować uczynioną w dziale pierwszym
i drugim wzmiankę w tym sposobie, że zamiast Kuratury wieczy-
stěj nad szkołą imienia Zamojskich, służy mu dziedziczne pra-
wo Kuratury honorowej; tudzież zamieścić w dziale trzecim wy-
kazu hipotecznego pomiędzy ciężary wieczyste coroczną opłatę

маіоратъ повинностей, будетъ ежегодно уплачиваема изъ доходовъ маіората въ пользу помянутаго заведенія.

По приведеніи имъ вышеказаннаго въ исполненіе и представленіи объ этомъ выписки изъ ипотеческихъ книгъ будетъ ему дозволено:

1) въ ипотеческихъ книгахъ имѣній маіората оговорить, чтобы въ 1-омъ отдѣленіи въ статьѣ 25-й было сказано, что имѣнія: Хмблеть, Воля Хмблецкая, или Раковка, Завадка, Буковина, Кучлы, Пискайки, поступили въ собственность маіората, равно, чтобы въ тѣхъ же книгахъ было упомянуто, что имѣнія: Грушка Запорская, Гай, Подлѣсь, Запорже и Браневка, приобрѣтеныя покупкою въ пользу гимназіи имени Замойскихъ въ 1826 году входятъ также въ составъ маіората;

2) исключить изъ ипотеки имѣній маіората:

a) ежегодную плату по 1,000 польск. зл., или 150 руб. сер., на жалованье Профессоровъ и Учителей бывшаго Воеводскаго училища имени Замойскихъ въ Щебржешинѣ, помѣщенную въ III-мъ отдѣленіи № 13;

b) обязанность содержать училище имени Замойскихъ въ Щебржешинѣ, а также содержать въ хорошемъ состояніи училищныя зданія, о каковой обязанности упомянуто въ III-мъ отдѣленіи № 19.

c) сумму 34,900 польск. зл., или 5,235 руб. сер., заключающуюся вмѣстѣ съ суммою 12,000 польск. зл., или 1,800 руб. сер., принадлежащую фондушу montis pietatis въ Замосьцѣ, въ общей суммѣ 46,900 польск. зл., или 7,035 руб. сер., показанную въ IV-мъ отдѣленіи ипотеки имѣній маіората подъ № 1-мъ лит. а;

d) сумму 500,000 польск. зл., или 75,000 руб. сер., употребленную изъ училищныхъ суммъ на приобрѣтеніе покупкою имѣній и показанную въ IV-мъ отдѣленіи № 16;

3) обратить въ свою собственность двѣ училищныя суммы и хранящіяся нынѣ въ Польскомъ Банкѣ, а именно: 8,000 польск. зл., или 1,200 руб. сер., и 10,000 польск. зл., или 1,500 руб. сер.,—итого 18,000 польск. зл., или 2,700 руб. сер.

Ст. 9.

Послѣ утвержденья настоящаго договора владѣлецъ маіора-

rsr. 6,000 z dochodów ordynacyi na rzecz zakładu naukowego imienia Zamojskich uiszczać się winna.

Co skoro dopełni i złożonym przez siebie wykazem hipotecznym udowodni, upoważnionym dopiero zostanie:

1) do uczynienia w księdze wieczystej dóbr ordynacyi wniosku o zamieszczenie w dziale pierwszym, pod pozycją 25, wzmianki, że dobra Chmielek, Wola Chmielecka czyli Rakówka, Zawadka, Bukowina, Kucły, Pisklaki, przeszły na własność ordynacyi, jako też o ustalenie w tejże księdze na rzecz ordynacyi również bezwarunkowej własności dóbr Gruszka Zaporiska, Gaj, Podlesie, Zaporze i Branewka, na uposażenie gimnazjum imienia Zamojskich w r. 1826 nabytych i przyjętych;

2) do wykreślenia z hipoteki dóbr ordynacyi;

a) opłaty corocznej po 1,000 złp., czyli rs. 150, na pensye Professorów i Nauczycieli b. szkoły wojewódzkiej imienia Zamojskich w Szczepieszynie, w dziale 3-m pod Nr. 13 zamieszczonej;

b) obowiązku utrzymywania szkoły imienia Zamojskich w Szczepieszynie, oraz utrzymywania w dobrym stanie budowli szkolnych, w dziale 3-m pod Nr. 19 pomieszczonego;

c) summy 34,900 złp. czyli rsr. 5,235, mieszczącej się, z summą 12,000 złp. czyli rsr. 1,800 funduszu montis pietatis w Zamościu, w większym kapitale 46,900 złp. czyli rsr. 7,035, w dziale 4-m pod Nr. 1 lit. a, wykazu hipotecznego dóbr ordynacyi zabezpieczonym;

d) summy 500,000 złp. czyli rsr. 75,000, w dziale 4-m pod Nr. 16 znajdującej się, a wziętej z funduszu szkolnych na kupno dóbr;

3) do odebrania na rzecz swoją z Banku Polskiego dwóch summ szkolnych: 1-o, 8,000 złp. czyli rsr. 1,200;— 2-o, 10,000 złp. czyli rsr. 1,500, razem 18,000 złp. czyli rsr. 2,700 czyniących.

Art. 9.

Po zatwierdzeniu niniejszej umowy Hrabia Ordynat Zamoj-

та Графъ Замойскій, исключая упомянутыхъ въ семь договорѣ условий, обязывается: передать въ распоряженіе Правительства училищныя строенія съ находящеюся въ оныхъ гимназическою собственностію, представить отчетъ о суммѣ, составившейся изъ платы, взимаемой съ учениковъ и доказательства, что всѣ текущіе расходы и училищная плата изъ фундуша заведенія по договору отъ 11 Мая 1819 года, а также подати и повинности, слѣдующія по числу введенія сего договора въ исполненіе, уплачены имъ и сполна удовлетворены.

Ст. 10.

Контракты, заключенные владѣльцемъ маіората Графомъ Замойскимъ съ лицами, входящими въ составъ училища, а именно: съ Фортунатомъ Янишевскимъ, Иваномъ Нелѣпецъ, Фердинандомъ Редеръ, Карломъ Олендзскимъ, Осипомъ Каминскимъ, Станиславомъ Кевличемъ, Осипомъ Поссартомъ, Иваномъ Давидомъ, Ксаверіемъ Пасютевичемъ и Филипомъ Забавскимъ, Правительство Царства принимаетъ вполнѣ на себя.

Ст. 11.

Если въ архивѣ владѣльца маіората Графа Замойскаго найдены будутъ какіе либо документы, могущіе послужить къ объясненію и отысканію фондовъ, принадлежащихъ училищу имени Замойскихъ и въ семь договорѣ непоказанныхъ, то владѣлецъ маіората обязанъ таковыя документы доставить Варшавскому учебному округу вмѣстѣ съ другими дѣлами Щебржешинской гимназіи.

Ст. 12.

Что касается до отношеній владѣльца маіората Графа Замойскаго къ основанному въ городѣ Замосць такъ называемому *montis pietatis*, то таковыя, какъ исключенныя изъ настоящаго договора, будутъ опредѣлены въ послѣдствіи.

Ст. 13.

Договоръ о содержаніи училища имени Замойскихъ, въ Щебржешинѣ, заключенный 11 Мая 1819 года между бывшею Правительственною Коммисією Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и владѣльцемъ маіората Графомъ Замойскимъ теряетъ обя-

ски не będzie mógł być pociągany do niczego więcej, prócz do oddania Rządowi budowli szkolnych, ze znajdującą się w nich własnością gimnazjalną, do wyrachowania się z funduszu opłat od uczniów i do udowodnienia, że wszystkie bieżące wydatki i opłaty szkolne z funduszu zakładowego, według układu z dnia 11 Maja 1819 roku, oraz podatki i ciężary publiczne, należne po dzień wejścia tej umowy w wykonanie, uiszczyć i zaspokoić.

Art. 10.

Umowy przez Hrabiego Zamojskiego Ordynata zawarte z osobami do składu szkoły należącemi, a mianowicie: z Fortunatem Janiszewskim, Janem Nielepiec, Ferdynandem Reder, Karolem Olendzkim, Józefem Kamińskim, Stanisławem Kiewlicz, Józefem Póssart, Janem Dawidem, Xawerym Pasiutewicz i Filipem Zabawskim, Rząd Królestwa zupełnie przyjmuje na siebie.

Art. 11.

Jeżeliby w archiwum Ordynata Hrabi Zamojskiego dały się wynaleść jakowe dokumenta, wyjaśniające należności dla szkoły imienia Zamojskich, w układzie tym nie wykazane, i posłużyć mogące do ich windykowania, takowe wszystkie Ordynat Okręgowi naukowemu Warszawskiemu, wraz z aktami osobistemi Nauczycieli i administracyjnymi, budowli szkolnych dotyczącemi, wydać przyrzeka.

Art. 12.

Co się tyczy stosunków Ordynata Hrabi Zamojskiego względem fundacyi w Zamościu, zwaną *montis pietatis*, te jako wyłączone z pod stypulacyi niniejszego układu, na oddzielną drogę uregulowane zostaną.

Art. 13.

Układ z dnia 11 Maja 1819 roku, tyczący się utrzymania szkoły imienia Zamojskich w Szczepieszynie, pomiędzy b. Kommissją Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ordynatem Zamojskim zawarty, przestaje obowiązywać od chwili

зательную силу со дня утверждения и введения въ исполнение настоящаго договора, и такимъ образомъ съ того же времени отбываются все обязанности, опредѣленныя помянутымъ выше договоромъ, равно какъ и права владѣльца маіората тѣмъ же договоромъ, ему предоставленныя.

Ст. 14.

Договоръ сей, составленный въ двухъ экземплярахъ, по прочтеніи онаго принять и въ доказательство того собственноручно подписанъ.

Варшава, Мая 1 (13) дня 1848 года.

(подписано) Генералъ-Лейтенантъ *Окуневъ*.

(подписано) *Антонъ Циприсинскій*.

№ 41.

О преобразованіи Щебржешинской гимназіи въ реальное семиклассное училище съ агрономическимъ направлениемъ.

(14 (26) Іюня 1849 года.)

Выписка изъ журнала засѣданія Совѣта Управленія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія, на основаніи § 2-го договора, заключеннаго съ ординатомъ Графомъ Замойскимъ, предписалъ Попечителю Варшавскаго учебнаго округа принять необходимыя мѣры къ преобразованію Щебржешинской гимназіи имени Замойскихъ. По обсужденіи этого дѣла въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія, Попечитель представилъ на усмотрѣніе Министра предварительныя предположенія относительно такого преобразованія. Въслѣдствіе чего Министръ Народнаго Просвѣщенія, соглашаясь на предположенія по этому предмету Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, предложилъ ему представить на разрѣшеніе Совѣта Управленія слѣдующія обстоятельства и испросить по онымъ утвержденія:

од которой умова niniejsza, po jѣj zatwierdzeniu, obowiązującą być zacznie, i odtąd tѣm samѣm wszystkie obowiązki, z owego układu wypływające, równie jak prawa Ordynatom tymże układem przyznane, zupełnie ustana.

Art. 14.

Niniejszy układ w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach sporządzony, po głośnieм odczytaniu, przez obiedwie strony przyjęty, i w dowód przyjęcia własnoręcznie podpisany został.

Działo się w Warszawie, d. 1 (13) Maja 1848 roku.

Jenerał-Lejtenant (podpisano) *Okuniew*.

(podpisano) *Antoni Cyprysinski*.

№ 41.

O zamianie gimnazjum w Szczecbrzeszynie na szkołę realną o 7-miu klassach, z dążnością agronomiczną.

(d. 14 (26) Czerwca 1849 roku.)

Wypis z protokołu posiedzenia Rady Administracyjnej.

Minister Oświecenia Narodowego, na zasadzie § 2-go umowy zawartѣj z Ordynatem Hr. Zamojskim, polecił Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego przedsięwziąć stosowne środki dla zreorganizowania gimnazjum imienia Zamojskich w Szczecbrzeszynie. Po roztrząśnieniu tego przedmiotu w Radzie Wychowania Publicznego, Kurator przedstawił temuż Ministrowi projekt względem przywiedzenia do skutku w mowie będącego zreorganizowania gimnazjum Szczecbrzeszyńskiego. W skutku tego Minister Oświecenia Narodowego, zgadzając się na wnioski Kuratora okre-

во 1-хъ, чтобы Щебржешинскую гимназію преобразовать съ наступленіемъ 18⁴⁹/₅₀ учебного года въ семиклассное реальное училище съ агрономическимъ направленіемъ, не лишая впрочемъ начавшихъ филологическое образованіе учениковъ возможности окончить по желанію начатый ими филологическій курсъ наукъ;

во 2-хъ, чтобы реальное обученіе и самое преобразование Щебржешинской гимназіи вводить постепенно, т. е. учреждать преобразование реальныхъ предметовъ по классамъ, начавъ съ низшихъ и возводить оное до высшихъ и такимъ образомъ достигнуть со временемъ полного преобразования заведенія;

въ 3-хъ, чтобы плата за обученіе въ Щебржешинскомъ училищѣ взимаема была въ томъ же размѣрѣ, какой опредѣленъ для филологическихъ гимназій Царства Польскаго;

въ 4-хъ, чтобы составленный Попечителемъ Варшавскаго учебного округа штатъ на содержаніе училища и распределеніе въ ономъ преподаванія учебныхъ предметовъ утверждены были на одинъ полный курсъ, съ тѣмъ однако условіемъ, чтобы, по минованіи этого срока, представлено было Министру Народнаго Просвѣщенія о нужныхъ измѣненіяхъ или объ утвержденіи помянутого штата установленнымъ порядкомъ.

Представленный Попечителемъ Варшавскаго учебного округа предположенія на счетъ преобразования Щебржешинской гимназіи Совѣтъ утвердилъ.

Варшава, 14 (26) Іюня 1849 года.

Вѣрно съ журналомъ:

Статсъ-Секретарь, Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ

(подписано) *Θ. Лебренъ.*

gu naukowego, zlecił mu przedstawić do decyzji Rady Administracyjnej następujące okoliczności, i upraszać o ich zatwierdzenie:

1) азебы gymnasium Szczebrzeszyńskie zamienić z początkiem przyszłego roku szkolnego 18⁴⁹/₅₀ na szkołę realną o siedmiu klassach, z dążnością agronomiczną, nie pozbawiając wszakże uczniów, którzy rozpoczęli kurs nauk filologicznych, możliwości ukończenia takowego;

2) азебы науки realne i zreorganizowanie gymnasium Szczebrzeszyńskiego wprowadzać stopniowo, to jest urządać wykład przedmiotów realnych klassami, poczynając od niższych i posuwać takowy do wyższych, aby tym sposobem dojść z czasem do zupełnego przekształcenia instytutu;

3) азебы в тѣй szkole pobierać opłatę wpisową, за pobieranie nauk, takąż samą, jaka ustanowiona jest dla gimnazyów filologicznych w Królestwie;

4) азебы уłożоны przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego etat na utrzymanie szkoły i plan nauk, mających się wykładać w тѣйже szkole, zatwierdzić na jeden całkowity kurs, lecz z tym warunkiem, азебы po upływie tego czasu, przedstawić Ministrowi o potrzebnych zmianach, albo o zatwierdzenie przepisany porządkiem tegoż etatu.

Rada, przedstawione przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego wnioski, względem zreorganizowania gymnasium Szczebrzeszyńskiego, zatwierdziła.

w Warszawie, d. 14 (26) Czerwca 1849 roku.

Zgodno z protokołem:

Sekretarz Stanu, Rzeczywisty Radca Stanu

(podpisano) *Le Brun.*

№ 42.

Распределение предметов преподавания въ Щебржешинскомъ семиклассномъ реальномъ училищѣ съ агрономическимъ направленіемъ.

№	Учебные предметы	Число часовъ въ недѣлю по классамъ							Всѣхъ уроковъ въ недѣлю
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
а) Общiе предметы.									
1	Законъ Божiй и нравственность	3	3	2	2	1	1	1	13
2	Польскiй языкъ	5	4	4	2	1	1	1	18
3	Русскiй языкъ	5	5	4	4	3	3	3	27
4	Нѣмецкiй языкъ	3	3	3	3	2	2	2	18
5	Ариѳметика	5	4	4	3	—	—	—	16
6	Алгебра	—	—	—	2	2	2	—	6
7	Геометрiя	—	2	4	4	—	—	—	10
8	Тригонометрiя и коническiя сѣченiя	—	—	—	—	2	2	2	6
9	Начертательная геометрiя	—	—	—	—	2	1	1	4
10	Зоологiя, ботаника и минералогiя	—	—	—	—	3	2	1	6
11	Физика	—	—	—	—	—	2	3	5
12	Химiя	—	—	—	—	2	2	2	6
13	Географiя съ статистическими свѣдѣнiями	3	2	2	2	1	1	1	12
14	Линейное черченiе	4	3	2	2	—	—	—	11
15	Чистописанiе	4	3	2	2	—	—	—	11
16	Свѣдѣнiя изъ естественной исторiи, физики и химiи	—	3	3	3	—	—	—	9
Итого .		32	32	30	29	19	19	17	178

№ 42.

Plan nauk dla siedmioklassowej szkoły realnej w Szczecinie, z dążnością agronomiczną.

№	Przedmioty	Liczba godzin w ty- godniu							Ogół lekcyj w tygodniu
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
a) Nauki zasadnicze:									
1	Nauka Religii i moralno- ści	3	3	2	2	1	1	1	13
2	Język polski	5	4	4	2	1	1	1	18
3	„ rosyjski	5	5	4	4	3	3	3	27
4	„ niemiecki	3	3	3	3	2	2	2	18
5	Arytmetyka	5	4	4	3	—	—	—	16
6	Algebra	—	—	—	2	2	2	—	6
7	Geometria	—	2	4	4	—	—	—	10
8	Trygonometria i sekcyje koniczne	—	—	—	—	2	2	2	6
9	Geometria opisująca	—	—	—	—	2	1	1	4
10	Zoologia, botanika i mine- ralogia	—	—	—	—	3	2	1	6
11	Fizyka	—	—	—	—	—	2	3	5
12	Chemia	—	—	—	—	2	2	2	6
13	Geografia z wiadomościami statystycznymi	3	2	2	2	1	1	1	12
14	Rysunki linearne	4	3	2	2	—	—	—	11
15	Kalligrafia	4	3	2	2	—	—	—	11
16	Wiadomości z historyi na- turalnej, fizyki i chemii.	—	3	3	3	—	—	—	9
do przeniesienia		32	32	30	29	19	19	17	178

	транспортъ .	32	32	30	29	19	19	17	178
	б) <i>Вспомогательные предметы.</i>								
17	Межевание и топографическое черчение .	—	—	—	—	2	2	—	4
18	Низшая и хозяйственная бухгалтерия .	—	—	—	—	3	1	1	5
19	Хозяйственная технология .	—	—	—	—	—	2	3	5
20	Общая и хозяйственная механика .	—	—	—	—	—	2	3	5
21	Сельская архитектура .	—	—	—	—	—	2	2	4
22	Практическое составление проектов зданий, по правилам архитектуры .	—	—	—	—	—	—	2	2
	в) <i>Главные предметы.</i>								
23	Свѣдѣнія изъ сельскаго хозяйства и садоводства .	—	—	2	3	—	—	—	5
24	Сельское хозяйство .	—	—	—	—	2	2	2	6
25	Лѣсоводство .	—	—	—	—	2	2	2	6
26	Садоводство, пчеловодство и рыболовство .	—	—	—	—	4	—	—	4
	В с е г о .	32	32	32	32	32	32	32	224

Примѣчаніе. Уроки церковнаго пѣнія и Закона Божія другихъ вѣроисповѣданій преподаются въ свободное отъ класснаго ученія время.

	z przeniesienia	32	32	30	29	19	19	17	178
	б) <i>Nauki pomocnicze:</i>								
17	Miernictwo z rysunkami topograficznymi .	—	—	—	—	2	2	—	4
18	Buchhalterya gospodarska nizsza i podwójna .	—	—	—	—	3	1	1	5
19	Technologia gospodarska .	—	—	—	—	—	2	3	5
20	Mechanika ogólna i gospodarska .	—	—	—	—	—	2	3	5
21	Architektura wiejska .	—	—	—	—	—	2	2	4
22	Projektowanie praktyczne z architektury .	—	—	—	—	—	—	2	2
	с) <i>Nauki główne:</i>								
23	Wiadomości z gospodarstwa wiejskiego i ogrodnictwa .	—	—	2	3	—	—	—	5
24	Gospodarstwo wiejskie .	—	—	—	—	2	2	2	6
25	Leśnictwo .	—	—	—	—	2	2	2	6
16	Ogrodnictwo, pszczolnictwo i gospodarstwo rybne .	—	—	—	—	4	—	—	4
	Razem .	32	32	32	32	32	32	32	224

Uwaga. Śpiew kościelny i nauka Religii innych wyznań dawane będą w czasie wolnym od lekcji, planem przepisanych.

№ 43.

Штатъ Щебрешинскаго семикласснаго реального училища съ агрономическимъ направлениемъ.

№	Объяснение расходовъ	Руб. сер. въ годъ
а) Жалованья чиновникамъ.		
1	Директору	1,050
2	Инспектору	675
б) Жалованья Учителямъ.		
3	Законоучителю	300
4	Учителю польскаго языка	270
5	Старшему Учителю русскаго языка	750
6	Младшему Учителю русскаго языка	450
7	Учителю нѣмецкаго языка	270
8	Учителю агрономическихъ наукъ, лѣсоводства и хозяйственной бухгалтеріи	510
9	Учителю механики, архитектуры, составленія плановъ и математики	500
10	Второму Учителю математическихъ наукъ	450
11	Третьему Учителю математическихъ наукъ	300
12	Первому Учителю естественныхъ наукъ и технологий	500
13	Второму Учителю естественныхъ наукъ	450
14	Учителю чистописанія и рисованія	270
15	Учителю церковнаго пѣнія	90
16	Садовнику	90
в) Канцелярія и прислуга.		
17	Секретарю	270
18	Смотрителю дома	120
19	2 Сторожа, по 75 руб. сер. каждому	150
г) На друія надобности.		
20	На канцелярскія потребности, отопленіе, освѣщеніе и совершеніе духовныхъ требъ	255
Итого		7,720

Примѣчаніе. Всѣ могущіе быть остатки отъ суммъ, собственнѣсть Щебрешинскаго училища составляющихъ,

№ 43.

Etat szkoły siedmioklassowej realnej w Szczepiesinie, z dążnością agronomiczną.

№	Wyszczególnienie wydatków	Rsr. rocznie
а) Płace Urzędnikom:		
1	Dyrektorowi	1,050
2	Inspektorowi	675
b) Płace Nauczycielom:		
3	Nauczycielowi Religii	300
4	Nauczycielowi polskiego języka	270
5	Nauczycielowi starszemu rosyjskiego języka	750
6	Nauczycielowi młodszemu rosyjskiego języka	450
7	Nauczycielowi niemieckiego języka	270
8	Nauczycielowi nauk agronomicznych, leśnictwa i buchalteryi gospodarskiej	510
9	Nauczycielowi mechaniki, architektury, projektowań i matematyki	500
10	Drugiemu Nauczycielowi nauk matematycznych	450
11	Trzeciemu Nauczycielowi nauk matematycznych	300
12	Pierwszemu Nauczycielowi nauk przyrodzonych i technologii	500
13	Drugiemu Nauczycielowi nauk przyrodzonych	450
14	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków	270
15	Nauczycielowi śpiewu kościelnego	90
16	Ogrodnikowi	90
c) Kancellarya i usługa:		
17	Sekretarzowi	270
18	Rządcy domu	120
19	2-m stróżom po 75 rsr. każdemu	150
d) Inne przedmioty:		
20	Na kancellaryjne potrzeby, opał, światło i odprawianie nabożeństwa	255
Razem		7,720.

Uwaga. Wszelka przewyżka dochodów, po zaspokojeniu wydatków etatem niniejszym oznaczonych, pozostająca, jak

а также и сбережения отъ расходовъ симъ штатомъ опредѣленныхъ, предоставляются въ распоряженіе Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, на разныя потребности помянутаго училища.

№ 44.

Объ открытіи высшихъ классовъ въ Варшавской губернской гимназіи и о преобразованіи Ломжинской и Свѣдлецкой гимназій въ уѣздныя училища.

(23 Іюня 1850 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Государь Императоръ, по всеподданнѣйшему докладу моему, основанному на отзывѣ Его Свѣтлости Г. Намѣстника Царства Польскаго, въ 21-й день сего Іюня Высочайше повелѣть соизволилъ:

1) съ началомъ наступающаго учебнаго года, открыть три высшіе класса Варшавской губернской гимназіи, съ слѣдующими ограниченіями:

- а) допускать въ означенные классы тѣхъ только учениковъ, имѣющихъ право обучаться въ гимназіяхъ, на основаніи дополнительнаго положенія о Варшавскомъ учебномъ округѣ, которыхъ родители живутъ въ Варшавѣ или ближайшихъ къ оной окрестностяхъ, дозволяя изъятіе по особо уважительнымъ причинамъ не иначе, какъ съ разрѣшенія Г. Намѣстника Царства;
- б) въ каждомъ классѣ имѣть не болѣе пятидесяти учениковъ, почему учрежденіе паралельныхъ отдѣленій въ этихъ классахъ воспретить;
- в) вѣзывать съ каждаго ученика въ высшихъ классахъ по сорока пяти рублей серебромъ училищной платы въ годъ, какого бы онъ ни былъ происхожденія;
- г) принять нужныя мѣры для тщательнѣйшаго надзора за учениками, и

ниемнѣй wszelkie oszczędności i pozostałości od wydatków niniejszego etatu, pozostawiają się do dyspozycji Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego, na rozmaite potrzeby szkoły w Szczepieszynie.

№ 44.

O otwarciu wyższych klass w Warszawskim gubernialném gimnazyum i o zamienieniu gimnazyów w Łomży i Siedlcach na szkoły powiatowe.

(d. 23 Czerwca 1850 r.)

Do JW. Kuratora Okręgu Naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Najjaśniejszy Pan, w skutek najpoddanniejszego przedstawienia mojego, opartego na odezwie JO. Księcia Namiestnika w Królestwie, w d. 21 Czerwca r. b. Najwyżej rozkazać raczył:

1) z początkiem przyszłego roku szkolnego, otworzyć trzy wyższe klasy Warszawskiego gubernialnego gimnazyum, z następującymi ograniczeniami:

- a) przyjmować do wskazanych powyżej klass tych tylko uczniów, którzy, na zasadzie ustawy dodatkowej o Warszawskim okręgu naukowym, mają prawo pobierać nauki w gimnazyach, których rodzice zamieszkują w Warszawie lub w niedalekich od niej okolicach; przyczem dopuszczają się wyjątki w wypadkach na szczególny wzgląd zasługujących, i to nieinaczéj, jak za decyzją Namiestnika Królestwa;
- b) w każdéj klassie nie ma być więcej jak 50 uczniów, i dla tego otwieranie oddziałów dodatkowych w klassach rzeczonych zabrania się;
- c) pobierać od każdego ucznia, w wyższych klassach po 45 rsr. wpisu szkolnego rocznie, bez względu na pochodzenie;
- d) przedsięwziąć odpowiednie środki celem rozciągnięcia ścisłego nad uczniami dozoru;

2) Ломжинскую и Сѣдлецкую гимназіи упразднить, а вмѣсто оныхъ образовъ филологическія четырехъ-классныя уѣздныя училища.

О сей Высочайшей волѣ, сообщивъ Г. Намѣстнику Царства Польскаго, предлагаю Вашему Превосходительству къ должному исполненію.

С.-Петербургъ, 23 Іюня 1850 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 6,095.

№ 45.

Объ открытіи въ Варшавѣ двухъ реальныхъ училищъ.

(16 Августа 1850 года.)

Г. Помощнику Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 13 (25) Мая сего года Г. Министръ Народнаго Просвѣщенія, основываясь на Вашемъ заключеніи, входилъ съ Г. Намѣстникомъ Царства Польскаго въ сношеніе о принятіи къ отвращенію излишняго стеченія учениковъ въ Варшавской реальной гимназіи слѣдующихъ мѣръ:

1) открыть въ Варшавѣ два отдѣльныя реальныхъ уѣздныя училища;

2) увеличить плату съ учениковъ реальной гимназіи до двадцати рублей, не освобождая никого отъ этой платы;

3) подвергать строгому испытанію желающихъ поступить въ реальную гимназію, а изъ губерній принимать въ Варшавскія училища только тѣхъ, которые представятъ на то уважительныя причины;

4) съ началомъ 18⁵⁰/₅₁ учебнаго года постановить, чтобы въ низшихъ классахъ реальной гимназіи не принимать свыше 50-ти учениковъ, отъ чего въ послѣдствіи уменьшится и число учениковъ въ высшихъ классахъ, и

2) *gimnazya w Siedlcach i Łomży zamknąć, a w miejsce takowych utworzyć filologiczne cztero-klassowe szkoły powiatowe.*

O téj NAJWYŻSZÉJ woli uprzedziwszy JO. Namiestnika w Królestwie Polskiem, polecam JW. Panu zastosować się do takowej.

St. Petersburg, d. 23 Czerwca 1850 roku.

Minister Oświecenia Publicznego

(podpisano) *Książę Szyryński Szychmatow.*

№ 6,095.

№ 45.

O utworzeniu w Warszawie dwóch szkół powiatowych realnych.

(d. 16 Sierpnia 1850 roku)

Do Zarządzającego Warszawskim okręgiem naukowym.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

W skutek przedstawienia JW. Pana z dnia 13 (25) Maja r. b. Minister Oświecenia Publicznego, polegając na jego zdaniu, odniósł się do Namiestnika Królestwa Polskiego, w przedmiocie przedsięwzięcia odpowiednich środków zdolnych ukrócić zbyteczny napływ uczniów do gimnazjum realnego w Warszawie.

Środki te są następujące:

1) utworzyć w Warszawie dwie oddzielne szkoły powiatowe realne;

2) podwyższyć wpis szkolny dla ucni gimnazjum realnego do 25 rsr., nie zwalniając nikogo od pomienionego wpisu;

3) egzaminować jak najsurowiej pragnących wejść do gimnazjum realnego, a z innych gubernij przyjmować do szkół Warszawskich tylko takich uczniów, którzy przedstawiają ważne ku temu powody;

4) z początkiem szkolnego roku 18⁵⁰/₅₁ postanowić, że do niższych klass gimnazjum realnego nie będzie przyjętych więcej jak 50-ciu ucni, przez co w przyszłości zmniejszy się liczba ucni w klassach wyższych, i

5) для отвлеченія бѣдныхъ учениковъ отъ уѣздныхъ училищъ, учредить прибавочныя отдѣленія при двухъ первоначальныхъ казенныхъ училищахъ.

Его Свѣтлость Князь Варшавскій увѣдомилъ нынѣ, что онъ раздѣляетъ вполнѣ таковое мнѣніе.

Вслѣдствіе сего, прошу покорнѣйше Ваше Превосходительство сдѣлать зависящее отъ Васъ распоряженіе о приведеніи нынѣ же означенныхъ мѣръ въ исполненіе, и о послѣдующемъ донести мнѣ.

С.-Петербургъ, 16 Августа 1850 года.

Товарищъ Министра Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Норовъ.*
№ 7,955.

№ 46.

О преобразованіи филологическихъ гимназій.

(24 Іюля 1851 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Разсмотрѣвъ представленіе Вашего Превосходительства отъ 4 (16) Іюля сего года, объ устройствѣ всѣхъ шести филологическихъ гимназій Царства Польскаго, по примѣру гимназій Имперіи, съ двоякимъ спеціальнымъ въ высшихъ четырехъ классахъ курсомъ, я съ своей стороны не встрѣчаю препятствія къ приведенію предположеній Вашихъ въ исполненіе съ наступающаго 1851½ учебного года, если послѣдуетъ согласіе на то Господина Намѣстника Царства Польскаго, на уваженіе котораго я имѣлъ честь отнести Ваше предположеніе, прося Его Свѣтлость, для выигранія времени, дать объ этомъ Вамъ знать къ исполненію.

Что касается до составленнаго Вами распредѣленія преподаванія, то я полагаю нужнымъ обученіе рисованію, черченію и чистописанію назначить въ спеціальныхъ классахъ не для всѣхъ воспитанниковъ, а для желающихъ, въ тѣ дни, когда послѣ обѣда не бываетъ ученія, а вмѣсто того усилить: для готовящихся на службу преподаваніе законовѣдѣнія, а для готовящихся въ Учи-

5) dla powstrzymania napływu mniej zamożnych uczniów do szkół powiatowych, utworzyć oddział dodatkowy przy dwóch początkowych szkołach rządowych.

JO. Książę Warszawski,awiadomił mnie obecnie, że w zupełności podziela zdanie JW. Pana, w skutek czego; upraszam go o wydanie stosownych rozporządzeń, w celu wprowadzenia bezwzględnie wskazanych powyżej środków w wykonanie, i o doniesienie mi w czasie właściwym o spełnieniu wydanych dopiero co rozporządzeń.

St. Petersburg, d. 16 Sierpnia 1850 roku.

Towarzysz Ministra Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Norow.*

Nr. 7,955.

№ 46.

O reorganizacyi gimnazyów filologicznych.

(d. 24 Lipca 1851 r.)

Do Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Rozpatrzywszy przedstawienie JW. Pana z d. 4 (16) Lipca r. b. o urządzeniu wszystkich sześciu gimnazyów filologicznych w Królestwie Polskiem, na wzór gimnazyów w Cesarstwie, z dwójakiem specyjalnem w wyższych czterech klassach kursem, nie upatruję z mojej strony żadnych przeszkód do wprowadzenia wniosków JW. Pana w wykonanie, poczynając od roku szkolnego 1851½, jeśli na to zgodzi się JO. Książę Namiestnik Królestwa, do rozwagi którego przedstawiłem wnioski takowe, prosząc Jego Książęcą Mość, aby, dla zyskania na czasie, zechciał wprost od siebie wydać JW. Panu odpowiednie ku temu rozporządzenia.

Co się tyczy ułożonego planu wykładów, uważam za potrzebne, aby nauka rysunków ręcznych, technicznych i kalligrafii wykładana była w specyjalnych klassach nie dla wszystkich uczni, lecz tylko dla pragnących tego, i to w te dni kiedy po południu jest rekreacya. Jednocześnie, dla przygotowujących się do służby rządowej urządzić wykład prawa, zaś dla tych, którzy mają za-

верситетъ обученіе греческому языку, и по такомъ исправленіи росписанія, если послѣдуетъ согласіе Его Свѣтлости, принять оное въ руководство въ видѣ опыта на три года.

Увѣдомляя объ этомъ Ваше Превосходительство, покорнѣйше прошу Васъ, Милостивый Государь, по надлежащемъ разсмотрѣніи въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія программъ преподаванія, сообразно новому устройству филологическихъ гимназій ввѣреннаго Вамъ учебнаго округа, доставить оныя ко мнѣ.

О расходѣ же на прибавку жалованья Учителямъ французскаго и нѣмецкаго языковъ, предоставляю Вамъ испросить гдѣ слѣдуетъ, по установленному въ Царствѣ Польскомъ порядку, разрѣшеніе.

С.-Петербургъ, 24 Іюля 1851 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ*

№ 7,322.

№ 47.

О закрытіи Щебржешинской гимназій.

(3 (15) Іюня 1852 года)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

Намѣстникъ Его Императорско-Царскаго Величества въ Царствѣ Польскомъ.

Государь Императоръ, по всеподданнѣйшему докладу объ извѣстномъ Вашему Превосходительству злоумышленномъ поступкѣ Учителя Щебржешинской гимназій, Фіалковскаго, составлявшаго и разлѣпившаго на домахъ въ городѣ возванія къ возстанію, съ предсказаніемъ, что оно послѣдуетъ 18 (30) Мая, Высочайше повелѣть соизволилъ: гимназію въ Щебржешинѣ закрыть, а деньги, назначенныя на оную отъ Графовъ Замойскихъ, обратить на содержаніе Брестскаго кадетскаго корпуса.

Поелику въ отношеніи къ содержанію Щебржешинской гимназій послѣдовалъ въ 1848 году съ Графами Замойскими окончательный договоръ, удостоенный въ томъ же году Высочайшаго

миар pobierać nauki w Uniwersytecie wykład greckiego języka, po takimъ zaś nakreśleniu planu, jeśli nastąpi na to decyzja Jego Książęcej Mości, przyjąć takowy za obowiązujące prawidło, sposobem próby na lat trzy.

Uwielamiamъ o tѣmъ JW. Pana, uprzejmie go proszę, aby po należytѣmъ rozpatrzeniu w Radzie Wychowania planu wykładów, zgodnie z nowem urzãdzeniem gimnazjów filologicznych zechciał plan takowy mnie przedstawić.

Co się tyczy funduszu potrzebnego na płace dodatkowe dla Nauczycieli języka francuzkiego i niemieckiego, takowy zechcesz JW. Pan wyjednać gdzie należy, w drodze przepisami obowiązującymi w Królestwie Polskiem przewidzianej.

St. Petersburg, d. 24 Lipca 1851 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,

(podpisano) *Książę Szyryński Szychmatow.*

Nr. 7,322.

№ 47.

O zamknięciu gimnazjum w Szczepieszynie.

(d. 3 (15) Czerwca 1852 roku)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

NAMIESTNIK Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI W KRÓLESTWIE POLSKIM.

NAJJAŚNIEJSZY PAN, po najpoddanniejsemъ przedstawieniu o wiadomymъ JW. Panu szkodliwymъ wpływie Nauczyciela Szczepieszyńskiego gimnazjum Fijałkowskiego, który wymyślił i poprzyklepiał na domachъ w mieście wezwanie do buntu, przepowiadając, iż takowy ma nastąpić w dniu 18 (30) Maja, NAJMIŁOŚCIWIĘJ raczył rozkazać, aby gimnazjum w Szczepieszynie zostało skasowane, fundusz zaś przeznaczony na utrzymanie tegoż gimnazjum przez Hrabów Zamojskich, użytymъ był na Brzeski Kadecki Korpus.

Ponieważ w przedmiocie zapewnienia bytu gimnazjum Szczepieszyńskiego w 1848 roku nastąpiła ostateczna umowa z Hrabiami Zamojskimi, która w tymże roku NAJMIŁOŚCIWIĘJ zatwier-

утверждения, коимъ Графы Замойскіе, между прочимъ, обязались вносить ежегодно на содержаніе помянутой гимназіи по шести тысячъ рублей серебромъ; то предписываю Вашему Превосходительству заняться немедленно соображеніемъ о мѣрахъ къ приведенію изъясненной Высочайшей воли съ окончаніемъ настоящаго учебнаго года въ исполненіе, а также о томъ, какъ должно быть обезпечено содержаніе состоящихъ нынѣ при гимназіи Преподавателей и чиновниковъ впредь до размѣщенія ихъ къ новымъ по вѣренному Вамъ округу должностямъ.

Всѣ эти соображенія Вы представите установленнымъ порядкомъ въ Совѣтъ Управленія на дальнѣйшее рѣшеніе.

Варшава, 3 (15) Іюня 1852 года.

Намѣстникъ, Генералъ-Фельдмаршалъ

(подписано) *Князь Варшавскій.*

№ 606.

№ 48.

Учрежденіе пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ.

(21 Августа 1852 года)

Г. Управляющему Варшавскимъ учебнымъ округомъ.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Изложенныя въ представленіи Господина Попечителя Варшавскаго учебнаго округа отъ 14 (26) Апрѣля сего года, за № 12,839, предположенія объ устройствѣ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ въ Царствѣ Польскомъ, я имѣлъ счастье, по предварительномъ сношеніи съ Господиномъ Намѣстникомъ Царства, повергать, вмѣстѣ съ проектомъ штата, на благоусмотрѣніе Его Императорскаго Величества и испрашивалъ Высочайшаго соизволенія:

1) преобразовать, на первый разъ, въ пятиклассныя училища первое уѣздное училище въ Варшавѣ и уѣздныя училища въ Ленчицѣ, Пултускѣ, Сѣдльцахъ и Ломжѣ, равно устроить таковое же училище въ городѣ Пинчовѣ, переведя туда уѣздное училище изъ города Конске;

дзона została, na mocy zaś takowej umowy Hrabowie Zamojscy, pomiędzy innemi warunkami, obowiązali się corocznie płacić na utrzymanie pomienionego gimnazyum po 6,000 rsr. rocznie; przeto polecam JW. Panu, abyś natychmiast zajął się obmyśleniem środków, tak zmierzających do spełnienia NAJMIĘDSZEGO rozkazu, z końcem bieżącego roku szkolnego, jak niemniej zdolnych zabezpieczyć byt Nauczycieli i urzędników przy gimnazyum pozostających, a to do czasu, dopóki nie nastąpi się możność rozmieszczenia ich na odpowiednich posadach w powierzonym Panu okręgu.

Stosownie w tej mierze wnioski przedstawi JW. Pan zwykłym porządkiem Radzie Administracyjnej, do dalszego wyrzeczenia.

w Warszawie, d. 3 (15) Czerwca 1852 roku.

Namiestnik, Jenerał Feldmarszałek,

(podpisano) *Książę Warszawski.*

Nr. 606.

№ 48.

O urządzeniu szkół powiatowych 5-cio klassowych.

(d. 21 Sierpnia 1852 r.)

Do Zarządzającego okręgiem naukowym Warszawskim.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Przedstawione w raporcie Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego z dnia 14 (26) Kwietnia r. b. Nr. 12,839, wnioski, dotyczące urządzenia szkół powiatowych 5-cio klassowych w Królestwie Polskim, miałem zaszczyt, po poprzednim porozumieniu się z Namiestnikiem Królestwa, przedstawić łącznie z projektem etatu do łaskawego uznania Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI, z prośbą o NAJMIĘDSZE дозволеніе:

1) aby na pierwszy raz szkoła powiatowa 1-sza w Warszawie, tudzież szkoły powiatowe w Łęczycy, Pułtusk, Siedlcach i Łomży, zreorganizowane zostały na szkoły 5-cio klassowe, jak niemniej, aby podobna szkoła otwartą została w mieście Pińczowie, za przeniesieniem tamże szkoły powiatowej z miasta Końskie;

O Zakładach Naukowych.

2) а, въ училища сіи принимать преимущественно дѣтей дворянъ и чиновниковъ, съ назначеніемъ училищной платы въ Варшавѣ по 12, а въ губерніяхъ по 10 рублей серебромъ въ годъ со всѣхъ учениковъ безъ изъятія, и б, упразднить уѣздное училище въ городѣ Луковѣ, а находящихся тамъ, по 2-мъ частнымъ фондушамъ Шанявскаго и Издебскаго, 12 стипендіатовъ, содержать при уѣздномъ училищѣ въ Сѣдльцахъ.

На всеподданнѣйшей моей о семъ докладной запискѣ Государю Императору благоугодно было, въ 16-й день сего Августа, положить собственноручную Высочайшую резолюцію: „Согласенъ“, а на штатѣ: „Быть по сему“.

О таковой Монаршей волѣ сообщивъ Господину Товарищу Министра Статсъ-Секретаря Царства Польскаго, для обнародованія, по существующему въ Царствѣ порядку, и Господину Намѣстнику Царства, имѣю честь увѣдомить и Васъ, Милостивый Государь, съ препровожденіемъ копій съ Высочайше утвержденнаго штата пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа, для надлежащаго исполненія.

Представленный Господиномъ Попечителемъ проектъ распределенія учебныхъ предметовъ по классамъ въ пятиклассныхъ училищахъ, я утверждаю и прошу покорнѣйше сдѣлать распоряженіе о составленіи программъ преподаванія учебныхъ предметовъ въ тѣхъ училищахъ, и о представленіи ихъ на мое утвержденіе.

С.-Петербургъ, 21 Августа 1852 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 8,264.

2) а, aby do tych szkół przyjmowane były przedewszystkiem dzieci szlachty i urzędników, za opłatą, w Warszawie po 12 rsr. a w guberniach po 10 rsr. rocznie od wszystkich uczni, bez wyjątku, i b, aby skasowaną została szkoła powiatowa w mieście Łukowie, a utrzymywani przy tejże szkole, z dwóch legatów prywatnych Szaniawskiego i Izdebskiego, 12 stypendyści przeniesieni zostali do szkoły powiatowej w Siedlcach.

Na najpoddanniejsem mojem w téj mierze przedstawieniu, NAJJAŚNIETSZY PAN w dniu 16 Sierpnia r. b. raczył własnoręcznie wypisać: „Zgadzam się“, — zaś na etacie: „Ma być podług tego“.

O takiej MONARSZEJ woli powiadomiwszy tak Towarzysza Ministra Sekretarza Stanu do spraw Królestwa Polskiego, dla ogłoszenia, stosownie do przepisów w Królestwie obowiązujących, jak niemniej Namiestnika Królestwa, mam honor uprzedzić o tém JW. Pana, przesyłając mu kopię NAJMIŁOŚCIWIETZ zatwierdzonego etatu szkół powiatowych 5-cio klassowych, do należytego wykonania.

Przedstawiony przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego projekt rozkładu nauk w klassach szkół 5-cio klassowych zatwierdzam, i proszę o wydanie rozporządzeń względem przygotowania programmatów do wykładu przedmiotów naukowych w tychże szkołach.

Programmata takowé do zatwierdzenia mego przedstawione być mają.

St. Petersburg, d. 21 Sierpnia 1852 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,

(podpisano) *Książę Szyryński-Szychmatow.*

Nr. 8,264.

№ 49.

Штатъ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

(16 Августа 1852 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Петергофѣ, 16 Августа 1852 года.

Штатъ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа.

	Число лицъ	Классы должностей и разряды мундиръ	Въ Варшавѣ		Въ губерніяхъ	
			Рубли и коп. сер.			
Штатный Смотритель . . .	1	VIII	675	—	675	—
Законоучитель Римско-католическаго исповѣданія . . .	1	—	300	—	300	—
Старшіе Учители русскаго и латинскаго языковъ по 450 руб. сер. . .	2	IX	900	—	900	—
Младшіе Учители наукъ: одинъ 450 руб. сер. } два по 360 „ } одинъ 300 „ }	4	X	1470	—	1470	—
Учители французскаго и нѣмецкаго языковъ, чистописанія и рисованія, по 270 руб. . .	3	XII по долж. ности, X по мундиру.	810	—	810	—
Учитель пѣнія . . .	1	—	90	—	60	—
На единовременное вознагражденіе Русскихъ Учителей . . .	—	—	200	—	200	—
Смотритель дома и писецъ . . .	1	—	120	—	120	—
На совершеніе духовныхъ требъ, прислугу, канцелярскіе расходы, отопленіе, освѣщеніе и другія надобности . . .	—	—	332	50	227	50
Итого . . .	13	—	4897	50	4762	50

Примѣчаніе. Единовременное награжденіе Русскимъ Учителямъ назначается Попечителемъ учебнаго округа, по мѣ-

№ 49.

Etat szkół powiatowych 5-cio klasowych w okręgu naukowym Warszawskim.

(d. 16 Sierpnia 1852 r.)

NaoryginalewłasnąJegoCESARSKO-KRÓLEWSKIEJMOŚCI
ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

w Peterhofie, d. 16 Sierpnia 1852 r.

ETAT SZKÓŁ POWIATOWYCH 5-CIO KLASSOWYCH W OKRĘGU NAUKOWYM
WARSZAWSKIM.

	Liczba osób	Klasa urzędu i munduru	w War- szawie		w guber- niach	
			ruble i kop. sr.			
Inspektor . . .	1	VIII	675	—	675	—
Nauczyciel Rzymsko-Katoli- ckiej Religii . . .	1	—	300	—	300	—
Starsi Nauczyciele ruskiego i łacińskiego języków po 450 rsr. . .	2	IX	900	—	900	—
Młodszy Nauczyciele nauk: jeden 450 rsr. } dwóch po 360 rsr. } jeden 300 rsr. }	4	X	1470	—	1470	—
Nauczyciele języka francuzkie- go i niemieckiego, kalligra- fii i rysunków po 270 rsr. . .	3	urzędu XII munduru X	810	—	810	—
Nauczyciel śpiewu . . .	1	—	90	—	60	—
Na jednorazowe wynagrodze- nie Nauczycieli russkiego je- zyka . . .	—	—	200	—	200	—
Nadzorca domu i pisarz . . .	1	—	120	—	120	—
Na kosztą nabożeństwa, usługę, wydatki kancelaryjne, opał, światło i inne potrzeby . . .	—	—	332	50	227	50
Razem . . .	13	—	4897	50	4762	50

Uwaga. Jednorazowe wynagrodzenie dla Nauczycieli języka
russkiego wyznacza Kurator okręgu naukowego, stosow-

рѣ ихъ усердія къ службѣ; въ случаѣ же неизрас-
ходованія опредѣленной на сей предметъ суммы,
она, наравнѣ съ прочими остатками отъ штатныхъ
суммъ, поступаетъ въ Казну.

Министръ Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 50.

Распределение учебныхъ предметовъ по классамъ въ пяти-
классныхъ уѣздныхъ училищахъ.

(21 Августа 1852 года.)

№	Учебные предметы	Число уроковъ по классамъ					Всѣхъ уроковъ
		I	II	III	IV	V	
1	Законъ Божій	3	2	2	2	1	10
2	Русскій языкъ	4	4	4	4	5	21
3	Польскій „	4	3	3	3	2	15
4	Латинскій „	4	4	4	4	4	20
5	Французскій „	3	3	3	3	3	15
6	Нѣмецкій „	3	3	3	3	3	15
7	Математика	4	5	5	6	5	25
8	Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ и изъ физики	—	—	—	—	4	4
9	Географія	2	3	3	1	—	9
10	Всеобщая исторія	—	—	2	2	3	7
11	Русская исторія	—	—	—	2	2	4
12	Чистописание	4	3	2	2	1	12
13	Рисованіе	3	4	3	2	1	13
ИТОГО		34	34	34	34	34	170

nie do ich gorliwości. W razie, jeżeli fundusz ten nie
będzie wydatkowany, takowy łącznie z innemi oszczęd-
nościami od summ etatem wyznaczonych, stanowi po-
zostałość na rzecz Skarbu.

Minister Oświecenia Publicznego,
(podpisano) *Książę Szaryński-Szychmatow.*

№ 50.

Rozkład nauk na godziny w szkołach powiatowych pięcio-
klassowych.

(d. 21 Sierpnia 1852 roku)

№	Przedmioty	Liczba godzin w klassach					Ogółem godzin
		I	II	III	IV	V	
1	Nauka Religii	3	2	2	2	1	10
2	Język rossyjski	4	4	4	4	5	21
3	„ polski „	4	3	3	3	2	15
4	„ łaciński	4	4	4	4	4	20
5	„ francuzki	3	3	3	3	3	15
6	„ niemiecki	3	3	3	3	3	15
7	Matematyka	4	5	5	6	5	25
8	Wiomości z nauk przyrodzonych i z fizyki	—	—	—	—	4	4
9	Geografia	2	3	3	1	—	9
10	Historia powszechna	—	—	2	2	3	7
11	Historia Rosyi	—	—	—	2	2	4
12	Kalligrafia	4	3	2	2	1	12
13	Rysunki	3	4	3	2	1	13
Razem		34	34	34	34	34	170

N° 51.

О новомъ устройствѣ Варшавской реальной гимназіи.

(16 Декабря 1852 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 31 Мая сего года и по предварительному соглашенію съ Господиномъ Намѣстникомъ Царства Польскаго, я имѣлъ счастье входить къ Государю Императору со всеподданнѣйшимъ докладомъ о новомъ устройствѣ Варшавской реальной гимназіи и повергать на Высочайшее благоусмотрѣніе проекты новаго распредѣленія наукъ въ сей гимназіи и штата оной, съ присовокупленіемъ, что требующаяся прибавка суммы на содержаніе сего заведенія покрывается остатками отъ упраздненныхъ гимназій въ Ломжѣ и Сѣдльцахъ.

На всеподданнѣйшей моей о семъ докладной запискѣ Государю Императору благоугодно было, въ 13 день сего Декабря, положить собственноручно Высочайшую резолюцію „Согласенъ“, а на штатѣ „Быть по сему“.

О таковой Монаршей волѣ сообщая Вашему Превосходительству и препровождая при семъ копію съ Высочайше утвержденныхъ штатовъ Варшавской реальной гимназіи и распредѣленія въ оной наукъ для приведенія ихъ въ дѣйствіе, покорнѣйше прошу о времени исполненія сего увѣдомить меня, равно сдѣлать распоряженіе о составленіи: 1) подробныхъ программъ преподаванія, сообразно новому устройству реальной гимназіи, 2) правилъ для управленія ботаническимъ садомъ, долженствующимъ составлять нынѣ отдѣльное учрежденіе и 3) распредѣленія назначенной на содержаніе онаго суммы и представить все это на мое утвержденіе.

Къ сему нужнымъ считаю присовокупить, что о Высочайшемъ утвержденіи новаго устройства реальной гимназіи и штата оной, вмѣстѣ съ симъ доведено мною до свѣдѣнія Его Свѣтлости Господина Намѣстника Царства Польскаго и сообщено Господину

N° 51.

О новомъ urządzeniu gimnazjum realnego w Warszawie.

(d. 16 Grudnia 1852 roku)

Do Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

W skutek przedstawienia JW. Pana z dnia 31 Maja r. b., i za poprzedniem zniesieniem się z JO. Namiestnikiem Królestwa, miałem zaszczyt ponieść do NAJWYŻSZEJ decyzji przedstawienie w przedmiocie nowego urządzenia gimnazjum realnego w Warszawie, przyczem załączone były projekta nowego podziału nauk w temże gimnazjum i etat onegoż. W końcu objaśnionem było, że fundusz potrzebny dodatkowo na utrzymanie tego zakładu, poczerpnięty będzie z oszczędności pozyskanych na funduszu pozostałym po zamkniętych gimnazjach w Łomży i Siedlcach.

Na tak przedstawionej przezemnie relacji, NAJJAŚNIEJSZY PAN w d. 13 Grudnia r. b. raczył położyć własnoręczną NAJWYŻSZĄ decyzję: „Zgadzam się“,—na etacie zaś „Ma być według tego“.

O téj NAJWYŻSZEJ woli uwiadamiając JW. Pana i przesyłając przy niniejszem kopię z NAJWYŻEJ zatwierdzonych etatów dla gimnazjum realnego w Warszawie, i rozkładu wtemże nauk, dla wprowadzenia takowych w wykonanie, proszę JW. Pana, abyś o czasie wykonania powyższego rozkazu uwiadomić mnie zechciał, a zarazem wydał polecenie przygotowania:

1) szczegółowego programatu wykładów, zgodnego z nową organizacją gimnazjum realnego;

2) przepisów o zarządzie ogrodu Botanicznego, któren od dziś stanowić ma oddzielny zakład, i

3) podziału wyznaczonego na utrzymanie tegoż funduszu.

Odpowiednie w téj mierze wnioski zechcesz JW. Pan przedstawić do mego potwierdzenia.

Przytem za stosowne poczytuję dodać, że o NAJWYŻSZEM zatwierdzeniu nowéj organizacyi realnego gimnazjum i etatu takowego, uprzedziłem jednocześnie JO. Namiestnika Królestwa, tu-

Товаришу Министра Статсъ-Секретаря Царства, для обнародова-
нія о томъ въ Царствѣ.

С.-Петербургъ, 16 Декабря 1852 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

№ 12,276.

Приложение 1-е къ № 51-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 13 Декабря 1852 г.

Штатъ Варшавской реальной гимназій.

	Число лицъ	Классы долж- ностей и раз- ряды мунди- ровъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли серебр.	
Директоръ	1	VI	1,200	1,200
Инспекторъ	1	VIII	750	750
Законоучитель Римско-католи- ческаго исповѣданія	1	—	360	360
Старшіе Учители:				
Русскаго языка	1	IX	750	750
Польскаго языка	1	IX	450	450
Математики:				
одинъ 750	5	IX	2,400	2,400
одинъ 600				
одинъ 450				
два по 300				
Естественной исторіи и тех- ническихъ наукъ:				
одинъ 750	5	IX	—	2,830
одинъ 600				
два по 540				
одинъ 400				
Младшіе Учители:				
Русскаго языка	1	X	450	450
Итого	—	—	—	9,190

dzień Towarzysza Ministra Sekretarza Stanu Królestwa, dla na-
leżnego o tém ogłoszenia w Królestwie.

St. Petersburg, d. 16 Grudnia 1852 roku.

Minister Oświecenia Publicznego,

(podpisano) *Książę Szaryński-Szychmatow.*

Nr. 12,276.

1-szy Annex do Nr. 51-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką
napisano: „Ma być podług tego“.

St. Petersburg, d. 13 Grudnia 1852 r.

ETAT GIMNAZYUM REALNEGO W WARSZAWIE.

	Liczba osób	Klasy po- sad i mun- durów	jedne- mu	w ogóle
			rubli srebrem	
Dyrektor	1	VI	1,200	1,200
Inspektor	1	VIII	750	750
Nauczyciel Religii Rzymsko-Ka- tolickiej	1	—	360	360
Starsi Nauczyciele:				
Języka rossyjskiego	1	IX	750	750
„ polskiego	1	IX	450	450
Matematyki:				
jeden 750	5	IX	—	2,400
„ 600				
„ 450				
dwóch po 300				
Historyi naturalnej i nauk te- chnicznych:				
jeden 750	5	IX	—	2,830
„ 600				
dwóch po 540				
jeden 400				
Młodszy Nauczyciele:				
Języka rossyjskiego	1	X	450	450
do przeniesienia	—	—	—	9,190

транспортъ	—	—	—	9,190
Исторіи, географіи и статис- тики	1	X	270	270
Учитель нѣмецкаго языка	1	XII по должно- сти, X по му- диру.	270	270
Учитель французскаго языка	1		270	270
Учитель рисованія	1		300	300
Учитель чистописанія	1		270	270
Учитель церковнаго пѣнія	1		180	180
На единовременныя вознаграж- денія Русскихъ Учителей	—	—	—	300
Секретарь	1	XIV	350	350
Писецъ	1	—	180	180
Дядьки изъ отставныхъ унтеръ- офицеровъ: одинъ 150/ другой 120/	2	—	—	270
Смотритель зданія и вмѣстѣ швейцаръ	1	—	150	150
Ему на одежду	—	—	—	60
Служителей	4	—	90	360
На канцелярскіе припасы	—	—	—	75
На совершеніе духовныхъ требъ	—	—	—	90
На отопленіе и освѣщеніе	—	—	—	180
На механическую мастерскую и столярную	—	—	—	930
На физическіе и химическіе опыты	—	—	—	400
итого	—	—	—	14,095

Примѣчаніе: 1) Исполненіе должности лаборанта при химиче-
ской лабораторіи возлагается на одного изъ Учи-
телей техническихъ наукъ.

2) Единовременныя награжденія Русскимъ Учите-
лямъ назначаются Попечителемъ учебнаго окру-
га, по мѣрѣ ихъ усердія къ службѣ; въ случаѣ
же неизрасходованія опредѣленной на сей пред-
метъ суммы, она, наравнѣ съ прочими остатками
отъ штатныхъ суммъ, поступаетъ въ Казну.

3) Суммы, назначенныя въ послѣднихъ шести ста-
тьяхъ, въ случаѣ надобности, могутъ быть пе-

z przeniesienia	—	—	—	9,190
Historyi, geografii i statystyki. Nauczyciel języka niemieckie- go	1	X	270	270
Nauczyciel języka francuzkie- go	1	XII po- sady, X munduru	270	270
Nauczyciel rysunków	1		270	270
Nauczyciel kalligrafii	1		300	300
Nauczyciel śpiewu kościelne- go	1		270	270
Na jednorazowe wynagrodzenie Nauczycieli rossyjskich	—	—	180	180
Sekretarz	1	XIV	350	350
Pisarz	1	—	180	180
Dozorcy z dymmisyonowa- nych podofficerów: jeden 150/ drugi 120/	2	—	—	270
Murgrabia gmachu i zarazem szwajcar	1	—	150	150
Dla niego na ubiór	—	—	—	60
Posługaczy	4	—	90	360
Na potrzeby kancelaryjne	—	—	—	75
Na potrzeby odbywania nabo- żeństwa	—	—	—	90
Na opał i światło	—	—	—	180
Na warsztat mechaniczny i sto- larski	—	—	—	930
Na doświadczenia fizyczne i chemiczne	—	—	—	400
Razem	—	—	—	14,095

Uwaga 1) Wykonywanie obowiązków laboranta przy laborato-
ryum chemiczném, wkłada się na jednego z Nauczy-
cieli nauk technicznych.

2) Jednorazowe wynagrodzenie Nauczycieli rossyjskich
wyznacza Kurator okręgu naukowego, w miarę gorli-
wości ich w służbie; na przypadek zaś niewydatko-
wania przeznaczonęj na ten cel summy, takowa wraz
z innemi oszczędnościami, pozostałemi z funduszów
etatowych, wpływa do Skarbu.

3) Kwoty oznaczone w ostatnich sześciu pozycyach,

реносимы изъ одной статьи на другую, по усмотрѣнію Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, согласно существующимъ въ Царствѣ формамъ.

- 4) Назначенная по прежнему штату реальной гимназии сумма на содержаніе ботаническаго сада (4,000 руб. сер.), который, составляя особое учрежденіе, долженъ служить учебнымъ пособіемъ для сей гимназии и для другихъ учебныхъ заведеній, отпускается особо.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

Приложение 2-е къ N° 51-му.

РАСПРЕДѢЛЕНІЕ НАУКЪ ВЪ ВАРШАВСКОЙ РЕАЛЬНОЙ ГИМНАЗИИ.

№	Учебные пред- меты	Число уроковъ по классамъ въ недѣлю											Всѣхъ уроковъ		
		Приготовитель- ные классы					Спеціальныя классы								
		I	II	III	IV	V	VI			VII					
							отдѣл. механики	отдѣл. химіи	общіе уроки	отдѣл. механики	1-й г.			2-й годъ	
отдѣл. химіи	общіе уроки	отдѣл. механ.	отдѣл. химіи	общіе уроки											
1	Законъ Божій и священная исто- рія	3	3	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	12
2	Русскій языкъ . .	5	5	5	5	4	—	—	4	—	—	3	—	—	33
3	Польскій языкъ . .	4	4	3	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	16
4	Нѣмецкій языкъ . .	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	13
5	Французскій языкъ	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	13
6	Ариметика	4	4	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	15
7	Первоначальная геометрія, съ при- ложеніемъ	1	2	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
8	Алгебра	—	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—	—	9
9	Тригонометрія . .	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3
10	Начертательная геометрія	—	—	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	9
итого		23	24	22	23	17	—	—	15	5	—	3	—	—	2134

в razie potrzeby, mogą być przenoszone z jednej pozycyi na drugą, stosownie do uznania Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego, zgodnie z istniejącymi w tym względzie w Królestwie przepisami.

- 4) Fundusz oznaczony podług poprzedniego etatu gimnazjum realnego na utrzymywanie ogrodu Botanicznego (4,000 rsr.), który stanowiąc obecnie osobną instytucję, służyć powinien jako pomoc naukowa dla tegoż gimnazjum i dla innych zakładów naukowych, wypłaca się oddzielnie.

Minister Oświecenia Publicznego,

(podpisano) *Książę Szyrski-Sychmatow.*

2-gi Annex do Nr. 51-go.

ROZKŁAD NAUK NA GODZINY W GIMNAZYUM REALNEM W WARSZAWIE.

№		Przedmioty	Liczba lekcyj w klassach w tygodniu												Ogół lekcyj	
			Klasy przygo- towawcze					Klasy specyalne								
			I	II	III	IV	V	VI			VII					
								oddział mechaniki	oddział chemii	lekcyje wspólne	1-y rok		2-gi rok			
1	Nauka Religii, hi- storya święta. . .	3	3	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	12
2	Język rossyjski . .	5	5	5	5	4	—	—	4	—	—	3	—	—	2	33
3	„ polski	4	4	3	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	16
4	„ niemiecki	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13
5	„ francuzki	3	3	2	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13
6	Arytmetyka	4	4	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15
7	Geometrya ele- mentarna z do- wodzeniami	1	2	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
8	Algebra	—	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	9
9	Trygonometrya . .	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
10	Geometrya opisu- jąca.	—	—	—	—	—	—	—	4	5	—	—	—	—	—	9
do przemiesienia		23	24	22	23	17	—	—	15	5	—	3	—	—	2	134

	транспортъ .	23	24	22	23	17	—	—	15	5	—	3	—	—	2	134
11	Коническія сѣченія	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
12	Бухгалтерія и коммерческая арифметика	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	4	7
13	Землемѣріе и нивелированіе	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
14	Общая механика	—	—	—	—	2	4	—	2	—	—	—	—	—	—	8
15	Естественная исторія	—	—	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
16	Геологія	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
17	Физика съ приложеніемъ	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	3	—	—	—	11
18	Математическая географія	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
19	Общая химія съ приложеніемъ	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	8
20	Химія аналитическая	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	6
21	Химія агрономическая	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	3	—	9
22	Химія мануфактурная	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	3	—	8
23	Географія и статистика	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8
24	Всеобщая исторія	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
25	Коммерческое законодѣніе	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
26	Постройка машинъ	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	6
27	Черченіе механическихъ предметовъ	—	—	—	—	—	5	—	—	2	—	—	2	—	—	9
28	Архитектура, съ приложеніемъ къ мануфактурѣ	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	—	—	7
29	Рисованіе и топографическое черченіе	2	2	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
20	Чистописаніе	5	4	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
итого .		32	32	32	34	34	9	9	25	13	9	13	8	9	8	267

Примѣчаніе 1) Нужныя, по указанію опыта, измѣненія въ этой таблицѣ допускаются не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

2) Обученіе французскому языку обязательно для всѣхъ учениковъ, но предоставляется только желающимъ. Ученики, необучающіеся сему языку, занимаются въ часы, на оный опредѣленные, въ пяти низшихъ классахъ черченіемъ и рисованіемъ,

z przeniesienia		23	24	22	23	17	—	15	5	—	3	—	—	2	134	
11	Sekcye koniczne	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	
12	Buchhalterya i arytmetyka handlowa	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	4	7	
13	Miernictwo i niwellacya	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
14	Mechanika ogólna	—	—	—	—	2	4	2	—	—	—	—	—	—	8	
15	Historya naturalna	—	—	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
16	Geologija	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	
17	Fizyka experimentalna	—	—	—	—	4	—	4	—	—	3	—	—	—	11	
18	Geografia matematyczna	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
19	Chemia ogólna z doświadczeniami	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	8	
20	Chemia analityczna	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	6	
21	Chemia agronomiczna	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	3	—	9	
22	Chemia rękodzielnicza	—	—	—	—	—	—	2	—	3	—	—	3	—	8	
23	Geografia i statystyka	2	2	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8	
24	Historya powszechna	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	
25	Prawo handlowe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	
26	Konstrukcyja maszyn	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	6	
27	Rysowanie przedmiotów mechanicznych	—	—	—	—	—	5	—	2	—	—	2	—	—	9	
28	Architektura z zastosowaniem do rękodzielnictwa	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	—	—	7	
29	Rysunki ręczne i i topograficzne	2	2	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	11	
30	Kalligrafia	5	4	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	14	
Razem .		32	32	32	34	34	9	9	25	13	9	13	8	9	8	267

Uwaga 1. Zmiany, jakieby z doświadczenia, wedle téj tablicy, okazały się potrzebnymi, nieinaczéj zaprowadzonemi być mogą jak z decyzji Ministra Oświecenia Publicznego.

2. Uczęszczanie na wykład języka francuzkiego nie jest obowiązkiem, lecz pozostawia się dla życzących. Uczniowie, nieuczęszczający na ten wykład, zajmują

въ 6-мъ же классѣ, по отдѣленію механики—въ механической мастерской, по отдѣленію химіи—въ химической лабораторіи.

- 3) Въ каждомъ изъ высшихъ классовъ назначено не менѣе 34 учебныхъ часовъ въ недѣлю; въ VII-мъ же классѣ число уроковъ опредѣлено въ меньшей соразмѣрности, съ тѣмъ, чтобы остальные часы употреблять въ механическомъ отдѣленіи на рисованіе и черченіе, а въ химическомъ—на производство опытовъ, подъ руководствомъ Учителей, или ихъ помощниковъ.
- 4) Учитель химіи агрономической преподаетъ также тѣ предметы изъ технологии, кои имѣютъ ближайшую связь съ хозяйствомъ.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Князь Ширинскій-Шихматовъ.*

N° 52.

Высочайше утвержденный уставъ Варшавскаго Благороднаго Института.

(2 (14) Мая 1854 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 2 (14) Мая 1854 года.

Уставъ Варшавскаго Благороднаго Института.

ГЛАВА I.

Цѣль учрежденія и составъ Института.

§ 1.

Варшавскій Благородный Институтъ имѣетъ цѣлью доставить дворянамъ, чиновникамъ и другимъ высшимъ сословіямъ Царства Польскаго средства къ образованію своихъ сыновей, для приготовления ихъ къ поступленію въ высшія учебныя заведенія Имперіи или въ государственную службу, равно для доставленія имъ достаточныхъ свѣдѣній въ общественномъ и домашнемъ быту.

ся въ часіе предназначенныхъ на ten cel godzin, w pięciu niższych klassach rysunkami, w klassie zaś VI-tėj, na oddziale mechanicznym, pracują w warsztatach mechanicznych, a na oddziale chemicznym, w laboratorium chemiczném.

3. W każdej z klass wyższych liczba godzin oznaczona jest nie mniej od 34, w klassie zaś VII-ėj liczba lekcyj oznaczona jest w mniejszym stosunku, z warunkiem, ażeby godziny zbywające przeznaczać na oddziale mechanicznym—na rysunki, a na oddziale chemicznym—na doświadczenia pod kierunkiem Nauczycieli, albo ich Pomocników.
4. Nauczyciel chemii agronomicznej wykłada także te przedmioty z technologii, które mają najbliższy związek z gospodarstwem.

Minister Oświecenia Narodowego,

(podpisano) *Książę Szzyrński-Szychmatow.*

N° 52.

NAJWYŻEJ zatwierdzona Ustawa dla Instytutu szlacheckiego w Warszawie.

(d. 2 (14) Maja 1854 r.)

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

w St. Petersburgu, d. 2 (14) Maja 1854 roku.

USTAWA DLA INSTYTUTU SZLACHECKIEGO W WARSZAWIE.

ROZDZIAŁ I.

Cel i skład Instytutu.

§ 1.

Instytut szlachecki w Warszawie ma na celu podać możność szlachcie, urzędnikom i innym wyższym stanom Królestwa Polskiego, kształcenia swoich synów, dla przysposobienia ich do wyższych zakładów naukowych w Cesarstwie, albo do służby rządowej, jak również dla podania im odpowiednich wiadomości, w społecznym i domowym życiu potrzebnych.

§ 2.

Въ Институтѣ полагается 220 воспитанниковъ, въ томъ числѣ 24 на казенномъ содержаніи. Число это, въ случаѣ надобности и возможности, можетъ быть увеличено съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, по предварительномъ сношеніи съ Намѣстникомъ Царства.

§ 3.

Институтъ состоитъ подъ начальствомъ Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

§ 4.

При Институтѣ находятся: Директоръ, Инспекторъ, Учители, комнатные Надзиратели и Надзиратель при больницѣ, Врачъ, Экономъ, Смотритель, Бухгалтеръ, Писмоводитель, Писцы, садовникъ, дядьки и нижніе служители.

§ 5.

По усмотрѣнію Намѣстника Царства Польскаго и по соглашенію его съ Министромъ Народнаго Просвѣщенія, можетъ быть назначено при Институтѣ довѣренное лицо изъ среди дворянъ Царства, въ качествѣ Почетнаго Попечителя, котораго права и обязанности будутъ опредѣлены особою инструкціею, утвержденною по взаимному соглашенію Намѣстника Царства съ Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 6.

Законоучители Православнаго и Римско-Католическаго исповѣданій исполняютъ вмѣстѣ съ тѣмъ и обязанности Священниковъ въ находящихся при Институтѣ церквахъ сихъ исповѣданій. Если современемъ окажется потребность опредѣлить при Православной церкви причетника, то, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія можетъ быть назначенъ таковой, съ производствомъ жалованья изъ остаточныхъ суммъ Института.

§ 7.

Директоръ Института избирается Попечителемъ учебнаго округа и, по соглашенію Министра Народнаго Просвѣщенія съ Намѣстникомъ Царства Польскаго, утверждается въ этомъ званіи Высочайшимъ приказомъ по Гражданскому вѣдомству.

Почетный Попечитель также опредѣляется Высочайшимъ приказомъ.

§ 2.

Въ Институтѣ устанавливается численность учащихся 220, считая въ томъ числѣ 24 на казенномъ содержаніи. Численность эта, вмѣстѣ съ потребностями и возможностями, можетъ быть увеличена, по рѣшенію Министра Народнаго Просвѣщенія, по предварительномъ сношеніи съ Намѣстникомъ Царства.

§ 3.

Институтъ остается подъ надзоромъ Куратора округа научнаго Варшавскаго.

§ 4.

Въ Институтѣ находятся: Директоръ, Инспекторъ, Научители, Гувернеры, Надзорца при инfirmеріи, Лѣкарь, Экономъ, Дозорца, Бухгалтеръ, Секретарь, Канцелярскіе, Огородникъ, Дозорцы учащихся и служба низшая.

§ 5.

Вѣдомъ признанія Намѣстника Царства, и по согласіи съ нимъ зъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія, можетъ быть назначена особа, обладающая довѣреніемъ, зъ посреди шляхты Царства, на Куратора почетнаго Института, права которой и обязанности указаны будутъ особою инструкціею, утвержденною по взаимномъ сношеніи съ Намѣстникомъ Царства зъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія.

§ 6.

Научители Религіи Православной и Римско-Католической вѣры, выполняютъ также и обязанности Капелановъ зъ каплицами Институтскими собственными вѣрами. Если зъ временемъ окажется потребность, зъбы зъ Православной каплицы находился слуга церковный, то таковой можетъ быть назначенъ, зъ рѣшеніемъ Министра Народнаго Просвѣщенія, зъ платою зъ фондовъ экономіи Института.

§ 7.

Директоръ Института выбирается зъ Куратора округа научнаго, и, по сношеніи зъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія зъ Намѣстникомъ Царства, утверждаетъ зъ на этотъ постъ зъ Высшій указъ до Завѣдующаго Гражданскимъ.

Куратор почетный подобно зъ мѣняетъ зъ зъ Высшій указъ.

§ 8.

Инспекторы, Учители, комнатные Надзиратели и Врачи определяются Попечителем округа.

§ 9.

Бухгалтер, Письмоводитель, Писцы, Надзиратель при больницах, Эконом, Смотритель дома и садовник избираются Директором и утверждаются Попечителем округа.

§ 10.

Дядьки и служители избираются и определяются Директором Института.

ГЛАВА II.

Управление Институтом.

§ 11.

Непосредственное управление Институтом возлагается на Директора.

§ 12.

Для сообщения о предметах особенной важности, преимущественно о том, что относится к учебной части, при Директоре находится Совет, который, под его председательством, состоит из Инспектора, старших Учителей и старших Надзирателей.

§ 13.

Совет Института рассуждает о делах, касающихся до преподавания наук, снабжения Института учебными пособиями, нравственности и успехов воспитанников.

§ 14.

Совет Института удостоивает приема учеников, перевода их в высшие классы, наград и выдачи аттестатов по окончании курса.

§ 15.

При рассуждении об успехах и поведении воспитанников, о переводе их в высшие классы и об удостоении наград, могут быть приглашаемы Директором в заседание Совета Института и те Учители и Надзиратели, которые в состав Совета не входят.

§ 16.

В начале каждого месяца бывает обыкновенное собрание

§ 8.

Инспектора, Научители, Гувернеров и Лексара миауе Куратор округу.

§ 9.

Buchhaltera, Sekretarza, Kancellistów, Dozorcę infirmeryi, Ekonomia, Dozorcę gmachów i ogrodnika wybiera Dyrektor, a potwierdza Kurator okręgu.

§ 10.

Dozorców uczniów i służących wybiera i przeznacza Dyrektor Instytutu.

ROZDZIAŁ II.

Zarząd Instytutu.

§ 11.

Bezpośredni zarząd Instytutu powierza się Dyrektorowi.

§ 12.

Dla naradzania się w rzeczach szczególnej wagi, mianowicie w tych, które odnoszą się do części naukowej, przy Dyrektorze ustanawia się Rada, która pod jego prezydencyą składa się z Inspektora, starszych Nauczycieli i starszych Guvernerów.

§ 13.

Rada Instytutu roztrząsa przedmioty dotyczące wykładu nauk, zaopatrywania Instytutu w pomoce naukowe, a także co do sprawowania się uczniów i ich postępów w naukach.

§ 14.

Rada Instytutu kwalifikuje uczniów do przyjęcia i promowania ich do klass wyższych, do nagród i wydawania patentów po ukończeniu całkowitego kursu nauk.

§ 15.

Przy naradzaniu się nad postępem w naukach i sprawowaniem się uczniów, oraz w przedmiocie promowania się ich do klass wyższych, i udzielania nagród, Dyrektor może wzywać na posiedzenie Rady Instytutu i tych Nauczycieli i Guvernerów, którzy w skład jej nie wchodzą.

§ 16.

W początku każdego miesiąca odbywa się zwyczajne posie-

Совѣта; въ случаѣ же надобности, назначаются Директоромъ чрезвычайныя собранія. Разсужденія и опредѣленія Совѣта вносятся въ журналъ засѣданій онаго.

§ 17.

Должность Секретаря Совѣта исправляетъ одинъ изъ старшихъ Учителей, по назначенію Директора. Письмоводство поручается канцеляріи Института.

§ 18.

Всѣ распоряженія по хозяйственной части, а также производство торговъ на поставку разныхъ предметовъ и на исполненіе работъ по Институту, равно храненіе, расходъ и отчетность въ суммахъ, относятся къ обязанности хозяйственнаго Комитета, состоящаго, подъ предсѣдательствомъ Директора, изъ Инспектора, двухъ Учителей и одного старшаго Надзирателя, избираемыхъ Директоромъ и утверждаемыхъ Попечителемъ округа. Опредѣленія хозяйственнаго Комитета вносятся въ журналъ засѣданій онаго; письменное поручается канцеляріи Института.

ГЛАВА III.

Пріемъ воспитанниковъ.

§ 19.

Въ Институтъ принимаются дѣти потомственныхъ и личныхъ дворянъ, чиновниковъ, Защитниковъ при Судахъ, Нотариусовъ, духовенства, владѣльцевъ значительнѣйшихъ недвижимыхъ имѣній и промышленныхъ заведеній, банкировъ и купцовъ 1-й гильдіи. Первенство же отдается дворянамъ, потомъ чиновникамъ. Дѣти нехристіанскихъ исповѣданій не допускаются въ Институтъ.

§ 20.

Пріемъ воспитанниковъ производится однажды въ году, а именно съ 20 Іюля (1 Августа) по 1 (13) Августа. Только по уваженію особенныхъ причинъ, въ случаѣ открытія вакансій, могутъ быть принимаемы воспитанники и въ другое время, не иначе однако, какъ съ разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа, и если выдержать испытаніе въ пройденной уже части предметовъ.

§ 21.

Лица, желающія помѣстить дѣтей въ Институтъ, подаютъ о томъ прошенія Попечителю округа, съ приложеніемъ документовъ:

дзеніе Rady; wrazie zaś potrzeby, Dyrektor zwołuje posiedzenie nadzwyczajne. Narady i postanowienia Rady Instytutu zapisują się do protokołu jej posiedzeń.

§ 17.

Obowiązek Sekretarza Rady wykonywa jeden ze starszych Nauczycieli, wyznaczony przez Dyrektora. Odrabianie czynności porucza się Kancellaryi Instytutu.

§ 18.

Wszelkie rozporządzenia po części ekonomicznej, jako też odbywanie licytacji na dostawę różnychъ предметовъ и на wykonywanie robót w Instytucie, również nadzór nad funduszami, wydatki i kontrola, odnoszą się do obowiązkówъ Komitetu gospodarczego, który składają, pod prezydencyą Dyrektora, Inspektor, dwóch Nauczycieli i jeden ze starszych Guwernerów, wybrani przez Dyrektora, a zatwierdzeni przez Kuratora okręgu. Postanowienia Komitetu gospodarczego zapisują się do protokołu posiedzeń Komitetu. Odrabianie czynności porucza się Kancellaryi Instytutu.

ROZDZIAŁ III.

Przyjmowanie uczniów.

§ 19.

Do Instytutu przyjmują się synowie dziedzicznej i osobistej szlachty, urzędników, obrońców sądowych, rejentów, duchownych, właścicieli znaczniejszychъ nieruchomości majątków i zakładówъ przemysłowych, bankierów i kupców 1-szej gildy. Pierwszeństwo zaś ma szlachta, potemъ urzędnicy. Dzieci niechrześcijańskich wyznań nie przyjmują się do Instytutu.

§ 20.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz do roku, mianowicie od 20 Lipca (1 Sierpnia) do 1 (13) Sierpnia. Z uwagi tylko na szczególne powody, wrazie mogącychъ odkryć się wakansów, mogą być przyjmowani uczniowie i w innymъ czasie, nieinaczéj jednak, jakъ za decyzją Kuratora okręgu, i jeżeli złożą egzamen z wyłożonej już części przedmiotów.

§ 21.

Osoby, pragnące pomieścić swoichъ synów w Instytucie, podają w tymъ celu prośby do Kuratora okręgu, z załączeniemъ dowodów:

1) о происхождении: дворяне—удостоверение Герольдии или свидетельство, выданное Губернским Предводителем дворянства; чиновники, состоящие на службе,—формулярные о службѣ ихъ списки, а отставные—аттестаты объ отставкѣ, или выписки изъ послужныхъ списковъ, засвидѣствованныя ихъ начальствомъ; духовенство, Защитники при Судахъ, Нотариусы, банкиры и купцы 1-й гильдии—свидѣтельства о состояніи ихъ въ семъ званіи; владѣльцы значительнѣйшихъ недвижимыхъ имѣній и промышленныхъ заведеній—надлежащія о томъ доказательства;

2) свидѣтельства о рожденіи и крещеніи кандидата;

3) свидѣтельства о здоровомъ состояніи и привитіи оспы, за подписью врача;

4) обязательство, съ поручительствомъ лица, заслуживающаго довѣріе и живущаго постоянно въ Варшавѣ, въ томъ, что воспитанникъ будетъ имъ принятъ, если начальство признаетъ нужнымъ уволить, или исключить его изъ заведенія. Таковое обязательство должно быть возобновляемо въ началѣ каждаго учебнаго года;

5) училищное свидѣтельство о поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ кандидата, если онъ находился уже въ какомъ либо казенномъ, или частномъ учебномъ заведеніи.

§ 22.

Воспитанники, соотвѣтственно степени ихъ знаній, доказанныхъ испытаніемъ, могутъ быть принимаемы только въ первые три класса: въ первый—не моложе 10-ти и не старѣе 12-ти, а во второй—до 13-ти, въ третій—до 15-ти лѣтъ. Въ прочіе классы приемъ не дозволяется. Исключеніе изъ сего правила допускается только по весьма уважительнымъ причинамъ, и не иначе, какъ съ разрѣшенія Намѣстника Царства или Министра Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію его съ Намѣстникомъ.

§ 23.

Если поступающій въ Институтъ будетъ 6 мѣсяцами моложе или старѣе вышепоказанныхъ лѣтъ и удовлетворить всѣмъ остальнымъ требованіямъ, то это приему его не препятствуетъ.

§ 24.

Поступающіе въ Институтъ воспитанники должны быть совершенно здоровы, а потому, если, при представленіи кандидата въ Институтъ, возникнетъ сомнѣніе на счетъ состоянія здоровья

1) co do pochodzenia: szlachta — poświadczenie heroldyi, lub świadectwo wydane przez Marszałka szlachty gubernii; urzędnicy będący w służbie—listy stanu ich służby, dymisyonowani zaś — atestaty o ich uwolnieniu, lub też wyciągi z list stanu ich służby, poświadczone przez ich władzę; duchowni, obrońcy sądowi, rejenci, bankierowie i kupcy 1 gildy—świadectwa udawadniające, że pozostają w tym stanie; właściciele znaczniejszych nieruchomości majątków i zakładów przemysłowych — stosowne w tym względzie dowody;

2) metrykę urodzenia i chrztu kandydata;

3) świadectwo o dobrym stanie zdrowia i szczepionej oспіе, wydane przez lekarza;

4) deklaracyą, z poleceniem osoby zasługującej na zaufanie i stale zamieszkałej w Warszawie, jako uczeń będzie przez nią przyjęty, jeżeli władza uzna za potrzebne uwolnić go, lub też usunąć z Instytutu. Taka deklaracya powinna być odnawiana z początkiem każdego roku szkolnego;

5) świadectwo szkolne o sprawowaniu się i postępie w naukach kandydata, jeżeli ten znajdował się już w jakim zakładzie naukowym, czy to rządowym czy też prywatnym.

§ 22.

Uczniowie, stosownie do stopnia usposobienia, okazanego na egzaminie, mogą być przyjmowani tylko do pierwszych trzech klass; do klasy 1-jej nie młodszy jak 10 lat wieku, i nie starsi jak 12; do 2-jej klasy do lat 13; a do klasy 3-jej do lat 15-tu; przyjmowanie do innych klass nie dozwala się, wyjątek od tego przepisu może mieć miejsce tylko z bardzo ważnych powodów, nieinaczej jak za decyzją Namiestnika Królestwa, lub też Ministra Oświecenia Narodowego, za zniesieniem się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 23.

Jeżeli kandydat do Instytutu będzie starszy lub młodszy o 6 miesięcy nad wyżej wskazane lata; a uczyni zadosyć wszystkim innym warunkom; to nie będzie przeszkadzać jego przyjęciu.

§ 24.

Wstępujący do Instytutu uczniowie powinni być zupełnie zdrowi, i dla tego, jeżeli przy przedstawianiu kandydata zajdzie jaka wątpliwość co do stanu jego zdrowia, wówczas lekarz Instytutu,

его, то ему производится врачом заведения освидѣтельствовање въ присутствіи Директора и Инспектора, и когда окажутся признаки хронической, неизлечимой болѣзни, то онъ не принимается въ Институтъ.

§ 25.

Пріемный экзаменъ производится подъ предѣлательствомъ Директора, Учителями Института, на общемъ основаніи училищнаго устава. При немъ могутъ присутствовать родители или опекуны кандидатовъ, подавшие прошеніе.

§ 26.

По окончаніи экзамена, составляется Инспекторомъ общій списокъ всѣмъ, подвергавшимся испытанію кандидатамъ, по разсмотрѣніи котораго, Совѣтъ удостоиваетъ пріема тѣхъ кандидатовъ, которые получили высшее число балловъ, если для помѣщенія всѣхъ, выдержавшихъ установленное испытаніе, не окажется достаточнаго числа вакансій. При семъ Совѣтъ отдаетъ также первенство дѣтямъ дворянъ и чиновниковъ. Таковой списокъ, съ своимъ заключеніемъ, Совѣтъ представляетъ на окончательное рѣшеніе Попечителя учебнаго округа.

§ 27.

Пріемъ казенныхъ воспитанниковъ начинается непременно съ 1-го класса.

Примѣчаніе. Въ теченіе 185⁴/₅ и 185⁵/₆ учебныхъ годовъ, казенные воспитанники могутъ быть принимаемы, кромѣ 1-го, во 2-ой и 3-ій классъ.

§ 28.

За ученіе и полное содержаніе воспитанника полагается: въ первыхъ трехъ классахъ—по 250 руб., а въ остальныхъ классахъ—по 300 руб. сер. въ годъ.

Сверхъ сего, въ первомъ году вносится единовременно, на первоначальное обзаведеніе, 50 руб. сер.

§ 29.

Увеличеніе платы, въ случаѣ необходимости, можетъ быть сдѣлано не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, по предварительному соглашенію съ Намѣстникомъ Царства.

§ 30.

Годовая плата вносится по полугодно съ 1 (13) по 10 (22)

въobec Директора и Инспектора, odbędzie rewizję, i jeżeli okażą się znaki chronicznej, nieuleczonей słabości, to taki uczeń nie może być przyjęty do Instytutu;

§ 25.

Egzamen wstępny uczniów odbywa się pod prezydencyą Dyrektora przez Nauczycieli Instytutu, na zasadzie ogólnych przepisów ustawy szkolnej. Przy takowym egzaminie mogą być obecni rodzice i opiekunowie kandydatów, którzy podali prośby.

§ 26.

Po ukończeniu egzaminu, Inspektor sporządza listę wszystkich kandydatów egzaminowanych, po przejrzeniu której, Rada kwalifikuje do przyjęcia tych kandydatów, którzy otrzymali najwyższą liczbę stopni, a to jeżeli dla pomieszczenia wszystkich, którzy złożyli przepisany egzamen, nie okaże się dostateczna liczba wakansów. Przyczem Rada pozostawia także pierwszeństwo synom szlachty i urzędników. Taką listę wraz z opinią swoją, Rada przedstawia do ostatecznej decyzji Kuratora okręgu naukowego.

§ 27.

Uczniowie na koszt Rządu mogą być przyjmowani nieinaczej, jak tylko od klasy 1-jej.

Uwaga. W ciągu roku szkolnego 185⁴/₅ i 185⁵/₆ uczniowie mogą być przyjmowani na koszt Rządu, oprócz klasy 1-jej, do klasy 2-jej i 3-jej.

§ 28.

Za naukę i zupełne utrzymanie ucznia ustanawia się opłata w pierwszych 3-ch klassach po rsr. 250, w innych zaś po rsr. 300 rocznie.

Oprócz tego w pierwszym roku uiszcza się jednorazowo rsr. 50 na początkowe potrzeby.

§ 29.

Powiększenie opłaty, wrazie koniecznym, może nastąpić nieinaczej, jak za decyzją Ministra Oświecenia Narodowego, po poprzednim zniesieniu się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 30.

Opłata roczna uiszcza się w dwóch półrocznych ratach z gó-

Августа и съ 20 Декабря (1 Января) по 29 Декабря (10 Января); единовременная же плата, на первое обзаведение воспитанника, — вмѣстѣ съ первымъ взносомъ денегъ на содержаніе.

§ 31.

Въ случаѣ поступленія воспитанника въ Институтъ не въ началѣ полугодія, плата берется по расчету съ 1 числа того мѣсяца, въ которомъ онъ поступилъ, до начала слѣдующаго полугодія.

§ 32.

Если воспитанникъ, выбудетъ изъ Института до истечения полугодія, то сумма однажды внесенная не возвращается. Если однакожъ въ первые два мѣсяца пребыванія въ Институтѣ съ поступленія въ заведеніе, воспитанникъ, по усмотрѣнію начальства онаго, окажется неблагонадежнымъ и будетъ уволенъ, то деньги берутся только за два мѣсяца, хотя бы воспитанникъ и не пробылъ сего срока въ заведеніи, а за остальное время полугодія возвращаются. То же самое бываетъ, если воспитанникъ въ первые два мѣсяца пребыванія въ Институтѣ выбудетъ изъ онаго по желанію родителей, или опекуновъ. Въ томъ и другомъ случаѣ однако единовременный взносъ, на первоначальное обзаведение, не возвращается.

§ 33.

Воспитанники, за которыхъ плата не будетъ внесена въ установленные сроки, отсылаются къ родителям, или къ лицамъ, заступающимъ ихъ мѣсто, а за время, которое они находились въ Институтѣ, деньги взыскиваются съ родителей ихъ, или съ поручителей, на основаніи общаго положенія о казенныхъ взысканіяхъ.

§ 34.

На содержаніе и первоначальное обзаведение казенныхъ воспитанниковъ назначается, изъ опредѣленной на сей предметъ суммы, такое же количество денегъ на каждого, какое положено за содержаніе своекоштныхъ воспитанниковъ.

§ 35.

Право на поступленіе въ казенные воспитанники предоставляется дѣтямъ бѣдныхъ и по заслугамъ своимъ извѣстныхъ Правительству дворянъ и чиновниковъ; но при семъ отдается преимущество дѣтямъ бѣдныхъ и заслуженныхъ чиновниковъ и Учите-

ры od 1 (13) do 10 (22) Sierpnia, i od 20 Grudnia (1 Stycznia) do 29 Grudnia (10 Stycznia); jednorazowa zaś kwota, na początkowe potrzeby ucznia, wnosi się razem z pierwszą ratą opłaty.

§ 31.

Wrazie wstąpienia ucznia do Instytutu nie z początkiem półroczą, opłata pobiera się po obliczeniu od 1-go tego miesiąca, w którym on przyjęty został, do początku następnego półroczą.

§ 32.

Jeżeli uczeń wyjdzie z Instytutu przed upływem półroczą, to opłata raz wniesiona nie zwraca się. Jeżeliby jednak uczeń w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu w Instytucie od czasu wejścia, wedle uznania zwierzchności Instytutu, okazał się nie odpowiednim, i był uwolnionym, to opłata bierze się tylko za dwa miesiące, chociażby uczeń nie zostawał przez ciąg tego czasu w Instytucie; a za resztę czasu półroczą zwraca się. To samo ma miejsce, jeżeli uczeń w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu w Instytucie, takowy opuścił za wolą rodziców lub opiekunów. W obydwóch tych jednak razach, jednorazowa opłata na początkowe potrzeby nie zwraca się.

§ 33.

Uczniowie, za których opłata nie będzie wniesiona w czasie przepisany, odesłani zostaną do rodziców, lub do osób zastępujących ich miejsce, a za czas, w ciągu którego znajdowali się w Instytucie, należność egzekwuje się od rodziców, lub poręczycieli, na zasadzie ogólnych przepisów co do rządowych należności.

§ 34.

Na utrzymanie i początkowe potrzeby uczniów na koszcie Rządu wydziela się, z przeznaczonego na ten cel funduszu, także sama opłata za każdego, jaka jest ustanowiona za uczniów na własnym koszcie.

§ 35.

Prawo do pomieszczenia na koszt Rządu pozostawia się synom biednej i z zasług swoich znanéj Rządowi szlachty, oraz urzędników; jednakże przytém mają pierwszeństwo synowie biednych

лей, служащих или служивших по Варшавскому учебному округу.

§ 36.

Желающие поместить детей в Институт на казенное содержание, сверх документов, означенных в статье 21-ой сего Устава, должны представить надлежащее свидетельство о их бедности.

§ 37.

По надлежащем испытании кандидатов, на основании статьи 25-й сего Устава, составляется список имъ, по установленной формѣ, который Попечитель округа, вмѣстѣ съ своимъ заключеніемъ, представляетъ Министру Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію котораго съ Намѣстникомъ Царства, разрѣшается приемъ воспитанниковъ.

ГЛАВА VI.

Нравственное, умственное и физическое воспитание.

§ 38.

Въ направленіи и ходѣ воспитанія нравственнаго и физическаго, Институтъ руководствуется правилами училищнаго устава, а также особымъ наставленіемъ, упомянутымъ вѣ статьѣ 107-ой сего Устава.

§ 39.

Курсъ ученія вѣ Институтѣ раздѣляется на семь классовъ, съ назначеніемъ для каждаго по одному году.

Вѣ нихъ преподаются: Законъ Божій и священная исторія; русскій языкъ и словесность; языки: латинскій, французскій и нѣмецкій; математика до коническихъ сѣченій включительно, съемка и нивелированіе; естественная исторія, физика, химія, географія, всеобщая исторія, законовѣдѣніе, свѣдѣнія изъ сельскаго хозяйства, свѣдѣнія изъ архитектуры, чистописаніе, черченіе, рисованіе, церковное пѣніе, гимнастика, танцваніе, фехтованіе и плаваніе.

§ 40.

Желающие могутъ учиться англійскому и италіянскому языкамъ и музыкѣ. Для сего приглашаются особые Учители, за установленную плату.

§ 41.

Вѣ гимнастикѣ и танцваніи упражняются всѣ воспитанники

и заслужонныхъ Урядниковъ и Научителей, которые остаются или zostawali в службѣ в округѣ научномъ Warszawskim.

§ 36.

Pragnący pomieścić synów swoich w Instytucie, na koszcie rządowym, oprócz dowodów wskazanych § 21-m niniejszej ustawy, winni przedstawić stosowne świadectwo o swym biednym stanie.

§ 37.

Po odbyciu odpowiedniego, stosownie do § 25-go niniejszej ustawy, egzaminu, układa się lista kandydatów wedle formy przepisanej; listę tę Kurator okręgu wraz z swoją opinią przedstawia Ministrowi Oświecenia Narodowego, po zniesieniu się którego z Namieśnikiem Królestwa, decyduje się przyjęcie uczniów na koszt rządowy.

ROZDZIAŁ IV.

Moralne, naukowe i fizyczne wychowanie.

§ 38.

Co do kierunku i postępowania w wychowaniu moralném i fizyczném, Instytut trzyma się zasad ustawy szkolnej, a także i osobnej instrukcyi, o której mowa w § 107-m niniejszej ustawy.

§ 39.

Kurs nauk w Instytucie dzieli się na siedm klass, przeznaczając na każdą rok jeden czasu.

W nich wykładają się:

Nauka Religii i historia święta, język i literatura rossyjska, język i literatura polska, język łaciński, francuzki i niemiecki, matematyka do sekcij konicznych włącznie, pomiary i niwella-cya, historia naturalna, fizyka, chemia, jeografia, historia powszechna, prawo, wiadomości z gospodarstwa wiejskiego, wiadomości z architektury, kalligrafia, rysunki, śpiew kościelny, gimnastyka, tańce, fechtowanie i pływanie.

§ 40.

Zyczący mogą pobierać lekcyje języka angielskiego i włoskiego, a także i muzyki, do czego przeznaczają się osobni Nauczyciele, za umówioną opłatą.

§ 41.

Gimnastyki i tańców uczą się wszyscy uczniowie Instytutu;

Института, въ фехтованіи же—только воспитанники трехъ высшихъ классовъ. Въ обученіи плаванію начальство соображается съ возрастомъ и физическимъ сложеніемъ воспитанниковъ.

§ 42.

Начальство Института старается доставить воспитанникамъ возможность обучаться верховой ѣздѣ, по изъявленному на то желанію родителей, со взносомъ особой платы.

§ 43.

При распредѣленіи учебныхъ предметовъ по классамъ и назначеніи числа уроковъ, Институтъ руководствуется приложенною къ сему Уставу таблицею, въ которой измѣненія допускаются не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 44.

Учебные предметы преподаются по утвержденнымъ Министромъ Народнаго Просвѣщенія программамъ.

§ 45.

Въ Институтѣ, кромѣ учебныхъ пособій, необходимыхъ для преподаванія, должны быть: библіотека и собранія: математическихъ и физическихъ инструментовъ, химическихъ приборовъ, естественныхъ произведеній, образцовъ земледѣльческихъ орудій и нумизматическое.

§ 46.

Классное ученіе въ Институтѣ производится ежедневно, кромѣ воскресныхъ и табельныхъ дней, равно вакаціоннаго времени, установленнаго и для прочихъ заведеній Варшавскаго учебнаго округа.

§ 47.

Время и занятія воспитанниковъ распредѣляются сообразно съ временемъ года, на основаніи наставленія, упомянутаго въ статьѣ 107-й сего Устава.

§ 48.

Въ свободные отъ ученія дни, благонравные и прилежные воспитанники отпускаются въ дома родителей, или заступающихъ ихъ мѣсто, не иначе однако, какъ въ сопровожденіи присылаемыхъ за ними надежныхъ людей.

§ 49.

Для исправленія неприлежныхъ и неблагонравныхъ воспи-

фехтованія заŝ только uczniowie trzech klass wyższych; co do nauki pływania, zwierzchność Instytutu ma na względzie wiek i kompleksę uczniów.

§ 42.

Zwierzchność Instytutu stara się podać możność uczniom uczenia się konnej jazdy, jeżeli tego życzyć sobie będą rodzice i złoŝą osobną opłatę.

§ 43.

Przy rozdziale nauk na klasy i oznaczeniu liczby lekcyj, Instytut stosuje się do rozkładu załączonego przy niniejszej ustawie, w którym zmiany mogą być wprowadzane nieinaczéj, jak za decyzją Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 44.

Przedmioty naukowe wykładają się wedle instrukcyj, zatwierdzonych przez Ministra Oświecenia Narodowego.

§ 45.

W Instytucie, oprócz naukowych pomocy, koniecznych do wykładu nauk, powinny być: biblioteka i zbiory matematycznych i fizycznych narzędzi, preparatów chemicznych, zbiory do historyi naturalnej, modeli, gospodarskich narzędzi, tudzież zbiór numizmatyczny.

§ 46.

Lekcyje w Instytucie odbywają się codziennie, oprócz dni niedzielnych, świątecznych i galowych, tudzież wakacyj, wyznaczanych tak jak dla innych szkół okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 47.

Rozkład czasu i zajęcia uczniów urządzają się odpowiednio do pory roku, na zasadzie instrukcyi, o której wzmianka w § 107-m niniejszej ustawy.

§ 48.

W dni wolne od lekcyj, pilni i dobrze sprawujący się uczniowie uwalniają się do domu rodziców lub zastępujących ich miejsce, nieinaczéj jednak, jak pod dozorem przysyłanych osób, zasługujących na ufność.

§ 49.

Dla poprawy niepilnych i niemoralnych uczniów, przedsię-

танниковъ, употребляются мѣры, опредѣленные для учениковъ гимназій. Если же мѣры сіи окажутся бесполезными, то воспитанникъ исключается изъ Института, по опредѣленію Совѣта онаго, съ утвержденья Попечителя учебнаго округа.

§ 50.

Въ концѣ учебнаго года производятся испытанія воспитанникамъ, по даннымъ для гимназій правиламъ, которыми опредѣляется степень успѣховъ, однихъ—для выпуска изъ Института, другихъ—для перевода въ высшіе классы. Попечителю округа предоставляется командировать на сіи испытанія членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія, или другія лица Учебнаго вѣдомства.

§ 51.

Списки удостоиваемыхъ къ выпуску воспитанниковъ съ точнымъ означеніемъ числа балловъ, полученныхъ по каждому предмету и по поведенію, представляются на усмотрѣніе Попечителя учебнаго округа.

§ 52.

Воспитанники, послѣ годоваго ученія въ классѣ не удостоенные перевода въ высшій классъ, могутъ, съ разрѣшенія Попечителя округа, быть оставляемы въ томъ же классѣ еще на годъ, но не болѣе.

§ 53.

Воспитанники, отличившіеся по наукамъ и поведенію, награждаются, съ утвержденья Попечителя учебнаго округа, книгами, похвальными листами и медалями. Серебряныхъ медалей назначается двѣ. Первый же по выпуску воспитанникъ получаетъ золотую медаль, и имя его изображается на мраморной доскѣ въ залѣ Института.

§ 54.

Послѣ испытаній назначается день торжественнаго акта, къ которому приглашаются мѣстныя начальства, родители и родственники воспитанниковъ и вообще любители просвѣщенія. На актѣ читается отчетъ о дѣйствіяхъ и состояніи Института. Ученики произносятъ приличные торжеству рѣчи, или читаютъ свои сочиненія, а въ заключеніе провозглашаются имена назначенныхъ къ выпуску, къ переводу въ высшіе классы и удостоенныхъ наградъ, которыя тутъ же и раздаются. Воспитанники, кончившіе курсъ наукъ въ Институтѣ, получаютъ аттестаты

бюро, сіе środki przepisane dla uczniów gimnazyów. Jeżeli zaś środki te okaza się bezskutecznymi, to uczeń oddalony zostaje z Instytutu, za postanowieniem Rady tegoż Instytutu i decyzją Kuratora okręgu.

§ 50.

W końcu roku szkolnego odbywają się wedle przepisów wydanych dla gimnazyów, egzamina uczniów, na których oznaczają się stopnie postępu ich w naukach, a to dla przyznania jednym patentów z ukończenia całkowitego kursu, drugim promocyj do klass wyższych. Kurator okręgu może delegować na te egzamina Członków Rady Wychowania Publicznego, lub inne osoby hierarchii naukowej.

§ 51.

Lista uczniów, którzy uznani zostali za godnych otrzymania patentów, z dokładnem oznaczeniem stopni otrzymanych z każdego przedmiotu i ze sprawowania, przedstawia się do uznania Kuratora okręgu.

§ 52.

Uczniowie, którzy, po rocznym pobycie w klassie, nie zasłużą na promocją do klassy wyższej, mogą być z decyzji Kuratora okręgu pozostawieni w tejże samej klassie jeszcze na rok jeden, lecz nie dłużej.

§ 53.

Uczniowie odznaczający się, pod względem postępu w naukach i sprawowania, otrzymują z decyzji Kuratora okręgu nagrody w książkach, listach pochwalnych i medalach. Medali srebrnych przeznaczają się dwa; najlepszy zaś uczeń z kończących całkowity kurs nauk, otrzymuje medal złoty, a nazwisko jego zapisuje się na marmurowej tablicy w sali instytutowej.

§ 54.

Po ukończonych egzaminach oznacza się dzień aktu uroczystego, na który zapraszają się władze miejscowe, rodzice i krewni uczniów i w ogóle miłośnicy nauk. Na akcie odczytuje się sprawozdanie z czynności i stanu Instytutu. Nauczyciele i uczniowie mają stosowne do téj uroczystości mowy, lub czytają rozprawy, a w końcu ogłaszają się nazwiska uczniów, kończących całkowity kurs nauk, promowanych do klass wyższych i otrzymujących nagrody, które na tymże akcie rozdają się. Uczniowie kończący

по прилагаемымъ формамъ, а оставляющіе Институтъ до окончанія полнаго курса снабжаются свидѣтельствами, за подписью Директора и печатью Института.

ГЛАВА V.

Обязанности лицъ, къ Институту принадлежащихъ.

§ 55.

На Директоръ лежитъ преимущественная обязанность заботиться о внутреннемъ благосостояніи Института. Онъ имѣетъ главный надзоръ за зданіемъ, имуществомъ заведенія и вообще за хозяйственною частію и за порядкомъ во всѣхъ отношеніяхъ. Обязанности Директора въ подробности опредѣляются училищнымъ уставомъ.

§ 56.

Въ случаѣ важныхъ и не терпящихъ отлагательства дѣлъ, Директоръ имѣетъ право увольнять подчиненныя ему лица и воспитанниковъ въ отпускъ на десять дней. На отсутствіе болѣе продолжительное онъ испрашиваетъ разрѣшенія Попечителя округа.

§ 57.

Инспекторъ есть помощникъ Директора по всѣмъ частямъ управленія и исполняетъ въ точности возлагаемыя на него Директоромъ порученія. Въ отсутствіе Директора онъ исправляетъ его должность.

§ 58.

Въ ближайшемъ завѣдываніи Инспектора находятся учебныя пособія, назначаемыя для употребленія воспитанниками. Обязанности Инспектора въ подробности опредѣлены училищнымъ уставомъ.

§ 59.

Должность Инспектора, въ случаѣ его отсутствія или болѣзни, поручается Директоромъ, съ разрѣшенія Попечителя округа, одному изъ старшихъ комнатныхъ Надзирателей, а въ крайней надобности, какъ напримѣръ, въ случаѣ болѣзни обоихъ старшихъ комнатныхъ Надзирателей, одному изъ старшихъ Учителей.

§ 60.

Обязанности Учителей опредѣляются училищнымъ уставомъ.

цѣловиты курс наукъ въ Институтѣ, получаютъ патента, według załączającej się poniżej formy; opuszczający zaś Instytut, przed ukończeniem całkowitego kursu, otrzymują świadectwa z podpisem Dyrektora i pieczęcią Instytutu.

ROZDZIAŁ V.

Obowiązki osób, do składu Instytutu należących.

§ 55.

Szczególnym obowiązkiem Dyrektora jest starać się o wewnętrzny dobry stan Instytutu. Główny ma on nadzór nad gmachem, własnością Instytutu, i w ogóle nad częścią ekonomiczną, tudzież nad porządkiem pod każdym względem. Obowiązki Dyrektora w szczególności wskazane są w ustawie szkolnej.

§ 56.

Dla ważnych, niecierpiących zwłoki interesów, Dyrektor ma prawo udzielić urlop na dni 10 podwładnym swoim i uczniom Instytutu; na czas zaś dłuższy, uprasza o decyzję Kuratora okręgu.

§ 57.

Inspektor jest pomocnikiem Dyrektora we wszystkich częściach zarządu, i wykonywa ściśle dawane przez Dyrektora poruczenia. W czasie nieobecności Dyrektora, Inspektor pełni jego obowiązki.

§ 58.

Pod bliższym zarządem Inspektora pozostają pomoce naukowe, przeznaczone dla użytku uczniów. Obowiązki Inspektora w szczególności wskazane są w ustawie szkolnej.

§ 59.

W razie nieobecności, lub słabości Inspektora, Dyrektor porucza jego obowiązki, za decyzją Kuratora okręgu, jednemu ze starszych Guwernerów, a wrazie koniecznej potrzeby, jak np. słabości obydwóch starszych Guwernerów, jednemu ze starszych Nauczycieli.

§ 60.

Obowiązki Nauczycieli wskazane są w ustawie szkolnej.

§ 61.

Комнатные Надзиратели назначаются въ помощь Директору и Инспектору для постоянного и непрерывнаго наблюденія за воспитанниками и вообще для исполненія возлагаемых на них Директоромъ по Институту порученій.

§ 62.

Въ комнатные Надзиратели избираются люди благовоспитанные, образованные и во всѣхъ отношеніяхъ неукоризненные. Въ должность эту предпочтительно опредѣляются такія лица, которыя свободно объясняются на языкахъ: русскомъ, французскомъ, или нѣмецкомъ. Учителямъ Института можетъ быть также поручаема должность комнатныхъ Надзирателей, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія. Въ такомъ случаѣ получаютъ они квартиру въ зданіи Института. Количество же жалованья, по сей послѣдней должности, опредѣляется имъ каждый разъ, по усмотрѣнію Попечителя округа, соотвѣтственно ихъ способностямъ и заслугамъ, а равно по соображенію съ жалованьемъ, какимъ пользуются они по должности Учителей.

§ 63.

Комнатнымъ Надзирателямъ, которые выдержали въ Экзаминаціонномъ Комитетѣ установленное испытаніе на званіе Учителя, можетъ быть, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа и съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, поручаемо преподаваніе уроковъ въ Институтѣ съ соотвѣтственнымъ вознагражденіемъ.

§ 64.

Занятія комнатныхъ Надзирателей распредѣляются Директоромъ Института.

§ 65.

Обязанности комнатныхъ Надзирателей опредѣляются важнымъ ихъ назначеніемъ. Они должны всегда и вездѣ наблюдать за приличнымъ и благонравнымъ поведеніемъ воспитанниковъ, и находиться при нихъ безотлучно, подавать имъ полезныя наставленія при всѣхъ случаяхъ, стараться разговорами своими съ воспитанниками приносить имъ пользу, какъ въ нравственномъ, такъ и учебномъ отношеніи, и требовать отъ нихъ строгаго соблюденія предписаннаго, во всѣхъ отношеніяхъ, порядка. Отношенія младшихъ Надзирателей къ старшимъ и вообще обязанно-

§ 61.

Guwernerowie przeznaczeni są do pomocy Dyrektorowi i Inspektorowi, dla ciągłego i nieustannego dozoru nad uczniami, i w ogóle dla wypełniania dawanych im przez Dyrektora poruczeń co do Instytutu.

§ 62.

Na Guwernerów wybierają się osoby dobrze wychowane, ukształcone i pod żadnym względem niepodlegające zarzutowi. Na posady te przeznaczają się szczególniejszy tacy, którzy dobrze mówią po rossyjsku, francuzku lub po niemiecku. Nauczycielom Instytutu mogą być także poruczane obowiązki i Guwernerów, za decyzją Ministra Oświecenia. W takim razie wyznacza się im mieszkanie w gmachu instytutowym, wysokość zaś płacy za te ostatnie obowiązki przeznacza za każdym razem Kurator okręgu, odpowiednio do ich zdolności i zasług, a także płacy, jaką pobierają za obowiązki nauczycielskie.

§ 63.

Guwernerowie, którzy złożą w Komitecie egzaminacyjnym przepisany egzamen na Nauczycieli, mogą, stósownie do uznania Kuratora okręgu i za decyzją Ministra Oświecenia Narodowego, być użyci do wykładu lekcyj w Instytucie, za stósownem wynagrodzeniem.

§ 64.

Zajęcia Guwernerów przeznacza Dyrektor Instytutu.

§ 65.

Obowiązki Guwernerów wykazuje ważność ich powołania; wszędzie i zawsze powinni oni przestrzegać przyzwoitego i moralnego zachowania się uczniów, znajdować się przy nich nieodstępnie, dawać im w każdym razie stósowne przestrogi, starać się konwersacją swoją z nimi przynosić im pożytek, tak pod względem moralnym, jako i naukowym, i wymagać od nich ścisłego wykonywania przepisane go we wszystkim porządku. Stosunki pomiędzy młodszymi a starszemi Guwernerami i w ogólności obowiązki Guwernerów, będą szczegółowo wskazane w osobnej

сти Надзирателей будутъ подробнѣе опредѣлены въ особомъ наставленіи, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія.

§ 66.

Для ближайшаго завѣдыванія хозяйственною частію назначается Экономъ. Въ вѣдѣніи его состоятъ: кастелянша, буфетчикъ, поваръ и часть прислуги, равно всѣ вещи, принадлежащія къ хозяйственной части Института. Попечитель округа даетъ ему особое наставленіе.

§ 67.

Обязанности Письмоводителя тѣ же самыя, какъ и Письмоводителей гимназій.

§ 68.

Бухгалтеръ завѣдываетъ счетоводствомъ и отчетностію въ суммахъ.

§ 69.

Смотритель зданій имѣетъ смотрѣніе за чистотою оныхъ, за безопасностію отъ огня и вообще за полицейскою частію Института.

ГЛАВА VI.

Форма одежды чиновъ и воспитанниковъ Института.

§ 70.

Чиновникамъ Института присваиваются мундиры, установленные для Варшавскаго учебнаго округа. Разряды мундировъ означены въ штатѣ.

§ 71.

Преподаватели, приглашенные изъ другихъ вѣдомствъ, сохраняютъ присвоенные симъ вѣдомствамъ мундиры.

§ 72.

Воспитанники Института имѣютъ мундиръ однобортный темно-зеленаго сукна съ краснымъ суконнымъ же воротникомъ и обшлагами, на воротникѣ по двѣ золотыя изъ галуна петлицы, пуговицы металлическія, желтыя, съ изображеніемъ герба Царства Польскаго, панталоны сверхъ сапоговъ, зимою суконныя, сѣро-синія, а лѣтомъ нанковыя темно-сѣраго цвѣта, или изъ фламскаго бѣлаго полотна. Фуражки темно-зеленаго сукна съ краснымъ околышкомъ, бѣлою наверху выпушкою и съ козырькомъ, шинель сѣрая съ такимъ же воротникомъ и съ красною выпушкою.

инструкци, затвержденной черезъ Министра Оsviщенія Народнаго.

§ 66.

Для ближшаго zarządu częścią ekonomiczną przeznaczają się Ekonom. Pod jego kierunkiemъ zostają: dozorczyńni bielizny, bufetowy, kucharz i pewna część służących; pod jego także dozoremъ pozostają wszystkie przedmioty, należące do części ekonomicznej Instytutu. Osobna dla niego instrukcja wydana będzie przez Kuratora okręgu.

§ 67.

Obowiązki Sekretarza są też same jak i Sekretarzy gimnazjów.

§ 68.

Buchhalter prowadzi rachunki i kontrolę funduszów.

§ 69.

Dozorca gmachów czuwa nad zachowaniem ich w czystości, nad bezpieczeństwem od ognia, i w ogóle nad częścią policyjną Instytutu.

ROZDZIAŁ VI.

Forma ubioru urzędników i uczniów Instytutu.

§ 70.

Urzędnicy Instytutu nosić mają mundury ustanowione dla okręgu naukowego Warszawskiego. Klasy mundurów oznaczone są w etacie.

§ 71.

Nauczyciele użyci w Instytucie z innych władz, zachowują mundury właściwe tymże władzom.

§ 72.

Uczniowie Instytutu mają mundury na jeden rząd guzików, z ciemno-zielonego sukna z czerwonym sukiennym kołnierzem i wypustkami, na kołnierzu po dwa złote galonki, guziki metalowe złote z herbem Królestwa Polskiego, spodnie na wierzchu butów, w zimie sukienne niebiesko-szaraczkowe, a w lecie nankinowe, ciemno-szaraczkowego koloru, lub też białe z płótna flamandzkiego, czapki z ciemno-zielonego sukna, z czerwonym lampasem, białą na wierzchu wypustką i daszkiem, płaszcz szaraczkowy z takimże kołnierzem i czerwoną wypustką. Na lekcye uczniowie cho-

Въ классы ходятъ они въ курткахъ темнозеленаго сукна, съ краснымъ суконнымъ воротникомъ и съ пуговицами какъ на мундирѣ.

ГЛАВА VII.

Помѣщеніе, содержаніе и отчетность Института.

§ 73.

Институтъ помѣщается въ принадлежащемъ ему зданіи.

§ 74.

Директоръ, Инспекторъ, комнатные Надзиратели, Надзиратель при больницѣ, Бухгалтеръ, Смотритель дома, Экономъ, дядьки, садовникъ и служители помѣщаются въ зданіи Института.

Примѣчаніе. Комнатнымъ Надзирателямъ отводится въ зданіи Института по одной комнатѣ каждому.

§ 75.

Живущіи въ Институтѣ лица пользуются казеннымъ отопленіемъ. Освѣщеніе же относится на ихъ собственный счетъ.

§ 76.

Комнатные Надзиратели получаютъ столъ отъ Института, вмѣстѣ съ воспитанниками..

§ 77.

Содержаніе Института опредѣляется прилагаемымъ у сего штатомъ.

§ 78.

Назначенные по штату расходы покрываются суммою, отпускаемою изъ Казны Царства въ количествѣ 16,477 рублей и платою за своекоштныхъ воспитанниковъ.

§ 79.

Остатки отъ получаемыхъ Институтомъ суммъ и сбереженія отъ штатныхъ назначеній обращаются на погашеніе долга, сдѣланнаго на возведеніе зданія для Института. По уплатѣ же долга, остатки и сбереженія поступаютъ въ экономическую сумму, которая, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, употребляется на разныя хозяйственныя улучшенія и постройки, на приобрѣтеніе учебныхъ пособій, на единовременное вознагражденіе, или добавочное жалованье достойнѣйшимъ чиновникамъ и на прочія надобности Института.

§ 80.

Слѣдующую изъ Казны сумму и плату за воспитанниковъ

ROZDZIAŁ VII.

Pomieszczenie, utrzymanie i część rachunkowa Instytutu.

§ 73.

Instytut mieści się w należącym do niego gmachu.

§ 74.

Dyrektor, Inspektor, Guwernerowie, Dozorca infirmaryi, Buchhalter, Dozorca gmachów, Ekonom, Dozorcy uczniów, Ogrodnik i służba niższa, mają mieszkanie w gmachu Instytutu.

Uwaga. Guwernerom wyznacza się w gmachu Instytutu po jednym pokoju dla każdego.

§ 75.

Osoby mieszkające w Instytucie, otrzymują od Rządu opał, oświetlenie zaś do nich samych należy.

§ 76.

Guwernerowie mają w Instytucie stół razem z uczniami.

§ 77.

Wydatki na utrzymanie Instytutu oznaczone są w załączonym tu etacie.

§ 78.

Objęte etatem wydatki pokrywają się z funduszu 16,477-rs., wyznaczonego ze Skarbu Królestwa, tudzież z opłaty od uczniów będących na własnym koszcie.

§ 79.

Pozostałości od funduszków Instytutowych i oszczędności z pozycyj etatowych, przeznaczają się na umorzenie długu zaciągniętego na budowę gmachu Instytutu. Po spłaceniu zaś długu, pozostałości i oszczędności stanowią fundusz Instytutowy, który, za decyzją Ministra Oświecenia Narodowego, może być użyty na rozmaite gospodarskie ulepszenia i budowy, na zakupywanie pomocy naukowych, na jednorazowe wynagrodzenia, albo dodatki do płac odznaczającym się urzędnikom, i na inne potrzeby Instytutu.

§ 80.

Przeznaczony ze Skarbu fundusz i opłatę od uczniów odbie-

принимаетъ самъ Директоръ и выдаетъ въ полученіи квитанціи, вырѣзываемыя изъ контрольной книги.

§ 81.

Поступившія въ Институтъ суммы кладутся немедленно въ особый сундукъ, снабженный тремя замками, отъ которыхъ ключи находятся у Директора, Инспектора и одного изъ членовъ хозяйственнаго Комитета. Лица сіи прикладываютъ къ сундуку и свои печати. Въ этомъ же сундукѣ хранятся и билеты на внесенные въ кредитныя установленія капиталы.

§ 82.

Въ сундукѣ не должно находиться наличными деньгами болѣе 2,000 рублей серебромъ. Превышающія это количество суммы вносятся немедленно въ Польскій Банкъ, откуда требуются обратно, по мѣрѣ надобности.

§ 83.

Деньги и билеты кладутся и вынимаются изъ сундука не иначе, какъ въ присутствіи лицъ, означенныхъ въ статьѣ 81-й, и Бухгалтера.

§ 84.

Для текущихъ мелочныхъ расходовъ по Институту, Директоръ можетъ оставлять у себя до 300 руб. сер.

§ 85.

На небольшія, необходимыя починки въ зданіяхъ Института Директоръ можетъ употребить, по своему усмотрѣнію, до 150 рублей серебромъ въ годъ изъ штатной суммы, на ремонтъ зданій назначенной.

§ 86.

Ежели нужно употребить на починки или постройки болѣе значительную сумму, то Директоръ приглашаетъ Архитектора Варшавскаго учебнаго округа къ освидѣтельствуванію необходимости поправокъ и, составивъ смѣту потребной на то суммы, по обсужденіи въ хозяйственномъ Комитетѣ, какъ необходимости работы, такъ и правильности составленной смѣты, представляетъ о томъ Попечителю округа.

§ 87.

Совѣтъ Института свидѣтельствуетъ ежемѣсячно наличность суммъ. Сверхъ сего, Попечитель учебнаго округа можетъ во

ра самъ Dyrektor, i wydaje z odbioru kwity, wycinane z księgi sznurowej.

§ 81.

Wpływające do Instytutu fundusze składają się niezwłocznie w osobną skrzynię, opatrzoną trzema zamkami, od których klucze winny się znajdować u Dyrektora, Inspektora i jednego z członków Komitetu gospodarczego; prócz tego, osoby te opatrują skrzynię swojemi pieczęciami. W tejże skrzyni zachowują się i dowody na wniesione fundusze do instytucyj kredytowych.

§ 82.

W skrzyni nie powinno znajdować się gotowizną więceј jak 2,000 rsr., przewyższająca zaś ilość przelewa się natychmiast do Banku Polskiego, z kąd podnosi się w miarę potrzeby.

§ 83.

Pieniądze i dowody wkładają się do skrzyni i podnoszą się z tejże nie inaczej, jak w obecności osób oznaczonych w § 81-m, tudzież Buchhaltera.

§ 84.

Na bieżące drobne wydatki Instytutu, Dyrektor może pozostawić u siebie do 300 rsr.

§ 85.

Na niewielkie, a konieczne reparacye w zabudowaniach Instytutu, Dyrektor może wydatkować, wedle swojego uznania, do 150 rsr. rocznie, z funduszu etatem na reparacyą gmachów oznaczonego.

§ 86.

Jeżeli zajdzie potrzeba użycia większej summy na reparacyą lub budowę, to Dyrektor wzywa Budowniczego okręgu naukowego Warszawskiego, dla sprawdzenia potrzeby reparacyi, i sporządzwszy na to anszlag kosztu, po roztrząśnięciu w Komitecie gospodarczym, tak potrzeby reparacyi, jak i zasadności sporządzonego anszlagu, przedstawia to wszystko Kuratorowi okręgu.

§ 87.

Rada Instytutu sprawdza co miesiąc stan kassy. Prócz tego Kurator okręgu naukowego może w każdym czasie delegować

всякое время командировать отъ себя чиновника для повѣрки кассы и имущества и ревизіи счетныхъ книгъ.

§ 88.

Директоръ представляетъ Попечителю округа ежемѣсячно рапортъ о состояніи суммъ Института. Если же Попечитель найдетъ нужнымъ, то можетъ требовать отъ Директора представле- нія ему за каждый мѣсяцъ и подробнаго о суммахъ отчета, по- становленнаго въ статьѣ 91-й сего Устава.

§ 89.

Поставка одежды, обуви, бѣлья, съѣстныхъ припасовъ и другихъ надобностей въ значительномъ количествѣ производится по годовымъ контрактамъ, заключеннымъ съ подрядчиками хозяй- ственнымъ Комитетомъ Института, съ разрѣшенія Попечителя округа. На мелочные расходы выдается Эконому изъ кассы Института до 300 руб. сер., расходъ коихъ онъ записываетъ въ выдаваемую ему ежегодно шнуrowую книгу. По израсходо- ваниі сей суммы, Экономъ представляетъ хозяйственному Коми- тету шнуrowую книгу, по повѣркѣ которой, выдается ему вновь такая же сумма.

§ 90.

Отчетность вообще производится по установленному въ Цар- ствѣ порядку. Форма шнуrowыхъ книгъ, вѣдомостей, описей и и проч., равно какъ порядокъ получения и расходования суммъ опредѣлены будутъ въ особомъ наставленіи, о коемъ упомянуто въ статьѣ 107-й сего Устава.

§ 91.

По истеченіи каждаго года, Директоръ представляетъ Попе- чителю учебнаго округа подробный отчетъ о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ Института, съ очищеніемъ каждой статьи прихо- да шнуrowыми книгами, а расхода денегъ—узаконенными доку- ментами. Сей отчетъ, по надлежащей повѣркѣ и сличеніи съ до- кументами, долженъ быть засвидѣтельствованъ въ вѣрности хо- зяйственнымъ Комитетомъ Института. Послѣ повѣрки и первой ревизіи сего отчета въ Управленіи Варшавскаго учебнаго окру- га и по скрѣпленіи Попечителемъ округа, представляется оный, согласно существующимъ постановленіямъ, въ Высшую Счетную Палату для окончательной ревизіи. Сверхъ того, Попечитель округа представляетъ Министру Народнаго Просвѣщенія крат-

одъ себя урѣдника, для sprawdzenia kassy i własności, oraz dla rewizyi ksiąg rachunkowych.

§ 88.

Dyrektor co miesiąc przedstawia Kuratorowi okręgu rapport o stanie funduszów Instytutu. Jeżeli zaś Kurator uzna potrzebę, to może żądać od Dyrektora przedstawienia sobie za każdy mie- siąc i szczegółowego z funduszów rachunku, jaki przepisany jest w § 91-m niniejszej Ustawy.

§ 89.

Dostawa ubioru, obuwia, bielizny, zapasów żywności i in- nych potrzeb w znacznej ilości, odbywa się za rocznymi kontrak- tami, zawieraniem z dostawcami, za decyzją Kuratora okręgu, przez Komitet gospodarczy. Na drobne wydatki, zalicza się Eko- nomowi z kassy Instytutu do 300 rsr., których rozchód zapisuje tenże do księgi sznurowej, wydawanej mu corocznie. Po wydat- kowaniu tej kwoty, Ekonom przedstawia sznurową księgę Komii- tetowi gospodarczemu, a po jej sprawdzeniu, zalicza się mu znów takąż sama kwota.

§ 90.

Rachunkowość w ogóle odbywa się według porządku usta- nowionego w Królestwie. Forma ksiąg sznurowych, wykazów, inwentarzy i t. p. jak również sposób przyjmowania i wydatkowa- nia funduszów, przepisane będą osobną instrukcją, o której wzmianka w § 107-m niniejszej Ustawy.

§ 91.

Po upływie każdego roku, Dyrektor przedstawia Kuratoro- wi okręgu naukowego szczegółowy rachunek pieniężny z wpły- wów, wydatków i remanentu funduszów Instytutowych, usprawie- dliwiając każdą pozycję dochodu księgami sznurowymi, a wydat- ki pieniędzy właściwymi dowodami. Rachunek ten, po należy- tem sprawdzeniu i porównaniu z dowodami, winien być poświad- czony za rzetelność, przez Komitet gospodarczy Instytutu. Po do- pełnieniu pierwszej rewizyi tego rachunku w Zarządzie okręgu naukowego Warszawskiego i po stwierdzeniu takowego przez Ku- ratora okręgu, przedstawia się, stosownie do obowiązujących przepisów, Najwyższej Izbie Obrachunkowej, do ostatecznej re- wizyi. Prócz tego Kurator okręgu przedstawia Ministrowi Oświe-

кую годовую вѣдомость о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ Института.

§ 92.

Статью расхода по штату на пищу воспитанникамъ и комнатнымъ Надзирателямъ очищаетъ Попечитель округа предъ Высшею Счетною Палатою вѣдомостью, сколько воспитанниковъ и Надзирателей состояло въ Институтѣ въ теченіе года, а равно квитанціями хозяйственного Комитета въ полученіи суммъ на вышепомянутый предметъ; подробный же счетъ о закупкѣ, оборотѣ и употребленіи, въ теченіе года, съѣстныхъ припасовъ, веденный и засвидѣтельствованный хозяйственнымъ Комитетомъ, повѣряется и утверждается окончательно Попечителемъ учебного округа.

§ 93.

Все имущество Института находится въ главномъ заведѣваніи Директора; библіотеку имѣетъ въ ближайшемъ своемъ вѣдѣніи одинъ изъ Учителей или Надзирателей по назначенію Директора; храненіе математическихъ и физическихъ инструментовъ и другихъ учебныхъ пособій поручается Учителямъ по принадлежности предметовъ, или Надзирателямъ, по усмотрѣнію Директора. За мебелью и прочими хозяйственными принадлежностями имѣетъ ближайшее смотрѣніе Экономъ. Опись всему имуществу Института составляется въ такомъ же порядкѣ, какъ и въ другихъ учебныхъ заведеніяхъ.

§ 94.

Пища для воспитанниковъ готовится здоровая и въ достаточномъ количествѣ. Число блюдъ и что именно и въ какой день должно быть приготовлено, опредѣляется Директоромъ Института, съ утвержденія Попечителя округа.

§ 95.

Бѣлье на воспитанникахъ перемѣняется зимою по два раза въ недѣлю, лѣтомъ же—черезъ день; постельное бѣлье мѣняется одинъ разъ въ недѣлю, въ опредѣленные для того дни.

§ 96.

При Институтѣ находится больница для воспитанниковъ; но родители и заступающіе ихъ мѣсто могутъ брать больныхъ дѣтей и къ себѣ на домъ.

cenia Narodowego krótki wykaz roczny o wpływach, wydatkach i remanencie funduszów Instytutu.

§ 92.

Wydatek z pozycyi etatu na żywność dla uczniów i Guwernerów Kurator okręgu usprawiedliwia przed Najwyższą Izbą Obrachunkową złożeniem wykazu, ilu uczniów i Guwernerów w ciągu roku w Instytucie było, tudzież kwitami Komitetu gospodarczego z podniesionych kwot na powyższy przedmiot. Szczegółowy zaś rachunek zakupu, obrotu i użycia w ciągu roku artykułów żywności, prowadzony i poświadczony przez Komitet gospodarczy, sprawdza i zatwierdza ostatecznie Kurator okręgu naukowego.

§ 93.

Wszelka własność Instytutu znajduje się pod głównym zarządem Dyrektora; nad biblioteką ma najbliższy nadzór jeden z Nauczycieli lub Guwernerów, wybrany przez Dyrektora; dozór zaś nad matematycznymi i fizycznymi narzędziami i innemi naukowemi pomocami porucza się Nauczycielom odpowiednich przedmiotów naukowych, lub też Guwernerom, podług uznania Dyrektora; nad utensyliami i innemi gospodarskiemi sprzętami ma bliższy nadzór Ekonom. Inwentarz wszelkiej własności Instytutu sporządza się tak, jak w innych zakładach naukowych.

§ 94.

Zywność dla uczniów powinna być zdrowa i w dostatecznej ilości. Plość potraw, jakie mianowicie i w jakim dniu mają być dawane, oznacza Dyrektor Instytutu, za decyzją Kuratora okręgu.

§ 95.

Bielizna, którą uczniowie noszą na sobie, ma być zmieniana w zimie po dwa razy na tydzień, w lecie zaś co drugi dzień; bielizna zaś na pościel zmienia się jeden raz w tygodniu, w oznaczone na to dnie.

§ 96.

W Instytucie znajduje się infirmeria dla uczniów; wszakże rodzice lub zastępujący ich miejsce, mogą brać słabych do siebie.

ГЛАВА VIII.

Права и преимущества Института.

§ 97.

Варшавскій Благородный Институтъ состоитъ во второмъ разрядѣ учебныхъ заведеній и пользуется общими правами и преимуществами гимназій.

§ 98.

Институтъ имѣетъ печать съ гербомъ Царства Польскаго и съ надписью: „Варшавскій Благородный Институтъ.“

§ 99.

Пакеты, письма и посылки, отправляемые за печатью Института и за номеромъ его канцеляріи, принимаются на почтѣ по общимъ правиламъ, для прочихъ казенныхъ учреждений установленнымъ.

§ 100.

Въ производствѣ всякихъ дѣлъ Институтъ освобождается отъ употребленія гербовой бумаги.

§ 101.

Директоръ, Инспекторъ, Учители наукъ, чистописанія и рисованія, также комнатные Надзиратели и Надзиратель при больницѣ, если они не изъ иностранцевъ, не принявшихъ присяги на подданство Царства или Имперіи, Врачъ, Бухгалтеръ, Письмоводитель, Смотритель дома и Писцы—считаются въ государственной службѣ. Права ихъ по чинопроизводству суть тѣ же, какія предоставлены соотвѣтственнымъ должностямъ въ дворянскихъ Институтахъ Имперіи. Въ отношеніи пенсій пользуются они правами, постановленными на сей конецъ въ Царствѣ Польскомъ, а классы должностей и разряды мундировъ опредѣлены въ штатѣ.

§ 102.

Тѣ изъ Преподавателей, кои будутъ приглашены изъ другихъ казенныхъ училищъ или вѣдомствъ, съ оставленіемъ при прежнихъ должностяхъ, пользуются правами, присвоенными тѣмъ должностямъ.

§ 103.

Комнатные Надзиратели изъ иностранцевъ, не принявшихъ присяги на подданство Имперіи или Царства Польскаго, равно Учители: гимнастики, музыки, танцованія, пѣнія, фехтованія, пла-

ROZDZIAŁ VIII.

Prawa i prerogatywy Instytutu.

§ 97.

Instytut szlachecki w Warszawie należy do drugiego rzędu zakładów naukowych, i służą mu też same prawa i prerogatywy, jakie są nadane gimnazyom.

§ 98.

Instytut używa pieczęci z herbem Królestwa Polskiego i z napisem: „Instytut Szlachecki w Warszawie“.

§ 99.

Ekspedycye, listy i posyłki ekspedyowane pod pieczęcią Instytutu i za numerem Kancellaryi tegoż Instytutu, przyjmują się na pocztę na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych dla innych zakładów rządowych.

§ 100.

Przy załatwianiu wszelkich nteressów Instytutu, wolny jest od używania papieru stemplowego.

§ 101.

Dyrektor, Inspektor, Nauczyciele przedmiotów naukowych, kalligrafii, rysunków, również Guwernerowie i Dozorca infirmaryi, jeżeli nie są cudzoziemcami, którzy nie złożyli przysięgi na poddaństwo Królestwa lub Cesarstwa, Lekarz, Buchhalter, Sekretarz, Dozorca gmachów i Kanceliści uważają się za zostających w służbie rządowej. Prawa ich do otrzymywania rang są także same, jakie zapewnione są odpowiednim urzędom w Instytutach szlacheckich Cesarstwa. Co do pensyi emerytalnej, korzystają oni z praw, ustanowionych w tym względzie dla Królestwa Polskiego, zaś klasy urzędów i mundurów oznaczone są w etacie.

§ 102.

Ci z Nauczycieli, którzy przybierani będą z innych szkół rządowych lub władz, z pozostawieniem ich przy dotychczasowych urzędach, korzystają z praw, zapewnionych tymże urzędom.

§ 103.

Guwernerowie z cudzoziemców, którzy nie złożyli przysięgi na poddaństwo Cesarstwa lub Królestwa Polskiego, jak również Nauczyciele: gimnastyki, muzyki, tańca, śpiewu, fechtowania,

ванія, верховой їзды, Экономъ, зубной Врачъ и садовникъ не считаются въ государственной службѣ.

§ 104.

Воспитанники въ продолженіе обученія въ Институтѣ освобождаются отъ рекрутской повинности.

§ 105.

Окончившіе полный курсъ ученія воспитанники и удостоенные похвальныхъ аттестатовъ, если они, сверхъ отличнаго поведения, окажутъ и превосходные успѣхи во всѣхъ наукахъ, выпускаются изъ Института, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, съ правомъ на чинъ XIV-го класса. При поступленіи въ военную службу, они производятся въ офицеры по выслугѣ шести мѣсяцевъ въ унтеръ-офицерскомъ званіи, хотя бы не имѣлось вакансій въ тѣхъ полкахъ, куда они приняты будутъ, лишь бы только знаніемъ фронта были того достойны. Ежели же они пожелаютъ продолжать свое образованіе, то принимаются въ Университеты Имперіи, безъ особаго испытанія.

§ 106.

Означенныя въ предыдущей статьѣ преимущества предоставляются только тѣмъ воспитанникамъ Института, кои начнутъ въ ономъ свое воспитаніе съ 1-го класса.

Примѣчаніе. Изъ сего правила, на основаніи Высочайшаго соизволенія отъ 28 Февраля 1853 года, допускается изъятіе только для тѣхъ воспитанниковъ, кои въ теченіе 185⁴/₅ и 185⁵/₆ учебныхъ годовъ поступятъ въ Институтъ во 2, 3 и 4-й классы.

§ 107.

По всѣмъ безъ изъятія предметамъ, въ семь уставѣ отдѣльно не поименованнымъ, Институтъ руководствуется постановленіями училищнаго устава Варшавскаго учебнаго округа, поелику они не измѣняютъ особой цѣли сего учрежденія. Подробныя же правила относительно воспитанія, ученія и управленія по всѣмъ частямъ Института опредѣлены будутъ въ особомъ наставленіи, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія

(подписано) *Абраамъ Норовъ.*

пływania, konnej jazdy, Ekonom, Dentysta i Ogrodnik nie korzystają z prerogatyw służby rządowej.

§ 104.

Uczniowie, w ciągu pobierania nauk w Instytucie, wolni są od zaciagu wojskowego.

§ 105.

Uczniowie, którzy ukończyli całkowity kurs nauk i którym przyznane zostały patenta z wzorowem sprawowaniem i celującymi postęпами ze wszystkich przedmiotów naukowych, przy wyjściu z Instytutu, otrzymują, za decyzją Kuratora okręgu naukowego, prawo na rangę XIV klasy. Jeżeli wstąpią do służby wojskowej, to awansują na officerów po wysłużeniu sześciu miesięcy w stopniu podofficerskim, chociażby nie było wakansu w tych pułkach, do których zostali przyjęci, skoro tylko przez znajomość frontowej służby zasługiwać na to będą. Jeżeli zaś życzyć sobie będą pobierać dalej nauki, to przyjmują się do Uniwersytetów Cesarstwa, bez składania oddzielnego wstępnego egzaminu.

§ 106.

Prerogatywy, powyższym paragrafem objęte, służą tylko tym uczniom Instytutu, którzy w nim rozpoczną nauki od klasy 1-jej.

Uwaga. Od tego przepisu, na zasadzie Najwyższej decyzji z dnia 28 Lutego 1853 r., dozwala się wyjątek dla tych, którzy w ciągu roku 185⁴/₅ i 185⁵/₆ wejdą do Instytutu do klasy 2, 3 i 4-jej.

§ 107.

We wszystkich bez wyjątku przedmiotach, w tej ustawie oddzielnie niewyszczególnionych, Instytut stosuje się do przepisów ustawy szkolnej Okręgu naukowego Warszawskiego, o ile one nie zmieniają właściwego celu założenia tegoż Instytutu. Szczegółowe zaś przepisy co do wychowania, nauk i zarządu we wszystkich częściach Instytutu, objęte będą osobną instrukcją, zatwierdzoną przez Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *Abraham Norow.*

Приложение 1-е къ № 52-му.

ФОРМА АТТЕСТАТА СЪ ПРАВОМЪ НА КЛАССНЫЙ ЧИНЪ.

Предъявитель сего, бывший воспитанникъ Варшавскаго Благороднаго Института (имя, отчество и фамилия), изъ дворянъ, отъ роду . . . лѣтъ, . . . исповѣданія; поступилъ въ Институтъ (число, мѣсяцъ) 18 . . года и, состоя въ ономъ по . . Юня 18 . . года, окончилъ полный курсъ наукъ. Въ продолженіе сего времени поведения былъ . . . и въ преподаваемыхъ предметахъ оказалъ слѣдующіе успѣхи:

въ Законѣ Божіемъ и нравственности . . . , въ русскомъ языкѣ и словесности . . . , въ польскомъ языкѣ и словесности . . . , въ латинскомъ языкѣ . . . , въ нѣмецкомъ языкѣ . . . , во французскомъ языкѣ . . . , въ математикѣ . . . , во всеобщей географіи . . . , въ географіи Россіи . . . , во всеобщей исторіи . . . , въ русской и польской исторіи . . . , въ естественной исторіи . . . , въ физикѣ . . . , въ химіи . . . , въ законовѣдѣніи . . . , въ рисованіи и чистописаніи . . .

По сему, на основаніи статьи 105-й Устава Института, Высочайше утвержденнаго во 2 (14) день Мая 1854 года, онъ удостоенъ полученія, при поступленіи въ гражданскую службу, чина XIV класса и имѣетъ право считаться по воспитанію во 2-мъ разрядѣ чиновниковъ, а при поступленіи въ службу военную, воспользоваться производствомъ въ офицеры, по прослуженіи шести мѣсяцевъ въ унтеръ-офицерскомъ званіи, хотя бы и не имѣлось вакансіи въ томъ полку, куда онъ принять будетъ, лишь бы только знаніемъ фронта былъ того достоинъ. Если же пожелаетъ продолжать свое образованіе въ одномъ изъ Россійскихъ Университетовъ, то имѣетъ право поступить въ оный безъ особаго пріемнаго испытанія.

Въ увѣреніе чего и данъ ему NN сей аттестатъ, на основаніи разрѣшенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа . . . 18 . . года, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ печати Института.

Варшава, Юня . . дня 18 . . года.
Директоръ. Инспекторъ. Учители.
(Печать)

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) А. Норовъ.

1-szy Annex do Nr. 52-go.

WZÓR ATTESTATU Z PRAWEM DO RANGI.

Okaziciel niniejszego, były uczeń Instytutu szlacheckiego w Warszawie, (imię jego i ojca, tudzież nazwisko), stanu szlacheckiego, mający wieku lat . . . Religii . . . , wszedł do Instytutu (dzień, miesiąc) r. 18 . . i pozostając w nim do . . Czerwca 18 . . r., ukończył całkowity kurs nauk. W ciągu tego czasu sprawował się . . . , a z wykładanych nauk uczynił postęp następujący:

Z nauki Religii i moralności . . . , z języka rosyjskiego i literatury . . . , z języka polskiego i literatury . . . , z języka łacińskiego . . . , z języka niemieckiego . . . , z języka francuzkiego . . . , z matematyki . . . , z jeografii powszechnej . . . , z jeografii rosyjskiej . . . , z historyi powszechnej . . . , z historyi rosyjskiej i polskiej . . . , z historyi naturalnej . . . , z fizyki . . . , z chemii . . . , z nauki prawa . . . , z rysunków i kalliigrafii . . .

W skutku tego, na zasadzie § 105-go ustawy, Najwyżej zatwierdzonej dla Instytutu szlacheckiego dnia 2 (14) Maja 1854 r., przyznaniem mu zostaje, przy wejściu do służby cywilnej, prawo otrzymania rangi klasy XIV-éj, i należenia pod względem ukształcenia naukowego do kategorii 2-éj urzędników; przy wejściu zaś do służby wojskowej, ma prawo awansowania na officera, po wysłużeniu sześciu miesięcy w stopniu podofficerskim, chociażby i nie było wakansu w tym pułku, do którego został przyjętym, skoro tylko przez znajomość służby frontowej, zasługiwać na to będzie. Jeżeli zaś życzyć sobie będzie pobierać dalej nauki w jednym z Uniwersytetów Cesarstwa, to ma prawo być do niego przyjętym, bez składania oddzielnego wstępnego egzaminu.

Na dowód czego wydany zostaje NN niniejszy patent, na zasadzie decyzji Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego z dnia . . . roku 18 . . , za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci Instytutu.

w Warszawie, dnia . . Czerwca 18 . . roku.
Dyrektor Inspektor
(pieczęć) Nauczyciele

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) A. Noro w.

Приложение 2-е къ № 52-му.

Форма аттестата безъ права на классный чинъ.

Предъявитель сего, бывший воспитанникъ Варшавскаго Благороднаго Института (имя, отчество и фамилія), изъ дворянъ, отъ роду . . . лѣтъ, . . . исповѣданія, поступилъ въ Институтъ (число, мѣсяцъ) 18 . . года и, состоя въ ономъ по . . . . . Іюня 18 . . года, окончилъ полный курсъ наукъ. Въ продолженіе сего времени поведенія былъ . . . . . и въ преподаваемыхъ предметахъ оказалъ слѣдующіе успѣхи:

въ Законѣ Божіемъ и нравственности . . . . , въ русскомъ языкѣ и словесности . . . . , въ польскомъ языкѣ и словесности . . . . , въ латинскомъ языкѣ . . . . , въ нѣмецкомъ языкѣ . . . . , во французскомъ языкѣ . . . . , въ математикѣ . . . . , во всеобщей географіи . . . . , въ географіи Россіи . . . . , во всеобщей исторіи . . . . , въ русской и польской исторіи . . . . , въ естественной исторіи . . . . , въ физикѣ . . . . , въ химіи . . . . , въ законовѣдѣніи . . . . , въ рисованіи и чистописаніи . . . . .

По сему, на основаніи Свода Законовъ (изд. 1842 г.) тома III-го Устава о службѣ по опредѣленію отъ Правительства статьи 81-й и приложения къ этой статьѣ по 15 продолженію Свода части 2-й, онъ NN имѣетъ право, при поступленіи въ гражданскую службу, считаться по воспитанію во 2-мъ разрядѣ чиновниковъ. Въ увѣреніе чего, и данъ ему NN, сей аттестатъ за надлежащимъ подписаніемъ и приложеніемъ печати Института.

Варшава, Іюня . . дня 18 . . года.

Директоръ. Инспекторъ. Учители.

(Печать)

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *А. Норвѣ.*

2-gi Annex do Nr. 52-go.

Wzór PATENTU BEZ PRAWA NA RANGĘ.

Okaziciel niniejszego, były uczeń Instytutu szlacheckiego w Warszawie, (imię jego i ojca, tudzież nazwisko) pochodzenia szlacheckiego, mający wieku lat . . . , Religii . . . , wstąpił do Instytutu (dzień, miesiąc) r. 18 . . i pozostając w nim do . . . Czerwca 18 . . roku, ukończył całkowity kurs nauk. W ciągu tego czasu sprawował się . . . , a z wykładanych nauk uczynił postęp następujący:

Z nauki Religii i moralności . . . . , z języka rosyjskiego i literatury . . . . , z języka polskiego i literatury . . . . , z języka łacińskiego . . . . , z języka niemieckiego . . . . , z języka francuzkiego . . . . , z matematyki . . . . , z jeografii powszechnej . . . . , z jeografii rosyjskiej . . . . , z historyi powszechnej . . . . , z historyi rosyjskiej i polskiej . . . . , z historyi naturalnej . . . . , z fizyki . . . . , z chemii . . . . , z nauki prawa . . . . , z rysunków i kaligrafii . . . . .

W skutku tego, na zasadzie Zbioru Praw Cesarstwa (wyd. 1842r.) t. III-go Ustawy o służbie zależącej od nominacyi Rządu, § 81 i dodatku do tego paragrafu wedle 15 dalszego ciągu Zbioru części 2-jej, NN ma prawo, przy wejściu do służby cywilnej, należenia pod względem ukształcenia naukowego do kategorii 2-jej urzędników. Na dowód czego wydany zostaje NN niniejszy patent, za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci Instytutu.

w Warszawie, dnia . . . Czerwca 18 . . roku.

Dyrektor

Inspektor

Nauczyciele

(pieczęć)

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *A. Norow.*

Приложение 3-е къ № 52-му.

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ УЧЕБНЫХЪ ПРЕДМЕТОВЪ ПО КЛАССАМЪ ВЪ ВАРШАВСКОМЪ
БЛАГОРОДНОМЪ ИНСТИТУТѢ.

№	Учебные предметы	Число уроковъ въ недѣлю							Всѣхъ уроковъ въ недѣлю
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
1	Законъ Божій и Священная исторія	2	2	2	2	1	1	1	11
2	Русскій языкъ и словесность	5	4	4	4	5	5	5	32
3	Польскій „ „	3	2	2	2	2	1	1	13
4	Латинскій языкъ	4	3	3	4	4	4	4	25
5	Французскій языкъ	3	3	3	4	4	4	4	25
6	Нѣмецкій языкъ	3	3	3	3	2	2	2	18
7	Математика	4	5	5	5	4	3	3	29
8	Естественная исторія	—	2	2	2	—	—	—	6
9	Физика и химія	—	—	—	—	3	3	3	9
10	Географія	3	3	3	—	—	—	—	9
11	Математическая географія	—	—	—	—	1	1	1	2
12	Всеобщая исторія	—	—	—	3	3	3	2	11
13	Русская и польская исторія	—	—	—	—	2	2	2	6
14	Законовѣдѣніе Россійское и мѣстное	—	—	—	—	4	4	4	12
15	Свѣдѣнія изъ сельскаго хозяйства	—	—	—	—	—	1	1	2
16	Свѣдѣнія изъ архитектуры	—	—	—	—	—	—	1	1
17	Чистописание	2	2	2	1	—	—	—	7
18	Черченіе и рисованіе	3	3	3	2	—	—	—	11
Итого .		32	32	32	32	34	34	34	230

Примѣчаніе. Съемкѣ и нивелировкѣ обучаются воспитанники лѣтомъ въ свободное отъ класснаго ученія время.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) А. Норовъ.

3-ci Annex do Nr. 52-go.

ROZKŁAD NAUK NA KLASY W INSTYTUCIE SZLACHECKIM W WARSZAWIE

№	Przedmioty naukowe	Liczba godzin w klasachach							Ogół lekcji w tygodniu
		I	II	III	IV	V	VI	VII	
1	Nauka Religii i Historia Święta	2	2	2	2	1	1	1	11
2	Język rosyjski i literatura	5	4	4	4	5	5	5	32
3	„ polski „	3	2	2	2	2	1	1	13
4	„ łaciński	4	3	3	4	4	4	4	26
5	„ francuzki	3	3	3	4	4	4	4	25
6	„ niemiecki	3	3	3	3	2	2	2	18
7	Matematyka	4	5	5	5	4	3	3	29
8	Historia naturalna	—	2	2	2	—	—	—	6
9	Fizyka i chemia	—	—	—	—	3	3	3	9
10	Geografia	3	3	3	—	—	—	—	9
11	Geografia matematyczna	—	—	—	—	—	1	1	2
12	Historia powszechna	—	—	—	3	3	3	2	11
13	Historia rosyjska i polska	—	—	—	—	2	2	2	6
14	Prawo Cesarstwa i miejscowe	—	—	—	—	4	4	4	12
15	Wiadomości z gospodarstwa wiejskiego	—	—	—	—	—	1	1	2
16	Wiadomości z budownictwa	—	—	—	—	—	—	1	1
17	Kalligrafia	2	2	2	1	—	—	—	7
18	Rysunki ręczne i graficzne	3	3	3	2	—	—	—	11
Razem .		32	32	32	32	34	34	34	230

Uwaga. Pomiarów i niwelacyi uczniowie uczą się w porze letniej, w czasie wolnym od lekcji.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) A. Norow.

№ 53.

Штатъ Варшавскаго Благороднаго Института.

(2 (14) Мая 1854 года)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано: „Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 2 (14) Мая 1854 года.

ШТАТЪ ВАРШАВСКАГО БЛАГОРОДНАГО ИНСТИТУТА.

	Число лицъ	Классы должностей	Разряды мундировъ	Жалованье	
				Одному	Всѣмъ
				Рубли и коп. сер.	
Директоръ	1	VI	VI	1,500	1,500
Инспекторъ	1	VIII	VIII	750	750
ему столовыхъ	—	—	—	250	250
Законоучитель Римско-католическаго исповѣданія	1	—	—	400	400
Законоучитель Православнаго исповѣданія	1	—	—	400	400
Старшіе Учители:					
Русской словесности	2	IX	IX	750	1,500
Польскаго языка и словесности					
Латинскаго языка					
Математики					
Естественныхъ наукъ					
Всеобщей, русской и польской исторіи	2	—	—	600	1,200
Двумъ изъ нихъ по 750 руб. сер.					
Двумъ по 600 руб. сер.					
Двумъ по 510 руб. сер.	2	—	—	510	1,020
Младшіе Учители:					
Русской грамматики	2	X	X	—	—
Латинской грамматики и географіи					
Арифметики и геометріи					
итого	—	—	—	—	7,020

№ 53.

Etat Instytutu Szlacheckiego w Warszawie.

(d. 2 (14) Maja 1854 roku)

Na oryginalne własną ręką Jego CESARSKIEJ MOŚCI napisano:

„Ma być podług tego“.

w St. Petersburgu, d. 2 (14) Maja 1854 r.

ETAT INSTYTUTU SZLACHECKIEGO W WARSZAWIE.

	Liczba osób	Klasy urzędu	Klasy mundurów	P ł a c e	
				Jednemu	Wszyst.
				Rubli i kopiejek	
Dyrektor	1	VI	VI	1,500	1,500
Inspektor	1	VIII	VIII	750	750
„ dla niego na stół	—	—	—	250	250
Nauczyciel Religii Rzymsko-katolickiego wyznania	1	—	—	400	400
Nauczyciel Religii Prawosławnej	1	—	—	400	400
Starsi Nauczyciele:					
Literatury rosyjskiej	2	IX	IX	750	1,500
Języka i literatury polskiej					
Języka łacińskiego					
Matematyki					
Nauk przyrodzonych, historyi powszechniej, rosyjskiej i polskiej					
Dwóm z nich po 750 rsr.	2	—	—	600	1,200
Dwóm po 600 rsr.	2	—	—	510	1,020
Dwóm po 510 rsr.	2	—	—	—	—
Młodszy Nauczyciele:					
Grammatyki rosyjskiej	2	X	X	—	—
Grammatyki łacińskiej i geografii					
Arytmetyki i geometryi					
do przeniesienia	—	—	—	—	7,020

транспортъ	—	—	—	—	7,020	—
Одному изъ нихъ 450 руб. сер.	1	—	—	450	450	—
Двумъ по 360 руб. сер.	2	—	—	360	720	—
Учитель французскаго языка	1	XII	X	450	450	—
Учитель нѣмецкаго языка	1	XII	X	400	400	—
Учитель чистописанія, черченія и рисованія	1	XII	X	270	270	—
На плату Учителямъ, приглашаемымъ для преподаванія въ Институтъ: а) Закона Божія Евангелическаго исповѣданія; б) Законовѣдѣнія Русскаго и мѣстнаго; в) Французскаго языка въ помощь штатному Учителю; г) сельскаго хозяйства, д) архитектуры; е) церковнаго пѣнія; ж) гимнастики; з) фехтованія; и) плаванія и к) танцованія	—	—	—	—	2,175	—
Старшіе комнатные Надзиратели	2	IX	IX	600	1,200	—
Младшіе комнатные Надзиратели	8	XII	X	450	3,600	—
Дядьки: тремъ изъ нихъ по 150 руб. с. четыремъ по 120 руб. сер.	7	—	—	—	930	—
Бухгалтеръ	1	XII	X	450	450	—
Письмоводитель	1	XII	X	270	270	—
Писецъ 1-го разряда	1	—	—	180	180	—
Писецъ 2-го разряда	1	—	—	150	150	—
Врачъ	1	IX	IX	450	450	—
Фельдшеры	2	—	—	120	240	—
Надзиратель при больницѣ	1	XII	X	150	150	—
Зубной врачъ изъ вольнопрактикующихъ	1	—	—	150	150	—
Итого	—	—	—	—	19,255	—

z przeniesienia	—	—	—	—	7,020	—
Jednemu z nich 450 rsr.	1	—	—	450	450	—
Dwóm po 360 rsr.	2	—	—	360	720	—
Nauczyciel języka francuzkiego	1	XII	X	450	450	—
Nauczyciel języka niemieckiego	1	XII	X	400	400	—
Nauczyciel kalligrafii, rysunków ręcznych i graficznych	1	XII	X	270	270	—
Na płace dla Nauczycieli przybranych do wykładu w Instytucie: а) Nauki Religii wyznania Ewangelickiego; б) prawa Cesarstwa i miejscowego; в) Języka francuzkiego, w pomoc Nauczycielowi etatowemu; г) Gospodarstwa wiejskiego; д) Budownictwa; е) Spiewu kościelnego; ж) Gimnastyki; з) Fechtunku; и) Pływania, i к) Tańca	—	—	—	—	2,175	—
Starsi Guwernerowie	2	IX	IX	600	1,200	—
Młodszy Guwernerowie	8	XII	X	450	3,600	—
Dozorcy uczniów: trzemъ z nich po 150 rs. czterem po 120 rsr.	7	—	—	—	930	—
Buchhalter	1	XII	X	450	450	—
Sekretarz	1	XII	X	270	270	—
Kancellista 1-go rzędu	1	—	—	180	180	—
Kancellista 2-go rzędu	1	—	—	150	150	—
Lekarz	1	IX	IX	450	450	—
Felczerów	2	—	—	120	240	—
Dozorca infirmaryi	1	XII	X	150	150	—
Dentysta z wolno praktykujących	1	—	—	150	150	—
do przeniesienia	—	—	—	—	19,255	—

транспортъ .	—	—	—	—	19,255	—
Экономъ .	1	—	—	600	—	600
Смотритель дома .	1	XIV	X	225	—	225
Садовникъ .	1	—	—	450	—	450
На церковныя потребности Православной церкви .	—	—	—	—	—	100
На церковныя потребности Римско-Католической церкви .	—	—	—	—	—	100
На медикаменты и другіе по больницъ расходы .	—	—	—	—	—	300
На покупку письменныхъ матеріаловъ, печатаніе бланковъ, объявленій въ вѣдомостяхъ и другія надобности Канцеляріи .	—	—	—	—	—	200
На учебныя пособия и классныя потребности .	—	—	—	—	—	1,300
На приумноженіе библіотеки .	—	—	—	—	—	150
На пополненіе музея .	—	—	—	—	—	150
На физическіе и химическіе опыты .	—	—	—	—	—	100
На награды воспитанникамъ и расходы при публичномъ актѣ .	—	—	—	—	—	450
На содержаніе воспитанниковъ:	—	—	—	—	—	—
а) на пищу 220 воспитанникамъ, 10 комнатнымъ Надзирателямъ и Надзирателю при больницѣ, полагая на каждого по 19 коп. въ сутки, или 69 руб. 35 коп. сер. въ годъ .	—	—	—	—	—	16,019 85
б) на обмундированіе, бѣлье и постель 220 воспитанниковъ, полагая на	—	—	—	—	—	—
итого .	—	—	—	—	—	39,399 85

z przeniesienia	—	—	—	—	—	19,255	—
Ekonom .	1	—	—	600	—	600	—
Dozorca gmachów .	1	XIV	X	225	—	225	—
Ogrodnik .	1	—	—	450	—	450	—
Na utrzymanie Nabożeństwa w kaplicy Prawosławnej .	—	—	—	—	—	—	100
Na utrzymanie Nabożeństwa w kaplicy Rzymsko-katolickiej .	—	—	—	—	—	—	100
Na lekarstwa i inne wydatki dla infirmaryi .	—	—	—	—	—	—	300
Na kupno materiałów piśmiennych, drukowanie blankietów, ogłoszeń w gazetach, i inne potrzeby kancelaryjne .	—	—	—	—	—	—	200
Na potrzeby i pomoce naukowe dla uczniów .	—	—	—	—	—	—	1,300
Na kupno książek do biblioteki .	—	—	—	—	—	—	150
Na powiększenie zbiorów w muzeum .	—	—	—	—	—	—	150
Na doświadczenia fizyczne i chemiczne .	—	—	—	—	—	—	100
Na nagrody dla uczniów i wydatki na akt uroczysty .	—	—	—	—	—	—	450
Na utrzymanie uczniów:	—	—	—	—	—	—	—
a) Na żywność dla 220 uczniów, 10 Guwernerów i Dozorcy infirmaryi, rachując na każdego po kop. 19 dziennie, czyli rsr. 69 kop. 35 rocznie .	—	—	—	—	—	—	16,019 85
b) Na ubranie, bieliznę i pościel dla 220 uczniów,	—	—	—	—	—	—	—
do przeniesienia	—	—	—	—	—	—	39,399 85

транспортъ .	—	—	—	—	39,399	85
каждаго по 62 руб. 80 коп. сер. .	—	—	—	—	13,816	—
в) на мытье бѣлья, полагая на каждого по 10 руб. 90 коп. сер. .	—	—	—	—	2,398	—
На ремонтъ столоваго бѣлья, чайной и столовой посуды, столовыхъ приборовъ и проч. .	—	—	—	—	300	—
На ремонтъ и лужение кухонной посуды .	—	—	—	—	300	—
На наемъ вахтеровъ, поваровъ, печника, дворниковъ и другихъ служителей .	—	—	—	—	4,270	—
На форменную одежду швейцару и прочимъ служителямъ .	—	—	—	—	600	—
На внутреннее и наружное освѣщеніе зданія .	—	—	—	—	1,500	—
На отопленіе .	—	—	—	—	3,000	—
На внутреннюю и наружную чистоту зданія, содержаніе огнегасительныхъ орудій и проч. .	—	—	—	—	1,300	—
На натирку половъ воскомъ .	—	—	—	—	400	—
На ремонтъ зданій .	—	—	—	—	1,500	—
На содержаніе сада .	—	—	—	—	150	—
На ремонтъ классной и прочей мебели .	—	—	—	—	300	—
На мыло, ваксу, щетки гребенки и стрижку волосъ .	—	—	—	—	330	—
На содержаніе одной лошади .	—	—	—	—	100	—
На набивку льдомъ ледника .	—	—	—	—	20	—
На подати и экстраординарные расходы .	—	—	—	—	800	—
всего .	—	—	—	—	70,483	85

Примѣчаніе 1. Плата приглашаемымъ для преподаванія Учителямъ производится изъ назначенной въ шта-

z przeniesienia	—	—	—	—	39,399	85
rachując na każdego po rsr. 62 kop. 80 .	—	—	—	—	13,816	—
c) Na pranie bielizny, rachując na każdego po rsr. 10 kop. 90 .	—	—	—	—	2,398	—
Na uzupełnienie bielizny stołowej, naczyń do herbaty, stołu, przyborów do stołu i t. p. .	—	—	—	—	300	—
Na uzupełnienie i pobielenie naczyń kuchennych .	—	—	—	—	300	—
Na opłatę wachterów, kucharzy, zduna, stróżów, i innej służby .	—	—	—	—	4,270	—
Na ubranie szwajcara i innej służby .	—	—	—	—	600	—
Na wewnętrzne i zewnętrzne oświetlanie gmachu .	—	—	—	—	1,500	—
Na opał .	—	—	—	—	3,000	—
Na wewnętrzne i zewnętrzne ochłodstwo gmachu, utrzymanie narzędzi do gaszenia pożaru i t. p. .	—	—	—	—	1,300	—
Na froterowanie .	—	—	—	—	400	—
Na reperacyą gmachów .	—	—	—	—	1,500	—
Na utrzymanie ogrodu .	—	—	—	—	150	—
Na uzupełnienie i naprawę utensyliów klasowych i innych mebli .	—	—	—	—	300	—
Na mydło, szuwaks, szczotki, grzebienie i strzyżenie włosów .	—	—	—	—	330	—
Na utrzymanie jednego konia .	—	—	—	—	100	—
Na zaopatrzenie lodowni lodem .	—	—	—	—	20	—
Na podatki i ekstraordynary .	—	—	—	—	800	—
razem .	—	—	—	—	70,483	85

Uwaga 1. Płaca dla Nauczycieli przybranych wyznacza się z funduszu rs. 2,175 etatem wskazanego, za decy-

Примѣчаніе

тѣ суммы (2,175 руб. сер.), съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, по мѣрѣ трудовъ, способностей и заслугъ каждаго.

2. Остатки по однѣмъ статьямъ могутъ быть употребляемы на покрытие недостатковъ по другимъ, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа; но общій расходъ не долженъ превышать суммы штатомъ опредѣленной.

3. Расходы на содержаніе воспитанниковъ производятся соразмѣрно наличному числу ихъ, по означенному здѣсь разсчету. Въ случаѣ увеличенія числа воспитанниковъ, можетъ быть увеличено и число Надзирателей, съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *А. Норовъ*.

КОНЕЦЪ III ТОМА.

(Окончаніе отдѣла I въ IV томѣ)

зыя Kuratora okręgu, w miarę pracy, zdolności i zasług każdego z nich.

Uwaga 2. Oszczędności na jednych pozycjach mogą być używane na pokrycie braku, jakiby się okazał na innych pozycjach, za decyzją Kuratora okręgu; lecz ogólny wydatek nie powinien przewyższać summy etatem oznaczonej.

3. Wydatki na utrzymanie uczniów uskuteczniają się odpowiednio do znajdującej się ich liczby w Instytucie, podług wskazanego niniejszym etatem obliczenia kosztu na każdego. W razie powiększenia liczby uczniów, może być powiększona i liczba Guwernerów, za decyzją Ministra Oświecenia Narodowego.

Minister Oświecenia Narodowego (podpisano) *A. Norow*.

KONIEC TOMU III.

86413

(Koniec działu I-go w tomie IV)